DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 210 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 210 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia

Innhold

1 Innledning og sammendrag 11

2 EØS/EFTA-statenes frihandelsforhandlinger med Storbritannia 12
2.1 Forhandlingsprosessen 12
2.2 Norges handel med Storbritannia 12
2.3 Det bilaterale forholdet mellom Norge og Storbritannia 13
2.4 Den politiske og økonomiske situasjonen i Storbritannia 13

3 De viktigste forhandlingsresultatene 15
3.1 Generelt 15
3.2 Avtalens fortale 15
3.3 Handel med varer 15
3.4 Tekniske handelshindre 17
3.5 Veterinære og plantesanitære tiltak 17
3.6 Opprinnelsesregler 18
3.7 Handelsfasilitering 18
3.8 Handelstiltak 18
3.9 Handel med tjenester og investeringer 19
3.10 Digital handel 21
3.11 Offentlige anskaffelser 22
3.12 Immaterialrett 22
3.13 Små og mellomstore bedrifter 23
3.14 Yrkesgodkjenning 23
3.15 Handel og bærekraftig utvikling ... 23
3.16 Institusjonelle bestemmelser 24
3.17 Tvisteløsning 24

4 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i frihandelsavtalen 25
4.1 Innledende bestemmelser..... 25
4.2 Kapittel 1 Alminnelige bestemmelser 25
4.2.1 Artikkel 1.1 om formål 25
4.2.2 Artikkel 1.2 om geografisk virkeområde 25
4.2.3 Artikkel 1.3 om territoriell utvidelse 25
4.2.4 Artikkel 1.4 om økonomisk partnerskap regulert av denne avtale 25
4.2.5 Artikkel 1.5 om forholdet til andre internasjonale avtaler 25
4.2.6 Artikkel 1.6 om oppfyllelse av forpliktelser 26
4.2.7 Artikkel 1.7 om åpenhet og fortrolig informasjon 26
4.3 Kapittel 2 Handel med varer 26
4.3.1 Artikkel 2.1 om formål 26
4.3.2 Artikkel 2.2 om virkeområde 26
4.3.3 Artikkel 2.3 om definisjoner 26
4.3.4 Artikkel 2.4 om nasjonal behandling av skattlegging og reguleringer 26
4.3.5 Artikkel 2.5 om klassifisering av varer 26
4.3.6 Artikkel 2.6 om importavgifter 26
4.3.7 Artikkel 2.7 om eksportavgifter 26
4.3.8 Artikkel 2.8 om gebyrer og avgifter 26
4.3.9 Artikkel 2.9 om tollkvote-administrasjon 26
4.3.10 Artikkel 2.10 om midlertidig import av varer 26
4.3.11 Artikkel 2.11 om innenlandsk og utenlandsk bearbeiding 27
4.3.12 Artikkel 2.12 om import- og eksportrestriksjoner 27
4.3.13 Artikkel 2.13 om importlisensiering 27
4.3.14 Artikkel 2.14 om eksportlisensiering 27
4.3.15 Artikkel 2.15 om varer ment for reparasjon og endring 27
4.3.16 Artikkel 2.16 om ombygde varer .. 27
4.3.17 Artikkel 2.17 om deling av data om preferanseutnyttelse 27
4.3.18 Artikkel 2.18 om gjennomgangs-klausul 27
4.3.19 Artikkel 2.19 om komité for handel med varer 27
4.3.20 Artikkel 2.20 om vedlegg 27
4.4 Avsnitt 2.2 Tekniske handels-hindre 27
4.4.1 Artikkel 2.21 om formål 27
4.4.2 Artikkel 2.22 om virkeområde 28
4.4.3 Artikkel 2.23 om relasjon til TBT-avtalen 28
4.4.4 Artikkel 2.24 om tekniske reguleringer 28
4.4.5 Artikkel 2.25 om standarder 28
4.4.6 Artikkel 2.26 om samsvars-vurdering 28
4.4.7 Artikkel 2.27 om åpenhet 28
4.4.8 Artikkel 2.28 om merking 28
4.4.9 Artikkel 2.29 om samarbeid om markedstilsyn 28

4.4.10 Artikkel 2.30 om tekniske diskusjoner 29
4.4.11 Artikkel 2.31 om samarbeid 29
4.4.12 Artikkel 2.32 om kontaktpunkt 29
4.4.13 Artikkel 2.33 om komité for TBT .. 29
4.5 Avsnitt 2.3 Veterinære og plantesanitære tiltak 29
4.5.1 Artikkel 2.34 Formål 29
4.5.2 Artikkel 2.35 om virkeområde 29
4.5.3 Artikkel 2.36 om definisjoner 29
4.5.4 Artikkel 2.37 om rettigheter og plikter 29
4.5.5 Artikkel 2.38 om generelle prinsipper 29
4.5.6 Artikkel 2.39 om bestemmelser knyttet til sanitære og plantesanitære tiltak 29
4.5.7 Artikkel 2.40 om likebehandling for sanitære tiltak 29
4.5.8 Artikkel 2.41 om annet samarbeid 30
4.5.9 Artikkel 2.42 om åpenhet og utveksling av informasjon 30
4.5.10 Artikkel 2.43 om anerkjennelse av status for sykdomsfrie soner 30
4.5.11 Artikkel 2.44 om notifiseringer og høringer 30
4.5.12 Artikkel 2.45 om multilaterale fora 30
4.5.13 Artikkel 2.46 om gjennomføring og relevante myndigheter 30
4.5.14 Artikkel 2.47 om samarbeid om antibiotikaresistens 30
4.5.15 Artikkel 2.48 om samarbeid om dyrevelferd 30
4.5.16 Artikkel 2.49 om bærekraftige matsystemer 30
4.5.17 Artikkel 2.50 komité for SPS 30
4.6 Avsnitt 2.4 Handelsfasilitering 30
4.6.1 Artikkel 2.51 om formål og prinsipper 30
4.6.2 Artikkel 2.52 om åpenhet, publisering og konsultasjoner 31
4.6.3 Artikkel 2.53 om data, dokumentasjon og digitalisering ... 31
4.6.4 Artikkel 2.54 om forenklede tollprosedyrer 31
4.6.5 Artikkel 2.55 om frigjøring av varer 31
4.6.6 Artikkel 2.56 om risiko-håndtering 31
4.6.7 Artikkel 2.57 om forhånds-uttalelser 31
4.6.8 Artikkel 2.58 om tollverdi-bestemmelser 31
4.6.9 Artikkel 2.59 om autoriserte økonomiske operatører 31
4.6.10 Artikkel 2.60 om gjennomgang og anke 31
4.6.11 Artikkel 2.61 om sanksjoner 31
4.6.12 Artikkel 2.62 om tollsamarbeid gjensidig administrativ bistand 31
4.6.13 Artikkel 2.63 om felles portal 31
4.6.14 Artikkel 2.64 om transitt og omlastning 31
4.6.15 Artikkel 2.65 om kontroller 31
4.6.16 Artikkel 2.66 om tollmeglere 31
4.6.17 Artikkel 2.67 om tollkontorets kompetanse 32
4.6.18 Artikkel 2.68 om samarbeid mellom grensemyndigheter 32
4.6.19 Artikkel 2.69 om konfidensialitet .. 32
4.7 Avsnitt 2.5 Handelstiltak 32
4.7.1 Artikkel 2.70 om tvisteløsning 32
4.7.2 Artikkel 2.71 om generelle bestemmelser for antidumping-tiltak og utjevningstiltak 32
4.7.3 Artikkel 2.72 om antidumping-og utjevningsundersøkelser 32
4.7.4 Artikkel 2.73 om reglen om å bruke den lavere avgiftssatsen og allmennhetens interesse 32
4.7.5 Artikkel 2.73 om generelle bestemmelser og åpenhet for beskyttelsestiltak 32
4.8 Kapittel 3 Handel med tjenester over landegrensene og investeringer 32
4.8.1 Artikkel 3.1 om virkeområde 32
4.8.2 Artikkel 3.2 om definisjoner 33
4.8.3 Artikkel 3.3 om komité for handel med tjenester og investeringer 33
4.8.4 Artikkel 3.4 om nektelse av fordeler 33
4.8.5 Artikkel 3.5 om virkeområde 33
4.8.6 Artikkel 3.6 om markedsadgang .. 33
4.8.7 Artikkel 3.7 om nasjonal behandling 33
4.8.8 Artikkel 3.8 om bestevilkårs-behandling 33
4.8.9 Artikkel 3.9 om ledelses- og styrekrav 33
4.8.10 Artikkel 3.10 om ytelseskrav 33
4.8.11 Artikkel 3.11 om investeringer og bærekraftig utvikling 33
4.8.12 Artikkel 3.12 om uforenelige tiltak 34
4.8.13 Artikkel 3.13 om virkeområde 34
4.8.14 Artikkel 3.14 om markedsadgang 34

4.8.15 Artikkel 3.15 om lokal tilstedeværelse 34
4.8.16 Artikkel 3.16 om nasjonal behandling 34
4.8.17 Artikkel 3.17 om bestevilkårs-behandling 34
4.8.18 Artikkel 3.18 om uforenelige tiltak 34
4.8.19 Artikkel 3.19 om generelle bestemmelser og virkeområde 34
4.8.20 Artikkel 3.20 om definisjoner 35
4.8.21 Artikkel 3.21 om generelle forpliktelser 35
4.8.22 Artikkel 3.22 søknads-prosedyrer 35
4.8.23 Artikkel 3.23 om samarbeid om retur og tilbaketaking 35
4.8.24 Artikkel 3.24 om åpenhet 35
4.8.25 Artikkel 3.25 om forretnings-reisene med etableringsformål og ansatte i internasjonale selskap 35
4.8.26 Artikkel 3.26 om utsendte arbeidstakere og selvstendige oppdragstakere 35
4.8.27 Artikkel 3.27 om forretnings-reisende på korttidsopphold 35
4.8.28 Artikkel 3.28 om ikke-samsvarende tiltak 36
4.8.29 Artikkel 3.29 om kontaktpunkter .. 36
4.8.30 Artikkel 3.30 om virkeområde 36
4.8.31 Artikkel 3.31 om definisjoner 36
4.8.32 Artikkel 3.32 om innlevering av søknader 36
4.8.33 Artikkel 3.33 om tidsrammer for søknaden 36
4.8.34 Artikkel 3.34 om elektroniske søknader og godtakelse av kopier 36
4.8.35 Artikkel 3.35 om behandling av søknader 36
4.8.36 Artikkel 3.36 om gebyrer 36
4.8.37 Artikkel 3.37 om vurdering av kvalifikasjoner 36
4.8.38 Artikkel 3.38 om offentliggjøring og tilgjengelig informasjon 37
4.8.39 Artikkel 3.39 om tekniske standarder 37
4.8.40 Artikkel 3.40 om vilkår for tillatelse 37
4.8.41 Artikkel 3.41 om klagebehandling av forvaltningsvedtak 37
4.8.42 Artikkel 3.42 om mulighet til å uttale seg for ikrafttredelse 37
4.8.43 Artikkel 3.43 om regelverks-samarbeid 37
4.8.44 Artikkel 3.44 om virkeområde 37
4.8.45 Artikkel 3.45 om definisjoner 37
4.8.46 Artikkel 3.46 om nye finansielle tjenester 37
4.8.47 Artikkel 3.47 om finansiell informasjon og data 38
4.8.48 Artikkel 3.48 om betalings- og avregningssystemer 38
4.8.49 Artikkel 3.49 om ledelses-og styrekrav 38
4.8.50 Artikkel 3.50 om selvregulerende organisasjoner 38
4.8.51 Artikkel 3.51 om forsiktighets-klausul 38
4.8.52 Artikkel 3.52 om konfidensiell informasjon 38
4.8.53 Artikkel 3.53 om internasjonale standarder 38
4.8.54 Artikkel 3.53 om anerkjennelse av tilsynstiltak 38
4.8.55 Artikkel 3.55 om virkeområdet 39
4.8.56 Artikkel 3.56 om definisjoner 39
4.8.57 Artikkel 3.57 om tilgang og bruk .. 39
4.8.58 Artikkel 3.58 om tilgang til en tilbyder med sterk markedsstilling sine avgjørende fasiliteter 39
4.8.59 Artikkel 3.59 om samtrafikk 39
4.8.60 Artikkel 3.60 om samtrafikk med en tilbyder med sterk markedsstilling 39
4.8.61 Artikkel 3.61 om nummerportabilitet 40
4.8.62 Artikkel 3.62 om begrensede ressurser 40
4.8.63 Artikkel 3.63 om konkurranse-regulering av tilbydere med sterk markedsstilling 40
4.8.64 Artikkel 3.64 om behandling fra tilbyder med sterk markeds-stillings 40
4.8.65 Artikkel 3.65 om reguleringsmyndighet for telekommunikasjon 40
4.8.66 Artikkel 3.66 om tillatelse til å levere telekommunikasjonsnett eller telekommunikasjonstjenester 40
4.8.67 Artikkel 3.67 om offentlighet 41
4.8.68 Artikkel 3.68 Plikt til å tilby leveringspliktige tjenester 41
4.8.69 Artikkel 3.69 om internasjonale mobilgjestingstjenester 41
4.8.70 Artikkel 3.70 om tvisteløsning 41
4.8.71 Artikkel 3.71 om konfidensialitet . 41
4.8.72 Artikkel 3.72 om virkeområde og definisjoner 41
4.8.73 Artikkel 3.73 om forpliktelser 41

4.8.74 Artikkel 3.74 om virkeområde 42
4.8.75 Artikkel 3.75 om definisjoner 42
4.8.76 Artikkel 3.76 om forpliktelser 42
4.8.77 Artikkel 3.77 om ikke-samsvarende tiltak 42
4.9 Kapittel 4 Digital handel 42
4.9.1 Artikkel 4.1 om formål 42
4.9.2 Artikkel 4.2 om definisjoner 42
4.9.3 Artikkel 4.3 om anvendelses-område og generelle bestemmelser 42
4.9.4 Artikkel 4.4 om tollsatser 42
4.9.5 Artikkel 4.5 om elektroniske kontrakter 42
4.9.6 Artikkel 4.6 om elektronisk autentisering og tillitstjenester 42
4.9.7 Artikkel 4.7 om papirløs handel 43
4.9.8 Artikkel 4.8 om forbruker-sikkerhet 43
4.9.9 Artikkel 4.9 om uønskede kommersielle elektroniske meldinger 43
4.9.10 Artikkel 4.10 om kildekode 43
4.9.11 Artikkel 4.11 om grensekryssende dataoverføringer 43
4.9.12 Artikkel 4.12 om beskyttelse av personinformasjon 43
4.9.13 Artikkel 4.13 om åpent internett ... 43
4.9.14 Artikkel 4.14 om åpen informasjon hos myndighetene 43
4.9.15 Artikkel 4.15 om cybersikkerhet .. 44
4.9.16 Artikkel 4.16 om samarbeid om regelverksspørsmål for digital handel 44
4.9.17 Artikkel 4.17 om dialog om fremvoksende teknologier 44
4.10 Kapittel 5 Kapitalbevegelser, overføringer, betalinger og restriksjoner 44
4.10.1 Artikkel 5.1 om formål 44
4.10.2 Artikkel 5.2 om driftsbalansen 44
4.10.3 Artikkel 5.3 om kapitalbevegelser 44
4.10.4 Artikkel 5.4 om tiltak som påvirker kapitalbevegelser, overføringer og betalinger 44
4.10.5 Artikkel 5.5 om restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen 44
4.11 Kapittel 6 Offentlige anskaffelser .. 45
4.11.1 Artikkel 6.1 om virkeområde og dekning 45
4.11.2 Artikkel 6.2 om tilleggs-bestemmelser 45
4.11.3 Artikkel 6.3 om bruk av elektroniske kommunikasjons-midler 45
4.11.4 Artikkel 6.4 om elektronisk kunngjøring av anskaffelser 45
4.11.5 Artikkel 6.5 om dokumentasjons-bevis 45
4.11.6 Artikkel 6.6 om kvalifikasjons-krav 45
4.11.7 Artikkel 6.7 om registrerings-ordninger og kvalifikasjons-prosedyrer 45
4.11.8 Artikkel 6.8 om begrensede anskaffelsesprosedyrer 45
4.11.9 Artikkel 6.9 om unormalt lave priser 45
4.11.10 Artikkel 6.10 om tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter 46
4.11.11 Artikkel 6.11 om hensyn til miljø-, sosial- og arbeidsforhold 46
4.11.12 Artikkel 6.12 om modifikasjoner og korrigeringer av markeds-adgangsforpliktelser 46
4.11.13 Artikkel 6.13 om modifikasjoner .. 46
4.11.14 Artikkel 6.14 om korrigeringer 46
4.11.15 Artikkel 6.15 om videre forhandlinger 46
4.12 Kapittel 7 Immaterialrettslig vern 46
4.12.1 Artikkel 7.1 om formål 46
4.12.2 Artikkel 7.2 om virkeområde 46
4.12.3 Artikkel 7.3 om definisjoner 47
4.12.4 Artikkel 7.4 om internasjonale avtaler 47
4.12.5 Artikkel 7.5 om konsumpsjon 47
4.12.6 Artikkel 7.6 om nasjonal behandling 47
4.12.7 Artikkel 7.7 om opphavere 47
4.12.8 Artikkel 7.8 om utøvende kunstnere 47
4.12.9 Artikkel 7.9 om produsenter 47
4.12.10 Artikkel 7.10 om kringkastings-foretak 47
4.12.11 Artikkel 7.11 om kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak utgitt i ervervsøyemed 47
4.12.12 Artikkel 7.12 om vernetid 47
4.12.13 Artikkel 7.13 om følgerett ved videresalg av kunstverk 47
4.12.14 Artikkel 7.14 om kollektiv rettighetsforvaltning 48
4.12.15 Artikkel 7.15 om unntak og avgrensninger 48
4.12.16 Artikkel 7.16 om tekniske beskyttelsessystemer 48
4.12.17 Artikkel 7.17 om forpliktelser angående rettighetsinformasjon ... 48

4.12.18 Artikkel 7.18 om varemerkeklassifikasjon 48
4.12.19 Artikkel 7.19 om tegn som et registrert varemerke kan bestå av 48
4.12.20 Artikkel 7.20 om rettighetene et registrert varemerke gir 48
4.12.21 Artikkel 7.21 om registrerings-prosedyren 48
4.12.22 Artikkel 7.22 om velkjente varemerker 48
4.12.23 Artikkel 7.23 om unntak fra rettighetene til et varemerke 49
4.12.24 Artikkel 7.24 om slettelsesgrunner 49
4.12.25 Artikkel 7.25 om retten til å forby forberedende handlinger knyttet til bruk av emballasje mv. . 49
4.12.26 Artikkel 7.26 om ond tro-søknader 49
4.12.27 Artikkel 7.27 om beskyttelse av registrerte design 49
4.12.28 Artikkel 7.28 om vernets varighet 49
4.12.29 Artikkel 7.29 om unntak 49
4.12.30 Artikkel 7.30 om forholdet til opphavsrett 49
4.12.31 Artikkel 7.31 om virkning av dette underavsnittet 49
4.12.32 Artikkel 7.32 om virkeområde 49
4.12.33 Artikkel 7.33 om systemer for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser 49
4.12.34 Artikkel 7.34 om anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser 50
4.12.35 Artikkel 7.35 om beskyttelse av tradisjonelle betegnelser 50
4.12.36 Artikkel 7.36 om retten til bruk 50
4.12.37 Artikkel 7.37 om beskyttelsens omfang 50
4.12.38 Artikkel 7.38 om håndheving av beskyttelse 50
4.12.39 Artikkel 7.39 om forholdet til varemerker 50
4.12.40 Artikkel 7.40 om endring av vedleggene om geografiske betegnelser 50
4.12.41 Artikkel 7.41 om behandling av spesifikke geografiske betegnelser 50
4.12.42 Artikkel 7.42 om individuelle søknader for beskyttelse av geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser 50
4.12.43 Artikkel 7.43 om opprinnelses-betegnelser og landnavn 50
4.12.44 Artikkel 7.44 om patenter og folkehelse 51
4.12.45 Artikkel 7.45 om forlenget beskyttelse for legemidler og plantefarmasøytiske produkter 51
4.12.46 Artikkel 7.46 om beskyttelse av forretningshemmeligheter 51
4.12.47 Artikkel 7.47 om beskyttelse av data innlevert for å oppnå markeds-føringstillatelse for legemidler 51
4.12.48 Artikkel 7.48 om beskyttelse av data innlevert for å oppnå markeds-føringstillatelse for plante-farmasøytiske produkter 51
4.12.49 Artikkel 7.49 om generelle forpliktelser 51
4.12.50 Artikkel 7.50 om personer som skal ha rett til å be om benyttelse av tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene 51
4.12.51 Artikkel 7.51 om tiltak for å sikre bevis 52
4.12.52 Artikkel 7.52 om bevis 52
4.12.53 Artikkel 7.53 om retten til informasjon 52
4.12.54 Artikkel 7.54 om midlertidige og forebyggende tiltak 52
4.12.55 Artikkel 7.55 om korrigerende tiltak 52
4.12.56 Artikkel 7.56 om forbudsdom 52
4.12.57 Artikkel 7.57 om alternative tiltak 52
4.12.58 Artikkel 7.58 om erstatning 52
4.12.59 Artikkel 7.59 om sakskostnader ... 52
4.12.60 Artikkel 7.60 om innsyn i og offentliggjøring av rettsavgjørelser 52
4.12.61 Artikkel 7.61 om presumsjon om opphavsrett eller eierskap 52
4.12.62 Artikkel 7.62 om sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter 52
4.12.63 Artikkel 7.63 om tiltak ved grensekryssing 53
4.12.64 Artikkel 7.64 om overholdelse av GATT 1994 og TRIPS-avtalen 53
4.12.65 Artikkel 7.65 om samarbeid 53
4.13 Kapittel 8 Konkurranse 53
4.13.1 Artikkel 8.1 om definisjoner 53
4.13.2 Artikkel 8.2 om konkurranserett .. 53
4.13.3 Artikkel 8.3 om bruk av konkurranserett på offentlige foretak 53
4.13.4 Artikkel 8.4 om samarbeid 53

4.13.5 Artikkel 8.5 om tvisteløsning 53
4.14 Kapittel 9 Subsidier 53
4.14.1 Artikkel 9.1 prinsipper 53
4.14.2 Artikkel 9.2 om forholdet til WTO-avtaler 54
4.14.3 Artikkel 9.3 om definisjoner og virkeområde 54
4.14.4 Artikkel 9.4 om transparens 54
4.14.5 Artikkel 9.5 om konsultasjoner 54
4.14.6 Artikkel 9.6 om bruken av subsidier 54
4.14.7 Artikkel 9.7 om konfidensialitet 54
4.14.8 Artikkel 9.8 om tvisteløsning 54
4.15 Kapittel 10 Små og mellomstore bedrifter 55
4.15.1 Artikkel 10.1 om generelle prinsipper 55
4.15.2 Artikkel 10.2 om informasjons-utveksling 55
4.15.3 Artikkel 10.3 om SMB-kontaktpunkter 55
4.15.4 Artikkel 10.4 om tvisteløsning 55
4.16 Kapittel 11 God regelverkspraksis og regelverkssamarbeid 55
4.16.1 Artikkel 11.1 om mål og generelle prinsipper 55
4.16.2 Artikkel 11.2 om definisjoner 55
4.16.3 Artikkel 11.3 om virkeområde 55
4.16.4 Artikkel 11.4 om intern samordning 55
4.16.5 Artikkel 11.5 om regelverks-prosesser 55
4.16.6 Artikkel 11.6 om offentlig høring... 55
4.16.7 Artikkel 11.7 om forholdsmessige analyser 56
4.16.8 Artikkel 11.8 om retrospektiv evaluering 56
4.16.9 Artikkel 11.9 om utveksling av opplysninger om god regelverkspraksis 56
4.16.10 Artikkel 11.10 om aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid 56
4.16.11 Artikkel 11.11 om kontaktpunkter 56
4.16.12 Artikkel 11.12 om utveksling av opplysninger om planlagte eller eksisterende regelverkstiltak 56
4.16.13 Artikkel 11.13 om tvisteløsning 56
4.17 Kapittel 12 Yrkesgodkjenning 56
4.17.1 Artikkel 12.1 om definisjoner 56
4.17.2 Artikkel 12.2 om formål og virkeområde 56
4.17.3 Artikkel 12.3 om innenlandske reguleringer 56
4.17.4 Artikkel 12.4 om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner 56
4.17.5 Artikkel 12.5 om vilkår for godkjenning 56
4.17.6 Artikkel 12.6 om utligningstiltak .. 57
4.17.7 Artikkel 12.7 om behandling av søknader 57
4.17.8 Artikkel 12.8 om godkjennings-ordningen og andre forhold 57
4.17.9 Artikkel 12.9 om språk-kunnskaper 57
4.17.10 Artikkel 12.10 om klager 57
4.17.11 Artikkel 12.11 om gebyrer 57
4.17.12 Artikkel 12.12 om implementering av kapitlet i komiteen om tjenester og investeringer 57
4.17.13 Artikkel 12.13 om avtaler om gjensidig anerkjennelse 58
4.18 Kapittel 13 Handel og bærekraftig utvikling 58
4.18.1 Artikkel 13.1 om kontekst og formål 58
4.18.2 Artikkel 13.2 om definisjoner 58
4.18.3 Artikkel 13.3 om rett til regulering og beskyttelsesnivå 58
4.18.4 Artikkel 13.4 om opprettholdelse av beskyttelsesnivå 58
4.18.5 Artikkel 13.5 om åpenhet 58
4.18.6 Artikkel 13.6 om informasjon til og bevissthet blant allmenheten .. 58
4.18.7 Artikkel 13.7 om vitenskapelig og teknisk informasjon 58
4.18.8 Artikkel 13.8 om samarbeid 58
4.18.9 Artikkel 13.9 om samarbeids-metoder 59
4.18.10 Artikkel 13.10 om fremming av handel og investeringer som bidrar til bærekraftig utvikling 59
4.18.11 Artikkel 13.11 om ansvarlig forretningsdrift 59
4.18.12 Artikkel 13.12 om bekjempelse av korrupsjon 59
4.18.13 Artikkel 13.13 om internasjonale arbeidslivsstandarder og avtaler ... 59
4.18.14 Artikkel 13.14 om ikke-diskriminering og likestilling på arbeidsplassen 59
4.18.15 Artikkel 13.15 om tilgang til rettsmidler og garantier for rett saksbehandling 59
4.18.16 Artikkel 13.16 om formål 59
4.18.17 Artikkel 13.17 om internasjonale forpliktelser 60
4.18.18 Artikkel 13.18 om samarbeids-aktiviteter 60

4.18.19 Artikkel 13.19 om ikke-adgang til tvisteløsning 60
4.18.20 Artikkel 13.20 om multilaterale miljøavtaler og prinsipper 60
4.18.21 Artikkel 13.21 om tilgang til rettsmidler og garantier for rett saksbehandling 60
4.18.22 Artikkel 13.22 om handel og klimaendringer 60
4.18.23 Artikkel 13.23 om luftkvalitet 60
4.18.24 Artikkel 13.24 om ozonnedbrytende stoffer og deres erstatninger 61
4.18.25 Artikkel 13.25 om handel og biologisk mangfold 61
4.18.26 Artikkel 13.26 om bevaring av marine økosystemer og arter..... 61
4.18.27 Artikkel 13.27 om bærekraftig skogforvaltning og tilknyttet handel 61
4.18.28 Artikkel 13.28 om handel og bærekraftig forvaltning av fiskeri og akvakultur 62
4.18.29 Artikkel 13.29 om handel med avfall og kjemikalier og forebygging av forurensing 62
4.18.30 Artikkel 13.30 om handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer 62
4.18.31 Artikkel 13.31 om underkomité for handel og bærekraftig utvikling 62
4.18.32 Artikkel 13.32 om gjennomføring og tvisteløsning 62
4.18.33 Artikkel 13.33 om konsultasjoner 62
4.18.34 Artikkel 13.34 om ekspertpanel 63
4.19 Kapittel 14 Generelle unntak 63
4.19.1 Artikkel 14.1 om generelle unntak 63
4.19.2 Artikkel 14.2 om sikkerhetsunntak 63
4.19.3 Artikkel 14.3 om skatteunntak 63
4.20 Kapittel 15 Institusjonelle bestemmelser 63
4.20.1 Artikkel 15.1 om Blandet komité... 63
4.21 Kapittel 16 Tvisteløsning 64
4.21.1 Artikkel 16.1 om formål 64
4.21.2 Artikkel 16.2 om virkeområde 64
4.21.3 Artikkel 16.3 om informasjons-deling 64
4.21.4 Artikkel 16.4 om konsultasjoner ... 64
4.21.5 Artikkel 16.5 om vennskapelig mellomkomst, forlik eller megling 64
4.21.6 Artikkel 16.6 om opprettelse av voldgiftspanel 64
4.21.7 Artikkel 16.7 om sammensetningen av panelet 64
4.21.8 Artikkel 16.8 om panel-medlemmenes kvalifikasjoner 64
4.21.9 Artikkel 16.9 om voldgiftspanelets mandat 64
4.21.10 Artikkel 16.10 om hastesaker 65
4.21.11 Artikkel 16.11 om voldgiftspanelets prosedyrer 65
4.21.12 Artikkel 16.12 om tolkningsregler 65
4.21.13 Artikkel 16.13 om innhenting av informasjon 65
4.21.14 Artikkel 16.14 om voldgiftspanelets rapporter 65
4.21.15 Artikkel 16.15 om gjennomføring av panelets sluttrapport 65
4.21.16 Artikkel 16.16 om gjennomførings-panel 65
4.21.17 Artikkel 16.17 om kompensasjon og mottiltak ved manglende gjennomføring 65
4.21.18 Artikkel 16.18 om gjennomførings-panel etter anvendelse av mottiltak 66
4.21.19 Artikkel 16.19 om utsettelse eller avslutning av voldgiftspanelets forhandlinger 66
4.21.20 Artikkel 16.20 om administrering av tvisteløsningsprosedyrene 66
4.21.21 Artikkel 16.21 om omforent løsning 66
4.21.22 Artikkel 16.22 om valg av forum .. 66
4.21.23 Artikkel 16.23 om tidsfrister 66
4.21.24 Artikkel 16.24 om utgifter 66
4.21.25 Artikkel 16.25 om prosedyreregler 66
4.22 Kapittel 17 Avsluttende bestemmelser 66
4.22.1 Artikkel 17.1 om vedlegg og tillegg 66
4.22.2 Artikkel 17.2 om endringer 66
4.22.3 Artikkel 17.3 om oppsigelse og opphør 66
4.22.4 Artikkel 17.4 om gjennomgang av avtalen 67
4.22.5 Artikkel 17.5 om ikrafttredelse 67
4.22.6 Artikkel 17.6 om depositar 67
4.23 Vedleggene til frihandelsavtalen .. 67

5 **Gjennomføring i norsk rett** 68

6 **Økonomiske og administrative konsekvenser** 69

7 **Konklusjon og tilrådning** 70

Forslag til vedtak om samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia 70

Vedlegg

1 Frihandelsavtale mellom Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland og Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge 71

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 210 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia

Tilråding fra Utenriksdepartementet 4. juni 2021, godkjent i statsråd samme dag. (Regjeringen Solberg)

1 Innledning og sammendrag

Det er fremforhandlet et utkast til frihandelsavtale mellom EØS/EFTA-statene Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia. Avtalen er ennå ikke undertegnet, men forventes å bli undertegnet i løpet av juli 2021.

Storbritannia forlot EU 31. januar 2020, og samtidig startet en overgangsperiode som varte frem til 31. desember 2020. Storbritannias uttreden av EU har medført at Norges forhold til Storbritannia ikke lenger er regulert av EØS-avtalen. EØS/EFTA-statene Norge, Island og Liechtenstein har derfor forhandlet om en frihandelsavtale med Storbritannia siden juli 2020. Hovedmålsetningen med avtalen er å sikre norsk næringsliv så gode betingelser som mulig, og opprettholde mest mulig av det tette økonomiske forholdet som var under EØS-avtalen, hjemlet i et nytt avtaleverk mellom partene.

Frihandelsavtalen mellom Norge, Island og Liechtenstein og Storbritannia omfatter handel med varer, opprinnelsesregler, handelsfasilitering, tekniske handelshindre, veterinære og plantesanitære tiltak, handelstiltak, investeringer og handel med tjenester, offentlige anskaffelser, subsidier, konkurranse, immaterielle rettigheter, digital handel, telekommunikasjon, personbevegelser, yrkesgodkjenning, handel og bærekraftig utvikling, små og mellomstore bedrifter (SMB), god regelverkspraksis, institusjonelle bestemmelser og tvisteløsning.

EØS/EFTA-statene Norge, Island og Liechtenstein har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene basert på omforente forhandlingsposisjoner.

I og med at frihandelsavtalen anses som en sak av særlig stor viktighet, er Stortingets samtykke til inngåelse nødvendig i medhold av Grl. § 26, annet ledd.

Frihandelsavtalens hoveddel i engelsk versjon med foreløpig oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen. Vedleggene til avtalen overleveres Stortinget som utrykte vedlegg. Vedleggene er også tilgjengelig elektronisk på http://www.regjeringen.no.

2 EØS/EFTA-statenes frihandelsforhandlinger med Storbritannia

2.1 Forhandlingsprosessen

Forhandlingene mellom Island, Liechtenstein og Norge og Storbritannia ble påbegynt i juli 2020 og avsluttet i juni 2021. Det ble avholdt løpende forhandlingsmøter, både på ekspert- og forhandlingsledernivå, samt politiske møter. Norge opptrådte som talsperson for Norge, Island og Liechtenstein.

Nærings- og fiskeridepartementet har ledet den norske forhandlingsdelegasjonen og Norge har hatt talspersonansvar for forhandlingene om landbruksvarer, veterinære og plantesanitære bestemmelser, tekniske reguleringer, handelstiltak, handelsfasilitering, opprinnelsesregler, forhandlingene om tjenester og investeringer, digital handel, handel og bærekraftig utvikling, offentlige anskaffelser, små og mellomstore bedrifter (SMB), immaterielle rettigheter og rettslige spørsmål samt tvisteløsning. Forhandlingsdelegasjonen har hatt medlemmer fra andre departementer og direktorater som har bidratt i arbeidet.

Delegasjonsmedlemmer fra andre departementer og etater har bidratt særskilt i gjennomføringen av forhandlingene på følgende områder:

- Bestemmelsene om toll- og opprinnelsesspørsmål, administrativt samarbeid og handelsfasilitering: Finansdepartementet ved Tolldirektoratet
- Kapitlet om handel med varer: Landbruks- og matdepartementet og Landbruksdirektoratet
- Bestemmelsene om veterinære og plantesanitære tiltak: Landbruks- og matdepartementet
- Bestemmelsene om tekniske handelshindre: Helse- og omsorgsdepartementer, Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Samferdselsdepartementet
- Rettslige og horisontale bestemmelser: Utenriksdepartementet
- Kapitlet om immaterialrettigheter: Justis- og beredskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Patentstyret
- Bestemmelsene om finansielle tjenester: Finansdepartementet
- Bestemmelsene om yrkesgodkjenning: Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
- Bestemmelsene om telekommunikasjon: Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Bestemmelsene om personbevegelser: Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet
- Bestemmelsene om handel og bærekraftig utvikling: Klima- og miljødepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kulturdepartementet

Forhandlingene er blitt ført på grunnlag av omforente norske posisjoner. Forhandlingsdelegasjonen har trukket på innspill fra berørte departementer. Resultatet er i overensstemmelse med føringer gitt av mandatet fra regjeringen og omforente posisjoner til forhandlingsmøtene. Det har vært løpende politisk avklaring på spesielt sensitive områder.

Stortinget og EØS/EFTA-ministrene har vært holdt løpende orientert om utviklingen i forhandlingene. På norsk side har hovedspørsmålene under forhandlingene vært avklart løpende mellom departementene. Det har også vært redegjort for forhandlingene i møter med næringslivs- og arbeidstakerorganisasjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner.

I påvente av en endelig frihandelsavtale har Norge, Island og Storbritannia i løpet av forhandlingsperioden også inngått en midlertidig vareavtale. Avtalen har vært gjeldende fra 1. januar 2021, og gjelder frem til frihandelsavtalen trer i kraft. Med den midlertidige vareavtalen videreføres den generelle markedsadgangen for varehandel.

2.2 Norges handel med Storbritannia

Storbritannia er det landet i verden som mottar mest av norsk eksport, og verdien av denne utgjør mer enn 22 prosent av all norsk eksport. I 2020

eksporterte Norge varer for knapt 135 milliarder kroner til Storbritannia, mens importen var på drøyt 41 milliarder kroner. I tillegg selger Norge årlig tjenester til britene for nærmere 40 milliarder kroner. I 2020 utgjorde handelen med britene 17 prosent av norsk vareeksport. Norges viktigste eksportvarer til Storbritannia er olje- og gass, sjømat, metaller og maskiner. De viktigste importvarene fra Storbritannia er maskindeler, biler, mineralolje, medisiner og flymotorer.

Per 31. desember 2020 har Statens pensjonsfond utland investert 570,7 milliarder kroner i 367 selskaper på børs og 162,3 milliarder kroner i rentepapirer i Storbritannia. Storbritannia utgjør totalt 7 prosent av alle investeringer. Tendensen er fortsatt økning i pensjonsfondets investeringer i Storbritannia.

2.3 Det bilaterale forholdet mellom Norge og Storbritannia

I tillegg til den store handelen i varer og tjenester, er det bilaterale forholdet mellom Norge og Storbritannia godt og omfattende. Det dekker et bredt spekter av politikkområder, alt fra handel og økonomi, forsvar og sikkerhet, energi, klima, utviklingspolitikk, polare spørsmål, til kultur, idrett og utdanning. Samarbeidet med Storbritannia i FNs sikkerhetsråd (2021–2022) er også forventet å styrke det bilaterale forholdet.

Norge og Storbritannia har en grunnleggende og sammenfallende interesse i en regelstyrt verdensorden. De to lands utenriksdepartement arbeider med en felles erklæring om det bilaterale samarbeidet mellom Storbritannia og Norge. Erklæringen slår fast at samarbeidet er tuftet på et felles verdigrunnlag og det nedfelles et prinsipp om regelmessige konsultasjoner på politisk nivå. Erklæringen er ikke rettslig bindende, men fremhever et utvalg strategiske satsingsområder for det bilaterale samarbeidet i tiden fremover.

Det er utstrakt og godt samarbeid i næringslivet. London er et knutepunkt for oppstartmiljøer og et globalt finanssentrum. Over 300 norske bedrifter er etablert i Storbritannia. Norske bedrifter er tungt inne på britisk sokkel og i offshore.

Energisikkerhet er sentralt for Storbritannia, og omkring 40 prosent av gassen som brukes i landet kommer fra Norge. Norsk gass er viktig for reduksjon av britiske klimagassutslipp, ved å erstatte kull i produksjonen av elektrisitet. Import av norsk gass forventes å være høy også i årene som kommer. Aktiviteten knyttet til utvinning av olje og gass, samt geografisk tilknytning til Nordsjøen har gjort Storbritannia til en viktig samarbeidspartner for utvikling av teknologi knyttet til karbonfangst og -lagring, hydrogen og havvind. Dette samarbeidet vil videreutvikles i lys av Parisavtalen. Sammen med britiske National Grid bygger Statnett en strømkabel, North Sea Link, mellom Norge og Storbritannia som skal settes i drift i løpet av høsten 2021.

Storbritannia er aktiv i internasjonalt polarsamarbeid og polarforskning. Norge og Storbritannia samarbeider godt i Antarktistraktatsystemet og i Arktisk råd. En intensjonsavtale som bekrefter våre felles interesser og langvarige samarbeidsforhold i Antarktis og Arktis ble undertegnet da utenriksminister Dominic Raab besøkte Norge i mars 2021.

Storbritannias kulturscene er viktig for norsk kulturlivs internasjonale muligheter. Kulturutvekslingen mellom Norge og Storbritannia er betydelig, og særlig London er en svært viktig arena.

Det er om lag 17 000 britiske borgere bosatt i Norge og rundt 30 000 norske borgere bosatt i Storbritannia. Storbritannia er en svært viktig destinasjon for norske studenter. Nylige tall viser at antallet søknader fra norske studenter til studieplasser i Storbritannia holder seg stabilt, og det er et ønske fra norsk side å fortsatt ha et tett samarbeid om utdanning i tiden fremover. Storbritannia er et viktig reisemål globalt og for norske turister spesielt. Det er over 650 000 norske tilreisende til Storbritannia hvert år. Storbritannia er et viktig marked for norsk turistnæring.

Storbritannia er Norges viktigste europeiske militære allierte. Den sikkerhets- og forsvarspolitiske dimensjonen utgjør en bærebjelke i vårt overordnede bilaterale forhold.

2.4 Den politiske og økonomiske situasjonen i Storbritannia

Britisk økonomi er verdens sjette største økonomi og nest størst i Europa målt i brutto nasjonalprodukt (BNP). Tjenesteytende næringer, drevet av finansnæringen, står for mer enn tre fjerdedeler av BNP. Storbritannia har et stort underskudd i utenrikshandelen, især med EU, og er nettoimportør av olje og gass.

Britisk økonomi hadde en nedgang på 10 prosent av BNP i 2020, en konsekvens hovedsakelig av pandemien og dens effekt på økonomien i Storbritannia og resten av verden, men virkningene av Storbritannias uttreden av EU er også en del av dette bildet. Vaksineutrullingen ser imidlertid ut

til å gi en positiv effekt, og prognoser fra det britiske Office for Budget Responsibility antyder at økonomien kan returnere til før-pandeminivå innen midten av 2022. Det anslås en vekst på 4 prosent i inneværende år og 7,3 prosent i 2022. Pandemien har derimot svekket britiske statsfinanser betydelig og dette reduserer det økonomiske handlingsrommet fremover. Storbritannias uttreden av EU, og med det ut av det indre marked og tollunionen, har også hatt en klar negativ økonomisk effekt mht. investeringsnivået.

23. juni 2016 stemte et flertall for at Storbritannia skulle melde seg ut av EU. Den 31. januar 2020 forlot Storbritannia EU etter å ha kommet til enighet med EU om betingelsene for utmeldingen. Samtidig startet en overgangsperiode som varte til og med 31. desember 2020. I denne overgangsperioden ble Storbritannia behandlet som om de fortsatt var med i EU, men uten representasjon og stemmerett i EUs besluttende organer. I overgangsperioden foregikk de formelle forhandlingene om det fremtidige forholdet mellom EU og Storbritannia. Det nye forholdet mellom partene trådte i kraft 1. januar 2021.

Etter valget i Storbritannia i slutten av 2019 har den konservative regjeringen ledet av statsminister Boris Johnson hatt et solid flertall i underhuset. Håndteringen av koronapandemien har vært sentralt i britisk innenrikspolitikk i 2020 og 2021. Storbritannias uttreden fra EU (brexit) har også preget innenrikspolitikken.

Samtidig som brexit har preget britisk politikk de siste fire årene, signaliserer den britiske regjeringen at den har til hensikt å videreføre sikkerhets- og forsvarspolitikken langs kjente linjer. Britene ønsker fortsatt å ha et nært samarbeid med resten av Europa og ønsker å spille en lederrolle i europeisk sikkerhet. NATO er hjørnestenen i britisk sikkerhets- og forsvarspolitikk, og USA er en viktig partner for Storbritannia. Blant de europeiske landene framheves særlig Frankrike, men også Tyskland som sentrale samarbeidspartnere.

Den britiske regjeringen la i mars frem sin visjon om Storbritannias plass i verden etter brexit gjennom rapporten, «Integrated Review». Denne skal være retningsgivende for Storbritannias forsvars- sikkerhets- utviklings- og utenrikspolitikk det neste tiåret og legge rammene for det som kalles «Global Britain». 2021 er definert av statsminister Johnson som året hvor britene skal vise internasjonalt lederskap, understøttet bl.a. av britisk formannskap for både G7 og klimakonferansen COP26. Storbritannia og nære samarbeidspartnere ønsker å ta tydelig internasjonalt lederskap på de to mest aktuelle utenrikspolitiske spørsmålene: global helse, vaksiner og Covid-19, og klimaendringene. Storbritannia er en stor bidragsyter til vaksinesamarbeidet COVAX, CEPI og GAVI.

Storbritannia er nå ute av EUs tollunion og det indre marked og er ikke lenger part i EUs frihandelsavtaler. Storbritannia har derfor måttet kompensere med å forhandle og inngå flere frihandelsavtaler med andre stater, og har også som mål å inngå en rekke nye de neste årene, herunder med USA, Australia og New Zealand. Storbritannia har videre søkt om å tiltre Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (CPTPP).

3 De viktigste forhandlingsresultatene

3.1 Generelt

EØS/EFTA-statene fikk gjennomslag for sentrale krav i forhandlingene, og frihandelsavtalen ble ferdigstilt med et godt resultat på viktige områder for Norge som handel med varer, handel med tjenester og investeringer, yrkesgodkjenning, offentlige anskaffelser og mattrygghet. Hovedmålet med forhandlingene har vært å bevare mest mulig av det tette handelspolitiske samarbeidet som vi hadde da Storbritannia fremdeles var med i EU/EØS og det indre marked. Avtalen sikrer videreføring av tollfrihet for industrivarer, og sikrer at norske bedrifter som handler med Storbritannia ikke møter mer krevende tollprosedyrer enn konkurrenter fra andre land. Norge har oppnådd forbedret markedsadgang for enkelte viktige sjømatprodukter og videreføring av alle tidligere tollpreferanser, samtidig som landbrukets behov for skjerming er ivaretatt.

EØS/EFTA-statene har i stor grad nådd målsettingen om en avtale som er minst like god som avtalen mellom EU og Storbritannia («Trade and Cooperation Agreement»- TCA). Dette innebærer at frihandelsavtalen vil sikre like, eller bedre, vilkår vis-à-vis konkurrenter fra EU. Det gjelder bl.a. for handel med tjenester og investeringer, offentlige anskaffelser, tekniske handelshindre, mattrygghet (SPS) og immaterialrettigheter. Avtalen sikrer stabil og forutsigbar adgang til det britiske markedet for norsk næringsliv. Frihandelsavtalen med Storbritannia er den mest omfattende frihandelsavtalen Norge har fremforhandlet, innenfor rammene av hva det er mulig å oppnå gjennom en ordinær frihandelsavtale. Avtalen vil likevel ikke kunne erstatte EØS-avtalen, og norsk næringsliv vil på noen områder risikere å møte nye handelshindre og dårligere tilgang til det britiske markedet enn de hadde da Storbritannia var medlem av EU.

Nedenfor omtales forhandlingsresultatet i viktige deler av avtalen.

3.2 Avtalens fortale

I avtalens fortale understreker partene de dype historiske røttene for samhandlingen seg imellom, og stadfester videre blant annet sine forpliktelser til prinsipper om demokrati, rettsstaten, menneskerettigheter og fundamentale friheter i samsvar med FN-pakten og FNs menneskerettighetserklæring, arbeidstakerrettigheter, herunder prinsippene som følger av ILO-konvensjoner som partene er part i, næringslivets samfunnsansvar, bærekraftig utvikling og anti-korrupsjon.

3.3 Handel med varer

Frihandelsavtalens bestemmelser om handel med varer er nedfelt i kapittel 2 handel med varer.

Markedsadgang for industrivarer og sjømat

Avtalen viderefører nulltoll for alle industrivarer. Dette har vært en norsk hovedmålsetting i forhandlingene. Storbritannia er Norges største enkeltmarked for eksport av varer, med en eksportverdi på nærmere 135 milliarder kroner i 2020. Norge og Storbritannia har hatt tollfrihet for industrivarer i snart 60 år. Videreføring av nulltoll for industrivarer sikrer norsk eksport like konkurransevilkår som britiske varer og konkurrenter fra EU på det britiske markedet.

Storbritannia er det tredje største markedet for norsk sjømat målt etter volum og det femte største eksportmarkedet målt etter verdi. I 2020 ble det eksportert sjømat til Storbritannia til en verdi av 6,16 milliarder kroner. For sjømat sikrer avtalen videreføring av alle tollpreferanser for sjømat som Norge har til EU. Dette innebærer tollfrihet for fersk og fryst hel hvitfisk, som er viktige produkter til det britiske markedet. Utover dette har Norge oppnådd nulltoll for 43 tollinjer, herunder nulltoll fra avtalens ikrafttredelse for fryst filet av makrell, hyse, sei og andre hvitfiskarter. Fryst filet av torsk kan eksporteres tollfritt innenfor en årlig kvote og vil møte toll på 0,9 prosent utenfor kvote. Fryste pillede reker, som er det viktigste

rekeproduktet, vil møte nulltoll fra 1.1.23 og ha tilgang til en tollfri kvote i nedtrappingsperioden. Tollsatsen settes ned til 5 prosent ved avtalens ikrafttredelse og reduseres til 2,5 prosent 1.1.22. Ferske og fryste skallreker vil møte nulltoll fra 1.1.25. Det er oppnådd nulltoll for levende, ferske og fryste produkter av kongekrabbe, snøkrabbe og taskekrabbe. Avtalen vil etter endt nedtrappingsperiode gi tollfrihet for 24 prosent av britisk importverdi for norsk sjømat, beregnet som snitt av 2017-2019. Videre har Norge oppnådd tollfri markedsadgang til Storbritannia for viktige tollinjer for ingredienser til fôr til fisk.

Storbritannia vil opprette 15 årlige tollfrie importkvoter for norsk sjømat. Kvoteregimet dekker kvotene som Norge benyttet mens Storbritannia var medlem av EU. Størrelsen på de tollfrie kvotene dekker historiske kvotetrekk ved import til Storbritannia, og er for noen kvoter økt utover dette for å gi rom for vekst i handelen. Det vil blant annet opprettes en tollfrie kvoter for bearbeidede reker (1560 tonn), bearbeidet sild (200 tonn) og fryst filet av torsk og annen hvitfisk (4000 tonn). Det etableres kvoter for fryst sild (800 tonn), fryst makrell (606 tonn) og fryst sildefilet (610 tonn), som gir rom for vekst i handelen. Kvoteregimet er forenklet sammenlignet med det som gjaldt da Storbritannia var medlem av EU, noe som vil gjøre det enklere for sjømatnæringen å nyttiggjøre seg av de tollfrie kvotene.

Landbruksvarer

Frihandelsavtalen innebærer mulighet for økt handel med landbruksvarer mellom Norge og Storbritannia. Samtidig er det i forhandlingene lagt vekt på å ivareta norske landbruksinteresser ved å prioritere importkvoter for varer der Norge har et importbehov.

Norge har i forhandlingene skjermet de grasbaserte produksjonene i melke- og kjøttsektoren. I avtalen er det dermed ikke gitt tollreduksjoner eller etablert nye importkvoter for storfekjøtt, meieriprodukter eller kjøtt av sau/lam. Kvoten på ost på 299 tonn er en videreføring av ostekvoten som inngår i den midlertidige avtalen med Storbritannia. Da denne ble tatt inn i den midlertidige avtalen, ble EUs ostekvote inn til Norge tilsvarende redusert med 299 tonn.

Norge vil etablere totalt 26 importkvoter for landbruksvarer fra Storbritannia, ned fra 36 kvoter som Storbritannia kunne benytte som medlem i EU. For alle importkvoter som inngår i avtalen, har EU tilsvarende kvoter med samme vareomfang. Dette er dels kvoter som EU i dag ikke utnytter fullt ut, noe som tilsier begrenset interesse i det norske markedet. For sensitive kjøttvarer omfatter avtalen importkvoter av kylling på 158 tonn og til sammen 370 tonn svinekjøtt fordelt på slakt, skinke, pølser og ribbe.

For kraftfôrråvarer er det gitt to kvoter for mais og maisgrits til dyrefôr på til sammen 5 000 tonn. Det er også fastsatt to kvoter for fryste jordbær og fryste bringebær til bearbeidingsindustrien. Disse kvotene vil medføre at de nasjonalt fastsatte importkvotene reduseres tilsvarende.

Ved omlegging til prosenttoll for faste oster fra 1. januar 2013 ble det besluttet at 14 EU-oster, skulle unntas fra omleggingen til prosenttoll og fortsette med kronetoll. Avtalen med Storbritannia innebærer at fire britiske oster tilføyes listen over faste oster med kronetoll.

For varer der det ikke er etablert importkvoter, videreføre Norge i hovedsak samme tollsatser overfor Storbritannia som landet hadde som EU-medlem. For 31 toll-linjer gir Norge Storbritannia tollfrihet, 16 av disse er fiskefôr og råvarer til fiskefôr. For 30 tollinjer gir Norge marginalt lavere tollsatser til Storbritannia enn til EU. Dette er i begge tilfeller tollinjer som ikke anses som sensitive for norsk produksjon.

Eksport fra Norge av ubearbeidede landbruksvarer utenfor importkvoter vil som hovedregel møte samme tollsatser som Storbritannia anvendte overfor Norge som EU-medlem. Norge har fått tollfri markedsadgang til Storbritannia for viktige tollinjer for fôr til fisk. Storbritannia oppretter fire importkvoter for Norge. Kvotene dekker produkter av ost, myse, myseprotein og peoner.

For bearbeidede landbruksvarer videreføres i avtalen i hovedsak tollsatsene mellom Norge og EU i Protokoll 3 til EØS-avtalen.

Kapitlet om handel med varer favner alle varekategorier, inkludert landbruksprodukter. I kapitlet forplikter partene seg til å avvikle all toll for industrivarer, og avvikle eller redusere toll for sjømat og landbruksvarer i tråd med bindingslistene i vedlegg til varekapitlet.

Om forpliktelsene på vareområdet

Bindingslistene er fremdeles gjenstand for juridisk og teknisk gjennomgang, men det skal ikke gjøres endringer i substans. Endelige markedsadgangstilbud for varer fra Storbritannia og Norge, som har vært gjenstand for gjensidige gjennomganger hos begge land, er vedlagt proposisjonen.

Generelt om kapitlet

Kapitlet bygger på bestemmelsene i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 (GATT), men inneholder en rekke elementer som går utover dette forpliktelsesnivået, i tråd med resultatet mellom EU og Storbritannia. Bestemmelsene sikrer norske eksportører forutsigbarhet og fordelaktige vilkår for handel med Storbritannia.

Viktige bestemmelser som går utover forpliktelsesnivået i Verdens handelsorganisasjon (WTO) er bl.a. forbudet mot eksportavgifter, som er et viktig resultat i tråd med EFTAs modelltekst. Videre inneholder kapitlet forbud mot ytelseskrav ved import, dvs. krav om å benytte bl.a. lokale innsatsvarer for å oppnå fordelaktig behandling, samt forbud mot krav om minstepriser ved import. Det er første gangen Norge/EFTA har inntatt slike forbud mot ytelseskrav for varer og mot krav om minstepriser i en handelsavtale.

Kapitlet inneholder videre bestemmelser om midlertidig import av varer, innenlands og utenlands bearbeiding, import- og eksportlisensiering og gjeninnførsel av reparerte varer. Kapitlet inneholder også en bestemmelse om tollkvoteadministrasjon som sikrer innsikt i kvoteutnyttelse og forplikter partene til å notifisere eventuelle endringer i kvotefordelingsmetode.

Kapitlet inkluderer en gjennomgangsklausul som gir partene adgang til å forespørre konsultasjoner om ytterligere tollreduksjoner for sjømat og landbruksprodukter, og partene skal gjennomgå vilkårene for handel med disse varene hvert femte år.

Under kapitlet opprettes en egen komité for handel med varer. Komiteen skal kunne vurdere alle saker under kapitlet, under kapitlet om handelsfasilitering, under protokollene om opprinnelsesregler og tollsamarbeid samt saker knyttet til bestemmelsene om geografiske betegnelser under kapitlet om immaterielle rettigheter. Komitéen for handel med varer skal møtes dersom en av partene forespør dette og kan treffe beslutninger og gi anbefalinger ved enstemmighet.

Norge og Island vil inngå bilaterale brevvekslinger med Storbritannia som sikrer at avtalen tolkes i tråd med Storbritannias forpliktelser overfor EU i den såkalte Nord-Irlandprotokollen til Utmeldingsavtalen. Dette innebærer at Nord-Irland i praksis forblir en del av EUs indre marked, og at varer importert direkte til Nord-Irland fra utenfor Storbritannia og EU, i utgangspunktet må følge EUs tollregler og ilegges EUs tollsatser.

3.4 Tekniske handelshindre

Bestemmelsene om tekniske handelshindre (TBT) er nedfelt i avsnitt 2.2 til kapitlet om handel med varer. Formålet med avsnittet er å legge til rette for handel med varer mellom partene ved å forhindre, identifisere og eliminere unødvendige tekniske handelshindre. Avsnittet omfatter regler om utarbeidelse, vedtakelse og anvendelse av alle standarder, tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer, som kan påvirke handel med varer mellom partene.

Avsnittet inkorporerer i avtalen viktige bestemmelser i WTOs TBT-avtale, men inkluderer også flere elementer som går utover WTO-regelverket. Avsnittet bærer preg av partenes gjensidige ønske om å speile bestemmelsene om tekniske handelshindre i handels- og samarbeidsavtalen mellom Storbritannia og EU (TCA). Det er blant annet etablert en TBT-komité som i tillegg til å følge opp gjennomføringen og etterlevelsen av TBT-kapitlet, også skal vurdere behovet for å oppdatere avsnittet i lys av utviklingen på TBT-området under TCA.

Som i TCA inkluderer avtalen i tillegg også fem sektorspesifikke vedlegg:

1. Kjøretøy og bildeler, basert på FN-standarder
2. God tilvirkningspraksis for medisiner (GMP), med elementer av gjensidig godkjenning av testresultater.
3. Kjemikalier, basert på samarbeid
4. Økologiske produkter, med gjensidig godkjenning av ekvivalens av dagens ordning frem til slutten av 2022, når nytt harmonisert regelverk skal være på plass.
5. Handel med vin, med felles regler for merking, kvalitet osv.

3.5 Veterinære og plantesanitære tiltak

Bestemmelsene om veterinære og plantesanitære tiltak er nedfelt i avsnitt 2.3 til kapitlet om handel med varer. Norge vil få samme vilkår som EU ved eksport til Storbritannia når det gjelder tiltak for å sikre mattryggheten ved handel av matvarer. Avtalen innebærer at det legges opp til effektiv grensekontroll for å sikre at varer ikke forringes på grensen og at de kommer raskt ut på markedet. Dette er særlig viktig for sjømatnæringen. Generelt skal importkontrollen av matvarer, inkludert sjømat, være risikobasert og ikke strengere enn nødvendig slik at den hindrer handelen. De generelle bestemmelsene i SPS-avtalen under

WTO gjelder, likeså øvrige relevante internasjonale standarder og avtaler. Frihandelsavtalen legger opp til tett kontakt mellom partene på det veterinære området, og det skal opprettes en felles SPS-komité som løpende vil følge opp innholdet i avtalen. Det er også lagt opp til en konsultasjonsmekanisme i tilfelle det skulle oppstå problemer knyttet til matvarehandelen som krever en rask løsning. Partene i avtalen vil videre samarbeide i internasjonale fora.

3.6 Opprinnelsesregler

Bestemmelsene om opprinnelsesregler, inkludert tilhørende administrativt samarbeid om kontroll av opprinnelsesbevis mv. og transportregler, er nedfelt i en egen protokoll til avtalen. Opprinnelsesreglene avgrenser de fordeler som frihandelsavtalen gir til bare å gjelde varer som har tilstrekkelig tilknytning til avtalepartene. Opprinnelsesreglene presiserer kravene som må være oppfylt for at ferdigvaren skal oppnå opprinnelsesstatus.

Etter avtalen gjelder følgende alternative vilkår for at en vare oppnår opprinnelsesstatus:

1) at produktet anses som fremstilt i sin helhet i en av avtalepartene i henhold til protokollens artikkel 3,
2) at produktet, i samsvar med bestemmelsene i de spesifikke listereglene nevnt i vedlegg I og II til protokollen, anses for tilstrekkelig bearbeidet, og
3) at produktet tilfredsstiller bestemmelsene om kumulasjon med materialer fra en annen avtalepart eller en tredjepart som importør- og eksportørlandet har en frihandelsavtale med i henhold til protokollens artikkel 8.

Protokollens artikkel 5 om tilstrekkelig bearbeiding eller foredling viser til et vedlegg med produktspesifikke regler, som tilsvarer reglene for den reviderte Regional konvensjon om felles preferanseopprinnelsesregler for Europa og statene ved Middelhavet. Det er også inntatt en bestemmelse over hvilke enkle former for bearbeiding eller foredling utført på ikke-opprinnelsesmaterialer som ikke anses som tilstrekkelig for at produktet kan anses som opprinnelsesprodukt.

Bestemmelsene om direkte transport av varer mellom avtalepartene er gjort mer fleksibel enn i tidligere avtaler, ved at man tillater mellomlagring og oppsplitting av forsendelser i tredjeland så lenge det kan godtgjøres at varene ikke har blitt endret.

I artikkelen om territorialitetsprinsippet er det, som et unntak fra kravet om at all produksjon må skje hos avtalepartene, gitt åpning for å benytte såkalt «utenlands bearbeiding» ved fremstilling av varer som skal eksporteres som opprinnelsesprodukter under denne avtalen. Den maksimale verditilførsel er satt til ti prosent av ferdigvarens ex-works pris (pris ut av fabrikk).

Protokollen inneholder detaljerte bestemmelser om administrativt samarbeid mellom avtalepartenes tollmyndigheter, som blant annet innebærer at det skal etableres et samarbeid mellom nasjonale tollmyndigheter om utferdigelse og kontroll av opprinnelsesbevis. Som dokumentasjon for varens opprinnelse skal eksportører kun benytte opprinnelseserklæring, som kan sendes elektronisk mellom eksportør og importør. Varesertifikat EUR.1 og EUR-MED skal ikke benyttes.

3.7 Handelsfasilitering

Avtalens bestemmelser om handelsfasilitering fremgår av avsnitt 2.4 til kapitlet om handel med varer, og letter handelen med varer gjennom prinsipper for åpenhet, forenkling, rettssikkerhet og samarbeid. Dette oppnås for eksempel gjennom partenes forpliktelse til å offentliggjøre relevante lover og forskrifter på internett, samt å gi næringslivet mulighet for bindende forhåndsuttalelser om klassifisering og opprinnelsesregler. Videre kan ikke partene lenger kreve legalisering av kommersielle dokumenter i forbindelse med import. Administrativt tollsamarbeid som tidligere har vært hjemlet i EØS-avtalen protokoll 11, er videreført i en egen protokoll. Partene åpner dessuten for å samarbeide om gjensidig godkjenning av autoriserte økonomiske operatører.

3.8 Handelstiltak

Avtalens bestemmelser om handelstiltak fremgår i avsnitt 2.5 til kapitlet om handel med varer. Med handelstiltak menes i denne sammenheng antidumpingtiltak, utjevningsavgifter og beskyttelsestiltak. EFTA-statene anvender ikke handelstiltak, og ønsket i avtalen forbud mot å benytte antidumpingtiltak. Storbritannia derimot ønsker å kunne anvende handelstiltak med de frihetsgrader som gis av WTO-regelverket. Avsnittet viser til partenes WTO-forpliktelser, men går på enkelte områder lenger.

I avtalen forplikter partene seg til å etterstrebe å ikke iverksette antidumping-prosedyrer mot

hverandre. Det spesifiseres hvilke prosedyrer som skal følges i antidumping- og utjevningsundersøkelser, herunder klargjøring av hvilke fakta som skal utleveres fra parten som gjennomfører undersøkelsen. Dersom en part skal innføre en antidumping- eller utjevningsavgift, så forplikter de seg til å bruke en lavere avgiftssats enn dumpingmarginen eller subsidien når denne lavere satsen er tilstrekkelig for å fjerne skaden på hjemlig industri. Videre forplikter partene seg til å vurdere om en antidumping- eller utjevningsavgift er i allmennhetens interesse.

En part som vil innføre et beskyttelsestiltak må på forespørsel oversende en skriftlig notifisering til den andre parten. Ved innføring av beskyttelsestiltak, så skal partene etterstrebe at tiltaket i minst mulig grad påvirker den bilaterale handelen.

Avsnittet vil ikke være underlagt avtalens tvisteløsning, med unntak av forpliktelsen om å benytte den lavere avgiftssatsen.

3.9 Handel med tjenester og investeringer

Avtalens bestemmelser om investeringer og handel med tjenester over landegrensene fremgår i avtalens kapittel 3. Avtaleforpliktelsene sikrer stabil og forutsigbar markedsadgang for norske investorer og tjenesteytere i det britiske markedet. I motsetning til WTO-avtalen om handel med tjenester (GATS) som kun dekker investeringer i tjenestesektoren, er avtalen basert på en såkalt integrert modell der investeringskapitlet dekker investeringer (etablering av foretak) både i og utenfor tjenestesektoren, mens tjenestekapitlet dekker handel med tjenester over landegrensene.

Forpliktelsene om likebehandling, herunder markedsadgang, nasjonal behandling, ytelseskrav og bestevilkårsbehandling sikrer norske tjenesteytere og investorer like god behandling som britiske tjenesteytere og investorer ved at gjeldende åpenhet i markedet bindes i avtalen (såkalt frys) i tillegg til at fremtidig liberalisering fanges inn i avtalen (såkalt skralle). Dette gjelder for alle sektorer, med mindre en part har listeført reservasjoner mot disse hovedprinsippene i sin reservasjonsliste.

Videre er det inntatt forpliktelser om partenes innenlandske reguleringer som angir prinsipper for god forvaltningsskikk på områder hvor det stilles lisens- eller kvalifikasjonskrav for å tilby tjenester eller i forbindelse med etablering av virksomhet, og krav til prosedyrene for tildeling av tillatelser med videre. Disse prinsippene vil gjelde for alle sektorer med unntak av for tiltak som er i tråd med en parts reservasjoner. Videre inneholder tjeneste- og investeringskapitlet bestemmelser om innreise og midlertidig opphold for personer med forretningsformål (personbevegelser) samt sektorspesifikke regler om finansielle tjenester, telekommunikasjon, maritim transport og advokattjenester.

Innreise og midlertidig opphold for personer med forretningsformål (personbevegelser)

Avtalens bestemmelser om innreise og midlertidig opphold fremgår av avsnitt 3.4 i kapitlet om tjenester og investeringer. Bestemmelsene er avgrenset til innreise og midlertidig opphold for å utføre en kontraktsleveranse eller visse andre typer midlertidige arbeidsoppdrag.

Frihandelsavtalen gir ikke rett til å søke arbeid, søke statsborgerskap, permanent opphold eller permanent ansettelse. Dette innebærer at britiske borgere må ha oppholdstillatelse hvis de skal bo og jobbe i Norge. Norges forpliktelser for personkategoriene som er omfattet av frihandelsavtalen ligger godt innenfor utlendingsregelverket, med unntak av musikere, artister og medfølgende nødvendig hjelpepersonell. For denne kategorien forplikter vi oss til å gi lengre varighet på unntaket fra oppholdstillatelse enn det som i dag følger av utlendingsforskriften § 1-1 sjette ledd. For øvrig er det også tatt et generelt forbehold om at alle andre nasjonale reguleringer knyttet til innreise, opphold, lønn, arbeidsforhold og sosiale rettigheter fortsatt vil gjelde.

Frihandelsavtalen innebærer at norske statsborgere som ønsker å etablere lokal virksomhet i Storbritannia kan oppholde seg inntil tre måneder for å gjennomføre en slik lokal etablering. Samme varighet gjelder overfor samme personkategori fra Storbritannia som vil etablere seg i Norge.

Norske ansatte i internasjonale selskap etablert i Storbritannia (bedriftsinterne) kan få inntil tre års opphold, og medbringe ektefelle/partner og barn under arbeidsperioden i Storbritannia. Samboerskap og homofilt partnerskap likestilles med ekteskap. Norge har forpliktet seg til fire års opphold for samme persongrupper fra Storbritannia. Medarbeidere som er «graduate trainees» og sendes på opplæringsformål har rett til tolv måneders opphold i Storbritannia, og tilsvarende har britiske borgere rett til tolv måneders midlertidig arbeidsopphold i Norge.

Norske statsborgere som er forretningsreisende, dvs. personer som ikke tar del i direkte

salg og heller ikke har arbeidsgiver i Storbritannia, kan få opphold inntil tre måneder i Storbritannia. Dette gjelder imidlertid kun for spesifikke aktiviteter som er ført inn i vedlegg III, f.eks. forskere, installatører, artister mv. For britiske musikere, artister og nødvendig medfølgende hjelpepersonell som ikke har norsk arbeidsgiver, har Norge innen 1 år etter avtalens ikrafttredelse forpliktet seg til å forlenge varigheten på unntaket fra oppholdstillatelse fra opptil 14 dager til inntil 90 dager i en 180-dagers periode. Forhandlingsresultatet for musikere, artister og nødvendig hjelpepersonell er ikke en del av EUs frihandelsavtale med Storbritannia, og dette innebærer derfor en forbedring for EØS/EFTA-landene.

Det er verdt å merke seg at forpliktelsene om innreise og midlertidig opphold for personer som skal etablere lokal virksomhet og utsendte medarbeidere, ikke går lenger enn dagens regelverk i Storbritannia. Forpliktelsene innebærer derfor bare at Storbritannia ikke kan gjøre innskrenkinger i strid med de minimumskravene som frihandelsavtalen fastsetter.

Utsendte arbeidstakere eller selvstendig oppdragstakere fra Norge som skal levere tjenester i medhold av en kontrakt mellom foretak i UK og norsk arbeidsgiver, kan få opphold inntil seks måneder i en tolv-måneders periode i Storbritannia. Tilsvarende vil gjelde for britiske borgere som skal levere tjenester i henhold til en kontrakt med norske oppdragsgivere. Forpliktelsene som Storbritannia har påtatt seg for disse to gruppene kobles direkte til innreise og opphold i Storbritannia (T5- International Agreement Worker). Det har sin bakgrunn i at Storbritannia gir særbehandling til sine frihandelspartnere (og for WTO-medlemmer i 11 sektorer). Slike rettigheter følger derfor ikke av de ordinære reglene om innreise og midlertidig opphold i Storbritannia.

Frihandelsavtalen legger opp til at partene der det er praktisk mulig, skal behandle søknader om innreise og midlertidig arbeidsopphold så raskt som mulig og ikke senere enn 90 dager.

Finansielle tjenester

Avtalens bestemmelser om finansielle tjenester fremgår av underavsnitt 3.5.3 til kapitlet om investeringer og tjenester. Avtalen innebærer at foretak fra Storbritannia og EØS/EFTA-statene kan etablere seg i hverandres markeder i samsvar med til enhver tid gjeldende regler i de ulike statene. Foretakene må ha konsesjon etter vertsstatens regler og blir underlagt tilsyn av vertsstaten. Partene skal, i samsvar med sine regler, tillate finansielle tjenestetilbydere av en annen part å tilby nye finansielle tjenester. Partene påtar seg å gjøre sitt ytterste for å sikre at internasjonale standarder for regulering og tilsyn anvendes i sitt territorium. Videre inneholder avtalen en forsiktighetsklausul som innebærer at partene kan innføre eller opprettholde tiltak bl.a. for å sikre finansiell stabilitet, uten hinder av de øvrige bestemmelsene i avtalen.

Britiske foretak omfattes ikke lenger av EUs regler om EØS-pass («single passport»), som betyr at foretak med tillatelse til å drive virksomhet i en EØS-stat, kan drive tilsvarende virksomhet i hele EØS basert på tilsyn av hjemlandets myndigheter. EU har etablert et system der tredjeland kan bli vurdert som regulatorisk ekvivalent med EU, og innebærer på noen avgrensede områder at aktørene vil kunne få tilgang til det europeiske markedet. Et mål har vært å sikre at Storbritannia gir Norge og de andre EØS/EFTA-statene tilsvarende behandling som EU, slik at Storbritannia inkluderer hele EØS-området i sine ekvivalensvurderinger av EU. Dette er ikke regulert i avtalen. Sammen med frihandelsavtalen vil partene undertegne en felles erklæring som bekrefter at partene har til hensikt å støtte markedsadgang for finansielle tjenester gjennom ordninger som bl.a. inkluderer beslutninger om likeverdighet (ekvivalens), og som er opp til hver part. Videre viser erklæringen til at Island, Liechtenstein og Norge gjennom EØS-avtalen deltar fullt ut i Den europeiske unions indre marked (EU). Videre viser erklæringen til at formålet med EØS-avtalen er å oppnå et ensartet EØS som bygger på felles regler og like konkurransevilkår, som innebærer innlemmelse av EØS-relevante rettsakter i EØS-avtalen og en søylestruktur med to deler som omfatter overvåking og kontroll. Partene anerkjenner også at det indre marked omfatter finansielle tjenester.

Telekommunikasjon

Underavsnitt 3.5.4 i tjeneste og investeringskapitlet inneholder bestemmelser om telekommunikasjonstjenester. Partenes telekommunikasjonstilbydere får god tilgang til hverandres markeder. I tillegg til de mer tradisjonelle bestemmelsene handelsavtaler har for å legge til rette for handel med telekommunikasjonstjenester, har denne avtalen – som den første utenfor det indre marked i EØS – en bestemmelse som skal legge til rette for internasjonal gjesting (roaming) uten ekstrakostnad for forbrukerne som bruker mobiltelefonen sin under opphold i den andre parten. Avtalen innebærer dermed at vi sikrer at norske mobilkunder

ikke behøver å betale ekstra for å bruke mobiltelefonen sin i Storbritannia.

Etter mønster fra systemet i EØS skal avtalepartene i komiteen for handel med tjenester og investeringer fastsette maksimale grossist priser for internasjonal gjesting i mobilnett (roaming). I tillegg til å legge til rette for at det ikke skal kreves særskilt betaling for roaming fra forbrukerne, skal den maksimale grossistprisen skal ivareta flere hensyn. Blant annet at effektive tjenesteytere får dekket sine kostnader og kan ha mulighet for en rimelig avkastning. På denne måten blir mobiloperatørene i stand til å tilby roaming uten ekstrakostnad for forbrukerne.

I motsetning til i EØS, utgjør ikke denne avtalen i seg selv et rettslig hinder for at teleselskapene tar ekstra betalt for roaming. Avtalepartene har plikt til å overvåke detaljistprisene, og kan om ønskelig fastsette tiltak, inkludert å fastsette priser, for å sikre roaming uten ekstrakostnad. Det vil si at Norge får kontroll med prisene norske telefonselskaper tilbyr sine kunder når de bruker mobiltelefonen sin i Storbritannia.

Maritim transport

Underavsnitt 3.5.5 i tjeneste- og investeringskapitlet inneholder bestemmelser om maritim transport. Storbritannia er blant de største og viktigste enkeltmarkeder for norske skipsfartstjenester. Derfor har det vært viktig for Norge å få bestemmelser om maritime transporttjenester inkludert i frihandelsavtalen. Forhandlingsresultatet sikrer åpen markedsadgang og ikke-diskriminerende vilkår for avtalepartenes skip i internasjonal fart. Bestemmelsene og avtalens reservasjonslister sikrer at det forblir åpen markedsadgang i internasjonal fart samt ikke-diskriminering i havnene.

I motsetning til EØS-avtalen inneholder ikke avtalen forpliktelser vedrørende adgang til innenriksfart. For innenriksfart har partene tatt reservasjoner som gir anledning til å innføre nye restriksjoner. Det er imidlertid tatt inn konsultasjonsbestemmelser knyttet til maritim transport, inkludert innenriksfart, i komiteen for tjenester og investeringer. Partene skal også vurdere mulige forbedringer av kapitlet. Det tas også sikte på å foreta en bilateral brevveksling mellom Norge og Storbritannia om skipsfart. Formålet vil være å stadfeste ambisjonen om fortsatt åpne skipsfartsforbindelser og styrket samarbeid mellom de to stater, også når det gjelder innenriksfarten.

Advokattjenester

Regulering av advokattjenester fremgår av underavsnitt 3.5.6. Her etableres det at advokater kan yte sine tjenester under hjemstatens tittel i den andre avtaleparten. Det vil si at norske advokater kan yte tjenester i Storbritannia under sin norske advokattittel. Det er med andre ord ikke nødvendig for norske advokater å få britisk advokatbevilling for å yte tjenester i Storbritannia. Dette gjelder både når advokaten etablerer seg i den andre avtaleparten, og når det ytes grenseoverskridende tjenester. Denne ordningen ligner på ordningen som gjelder i EØS, men har et snevrere virkeområde. Det gir bare advokaten rett til å yte tjenester i hjemstatens rett og folkerett, og det gis heller ikke rett til å representere klienter for domstolene hos vertstaten.

3.10 Digital handel

Avtalens bestemmelser om digital handel fremgår av avtalens kapittel 4. Dette er det mest omfattende regelsettet om digital handel Norge har inngått i en frihandelsavtale hittil. Kapitlet har en rekke fellestrekk med resultatet i frihandelsavtalen mellom Storbritannia og EU. Dette er naturlig fordi en stor del av vårt regelverk er harmonisert i EØS.

Vern om personinformasjon og vern av personers privatliv er et gjennomgående hensyn i digital handel og elektronisk forretningsliv. Kapitlet fastsetter derfor at ingenting i frihandelsavtalen skal være til hinder for at en avtalepart gjennomfører tiltak for å beskytte persondata og privatliv, forutsatt at regelverket samtidig setter generelle vilkår som muliggjør at dataoverføringer kan skje. Dette følger prinsippene i EUs personvernforordning GDPR og EUs frihandelsavtale med Storbritannia.

Et hovedformål med kapitlet er å forplikte partene til å sidestille digitale avtaler og digitale metoder for å identifisere og bekrefte hvem som er avtaleparter med tradisjonelle papirbaserte avtaler. Digital dokumentasjon skal kunne legges frem i forbindelse med rettergang, og kan ikke avvises av en domstol kun under henvisning om at materialet er digitalt. Avtalepartene skal ha regelverk for å ivareta forbrukersikkerhet i netthandel, inkludert regelverk som motvirker villedende og svindelaktig handelspraksis. Kapitlet pålegger videre at partene skal tillate overføring av data mellom land og ikke kreve lokal lagring av data. Kapitlet gir et begrenset vern av kildekode som sikrer myndighetene adgang til å kreve innsyn for å ivareta legitime interesser, f.eks. produktkontroll og

markedsovervåking, og ikke minst rettsbehandling. Cybersikkerhet er et område i stor utvikling der vi på norsk side har behov for internasjonalt samarbeid. Frihandelsavtalen har en bestemmelse om cybersikkerhet som legger til rette for samarbeid med Storbritannia om cybertrusler i fremtiden. Kapitlet legger også til rette for samarbeid med Storbritannia om fremtidig regelverksutvikling for digital handel og nye teknologier.

3.11 Offentlige anskaffelser

Avtalens forpliktelser om offentlige anskaffelser er nedfelt i kapittel 6. Målet for forhandlingene har vært å beholde mest mulig av markedsadgangen norske leverandører hadde i Storbritannia gjennom EØS-avtalen og EUs anskaffelsesdirektiver. Partene har inngått en svært ambisiøs avtale som går mye lengre enn noen frihandelsavtale Norge har inngått, med unntak av EØS-avtalen. Avtalen omfatter oppdragsgivere innenfor forsyningssektoren, gass og varme og private virksomheter som utøver forsyningsaktivitet på grunnlag av enerett eller særrett, flere tjenester (herunder hotell- og restauranttjenester, utdanningstjenester, telekommunikasjonsrelaterte tjenester og andre forretningstjenester) og konsesjonskontrakter. Avtalen gir norske leverandører større tilgang til offentlige anskaffelser enn frihandelsavtalen mellom EU og Storbritannia. Dette gjelder flere tjenesteområder (blant annet juridiske tjenester, etterforsknings- og sikkerhetstjenester, beskatningstjenester og rekreasjons-, kultur og sportstjenester) og tjenestekonsesjonskontrakter.

I tillegg har partene blitt enige om ytterligere bestemmelser som får anvendelse på anskaffelsene som omfattes av avtalen. Dette omfatter blant annet bestemmelser om tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter, hensyn til miljø-, sosial- og arbeidsforhold, bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler og unormalt lave priser. Avtalen dekker ikke forsvars- og sikkerhetsanskaffelser og helse- og sosialtjenester. Gjensidig markedsadgang og samarbeid på forsvarsmateriellområdet vil bli søkt ivaretatt gjennom oppdatering og utvidelse av den eksisterende bilaterale samarbeidsavtalen på departementalt nivå.

3.12 Immaterialrett

Frihandelsavtalens bestemmelser om immaterialrett er nedfelt i kapittel 7. Forpliktelsene sikrer ikke-diskriminerende vilkår for beskyttelse av immaterialrettigheter. Norske virksomheter og borgere er sikret nasjonal behandling, med slike unntak som WTO-avtalen om handelsmessige sider ved immaterialrettigheter (TRIPS) åpner for. Bestemmelsene skal sikre effektivt vern av norske aktørers immaterialrettigheter, og fastsetter det nærmere innholdet i beskyttelsen av de forskjellige kategoriene av immaterialrettigheter. Bestemmelsene bygger på partenes internasjonale forpliktelser og partenes nasjonale rett, og går ut over minimumsnivået i TRIPS-avtalen. Avtalen gir norske aktører vern i Storbritannia på samme nivå som aktører fra EU. Storbritannia har regler på tilsvarende nivå som Norge på de fleste områder av immaterialretten, herunder opphavsrett og nærstående rettigheter, varemerkerett, rett til registrerte design og beskyttelse av forretningshemmeligheter og når det gjelder håndheving og dette gjenspeiles i avtalen.

Når det gjelder patenter, forplikter partene i avtalen seg til å etterleve den europeiske patentkonvensjonen (EPC). Avtalen har ellers ingen materielle regler om patentbeskyttelse, men partene har inntatt en henvisning til Doha-erklæringen under TRIPS som i nærmere definerte tilfeller åpner for unntak fra patentbeskyttelse til produksjon av nødvendige legemidler. Frihandelsavtalen har også en bestemmelse om forlenget beskyttelse for legemidler og plantefarmasøytiske produkter som skal kompensere for tapt effektiv patentbeskyttelsestid som følge av krav til markedsføringstillatelse, men overlater til partenes nasjonale regelverk å fastsette tidsperioden for slik forlenget beskyttelse.

Når det gjelder beskyttelse av fortrolig informasjon (testdata) i søknader om markedsføringstillatelse for legemidler og plantevernmidler, inneholder avtalen en forpliktelse som gir ti års beskyttelse for testdata knyttet til plantevernmidler. Beskyttelsen går ut på at andre ikke kan vise til eller benytte slike testdata før beskyttelsestiden er utløpt. Det er ikke angitt noen minstetid for beskyttelse av testdata knyttet til legemidler, men det er vist til at slike data skal beskyttes mot urimelig kommersiell bruk, og at etterfølgende søknader om markedsføringstillatelse først skal behandles etter at en tidsperiode definert i nasjonal rett er utløpt. Likeledes skal legemidler som godkjennes på bakgrunn av andres testdata ikke kunne bringes på markedet før etter utløpet av en nærmere bestemt tidsperiode. Avtalen overlater altså til nasjonal rett til å fastsette hvilke tidsperioder for testdatabeskyttelse knyttet til legemidler som skal gjelde.

Partene har blitt enige om å inkludere et eget avsnitt om geografiske betegnelser i kapitlet, som gir bestemmelser om anerkjennelse og beskyttede av geografiske betegnelser. For Norges del omfatter avtalen anerkjennelse og beskyttelse av geografiske betegnelser for vin og alkoholsterke drikker, og de norske geografiske betegnelsene norsk akevitt og norsk vodka er inkludert i avtalen, i tillegg til noen britiske betegnelser for henholdsvis vin og alkoholsterke drikker. Avtalen omfatter også betegnelser for næringsmidler og landbruksprodukter mellom Island og Storbritannia.

Avtalens bestemmelser om beskyttelse av opprinnelsesangivelser og landnavn er noe mindre omfattende enn EFTAs modelltekst, men inneholder forpliktelser til vern mot villedende bruk av landnavn og opprinnelsesangivelser i varemerker.

Like viktig som et godt vern for immaterialrettigheter er å sikre effektiv håndheving av rettighetene. Avtalen inneholder derfor bestemmelser om håndheving, blant annet forpliktelser om grensekontroll for å holde tilbake varer der import eller eksport av varen innebærer et inngrep i en immaterialrettighet, samt bestemmelser om sivilprosessuelle håndhevingsregler. Det er også inntatt en egen forpliktelse om utvidet samarbeid mellom partene på immaterialrettsområdet.

3.13 Små og mellomstore bedrifter

Avtalens kapittel 10 omhandler små og mellomstore bedrifter spesifikt (SMB-er). Det er første gang Norge inngår bestemmelser med mål om å gjøre frihandelsavtalen bedre tilgjengelig for SMB-er. Partene skal dele informasjon av interesse for SMB-er, blant annet ved å opprette egne offentlig tilgjengelige nettsider med informasjon om avtalen. Nettsidene skal inkludere lenker til tilsvarende nettsteder hos de andre partene og informasjon om nettsidene til andre myndigheter og aktører som publiserer informasjon av interesse for SMB-er.

Kapitlet pålegger partene å opprette egne SMB-kontaktpunkt. I Norge har Innovasjon Norge fått i oppgave å være SMB-kontaktpunkt. SMB-kontaktpunktene skal samarbeide for å sikre at det tas hensyn til små og mellomstore bedrifters spesielle behov ved gjennomføringen av avtalen ved å utveksle SMB-relatert informasjon. De skal vurdere måter å øke handels- og investeringsmulighetene for små og mellomstore bedrifter, inkludert de som eies av «underrepresenterte» grupper. SMB-kontaktpunktene skal sørge for at informasjonen på nettsidene holdes oppdatert og anbefale tilleggsinformasjon som de andre kontaktpunktene kan publisere på sine nettsteder. Kontaktpunktene skal enten i fellesskap eller hver for seg rapportere til blandet komité om sine aktiviteter. Endelig foreslås at SMB-kontaktpunktene kan samarbeide med eksperter og eksterne organisasjoner. Kapitlet er unntatt avtalens tvisteløsningskapittel.

3.14 Yrkesgodkjenning

Avtalen har et eget kapittel om yrkesgodkjenning, som fremgår av kapittel 12. Dette er mer omfattende og mer forpliktende enn andre frihandelsavtaler departementet er kjent med utenfor EØS-avtalen. Avtalen legger på denne måten til rette for handel med tjenester som ytes av regulerte yrker. Kapitlets virkeområde er imidlertid videre enn handelsavtalens bestemmelser om tjenesteytelser, investeringer og personbevegelser. Det gjelder alle situasjoner hvor en yrkesutøver søker yrkesgodkjenning hos den andre avtaleparten. Kapitlet legger dermed til rette for et bredt samarbeid også innenfor sektorer som høyere utdanning.

Utgangspunktet er at yrkesutøvere som søker godkjenning til det samme yrket i vertsstaten som yrkesutøveren er kvalifisert for i hjemstaten, skal kunne få det. Vilkåret for godkjenning er at yrkeskvalifikasjonene er sammenlignbare. Da har godkjenningsmyndigheten bare anledning til å avslå søknad om godkjenning i fire nærmere bestemte situasjoner. Når det er betydelige forskjeller mellom aktiviteten som utøves innen samme yrke i vertsstaten og hjemstaten, kan godkjenningsmyndighetene kreve at yrkesutøveren fullfører utligningstiltak før godkjenning gis. Det samme gjelder når det er betydelige forskjeller i kvalifikasjonen yrkesutøveren har og kravet til kunnskap og ferdigheter som stilles til yrket vertsstaten. Kapitlet har også bestemmelser om saksbehandling, administrativt samarbeid mellom godkjenningsmyndighetene og en varslingsmekanisme som skal bidra til at systemet fungerer godt i praksis.

3.15 Handel og bærekraftig utvikling

Kapittel 13 om handel og bærekraftig utvikling understreker viktigheten av at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling. Kapitlet forplikter partene til å sikre et høyt beskyttelsesnivå for arbeidstakerrettigheter,

klima og miljø. Partene forplikter seg til å fremme overholdelse av, og effektivt håndheve sin lovgivning for miljø og arbeidstakerrettigheter og til å ikke redusere nivået på lovgivningen for å tiltrekke seg handel eller investeringer fra en annen part. Partene skal også etterstrebe å øke beskyttelsesnivået i fremtiden. Partene beholder retten til å etablere egne klimapolitiske prioriteringer, samt til å vedta og å endre sin lovgivning, politikk og praksis i tråd med sine internasjonale forpliktelser. Partene bekrefter sin håndheving av arbeidstakerlovgivning og internasjonale arbeidsstandarder- og arbeidsavtaler, og er enige om at brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter for arbeidsliv ikke skal benyttes som legitime komparative fortrinn eller proteksjonistiske handelsformål.

Kapitlet inneholder omfattende og ambisiøse forpliktelser for miljø og klima. Det er inntatt forpliktelser knyttet til handelsrelaterte aspekter ved våre største miljøutfordringer, inkludert biologisk mangfold (bekjempelse av illegal handel med flora og fauna, forebygging og bekjempelse av innførsel av fremmede arter), skog (bekjemping av illegal hogst, reduksjon av avskoging) og beskyttelse av marine økosystemer. Partene bekrefter sine respektive klimamål og langsiktige klimaambisjoner, i henhold til Parisavtalen og i samsvar med egen lovgivning. Kapitlet legger opp til tematisk samarbeid om klima og energi av gjensidig interesse knyttet til handelsrelaterte aspekter i det internasjonale klimasamarbeidet og nasjonal klimapolitikk. Det energirelaterte samarbeidet omfatter bl.a. fornybar energi og energieffektivitet, utvikling av klimavennlig- og lavutslippsteknologi, havvind, hydrogen og fangst og lagring av CO_2. I tillegg er partene enige om bestemmelser om handel med kjemikalier og avfall samt reduksjon av luftforurensning og ozonødeleggende stoffer.

Partene er enige om å opprette en underkomité om handel og bærekraftig utvikling. Det er første gang Norge oppretter en slik komité i en frihandelsavtale. Komiteen vil overvåke gjennomføringen av kapitlet og vurdere samarbeidsprosjekter. Dette understreker viktigheten av god dialog med Storbritannia når det gjelder spørsmål om klima, miljø- og arbeidstakerrettigheter. Kapitlet inneholder en egen konsultasjonsprosedyre og tilgang til mekling, forlik og ekspertpanel ved uenigheter. For øvrig er kapitlet unntatt avtalens tvisteløsningskapittel.

3.16 Institusjonelle bestemmelser

Avtalens institusjonelle bestemmelser er nedfelt i kapittel 15. Det opprettes en blandet komité som blant annet skal administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen, samt vurdere mulighetene for at partene i fremtiden kan fortsette arbeidet med å fjerne handelsbarrierer. Den blandede komitè vil også kunne opprette flere saksspesifikke underkomiteer.

Den blandede komité skal bestå av representanter fra hver av EFTA-statene og fra Storbritannia. Komiteen skal normalt møtes én gang i året, og den skal vedta sine egne prosedyreregler. En av komiteens viktigste funksjoner er å treffe beslutninger om eventuelle endringer i avtalens vedlegg, der avtalens bestemmelser uttrykkelig gir komiteen slik myndighet. Slike endringer vil normalt være av teknisk art.

3.17 Tvisteløsning

Avtalen inneholder bestemmelser om løsning av tvister om partenes rettigheter og forpliktelser etter avtalen. Disse er nedfelt i kapittel 16. Etter at partene i tvisten har avholdt konsultasjoner, er det åpnet for adgang til voldgift. Dersom den tapende part ikke gjennomfører voldgiftspanelets avgjørelse innen en nærmere angitt tidsfrist, er det gitt adgang til mottiltak.

4 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i frihandelsavtalen

Frihandelsavtalen mellom EØS/EFTA-statene Island, Liechtenstein og Norge og Storbritannia består av 17 kapitler og 30 vedlegg. Vedleggene utgjør en integrert del av frihandelsavtalen. Det vil forekomme redaksjonelle endringer i utkastet til avtale og i vedleggene etter at juridisk gjennomgang er ferdigstilt.

4.1 Innledende bestemmelser

Avtalens fortale redegjør for hvem som er parter i avtalen, altså Norge, Island, Liechtenstein og Storbritannia, og de forhold partene legger vekt på i gjennomføringen av frihandelsavtalen. Her understrekes videre de dype historiske røttene for samhandlingen partene imellom, og felles forpliktelser til viktige prinsipper fremheves. Blant disse er demokrati, rettsstatsprinsipper, menneskerettigheter generelt og arbeidstakerrettigheter spesielt; herunder prinsippene som følger av ILO-konvensjoner som partene er parter i. Videre vises det til næringslivets samfunnsansvar, bærekraftig utvikling og anti-korrupsjon.

4.2 Kapittel 1 Alminnelige bestemmelser

4.2.1 Artikkel 1.1 om formål

Artikkel 1.1 fastslår at formålet med frihandelsavtalen er å liberalisere handel med varer og tjenester, øke investeringsmulighetene, redusere tekniske handelshindre, sikre god helse for mennesker og dyr gjennom sanitære og plantesanitære tiltak uten å skape unødige handelshindre, sikre tilstrekkelig og effektiv beskyttelse av immaterielle rettigheter i tråd med internasjonale standarder, fremme rettferdig konkurranse, særlig relatert til økonomiske relasjoner mellom partene, samt utvikle internasjonal handel i tråd med målet om bærekraftig utvikling.

4.2.2 Artikkel 1.2 om geografisk virkeområde

Artikkel 1.2 fastslår avtalens geografiske virkeområde. Avtalen gjelder for partenes territorier. I tillegg er partenes jurisdiksjon over økonomiske soner og kontinentalsokler omfattet. Avtalen omfatter ikke Svalbard, med unntak for handel med varer. For Storbritannia vil enkelte av avtalens kapitler, som reglene om markedsadgang, gjelde også for kronbesittelsene Guernsey, Jersey og Isle of Man.

4.2.3 Artikkel 1.3 om territoriell utvidelse

Artikkel 1.3 om territoriell utvidelse bestemmer at denne avtalen, eller nærmere angitte bestemmelser i avtalen, kan utvides til å omfatte ethvert territorium hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Storbritannia dersom partene enes om dette. Dersom slik utvidelse avtales har Storbritannia rett til å si opp avtalen på vegne av slike territorier med tolv måneders varsel.

4.2.4 Artikkel 1.4 om økonomisk partnerskap regulert av denne avtale

Artikkel 1.4 fastslår at avtalen gjelder handel og økonomiske forhold mellom de enkelte EFTA-statene på den ene siden og Storbritannia på den andre, men ikke handelsrelasjonene mellom de enkelte EFTA-statene. Artikkelen fastslår videre at avtalens varerelaterte bestemmelser ikke skal gjelde for Liechtenstein, da dette dekkes av Tilleggsavtalen mellom Liechtenstein, Sveits og Storbritannia knyttet til Sveits' frihandelsavtale med Storbritannia fra 11. februar 2019.

4.2.5 Artikkel 1.5 om forholdet til andre internasjonale avtaler

Artikkel 1.5 bekrefter partenes rettigheter og forpliktelser under WTO-avtalen og øvrige avtaler forhandlet under WTO, og andre internasjonale avtaler som statene er parter i.

4.2.6 Artikkel 1.6 om oppfyllelse av forpliktelser

Artikkel 1.6 fastslår partenes plikt til å iverksette tiltak for å oppfylle avtalens forpliktelser, og fastslår partenes plikt til å sikre at deres respektive sentrale, regionale og lokale administrative enheter eller myndigheter, samt ikke-statlige organer i utøvelsen av delegert offentlig myndighet, overholder avtalens forpliktelser.

4.2.7 Artikkel 1.7 om åpenhet og fortrolig informasjon

Artikkel 1.7 omhandler åpenhet, og viser til at partene skal kunngjøre, eller gjøre offentlig tilgjengelig på annen måte, lover, forskrifter, rettsavgjørelser, forvaltningsvedtak som får generell anvendelse og deres folkerettslige avtaler som kan påvirke anvendelsen av avtalen. Partene forplikter seg også til å besvare spørsmål og ved forespørsel utlevere informasjon om slikt regelverk, med forbehold om informasjon som er fortrolig under partenes nasjonale lovverk. Videre stadfester avtalepartene sin forpliktelse til å opprettholde nasjonale forvaltningsregelverk som sikrer nødvendig kontradiksjon og innsyn for dem som berøres av forvaltningsvedtak, samt en uavhengig klagesaksbehandling i forvaltningssaker.

4.3 Kapittel 2 Handel med varer

4.3.1 Artikkel 2.1 om formål

Artikkel 2.1 viser til at formålet med kapitlet er å forenkle og liberalisere handel mellom partene i overensstemmelse med GATT artikkel XXIV.

4.3.2 Artikkel 2.2 om virkeområde

Artikkel 2.2 fastslår at kapitlets virkeområde er all handel mellom partene.

4.3.3 Artikkel 2.3 om definisjoner

Artikkel 2.3 definerer en rekke begreper som benyttes i kapitlet.

4.3.4 Artikkel 2.4 om nasjonal behandling av skattlegging og reguleringer

Artikkel 2.4 fastslår at partene skal tilgodese hverandres varer nasjonal behandling i overenstemmelse med GATT artikkel III, som inkorporeres og gjøres til en del av avtalen.

4.3.5 Artikkel 2.5 om klassifisering av varer

Artikkel 2.5 fastslår at klassifisering av handel mellom partene skal gjøres i tråd med det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (HS).

4.3.6 Artikkel 2.6 om importavgifter

Artikkel 2.6 fastslår at, for opprinnelsesvarer, skal partene avvikle all toll på industrivarer klassifisert i HS-kapittel 25-97 fra en annen part. For sjømat og landbruksvarer klassifisert i HS-kapittel 1-24, samt for de landbruksvarene som er klassifisert i HS-kapittel 25-97, skal tollsatser, dersom ikke annet er bestemt, reduseres eller avvikles i henhold til partenes bindingslister inntatt i vedlegg til varekapitlet.

4.3.7 Artikkel 2.7 om eksportavgifter

Artikkel 2.7 fastslår at partene ikke skal avkreve eksportavgifter for varer som eksporteres til en annen part.

4.3.8 Artikkel 2.8 om gebyrer og avgifter

Artikkelen 2.8 spesifiserer regler for avgifter og gebyrer som innkreves ifm. import eller eksport og sikrer transparens. Videre forbyr den konsulære avgifter.

4.3.9 Artikkel 2.9 om tollkvote-administrasjon

Artikkel 2.9 fastslår at administrering av tollkvoter under denne avtalen skal tilrettelegge for handel og søke å maksimere kvoteutnyttelse. En part som planlegger endringer i sin kvoteadministrasjon under avtalen skal opplyse den andre part om dette minst tre måneder i forkant. Partene skal også jevnlig utveksle informasjon om bl.a. kvoteutnyttelse og holde konsultasjoner om relaterte spørsmål på forespørsel fra en part. Avtalen innebærer ikke endringer i administrering av norske tollkvoter for landbruksbruksvarer.

4.3.10 Artikkel 2.10 om midlertidig import av varer

Artikkel 2.10 angir regler for midlertidig, tollfri innførsel av varer fra en annen part, som er ment for fremvisning på utstillinger, messer, og lignende, samt profesjonelt utstyr inkludert utstyr for presse, tv og kino.

4.3.11 Artikkel 2.11 om innenlandsk og utenlandsk bearbeiding

Artikkel 2.11 fastslår at partene skal tillate midlertidig import og eksport for innenlands og utenlands bearbeiding av varer, i tråd med internasjonale standarder.

4.3.12 Artikkel 2.12 om import- og eksportrestriksjoner

Artikkel 2.12 forbyr import- og eksportrestriksjoner på handel mellom partene, utenom det som tillattes under GATT artikkel XI. Videre forbyr den minstepriskrav ifm. import og eksport. Den forbyr også ytelseskrav som betingelse for utstedelse av importlisenser. Ytelseskrav defineres nærmere i artikkel 2.3 Definisjoner som krav om benyttelse av lokalt innhold, eksport, nasjonal produksjon o.l.

4.3.13 Artikkel 2.13 om importlisensiering

Artikkel 2.13 fastslår at partene ikke skal innføre importlisensieringsprosedyrer som ikke er i overenstemmelse med WTOs importlisensieringsavtale, eller for å gjennomføre tiltak som ikke er i overensstemmelse med frihandelsavtalen. Videre inneholder den notifiseringsforpliktelser ifm. med nye importlisensieringsprosedyrer.

4.3.14 Artikkel 2.14 om eksportlisensiering

Artikkel 2.14 fastslår at partene skal vurdere andre hensiktsmessige tiltak før de innfører nye eksportlisensieringsprosedyrer. Videre inneholder den krav om notifikasjoner og transparens ifm. nye prosedyrer.

4.3.15 Artikkel 2.15 om varer ment for reparasjon og endring

Artikkel 2.15 fastslår at partene ikke skal ilegge toll på varer som innføres fra en annen part for reparasjon, eller gjeninnføres etter reparasjon i en annen avtalepart, uavhengig av varens opprinnelse.

4.3.16 Artikkel 2.16 om ombygde varer

Artikkel 2.16 forbyr partene å gi ombygde varer en mindre gunstig behandling enn tilsvarende varer i ny tilstand.

4.3.17 Artikkel 2.17 om deling av data om preferanseutnyttelse

Artikkel 2.17 forplikter partene til å årlig utveksle importstatistikk for å overvåke utnyttelse av preferanser under avtalen.

4.3.18 Artikkel 2.18 om gjennomgangsklausul

Artikkel 2.18 fastslår at partene skal konsultere om videre liberalisering av handelen med sjømat og landbruksvarer på forespørsel fra en av partene, og ved gjennomgang av vilkårene for handel med disse varene hvert femte år. Diskusjoner om videre liberalisering skal ta hensyn til partenes respektive landbruks- og fiskeripolitikk og skje på et balansert og gjensidig fordelaktig grunnlag.

4.3.19 Artikkel 2.19 om komité for handel med varer

Artikkel 2.19 oppretter en komité for handel med varer som skal bestå av representanter fra alle avtaleparter. Komiteen skal møtes på forespørsel fra en part og vurdere alle saker under kapittel 2 om handel med varer, avsnitt 2.4 om toll og handelsfasilitering, protokollene om opprinnelsesregler og tollsamarbeid og avsnittet om geografiske betegnelser i kapitlet om immaterialrett. Komiteen skal treffe beslutninger og gi anbefalinger ved enstemmighet. Artikkelen angir en ikke-uttømmende liste over komiteens oppgaver.

4.3.20 Artikkel 2.20 om vedlegg

Artikkel 2.20 viser til fem vedlegg som danner en integrert del av kapitlet: tre vedlegg med den enkelte parts bindingslister for varer, et vedlegg med metodikk for utregning av tollkvotestørrelser første kvoteår og et bilateralt vedlegg mellom Norge og Storbritannia om transittordning for fisk.

4.4 Avsnitt 2.2 Tekniske handelshindre

4.4.1 Artikkel 2.21 om formål

Artikkel 2.21 fastslår at formålet med avsnittet er å legge til rette for varehandel mellom partene ved å forhindre, identifisere og eliminere unødvendige handelshindre.

4.4.2 Artikkel 2.22 om virkeområde

Artikkel 2.22 fastslår at avsnittet gjelder utarbeidelse, vedtakelse og anvendelse av alle standarder, tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer som kan påvirke handel med varer mellom partene. I tillegg til reglene i avsnittet gjelder nærmere regler i avsnittets vedlegg for de produktene som vedleggene selv angir. Artikkelen påpeker at omtalen i vedlegget av relevante standardsettende organisasjoner ikke skal anses uttømmende. For EU-regelverk som er inntatt i islandsk og norsk regelverk som følge av forpliktelser under EØS-avtalen, anses Islands og Norges forpliktelser under denne avtalen å være oppfylt når EU har oppfylt identiske forpliktelser under avtalen mellom EU og Storbritannia («Trade and Cooperation Agreement»- TCA).

4.4.3 Artikkel 2.23 om relasjon til TBT-avtalen

Artikkel 2.23 fastslår at artiklene 2 til 9 i vedlegg 1 og 3 i TBT-avtalen er gjort til del av denne avtalen, med nødvendige tilpasninger. Begreper som benyttes i denne avtalen skal ha samme mening som tilsvarende begreper i TBT-avtalen.

4.4.4 Artikkel 2.24 om tekniske reguleringer

Artikkel 2.24 fastslår at partene skal utføre konsekvensanalyse der de planlegger å innføre nye tekniske regler i henhold til landets egne regler og prosedyrer, med visse unntak. Partene skal også vurdere alternative tiltak og muligheten for mindre inngripende alternativer der dette vil gjøre samme nytte. Partene skal benytte relevante internasjonale standarder som grunnlag for teknisk regelverk med mindre dette vil være ineffektivt. Artikkel 4 lister opp fire internasjonale standardiseringsorganisasjoner som skal anses relevante etter WTOs TBT-regelverk, og angir vilkår for når standarder kan anses relevante. Der internasjonale standarder ikke benyttes skal partene på oppfordring kunne redegjøre for dette. Partene skal også gjennomføre retrospektive evalueringer av iverksatte regelverkstiltak i henhold til egne lover og regler. Nye tekniske regler skal også i størst mulig grad på offentlig høring og innspill fra høringer skal gjøres offentlig.

4.4.5 Artikkel 2.25 om standarder

Artikkel 2.25 fastslår at partene skal oppfordre egne og regionale standardiseringsorganisasjoner til å samarbeide om utvikling av internasjonale standarder, og til i størst mulig grad å benytte internasjonale standarder som grunnlag for utvikling av nye standarder, men likevel unngå duplisering og overlapp.

4.4.6 Artikkel 2.26 om samsvarsvurdering

Artikkel 2.26 fastslår at artikkel 4 også gjelder for samsvarsvurderingsprosedyrer, med nødvendige tilpasninger. Artikkelen angir vilkår og fremgangsmåte for hvordan partene skal velge krav til demonstrasjon av samsvar, også der det kreves samsvarsvurdering eller sertifisering fra tredjepart. Partene skal så langt det passer benytte akkreditering ved utpeking av tekniske kontrollorgan, sikre at tekniske kontrollorgan er ubundet av økonomiske interesser, og understøtte internasjonalt samarbeid om akkreditering. Partene skal godta leverandørerklæring der ikke samsvarsvurdering fra tredjepart er et krav.

4.4.7 Artikkel 2.27 om åpenhet

Artikkel 2.27 fastslår at reglene i WTOs TBT-avtale om notifikasjon av utkast til nytt teknisk regelverk også gjelder under avtalen. Utkastet må på høring i minst 60 dager og skal sendes elektronisk. Eventuelle innspill skal vurderes og svares ut, og endelig regelverk må etter vedtak også notifiseres for å avslutte prosedyren. Innspill og fastsatt regelverk skal publiseres.

4.4.8 Artikkel 2.28 om merking

Artikkel 2.28 fastslår at artikkel 2.2 i WTOs TBT-avtale gjelder for nasjonale krav om merking. I tillegg angir artikkelen nærmere regler for hva merkekravene kan omfatte, når parten kan kreve forhåndsgodkjenning av etiketter, hvilken tilleggsinformasjon som skal tillates, når varen kan merkes om i importlandet, og når parten skal tilstrebe å tillate ikke-permanent merking. Tobakksprodukter er ikke omfattet av disse nærmere bestemmelsene.

4.4.9 Artikkel 2.29 om samarbeid om markedstilsyn

Artikkel 2.29 fastslår at partene skal sikre uavhengige markedstilsynsfunksjoner, og at disse er ubundet av økonomiske interesser. Artikkelen fastslår også viktigheten av godt samarbeid om markedstilsyn, samsvar og sikkerhet for varer, for å forenkle handel og for å trygge forbrukere og

brukere og bygge tillitt basert på informasjonsutveksling. Artikkelen inneholder fremgangsmåter for å oppnå dette.

4.4.10 Artikkel 2.30 om tekniske diskusjoner

Artikkel 2.30 fastslår at partene via kontaktpunktet skal kunne ha tekniske diskusjoner med den andre parten dersom dennes utkast til tekniske regler eller samsvarsvurderingsprosedyre viser seg å ha betydelig negativ effekt. Artikkelen viser krav til og fremgangsmåte ved slike tekniske diskusjoner.

4.4.11 Artikkel 2.31 om samarbeid

Artikkel 2.31 fastslår at partene på områder av felles interesse skal samarbeide om tekniske regler, standarder og samsvarsvurderingsprosedyrer. For dette formål skal partene understøtte samarbeid mellom relevante institusjoner.

4.4.12 Artikkel 2.32 om kontaktpunkt

Artikkel 2.32 fastslår at det skal opprettes kontaktpunkt hos alle parter etter at denne avtalen har trådt i kraft. Henvendelser fra kontaktpunkt hos en annen part skal besvares innen 60 dager.

4.4.13 Artikkel 2.33 om komité for TBT

Artikkel 2.33 oppretter en TBT-komité som møtes når en part ønsker det. Komiteen skal følge opp gjennomføringen og etterlevelsen av dette avsnittet og relaterte vedlegg, samt avklare spørsmål som en part tar opp. Komiteen skal også gjennomgå avsnittet med henblikk på eventuelle oppdateringer i lys av utvikling av TBT-kapitlet i avtalen mellom EU og Storbritannia («Trade and Cooperation Agreement» – TCA) og etterstrebe å enes om slike oppdateringer. Komiteen kan foreslå oppdateringer av kapitlet og relaterte vedlegg til Blandet komité under avtalen. Komiteen kan om nødvendig opprette ad hoc tekniske undergrupper.

4.5 Avsnitt 2.3 Veterinære og plantesanitære tiltak

4.5.1 Artikkel 2.34 Formål

Artikkel 2.34 fastslår at WTOs SPS avtale ligger til grunn for denne avtalen. Partene skal søke å samarbeide i de relevante internasjonale fora og styrke gjennomføringen av internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger.

4.5.2 Artikkel 2.35 om virkeområde

Artikkel 2.35 fastslår at avsnittet gjelder SPS-tiltak som har betydning for handelen mellom partene. Avsnittet omfatter også samarbeid om dyrevelferd, antibiotikaresistens og bærekraftige matsystemer.

4.5.3 Artikkel 2.36 om definisjoner

Artikkel 2.36 definerer de sentrale internasjonale fora for denne avtalen. Artikkelen fastslår også at det er WTOs SPS avtale som har forrang der hvor det ikke er samsvar mellom definisjoner hos de internasjonale organisasjonene.

4.5.4 Artikkel 2.37 om rettigheter og plikter

Artikkel 2.37 fastslår at partene er bundet av sine rettigheter og plikter under WTOs SPS avtale.

4.5.5 Artikkel 2.38 om generelle prinsipper

Artikkel 2.38 fastslår at partene skal utøve SPS-tiltak som ikke i unødvendig grad er handelshindrende, og at de håndheves på en effektiv, proporsjonal og ikke-diskriminerende måte. Partene skal likeså sørge for at de administrative prosedyrene for importregimet ikke er unødvendig belastende.

4.5.6 Artikkel 2.39 om bestemmelser knyttet til sanitære og plantesanitære tiltak

Artikkel 2.39 forankrer vedlegg I som omhandler bestemmelsene for sanitære og plantesanitære tiltak.

4.5.7 Artikkel 2.40 om likebehandling for sanitære tiltak

Artikkel 2.40 fastslår at partene skal gi hverandre lik behandling tilsvarende den Storbritannia og Den europeiske union gir hverandre i mulige fremtidige avtaler. Når den ene parten ber om det, skal partene holde konsultasjoner for å vurdere innlemmelse av relevante bestemmelser i en fremtidig avtale mellom Storbritannia og Den europeiske union. Artikkelen fastslår også at Island har unntak for import av levende dyr og avlsmateriale.

4.5.8 Artikkel 2.41 om annet samarbeid

Artikkel 2.41 fastslår at på henvendelse fra en av partene skal SPS-komiteen diskutere videre hvilke områder, og i hvilken grad, partene skal styrke sitt samarbeid.

4.5.9 Artikkel 2.42 om åpenhet og utveksling av informasjon

Artikkel 2.42 fastslår bestemmelser om åpenhet og informasjonsutveksling knyttet til endringer i ulike SPS-tiltak og prosedyrer. Utveksling av relevant informasjon skal skje uten ugrunnet opphold og rettes til rette vedkommende. Dersom opplysningene er gjort kjent gjennom internasjonale organisasjoner som WTO og andre, anses opplysningsplikten som oppfylt.

4.5.10 Artikkel 2.43 om anerkjennelse av status for sykdomsfrie soner

Artikkel 2.43 fastslår at bestemmelsene for sykdomsfrie soner og tiltak innen plantehelse skal gjensidig kommuniseres til partene uten ugrunnet opphold. Internasjonale standarder og prosedyrer gjøres gjeldende for partene når det gjelder plantehelse og sykdomsfrie soner. SPS-komiteen som skal etableres under avtalen kan, innenfor rammene av de internasjonale bestemmelsene, bli enige om ytterligere detaljer knyttet til denne artikkelen.

4.5.11 Artikkel 2.44 om notifiseringer og høringer

Artikkel 2.44 fastslår bestemmelsene for notifikasjoner og kommunikasjon mellom partene for tiltak knyttet til SPS. Konsultasjoner kan holdes på den måten partene finner mest hensiktsmessig.

4.5.12 Artikkel 2.45 om multilaterale fora

Artikkel 2.45 fastslår at partene skal søke å samarbeide i de internasjonale fora de deltar i.

4.5.13 Artikkel 2.46 om gjennomføring og relevante myndigheter

Artikkel 2.46 fastslår at partene skal forholde seg til de relevante internasjonale organisasjonene for gjennomføringen av denne avtalen. Partene skal holde hverandre gjensidig informert om de til enhver tid relevante myndigheter og ressurser gjeldende for avtalen.

4.5.14 Artikkel 2.47 om samarbeid om antibiotikaresistens

Artikkel 2.47 fastslår at partene skal samarbeide om å bekjempe unødig bruk av antibiotika og dermed bidra til nedgang i antibiotikaresistens. Partene skal samarbeide globalt om én-helse tilnærming og bidra til økt bevissthet om sammenhengen mellom dyrehelse, folkehelse, mattrygghet, matsikkerhet og miljø.

4.5.15 Artikkel 2.48 om samarbeid om dyrevelferd

Artikkel 2.48 fastslår at partene skal samarbeide om å styrke dyrevelferden. Partene skal samarbeide om å øke bevisstheten av dyrevelferd for bærekraftig matproduksjon gjennom matkjeden, fra oppdrett til transport av dyr til slakting.

4.5.16 Artikkel 2.49 om bærekraftige matsystemer

Artikkel 2.49 fastslår at partene skal samarbeide om bærekraftig matproduksjon og matsystemer.

4.5.17 Artikkel 2.50 komité for SPS

Artikkel 2.50 fastslår at partene skal enes om sammensetningen og mandat for en felles SPS-komité under avtalen. Artikkelen fastslår også at SPS-komiteen skal følge opp gjennomføringen av avtalen og at det etableres og utveksles informasjon om kontaktpunkt hos partene. Komiteen skal årlig gjennomgå vedleggene i avtalen, og har mandat til å foreslå endringer for innlemmelse i vedleggene. SPS-komiteen skal bidra til å identifisere områder for samarbeid mellom partene, samt bidra til å løse mulige handelshindre eller uenighet mellom partene. Artikkelen fastslår prosedyrene for slik kontakt og videre referanse til Blandet komité. SPS-komiteen skal årlig rapportere til Blandet komité.

4.6 Avsnitt 2.4 Handelsfasilitering

4.6.1 Artikkel 2.51 om formål og prinsipper

Artikkel 2.51 fastslår avsnittets formål og prinsipper. I bestemmelsen anerkjenner partene blant annet viktigheten av handelsfasilitering, og at relevante lovverk og reguleringer skal være ikke-diskriminerende og basert på moderne metoder og effektiv kontroll for å beskytte og fasilitere legitim handel.

4.6.2 Artikkel 2.52 om åpenhet, publisering og konsultasjoner

Artikkel 2.51 gir bestemmelser om at informasjon skal være lett tilgjengelig og at berørte aktører skal høres for beslutninger tas. Særlig interessene til små og mellomstore bedrifter skal gis oppmerksomhet. Artikkelen forplikter partene til å publisere lover, reguleringer og generelle administrative prosedyrer og retningslinjer relatert til spørsmål om toll- og handelsfasilitering.

4.6.3 Artikkel 2.53 om data, dokumentasjon og digitalisering

Artikkel 2.53 gir bestemmelser om at prosedyrer skal forenkles gjennom bruk av elektroniske prosedyrer og digitaliserte dokumenter. Videre skal partene søke å samarbeide om utviklingen av interoperable elektroniske systemer.

4.6.4 Artikkel 2.54 om forenklede tollprosedyrer

Artikkel 2.54 forplikter partene til å ha forenklede prosedyrer for aktører som oppfyller lovbestemte krav. Videre er partene enige om å samarbeide om ytterligere tiltak for å redusere administrative hindringer relatert til import og eksport.

4.6.5 Artikkel 2.55 om frigjøring av varer

Artikkel 2.55 har bestemmelse som sikrer at varer frigjøres fra tollmyndighetenes befatning så raskt som mulig etter ankomst til landet. Partene skal sikre at sine tollmyndigheter og aktører relatert til import- og eksportkontroll samarbeider og fasiliterer handel, blant annet gjennom å sikre et høyt servicenivå.

4.6.6 Artikkel 2.56 om risikohåndtering

Artikkel 2.56 sikrer at kontroller skal være basert på risikoen for overtredelser.

4.6.7 Artikkel 2.57 om forhåndsuttalelser

Artikkel 2.57 forplikter partene til å gi de som ber om det, bindende forhåndsuttalelser om klassifisering og opprinnelse. En part kan be om en prøve av varen som søkeren ber om forhåndsuttalelse om.

4.6.8 Artikkel 2.58 om tollverdibestemmelser

Artikkel 2.58 inkorporerer WTOs tollverdibestemmelser i avtalen.

4.6.9 Artikkel 2.59 om autoriserte økonomiske operatører

Artikkel 2.59 åpner for å forhandle om gjensidig godkjenning av autoriserte økonomiske operatører.

4.6.10 Artikkel 2.60 om gjennomgang og anke

Artikkel 2.60 sikrer at berørte personer har rett til få avgjørelser vurdert på nytt, og at de kan bringes inn for en høyere administrativ myndighet eller for domstolene.

4.6.11 Artikkel 2.61 om sanksjoner

Artikkel 2.61 forbyr sanksjoner som ikke står i forhold til overtredelsen.

4.6.12 Artikkel 2.62 om tollsamarbeid gjensidig administrativ bistand

Artikkel 2.62 fastsetter at tollsamarbeid og gjensidig administrativ bistand skal skje i henhold til den vedlagte protokollen.

4.6.13 Artikkel 2.63 om felles portal

Artikkel 2.63 fastslår at partene skal tilstrebe å utvikle en felles portal for kommunikasjon mellom myndigheter og private aktører.

4.6.14 Artikkel 2.64 om transitt og omlastning

Artikkel 2.64 fastslår retten til å sende varer gjennom partenes territorier, herunder omlasting.

4.6.15 Artikkel 2.65 om kontroller

Artikkel 2.65 forplikter tollmyndighetene til å forskyve kontroller til et tidspunkt etter grensepassering der det er mulig.

4.6.16 Artikkel 2.66 om tollmeglere

Artikkel 2.66 fastslår av importører og eksportører ikke skal være forpliktet til å bruke eksterne

tollmeglere i kommunikasjonen med tollmyndighetene.

4.6.17 Artikkel 2.67 om tollkontorets kompetanse

Artikkel 2.67 fastslår at hver part bestemmer tollkontores plassering og kompetanse, men at næringslivets behov må tas i betraktning.

4.6.18 Artikkel 2.68 om samarbeid mellom grensemyndigheter

Artikkel 2.68 fastslår at alle involverte grensemyndigheter må samordne prosedyrene med sikte på å forenkle grensekryssende handel.

4.6.19 Artikkel 2.69 om konfidensialitet

Artikkel 2.69 forplikter partene til å respektere konfidensialitet.

4.7 Avsnitt 2.5 Handelstiltak

4.7.1 Artikkel 2.70 om tvisteløsning

Artikkel 2.70 fastslår at med unntak av artikkel 2.6.4 nr. 1, så skal ikke avtalens tvisteløsningskapittel gjelde for avsnittet om handelstiltak.

4.7.2 Artikkel 2.71 om generelle bestemmelser for antidumpingtiltak og utjevningstiltak

Artikkel 2.71 forplikter partene til å etterstrebe seg til å ikke iverksette antidumpingprosedyrer mot hverandre. Videre stadfester partene sine rettigheter og forpliktelser under artikkel VI i GATT 1994, WTO-avtalen om antidumping og WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak.

4.7.3 Artikkel 2.72 om antidumping- og utjevningsundersøkelser

Artikkel 2.72 fastslår at en part skal notifisere den andre parten skriftlig før den setter i gang en antidumping- eller utjevningsundersøkelse og at den andre parten skal tilbys konsultasjoner forut for iverksettelse av utjevningsundersøkelse. Alle interesserte parter i en undersøkelse får muligheten til å forsvare sine interesser. Før en beslutning om et antidumping- eller utjevningstiltak treffes, skal det vesentlige faktagrunnlaget for beslutningen tilgjengeliggjøres i god nok tid til at interesserte parter kan forsvare sine interesser. Videre klargjøres det hva som menes med vesentlig faktagrunnlag. En part som foreslår å innføre et utjevningstiltak skal på forespørsel konsultere med den andre parten for å gjennomgå informasjon og utveksle synspunkter på det foreslåtte tiltaket. Dersom den undersøkende myndighet i en part har til hensikt å bruke annen tilgjengelige fakta enn oppgitt av en interessert part, skal den interesserte parten informeres og gis anledning til å gi ytterligere forklaringer.

4.7.4 Artikkel 2.73 om reglen om å bruke den lavere avgiftssatsen og allmennhetens interesse

Artikkel 2.73 fastslår at en part som beslutter å innføre en antidumping- eller utjevningsavgift skal benytte en avgiftssats som er lavere enn dumpingmarginen eller subsidien dersom denne lavere satsen er tilstrekkelig for å fjerne skaden på hjemlig industri. Videre fastslås det at en parts undersøkende myndighet skal vurdere om det å innføre en antidumping- eller utjevningsavgift er i allmennhetens interesse.

4.7.5 Artikkel 2.73 om generelle bestemmelser og åpenhet for beskyttelsestiltak

Artikkel 2.73 stadfester partenes rettigheter og forpliktelser under artikkel XIX i GATT 1994 og WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. En part som har til hensikt å innføre et beskyttelsestiltak skal på forespørsel stille til rådighet vesentlig informasjon om iverksettelsen av undersøkelsen om beskyttelsestiltak, det foreløpige resultatet og det endelige resultatet av undersøkelsen. En part som innfører et beskyttelsestiltak, skal etterstrebe å innføre tiltaket på en måte som i minst mulig grad påvirker den bilaterale handelen.

4.8 Kapittel 3 Handel med tjenester over landegrensene og investeringer

Avsnitt 3.1 Generelle bestemmelser

4.8.1 Artikkel 3.1 om virkeområde

Artikkel 3.1 angir virkeområdet for kapitlet. Det fastslås at kapitlet ikke får anvendelse for offentlig myndighetsutøvelse, audiovisuelle tjenester eller innkjøp av en part. Med unntak av artikkelen om ytelseskrav skal ikke kapitlet gjelde subsidier eller støtteordninger gitt av en part. Artikkelen slår

videre fast at kapitlet ikke gjelder tiltak angående personers adgang til å søke arbeid eller statsborgerskap, bosetting eller oppholdstillatelse på permanent basis. Det klargjøres at kapitlet ikke er til hinder for at en part kan treffe tiltak for å regulere innreise og opphold i en part, så fremt tiltakene ikke innføres på en måte som bidrar til å oppheve eller svekke forpliktelsene i kapitlet.

Kapitlet skal ikke gjelde for lufttransporttjenester med unntak av reperasjonstjenester, markedsføringstjenester, datasystem reservasjonstjenester, spesialtjenester, tjenester knyttet til drift av flyplasser og bakketjenester.

Det klargjøres at dersom det er motstrid mellom dette kapitlet og en bilateral, plurilateral eller multilateral luftfartsavtale som Storbritannia og en eller flere EØS/EFTA-stater er part i, skal luftfartsavtalene ha forrang i vurderingen av partenes rettigheter og plikter etter disse avtalene. Dersom Storbritannia og en eller flere EØS/EFTA-stater har de samme forpliktelsene både i denne avtalen og andre luftfartsavtaler, skal en uttømme tvisteløsningsprosedyrene i førstnevnte for en anvender tvisteløsningsmekanismen etter denne avtalen.

4.8.2 Artikkel 3.2 om definisjoner

Artikkel 3.2 definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av kapitlet.

4.8.3 Artikkel 3.3 om komité for handel med tjenester og investeringer

Artikkel 3.3 fastslår at komiteen for handel med tjenester og investeringer etablert i tråd med artikkel 15.1 (Blandet komite) skal ha ansvaret for gjennomføringen av kapitlet, og beskriver videre hvilke funksjoner som er lagt til komiteen.

4.8.4 Artikkel 3.4 om nektelse av fordeler

Artikkel 3.4 fastslår at en part kan nekte å gi fordelene etter kapitlet og kapittel 5 til en investor eller tjenesteyter av en annen part, dersom en ikke-part eller person i en ikke-part eier eller kontrollerer virksomheten og den nektende part innfører eller opprettholder et tiltak overfor ikke-parten eller en person i en ikke-part relatert til ivaretakelsen av internasjonal fred og sikkerhet.

Avsnitt 3.2 Investeringsliberalisering

4.8.5 Artikkel 3.5 om virkeområde

Artikkel 3.5 fastslår at avsnittet får anvendelse for tiltak av en part som påvirker etablering av foretak for utøvelse av økonomisk aktivitet og driften av et slikt foretak av investorer fra en annen part og eksisterende eller nye foretak. For ytelseskrav vil kapitlet gjelde for alle foretak i en part.

4.8.6 Artikkel 3.6 om markedsadgang

Artikkel 3.6 fastslår at ingen part skal innføre eller opprettholde tiltak som begrenser en parts adgang til å etablere eller drifte et foretak i den andre parten.

4.8.7 Artikkel 3.7 om nasjonal behandling

Artikkel 3.7 fastslår at partene skal likebehandle hverandres investorer og foretak i like situasjoner.

4.8.8 Artikkel 3.8 om bestevilkårsbehandling

Artikkel 3.8 fastslår at partene skal likebehandle hverandres investorer og foretak med investorer og foretak fra andre tredjeland. Det fastslås at dette ikke skal medføre at en part må gi forpliktelser som følger av en internasjonal skatteavtale, tiltak knyttet til anerkjennelse, inkludert autorisasjonskrav, lisenser mv. Videre fastslås det blant annet at behandlingen som følger av første ledd ikke inkluderer investor-stat tvisteløsning i andre internasjonale avtaler.

4.8.9 Artikkel 3.9 om ledelses- og styrekrav

Artikkel 3.9 fastslår at ingen part skal stille nasjonalitet- eller bostedsskrav til ledelsen eller styremedlemmer i et foretak som enten er eller skal etableres.

4.8.10 Artikkel 3.10 om ytelseskrav

Artikkel 3.10 fastslår at en part ikke kan stille ytelseskrav i tilknytning til etablering eller drift av et foretak i parten.

4.8.11 Artikkel 3.11 om investeringer og bærekraftig utvikling

Artikkel 3.11 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av miljøbeskyttelse i forbindelse med etablering og drift at et foretak og bekrefter partenes

retter og plikter knyttet til miljøbeskyttelse, inkludert klima, i avtalen. Videre anerkjenner partene viktigheten av å oppfordre foretak til å overholde sitt samfunnsansvar og bekrefter partenes forpliktelser om dette i kapitlet om handel og bærekraftig utvikling.

4.8.12 Artikkel 3.12 om uforenelige tiltak

Artikkel 3.12 fastslår at bestemmelsene om markedsadgang, nasjonal behandling, bestevilkårsbehandling, ytelseskrav samt ledelse- og styrekrav ikke gjelder for eksisterende tiltak som en part opprettholder i henhold til reservasjonsliste 1. Dersom det gjøres endringer i nevnte tiltak skal de ikke være mer restriktive enn forutgående tiltak. Videre vil de nevnte bestemmelsene ikke gjelde tiltak der en part har forbehold seg retten til å opprettholde eller innføre nye tiltak i henhold til liste 2. Artikkelen fastslår videre at artiklene om nasjonal behandling og behandling som mest gunstig nasjon ikke skal være til hinder for at en part kan kreve at en investor fra en annen part eller dens virksomhet utleverer informasjon om foretaket for informasjons- og statistikkformål så fremt kravene er rimelige og ikke unødvendig byrdefulle.

Det klargjøres at en part kan fravike forpliktelsene knyttet til ytelseskrav dersom det er i tråd med WTO-avtalen om immaterialrett.

Avsnitt 3.3 Handel med tjenester over landegrensene

4.8.13 Artikkel 3.13 om virkeområde

Artikkel 3.13 fastslår at avsnittet får anvendelse for tiltak av en part som påvirker handel med tjenester over landegrensene av en tjenesteyter fra en annen part.

4.8.14 Artikkel 3.14 om markedsadgang

Artikkel 3.14 fastslår at ingen part skal innføre eller opprettholde tiltak som begrenser en parts adgang til å levere en tjeneste i den andre parten.

4.8.15 Artikkel 3.15 om lokal tilstedeværelse

Artikkel 3.15 fastslår at en part ikke kan kreve at en tjenesteyter fra en annen part etablerer eller opprettholder et foretak, eller er bosatt i territoriet, som betingelse for å kunne tilby handel med tjenester over landegrensene.

4.8.16 Artikkel 3.16 om nasjonal behandling

Artikkel 3.16 fastslår at en part skal likebehandle tjenester og tjenesteytere fra en annen part med ens egne tjenester og tjenesteytere.

4.8.17 Artikkel 3.17 om bestevilkårsbehandling

Artikkel 3.17 fastslår at partene skal likebehandle hverandres tjenesteytere med tjenesteytere fra andre tredjeland. Det fastslås at dette ikke skal medføre at en part må gi forpliktelser som følger av en internasjonal skatteavtale, tiltak knyttet til anerkjennelse, inkludert autorisasjonskrav, lisenser mv. Videre fastslås det blant annet at behandlingen som følger av første ledd ikke inkluderer investor-stat tvisteløsning i andre internasjonale avtaler.

4.8.18 Artikkel 3.18 om uforenelige tiltak

Artikkel 3.18 fastslår at bestemmelsene om markedsadgang, nasjonal behandling, lokal tilstedeværelse, bestevilkårsbehandling, ytelseskrav ikke gjelder for eksisterende tiltak som en part opprettholder i henhold til liste 1. Dersom det gjøres endringer i nevnte tiltak skal de ikke være mer restriktive enn forutgående tiltak. Videre vil de nevnte bestemmelsene ikke gjelde tiltak der en part har forbehold seg retten til å opprettholde eller innføre nye tiltak i henhold til liste 2.

Avsnitt 3.4 Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer (personbevegelse)

4.8.19 Artikkel 3.19 om generelle bestemmelser og virkeområde

Artikkel 3.19 fastsetter at avsnittet reflekterer det preferensielle handelssamkvemmet mellom partene, og partenes ønske om å legge til rette for innreise og midlertidig opphold for personer fra en avtalepart, med forretningsformål, på gjensidig basis. Regelverk om adgangen til å søke arbeid og trygderettigheter vil gjelde uavhengig av avsnittets bestemmelser, inkludert regler om minimumslønn og kollektive lønnsavtaler. Forpliktelser om innreise og midlertidig opphold skal ikke gjelde i tilfeller hvor det er et formål eller har slik effekt at det kan påvirke utfallet i en arbeidstvist eller forhandling om arbeidsvilkår, eller ansettelse av personer som er involvert i en slik tvist. Avsnittet gjelder ikke personers adgang til å søke arbeid, adgang til å søke statsborgerskap, permanent opphold eller permanent ansettelse.

4.8.20 Artikkel 3.20 om definisjoner

Artikkel 3.20 definerer hvilke personkategorier som kan få innreise og midlertidig opphold etter dette avsnittet. Personkategoriene som defineres er: forretningsreisende med etableringsformål, utsendte arbeidstakere, selvstendige oppdragstakere og ansatte i internasjonalt selskap.

4.8.21 Artikkel 3.21 om generelle forpliktelser

Artikkel 3.21 bestemmer at partene skal tillate innreise og midlertidig opphold for personer med forretningsformål i samsvar med avsnittets bestemmelser og vedlegg III og vedlegg IV, forutsatt at disse personene opptrer i samsvar med nasjonale immigrasjonsregler som får anvendelse for innreise og midlertidig opphold.

4.8.22 Artikkel 3.22 søknadsprosedyrer

Artikkel 3.22 fastslår at tiltak som partene treffer for å legge til rette og lette saksbehandlingen for innreise og midlertidig opphold for personer med forretningsformål fra den annen part, skal være i overensstemmelse med vedlegg III og vedlegg IV. Artikkelen fastslår at partene bør sikre at søknader om innreise og midlertidig opphold etter denne avtalen behandles i samsvar med god forvaltningspraksis. I den grad det er praktisk mulig skal søker informeres skriftlig om utfallet av søknaden i samsvar med nasjonale regler. Dette skal gjøres så snart som mulig, og ikke senere enn 90 dager etter at fullstendig søknad er innlevert. I tilfeller der det ikke er praktisk mulig å behandle søknaden innen 90 dager, forplikter partene seg til å behandle søknaden innen rimelig tid deretter.

4.8.23 Artikkel 3.23 om samarbeid om retur og tilbaketaking

Artikkel 3.23 anerkjenner at økt bevegelse av personer krever fullt samarbeid om retur og tilbaketaking av personer som oppholder seg hos en part i strid med denne partens nasjonale regler om innreise og midlertidig opphold.

4.8.24 Artikkel 3.24 om åpenhet

Artikkel 3.24 forplikter partene til å gjøre informasjon om innreise og midlertidig opphold for personer fra den annen part offentlig tilgjengelig. Partene skal arbeide for å informere hverandre om endringer i krav eller prosedyrer for endringer som kan påvirke mulighetene for søkere til å dra nytte av fordelene i dette avsnittet.

4.8.25 Artikkel 3.25 om forretningsreisene med etableringsformål og ansatte i internasjonale selskap

Artikkel 3.25 fastsetter at hver part skal tillate innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende med etableringsformål og for ansatte i internasjonale selskap i samsvar med vedlegg III. Partene skal tillate innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende for etableringsformål uten å kreve oppholdstillatelse for arbeidsformål eller annen tilsvarende forhåndsgodkjenning. Partene skal gi forretningsreisende med etableringsformål og ansatte i internasjonale selskap under deres midlertidige opphold, minst like god behandling, i like situasjoner, som den gir sine egne borgere. Partene skal tillate innreise og midlertidig opphold for ektefelle, samboere og barn av ansatte i ledende stillinger og spesialister i internasjonale selskap med samme varighet som gjelder for tillatelsen for den ansatte. Om ikke annet fremgår av vedlegg III, skal partene tillate at ektefelle, samboere og barn av ansatte i internasjonalt selskap kan ta arbeid under oppholdet.

4.8.26 Artikkel 3.26 om utsendte arbeidstakere og selvstendige oppdragstakere

Artikkel 3.26 fastsetter at partene skal tillate innreise og midlertidig opphold for utsendte arbeidstakere og selvstendige oppdragstakere i samsvar med vedlegg IV. Partene skal gi utsendte arbeidstakere og selvstendige oppdragstakere under deres midlertidige opphold, minst like god behandling, i like situasjoner, som den gir sine egne borgere.

4.8.27 Artikkel 3.27 om forretningsreisende på korttidsopphold

Artikkel 3.27 fastsetter at partene skal tillate midlertidig opphold for forretningsreisende på korttidsopphold i samsvar med vedlegg III, forutsatt at den forretningsreisende ikke tar del i salg av varer til publikum, ikke mottar lønn i oppholdslandet og heller ikke yter andre tjenester enn det som fremgår av vedlegg III. Om annet ikke fremgår av vedlegg III, skal partene tillate innreise og midlertidig opphold uten å kreve oppholdstillatelse, økonomisk behovsvurdering av den forretningsreisende eller annet forhåndgodkjennings-

krav med liknende formål. Partene skal gi forretningsreisende under deres midlertidige opphold, minst like god behandling, i like situasjoner, som den gir sine egne borgere.

4.8.28 Artikkel 3.28 om ikke-samsvarende tiltak

Artikkel 3.28 fastsetter at i den utstrekning relevante tiltak påvirker forpliktelsen om å gi forretningsreisende med etableringsformål, ansatte i internasjonale selskap, utsendte arbeidstakere, selvstendige oppdragstakere eller forretningsreisende under deres midlertidige opphold, minst like god behandling, i like situasjoner, som den gir sine egne borgere, skal det føres som reservasjoner i vedlegg I og vedlegg II.

4.8.29 Artikkel 3.29 om kontaktpunkter

Artikkel 3.29 bestemmer at partene, når denne avtalen trer i kraft, utpeker kontaktpunkt for effektiv gjennomføring av dette avsnittet og notifiserer de andre partene om kontaktdetaljene for kontaktpunktet. Partene skal informere hverandre om endringer i kontaktpunkt.

Avsnitt 3.5 Rammeregler

Underavsnitt 3.5.1 Innenlandsk regulering

4.8.30 Artikkel 3.30 om virkeområde

Artikkel 3.30 fastslår at underavsnittet får anvendelse på tiltak av en part knyttet til lisenskrav og prosedyrer og kvalifikasjonskrav og prosedyrer som påvirker grensekryssende tjenester, etableringer og tjenesteyting utført gjennom tilstedeværelse av midlertidige personbevegelser i henhold til kategoriene inntatt i avsnitt 4 Midlertidige personbevegelser. Avsnittet dekker kun tekniske standarder som påvirker handel med tjenester, i tillegg til at regulatoriske tekniske standarder for finansielle tjenester ikke omfattes. Videre klargjøres det at avsnittet dekker lisenskrav og prosedyrer og kvalifikasjonskrav og prosedyrer i tråd med reservasjoner inntatt i de respektive partenes liste I, samt at lisenskrav og prosedyrer og kvalifikasjonskrav og prosedyrer ikke vil gjelde for tiltak referert til i partenes respektive liste II.

4.8.31 Artikkel 3.31 om definisjoner

Artikkel 3.31 definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av underavsnittet.

4.8.32 Artikkel 3.32 om innlevering av søknader

Artikkel 3.32 fastslår at partene skal, i den grad det er praktisk mulig, unngå å kreve at en søker må henvende seg til mer enn én ansvarlig myndighet for hver søknad om autorisasjon. Dersom aktiviteten det kreves autorisasjon for faller inn under flere myndigheters ansvarsområde, kan det det være krav om flere søknader for autorisasjon.

4.8.33 Artikkel 3.33 om tidsrammer for søknaden

Artikkel 3.33 fastslår at dersom en part krever autorisasjon skal en sikre at ansvarlig myndighet, i den grad det er praktisk mulig, tillater at søknader kan sendes inn gjennom hele året. Dersom det er en spesifikk tidsperiode for innsending av søknader, skal parten sørge for at ansvarlig myndighet tillater en rimelig søknadsperiode.

4.8.34 Artikkel 3.34 om elektroniske søknader og godtakelse av kopier

Artikkel 3.34 fastslår at dersom en part krever autorisasjon skal en sikre at ansvarlig myndighet i den grad det er mulig, tillater at søknader kan sendes elektronisk, inkludert fra den andre parts territorium.

4.8.35 Artikkel 3.35 om behandling av søknader

Artikkel 3.35 fastslår at dersom en part krever autorisasjon, skal en sikre at ansvarlig myndighet oppfyller en rekke krav ved behandling av søknad.

4.8.36 Artikkel 3.36 om gebyrer

Artikkel 3.36 fastslår at for de aktiviteter det kreves autorisasjonsgebyrer for, skal myndighetene sikre at gebyrene er rimelige og transparente og i seg selv ikke utgjøre en begrensning på utøvelsen av aktiviteten. For finansielle tjenester skal partene presentere en liste med gebyrer eller nærmere informasjon om hvordan genyrene fastsettes. Disse gebyrene skal ikke brukes for å omgå partenes forpliktelser i avtalen.

4.8.37 Artikkel 3.37 om vurdering av kvalifikasjoner

Artikkel 3.37 fastslår at dersom en part krever eksamener for å vurdere kvalifikasjonene til en

som søker autorisasjon, skal en sikre at ansvarlig myndighet sørger for at det er mulig å ta slike eksamener med jevne mellomrom samt at søker gis rimelig tid til å kreve en eksamen. I den grad det er praktisk mulig, skal hver part sørge for at ansvarlig myndighet godtar å motta elektronisk forespørsel om eksamen i tillegg til at en skal vurdere å bruke elektroniske verktøy for øvrige deler av eksaminasjonsprosessen.

4.8.38 Artikkel 3.38 om offentliggjøring og tilgjengelig informasjon

Artikkel 3.38 fastslår at dersom en part krever autorisasjon, skal en snarest mulig publisere informasjon nødvendig for de som gjennomfører eller søker å gjennomføre aktiviteter der det kreves autorisasjon. Artikkelen lister opp en rekke eksempler på hvilken type informasjon som skal publiseres, der den eksisterer.

4.8.39 Artikkel 3.39 om tekniske standarder

Artikkel 3.39 fastslår at partene skal oppfordre sine ansvarlige myndigheter til å vedta tekniske standarder som er utviklet gjennom åpne og transparente prosesser. Videre skal partene oppfordre alle enheter, inkludert internasjonale organisasjoner, som utvikler tekniske standarder til å gjennomføre åpne og transparente prosesser.

4.8.40 Artikkel 3.40 om vilkår for tillatelse

Artikkel 3.40 fastslår at hver part skal sikre at tiltak knyttet til autorisasjon er basert på kriterier som hindrer vedkommende myndigheter i å utøve sin vurderingsmyndighet på en vilkårlig måte. Videre nedfelles en rekke krav til prinsipper for utformingen av autorisasjonskrav.

Underavsnitt 3.5.2 Bestemmelser med generell anvendelse

4.8.41 Artikkel 3.41 om klagebehandling av forvaltningsvedtak

Artikkel 3.41 fastslår at hver part skal opprettholde eller, så snart det er praktisk mulig, opprette domstoler, voldgiftsretter eller forvaltningsdomstoler eller ordninger der det, når en berørt tjenesteyter fra en annen part ber om det, omgående kan foretas en prøving av og, dersom det er berettiget, en omgjøring av forvaltningsvedtak som berører handel med tjenester.

4.8.42 Artikkel 3.42 om mulighet til å uttale seg for ikrafttredelse

Artikkel 3.42 fastslår at i den grad det er praktisk mulig og i tråd med regelverket for utvikling av nytt regelverk, skal partene publisere forslag til nytt regelverk. Videre nedfelles en rekke krav til saksgangen ved utvikling av nytt regelverk som påvirker en annen part.

4.8.43 Artikkel 3.43 om regelverkssamarbeid

Artikkel 3.43 fastslår at partene med utgangspunkt i et ønske om å promotere ytterligere liberalisering av handel med tjenester skal vurdere samarbeid om regulatoriske tema av gjensidig interesse.

Underavsnitt 3.5.3 Finansielle tjenester

4.8.44 Artikkel 3.44 om virkeområde

Artikkel 3.44 fastslår at underavsnittet gjelder for partenes tiltak som påvirker levering av finansielle tjenester, og at nærmere angitte avsnitt og underavsnitt skal gjelde for finansielle tjenester. Med det formål å anvende avsnitt 3.1 Generelle bestemmelser artikkel 3.1 om virkeområde, definerer artikkelen aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet for det formål.

Dersom en part tillater at virksomhet som gjelder trygdeordning eller annen virksomhet, som defineres i artikkelen, utøves av dens finansielle tjenestetilbydere i konkurranse med en offentlig institusjon eller en finansiell tjenestetilbyder, skal aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet, ikke inkludere disse aktivitetene.

Videre slår artikkelen fast at artikkelen om ledelses- og styrekrav i underavsnitt 3.2 Investeringsliberalisering og artikkelen om aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet i avsnitt 3.1 Generelle bestemmelser, ikke skal gjelde for tjenester eller tiltak som er omfattet av dette underavsnittet.

4.8.45 Artikkel 3.45 om definisjoner

Artikkel 3.45 definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av underavsnittet.

4.8.46 Artikkel 3.46 om nye finansielle tjenester

Artikkel 3.46 fastsetter at en part, i samsvar med sine regler, skal tillate at en annen parts finansi-

elle tjenestetilbyder tilbyr en ny finansiell tjeneste som parten vil tillate sine egne finansielle tjenestetilbydere, uten å vedta eller endre eksisterende regler. Partene kan bestemme den institusjonelle eller juridiske form som den nye tjenesten skal kunne tilbys gjennom, og kan kreve at det foreligger tillatelse fra relevant myndighet. Slik tillatelse, eller forlengelse, kan kun avslås av tilsynshensyn. Hver part skal gjøre sitt ytterste for å samarbeide og å utveksle informasjon bl.a. relatert til utviklingen i finansielle tjenester.

4.8.47 Artikkel 3.47 om finansiell informasjon og data

Artikkel 3.47 bestemmer at ingen part skal treffe tiltak som hindrer en finansiell tjenestetilbyder fra en annen part å overføre eller behandle informasjon, eller flytting av utstyr i samsvar med avtalen og relevante nasjonale regler, dersom slik overføring eller behandling er nødvendig for at den finansielle tjenestetilbyderen skal kunne drive ordinær virksomhet. Kapitlet om digital handel vil gjelde for finansielle tjenester. Partene bekrefter at avtalens artikkel 4.11 om grensekryssende dataoverføringer i kapitlet om digital handel gjelder for finansielle tjenester. Artikkelen angir en konsultasjonsprosedyre dersom en part krever lagring av data i sitt territorium. Videre fastsetter artikkelen at den ikke hindrer partene i å fastsette eller opprettholde tiltak etter artikkel 4.12 nr. 2 i kapitlet om digital handel.

4.8.48 Artikkel 3.48 om betalings- og avregningssystemer

Artikkel 3.48 fastsetter at EØS/EFTA-statene og Storbritannia skal gi leverandører av finansielle tjenester som er etablert i de respektive jurisdiksjonene, tilgang til betalings- og avregningssystemer som drives av offentlige organ, samt til offisielle kreditt- og refinansieringstjenester som er tilgjengelige i forbindelse med ordinær forretningsvirksomhet. Dette gjelder ikke tilgang til partens långiver i siste instans («lender of last resort»).

4.8.49 Artikkel 3.49 om ledelses- og styrekrav

Artikkel 3.49 fastslår at ingen part skal kreve at etablerte finansielle tjenestetilbydere fra en annen part ansetter eller utnevner fysiske personer av en viss nasjonalitet i ledelsen, som styremedlemmer eller annet viktig personell. Ingen part skal kreve at mer enn en minoritet av styremedlemmene i en etablert finansiell tjenestetilbyder til en annen part skal bestå av personer bosatt i partens territorium.

4.8.50 Artikkel 3.50 om selvregulerende organisasjoner

I artikkel 3.50 fastslås at dersom en part krever at en annen parts finansielle tjenestetilbyder skal være medlem av, delta i eller ha adgang til en selvregulerende organisasjon for å kunne tilby finansielle tjenester i eller til sitt territorium, skal parten sørge for at organisasjonene oppfyller forpliktelsene om nasjonal behandling, bestevilkårsbehandling og markedsadgang i angitte avsnitt. Det samme gjelder dersom partene direkte eller indirekte gir slike organisasjoner privilegier eller fordeler i forbindelse med tilbud av finansielle tjenester.

4.8.51 Artikkel 3.51 om forsiktighetsklausul

Artikkel 3.51 innebærer at partene kan innføre eller opprettholde tiltak bl.a. for å sikre finansiell stabilitet, uten hinder av de øvrige bestemmelsene i avtalen. Dersom slike tiltak ikke er i samsvar med avtalen, skal de ikke brukes som et middel til å unngå en parts forpliktelser etter avtalen.

4.8.52 Artikkel 3.52 om konfidensiell informasjon

Artikkel 3.52 slår fast at avtalen ikke skal pålegge en part å utlevere opplysninger om privatkunders forretninger eller regnskaper, eller fortrolige opplysninger eller opplysninger underlagt eiendomsrett, som offentlige institusjoner er i besittelse av.

4.8.53 Artikkel 3.53 om internasjonale standarder

Artikkel 3.53 fastsetter at partene påtar seg å gjøre sitt ytterste for å sikre at internasjonale standarder for regulering og tilsyn gjennomføres og anvendes i sitt territorium.

4.8.54 Artikkel 3.53 om anerkjennelse av tilsynstiltak

Artikkel 3.53 slår fast at en part kan anerkjenne tilsynstiltak en ikke-part treffer i anvendelsen av tiltak omfattet av dette underavsnittet. Partene som anerkjenner tilsynstiltak en ikke-part treffer, skal gi en annen part tilstrekkelig mulighet til å påvise at det foreligger omstendigheter der det ville være

likeverdig regulering, tilsyn, iverksettelse av slik regulering og, dersom det er aktuelt, fremgangsmåter for utveksling av informasjon mellom partene. Dersom en part gjennom en avtale eller en ordning anerkjenner tilsynstiltak en ikke-part treffer, skal den gi den andre parten tilstrekkelig mulighet til å forhandle om tiltredelse til en slik avtale eller ordning, eller til å fremforhandle en tilsvarende avtale, dersom det foreligger omstendigheter som nevnt.

Underavsnitt 4 Telekommunikasjon

4.8.55 Artikkel 3.55 om virkeområdet

Artikkel 3.55 angir at virkeområdet for dette underavsnittet er tiltak som angår telekommunikasjonstjenester og at bestemmelsene i dette underavsnittet kommer til anvendelse i tillegg til de generelle bestemmelsene i kapitlet og bestemmelsene om investeringer, grenseoverskridende tjenestehandel, midlertidige personbevegelser og innenlandske reguleringer. Det klargjøres at bestemmelsen i dette underavsnittet ikke angår tjenester som produserer innhold eller har redaksjonell kontroll over innhold som formidles ved bruk av telekommunikasjonstjenester. Tiltak som angår kringkasting av radio- og tv-programmer i eteren eller via kabel er heller ikke omfattet av underavsnittets virkeområde.

4.8.56 Artikkel 3.56 om definisjoner

Artikkel 3.56 definerer en rekke av de begrepene som benyttes i dette underavsnittet.

4.8.57 Artikkel 3.57 om tilgang og bruk

Artikkel 3.57 fastsetter at avtalepartenes plikt til å sikre at tilbydere av telekommunikasjonstjenester fra den andre avtaleparten har tilgang til offentlige telekommunikasjonsnett og tjenester, inkludert private leide linjer, på ikke-diskriminerende vilkår. Avtalepartene skal blant annet sørge for at den andre partens tilbydere av telekommunikasjonstjenester skal ha rett til å kjøpe, leie og koble sammen utstyr som er nødvendig for å yte tjenesteyterens telekommunikasjonstjenester, koble sammen private linjer med offentlige telekommunikasjonsnettverk og tjenester samt overføre data i offentlig telekommunikasjonsnett og tjenester. Videre fastsetter bestemmelsen at avtalepartene kan iverksette tiltak for å sikre konfidensialiteten i telekommunikasjon, men at dette ikke skal gjøres på en måte som innebærer skjult eller ubegrunnet diskriminering. Bestemmelsen etablerer også rammer for hvilke vilkår avtalepartene kan sette for tilgang til offentlige telekommunikasjonsnettverk og tjenester.

4.8.58 Artikkel 3.58 om tilgang til en tilbyder med sterk markedsstilling sine avgjørende fasiliteter

Artikkel 3.58 fastsetter at avtalepartene har plikt til å sørge for at tilbydere av telekommunikasjonstjenester, som har en sterk markedsstilling, gir andre tilbydere av telekommunikasjonstjenester tilgang til sine avgjørende fasiliteter på rimelige, transparente og ikke-diskriminerende vilkår. Avgjørende fasiliteter omfatter infrastruktur og innretninger i et telekommunikasjonsnett eller andre elementer i tilknytning til nettet som muliggjør ytelsen av telekommunikasjonstjenester. Det som gjør fasilitetene avgjørende i denne sammenheng, er at de i hovedsak kontrolleres av en eller få tilbydere og at de av økonomiske eller tekniske grunner vanskelig kan etableres av andre. De kan således sies å utgjøre vesentlige etableringshindre. Plikten til å sørge for at andre får tilgang til en tilbyder med sterk markedsstilling sine avgjørende fasiliteter går ikke lenger enn det som er nødvendig for sikre effektiv konkurranse i de aktuelle tilfellene.

4.8.59 Artikkel 3.59 om samtrafikk

Artikkel 3.59 skal legge til rette for samtrafikk mellom forskjellige tilbydere av telekommunikasjonstjenester slik at alle kundene til en tilbyder av telekommunikasjonstjeneste kan kommunisere med kundene til de andre tilbydere. Avtalepartene skal sørge for at tilbydere har rett til å forhandle med andre tilbydere om vilkår for samtrafikk i offentlige telekommunikasjonsnettverk. Avtalepartene må også sørge for at en tilbyder av slike tjenester har plikt til å inngå i slike forhandlinger når en annen tjenesteyter ber om det.

4.8.60 Artikkel 3.60 om samtrafikk med en tilbyder med sterk markedsstilling

Artikkel 3.60 gjelder avtalepartenes plikt til å sørge for at tilbydere med sterk markedsstilling tilbyr samtrafikk til andre tilbydere av telekommunikasjonstjenester. Det fastsettes blant annet krav til hvordan dette skal gjøres og setter rammer for hvilke vilkår en tilbyder med sterk markedsstilling kan sette. Bestemmelsen fastsetter også regler om at avtalepartene og tilbyder med sterk

markedsstilling må offentligjøre informasjon som er viktig med tanke på at tilbyderne av telekommunikasjonstjenester får tilgang til samtrafikk med andre tilbydere.

4.8.61 Artikkel 3.61 om nummerportabilitet

Artikkel 3.61 fastsetter at avtalepartene skal sørge for at tilbydere av offentlige telekommunikasjonstjenester tilbyr nummerportabilitet på tilstrekkelig gode vilkår.

4.8.62 Artikkel 3.62 om begrensede ressurser

Artikkel 3.62 fastsetter at avtalepartene skal sørge for at tildeling av begrensede ressurser som radiofrekvenser, nummer og fremføringsveier, skal skje etter prosedyrer og tildelingskriterier som oppfyller krav til åpenhet, objektivitet, forholdsmessighet med videre. Tildeling av spektrum til kommersielle formål skal skje etter markedsbaserte metoder som for eksempel auksjoner. Bruken av frekvensbånd skal gjøres offentlig tilgjengelig. Dette gjelder likevel ikke for radiospektrum som benyttes av offentlige myndigheter. Avslutningsvis klargjør bestemmelsen at avtalepartene står fritt til å organisere sin frekvens- og spektrumsforvaltning i samsvar med avtalens bestemmelser.

4.8.63 Artikkel 3.63 om konkurranse-regulering av tilbydere med sterk markedsstilling

Artikkel 3.63 fastsetter at avtalepartene skal ha egnede tiltak for å hindre at tilbydere av telekommunikasjonstjenester med sterk markedsstilling opptrer med sikte på å begrense konkurransen i markedet for telekommunikasjonstjenester. Eksempler på konkurransehemmende opptreden er gjengitt i bestemmelsen, og tar sikte på å hindre kryssubsidiering, misbruk av konkurransesensitiv informasjon mottatt fra andre markedsaktører og å holde tilbake informasjon som er nødvendig for at andre markedsaktører skal kunne benytte sine rettigheter til å skaffe seg tilgang til essensielle fasiliteter.

4.8.64 Artikkel 3.64 om behandling fra tilbyder med sterk markedsstillings

Artikkel 3.64 fastsetter at tilsynsmyndigheten skal ha kompetanse til å pålegge tilbydere med sterk markedsstilling å behandle tilbydere fra den andre avtaleparten med vilkår tilsvarende de tilbyderen med sterk markedsstilling tilbyr sine egne datterselskaper i tilsvarende situasjoner. Dette gjelder blant annet tilgang til tjenester, priser, kvaliteten på tjenesten og tilgang til tekniske grensesnitt som er nødvendig for samtrafikk.

4.8.65 Artikkel 3.65 om regulerings-myndighet for telekommunikasjon

Artikkel 3.65 stiller krav til hvordan avtalepartene organiserer sine reguleringsmyndigheter for telekommunikasjon og stiller noen krav til hvordan reguleringsmyndighetene skal arbeide. Reguleringsmyndighetene skal være uavhengig av virksomheter som yter telekommunikasjonstjenester. De skal ikke eie virksomheter som yter telekommunikasjonstjenester eller yte slike tjenester selv. Det er presisert at dersom en avtalepartene eier virksomhet som yter telekommunikasjonstjenester, må avtaleparten sørge for at reguleringsfunksjonen er avskilt fra eierfunksjonen. Det er videre fastsatt at reguleringsmyndigheten skal operere faglig uavhengig og ikke være underlagt noens instruksjonsmyndighet når den fører tilsyn med forpliktelsene etablert i denne avtalen. Reguleringsmyndigheten skal ha kompetanse til å kreve informasjon utlevert av tilbydere av telekommunikasjonstjenester. Det skal være adgang til å klage på reguleringsmyndighetens vedtak til et uavhengig organ og reguleringsmyndigheten skal utarbeide årlige rapporter som offentliggjøres.

4.8.66 Artikkel 3.66 om tillatelse til å levere telekommunikasjonsnett eller telekommunikasjonstjenester

Artikkel 3.66 fastsetter at avtalepartene skal tillate at virksomheter yter telekommunikasjonstjenester uten at det kreves forutgående autorisasjon. Avtalepartene skal publisere vilkårene som gjelder for å yte telekommunikasjonstjenester. Vilkår og prosedyrer som må oppfylles for å kunne yte telekommunikasjonstjenester skal være objektive, offentlig tilgjengelig, ikke -diskriminerende og forholdsmessige. De skal være så enkle som mulig. Dersom det fattes vedtak som hindrer noen i å yte telekommunikasjonstjenester eller pålegger en tjenesteyter særskilte plikter skal vedtakene være skriftlige og begrunnet. Det skal være anledning til å klage på slike vedtak. Administrative gebyrer som pålegges av telekommunikasjonsmyndighetene skal være objektive, offentlige, ikke-diskriminerende og stå i forhold til forvaltningens kostnader.

4.8.67 Artikkel 3.67 om offentlighet

Artikkel 3.67 har bestemmelser om offentlighet. Det skal gis offentlig tilgang til informasjon om tilsynsmyndighetenes ansvarsområde og vedtakene de fatter vedrørende offentlige telekommunikasjonstjenester. Bestemmelsen inneholder en åpen liste med eksempler på hva slags vedtak som skal være offentlig. Det skal også informeres om noen forhold knyttet til standardisering.

4.8.68 Artikkel 3.68 Plikt til å tilby leveringspliktige tjenester

Artikkel 3.68 klargjør at det er opp til avtaleparten å fastsette hvilke leveringspliktige tjenester de ønsker å opprettholde for tilbydere av telekommunikasjonstjenester. Det fastsettes at forvaltningen av slike leveringspliktige tjenester skal være offentlig kjent, ikke-diskriminerende og skje på en måte som er nøytral med tanke på konkurransen. Oppgavene skal ikke være mer tyngende enn nødvendig.

4.8.69 Artikkel 3.69 om internasjonale mobilgjestingstjenester

Artikkel 3.69 har som formål å legge til rette for internasjonal gjesting i mobilnett (roaming) uten ekstra kostnad for den enkelte forbruker. Den maksimale grossistprisen for internasjonal gjesting i mobilnett – det vil si den prisen en teleoperatør i en av avtalepartene betaler til teleoperatøren i den andre avtaleparten når dens kunder benytter mobiltelefonen sin eller annet utstyr som nettbrett og PC i den andre avtaleparten, skal fastsettes i vedlegg til denne avtalen. Komiteen for tjenester og investering skal innen rimelig tid anbefale en maksimalpris som fastsettes av Blandet komité. Den maksimale grossistprisen skal være rimelig og gjensidig. Den skal baseres på kostnaden til teleoperatørene som tilbyr internasjonal gjesting mellom avtalepartene og kan gi rom for en rimelig avkastning. Komiteen for tjenester og investering skal i sin anbefaling legge vekt på internasjonale referansepriser og kan konsultere med landets tilsynsmyndigheter. Grossistprisen skal evalueres hvert annet år. Avtalepartene skal overvåke detaljistprisene teleoperatørene tar for internasjonal gjesting i mobilnett og kan iverksette tiltak for sikre at forbrukerne ikke betaler tillegg for gjesting hos den andre avtaleparten. Bestemmelsen klargjør at avtalepartene kan ha regler som hindrer permanent internasjonal gjesting og at teleoperatørene kan ha vilkår som hindrer misbruk.

4.8.70 Artikkel 3.70 om tvisteløsning

Artikkel 3.70 har bestemmelser om tvisteløsning i tilfelle konflikt mellom tjenestetilbydere fra de to avtalepartene om forhold regulert i dette underavsnittet. Tilsynsmyndighetene skal etter begjæring fra en av partene fatte vedtak som avklarer tvisten. Dersom tilsynsmyndigheten etter begjæring fra en part avslår å fatte vedtak skal den på begjæring, begrunne avgjørelsen om ikke å fatte vedtak. Bestemmelsen har noen regler om tilsynsmyndighetens saksbehandling. Vedtakene skal være offentlige, begrunnede og kunne påklages. Det klargjøres at denne tvisteløsningsbestemmelsen ikke er til hinder for at domstolene også kan behandle eventuelle tvister.

4.8.71 Artikkel 3.71 om konfidensialitet

Artikkel 3.71 gir avtalepartene plikt til å sørge for at tilbydere av telekommunikasjonstjenester ikke misbruker informasjon de mottar fra hverandre i praktisering av bestemmelsen i dette underavsnittet og at de beholder konfidensialitet om denne informasjonen. Avtalepartene får også plikt til å sørge for at informasjon som utveksles i telekommunikasjonsnettene forblir konfidensiell. Samtidig fastsettes det at denne plikten ikke skal benyttes på en diskriminerende måte eller etablere skjulte hindringer for tjenesteytelse mellom tjenesteytere hos avtalepartene.

Underavsnitt 3.5.5 Maritim transport

4.8.72 Artikkel 3.72 om virkeområde og definisjoner

Artikkel 3.72 omhandler virkeområde og ulike definisjoner knyttet til skipsfart.

4.8.73 Artikkel 3.73 om forpliktelser

Artikkel 3.73 inneholder bestemmelser basert på prinsippet om at skip fra avtalepartene kan utføre internasjonale skipsfartstjenester uten restriksjoner. Det er inntatt bestemmelser om at skip fra den annen part har ikke-diskriminerende adgang til blant annet havn og havnetjenester og på samme vilkår som landets egne skip. Videre er det forbud mot at partene innfører lastebegrensninger i form av lastedeling eller ensidige lastereservasjoner.

Underavsnitt 3.5.6 Advokattjenester

4.8.74 Artikkel 3.74 om virkeområde

Artikkel 3.74 fastsetter at underavsnittet gjelder avtalepartenes tiltak som påvirker advokater fra den andre avtalepartens mulighet til å yte de utpekte juridiske tjenestene. Artikkelen fastsetter også dette underavsnittets forhold til andre deler av avtalen, herunder at unntakene fastsatt i vedleggene også gjelder som unntak fra dette underavsnittet.

4.8.75 Artikkel 3.75 om definisjoner

Artikkel 3.75 definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av underavsnittet. Blant annet definerer artikkelen hvilke yrker og hvilke juridiske tjenester som omfattes av kapitlet. For Norge er det advokater som er omfattet. Underavsnittet omfatter i samsvar med definisjonen, advokatens hjemstatsrett og folkerett. De omfatter ikke representasjon av klienter for domstolene og noen andre organer.

4.8.76 Artikkel 3.76 om forpliktelser

Avtalens artikkel 3.76 fastslår at avtalepartene skal tillate en advokat fra den andre avtaleparten å yte tjenester under hjemstatens tittel. Avtalepartene skal ikke stille uforholdsmessig byrdefulle vilkår for adgangen til å yte juridiske tjenester under hjemstatens tittel for advokater fra en annen avtalepart. Dette gjelder både for advokater som vil etablere seg i den andre staten og når det ytes grenseoverskridende tjenester. Artikkel 3.76 bestemmer videre at avtalepartene ikke kan stille krav om registrering i vertsstaten eller medlemskap i en profesjonsorganisasjon i vertsstaten dersom advokaten skal yte grenseoverskridende juridiske tjenester. Vil advokaten etablere seg i vertsstaten, kan vertsstaten imidlertid stille krav om registrering hos vedkommende myndighet eller profesjonsorganisasjon i vertsstaten. Vilkårene som stilles, skal ikke være mer byrdefulle enn vilkårene som stilles til advokater fra andre tredjeland. Artikkel 3.76 fastsetter at avtalepartene også skal tillate etablering av filialer i vertsstaten, hvor det kan ytes juridiske tjenester.

4.8.77 Artikkel 3.77 om ikke-samsvarende tiltak

Artikkel 3.77 fastsetter at nasjonale regler som ikke er i samsvar med bestemmelsene i dette underavsnittet skal listeføres som reservasjoner i vedlegg I for eksisterende tiltak eller i liste II for fremtidige tiltak. Bestemmelsen klargjør også forholdet mellom dette underavsnittet og avtalens vedlegg IV om personbevegelser.

4.9 Kapittel 4 Digital handel

4.9.1 Artikkel 4.1 om formål

Avtalens artikkel 4.1 stadfester at partene anerkjenner at digital handel bidrar til økonomisk vekst og betydningen av forbrukersikkerhet i digital handel og unngå unødige hindre for digital handel. Partene anerkjenner betydningen av teknologinøytralitet.

4.9.2 Artikkel 4.2 om definisjoner

Artikkel 4.2 definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av kapitlet.

4.9.3 Artikkel 4.3 om anvendelsesområde og generelle bestemmelser

Artikkel 4.3 fastslår at kapitlet ikke skal gjelde for audiovisuelle tjenester eller pengespill, og at kun spesifikke bestemmelser skal gjelde for offentlige anskaffelser og informasjon hos offentlige myndigheter.

4.9.4 Artikkel 4.4 om tollsatser

Artikkel 4.4 forbyr partene å pålegge toll på elektroniske dataoverføringer, inkludert digitalt innhold. Det presiseres at dette er uten betydning for partenes anledning til å pålegge interne avgifter eller gebyrer på slike produkter.

4.9.5 Artikkel 4.5 om elektroniske kontrakter

Artikkel 4.5 fastsetter at partene skal tillate elektroniske kontrakter, slik at man ikke på noen måte underkjenner en kontrakt kun fordi den er gjort elektronisk. Unntak fra dette prinsippet skal fremgå i lov eller forskrift.

4.9.6 Artikkel 4.6 om elektronisk autentisering og tillitstjenester

Artikkel 4.6 pålegger partene å ikke nekte elektronisk dokument som bevis i domstolsbehandling eller nekte juridisk bindende effekt av elektronisk dokument, elektronisk signatur eller autentisering, kun begrunnet med at den er gitt i

elektronisk form. Videre forplikter partene seg til å tillate at konkrete kontraktsparter avtaler autentiseringsmetode. Dette er likevel ikke til hinder for at myndigheter kan sette spesifikke krav til autentiseringsmetode eller bruk av bestemte tillitstjenester for spesifikke transaksjoner. I samsvar med partenes internasjonale forpliktelser, skal partene til frihandelsavtalen oppfordre til bruk av tillitstjenester og elektronisk autentisering, og for gjensidig godkjenning av slike ordninger utstedt av godkjente leverandører.

4.9.7 Artikkel 4.7 om papirløs handel

Artikkel 4.7 stadfester forpliktelsene i artikkel 2.53 om elektroniske handelsdokumenter. Partene forplikter seg til å oppfordre sine handelsmyndigheter til samarbeid om papirløse handelsdokumenter og utvikle standarder.

4.9.8 Artikkel 4.8 om forbrukersikkerhet

Artikkel 4.8 pålegger partene å etablere og videreføre tiltak som bidrar til forbrukersikkerhet i netthandel, inkludert regelverk som motvirker villedende og svindelaktig handelspraksis. Partene stadfester betydningen av samarbeid mellom forbrukermyndigheter om spørsmål som angår netthandel.

4.9.9 Artikkel 4.9 om uønskede kommersielle elektroniske meldinger

Artikkel 4.9 pålegger partene å innføre og videreføre tiltak mot uønskede elektroniske meldinger, og adgang til å pålegge leverandører å gi mottakere adgang til å stanse eller reservere mot å motta slike meldinger.

4.9.10 Artikkel 4.10 om kildekode

Artikkel 4.10 forbyr partene å kreve overføring av eller på annen måte tilgang til kildekoden i dataprogrammer som en forutsetning for import, omsetning, salg eller bruk av dataprogram. Dette forbudet gjelder ikke frivillig overføring av kildekoden når det er snakk om dataprogrammer basert på åpen kildekode, eller tilgang til kildekode reguleres gjennom konkret kontrakt. Forbudet er heller ikke til hinder for at overføring blir avkrevet av reguleringsmyndighet, i forbindelse med rettslig behandling eller av samsvarsvurderingsorgan i forbindelse med undersøkelser, inspeksjoner eller for å håndheve eller overvåke samsvar med etiske retningslinjer eller standarder. Det skal i slike tilfeller være tiltak som beskytter mot uautorisert avsløring av kildekoden. Forbudet er heller ikke til hinder for å avkreve overføring eller innsyn i kildekode for å gjennomføre pålegg eller håndhevelse av beslutninger tatt i slike organ.

4.9.11 Artikkel 4.11 om grensekryssende dataoverføringer

Artikkel 4.11 fastsetter at partene skal åpne for dataoverføringer på tvers av landegrenser. Partene skal ikke kreve bruk av lokale datamaskiner eller datautstyr, eller kreve at data eller databehandling skjer lokalt. Partene kan heller ikke sette krav om lokal databehandling som forutsetning for internasjonale dataoverføringer. Disse bestemmelsene gjelder ikke finansielle tjenester. Partene skal gjennomgå artikkelen om grensekryssende dataoverføringer etter tre år.

4.9.12 Artikkel 4.12 om beskyttelse av personinformasjon

Artikkel 4.12 bekrefter partenes legitime interesser for beskyttelse av personinformasjon og privatliv, og at et høyt beskyttelsesnivå på disse områdene bygger tillit i digital økonomi. Artikkelen fastsetter at ingenting i avtalen skal være til hinder for at en avtalepart innfører eller viderefører tiltak for beskyttelse av persondata og privatliv, inkludert for grensekryssende dataoverføringer, forutsatt at regelverket samtidig setter generelle vilkår som muliggjør at dataoverføringer kan skje. Partene skal informere hverandre om regelverk for beskyttelse av persondata og privatliv.

4.9.13 Artikkel 4.13 om åpent internett

Artikkel 4.13 fastsetter at, med de begrensninger som er satt i politikk, lover og forskrifter, skal partene innføre eller videreføre hensiktsmessige tiltak som sikrer forbrukere fri adgang til å distribuere eller bruke datatjenester eller dataprogrammer som de selv ønsker, med de begrensinger som måtte følge av nettverksadministrasjon.

4.9.14 Artikkel 4.14 om åpen informasjon hos myndighetene

I artikkel 4.14 bekrefter partene at åpen tilgang til informasjon hos offentlige myndigheter bidrar til økonomisk og sosial utvikling, konkurransedyktighet og innovasjon. Når myndigheter tilgjengeliggjør informasjon til offentligheten, skal man til-

strebe at data er i maskinlesbar form i et åpent data format og er søkbart, gjenbrukbart og kan distribueres videre. Partene skal tilstrebe å samarbeide for å identifisere måter for økt tilgjengelighet av data fra offentlige myndigheter.

4.9.15 Artikkel 4.15 om cybersikkerhet

Artikkel 4.15 stadfester at partene ser at cybertrusselen undergraver tillit i digital handel. Partene skal arbeide for å bygge kapasiteter i nasjonale myndigheter for respons mot cybersikkerhetshendelser og samarbeidsmekanismer for å forutse og identifisere inntrenging eller spredning av ondsinnet kode som påvirker elektroniske nettverk, og bruke disse mekanismene for raskt å håndtere cybersikkerhetshendelser.

4.9.16 Artikkel 4.16 om samarbeid om regelverksspørsmål for digital handel

Artikkel 4.16 bestemmer at partene skal samarbeide og delta aktivt i multilaterale fora, inkludert i WTO, for å fremme utvikling av internasjonalt rammeverk for digital handel. Partene skal arbeide for å samarbeide om regelverksspørsmål av gjensidig interesse.

4.9.17 Artikkel 4.17 om dialog om fremvoksende teknologier

Artikkel 4.17 stadfester betydningen av fremvoksende teknologier for økonomisk utvikling og betydningen for å utvikle standarder og tillitstjenester. Partene skal etablere strategisk dialog om fremvoksende teknologier, som etisk anvendelse av slik teknologi, ivaretakelse av menneskelig mangfold og motvirke utilsiktede skjevheter og bidra til algoritmisk gjennomsiktighet.

4.10 Kapittel 5 Kapitalbevegelser, overføringer, betalinger og restriksjoner

4.10.1 Artikkel 5.1 om formål

Artikkel 5.1 stadfester at hensikten med kapitlet er å muliggjøre fri flyt av kapital og betalinger i forbindelse med transaksjoner som er liberalisert i avtalen.

4.10.2 Artikkel 5.2 om driftsbalansen

Artikkel 5.2 slår fast at hver part skal tillate, i fri konvertibel valuta og i overenstemmelse med IMF-avtalen, enhver betaling og overføring innenfor avtalens virkeområde som gjelder betalingsbalansens løpende transaksjoner.

4.10.3 Artikkel 5.3 om kapitalbevegelser

Artikkel 5.3 slår fast at for transaksjoner på betalingsbalansens kapitalposter og finansielle poster skal partene tillate fri kapitalbevegelse med sikte på liberalisering av investeringer og andre transaksjoner som er omfattet av kapitlet om tjenester og investeringer. Partene skal konsultere hverandre i komiteen for tjenester og investeringer for å fremme handel og investeringer.

4.10.4 Artikkel 5.4 om tiltak som påvirker kapitalbevegelser, overføringer og betalinger

Artikkel 5.4 slår fast at artikkel 5.2. og 5.3 ikke kan forhindre partene i å anvende nærmere bestemte nasjonale lover og regler som påvirker kapitalbevegelser, overføringer og betalinger. Lovene og reglene det vises til, må ikke anvendes på en vilkårlig eller diskriminerende måte eller på annen måte utgjøre en skjult begrensning på kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer.

4.10.5 Artikkel 5.5 om restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen

Artikkel 5.5 slår fast at dersom en av partene har alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen eller eksterne finansielle vanskeligheter, eller trussel om dette, kan parten innføre eller opprettholde restriktive tiltak med hensyn til kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer. Restriksjonene som partene iverksetter, må være i overenstemmelse med IMF-avtalen og følge fastsatte prosedyreregler som varslingsplikt, tidsbegrensing mv. Tiltakene må også være forholdsmessige og ikke-diskriminerende. For handel med varer må restriksjonene være i overensstemmelse med GATT av 1994 og forståelsen av bestemmelsen om betalingsbalansen i GATT 1994. For handel med tjenester må restriksjonene være i overensstemmelse med artikkel XII i GATS. Artikkelen sier også at dersom en avtalepart vedtar eller opprettholder restriksjoner i henhold til artiklene, skal partene straks holde konsultasjoner i komiteen for handel med tjenester og investeringer dersom ikke konsultasjoner er holdt i andre fora.

4.11 Kapittel 6 Offentlige anskaffelser

4.11.1 Artikkel 6.1 om virkeområde og dekning

Artikkel 6.1 angir at bestemmelsene i WTO-avtalen om offentlige innkjøp (GPA) som er spesifisert i tillegg 1 til vedlegget om offentlige anskaffelser, inkludert de respektive vedleggene til hver part til tillegg 1 til GPA, innlemmes i og gjøres til en del av denne avtalen. Det følger av artikkelen at «dekkede anskaffelser» betyr anskaffelser som omfattes av artikkel II i GPA, og i tillegg anskaffelser som angitt i tillegg til vedlegget om offentlige anskaffelser. Hver part skal anvende de angitte bestemmelsene i GPA overfor den andre partenes leverandører og varer, tjenester og bygg- og anleggsarbeider.

4.11.2 Artikkel 6.2 om tilleggsbestemmelser

Artikkel 6.2 lister opp hvilke bestemmelser utover de angitte bestemmelsene i GPA som gjelder for anskaffelser dekket av avtalen. Dette gjelder bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, elektroniske kunngjøringer av anskaffelser, dokumentasjonsbevis, kvalifikasjonskrav, registreringsordninger og kvalifikasjonsprosedyrer, begrensede anskaffelsesprosedyrer, unormalt lave priser, tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter, miljø-, sosial- og arbeidshensyn, modifikasjoner og korrigeringer av markedsadgangsforpliktelser, modifikasjoner, korrigeringer og videre forhandlinger.

4.11.3 Artikkel 6.3 om bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

Artikkel 6.3 fastslår at partene skal sørge for at oppdragsgiverne skal gjennomføre anskaffelser med elektroniske kommunikasjonsmidler så langt som det er praktisk mulig. Med unntak av bestemte situasjoner, skal de elektroniske kommunikasjonsmidlene være ikke-diskriminerbare, generelt tilgjengelige og interoperable med informasjons- og kommunikasjonsteknologi som er i generell bruk, samt ikke begrense adgangen til anskaffelsesprosedyrer. Partene skal også sikre at oppdragsgiverne mottar og prosesserer elektronisk faktura.

4.11.4 Artikkel 6.4 om elektronisk kunngjøring av anskaffelser

Artikkel 6.4 angir at alle kunngjøringer, inkludert kunngjøringer av konkurranse, sammendrag av kunngjøringer, veiledende kunngjøringer og kunngjøringer av kontraktstildeling, skal være direkte tilgjengelig gjennom elektroniske kommunikasjonsmidler via et enkelt tilgangspunkt på internett. Tilgangen skal være kostnadsfri. Hver part skal publisere kunngjøringer i samsvar med vedlegget om offentlige anskaffelser.

4.11.5 Artikkel 6.5 om dokumentasjonsbevis

Det følger av artikkel 6.5 at partene skal sørge for at oppdragsgiverne ved tidspunktet for fristen for levering av forespørsel om å delta i konkurransen eller tilbud, ikke krever at leverandørene skal levere hele eller deler av dokumentasjonsbevisene, med mindre dette er nødvendig for å sikre en korrekt gjennomføring av anskaffelsen.

4.11.6 Artikkel 6.6 om kvalifikasjonskrav

Artikkel 6.6 angir at partene skal sikre at oppdragsgiverne ikke stiller krav om at leverandørene kan dokumentere erfaring fra partens eget territorium.

4.11.7 Artikkel 6.7 om registreringsordninger og kvalifikasjonsprosedyrer

Det følger av artikkel 6.7 at en part som opprettholder en registreringsordning for leverandører skal sikre at interesserte leverandører kan be om registrering på et ethvert tidspunkt. Interesserte leverandører som har bedt om registering skal informeres innen rimelig tid om beslutningen om å godta eller avvise forespørselen.

4.11.8 Artikkel 6.8 om begrensede anskaffelsesprosedyrer

Artikkel 6.8 fastslår at partene skal sikre at oppdragsgivere som bruker begrensede anskaffelsesprosedyrer inviterer et antall leverandører til å levere tilbud som er tilstrekkelig til å sikre ekte konkurranse.

4.11.9 Artikkel 6.9 om unormalt lave priser

Det følger av artikkel 6.9 at oppdragsgivere som mottar et tilbud med en pris som er unormalt lavt sammenlignet med de andre tilbudene, kan verifi-

sere hvorvidt prisen tar i betraktning tildeling av subsidier.

4.11.10 Artikkel 6.10 om tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter

I artikkel 6.10 anerkjenner partene det viktige bidraget fra små og mellomstore bedrifter (SMB-er) til økonomisk vekst og sysselsetting og viktigheten av å tilrettelegge for deres deltakelse i offentlige anskaffelser. For å tilrettelegge for deltakelse fra SMB-er skal partene, så langt det er mulig, gi omfattende innkjøpsrelatert informasjon i en enkelt portal, tilstrebe å gjøre alle anskaffelsesdokumenter tilgjengelig kostnadsfritt, gjennomføre anskaffelser elektronisk eller gjennom andre nye informasjons- og kommunikasjonsteknologier og vurdere størrelsen, utformingen og strukturen på anskaffelsen.

4.11.11 Artikkel 6.11 om hensyn til miljø-, sosial- og arbeidsforhold

Artikkel 6.11 fastslår at partene skal tillate oppdragsgivere å ta i betraktning hensyn til miljø-, sosial- og arbeidsforhold gjennom anskaffelsesprosedyren, så lenge de ikke brukes på en diskriminerende måte. Partene skal også gjøre passende tiltak for å sikre overholdelse av sine forpliktelser i henhold til miljø-, sosial- og arbeidslovgivning, inkludert de som følger av kapittel 13 Handel og bærekraftig utvikling.

4.11.12 Artikkel 6.12 om modifikasjoner og korrigeringer av markedsadgangsforpliktelser

Artikkel 6.12 angir at partene kan modifisere eller korrigere sine markedsadgangsforpliktelser i sine respektive tillegg til vedlegget om offentlige anskaffelser i samsvar med prosedyrene fastsatt i artiklene Modifikasjoner og Korrigeringer i dette kapitlet.

4.11.13 Artikkel 6.13 om modifikasjoner

Artikkel 6.13 angir at en part som ønsker å endre et tillegg til vedlegget om offentlige anskaffelser skal notifisere den andre parten skriftlig. Notifikasjonen skal inneholde et forslag om passende kompenserende tilpasninger til den andre partene for å opprettholde nivået på markedsadgangsforpliktelsene sammenlignet med de som eksisterte før modifikasjonen. Den andre parten kan komme med innsigelser til modifikasjonen dersom parten bestrider at den kompenserende tilpasningen ikke er tilstrekkelig til å opprettholde et sammenlignbart nivå på gjensidig avtalte markedsadgangsforpliktelser. En part er ikke forpliktet til å tilby kompenserende tilpasninger til den andre parten, dersom den foreslåtte endringen dekker en oppdragsgiver som parten ikke lenger har kontroll eller innflytelse over.

4.11.14 Artikkel 6.14 om korrigeringer

Artikkel 6.14 fastslår at en part som ønsker å korrigere et tillegg vedlegget om offentlige anskaffelser skal notifisere den andre parten skriftlig. Bestemmelsen ramser videre opp endringer som skal anses som en korrigering. En part kan komme med innsigelser til en foreslått korrigering innen 45 dager etter å ha mottatt notifikasjonen om korrigeringen. Innsigelsen skal angi årsakene til at parten ikke anser at den foreslåtte korrigeringen er i samsvar med denne bestemmelsen og beskrive virkningene av korrigeringen på de gjensidig avtalte markedsadgangsforpliktelsene.

4.11.15 Artikkel 6.15 om videre forhandlinger

Artikkel 6.15 angir at dersom en part i fremtiden tilbyr en annen part bedre markedsadgangsforpliktelser enn forpliktelsene angitt i dette kapitlet, så skal parten godta på forespørsel, å starte forhandlinger med det formål å utvide dekningen under dette kapitlet på gjensidig basis.

4.12 Kapittel 7 Immaterialrettslig vern

Avsnitt 7.1 Generelle bestemmelser

4.12.1 Artikkel 7.1 om formål

Artikkel 7.1 angir IPR-bestemmelsenes formål, som er å legge til rette for innovativ virksomhet og handel med varer og tjenester mellom partene og sørge for effektiv og ikke-diskriminerende beskyttelse og håndheving av immaterialrett.

4.12.2 Artikkel 7.2 om virkeområde

Artikkel 7.2 slår fast at bestemmelsene i avtalen skal gjelde i tillegg til og utfylle de rettigheter og forpliktelser partene har etter WTO-avtalen om handelsmessige sider ved immaterialrettigheter (TRIPS) og andre internasjonale avtaler de er forpliktet etter på IPR-området. Videre fastslås det at

avtalens forpliktelser er minimumsregler, og at partene står fritt til å innføre sterkere beskyttelse og strengere håndheving av IPR så lenge slike regler ikke strider mot bestemmelsene i avtalen.

4.12.3 Artikkel 7.3 om definisjoner

Artikkel 7.3 forklarer enkelte forkortelser som benyttes i de materielle bestemmelsene.

4.12.4 Artikkel 7.4 om internasjonale avtaler

Artikkel 7.4 lister opp internasjonale avtaler på IPR-området som partene bekrefter sin forpliktelse til å overholde (første og andre ledd) eller tiltre (tredje ledd).

4.12.5 Artikkel 7.5 om konsumpsjon

Artikkel 7.5 om konsumpsjon slår fast at avtalen ikke har innvirkning på partenes frihet til å avgjøre når og på hvilke vilkår konsumpsjon av immaterialrettigheter finner sted.

4.12.6 Artikkel 7.6 om nasjonal behandling

Artikkel 7.6 sikrer nasjonal behandling, med slike unntak som WTO-avtalen om handelsmessige sider ved immaterialrettigheter (TRIPS) åpner for. Bestemmelsen innebærer at norske virksomheter og borgere behandles på samme måte som britiske virksomheter og borgere når det gjelder tilgjengelighet, tilegnelse, omfang, opprettholdelse og håndheving av immaterialrettigheter.

Underavsnitt 7.2.1 opphavsrett og nærstående rettigheter

4.12.7 Artikkel 7.7 om opphavere

Artikkel 7.7 om opphavere angir innholdet i opphaveres enerett til sine åndsverk. Det fremgår at all direkte, indirekte, varig eller midlertidig eksemplarfremstilling og all tilgjengeliggjøring for allmennheten av et verk omfattes av eneretten. Det fremgår at eneretten gjelder alle former for salg og utleie, med unntak for bygninger og brukskunst.

4.12.8 Artikkel 7.8 om utøvende kunstnere

Artikkel 7.8 om utøvende kunstnere angir innholdet i utøvende kunstneres enerett til sin fremføring. Det fastslås at retten til å gjøre opptak, fremstille varig eller midlertidig eksemplar av opptaket, videreformidle opptaket til allmennheten ved salg, kommersiell utleie eller på annen måte å gjøre fremstillingen eller opptak av den tilgjengelig til allmennheten omfattes.

4.12.9 Artikkel 7.9 om produsenter

Artikkel 7.9 om produsenter angir innholdet i produsenters enerett til å råde over lydopptak av sin produksjon. Det fastslås at eneretten omfatter all eksemplarfremstilling og visse former for tilgjengeliggjøring av lydopptaket.

4.12.10 Artikkel 7.10 om kringkastingsforetak

Artikkel 7.10 om kringkastingsforetak angir innholdet i kringkastingsforetaks enerett til sin sending. Det fastslås at eneretten omfatter adgangen til å gjøre opptak av kringkastingssendinger, all fremstilling av opptak av sendinger og visse former for utsending eller tilgjengeliggjøring til allmennheten av opptak av sendinger.

4.12.11 Artikkel 7.11 om kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak utgitt i ervervsøyemed

Artikkel 7.11 om kringkasting og overføring til allmennheten angir minstekrav til en ordning for betaling av vederlag til utøvende kunstnere og til produsenter av lydopptak ved kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak utgitt i ervervsøyemed. Vederlaget skal fordeles mellom de relevante utøvende kunstnerne og produsentene.

4.12.12 Artikkel 7.12 om vernetid

Artikkel 7.12 om vernetid slår fast et minimumsnivå for vernetiden for opphavsrett og de ulike nærstående rettighetene, samt angir beregningen av vernetiden.

4.12.13 Artikkel 7.13 om følgerett ved videresalg av kunstverk

Artikkel 7.13 angir opphaverens ufravikelige følgerett til en andel av salgsprisen ved profesjonelt videresalg av originaleksemplarer av kunstverk, og tilsvarer bestemmelsen i EUs følgerettsdirektiv implementert i åndsverkloven § 59. Størrelsen på og beregningen av vederlaget overlates til partene i avtalen, og det åpnes for enkelte nærmere angitte unntak.

4.12.14 Artikkel 7.14 om kollektiv rettighetsforvaltning

Artikkel 7.14 om kollektiv rettighetsforvaltning slår fast at partene skal arbeide for samarbeid mellom relevante kollektive forvaltningsorganisasjoner for å sørge for tilgjengelighet til verk og annet beskyttet materiale og overføring av vederlag for bruk av slikt materiale. Videre skal partene arbeide for åpenhet om særlig det vederlaget de kollektive rettighetsorganisasjonene samler inn og forvalter og fordelingen av midlene og legge til rette for ikke-diskriminerende behandling av rettighetshavere. Partene skal samarbeide for å støtte kollektive forvaltningsorganisasjoner som forvalter midler på vegne av rettighetshavere og organisasjoner på den andre partens territorium i sitt arbeid med forvaltning og fordeling av midler.

4.12.15 Artikkel 7.15 om unntak og avgrensninger

Artikkel 7.15 fastslår at partene kan gjøre unntak og avgrensninger i rettighetene angitt i artikkel 7.7 til 7.11 i visse spesielle tilfeller der dette ikke skader den normale utnyttelse av verket eller annet beskyttet materiale og ikke på urimelig måte tilsidesetter rettighetshaverens legitime interesser.

4.12.16 Artikkel 7.16 om tekniske beskyttelsessystemer

Artikkel 7.16 om tekniske beskyttelsessystemer forplikter partene til å ha regler som beskytter mot omgåelse av effektive tekniske beskyttelsessystemer. Videre forpliktes partene til å ha regler som hindrer nærmere angitt befatning med innretninger til dette formål, eller tilbud av tjenester rettet mot slik omgåelse. Bestemmelsen angir hva som skal anses som «tekniske beskyttelsessystemer» og at de regler som partene innfører ikke skal hindre benyttelsen av unntak og avgrensninger i henhold art til IP.15

4.12.17 Artikkel 7.17 om forpliktelser angående rettighetsinformasjon

Artikkel 7.17 forplikter partene til å ha regler som beskytter mot at noen urettmessig fjerner eller endrer elektronisk rettighetsinformasjon eller importerer, omsetter eller tilgjengeliggjør for allmennheten et vernet verk der elektronisk rettighetsinformasjon urettmessig er fjernet eller endret, dersom dette foranlediger, muliggjør, letter eller skjuler et inngrep i opphavsrett. Bestemmelsen angir videre hva som skal anses som «rettighetsinformasjon».

Underavsnitt 7.2.2 varemerker

4.12.18 Artikkel 7.18 om varemerkeklassifikasjon

Artikkel 7.18 fastslår partenes forpliktelse til å opprettholde et varemerkeklassifikasjonssystem i henhold til Nice-avtalen angående den internasjonale klassifikasjon av varer og tjenester for registrering av varemerker av 15. mars 1957 med senere endringer.

4.12.19 Artikkel 7.19 om tegn som et registrert varemerke kan bestå av

Artikkel 7.19 fastslår at et varemerke kan bestå av alle slags tegn som er egnet til å skille en virksomhets varer eller tjenester fra andres og som kan gjengis i varemerkeregisteret på en slik måte at myndighetene og allmennheten klart og tydelig kan avgjøre gjenstanden for den beskyttelse merkehaveren gis.

4.12.20 Artikkel 7.20 om rettighetene et registrert varemerke gir

Artikkel 7.20 fastslår innholdet i merkehaverens enerett og det utvidede vernet for velkjente varemerker. Det fremholdes at reglene ikke griper inn i eksisterende rettigheter, og ikke utelukker at partene har regler om etablering av rettigheter ved bruk.

4.12.21 Artikkel 7.21 om registreringsprosedyren

Artikkel 7.21 om registreringsprosedyren fastslår at partene skal ha et forsvarlig registreringssystem hvor endelig avslag skal gis skriftlig, og som gir mulighet for tredjemenn til å komme med innsigelser og kreve overprøving. Det slås fast at partene skal ha et elektronisk varemerkeregister som er tilgjengelig for allmennheten

4.12.22 Artikkel 7.22 om velkjente varemerker

Artikkel 7.22 om velkjente varemerker fastslår at partene skal se hen til retningslinjene i WIPOs anbefaling om velkjente varemerker. Videre fastslås at partene ikke skal kunne kreve at et vare-

merke er registrert for at det skal kunne få vern som velkjent varemerke.

4.12.23 Artikkel 7.23 om unntak fra rettighetene til et varemerke

Artikkel 7.23 om unntak fra rettighetene til et varemerke fastslår partenes adgang til å fastsette begrensede unntak fra retten til et varemerke etter en interesseavveiing. Videre oppstilles det enkelte begrensede unntak fra varemerkeinnehaverens enerett.

4.12.24 Artikkel 7.24 om slettelsesgrunner

Artikkel 7.24 om slettelsesgrunner fastslår at et varemerke skal kunne slettes fra varemerkeregistret dersom det ikke brukes på fem år, eller ikke er tatt i bruk på fem år etter registrering. Videre fastslås at et varemerke i visse tilfeller skal kunne slettes dersom det har degenerert og blitt til det alminnelige navn for varen eller tjenesten, eller dersom det medfører fare for villedelse av allmenheten.

4.12.25 Artikkel 7.25 om retten til å forby forberedende handlinger knyttet til bruk av emballasje mv.

Artikkel 7.25 om retten til å forby forberedende handlinger knyttet til bruk av emballasje mv. fastslår at varemerkeinnehaveren skal ha rett til å forby angitte former for anbringelse, bruk, fremstilling og omsetning av emballasje, etiketter og annet påført varemerket dersom det er risiko for at dette skal bli brukt på en måte som innebærer varemerkeinngrep.

4.12.26 Artikkel 7.26 om ond tro-søknader

Artikkel 7.26 om ond tro-søknader fastslår at et varemerke skal kunne kjennes ugyldig dersom det er registrert i ond tro. Partene kan også bestemme at slike merker ikke skal kunne registreres.

Underavsnitt 7.2.3 design

4.12.27 Artikkel 7.27 om beskyttelse av registrerte design

Artikkel 7.27 om beskyttelse av registrerte design fastslår at partene skal legge til rette for å registrere design som oppfyller kravene til nyhet og individuell karakter. Innehavere av design får en enerett til å utnytte designet kommersielt.

4.12.28 Artikkel 7.28 om vernets varighet

Artikkel 7.28 om vernets varighet fastslår at designbeskyttelse skal være tilgjengelig i totalt 25 år. For reservedeler kan beskyttelsen vare kortere.

4.12.29 Artikkel 7.29 om unntak

Artikkel 7.29 om unntak fastslår at partene kan gjøre enkelte begrensede unntak fra designhaverens enerett, og angir begrensninger for designbeskyttelsens omfang.

4.12.30 Artikkel 7.30 om forholdet til opphavsrett

Artikkel 7.30 om forholdet til opphavsrett slår fast at design også kan være vernet av opphavsrett i henhold til partenes nasjonale rett.

Underavsnitt 7.2.4 Geografiske og tradisjonelle betegnelser

4.12.31 Artikkel 7.31 om virkning av dette underavsnittet

Artikkel 7.31 fastslår at bestemmelsene i underavsnitt 7.2.4 om geografiske betegnelser og tradisjonelle termer skal erstatte artiklene 46 og 47 i uttredelsesavtalen.

4.12.32 Artikkel 7.32 om virkeområde

Artikkel 7.32 viser til at avtalen omfatter anerkjennelse og beskyttelse av geografiske betegnelser for vin, aromatiserte vinprodukter og alkoholsterke drikker for Norges del. Dette er en videreføring av det som var beskyttet i EØS-avtalen da Storbritannia var medlem i EU. I tillegg omfatter avtalen beskyttelse av geografiske betegnelser for landbruksprodukter og næringsmidler for Island. Liechtenstein er ikke omfattet av dette kapitlet.

4.12.33 Artikkel 7.33 om systemer for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser

Artikkel 7.33 viser til at partene skal fortsette å anvende systemer for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser på sine territorier, som minst skal omfatte et register som viser hvilke betegnelser som er beskyttet i deres territorier, en administrativ prosess som bekrefter at en betegnelse oppfyller visse krav, kontrollbestem-

melser knyttet til produksjonen, krav om at en betegnelse kan begynnes av de som oppfyller de spesifikke produktkravene og en prosedyre for høring slik at rettmessige innsigelser kan tas med i vurderingen. I en fotnote til artikkelen fremgår det at Storbritannia anerkjenner de norske og islandske systemene slik de var ved avtalens inngåelse.

4.12.34 Artikkel 7.34 om anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser

I artikkel 7.34 forplikter partene seg til å beskytte de geografiske betegnelsene som er listet opp i vedlegg til kapitlet. For Norges del er norsk akevitt og norsk vodka satt opp i oversikten over geografiske betegnelser som Storbritannia forplikter seg til å beskytte. Disse geografiske betegnelsene har vært beskyttet i EØS-avtalen siden 1994, og det var viktig for Norge å sikre at disse fikk en fortsatt beskyttelse i Storbritannia.

4.12.35 Artikkel 7.35 om beskyttelse av tradisjonelle betegnelser

Beskyttelse av tradisjonelle betegnelser er omhandlet i artikkel 7.35. Her forplikter Norge og Island seg til å beskytte tradisjonelle betegnelser for vin fra Storbritannia, som opplistet i del C av vedlegget, og betegnelsene skal beskyttes mot ulovlig bruk.

4.12.36 Artikkel 7.36 om retten til bruk

Artikkel 7.36 fastslår at retten til å bruke geografiske betegnelser beskyttet etter dette kapitlet gis til alle som oppfyller de fastsatte spesifikasjonene.

4.12.37 Artikkel 7.37 om beskyttelsens omfang

I artikkel 7.37 omfang av beskyttelse fremgår det at partene forplikter seg til å beskytte betegnelsene mot ulovlig bruk, herunder direkte eller indirekte kommersiell bruk av produkter som ikke omfattes av registreringen, og mot misbruk, etterligning osv. som er egnet til å villede forbrukere med hensyn til produktets faktiske opprinnelse.

4.12.38 Artikkel 7.38 om håndheving av beskyttelse

Ifølge artikkel 7.38 skal partene bemyndige sine kompetente myndigheter til å kunne treffe hensiktsmessige tiltak for å beskytte geografiske betegnelser som er oppført i vedleggene til avtalen, enten på eget initiativ, eller etter forespørsel fra en berørt part.

4.12.39 Artikkel 7.39 om forholdet til varemerker

Forholdet til varemerker er regulert i artikkel 7.39 og gir bestemmelser om registrering av varemerker som kan komme i konflikt med geografiske betegnelser.

4.12.40 Artikkel 7.40 om endring av vedleggene om geografiske betegnelser

I artikkel 7.40 fastsettes at partene er enige om mulighet for å føye nye geografiske betegnelser til listene over beskyttede betegnelser i henhold til prosedyren som er fastsatt i denne artikkelen. Dette kan skje etter en nasjonal høringsrunde hvor berørte parter kan komme med eventuelle innsigelser og etter en eksaminasjonsprosedyre hvor partene kan sjekke om betegnelsen oppfyller kravene.

4.12.41 Artikkel 7.41 om behandling av spesifikke geografiske betegnelser

Artikkel 7.41 omhandler visse geografiske betegnelser som Island og Storbritannia ønsker å ta inn i sitt vedlegg om næringsmidler og landbruksprodukter, men som må gjennomgå nasjonale prosedyrer før de kan godkjennes i hhv Island og Storbritannia.

4.12.42 Artikkel 7.42 om individuelle søknader for beskyttelse av geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser

Ifølge artikkel 7.42 er denne avtalen ikke er til hinder for retten til å søke beskyttelse av geografiske betegnelser etter relevant nasjonalt regelverk hos avtalepartene.

4.12.43 Artikkel 7.43 om opprinnelsesbetegnelser og landnavn

Artikkel 7.43 om opprinnelsesbetegnelser og landnavn fastslår at partene skal ha et regelverk som forhindrer registrering som varemerke av en opprinnelsesbetegnelse eller et landnavn som villeder forbruker med hensyn til produktets eller

tjenestens opprinnelse. Videre gjentar partene sin forpliktelse etter Pariskonvensjonen artikkel 6ter til å nekte registrering som varemerke av flagg og andre angitte emblemer.

Underavsnitt 7.2.5 Patenter

4.12.44 Artikkel 7.44 om patenter og folkehelse

Artikkel 7.44 fastslår partenes forpliktelse i henhold til Doha-deklarasjonen under TRIPS som i nærmere definerte tilfeller åpner for unntak fra patentbeskyttelse til produksjon av nødvendige legemidler.

4.12.45 Artikkel 7.45 om forlenget beskyttelse for legemidler og plantefarmasøytiske produkter

Artikkel 7.45 om forlenget beskyttelse for legemidler og plantefarmasøytiske produkter fastslår at partene skal kompensere innehavere av patenter for legemidler og plantefarmasøytiske produkter for tapt effektiv patentbeskyttelsestid som følge av krav til markedsføringstillatelse. Bestemmelsen overlater til partenes nasjonale regelverk å fastsette vilkårene og varigheten av forlenget beskyttelse.

Underavsnitt 7.2.6 Beskyttelse av ikke-tilgjengeliggjort informasjon

4.12.46 Artikkel 7.46 om beskyttelse av forretningshemmeligheter

Artikkel 7.46 om beskyttelse av forretningshemmeligheter fastslår at partene er forpliktet til å sikre innehaver av forretningshemmeligheter vern mot urettmessig tilegnelse, bruk og formidling av forretningshemmeligheter, og mulighet til håndheving av denne retten. Bestemmelsen definerer de relevante begreper. Det framholdes at bestemmelsen ikke gjør inngrep i ytringsfriheten.

4.12.47 Artikkel 7.47 om beskyttelse av data innlevert for å oppnå markedsføringstillatelse for legemidler

Artikkel 7.47 om beskyttelse av fortrolig informasjon (testdata) i søknader om markedsføringstillatelse for legemidler fastslår at partene forplikter seg til å sikre beskyttelse for slik informasjon. Bestemmelsen overlater til nasjonal rett å fastsette varigheten for testdatabeskyttelse knyttet til legemidler. Beskyttelsen går ut på at andre ikke kan vise til eller benytte slike testdata før beskyttelsestiden er utløpt. Testadata skal beskyttes mot urimelig kommersiell bruk, og etterfølgende søknader om markedsføringstillatelse skal først behandles etter at beskyttelsesperioden er utløpt. Likeledes skal legemidler som godkjennes på bakgrunn av andres testdata ikke kunne bringes på markedet før etter utløpet av beskyttelsesperioden.

4.12.48 Artikkel 7.48 om beskyttelse av data innlevert for å oppnå markedsføringstillatelse for plantefarmasøytiske produkter

Artikkel 7.48 om beskyttelse av fortrolig informasjon (testdata) i søknader om markedsføringstillatelse for plantevernmidler fastslår at partene forplikter seg til å sikre beskyttelse for slik informasjon i minst ti år. Beskyttelsen går ut på at testdata ikke skal kunne benyttes til fordel for andre før beskyttelsestiden er utløpt. Myndighetene skal ikke kunne bruke slik testdata til fordel for en senere søker om markedsføringstillatelse før etter utløpet av beskyttelsesperioden, uavhengig av om informasjonen har blitt gjort alminnelig kjent. Det slås også fast at partene skal ha regler som forhindrer unødvendig (dobbelt) testing på virveldyr.

Avsnitt 7.3 Håndheving av immaterialretter

Underavsnitt 7.3.1. Alminnelige bestemmelser

4.12.49 Artikkel 7.49 om generelle forpliktelser

Artikkel 7.49 om generelle forpliktelser fastslår at partene skal sikre tilgang til tiltak, prosedyrer og rettsmidler som er nødvendige for å sikre håndhevingen av immaterialrettigheter. Det fastslås at håndheving av ikke-offentliggjort informasjon ikke reguleres av de generelle reglene, men at det fastsettes egne regler for dette i underavsnitt 7.2.6 Det stilles videre krav til at tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene skal være rettferdige, tilgjengelige, effektive, proporsjonale og at de ikke medfører etablering av handelshindringer.

4.12.50 Artikkel 7.50 om personer som skal ha rett til å be om benyttelse av tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene

Artikkel 7.50 angir personkretsen som kan benytte seg av tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene for håndheving av immaterialrettigheter.

Underavsnitt 7.3.2 Sivil og administrativ håndheving

4.12.51 Artikkel 7.51 om tiltak for å sikre bevis

Artikkel 7.51 om tiltak for å sikre bevis fastlegger detaljerte regler om tiltak for å sikre bevis for mulig immaterialrettskrenkelse også før sak er reist om dette. Midlertidige tiltak skal, under bestemte vilkår, kunne iverksettes uten at den andre parten i saken har fått mulighet til å uttale seg.

4.12.52 Artikkel 7.52 om bevis

Artikkel 7.52 om bevis fastslår at det på visse vilkår gjør det mulig å kreve at den andre parten legger fram bevis som er i hans besittelse.

4.12.53 Artikkel 7.53 om retten til informasjon

Artikkel 7.53 om retten til informasjon fastslår at de relevante myndigheter på visse vilkår skal kunne kreve at inngriperen og visse andre personer gir visse opplysninger om opprinnelsen til og distribusjonsnettverket for de varer eller tjenester som inngrepet gjelder.

4.12.54 Artikkel 7.54 om midlertidige og forebyggende tiltak

Artikkel 7.54 om midlertidige og forebyggende tiltak fastslår det skal kunne rettes en midlertidig forføyning mot nært forestående immaterialrettsinngrep eller mot fortsettelse av den påståtte immaterialrettskrenkelsen, samt hvem den midlertidige forføyningen kan rettes mot. Partene skal ha regler som på visse vilkår gir mulighet til å ta beslag i varer som mistenkes å utgjøre immaterialrettsinngrep.

Myndighetene skal på nærmere angitte vilkår også kunne ta beslag i verdier hos den som påstås å gjøre inngrep i en immaterialrettighet til sikring av mulige erstatningskrav som følge av inngrepet.

4.12.55 Artikkel 7.55 om korrigerende tiltak

Artikkel 7.55 om korrigerende tiltak fastslår at domstolen på visse vilkår kan bestemme at varer som utgjør immaterialrettsinngrep, samt materiell og andre innsatsfaktorer som i hovedsak er brukt i utforming eller produksjon av varene, skal destrueres eller fjernes fra handelen for godt for inngriperens regning.

4.12.56 Artikkel 7.56 om forbudsdom

Artikkel 7.56 om forbudsdom fastslår at dersom inngrep i en immaterialrettighet er fastslått ved rettsavgjørelse, kan domstolen forby fortsatt krenkelse av rettigheten, og angir hvem forbudet kan rettes mot

4.12.57 Artikkel 7.57 om alternative tiltak

Artikkel 7.57 om alternative tiltak fastslår at domstolene i visse tilfeller kan bestemme at det skal betales økonomisk kompensasjon i stedet for de tiltak som følger av IP. 55 og IP.56.

4.12.58 Artikkel 7.58 om erstatning

Artikkel 7.58 om erstatning fastslår at partene skal ha regler om erstatning ved immaterialrettskrenkelser og angir visse vilkår for slik erstatning og metoder for beregningen av denne.

4.12.59 Artikkel 7.59 om sakskostnader

Artikkel 7.59 om sakskostnader fastslår at den tapende part som hovedregel skal betale den annen parts sakskostnader.

4.12.60 Artikkel 7.60 om innsyn i og offentliggjøring av rettsavgjørelser

Artikkel 7.60 om offentliggjøring av rettsavgjørelser fastslår at domstolene i saker om inngrep i immaterialrettigheter på visse vilkår skal tilgjengeliggjøre informasjon om avgjørelsen, herunder offentliggjøre rettsavgjørelsen.

4.12.61 Artikkel 7.61 om presumsjon om opphavsrett eller eierskap

Artikkel 7.61 om presumsjon om opphavsrett eller eierskap fastslår visse regler om hvem som skal anses som opphaver eller innehaver av opphavsrett eller nærstående rettigheter i relasjon til reglene i håndhevingskapitlet.

Underavsnitt 7.3.3 Sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter

4.12.62 Artikkel 7.62 om sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter

Artikkel 7.62 sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter fastslår regler

for befatning med forretningshemmeligheter i forbindelse med rettsprosesser. Videre fastslås regler om tilgjengelige rettsmidler ved urettmessig bruk eller offentliggjøring av forretningshemmeligheter, og vilkår for benyttelse av disse rettsmidlene.

Underavsnitt 7.3.4 Grensekontroll

4.12.63 Artikkel 7.63 om tiltak ved grensekryssing

Artikkel 7.63 om tiltak ved grensekryssing fastslår at varer i tollmyndighetens besittelse som mistenkes å utgjøre immaterialrettsinngrep skal kunne holdes tilbake av tollmyndigheten, og de nærmere reglene for dette. Det fastslås at tilbakeholdelse både skal kunne initieres av rettighetshaveren og av tollmyndigheten selv.

4.12.64 Artikkel 7.64 om overholdelse av GATT 1994 og TRIPS-avtalen

Artikkel 7.64 om overholdelse av GATT 1994 og TRIPS-avtalen fastslår at partene ved implementering av grensekontrollregler for tollmyndighetenes håndheving av immaterialrettigheter skal sikre overholdelse av GATT 1994 og TRIPS-avtalen.

Avsnitt 7.4 Andre bestemmelser

4.12.65 Artikkel 7.65 om samarbeid

Artikkel 7.65 om samarbeid fastslår at det skal tas hensyn til tilgjengelige ressurser og nærmere avtalte betingelser ved samarbeid mellom partene i henhold til bestemmelsene i kapitlet. Slikt samarbeid skal komme i tillegg til annet samarbeid mellom partene.

4.13 Kapittel 8 Konkurranse

4.13.1 Artikkel 8.1 om definisjoner

Artikkel 8.1 definerer sentrale begreper i kapitlet. Konkurransebegrensende forretningsførsel er definert som (i) avtaler mellom foretak, samordnet opptreden mellom foretak eller beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen, (ii) ett eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling i et marked, og (iii) fusjoner mellom foretak med betydelig konkurransebegrensende virkning. Kompetent myndighet er definert som en myndighet med ansvar for håndheving av konkurranselovgivningen.

4.13.2 Artikkel 8.2 om konkurranserett

Artikkel 8.2 fastslår at partene anerkjenner betydningen av fri konkurranse uten forstyrrelser i sine handelsforbindelser. Partene anerkjenner at konkurransebegrensende forretningsførsel kan være til hinder for velfungerende markeder og kan undergrave fordelene ved handelsliberalisering. Partene skal treffe hensiktsmessige tiltak for å forby konkurransebegrensende forretningsførsel, da slike tiltak vil forbedre mulighetene for å nå målene med denne avtalen.

4.13.3 Artikkel 8.3 om bruk av konkurranserett på offentlige foretak

Artikkel 8.3 fastslår at partene skal sikre at tiltakene referert til i nummer 2 artikkel 8.2 brukes på partens offentlig eide eller offentlig kontrollerte foretak, i den utstrekning dette kreves etter partens lovgivning.

4.13.4 Artikkel 8.4 om samarbeid

Artikkel 8.4 fastslår betydningen av samarbeid og samordning for å styrke effektiv håndheving av konkurransereglene, og at partenes myndigheter skal tilstrebe samordning og samarbeid i håndhevingen av konkurranselovgivning for å nå målene med denne avtalen. Partene skal treffe de tiltakene de anser hensiktsmessige for å minimere direkte eller indirekte hindringer for eller begrensninger av et effektivt håndhevingssamarbeid mellom partenes vedkommende myndigheter. Bestemmelsen sier videre at den ikke skal pålegge at partene eller deres kompetente myndigheter innfører tiltak som er i strid med den partens offentlige orden eller viktige interesser.

4.13.5 Artikkel 8.5 om tvisteløsning

Artikkel 8.5 slår fast at kapitlet ikke dekkes av avtalens tvisteløsningskapittel.

4.14 Kapittel 9 Subsidier

4.14.1 Artikkel 9.1 prinsipper

Artikkel 9.2 angir et generelt prinsipp om at partene anerkjenner at subsidier kan gis av en part når de er nødvendige for å oppnå offentlig politiske målsettinger. Samtidig anerkjennes det at

visse subsidier har potensial til å hindre at markedene fungerer som de skal og undergrave fordelene med handelsliberalisering. Endelig anerkjennes det at i utgangspunktet bør ikke subsidier gis av en part når denne parten finner at subsidien har eller kan ha en betydelig negativ effekt på handelen mellom partene.

4.14.2 Artikkel 9.2 om forholdet til WTO-avtaler

Artikkel 9.2 slår fast at kapittel 9 om subsidier ikke påvirker partenes rettigheter og forpliktelser under artikkel VI i GATT 1994, artikkel XV i GATS, og WTO avtalen om subsidier og utjevningstiltak (SCM-avtalen).

4.14.3 Artikkel 9.3 om definisjoner og virkeområde

Artikkel 9.3 definerer hvilke subsidier som er omfattet av kapitlet. I bestemmelsen er subsidiebegrepet definert på samme måte som i SCM, men inneholder en tilleggsforpliktelse da subsidier til tjenestesektoren også er omfattet. Bestemmelsen fastslår at kun subsidier som anses som spesifikke i artikkel 2 i SCM er omfattet av dette kapitlet. Kapitlet gjelder ikke subsidier gitt til foretak betrodd av myndighetene til å tilby tjenester til allmennheten for å oppnå politiske målsettinger. Slike subsidier skal være transparente og forholdsmessige. Kapitlet skal heller ikke gjelde for subsidier som kompenserer for skade grunnet naturkatastrofer, eller andre eksepsjonelle ikkeøkonomiske hendelser. Kapitlet gjelder ikke for subsidier gitt midlertidig for å respondere på en nasjonal eller global økonomisk krise. Videre omfatter kapitlet kun subsidier som overstiger 450,000 Special Drawing Rights per mottaker over en periode på tre år. Kapitlet gjelder ikke subsidier knyttet til landbruksprodukter og andre subsidier som omfattes av WTO-landbruksavtalen, og ikke subsidier relatert til audio-visuell sektor. Kapitlet skal heller ikke gjelde subsidier knyttet til fiskerisektoren. Bestemmelsen slår fast at partene deler målet om å jobbe sammen for å utvikle en global, multilateral tilnærming til subsidier for fiskerisektoren, med mål om å forby visse former for subsidier som bidrar til overfiske og overkapasitet og for å eliminere subsidier som bidrar til UUU-fiske («Ulovlig, urapportert og uregulert fiske»).

4.14.4 Artikkel 9.4 om transparens

Artikkel 9.4 fastsetter plikt til å notifisere den andre part om subsidier som gis eller opprettholdes. Dette skal skje annethvert år. Informasjonen skal gjelde informasjon om rettslig grunnlag, hvilken form subsidien gis i, og beløp eller budsjett for tilskudd. Bestemmelsen fastslår at hvis en part gjør denne informasjonen tilgjengelig på en offisiell nettside anses subsidien for å være notifisert. For Norges del vil en slik nettside være Registeret for offentlig støtte i Brønnøysundregisteret.

4.14.5 Artikkel 9.5 om konsultasjoner

Artikkel 9.5 fastslår prosedyrereglene for konsultasjoner mellom partene dersom en av partene mener at en subsidie gitt av en annen part påvirker eller kan påvirke dens handelsinteresser negativt. Bestemmelsen fastslår at dersom dette er tilfelle, kan den ene parten uttrykke bekymringer skriftlig og be om konsultasjoner. Under konsultasjonene kan den ene parten be om mer informasjon enn det som gjelder i artikkel 4 om transparens. I konsultasjoner kan den ene part be om mer informasjon om subsidien enn det som gjelder i artikkel 9.4 om transparens. Denne informasjonen skal bli gitt innen 60 dager. Videre fastslår artikkelen at, på bakgrunn av konsultasjonene, skal parten det gjelder søke å fjerne eller minimere de negative effektene subsidien har hatt på den andre part sine handelsinteresser.

4.14.6 Artikkel 9.6 om bruken av subsidier

Artikkel 9.6 fastslår at hver part skal sikre at foretak bare bruker subsidier til det spesifikke formålet som subsidiene ble gitt til.

4.14.7 Artikkel 9.7 om konfidensialitet

Artikkel 9.7 fastslår at konfidensiell informasjon ikke er omfattet av informasjonen som skal gis under kapitlet.

4.14.8 Artikkel 9.8 om tvisteløsning

Artikkel 9.8 fastslår at artikkel 9.5 ikke er gjenstand for tvisteløsning under kapittel 16 Tvisteløsning.

4.15 Kapittel 10 Små og mellomstore bedrifter

4.15.1 Artikkel 10.1 om generelle prinsipper

Artikkel 10.1 stadfester kapitlets formål, herunder at små og mellomstore bedrifter (SMB-er) skal få bedre muligheter til å dra nytte av frihandelsavtalen.

4.15.2 Artikkel 10.2 om informasjonsutveksling

Artikkel 10.2 forplikter partene til å tilgjengeliggjøre informasjon om frihandelsavtalen. Dette inkluderer avtaleteksten, et sammendrag av avtalen og annen informasjon som antas å kunne være av nytte for SMB-er. Ved publisering skal partene lenke opp til relevante hjemmesider hos de andre avtalepartene og til andre aktører som publiserer informasjon av interesse for SMB-er.

4.15.3 Artikkel 10.3 om SMB-kontaktpunkter

Artikkel 10.3 slår fast at partene ved ikrafttreden av avtalen umiddelbart skal utpeke et SMB-kontaktpunkt og informere de andre partene om kontaktopplysningene. Partene skal holde hverandre fortløpende oppdatert om eventuelle endringer i deres SMB-kontaktpunkter. Kontaktpunktene skal ta hensyn til SMB-ers behov i gjennomføringen av denne avtalen. Dette innebærer at de enten enkeltvis eller i fellesskap skal utveksle SMB relevant informasjon, vurdere måter å øke handels- og investeringsaktiviteter hos den andre parten, sørge for at informasjonen nevnt i artikkel 10.2 er oppdatert og relevant, oppmuntre til innsats av andre organer opprettet i avtalen for å integrere SMB relaterte hensyn samt vurdere eventuelle andre spørsmål av interesse for SMB-er. SMB-kontaktpunktene kan også ta opp relevante spørsmål med blandet komité.

4.15.4 Artikkel 10.4 om tvisteløsning

Artikkel 10.4 slår fast at bestemmelsene i kapitlet ikke er gjenstand for tvisteløsning under kapittel 16 Tvisteløsning.

4.16 Kapittel 11 God regelverkspraksis og regelverkssamarbeid

Avsnitt 11.1 Generelle prinsipper

4.16.1 Artikkel 11.1 om mål og generelle prinsipper

Artikkel 11.1 stadfester at partenes mål med kapitlet er å fremme god regelverksutvikling, og dialog mellom partene om hverandres regelverksutvikling. Artikkelen stadfester også at kapitlet ikke rokker ved partenes politiske og rettslige autonomi, eller hindrer partene i å oppnå et bestemt regelverksmessig resultat.

4.16.2 Artikkel 11.2 om definisjoner

Artikkel 11.2 angir definisjoner av «reguleringsmyndighet» og «regelverkstiltak» i de ulike partene til avtalen. Det klargjøres at bestemmelsene i dette kapitlet ikke kommer til anvendelse på tiltak som følger av forpliktelser etter EØS-avtalen.

4.16.3 Artikkel 11.3 om virkeområde

Artikkel 11.3 fastsetter virkeområdet til de forskjellige avsnittene i kapitlet. Avsnitt 11.2 får anvendelse på regelverkstiltak. Avsnitt 11.3 og 11.4 på andre tiltak som er relevante for regelverkssamarbeidet. Artikkelen slår også fast at bestemmelsene i kapitlet viker for særlige bestemmelser i andre kapitler.

Avsnitt 11.4 God regelverkspraksis

4.16.4 Artikkel 11.4 om intern samordning

Artikkel 11.4 stadfester at partene skal bestrebe seg på å opprettholde interne prosesser som fremmer god regelverkspraksis.

4.16.5 Artikkel 11.5 om regelverksprosesser

Artikkel 11.5 stadfester partenes plikt til å sikre offentlig tilgang til beskrivelser av egne prosesser for utvikling og gjennomgang av regelverk.

4.16.6 Artikkel 11.6 om offentlig høring

Artikkel 11.6 stadfester at partene bør gjennomføre offentlig høring av vesentlige regelverkstiltak. Partene bør gi tilstrekkelig informasjon, gi alle rimelige muligheter til å kommentere, og ta hensyn til mottatte merknader. Partene bør benytte elektroniske hjelpemidler, og også offentliggjøre mottatte kommentarer.

4.16.7 Artikkel 11.7 om forholdsmessige analyser

Artikkel 11.7 stadfester at partene bør gjennomføre analyser av regelverkstiltak som er under utarbeidelse. Analysene skal være forholdsmessige, og drøfte behovet for tiltaket og muligheten for mindre inngripende alternativer. I tråd med nasjonale regler skal resultatene av forholdsmessige analyser gjøres offentlig tilgjengelig.

4.16.8 Artikkel 11.8 om retrospektiv evaluering

Artikkel 11.8 stadfester at partene bør ha systemer for retrospektive evalueringer av iverksatte regelverkstiltak.

4.16.9 Artikkel 11.9 om utveksling av opplysninger om god regelverkspraksis

Artikkel 11.9 stadfester at partene kan utveksle opplysninger om god regelverkspraksis.

Avsnitt 11.3 Regelverkssamarbeid

4.16.10 Artikkel 11.10 om aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid

Artikkel 11.10 stadfester partenes mulighet til å foreslå og delta i aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid, og hvordan slike aktiviteter skal foreslås og gjennomføres. Artikkelen slår også fast at deltagelse i slike aktiviteter er frivillig for partene.

Avsnitt 11.4 Institusjonelle bestemmelser

4.16.11 Artikkel 11.11 om kontaktpunkter

Artikkel 11.11 stadfester at partene skal utpeke hvert sitt kontaktpunkt, og utveksle informasjon om disse når avtalen trer i kraft og ved senere endringer.

4.16.12 Artikkel 11.12 om utveksling av opplysninger om planlagte eller eksisterende regelverkstiltak

Artikkel 11.12 stadfester at partene kan be hverandre om nærmere opplysninger om planlagte og eksisterende regelverkstiltak.

4.16.13 Artikkel 11.13 om tvisteløsning

Artikkel 11.13 fastslår at kapitlet er unntatt fra tvisteløsning under avtalen.

4.17 Kapittel 12 Yrkesgodkjenning

4.17.1 Artikkel 12.1 om definisjoner

Artikkel 12.1 definerer sentrale begrep som benyttes i kapitlet.

4.17.2 Artikkel 12.2 om formål og virkeområde

Artikkel 12.2 beskriver kapitlets formål og virkeområde. Formålet er å etablere et system for godkjenning av yrkeskvalifikasjoner som er opparbeidet hos den andre avtaleparten. Kapitlet kommer til anvendelse når en yrkesutøver ønsker tilgang til et regulert yrke hos den andre avtaleparten. Det er presisert at kapitlet også kommer til anvendelse når yrket er regulert i vertsstaten, men ikke i hjemstaten. En fotnote til bestemmelsen klargjør at kapitlet bare gjelder godkjenningen av yrkeskvalifikasjonen som sådan. Det gir ikke bestemmelser om markedsadgang eller personbevegelser.

4.17.3 Artikkel 12.3 om innenlandske reguleringer

Artikkel 12.3 avklarer forholdet mellom bestemmelsene i dette kapitlet og bestemmelsene i underavsnitt 4 Innenlandske reguleringer i kapitlet om tjenester og investeringer. Bestemmelsen om innenlandske reguleringer gjelder også for kapitlet om yrkesgodkjenning, men bestemmelsene om yrkesgodkjenning i kapitlet skal ha forrang.

4.17.4 Artikkel 12.4 om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

Artikkel 12.4 fastsetter hva yrkesutøver som har fått sine yrkeskvalifikasjoner godkjent hos vertstaten skal få tilgang til og rett til å utøve yrket i den jurisdiksjonen i vertstaten som har gitt godkjenningen. Yrkesutøver skal etter godkjenning ikke behandles dårligere enn yrkesutøvere som har ervervet sine yrkeskvalifikasjoner i vertsstaten. Det fastsettes videre at hver av avtalepartene innen 2 år fra avtalens ikrafttredelse skal etablere det systemet som er nødvendig for å operasjonalisere artikkel 12.5 til 12.8 i kapitlet.

4.17.5 Artikkel 12.5 om vilkår for godkjenning

Artikkel 12.5 fastsetter vilkårene for å få godkjenning. Når et yrke er regulert i vertsstaten, er

utgangspunktet at yrkesutøveren kan få godkjent sine yrkeskvalifikasjoner til det samme yrket i vertstaten. Vilkåret er at de yrkeskvalifikasjonene yrkesutøveren har fra hjemstaten er sammenlignbare med de som kreves for tilgang yrket i vertsstaten. Når dette vilkåret er oppfylt er det bare anledning til å nekte godkjenning i fire bestemte situasjoner:

1. Når det er en betydelig forskjell mellom yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner og avgjørende krav til kunnskap og ferdigheter som stilles for tilgang til yrket i vertstaten, og yrkesutøveren ikke gjennomfører nødvendige utlignende tiltak.
2. Når yrket i vertsstaten består av aktiviteter som er betydelig forskjellig fra de aktivistene yrket består av i hjemstaten, og yrkesutøveren ikke gjennomfører nødvendige utlignende tiltak.
3. Når nødvendige utlignende tiltak vil være så omfattende at de tilsvarer det å opparbeide hele yrkeskvalifikasjonen i vertstaten.
4. Når det stilles andre krav for tilgang til yrket enn yrkeskvalifikasjonene som sådan, og yrkesutøveren ikke oppfyller disse.

4.17.6 Artikkel 12.6 om utligningstiltak

Artikkel 12.6 har bestemmelser om utligningstiltak. Godkjenningsmyndigheten kan kreve at søkeren gjennomfører utligningstiltak før yrkeskvalifikasjonene godkjennes i to sitasjoner. For det første, når det er en betydelig forskjell mellom yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner og avgjørende krav til kunnskap og ferdigheter som stilles for tilgang til yrket i vertstaten. For det annet, når yrket i vertsstaten består av aktiviteter som er betydelig forskjellig fra de aktivistene yrket består av i hjemstaten.

Utligningstiltak kan være en egnethetsprøve eller en prøveperiode. Det er godkjenningsmyndigheten som velger hvilket utligningstiltak som skal benyttes. Myndighetene oppfordres til å benytte utligningstiltak på en måte som er proporsjonal med forskjellene som skal utlignes. Krav om at yrkesutøveren må fullføre utligningstiltak før godkjenning gis, må så langt som mulig begrunnes når yrkesutøveren ber om det.

4.17.7 Artikkel 12.7 om behandling av søknader

Artikkel 12.7 inneholder bestemmelser om hvordan søknader skal behandles. Det fastsettes en fire måneders frist til å behandle komplette søknader og flere bestemmelser om hvilken informasjon søkeren skal gis, samt hvilken dokumentasjon søker må levere. Det er videre fastsatt at myndighetene i vertstaten og hjemstaten skal samarbeide og utveksle informasjon slik at det legges til rette yrkesutøverens søknad. De berørte myndigheten skal videre varsle hverandre om disiplinære tiltak og straffereaksjoner som har betydning for utøvelsen av yrket. Det skal være adgang til å varsle uten hinder av taushetsplikt. Det er framhevet at dette har særlig betydning for yrker som angår pasientsikkerhet og for yrker som angår opplæring av barn. Utveksling av informasjon skal være i samsvar med personvernreglene i myndighetens hjemland.

4.17.8 Artikkel 12.8 om godkjenningsordningen og andre forhold

Artikkel 12.8 fastsetter at godkjenningsmyndighetene skal informere om en rekke forhold knyttet til søknadsprosessen, hvilke regler som gjelder for yrkesutøvelsen i vertstaten med mer.

4.17.9 Artikkel 12.9 om språkkunnskaper

Artikkel 12.9 fastsetter at godkjenningsmyndighetene kan sette krav til språkferdigheter og at eventuelle språkprøver må stå i forhold til hva yrkesutøvelsen krever.

4.17.10 Artikkel 12.10 om klager

Artikkel 12.10. fastsetter at det skal være adgang til å klage på vedtak som nekter godkjenning av yrkeskvalifikasjoner. Det skal også være adgang til å klage om en godkjenningsmyndighet unnlater å fatte vedtak.

4.17.11 Artikkel 12.11 om gebyrer

Artikkel 12.11 inneholder bestemmelser om gebyrer for godkjenning. Dersom man har slike gebyrer, skal de stå i et rimelig forhold til kostnaden ved behandlingen av søknaden, være offentliggjorte og kunne betales elektronisk gjennom godkjenningsmyndighetens nettsted.

4.17.12 Artikkel 12.12 om implementering av kapitlet i komiteen om tjenester og investeringer

Artikkel 12.12 har bestemmelser om arbeidet i komiteen for tjenester og investeringer. Komiteen skal ha ansvar for effektiv implementering av

kapitlet om yrkesgodkjenning og bestemmelsen presiserer flere oppgaver komiteen skal løse. Den skal rapportere til den samlede komite. Avtalepartene skal ta tilbørlig hensyn til komiteens anbefalinger.

4.17.13 Artikkel 12.13 om avtaler om gjensidig anerkjennelse

Artikkel 12.13 har bestemmelser om avtaler om gjensidig annerkjennelse. Den etablerer adgang for partene til å inngå ytterligere avtaler for å legge til rette for yrkesgodkjenning.

4.18 Kapittel 13 Handel og bærekraftig utvikling

Avsnitt 13.1 Generelle bestemmelser

4.18.1 Artikkel 13.1 om kontekst og formål

Artikkel 13.1 stadfester kapitlets kontekst og formål. Artikkelen viser til sentrale, internasjonale erklæringer med generelle prinsipper for miljø, sosiale rettigheter og arbeidstakerrettigheter. Artikkelen forplikter partene til å fremme internasjonal handel og investeringer på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling. Den bekrefter videre sammenhengen mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern. Artikkelen stadfester at partene vil tilstrebe å opprettholde og forbedre beskyttelsesnivået innenfor de områdene som er dekt av kapitlet.

4.18.2 Artikkel 13.2 om definisjoner

Artikkel 13.2 definerer begreper relatert til miljø- og arbeidslover som gjelder for kapitlet.

4.18.3 Artikkel 13.3 om rett til regulering og beskyttelsesnivå

Artikkel 13.3 anerkjenner partenes rett til å fastsette beskyttelsesnivået for miljø og arbeidsliv, samt innføring eller endringer av relevant lovgivning, reguleringer og politikk i overensstemmelse med internasjonale forpliktelser og med denne avtalen. Partene skal søke å sikre at lovgivningen og politikken legger til rette for og oppmuntrer til et høyt beskyttelsesnivå, og at partene skal fortsette å forbedre lovgivningen.

4.18.4 Artikkel 13.4 om opprettholdelse av beskyttelsesnivå

Artikkel 13.4 forplikter partene til ikke å redusere eller svekke beskyttelsesnivået i sin lovgivning innen miljø og arbeidsliv med formål om å oppmuntre til handel eller investeringer fra den andre parten. Bestemmelsen forplikter partene til å ikke fravike sine respektive miljølover- og forskrifter, eller sine arbeidslover, forskrifter og standarder for å oppmuntre til handel eller investeringer mellom partene.

4.18.5 Artikkel 13.5 om åpenhet

Artikkel 13.5 understreker betydningen av transparens og åpenhet for å bidra til allmennhetens deltakelse, samt tilgjengeliggjøre informasjon om kapitlet i tråd med lover, reguleringer og praksis.

4.18.6 Artikkel 13.6 om informasjon til og bevissthet blant allmenheten

Artikkel 13.6 forplikter partene til å bidra til allmennhetens bevissthet om lover, standarder og håndhevelse av kapitlet. Partene skal sikre at relevant miljøinformasjon blir meddelt allmennheten etter forespørsel. Partene skal også være åpne for å motta og vurdere innspill fra allmennheten relatert til kapitlet, inkludert innspill som gjelder gjennomføring av kapitlet.

4.18.7 Artikkel 13.7 om vitenskapelig og teknisk informasjon

Artikkel 13.7 viser til at partene anerkjenner viktigheten av å legge vitenskapelig, teknisk og annen informasjon, slik som tradisjonell kunnskap, til grunn for sitt arbeid med miljø og arbeidstakerrettigheter som innvirker på handel og investeringer mellom partene. Videre anerkjenner partene viktigheten av føre-var-prinsippet.

4.18.8 Artikkel 13.8 om samarbeid

Artikkel 13.8 stadfester viktigheten av samarbeid, og partene er enige om å konsultere hverandre på spørsmål av gjensidig interesse. Mulige samarbeidsområder kan være effektene av økonomisk aktivitet på miljø- og arbeidstakerrettigheter, promotering av ILOs Anstendig arbeid-agenda, sosial dialog, likestilling, konsekvensutredning av avtalen samt dialog og informasjonsdeling om miljøbestemmelsene. I tillegg skal partene styrke samarbeidet om handel og investeringsrelaterte spørs-

mål knyttet til miljø og arbeidstakerrettigheter i relevante bilaterale og multilaterale fora.

4.18.9 Artikkel 13.9 om samarbeidsmetoder

Artikkel 13.9 fastsetter at partene kan samarbeide gjennom informasjonsutveksling, arrangementer, initiativer med tredjeparter, tekniske utvekslinger, forskningsprosjekter og workshoper, eller andre metoder. Samarbeidet er avhengig av hvorvidt partene har tilgjengelige midler og ressurser, og kostnadene skal bæres av de partene det gjelder.

4.18.10 Artikkel 13.10 om fremming av handel og investeringer som bidrar til bærekraftig utvikling

Artikkel 13.10 understreker at handel og investeringer kan bidra til å fremme bærekraftig utvikling. Partene forplikter seg til å fortsette å oppmuntre og fremme handel med varer og tjenester som bidrar til bærekraftig utvikling, som f. eks fornybar energi og energieffektive produkter og tjenester, overgangen til en sirkulær økonomi, fremme av bærekraftige verdikjeder for produkter, utvikling og bruk av sertifiseringsordninger, bærekraftige anskaffelser og bærekraftsvurderinger i private og offentlige avgjørelser.

4.18.11 Artikkel 13.11 om ansvarlig forretningsdrift

Artikkel 13.11 forplikter partene til å promotere ansvarlig forretningsdrift gjennom relevante praksiser, inkludert ansvarlig styring av forsyningskjeder. Partene anerkjenner videre viktigheten av internasjonale prinsipper og instrumenter, inkludert OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, ILOs Trepartserklæring om grunnleggende prinsipper for flernasjonale selskaper og sosialpolitikk (MNE-erklæringen), FNs organisasjon for bærekraftig næringsliv og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter

4.18.12 Artikkel 13.12 om bekjempelse av korrupsjon

Artikkel 13.12 understreker behovet for ansvarlighet, transparens og integritet i privat og offentlig sektor. Videre anerkjenner partene viktigheten å eliminere bestikkelser og korrupsjon i internasjonal handel, samt å iverksette forpliktelsene som er nedfelt i OECDs Konvensjon om bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn i forbindelse med internasjonale forretningstransaksjoner og FN-konvensjonen mot korrupsjon.

Avsnitt 13.2 Handel og arbeid

4.18.13 Artikkel 13.13 om internasjonale arbeidslivsstandarder og avtaler

Artikkel 13.13 stadfester at partene skal fortsette å fremme og etterleve multilaterale konvensjoner om arbeidsstandarder og arbeidstakerrettigheter som følger av ILO-medlemskap. Partene forplikter seg til å promotere og utvikle tiltak som skal bidra til anstendige arbeidsvilkår for alle. Artikkelen stadfester at brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter for arbeidsliv ikke skal benyttes som legitime komparative fortrinn eller proteksjonistiske handelsformål.

4.18.14 Artikkel 13.14 om ikke-diskriminering og likestilling på arbeidsplassen

I artikkel 13.14 støtter partene målsettingen om å eliminere diskriminering i arbeidslivet. Partene forplikter seg til å effektivt gjennomføre i sin lovgivning de internasjonale avtalene som er relatert til inkluderende økonomisk utvikling, likestilling og ikke-diskriminering som de er part i. Artikkelen ramser videre opp en rekke politikkområder som partene forplikter seg til å gjennomføre og promotere for å understøtte målsetningen om ikke-diskriminering og likestilling.

4.18.15 Artikkel 13.15 om tilgang til rettsmidler og garantier for rett saksbehandling

Artikkel 13.15 forplikter partene til å promotere etterlevelse og effektiv håndheving av arbeidstakerlovgivningen i tråd med sine internasjonale forpliktelser. Partene skal innføre passende håndhevingstiltak ved brudd på lovgivningen, og sikre at rettsgarantier er tilgjengelige for personer som anfører at det foreligger brudd på deres rettigheter.

Avsnitt 13.3 Kvinners økonomiske stilling og handel

4.18.16 Artikkel 13.16 om formål

Artikkel 13.16 stadfester avsnittets formål. Partene anerkjenner at kvinners deltakelse i internasjonal handel kan styrke deres økonomiske stilling, og partene er enige om å fremme kvinners økonomiske stilling i denne avtalen, samt å inkorporere et kjønnsperspektiv i partenes handel og investeringsforhold.

4.18.17 Artikkel 13.17 om internasjonale forpliktelser

I Artikkel 13.17 anerkjenner partene viktigheten av internasjonale avtaler relatert til inkluderende økonomisk utvikling, likestilling og styrking av kvinners økonomiske stilling. Videre anerkjenner partene forpliktelsene som ble inngått gjennom ministererklæringen om kvinners økonomiske stilling fra WTOs ministerkonferanse i Buenos Aires i 2017.

4.18.18 Artikkel 13.18 om samarbeidsaktiviteter

Artikkel 13.18 fastslår at partene kan samarbeide om aktiviteter som understøtter formålene i artikkel 13.6. Mulige samarbeidsområder inkluderer å bedre kvinners tilgang til handel, entreprenørskap, teknologi, samt utvikle programmer som sikrer lik lønn for likt arbeid, finansiell inkludering og analyser av kjønnssegregering.

4.18.19 Artikkel 13.19 om ikke-adgang til tvisteløsning

Artikkel 19 slår fast at avsnitt 13.3 ikke skal omfattes av kapitlets tvisteløsningsmekanisme, og heller ikke tvisteløsning i henhold til kapittel 16 Tvisteløsning.

Avsnitt 13.4 Handel og miljø

4.18.20 Artikkel 13.20 om multilaterale miljøavtaler og prinsipper

Artikkel 13.20 stadfester at partene bekrefter sine forpliktelser til å effektivt gjennomføre og etterleve multilaterale miljøavtaler som de er parter i, samt etterleve prinsippene som er referert i artikkel 13.1. Beskyttelse av miljøet bør være integrert i politikkutforming, og føre-var tilnærmingen, forebyggende tiltak og forurenser-betaler prinsippet skal legges til grunn. Partene bekrefter at handels- og miljøtiltak skal være gjensidig støttende. Videre forplikter partene seg til å konsultere og samarbeide, der det er hensiktsmessig, om gjensidige miljøspørsmål relatert til multilaterale miljøavtaler samt om handelsrelaterte spørsmål.

4.18.21 Artikkel 13.21 om tilgang til rettsmidler og garantier for rett saksbehandling

Artikkel 13.21 forplikter partene til å fremme etterlevelse og effektiv håndheving av sin miljølovgivning i henhold til internasjonale forpliktelser. Partene skal sikre at deres respektive myndigheter etterlever miljølovgivningen og innfører passende håndhevingstiltak ved brudd på lovgivningen. Partene skal også sikre at rettsgarantier er tilgjengelige for personer som anfører at det foreligger brudd på deres rettigheter.

4.18.22 Artikkel 13.22 om handel og klimaendringer

Artikkel 13.22 stadfester at partene anerkjenner viktigheten av å oppnå de overordnede målene i Klimakonvensjonen og Parisavtalen for å håndtere klimaendringer, samt rollen til handel og investeringer for å nå disse målene. Partene bekrefter sine respektive klimaforpliktelser under Parisavtalen og langsiktige klimamål for å oppnå netto nullutslipp av klimagasser eller for å bli et lavutslippssamfunn i tråd med sin lovgivning. Dette inkluderer tiltak for å styrke den globale responsen mot truslene fra klimaendringer, og å holde økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under to grader sammenlignet til førindustrielt nivå. Partene skal videre samarbeide på områder relatert til klima og energi av gjensidig interesse. Bestemmelsen lister opp tematisk samarbeid for disse områdene. Disse inkluderer handelsrelaterte aspekter ved det internasjonale klimaregimet, nasjonal klimapolitikk, energieffektivitet, kostnadseffektiv utplassering av fornybar energi, herunder havenergi og havvind i Nordsjøen, utvikling av lavkarbon- og klimavennlige teknologier, hydrogen, fangst og lagring av CO_2, utvikling av effektive tiltak for reduksjon av klimagasser fra Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) og Den internasjonale luftfartsorganisasjonen (ICAO), samt global utfasing av ineffektive fossile subsidier. Videre forplikter partene seg til å oppfordre til samarbeid mellom sine respektive reguleringsmyndigheter og andre kompetente myndigheter knyttet til områder av gjensidig interesse, for kostnadseffektiv utplassering av fornybar energi, herunder havvind og utvikling av teknologi for hydrogen, markeder for hydrogen, samt utvikling av fangst og lagring av CO_2.

4.18.23 Artikkel 13.23 om luftkvalitet

I artikkel 13.23 anerkjenner partene at luftforurensing er en alvorlig trussel mot folkehelsen og bærekraftig utvikling. Partene anerkjenner viktigheten av å ha en integrert tilnærming til bekjempelsen av luftforurensing og klimaendringer. Par-

tene stadfester at produksjon, forbruk og transport kan bidra til langtransportert luftforurensing, og at man skal søke å redusere luftforurensingen. I den forbindelse kan samarbeid være nyttig. Videre anerkjenner partene viktigheten av allmennhetens deltakelse og involvering i tråd med gjeldende lovverk ved utvikling av relevante tiltak. Artikkelen forplikter partene til å tilgjengeliggjøre luftkvalitetsdata og informasjon for allmennheten, og skal søke å sikre at data og informasjon er lett tilgjengelig og forståelig for allmennheten.

4.18.24 Artikkel 13.24 om ozonnedbrytende stoffer og deres erstatninger

Artikkel 13.24 fastslår at partene anerkjenner at utslipp fra visse gasser kan skade ozonlaget og medføre negative konsekvenser for helse- og miljø. Artikkelen forplikter partene til å treffe tiltak for å kontrollere produksjonen og bruken av, samt handel med, gasser som er skadelige for ozonlaget i tråd med Montrealprotokollen. Partene skal videre støtte en ambisiøs nedskalering av hydrofluorkarboner i henhold til Kigali-endringene. Videre anerkjenner partene viktigheten av allmennhetens deltakelse og involvering, i tråd med gjeldende lovverk, ved utviklingen av tiltak for å beskytte ozonlaget. Hver av partene skal tilgjengeliggjøre relevant informasjon, inkludert samarbeidsprogrammer, som er relatert til ozonødeleggende stoffer og alternative stoffer. Avslutningsvis lister artikkelen mulige områder av gjensidig interesse som partene kan samarbeide om.

4.18.25 Artikkel 13.25 om handel og biologisk mangfold

Artikkel 13.25 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, og handelens betydning for å nå disse målene. Partene viser også til betydningen av naturbaserte løsninger og økosystemtjenester. Videre forplikter partene seg til å sikre at arter som er truet, eller som kan bli truet av utryddelse på grunn av handel, listes i CITES-avtalen, og til å gjennomføre effektive tiltak, inkludert sanksjoner, for å bekjempe ulovlig handel med flora og fauna og ulovlig handel med produkter som stammer fra slik handel, inkludert tømmerprodukter. Partene forplikter seg til å fortsette å bekjempe ulovlig handel med elfenben. Partene forplikter seg også til å fortsette med å treffe tiltak for å bevare biologisk mangfold som er utsatt for press knyttet til handel og investeringer, og særlig tiltak for å hindre eller kontrollere introduksjon og spredning av skadelige fremmede arter. Partene skal videre samarbeide på områder av gjensidig interesse, inkludert i multilaterale fora som i CITES, Konvensjonen om biologisk mangfold, Nagoya-protokollen og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO).

4.18.26 Artikkel 13.26 om bevaring av marine økosystemer og arter

I artikkel 13.26 anerkjenner partene den viktige rollen til marine økosystemer i naturlig karbonsekvestrering og lagring. Partene forplikter seg til å promotere bevaring og bærekraftig bruk av marine økosystemer og arter, inkludert i områder utenfor nasjonal jurisdiksjon. Partene kan videre samarbeide om spørsmål av gjensidig interesse relatert til bevaring av marine økosystemer og arter.

4.18.27 Artikkel 13.27 om bærekraftig skogforvaltning og tilknyttet handel

Artikkel 13.27 stadfester at partene anerkjenner viktigheten av effektiv lovgivning og styresett for å sikre bærekraftig forvaltning av skogressurser og derigjennom bidra til reduksjon av klimagassutslipp og tap av naturmangfold som stammer fra avskoging og skogforringelse, inkludert fra arealbruksendringer. Videre fastslår partene at de vil fremme handel med varer som stammer fra bærekraftig forvaltet skog. For dette formålet forplikter partene seg til blant annet å fremme effektiv bruk av CITES når det gjelder truede treslag, fremme utvikling og bruk av sertifiseringsordninger, fremme bruken og gjennomføringen av tiltak som sikrer at tømmeret er lovlig avvirket og prosessert og andre tilsvarende ordninger, samt dele informasjon om handelsrelaterte initiativer om styresett knyttet til skogforvaltning, inkludert tiltak for å bekjempe ulovlig hogst og å eliminere ulovlig hogst og treprodukter som stammer fra slik hogst i hele verdikjeden. Videre forplikter partene seg til å samarbeide om saker knyttet til bærekraftig skogforvaltning gjennom eksisterende bilaterale ordninger og i relevante multilaterale fora, særlig REDD+, slik omtalt i Paris-avtalen. Partene skal også samarbeide og utveksle informasjon om bærekraftige verdikjeder, innføring og gjennomføring av relevant lovgivning, inklusive om aktsomhetskrav knyttet til skogprodukter.

4.18.28 Artikkel 13.28 om handel og bærekraftig forvaltning av fiskeri og akvakultur

Artikkel 13.28 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av å sikre vern og bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser og marine økosystemer, og handelens rolle i å nå disse målene. Bestemmelsen fastslår at partene skal gjennomføre tiltak for å bekjempe ulovlig, uregulert og urapportert fiske (UUU-fiske) og for å fjerne produkter som stammer fra UUU-fiske fra handelen. Partene forplikter seg til å gjennomføre i nasjonal lovgivning og praksis folkerettslige instrumenter innen fiskerier og havbruk som de er parter i. Videre forplikter partene seg til å fremme bærekraftig og ansvarlig havbruk og fortsette å forfølge oppnåelse av målet i Agenda 2030 om fiskerisubsidier. Partene er også enige om å samarbeide om temaer knyttet til UUU-fiske.

4.18.29 Artikkel 13.29 om handel med avfall og kjemikalier og forebygging av forurensing

Artikkel 13.29 forplikter partene til å samarbeide om saker av gjensidig interesse relatert til handelsrelaterte aspekter ved ressursbruk, avfall, kjemikalier og forurensingspolitikk og tiltak. Slikt samarbeid kan finne sted bilateralt, regionalt og i internasjonale fora. Samarbeidet kan bl. a inkludere å fremme miljøvennlig avfallsbruk, redusert avfall gjennom gjenbruk, reparering og resirkulering samt bekjempe illegal handel med avfall og kjemikalier. Dette gjelder særlig ulovlig handel med elektronikk og plastavfall i tråd med Baselkonvensjonen vedrørende kontroll med transport av farlig avfall.

4.18.30 Artikkel 13.30 om handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer

Artikkel 13.30 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av bærekraftig landbruk og matsystemer og rollen til handel i å oppnå dette målet. Partene gjentar derfor sine forpliktelser om å oppnå FNs 2030-agenda for bærekraftig utvikling. Partene forplikter seg til å promotere bærekraftig landbruk og tilknyttet handel, promotere bærekraftige matsystemer og samarbeide der det er hensiktsmessig om spørsmål knyttet til handel og bærekraftig landbruk og matsystemer, inkludert gjennom informasjonsutveksling, dialog og rapportering om fremgang i arbeidet med å oppnå bærekraftig landbruk og matsystemer.

Avsnitt 13.5 Institusjonelle mekanismer

4.18.31 Artikkel 13.31 om underkomité for handel og bærekraftig utvikling

Artikkel 13.31 etablerer en underkomite for handel og bærekraftig utvikling. Underkomiteen skal møtes innen ett år etter ikrafttredelse av avtalen. Partene kan motta innspill til kapitlet gjennom nye eller eksisterende mekanismer for involvering av sivilsamfunnet. Underkomiteen skal bl.a. overvåke gjennomføringen av kapitlet, utveksle informasjon og gjennomgå prioriteringer for samarbeid. Videre skal underkomiteen publisere en rapport med resultatene fra hvert møte, med mindre partene beslutter noe annet. Hvert møte i underkomiteen kan inkludere et møte med allmennheten for å drøfte problemstillinger knyttet til gjennomføringen av kapitlet.

4.18.32 Artikkel 13.32 om gjennomføring og tvisteløsning

Artikkel 13.32 fastslår at partene skal utnevne kontaktpunkter relatert til gjennomføringen av kapitlet. Kontaktpunktet er ansvarlig for å avtale og organisere møter i underkomiteen. Bestemmelsen fastslår at partene også skal utnevne et kontaktpunkt relatert til formålene i avsnitt C [styrking av kvinners økonomiske stilling]. Partene skal gjøre alt de kan for å nå frem til en gjensidig tilfredsstillende løsning på spørsmål som oppstår. Dersom partene ikke kommer til enighet ved tvister, skal de kun ha tilgang til prosedyrereglene i kapitlet. Partene kan også benytte seg av velvillig mellomkomst, forlik eller megling. Partene skal gi interessenter muligheter til å komme med innspill om gjennomføring av kapitlet.

4.18.33 Artikkel 13.33 om konsultasjoner

Artikkel 13.33 etablerer prosedyrer for konsultasjoner mellom partene. En part kan skriftlig anmode om konsultasjoner. Konsultasjonene skal finne sted i underkomiteen for handel og bærekraftig utvikling, med mindre partene blir enige om noe annet. Partene i tvisten skal fremlegge tilstrekkelig informasjon for å sikre at saken er fullstendig belyst. Bestemmelsen fastslår videre at konsultasjoner skal starte innen 30 dager fra konsultasjonsanmodningen blir mottatt. Konsultasjonene må være gjennomført innen 60 dager etter at anmodningen er mottatt, med mindre partene blir

enige om noe annet. Avgjørelsen skal bli gjort offentlig tilgjengelig.

4.18.34 Artikkel 13.34 om ekspertpanel

Artikkel 13.34 nedsetter prosedyrer for å etablere et ekspertpanel. Dersom partene ikke kommer til enighet gjennom konsultasjoner, kan en av partene anmode om at et ekspertpanel skal nedsettes. Ekspertpanelet skal undersøke spørsmålet i lys av kapitlets bestemmelser, og skal overlevere en midlertidig rapport som inneholder funn og anbefalinger innen 90 dager. Endelig rapport skal presenteres 60 dager etter dette, og den endelige rapporten skal gjøres offentlig tilgjengelig innen 30 dager. Hvis ekspertpanelet finner at en av partene ikke har opptrådd i tråd med sine forpliktelser i kapitlet, skal partene drøfte og informere om mulige tiltak som skal iverksettes.

4.19 Kapittel 14 Generelle unntak

4.19.1 Artikkel 14.1 om generelle unntak

Artikkel 14.1 fastslår at artikkel XX i GATT 1994 og artikkel XIV i GATS a)-c) kommer til anvendelse og innlemmes i frihandelsavtalen med virkning for de opplistede kapitlene, med de nødvendige tilpasninger. Bakgrunnen for at ikke hele artikkel XIV er inkorporert er at skattetiltak er regulert i en egen unntaksbestemmelse. Det presiseres at partene er enige om at bokstav b) i GATT 1994 art. XX og i GATS artikkel XIV omfatter miljøtiltak som er nødvendige for å beskytte menneskers, dyrs eller planters liv og helse, og at miljøtiltak omfatter tiltak gjort for å begrense klimaendringer. Videre presiseres det at bokstav g) i GATT 1994 art. XX gjelder for tiltak relatert til bevaring av levende og ikke-levende ikke-fornybare naturressurser. Det presiseres også at tiltak som gjøres for å gjennomføre multilaterale miljøavtaler kan falle innenfor bokstav b) eller g) i GATT 1994 eller innenfor bokstav b) i GATS artikkel XIV.

4.19.2 Artikkel 14.2 om sikkerhetsunntak

Artikkel 14.2 slår fast at ingenting i avtalen skal innebære at en part må gi ut informasjon som vil være i strid med sine sikkerhetsinteresser, hindre en part i å treffe nødvendige tiltak for å beskytte sentrale sikkerhetsinteresser eller å treffe tiltak i henhold til partens forpliktelser under FN for å ivareta fred og sikkerhet. Bestemmelsen bygger på sikkerhetsunntakene i artikkel XXI i GATT 1994 og artikkel XIV bis i GATS. I motsetning til i disse bestemmelsene, er imidlertid opplistingen under bokstav b) ikke uttømmende.

4.19.3 Artikkel 14.3 om skatteunntak

Artikkel 14.3 fastslår at avtalen kun gjelder for skattetiltak som faller innunder en av de opplistede bestemmelsene nevnt i artikkelen. Det gjelder også omfattende unntak for de opplistede bestemmelsene, som blant annet gir rom for å differensiere mellom skattytere basert på skattemessig bosted. Dette sikrer norske myndigheter handlingsrom til å utforme skatteregler i tråd med nasjonale interesser og behov. Samtidig beskyttes næringslivsaktørene mot diskriminerende eller vilkårlige skattetiltak. Artikkelen presiserer at frihandelsavtalen ikke skal påvirke rettigheter eller forpliktelser etter skatteavtalen, og at skatteavtalen har forrang i tilfelle motstrid.

4.20 Kapittel 15 Institusjonelle bestemmelser

4.20.1 Artikkel 15.1 om Blandet komité

Artikkel 15.1 i kapittel 15 etablerer blandet komité bestående av representanter fra hver part. Blandet komité skal overvåke og vurdere gjennomføringen av avtalen. Blandet komité skal anbefale partene å vurdere endringer i avtalen ved utvikling i forholdet mellom partene. Blandet komité skal treffe de beslutninger som avtalen forutsetter, og kan gi anbefalinger. Beslutningene skal være bindende for partene. Beslutninger fattes ved enstemmighet, enten ved fysiske møter eller skriftlig. Enstemmighet forstås som kun å gjelde de relevante partene i de tilfeller beslutningen kun gjelder mellom enkelte av partene og Storbritannia. Komiteen kan beslutte å opprette de underkomiteer og arbeidsgrupper som den anser nødvendige for å bistå med å gjennomføre de pålagte oppgave. Komiteen skal møtes innen ett år etter at avtalen har trådt i kraft. Deretter skal den møtes ved behov, men normalt en gang i året. En part kan når som helst ved skriftlig melding til de andre partene be om ekstraordinært møte i Blandet komité. Hvis en representant i Blandet komité har godtatt en beslutning under forutsetning om nasjonale rettslige krav, skal beslutningen tre i kraft på den dato den siste part meddeler at dens interne krav har blitt oppfylt, med mindre noe annet er avtalt. Det kan avtales at en beslutning skal kunne tre i kraft mellom Storbritannia og en annen part.

4.21 Kapittel 16 Tvisteløsning

4.21.1 Artikkel 16.1 om formål

Artikkel 16.1 fastslår at formålet med avtalens tvisteløsningsbestemmelser er å etablere en effektiv mekanisme for å løse tvister mellom partene om tolkning og anvendelse av avtalen, med det formål at det oppnås en omforent løsning.

4.21.2 Artikkel 16.2 om virkeområde

Artikkel 16.2 fastslår at med mindre noe annet fremgår av avtalen, skal kapitlet gjelde for løsning av alle tvister mellom partene om tolkningen og anvendelsen av avtalen.

4.21.3 Artikkel 16.3 om informasjonsdeling

Artikkel 16.3 slår fast at en part kan anmode om å motta all relevant informasjon om et tiltak, hvoretter den part som har iverksatt tiltaket er forpliktet til å bidra til at denne informasjonen blir oversendt skriftlig innen 20 dager til den anmodende part.

4.21.4 Artikkel 16.4 om konsultasjoner

Artikkel 16.4 etablerer prosedyrer for konsultasjoner mellom partene. Artikkelen fastslår at partene skal gjennom samarbeid og konsultasjoner gjøre alt de kan for å nå frem til en gjensidig tilfredsstillende løsning på spørsmål som oppstår. En part kan skriftlig anmode om konsultasjoner dersom den anser et tiltak for å være uforenlig med avtalen. De øvrige avtalepartene skal motta en skriftlig notifikasjon. Konsultasjoner skal som hovedregel begynne innen 30 dager fra konsultasjonsanmodningen blir mottatt. Partene i tvisten har plikt til å fremlegge tilstrekkelig informasjon for å få saken fullstendig belyst. Konsultasjonene skal være konfidensielle, og skal ikke ha konsekvenser for partenes rettigheter i videre tvisteløsningsprosedyrer. De øvrige avtalepartene skal informeres om en eventuell gjensidig tilfredsstillende løsning.

4.21.5 Artikkel 16.5 om vennskapelig mellomkomst, forlik eller megling

Artikkel 16.5 fastslår at partene ved enighet kan benytte vennskapelig mellomkomst, forlik og megling. Disse prosedyrene skal være konfidensielle, og skal ikke ha konsekvenser for partenes rettigheter under videre tvisteløsningsprosedyrer.

4.21.6 Artikkel 16.6 om opprettelse av voldgiftspanel

Artikkel 16.6 fastslår at den klagende part kan be om at det opprettes et voldgiftspanel dersom den part som mottok konsultasjonsanmodningen ikke har svart innen ti dager, eller ikke inngår i konsultasjoner med den klagende part innen 30 dager, eller at tvisten ikke er løst gjennom konsultasjoner innen 45 dager, eller 25 dager for hastesaker. Anmodningen om voldgift skal være skriftlig, og identifisere tiltaket det gjelder samt gi en kort oversikt over det rettslige og faktiske grunnlaget for klagen. De øvrige avtalepartene skal motta en kopi av anmodningen slik at de kan bestemme hvorvidt de ønsker å delta i voldgiftsprosessen. Der flere enn én part anmoder om panelopprettelse med grunnlag i det samme sakskomplekset, eller der anmodningen involverer mer enn én innklaget part, bør så langt det er mulig ett enkelt voldgiftspanel behandle saken.

4.21.7 Artikkel 16.7 om sammensetningen av panelet

Artikkel 16.7 gir regler om sammensetningen av voldgiftspanelet, og fastslår at panelet skal bestå av tre medlemmer. Partene skal enes om utvelgelsen av medlemmer til panelet, men dersom dette ikke lykkes innen de fastsatte frister, skal hver av partene oppnevne ett medlem, hvoretter disse to medlemmene sammen utpeker et tredje, som skal inneha funksjonen som panelets leder. Dersom det ikke er oppnådd enighet om oppnevning av panelets leder, skal denne utpekes av generalsekretæren i Den permanente voldgiftsdomstolen (*Permanent Court of* Arbitration. Panelets leder kan ikke være statsborger eller være bosatt i noen av statene som er part i tvisten.

4.21.8 Artikkel 16.8 om panelmedlemmenes kvalifikasjoner

Artikkel 16.8 fastslår at panelmedlemmene skal være uavhengige av partene i tvisten, at de ikke skal motta instrukser eller ellers på noen måte være forbundet med disse, og at de skal ha ekspertise innenfor rettsområdene som dekkes av denne avtalen.

4.21.9 Artikkel 16.9 om voldgiftspanelets mandat

Artikkel 16.9 fastslår hva som skal være panelets mandat for tvisteløsningen, med mindre partene i

tvisten avtaler noe annet i løpet av ti dager etter panelopprettelsen. Mandatet er, i lys av denne avtalens bestemmelser, å undersøke saken slik den fremføres av partene for deretter å finne fram til de rettslige konklusjonene som skal begrunnes skriftlig i panelets rapport. Panelet kan også anbefale eventuelle gjennomføringstiltak for partene.

4.21.10 Artikkel 16.10 om hastesaker

Artikkel 16.10 slår fast at både partene og panelet skal gjøre hva de kan for å hurtigbehandle tvister som anses som hastesaker, inkludert saker som involverer forgjengelige varer. Dersom en part ber om dette, skal panelet innen ti dager etter opprettelsen av panelet bestemme hvorvidt tvisten er en hastesak. Bestemmelsen fastslår at panelet og partene skal anstrenge seg for å gjennomføre tvisteprosessen så hurtig som mulig i saker som haster.

4.21.11 Artikkel 16.11 om voldgiftspanelets prosedyrer

Artikkel 16.11 beskriver rammene for voldgiftspanelets prosedyrer. Partene skal sammen enes om hvor høringer i en tvistesak skal gjennomføres, og hvis ingen enighet oppnås om dette, skal de gjennomføres i Genève i Sveits. Høringer skal være åpne, partene kan selv definere utvalgt informasjon som konfidensiell, og panelets interne drøftelser skal være konfidensielle. Panelet skal anstrenge seg for å komme til beslutninger basert på konsensus, og dersom det ikke er mulig, fattes beslutninger ved simpelt flertall. Beslutningene skal være endelig og bindende for partene. Tredjeparter skal, etter notifisering til partene i tvisten, kunne gis anledning til å motta skriftlige innlegg fra partene, delta i høringer, samt gi skriftlige og muntlige innlegg.

4.21.12 Artikkel 16.12 om tolkningsregler

Artikkel 16.12 slår fast at voldgiftspanelet skal tolke denne avtalens bestemmelser i tråd med tolkningsprinsippene som fremgår av folkeretten, inkludert Wien-konvensjonen om traktatretten. Panelet skal også ta hensyn til relevant tolkningspraksis fra WTOs tvistepaneler og ankeorgan som er vedtatt av WTOs tvisteløsningsorgan.

4.21.13 Artikkel 16.13 om innhenting av informasjon

Artikkel 16.13 stadfester at panelet kan innhente nødvendig informasjon fra partene og be om synspunkter fra eksperter. All slik informasjon skal deles med partene i tvisten, og partene skal ha rett til å inngi kommentarer til slik informasjon.

4.21.14 Artikkel 16.14 om voldgiftspanelets rapporter

Artikkel 16.14 fastslår at voldgiftspanelet skal levere to rapporter, en innledende rapport som tvistepartene gis adgang til å kommentere og en endelig rapport, og angir tidsfrister for fremleggelsen av disse. Etter å ha blitt oversendt partene til tvisten skal den endelige rapporten offentliggjøres, med mindre partene blir enige om noe annet.

4.21.15 Artikkel 16.15 om gjennomføring av panelets sluttrapport

Artikkel 16.15 beskriver kravene til gjennomføring av voldgiftspanelets avgjørelse. Den innklagede skal iverksette tiltak for å gjennomføre avgjørelsen snarlig, og innen rimelig tid dersom det ikke er mulig med umiddelbar gjennomføring. Dersom det er uenighet mellom partene om hva som er en rimelig frist for gjennomføring, kan den innklagende part anmode det opprinnelige voldgiftspanelet om å bestemme en slik frist. Panelets beslutning skal finne sted innen 30 dager etter anmodningen.

4.21.16 Artikkel 16.16 om gjennomføringspanel

Artikkel 16.16 nedfeller prosedyrer om fremgangsmåten dersom det er uenighet mellom partene om gjennomføringen av det opprinnelige panelets konklusjoner. Spørsmålet om gjennomføring kan da henvises til panelet for vurdering.

4.21.17 Artikkel 16.17 om kompensasjon og mottiltak ved manglende gjennomføring

Artikkel 16.17 fastsetter regler for det tilfelle at den innklagede part ikke gjennomfører voldgiftspanelets avgjørelse, herunder konsultasjoner hvor partene kan bli enige om kompensasjon. Dersom det har blitt anmodet om slike konsultasjoner og slik enighet ikke oppnås, kan visse ensidige mottiltak iverksettes på nærmere vilkår. Inn-

klagede part kan be panelet vurdere hvorvidt vilkårene for mottiltak er oppfylt.

4.21.18 Artikkel 16.18 om gjennomførings-panel etter anvendelse av mottiltak

Artikkel 16.18 fastslår at etter iverksettelse av mottiltak og/ eller kompensasjon, skal det opprinnelige tvisteløsningspanelet, dersom det anmodes av en part, vurdere hvorvidt konklusjonene i panelrapporten er fulgt opp, og om mottiltak skal opphøre.

4.21.19 Artikkel 16.19 om utsettelse eller avslutning av voldgiftspanelets forhandlinger

Artikkel 16.19 fastsetter regler for suspensjon og avslutning av en tvistesak for et voldgiftspanel.

4.21.20 Artikkel 16.20 om administrering av tvisteløsningsprosedyrene

Artikkel 16.20 slår fast at partene kan enes om at visse administrative støttefunksjoner kan settes ut til en ekstern aktør.

4.21.21 Artikkel 16.21 om omforent løsning

Artikkel 16.21 stadfester at partene i tvisten når som helst under tvisteløsningsprosessen kan enes om en omforent løsning på tvisten, hvoretter panelprosessen vil opphøre.

4.21.22 Artikkel 16.22 om valg av forum

Artikkel 16.22 slår fast at dersom anførte avtalebrudd reguleres av samme type forpliktelser mellom partene under denne avtalen og en annen internasjonal handelsavtale (inkludert WTO-avtalene), skal den innklagende part kunne velge hvilket av de to tvisteløsningsforumene som skal benyttes. Når et forum er valgt, kan parten ikke initiere en prosess i det andre forumet for det samme saksforholdet.

4.21.23 Artikkel 16.23 om tidsfrister

Artikkel 16.23 presiserer hva som skal være utregningsmetoden for tidsfrister fastsatt i avtalen. Partene kan i konkrete tvister avtale avvik fra avtalens fristregler.

4.21.24 Artikkel 16.24 om utgifter

Artikkel 16.24 slår fast at voldgiftspanelets utgifter skal belastes av partene i tvisten i like deler, med mindre partene avtaler noe annet seg imellom.

4.21.25 Artikkel 16.25 om prosedyreregler

Artikkel 16.25 fastslår at blandet komité for denne avtalen under sitt første møte skal fastsette utfyllende prosedyreregler for tvisteløsning.

4.22 Kapittel 17 Avsluttende bestemmelser

4.22.1 Artikkel 17.1 om vedlegg og tillegg

Artikkel 17.1 fastslår at vedleggene og tilleggene til avtalen er en integrert del av avtalen.

4.22.2 Artikkel 17.2 om endringer

Artikkel 17.2 fastslår at partene skriftlig kan avtale å endre avtalen. Med mindre annet er avtalt, skal endringer tre i kraft på den første dag i den tredje måned som følger etter datoen da minst en av EØS/EFTA-statene og Storbritannia har meddelt depositaren at de har fullført sine respektive interne krav og prosedyrer. I forhold til en EØS/EFTA-stat som meddeler depositaren etter dette, skal endringen tre i kraft på den første dag av den tredje måned etter meddelelse. Uavhengig av punkt 1 til 3, kan blandet komité vedta å endre vedleggene og tilleggene til denne avtalen. Beslutningen skal tre i kraft på den første dag i den tredje måned som følger etter datoen da minst en av EØS/EFTA-statene og Storbritannia har meddelt depositaren, med mindre noe annet er fastsatt i beslutningen. Endringer som bare berører en eller få stater, skal avtales mellom de berørte parter. En part kan avtale å anvende en endring midlertidig. En part kan bringe en midlertidig anvendelse til opphør etter en viss frist.

4.22.3 Artikkel 17.3 om oppsigelse og opphør

Artikkel 17.3 gir partene anledning til å si opp avtalen med tolv måneders varsel. Avtalen opphører dersom Storbritannia sier opp avtalen.

4.22.4 Artikkel 17.4 om gjennomgang av avtalen

Artikkel 17.4 slår fast at partene skal gjennomføre en generell gjennomgang av gjennomføringen av avtalen det tiende år etter at avtalen trådte i kraft, eller på et tidspunkt partene er enige om.

4.22.5 Artikkel 17.5 om ikrafttredelse

Artikkel 17.5 fastslår at avtalen skal tre i kraft, i forhold til de partene som da har meddelt depositaren at de har fullført sine respektive krav og prosedyrer, og forutsatt at minst én EØS/EFTA-stat og Storbritannia er blant de stater som har meddelt depositaren, på den første dag i måneden som følger etter datoen da partene har meddelt depositaren deres skriftlige meddelelser. For en EØS/EFTA-stat som meddeler senere, skal avtalen tre i kraft på den første dag i den måneden som følger etter at depositaren har mottatt meddelelse.

4.22.6 Artikkel 17.6 om depositar

Artikkel 17.6 fastslår at Norge skal være depositar for avtalen.

4.23 Vedleggene til frihandelsavtalen

Avtalen inneholder totalt 30 vedlegg og protokoller som utgjør en integrert del av frihandelsavtalen.

Handel med varer

Vedlegg A bindingsliste for varer Island
Vedlegg B bindingsliste for varer Norge
Vedlegg C bindingsliste for varer Storbritannia til Island
Vedlegg D bindingsliste for varer Storbritannia til Norge
Vedlegg E implementering av tollfrie kvoter i 2021
Vedlegg F bilateralt vedlegg mellom Norge og Storbritannia om transitt av fisk

Tekniske handelshindre

Vedlegg I kjøretøy og bildeler
Vedlegg II god tilvirkningspraksis for medisiner (GMP)
Vedlegg III kjemikalier
Vedlegg IV økologiske produkter
Vedlegg IV handel med vin

Veterinære og plantesanitære bestemmelser

Vedlegg I bestemmelser og regler om sanitære og plantesanitære tiltak
Vedlegg II om samarbeid på det veterinære området

Tjenester og investeringer

Vedlegg I bindingslister for tjenester og investeringer – Eksisterende tiltak
Vedlegg II bindingslister for tjenester og investeringer – Fremtidige tiltak
Vedlegg III og IV om innreise og midlertidig opphold for personer med forretningsformål

Offentlige anskaffelser

Vedlegg I om offentlige anskaffelser

God regelverkspraksis

Vedlegg I om god regelverkspraksis

Immaterialrettigheter

Vedlegg A Geografiske betegnelser og tradisjonelle termer for Storbritannia
Vedlegg B Geografiske betegnelser for Norge
Vedlegg C Geografiske betegnelser for Island

Opprinnelsesregler

Protokoll opprinnelsesregler
Vedlegg I og II reviderte listeregler til protokoll opprinnelsesregler
Vedlegg III liste nevnt i artikkel 8 til protokoll opprinnelsesregler
Vedlegg IV opprinnelseserklæring til protokoll opprinnelsesregler
Vedlegg V leverandørerklæring til protokoll opprinnelsesregler
Vedlegg VI langtidsleverandørerklæring til protokoll opprinnelsesregler

Handelsfasilitering

Protokoll om gjensidig administrativ bistand om tollspørsmål

5 Gjennomføring i norsk rett

Gjennomføring av avtalen krever ikke lovendring. I stortingsvedtak 15. desember 2020 nr. 2885 om toll for budsjettåret 2021 § 2 gis Finansdepartementet fullmakt til å iverksette tollreduksjoner og andre tollmessige forhold som følger av frihandelsavtaler fremforhandlet med en annen stat for budsjettperioden 2021. Frihandelsavtalen med Storbritannia vil bli gjennomført ved endring av tolltariffen og forskrift 17. desember 2008 nr. 1502 til lov om toll og vareførsel (tollforskriften).

Landbruks- og matdepartementet vil måtte endre forskrift 10. oktober 2008 nr. 1132 om fordeling av tollkvoter for landbruksvarer (vedlegg 1) som har hjemmel i tolloven.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Frihandelsavtalen mellom Norge, Island og Liechtenstein og Storbritannia vil legge til rette for et rammeverk for økonomisk samarbeid mellom landene etter at Storbritannia meldte seg ut av EU og det indre marked. Frihandelsavtalen er en omfattende avtale som bidrar til at dagens handel kan videreføres i så stor grad som mulig, og at norske bedrifter får minst like god tilgang til det britiske markedet på regulatoriske områder som tjenester, mattrygghet, tekniske forskrifter og veterinære regler, som EUs bedrifter får. For handel med tjenester vil norske bedrifter kunne videreføre sin handel med Storbritannia innenfor skipsfart, telekommunikasjon, finans, forsikring m.m. Frihandelsavtalen med Storbritannia sikrer videreføring av tollfrihet for industrivarer, sikrer likebehandling med EU-eksportører og skaper forutsigbarhet for norske eksportører.

Frihandelsavtalen medfører ikke andre nevneverdige budsjettmessige konsekvenser for Norge. Årlig provenytap som følge av tollkonsesjonene i frihandelsavtalen kan på usikkert grunnlag anslås til størrelsesorden 10 mill. kroner.

Avtalen vil kunne tre i kraft på den første dagen i den første måneden etter at Storbritannia og minst en av EØS/EFTA-statene har meddelt depositaren deres skriftlige meddelelser. Det vil bli tatt hensyn til provenyeffektene av avtalen i regjeringens budsjettforslag for 2022.

Dersom hensiktsmessig legges det i utgangspunktet opp til at Norge og Storbritannia i forbindelse med undertegning avgir erklæring om midlertidig anvendelse av avtalen, forutsatt at Stortinget har samtykket til inngåelse av avtalen.

Ut over vanlige oppgaver i forbindelse med toll- og opprinnelsesrelaterte oppgaver og forberedelser til og gjennomføring av møter i Den blandede komité og i underkomiteer, vil ikke avtalen ha administrative konsekvenser.

Da frihandelsavtalen med tilhørende vedlegg må anses å være av særlig stor viktighet, er Stortingets samtykke til inngåelse nødvendig i medhold av Grunnlovens § 26, annet ledd.

7 Konklusjon og tilrådning

Frihandelsavtalen mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia vil sikre norsk næringsliv så gode betingelser som mulig og opprettholde mest mulig av det tette økonomiske forholdet etter at Storbritannia har forlatt det indre marked, hjemlet i et nytt avtaleverk.

Nærings- og fiskeridepartementet tilrår at frihandelsavtalen mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia inngås. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia

I

Stortinget samtykker i inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia.

Vedlegg 1

Free trade agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway

This document has been agreed between the United Kingdom and Iceland, Liechtenstein and Norway and is provided for information only. No rights may be derived from it until the date of application. The numbering of the articles is provisional.

The text is subject to legal review, including, where necessary, the harmonisation of terminology and use of definitions across all Chapters.

PREAMBLE

Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway (EEA EFTA States),

and

The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (the United Kingdom),

hereinafter each individually referred to as a "Party" or collectively as the "Parties",

REAFFIRMING the historic and deep partnerships between Iceland, Liechtenstein, Norway and the United Kingdom and the common desire to protect these relationships;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between the Parties and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organization (WTO Agreement) and the other agreements negotiated thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

Frihandelsavtale mellom Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland og Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge

Storbritannia og Island, Liechtenstein og Norge er enige om dette dokumentet og dokumentet er ment til informasjon. Ingen rettigheter følger før dato for ikrafttredelse. Nummereringen av artiklene er provisorisk.

Teksten er gjenstand for juridisk gjennomgang, inkludert ved behov, harmonisering av terminologi og bruk av definisjoner på tvers av kapitlene.

FORTALE

Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge (EØS-EFTA-statene),

og

Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland (Det forente kongerike),

hver enkelt stat heretter kalt «part» eller samlet kalt «partene»,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER det historiske og nære forholdet mellom Island, Liechtenstein, Norge og Det forente kongerike og det felles ønsket om å beskytte dette forholdet,

SOM ØNSKER å skape gunstige vilkår for å utvikle og diversifisere handelen mellom partene og for å fremme handelsmessig og økonomisk samarbeid på områder av felles interesse på grunnlag av likhet, gjensidig nytte, likebehandling og folkerett,

SOM ER FAST BESTEMT på å fremme og ytterligere styrke det multilaterale handelssystemet ved å bygge på sine respektive rettigheter og forpliktelser etter Marrakech-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (WTO-avtalen) og de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og derved medvirke til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen,

REAFFIRMING their commitment to democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms in accordance with their obligations under international law, including as set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

AIMING to promote inclusive economic growth, create new employment opportunities, improve living standards, ensure equal opportunities for all and ensure high levels of public health and protection of health and safety and of the environment;

REAFFIRMING their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherent and mutually supportive trade, environmental, and labour policies in this respect;

RECALLING the respect for the fundamental principles and rights at work, including the principles set out in the relevant International Labour Organisation (ILO) Conventions to which they are a party;

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objectives to preserve and protect the environment and to combat climate change and its impacts, consistent with each parties' commitments under Multilateral Environmental Agreements;

RECOGNISING the importance of ensuring predictability for the trading communities of the Parties by establishing a legal framework to strengthen their trading relationship;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and responsible business conduct for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the UN Global Compact;

RECOGNISING the Parties' respective autonomy and rights to regulate within their territories in order to achieve legitimate public policy objectives;

BELIEVING that creating a clearly established and secured trade and investment framework through mutually advantageous rules to govern trade and investment between the Parties would enhance the competitiveness of their economies,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER sin oppslutning om demokratiet, rettsstaten, menneskerettighetene og de grunnleggende friheter i samsvar med sine forpliktelser etter folkeretten, slik de er nedfelt blant annet i De forente nasjoners pakt og Verdenserklæringen om menneskerettighetene,

SOM HAR SOM MÅL å fremme inkluderende økonomisk vekst, skape nye arbeidsplasser, bedre levestandarden, sikre like muligheter for alle og sikre et høyt nivå av folkehelse og av vern av helse, miljø og sikkerhet,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER at de forplikter seg til å søke å nå målet om bærekraftig utvikling, og som i den forbindelse er oppmerksom på betydningen av en samstemt og gjensidig støttende handels-, miljø- og arbeidspolitikk,

SOM MINNER OM respekt for grunnleggende prinsipper og rettigheter på arbeidsplassen, herunder prinsippene fastsatt i de relevante konvensjonene fra Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) som de er part i,

SOM ER FAST BESTEMT på å gjennomføre denne avtalen i tråd med målsettingen om å bevare og verne om miljøet og bekjempe klimaendringer og virkningene av slike endringer, i samsvar med hver enkelt parts forpliktelser i henhold til multilaterale miljøavtaler,

SOM ERKJENNER at det er viktig å skape forutsigbarhet for partenes handelsinteresser ved å etablere en rettslig ramme for å styrke deres handelsforhold,

SOM BEKREFTER at de forplikter seg til å forebygge og bekjempe korrupsjon i internasjonal handel og internasjonale investeringer og å fremme prinsippene om åpenhet og god offentlig styring,

SOM ERKJENNER at god eierstyring og selskapsledelse og ansvarlig forretningsførsel er viktig for en bærekraftig utvikling, og som bekrefter at de har som mål å stimulere foretak til i så måte å følge internasjonalt anerkjente retningslinjer og prinsipper, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, OECDs prinsipper for eierstyring og selskapsledelse og FNs Global Compact-initiativ,

SOM ANERKJENNER partenes respektive autonomi og rett til å regulere innenfor sine territorier for å nå berettigede mål for den offentlige politikken,

SOM MENER at det å skape en klart etablert og sikret handels- og investeringsramme gjennom gjensidig fordelaktige regler for handel og investeringer mellom partene vil øke økonomienes konkurranseevne, gjøre markedene mer effek-

make their markets more efficient and vibrant and ensure a predictable commercial environment for further expansion of trade and investment between them;

HAVE AGREED, in pursuit of the above, to conclude the following Free Trade Agreement (Agreement):

Chapter 1

General provisions

Article 1.1

Objectives

1. The Parties hereby establish a free trade area in accordance with the provisions of this Agreement, which is based on trade relations between market economies and on the respect for principles of democracy and the rule of law, and respect for human rights, with a view to spurring prosperity and sustainable development.
2. The objectives of this Agreement are:
   (a) to facilitate and liberalise trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994
   (b) to liberalise trade in services, in conformity with Article V of the General Agreement on Trade in Services;
   (c) to mutually enhance investment opportunities;
   (d) to prevent, eliminate or reduce unnecessary technical barriers to trade;
   (e) to protect human, animal or plant life or health while facilitating trade and ensuring that the Parties' sanitary and phytosanitary measures do not create unnecessary barriers to trade;
   (f) to promote open and fair competition in their economies, particularly as it relates to the economic relations between the Parties;
   (g) to achieve further liberalisation on a mutual basis of the government procurement markets of the Parties;
   (h) to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights, in accordance with international standards;
   (i) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development, and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties' trade relations; and
   (j) to contribute to the harmonious development and diversification of world trade

tive og pulserende og sikre et forutsigbart forretningsmessig miljø for ytterligere utvidelse av handelen og investeringene mellom dem,

ER ENIGE OM, for å nå ovennevnte mål, å inngå følgende frihandelsavtale (avtalen):

Kapittel 1

Generelle bestemmelser

Artikkel 1.1

Formål

1. Partene etablerer herved et frihandelsområde i samsvar med bestemmelsene i denne avtalen, som bygger på handelsforbindelser mellom markedsøkonomier, respekten for demokrati- og rettsstatsprinsippene og respekt for menneskerettigheter, med sikte på å fremme velstand og en bærekraftig utvikling.

2. Formålet med denne avtalen er
   (a) å lette og liberalisere handelen med varer, i samsvar med artikkel XXIV i generalavtalen om tolltariffer og handel 1994,
   (b) å liberalisere handelen med tjenester, i samsvar med artikkel V i generalavtalen om handel med tjenester,
   (c) på gjensidig grunnlag å styrke investeringsmulighetene,
   (d) å forebygge, fjerne eller redusere unødvendige tekniske handelshindringer,
   (e) å verne menneskers, dyrs eller planters liv og helse og samtidig lette handelen og sikre at partenes veterinære og plantesanitære tiltak ikke skaper unødvendige handelshindringer,
   (f) å fremme en åpen og rettferdig konkurranse i partenes økonomier, særlig vedrørende de økonomiske forbindelsene dem imellom,
   (g) på gjensidig grunnlag å ytterligere liberalisere partenes markeder for offentlige anskaffelser,
   (h) å sikre tilstrekkelig og effektivt vern av immaterialrettigheter, i samsvar med internasjonale standarder,
   (i) å utvikle internasjonal handel på en slik måte at den bidrar til målet om bærekraftig utvikling og å sikre at dette målet innarbeides og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser, og
   (j) å bidra til en harmonisk utvikling og diversifisering av verdenshandelen.

Article 1.2

Territorial Application

1. Unless otherwise specified, this Agreement applies to:
   (a) the land territory, internal waters and the territorial sea of a Party, and the air-space above the territory of a Party, in accordance with international law; and
   (b) the exclusive economic zone and the continental shelf of a Party, in accordance with international law.
   (c) the Bailiwicks of Guernsey and Jersey and the Isle of Man (including their airspace and the territorial sea adjacent to them), territories for whose international relations the United Kingdom is responsible, as regards:
      (i) Chapter XX (National Treatment and Market Access);
      (ii) Chapter XX (Rules of Origin);
      (iii) Chapter XX (Customs Administration and Trade Facilitation);
      (iv) Chapter XX (Sanitary and Phytosanitary Measures); and
      (v) Chapter XX (Technical Barriers to Trade).
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, except for trade in goods.

Article 1.3

Territorial Extension

1. This Agreement, or specified provisions of this Agreement, may be extended to any territories for whose international relations the United Kingdom is responsible, as may be agreed between the United Kingdom and the other Parties to this Agreement.
2. At any time after this Agreement is extended to a territory for whose international relations the United Kingdom is responsible in accordance with paragraph 1, the United Kingdom may provide written notice to the Depositary that this Agreement, shall no longer apply to a territory for whose international relations the United Kingdom is responsible. The notification shall take effect 12 months after the date on which the notification is received by the Depositary unless the Parties agree otherwise.

Artikkel 1.2

Geografisk virkeområde

1. Med mindre annet er angitt får denne avtalen anvendelse på
   (a) en parts landterritorium, indre farvann og territorialfarvann samt luftrommet over partens territorium, i samsvar med folkeretten, og
   (b) en parts eksklusive økonomiske sone og kontinentalsokkel, i samsvar med folkeretten,
   (c) Områdene Guernsey og Jersey og Isle of Man (herunder deres luftrom samt territorialfarvann som grenser til dem), territorier hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike, med hensyn til
      (i) kapittel XX (Nasjonal behandling og markedsadgang),
      (ii) kapittel XX (Opprinnelsesregler),
      (iii) kapittel XX (Tollprosedyrer og handelsfasilitering),
      (iv) kapittel XX (Veterinære og plantesanitære tiltak) og
      (v) kapittel XX (Tekniske handelshindringer).
2. Denne avtalen får ikke anvendelse på det norske territoriet Svalbard, unntatt for handel med varer.

Artikkel 1.3

Territoriell utvidelse

1. Denne avtalen, eller nærmere angitte bestemmelser i denne avtalen, kan utvides til å omfatte ethvert territorium hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike, etter avtale mellom Det forente kongerike og de andre partene i denne avtalen.
2. Det forente kongerike kan når som helst etter at denne avtalen er utvidet til å omfatte et territorium hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike i samsvar med nr. 1, underrette depositaren skriftlig om at denne avtalen ikke lenger får anvendelse på et territorium hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike. Underretningen får virkning tolv måneder etter den datoen da depositaren mottok underretningen, med mindre partene blir enige om noe annet.

Article 1.4

Trade and Economic Relations Governed by this Agreement

1. This Agreement applies to the trade and economic relations between, on the one side, the individual EEA EFTA States and, on the other side, the United Kingdom, but not to the trade and economic relations between individual EEA EFTA States, unless otherwise provided in this Agreement.
2. The provisions in this Agreement covered by the Additional Agreement of 11 February 2019 between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Swiss Confederation and the Principality of Liechtenstein extending to the Principality of Liechtenstein certain provisions of the Trade Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Swiss Confederation, the Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein on Accession of the Principality of Liechtenstein to the Swiss Customs Area and the Treaty of 22 December 1978 between the Swiss Confederation and the Principality of Liechtenstein on Patent Protection shall not apply to Liechtenstein.
3. In case of any inconsistencies between this Agreement and an agreement referred to in paragraph 2, the latter shall prevail.

Artikkel 1.4

Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen

1. Denne avtalen får anvendelse på handelen og de økonomiske forbindelsene mellom EØS-EFTA-statene på den ene siden og Det forente kongerike på den andre, men ikke på handelen og de økonomiske forbindelsene EØS-EFTA-statene imellom, med mindre noe annet er fastsatt i denne avtalen.
2. Bestemmelser i denne avtalen som omfattes av avtalene «Additional Agreement of 11 February 2019 between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the Swiss Confederation and the Principality of Liechtenstein extending to the Principality of Liechtenstein certain provisions of the Trade Agreement between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Swiss Confederation», «Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein on Accession of the Principality of Liechtenstein to the Swiss Customs Area» og «Treaty of 22 December 1978 between the Swiss Confederation and the Principality of Liechtenstein on Patent Protection», får ikke anvendelse på Liechtenstein.
3. Ved manglende overensstemmelse mellom denne avtalen og en av avtalene nevnt i nr. 2, skal sistnevnte ha forrang.

Article 1.5

Relation to Other International Agreements

The Parties confirm their rights and obligations under the WTO Agreement and the other agreements negotiated thereunder to which they are a party, and any other international agreement to which they are a party.

Artikkel 1.5

Forholdet til andre internasjonale avtaler

Partene stadfester sine rettigheter og forpliktelser etter WTO-avtalen og de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og som de er part i, samt enhver annen internasjonal avtale som de er part i.

Article 1.6

Fulfilment of Obligations

1. Each Party shall take any general or specific measures required to fulfil its obligations under this Agreement.
2. Each Party shall ensure the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them by central, regional and local governments or authorities.

Artikkel 1.6

Oppfyllelse av forpliktelser

1. Hver part skal treffe alle generelle eller særlige tiltak som er nødvendige for å oppfylle sine forpliktelser etter denne avtalen.
2. Hver part skal påse at alle forpliktelser etter denne avtalen overholdes av dens respektive sentrale, regionale og lokale myndigheter og av ikke-statlige organer når disse utøver myndighet som er delegert til dem fra sentrale, regionale eller lokale myndigheter.

Article 1.7

Transparency

1. The Parties shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application as well as their respective international agreements, that may affect the operation of this Agreement.
2. The Parties shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to each other on matters referred to in paragraph 1.
3. Each Party shall ensure that its administrative proceedings applying their laws, regulations, judicial decisions or administrative rulings of general application to a particular person, good or service of the other Parties in a specific case:
   (a) endeavour to provide reasonable notice to persons that are directly affected by a proceeding, in accordance with domestic procedures, when a proceeding is initiated, including a description of the nature of the proceeding, a statement of the legal authority under which the proceeding is initiated and a general description of the issues in controversy;
   (b) provide a person referred to in sub-paragraph (a) a reasonable opportunity to present facts and arguments in support of its position prior to any final administrative action, when permitted by time, the nature of the proceeding, and the public interest; and
   (c) are conducted in accordance with its law.
4. Each Party shall establish or maintain judicial, quasi-judicial or administrative tribunals or procedures for the purpose of the prompt review of final administrative actions regarding matters covered by this Agreement. Each Party shall ensure that its tribunals carry out procedures for appeal or review in a non-discriminatory and impartial manner; that they are impartial and are independent of the office or authority entrusted with administrative enforcement; and that they do not have any substantial interest in the outcome of the matter.
5. Each Party shall ensure that, in any tribunals or procedures referred to in paragraph 4, the parties to the proceeding are provided with a reasonable opportunity to support or defend their respective positions.

Artikkel 1.7

Åpenhet

1. Partene skal kunngjøre eller gjøre offentlig tilgjengelig på annen måte, lover, forskrifter, rettsavgjørelser, generelle forvaltningsvedtak samt sine respektive internasjonale avtaler dersom de kan ha betydning for anvendelsen av denne avtalen.
2. Partene skal omgående besvare konkrete spørsmål og på anmodning holde hverandre underrettet om forhold nevnt i nr. 1.
3. Hver part skal påse at den ved anvendelse av sine lover, forskrifter, rettsavgjørelser eller allmenne forvaltningsvedtak i forvaltningssaker som vedrører en bestemt person eller andre parters varer eller tjenester i en bestemt sak
   (a) bestreber seg på å gi personer som berøres direkte av saken, varsel innen rimelig tid i samsvar med nasjonale prosedyrer når saken er innledet, med en beskrivelse av sakens art, en redegjørelse for det rettslige grunnlaget for å innlede saken, og en generell beskrivelse av tvistespørsmålene,
   (b) gir en person nevnt i bokstav a) rimelig mulighet til å framlegge fakta og argumenter til støtte for sitt standpunkt før en endelig administrativ avgjørelse treffes, i den grad det er mulig i betraktning av tiden som er til rådighet, sakens art og offentlighetens interesse, og
   (c) overholder partens lovgivning.
4. Hver part skal opprette eller opprettholde alminnelige domstoler, domstollignende instanser eller forvaltningsdomstoler eller prosedyrer for rask prøving av endelige administrative avgjørelser vedrørende forhold som omfattes av denne avtalen. Hver part skal påse at de overprøvende instansene følger prosedyrene for anke eller ny prøving på en ikke-diskriminerende og upartisk måte, at de er upartiske og uavhengige av den instansen eller myndigheten som har ansvar for den administrative håndhevingen, og at de ikke har betydelig interesse i sakens utfall.
5. Hver part skal påse at partene i saken gis rimelig mulighet til å underbygge eller forsvare sine respektive standpunkter i enhver overprøvende instans eller prosedyre nevnt i nr. 4.

6. Nothing in this Agreement shall require any Party to disclose confidential information, the disclosure of which would impede law enforcement, or otherwise be contrary to the public interest, or which would prejudice the legitimate commercial interests of any economic operator.
7. In case of any inconsistency between this Article and provisions relating to transparency in other parts of this Agreement, the latter shall prevail to the extent of the inconsistency.

6. Ingen bestemmelser i denne avtalen medfører krav om at en part gir videre fortrolig informasjon dersom dette vil være til hinder for håndheving av loven eller på annen måte stride mot offentlighetens interesse, eller være til skade for markedsdeltakeres rettmessige kommersielle interesser.
7. Ved manglende overensstemmelse mellom bestemmelsene i denne artikkelen og bestemmelser om åpenhet i andre deler av denne avtalen, skal sistnevnte ha forrang i den grad det foreligger manglende overensstemmelse.

Chapter 2

Trade in goods

Section 2.1

General provisions[1]

Article 2.1

Objective

The objective of this Section is to facilitate and liberalise trade in goods between the Parties in accordance with the provisions of this Agreement and in conformity with Article XXIV of GATT 1994 including its interpretive notes.

Article 2.2

Scope

This Section applies to trade in goods between the Parties.

Article 2.3

Definitions

For the purposes of this Section:
(a) 'consular transactions' means the procedure of obtaining from a consul of the importing Party in the territory of the exporting Party, or in the territory of a third party, a consular invoice or a consular visa for a commercial invoice, certificate of origin, manifest, shipper's export declaration or any other customs documentation in connection with the importation of the good;
(b) 'customs duty' includes any duty, tax or charge of equivalent effect imposed on or in connection with the importation or exportation of goods, including any form of surtax or sur-

[1] Pursuant to Article XX [Trade and Economic Relations Governed by this Agreement], this Section, including its Annexes, shall not apply to Liechtenstein.

Kapittel 2

Handel med varer

Avsnitt 2.1

Generelle bestemmelser[1]

Artikkel 2.1

Formål

Formålet med dette kapitlet er å lette og liberalisere handelen med varer mellom partene i samsvar med bestemmelsene i denne avtalen og i samsvar med artikkel XXIV i GATT 1994, herunder dens fortolkningsnoter.

Artikkel 2.2

Virkeområde

Dette kapitlet får anvendelse på handelen med varer mellom partene.

Artikkel 2.3

Definisjoner

I dette kapitlet menes med
(a) «konsulære transaksjoner» prosedyren for å innhente fra en importerende parts konsul på den eksporterende partens territorium, eller på en tredjeparts territorium, en konsulær faktura eller et konsulært visum for en handelsfaktura, et opprinnelsesbevis, et manifest, en speditørs eksportdeklarasjon eller enhver annen tolldokumentasjon i forbindelse med import av varen,
(b) «toll» enhver form for toll, skatt eller avgift med tilsvarende virkning som er pålagt ved eller i forbindelse med import eller eksport av varer, herunder enhver form for tilleggsskatt

[1] I henhold til Artikkel XX [Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen] får dette avsnittet, og dens vedlegg, ikke anvendelse for Liechtenstein.

charge in connection with such importation or exportation, but does not include:
(i) a charge equivalent to an internal tax imposed consistently with Article III:2 of GATT 1994;
(ii) a measure applied in accordance with the provisions of Articles VI or XIX of the GATT 1994, the Anti-dumping Agreement, the SCM Agreement or the Safeguards Agreement, or a measure imposed in accordance with Article 22 of the DSU;
(iii) a fee or other charge imposed consistently with Article VIII of GATT 1994.

(c) 'export licensing procedures' means administrative procedures, howsoever called in each Party's procedures or referred to by each Party's customs authority, requiring the submission of an application or other documentation (other than that generally required for customs clearance purposes) to the relevant administrative body or bodies as a prior condition for exportation from the territory of the exporting Party;

(d) 'good of a Party' means a domestic good as this is understood under GATT 1994 or such goods as the Parties may decide, and includes originating goods;

(e) 'Harmonized System' means the Harmonized Commodity Description and Coding System, including all legal notes and amendments thereto developed by the World Customs Organization;

(f) 'import licensing agreement' means the Agreement on Import Licensing Procedures, set out in Annex 1A to the WTO Agreement;

(g) 'import licensing procedure' means an administrative procedure, howsoever called in each Party's procedures or referred to by each Party's customs authority, requiring the submission of an application or other documentation (other than that generally required for customs clearance purposes) to the relevant administrative body or bodies as a prior condition for importation into the territory of the importing Party;

(h) 'originating' has the meaning given in the Protocol on Rules of Origin;

(i) 'remanufactured good' means a good that:
(i) is entirely or partially comprised of parts obtained from goods that have been used;
(ii) has similar life expectancy and performance compared to the equivalent good when new; and
(iii) is given a similar warranty to the equivalent good when new.

eller tilleggsavgift i forbindelse med slik import eller eksport, men som ikke omfatter
(i) en avgift som tilsvarer en intern skatt pålagt i samsvar med artikkel III nr. 2 i GATT 1994,
(ii) et tiltak som anvendes i samsvar med bestemmelsene i artikkel VI eller XIX i GATT 1994, antidumpingavtalen, SCM-avtalen eller avtalen om beskyttelsestiltak, eller et tiltak pålagt i samsvar med artikkel 22 i tvisteløsningsavtalen (DSU),
(iii) et gebyr eller en annen avgift som pålegges i samsvar med artikkel VIII i GATT 1994,

(c) «eksportlisensieringsprosedyrer» administrative prosedyrer, uansett hva de kalles i hver av partenes prosedyrer eller benevnes av hver av partenes tollmyndighet, som krever at en søknad eller annen dokumentasjon (utenom den som vanligvis kreves for tollklarering) sendes inn til det eller de relevante forvaltningsorganene, som et vilkår for eksport fra den eksporterende partens territorium,

(d) «varer fra en part» en innenlandsk vare slik det er forstått i henhold til GATT 1994, eller slike varer som partene kan bestemme, herunder varer med opprinnelsesstatus,

(e) «harmonisert system» Det harmoniserte system for beskrivelse og koding av varer (HS), herunder alle rettslige merknader og endringer av disse som er utarbeidet av Verdens tollorganisasjon,

(f) «avtale om importlisensiering» avtalen om importlisensieringsprosedyrer fastsatt i vedlegg 1A til WTO-avtalen,

(g) «importlisensieringsprosedyre» en administrativ prosedyre, uansett hva den kalles i hver av partenes prosedyrer eller benevnes av hver av partenes tollmyndighet, som krever at en søknad eller annen dokumentasjon (utenom den som vanligvis kreves for tollklarering) sendes inn til det eller de relevante forvaltningsorganene, som et vilkår for import til den importerende partens territorium,

(h) «opprinnelse» den betydningen som er angitt i [protokollen] om opprinnelsesregler,

(i) «reprodusert vare» en vare som
(i) helt eller delvis er satt sammen av deler fra brukte varer,
(ii) har en tilsvarende forventet levetid og ytelse sammenlignet med en tilsvarende vare når den er ny, og
(iii) har en garanti tilsvarende den som gjelder for varen når den er ny,

(j) 'repair' means any processing operation undertaken on a good with the aim of remedying operating defects or material damage and substantially re-establishing the good to its original function or of ensuring compliance with technical requirements for its use. Repair of goods includes restoration and maintenance but does not include an operation or process that:
   (i) destroys the essential characteristics of a good, or creates a new or commercially different good;
   (ii) transforms an unfinished good into a finished good; or
   (iii) is used to improve or upgrade the technical performance of goods.

(k) 'performance requirement' means a requirement that:
   (i) a given quantity, value or percentage of goods be exported;
   (ii) goods of the Party granting an import licence be substituted for imported goods;
   (iii) a person benefiting from an import licence purchase other goods in the territory of the Party granting the import licence, or accord a preference to domestically produced goods;
   (iv) a person benefiting from an import licence produce goods in the territory of the Party granting the import licence, with a given quantity, value or percentage of domestic content; or
   (v) relates in whatever form to the volume or value of imports, to the volume or value of exports or to the amount of foreign exchange flows;

(l) 'Customs authorities' means:
   (i) For the United Kingdom, Her Majesty's Revenue and Customs and any other authority responsible for customs matters.
   (ii) For the Bailiwick of Jersey, the Jersey Customs & Immigration Service;
   (iii) For the Bailiwick of Guernsey, Guernsey Customs & Excise;
   (iv) For the Isle of Man, the Customs and Excise Division, Isle of Man Treasury;
   (v) For Norway: the Norwegian Customs Administration; and
   (vi) For Iceland: Iceland Revenue and Customs.

The customs authorities referred to above shall be responsible for the application and implementation of this Section and the Protocols and Annexes to this Section insofar as they apply to them, in their respective territories. References to

(j) «reparasjon» enhver behandling som utføres på en vare for å utbedre funksjonsfeil eller materielle skader, for i vesentlig grad å gjenskape varens opprinnelige funksjon eller sikre at den oppfyller de tekniske kravene til bruk. Reparasjon av varer omfatter tilbakeføring og vedlikehold, men ikke en behandling eller prosess som
   (i) ødelegger en vares vesentlige egenskaper eller skaper en ny eller kommersielt annerledes vare,
   (ii) omdanner en uferdig vare til en ferdigvare, eller
   (iii) brukes til å forbedre eller oppgradere varenes tekniske ytelse.

(k) «ytelseskrav» betyr et krav om
   (i) at en viss mengde, en viss verdi eller en viss prosentdel av varer eksporteres,
   (ii) at import av varer erstattes med varer fra den parten som utsteder en importlisens,
   (iii) at en person som anvender en importlisens, kjøper andre varer på territoriet til den parten som utsteder importlisensen, eller gir internt produserte varer en fortrinnsrett,
   (iv) at en person som anvender en importlisens, produserer varer på territoriet til den parten som utsteder importlisensen, i en viss mengde, til en viss verdi eller med en viss prosentdel av innenlandsk innhold, eller
   (v) at på en eller annen måte knytte mengden eller verdien av importen til mengden eller verdien av eksporten eller til størrelsen på strømmen av utenlandsk valuta,

(l) «tollmyndigheter» betyr
   (i) for Det forente kongerike, Her Majesty 's Revenue and Customs og enhver annen myndighet med ansvar for tollsaker,
   (ii) for Bailiwick of Jersey, Jersey Customs & Immigration Service,
   (iii) for Bailiwick of Guernsey, Guernsey Customs & Excise,
   (iv) for Isle of Man, Customs and Excise Division, Isle of Man Treasury,
   (v) for Norge: Toll- og avgiftsdirektoratet,
   (vi) for Island: Iceland Revenue and Customs.

Tollmyndighetene nevnt ovenfor er ansvarlige for anvendelsen og gjennomføringen av dette kapitlet og protokollene og vedleggene til dette kapitlet, i den grad de får anvendelse på dem, på sine respektive territorier. Henvisninger til «tollmyn-

"customs authority" in those provisions shall be read accordingly.

Article 2.4

National Treatment on Internal Taxation and Regulation

Each Party shall accord national treatment to the goods of the other Party in accordance with Article III of GATT 1994, including its interpretive notes, and to this end Article III of GATT 1994 and its interpretive notes are incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.5

Classification of Goods

For the purposes of this Agreement, the classification of goods in trade between the Parties shall be governed by each Party's respective tariff nomenclature in conformity with the Harmonized System and its legal notes and amendments.

Article 2.6

Customs Duties

1. Except as otherwise provided for in this Agreement, each Party shall eliminate all customs duties on originating goods of the other Party which are classified within Chapters 25 to 97 of the Harmonized System, with the exception of those goods (the "Scheduled Goods above HS Chapter 24") listed in the Tariff Elimination Schedules in Annex [X].
2. Except as otherwise provided for in this Agreement, each Party shall reduce or eliminate, in accordance with the Tariff Elimination Schedules in Annex [X], the customs duties on originating goods of the other Party which are classified within Chapters 1 to 24 of the Harmonized System, and the customs duties on originating goods of the other Party which are Scheduled Goods above HS Chapter 24 as referred to in paragraph 1.
3. Where and for so long as a Party's applied MFN customs duty is lower than the rate required pursuant to paragraph 1 or 2 above, the customs duty rate to be applied pursuant to this Agreement to originating goods of the other Party shall be calculated as equal to the importing Party's applied MFN customs duty.
4. A Party may at any time unilaterally accelerate the elimination of customs duties set out in

dighet» i disse bestemmelsene skal leses i tråd med dette.

Artikkel 2.4

Nasjonal behandling ved intern skattelegging og regulering

Hver part skal gi varene til den andre parten nasjonal behandling i samsvar med artikkel III i GATT 1994, herunder dens fortolkningsnoter, og for dette formålet skal artikkel III i GATT 1994 og dens fortolkningsnoter innarbeides i og gjøres til del av denne avtalen med de nødvendige tilpasningene.

Artikkel 2.5

Klassifisering av varer

I henhold til denne avtalen skal klassifiseringen av varer i handelen mellom partene være underlagt hver parts respektive tollnomenklatur i samsvar med Det harmoniserte system og dets rettslige merknader og endringer.

Artikkel 2.6

Toll

1. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal hver part avskaffe all toll på varer med opprinnelse fra den andre parten som er klassifisert i henhold til kapittel 25 – 97 i Det harmoniserte system, med unntak av de varene («Listeførte varer ut over HS kapittel 24») som er oppført i planen for avskaffelse av toll i vedlegg [X].
2. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal hver part sette ned eller avskaffe, i samsvar med planen for avskaffelse av toll i vedlegg [X], toll på varer med opprinnelse fra den andre parten som er klassifisert i henhold til kapittel 1–24 i Det harmoniserte system, og toll på varer med opprinnelse fra den andre parten som er listeførte varer ut over HS kapittel 24, som nevnt i nr. 1.
3. Dersom og så lenge den bestevilkårssatsen (MFN-satsen) som en part anvender, er lavere enn den satsen som kreves i henhold til ovennevnte nr. 1 eller 2, skal den tollsatsen som skal anvendes i henhold til denne avtalen på varer med opprinnelse fra den andre parten, beregnes som tilsvarende den MFN-satsen som den importerende parten anvender.
4. En part kan når som helst ensidig påskynde avskaffelsen av toll fastsatt i Vedlegg C og D

Annex C (Schedule of Concessions United Kingdom) For greater certainty, for goods within scope of paragraph 2, a Party may raise a customs duty to the level for a specific year as set out in Annex C (Schedule of Concessions United Kingdom) following a unilateral reduction as set out in this paragraph.

(bindingsliste Storbritannia). For tydelighets skyld påpekes det at for varer som omfattes av nr. 2, kan en part heve en tollsats til nivået for et bestemt år som fastsatt i Vedlegg C og D (bindingslister Storbritannia) etter en ensidig nedsettelse som fastsatt i nr. 4.

Article 2.7

Export Duties, Taxes and Other Charges

No Party shall adopt or maintain any duty, tax, fees or other charges of any kind imposed on the export of goods to the territory of another Party, unless the duty, tax, fee or other charge is also applied to like goods destined for domestic consumption. For the purpose of this Article, fees and other charges of any kind shall not include fees or other charges imposed in accordance with Article X.8 (Fees and Charges).

Artikkel 2.7

Eksportavgifter, skatter og andre avgifter

Ingen part skal innføre eller opprettholde toll, skatt, gebyrer eller andre former for avgifter som pålegges eksport av varer til en annen parts territorium, med mindre tollen, skatten, gebyret eller andre avgifter også gjelder for tilsvarende varer beregnet på innenlandsk forbruk. I denne artikkelen skal gebyrer og andre former for avgifter ikke omfatte gebyrer eller andre avgifter som er pålagt i samsvar med artikkel [X.8] (Gebyrer og avgifter).

Article 2.8

Fees and Charges

1. Each Party shall ensure, in accordance with Article VIII of GATT 1994 and its interpretative notes, that all fees and other charges within scope of GATT Article VIII:1(a), imposed by that Party on, or in connection with, importation or exportation including tasks provided under Article X.7 (Advance Rulings) of Section XX (Customs and Trade Facilitation), are limited to the amount of the approximate cost of services rendered, and shall not represent an indirect protection to domestic goods or a taxation of imports or of exports for fiscal purposes.
2. The fees and charges referred to in paragraph 1 shall not be calculated on an *ad valorem* basis.
3. Each Party shall publish information on fees and charges on the internet, as far as practicable in English. Such information shall include the service provided, the responsible authority, the fees and charges that will be applied and how they are calculated, as well as when and how payment has to be made.
4. Upon request, the customs authorities or other competent authorities of a Party shall provide information on fees and charges applicable to imports, exports or transit of goods, including the methods of calculation.
5. No Party shall require consular transactions, including related fees and other charges, in

Artikkel 2.8

Gebyrer og avgifter

1. Hver part skal i samsvar med artikkel VIII i GATT 1994 og dens fortolkningsnoter sikre at alle gebyrer og andre avgifter som omfattes av artikkel VIII nr. 1 bokstav a) i GATT, og som pålegges av vedkommende part ved eller i forbindelse med import eller eksport,inkludert oppgaver gitt under artikkel X.7 (forhåndsuttalelser) i avsnitt XX (Handelsfasilitering), er begrenset til de anslåtte kostnadene for de tjenestene som ytes, og skal ikke utgjøre en indirekte beskyttelse for innenlandske varer eller en beskatning av import eller eksport for skatte- og avgiftsformål.
2. Gebyrene og avgiftene nevnt i nr. 1 skal ikke beregnes på et ad valorem-grunnlag.
3. Hver part skal offentliggjøre opplysninger om gebyrer og avgifter på internett, og på engelsk dersom det er mulig. Slike opplysninger skal omfatte den tjenesten som ytes, hvilken myndighet som er ansvarlig, gebyrene og avgiftene som vil bli pålagt og hvordan de beregnes, samt når og hvordan de skal betales.
4. På anmodning skal en parts tollmyndigheter eller andre kompetente myndigheter framlegge opplysninger om gebyrer og avgifter for import, eksport eller transitt av varer, herunder beregningsmetoder.
5. Ingen part skal kreve konsulære transaksjoner, herunder tilknyttede gebyrer og andre

connection with the importation of any good of the other Party.

Article 2.9

Administration and Implementation of TRQs

1. The Parties agree that the administration of tariff quotas under this Agreement should be as conducive to trade as possible and, in particular, that it should facilitate regular imports and enable fill rates to be maximised.
2. A Party that intends any change in its quota administration method for any TRQ accorded to another Party under this Agreement shall notify the other Parties at least 3 months in advance of the effective date of the change.
3. The Parties shall exchange at regular intervals information on traded products, tariff quota management, price quotations and any useful information concerning their respective domestic markets and the implementation of tariff quotas.
4. Consultations shall be held at the request of either Party on any question relating to the implementation of the tariff quotas under this Agreement. If difficulties with implementation arise, such consultations shall be held promptly, with a view to adopting appropriate corrective measures.

Article 2.10

Temporary Admission of Goods

1. Each Party shall grant temporary admission with total conditional relief from import duties, as provided for in its laws and regulations, for the following goods, regardless of their origin:
   (a) goods intended for display or use at exhibitions, fairs, meetings, demonstrations or similar events;

   (b) professional equipment, including equipment for the press or for sound or television broadcasting, software, cinematographic equipment, and any ancillary apparatus or accessories for the equipment mentioned above that is necessary for carrying out the business activity, trade or profession of a person visiting the territory of the Party to perform a specified task;
   (c) containers, commercial samples, advertising films and recordings and other goods imported in connection with a commercial operation;
   (d) goods imported for sports purposes;

avgifter, i forbindelse med import av varer fra den andre parten.

Artikkel 2.9

Forvaltning og gjennomføring av tollkvoter

1. Partene er enige i at forvaltningen av tollkvoter i henhold til denne avtalen bør være så effektiv som mulig for handelen, og at den særlig bør lette regelmessig import og gjøre det mulig å oppnå best mulig kvoteutnyttelse.
2. En part som har til hensikt å endre sin metode for forvaltning av kvoter for enhver tollkvote som tildeles en annen part i henhold til denne avtalen, skal underrette de andre partene minst tre måneder før endringen trer i kraft.
3. Partene skal regelmessig utveksle opplysninger om varer det handles med, forvaltning av tollkvoter, prisnoteringer og all annen nyttig informasjon om sine respektive hjemmemarkeder og om gjennomføringen av tollkvotene.

4. Dersom en av partene anmoder om det, skal det holdes samråd om ethvert spørsmål som gjelder gjennomføringen av tollkvotene i henhold til denne avtalen. Dersom det oppstår vanskeligheter med gjennomføringen, skal slike samråd holdes umiddelbart, med sikte på å vedta egnede korrigerende tiltak.

Artikkel 2.10

Midlertidig innførsel av varer

1. Hver part skal innvilge midlertidig innførsel med fullt fritak for importavgifter, som fastsatt i sine lover og forskrifter, for følgende varer, uavhengig av deres opprinnelse:
   (a) Varer som innføres for framvisning eller bruk på utstillinger, messer, møter, for demonstrasjon eller for lignende arrangementer.
   (b) Yrkesutstyr, herunder utstyr til bruk for presse eller til radio- eller fjernsynssendinger, programvare, kinematografisk utstyr og alt hjelpeutstyr eller tilbehør til ovennevnte utstyr som er nødvendig for at en person som reiser inn på en annen parts territorium for å utføre en bestemt oppgave, skal kunne utøve sin forretnings- eller handelsvirksomhet eller sitt yrke,
   (c) containere, vareprøver, reklamefilmer og innspillinger samt andre varer som er importert i forbindelse med kommersiell drift,
   (d) varer som er importert for idrettsformål,

(e) goods intended for humanitarian purposes; and
(f) animals intended for specific purposes.

2. Each Party may require that the goods benefiting from temporary admission in accordance with paragraph 1:
   (a) are intended for re-exportation without having undergone any change except normal depreciation due to the use made of them;
   (b) are used solely by or under the personal supervision of a national or resident of another Party in the exercise of the business activity, trade, profession or sport of that person of another Party;
   (c) are not sold or leased while in its territory;
   (d) are accompanied by a security, if requested by the importing Party, in an amount no greater than the charges that would otherwise be owed on entry or final importation, releasable on exportation of the goods;
   (e) can be identified when imported and exported;
   (f) are re-exported within a specified period reasonably related to the purpose of the temporary admission; and
   (g) are admitted in no greater quantity than is reasonable for their intended use.
3. Each Party shall permit goods temporarily admitted under this Article to be re-exported through a customs port or office other than through which they were admitted.
4. Each Party shall provide that the importer or other person responsible for goods admitted under this Article shall not be liable for failure to export the goods within the period fixed for temporary admission, including any lawful extension, on presentation of satisfactory proof to the importing Party that the goods were totally destroyed in accordance with each Party's customs legislation.

Article 2.11

Inward and Outward Processing

1. Each Party shall allow temporary importation and exportation for inward processing and outward processing in accordance with international standards.
2. For the purposes of this Article;
   (a) "inward processing" means customs procedures under which certain goods can be

(e) varer som er beregnet på humanitære formål, og
(f) dyr som er beregnet på særlige formål.

2. Hver part kan kreve at varer som drar nytte av midlertidig innførsel i samsvar med nr. 1,
   (a) er beregnet på gjenutførsel uten å ha gjennomgått noen endring, unntatt normal verdiforringelse som følge av bruken av dem,
   (b) utelukkende brukes av eller under personlig tilsyn av en statsborger eller en bosatt person fra den andre parten når denne personen fra den andre parten utøver sin forretnings- eller handelsvirksomhet, sitt yrke eller sin idrett,
   (c) ikke selges eller leies ut mens de befinner seg på dens territorium,
   (d) ledsages av en sikkerhetsstillelse, dersom den importerende parten anmoder om det, pålydende et beløp som ikke er høyere enn de avgiftene som ellers ville ha påløpt ved innførsel eller import, og som bortfaller ved eksport av varene,
   (e) kan identifiseres ved import og eksport,
   (f) blir gjenutført innenfor et bestemt tidsrom som står i rimelig forhold til formålet med den midlertidige innførselen, og
   (g) ikke kan brukes i større mengder enn det som er rimelig for deres tiltenkte bruk.
3. Hver part skal tillate at varer som midlertidig innføres i henhold til denne artikkelen, gjenutføres gjennom et annet tollkontor ved en havn eller gjennom et annet tollsted enn der de ble innført.
4. Hver part skal sørge for at importøren eller en annen person som er ansvarlig for varer som innføres i henhold til denne artikkelen, ikke er ansvarlig for manglende eksport av varene innenfor den fristen som er fastsatt for midlertidig innførsel, herunder eventuell lovlig forlengelse, når det framlegges tilfredsstillende bevis for at varene ble fullt og helt tilintetgjort i samsvar med hver parts tollregelverk.

Artikkel 2.11

Innenlands og utenlands bearbeiding

1. Hver part skal tillate midlertidig innførsel og eksport for innenlands og utenlands bearbeiding i samsvar med internasjonale standarder.
2. I denne artikkelen menes med
   (a) «innenlands bearbeiding» tollprosedyrer i henhold til hvilke enkelte varer kan bringes

brought into a customs territory conditionally relieved from payment of customs duties. Such goods must be intended for re-exportation within a specified period after having undergone manufacturing, processing or repair; and

(b) "outward processing" means customs procedures under which certain goods, which are in free circulation in a customs territory, may be temporarily exported for manufacturing, processing or repair abroad and then re-imported with total or partial exemption from customs duties.

inn på et tollområde på visse vilkår som gir fritak for betaling av toll. Disse varene skal være beregnet på gjenutførsel innen en bestemt frist etter at de har gjennomgått en framstillings-, bearbeidings- eller reparasjonsprosess, og

(b) «utenlands bearbeiding» tollprosedyrer i henhold til hvilke enkelte varer som omsettes fritt på et tollområde, kan eksporteres midlertidig for framstilling, bearbeiding eller reparasjon i utlandet og deretter gjeninnføres med helt eller delvis fritak for toll.

Article 2.12

Import and Export Restrictions

Except as otherwise provided in this Agreement, no Party shall adopt or maintain any prohibition or restriction on the importation of any good of the other Party or the exportation or sale for export of any good destined for the territory of the other Party, except in accordance with Article XI of GATT 1994 and its interpretative notes. To this end, Article XI of GATT 1994 and its interpretive notes are incorporated into and made part of this Agreement *mutatis mutandis*. For greater certainty, the scope of this Article includes trade in remanufactured goods.

(a) A Party shall not adopt or maintain export and import price requirements, except as permitted in enforcement of countervailing and antidumping duty orders and undertakings.

(b) A Party shall not adopt or maintain import licensing conditioned on the fulfilment of a performance requirement, except as otherwise provided for in this Agreement.

Artikkel 2.12

Import- og eksportrestriksjoner

Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal ingen part vedta eller opprettholde forbud mot eller restriksjoner på import av varer fra den andre parten eller på eksport eller salg for eksport av varer som er beregnet på den andre partens territorium, unntatt i samsvar med artikkel XI i GATT 1994 og dens fortolkningsnoter. For dette formålet skal artikkel XI i GATT 1994 og dens fortolkningsnoter innarbeides i og gjøres til del av denne avtalen med de nødvendige tilpasningene. For tydelighets skyld påpekes det at denne artikkelens virkeområde omfatter handel med reproduserte varer.

(a) En part skal ikke vedta eller opprettholde krav til eksport- og importpriser, med mindre dette er tillatt for å håndheve påbud og tilsagn om utjevnings- og antidumpingtoll.

(b) En part skal ikke vedta eller opprettholde importlisensiering som er betinget av at et ytelseskrav er oppfylt, med mindre annet er fastsatt i denne avtalen.

Article 2.13

Import Licensing

1. No Party shall adopt or maintain any import licensing procedures which are inconsistent with the Import Licensing Agreement (including its interpretative notes) and to that end Articles 1 to 3 of the Import Licensing Agreement and its interpretive notes pertaining to those Articles are incorporated into and made part of this Agreement *mutatis mutandis*.

2. The Parties shall not adopt or maintain import licensing procedures in order to implement a measure that is inconsistent with this Agreement.

Artikkel 2.13

Importlisensiering

1. Ingen part skal vedta eller opprettholde importlisensieringsprosedyrer som ikke er i samsvar med avtalen om importlisensiering (herunder dens fortolkningsnoter), og for dette formålet skal artikkel 1–3 i avtalen om importlisensiering og dens fortolkningsnoter til disse artiklene innarbeides i og gjøres til del av denne avtalen med de nødvendige tilpasningene.
2. Partene skal ikke vedta eller opprettholde importlisensieringsprosedyrer for å gjennomføre et tiltak som ikke er i samsvar med denne avtalen.

3. A Party shall publish on an official government website any new or modified import licensing procedure, including any information that it is required to publish under Article 1.4(a) of the Import Licensing Agreement. To the extent possible, the Party shall do so at least 21 days before the new procedure or modification takes effect.

4. A Party shall be deemed to be in compliance with paragraph 2 with respect to a new or modified import licensing procedure if it notifies that procedure to the WTO Committee on Import Licensing provided for in Article 4 of the Import Licensing Agreement, including the information specified in Article 5(2) of the Import Licensing Agreement.
5. At the request of a Party, the other Party shall promptly provide any relevant information, including the information specified in Article 5(2) of the Import Licensing Agreement, with regard to any import licensing procedures that it intends to adopt, or that it maintains, or to modifications to existing licensing procedures.

6. For greater certainty, nothing in this Article requires a Party to grant an import licence, or prevents a Party from implementing its obligations or commitments under United Nations Security Council Resolutions, as well as multilateral non-proliferation regimes and import control arrangements.

Article 2.14

Export Licensing

1. Each Party shall consider the application of other appropriate measures to achieve an administrative purpose before seeking to adopt or maintain export licensing procedures.
2. Each Party shall publish any new export licensing procedure, or any modification to an existing export licensing procedure. Whenever practicable, such publication shall take place 45 days before the procedure or modification takes effect.
3. Within 60 days after the date of entry into force of this Agreement, each Party shall notify the other Parties of its existing export licensing procedures. Each Party shall notify to the other Parties any new export licensing procedures and any modifications to existing export licensing procedures, within 60 days of

3. En part skal offentliggjøre alle nye eller endrede importlisensieringsprosedyrer på et offisielt offentlig nettsted, herunder alle opplysninger som den er pålagt å offentliggjøre i henhold til artikkel 1.4 bokstav a) i avtalen om importlisensiering. I den grad det er mulig, skal parten gjøre dette minst 21 dager før den nye prosedyren eller endringen trer i kraft.

4. En part skal anses å oppfylle nr. 2 med hensyn til en ny eller endret importlisensieringsprosedyre dersom den underretter om denne prosedyren til WTOs komité for importlisensiering som fastsatt i artikkel 4 i avtalen om importlisensiering, herunder de opplysningene som er angitt i artikkel 5 nr. 2 i avtalen om importlisensiering.
5. På anmodning fra en part skal den andre parten umiddelbart framlegge alle relevante opplysninger, herunder de opplysningene som er angitt i artikkel 5 nr. 2 i avtalen om importlisensiering, med hensyn til eventuelle importlisensieringsprosedyrer som den har til hensikt å vedta, eller som den opprettholder, eller endringer i eksisterende lisensieringsprosedyrer.
6. For tydelighets skyld påpekes det at ingen bestemmelse i denne artikkelen krever at en part skal utstede en importlisens, eller hindrer en part i å gjennomføre sine forpliktelser i henhold til FNs sikkerhetsråds resolusjoner samt multilaterale ordninger for ikke-spredning og importkontroll.

Artikkel 2.14

Eksportlisensiering

1. Hver part skal vurdere å anvende andre egnede tiltak for å oppfylle et administrativt formål før den søker å vedta eller opprettholde eksportlisensieringsprosedyrer.

2. Hver part skal offentliggjøre eventuelle nye eksportlisensieringsprosedyrer eller eventuelle endringer i en eksisterende eksportlisensieringsprosedyre. Når det er praktisk mulig, skal slik offentliggjøring finne sted 45 dager før prosedyren eller endringen får virkning.
3. Innen 60 dager etter at denne avtalen er trådt i kraft, skal hver part underrette de andre partene om sine eksisterende eksportlisensieringsprosedyrer. Hver part skal underrette de andre partene om eventuelle nye eksportlisensieringsprosedyrer og om eventuelle endringer i eksisterende eksportlisensierings-

its publication. These notifications shall include references to the source(s) where the information required in paragraph 4 is published.

4. Each Party shall ensure that it includes in the publications it has notified under paragraph 3:

   (a) the texts of its export licensing procedures, or any modifications it makes to those procedures;
   (b) a description of the goods subject to the export licensing procedure;
   (c) for each export licensing procedure, a description of:
      (i) the process for applying for a licence; and
      (ii) any criteria an applicant must meet to be eligible to apply for a licence, such as possessing an activity licence, establishing or maintaining an investment, or operating through a particular form of establishment in a Party's territory;

   (d) a contact point or points from which interested persons can obtain further information on the conditions for obtaining an export licence;
   (e) the administrative body or bodies to which an application for a licence or other relevant documentation must be submitted;
   (f) a description of or a citation to a publication reproducing in full any measure or measures that the export licensing procedure is designed to implement;
   (g) the period during which each export licensing procedure will be in effect, unless the procedure will remain in effect until withdrawn or revised in a new publication;

   (h) if the Party intends to use an export licensing procedure to administer an export quota, the overall quantity and, if practicable, value of the quota and the opening and closing dates of the quota; and
   (i) any exemptions or exceptions that replace the requirement to obtain an export licence, and how to request or use those exemptions or exceptions.

5. For greater certainty, nothing in this Article requires a Party to grant an export licence, or prevents a Party from adopting, maintaining or implementing an export control regime and sanctions regime, or from implementing its obligations or commitments under United Nations Security Council Resolutions and the

prosedyrer innen 60 dager etter at de er offentliggjort. Disse underretningene skal inneholde henvisninger til kilden(e) der de opplysningene som kreves i nr. 4, er offentliggjort.

4. Hver part skal sikre at offentliggjøringen som den har underrettet om i henhold til nr. 2, omfatter

   (a) ordlyden i eksportlisensieringsprosedyrene, eller eventuelle endringer den foretar i disse prosedyrene,
   (b) en beskrivelse av de varene som omfattes av eksportlisensieringsprosedyren,
   (c) for hver eksportlisensieringsprosedyre, en beskrivelse av
      (i) prosessen for å søke om lisens, og

      (ii) eventuelle kriterier som søkeren må oppfylle for å kunne søke om lisens, for eksempel krav om en virksomhetslisens, etablering eller vedlikehold av en investering eller drift gjennom en bestemt form for virksomhet på en parts territorium,
   (d) et eller flere kontaktpunkter der interesserte kan få ytterligere opplysninger om vilkårene for å oppnå en eksportlisens,

   (e) det eller de forvaltningsorganene som en lisenssøknad eller annen relevant dokumentasjon skal sendes til,
   (f) en beskrivelse av eller henvisning til en publikasjon som fullt ut gjengir det eller de tiltakene som gjennomføres i forbindelse med eksportlisensieringsprosedyren,
   (g) det tidsrommet hver eksportlisensieringsprosedyre vil gjelde for, med mindre prosedyren vil fortsette å gjelde inntil den trekkes tilbake eller revideres i en ny publikasjon,
   (h) dersom parten har til hensikt å bruke en eksportlisensieringsprosedyre til å forvalte en eksportkvote, den samlede mengden og, dersom det er praktisk mulig, kvoteverdien og kvotens start- og sluttdato, og
   (i) eventuelle fritak eller unntak som erstatter eksportlisenskravet, og hvordan man anmoder om eller anvender disse fritakene eller unntakene.

5. For tydelighets skyld påpekes det at ingen bestemmelse i denne artikkelen krever at en part skal utstede en eksportlisens, eller hindrer en part i å vedta, opprettholde eller gjennomføre en ordning for eksportkontroll og sanksjoner, eller i å gjennomføre sine forpliktelser i henhold til FNs sikkerhetsråds resolu-

Arms Trade Treaty, as well as multilateral non-proliferation regimes and export control arrangements including the Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies, the Australia Group, the Nuclear Suppliers Group, and the Missile Technology Control Regime.

sjoner og våpenhandelstraktaten, samt multilaterale ordninger for ikke-spredning og ordninger for eksportkontroll, herunder Wassenaaravtalen om kontroll med eksporten av konvensjonelle våpen og varer og teknologier til flerbruksformål (The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies), Australiagruppen, gruppen av leverandører av nukleært materiale (Nuclear Suppliers Group) og missilteknologikontrollregimet (Missile Technology Control Regime).

Article 2.15

Goods for Repair or Alteration

1. No Party shall apply a customs duty to a good, regardless of its origin, that re-enters the Party's territory after that good has been temporarily exported for repair or alteration from its territory to the territory of the other Party from which the good was exported, regardless of whether that repair or alteration has increased the value of the good or could have been performed in the territory of the Party from which the good was exported for repair or alteration.
2. Paragraph 1 does not apply to any materials used in the repair or alteration which were in a duty suspended state at the time of the repair or alteration unless a payment equivalent to the duty suspended has subsequently been made.
3. No Party shall apply customs duties to a good, regardless of origin, imported temporarily from the customs territory of the other Party for repair or alteration.
4. Paragraph 1 does not apply to a good imported in bond, into free trade zones, or in similar status, which is then exported for repair and is not re-imported in bond, into free trade zones, or in similar status.
5. For the purposes of this Article, repair or alteration does not include an operation or process that:
   (a) destroys a good's essential characteristics or creates a new or commercially different good; or
   (b) transforms an unfinished good into a finished good; or
   (c) is used to improve or upgrade the technical performance of the goods or changes the function of the goods.
6. This Article shall not apply in cases where the good which is imported or exported for repair

Artikkel 2.15

Varer som repareres eller endres

1. Partene skal ikke kreve toll på en vare, uansett opprinnelse, som gjeninnføres til partens territorium etter at varen har vært midlertidig eksportert for reparasjon eller endring fra dens territorium til den andre partens territorium der varen ble eksportert fra, uansett om denne reparasjonen eller endringen har økt varens verdi eller kunne ha vært utført på territoriet til den parten der varen ble eksportert fra for reparasjon eller endring.
2. Nr. 1 får ikke anvendelse på materialer brukt i forbindelse med reparasjonen eller endringen som var fritatt for betaling av toll på det tidspunktet reparasjonen eller endringen fant sted, med mindre det senere er foretatt en betaling tilsvarende tollfritaket.
3. Ingen part skal kreve toll på en vare, uansett opprinnelse, som er midlertidig innført fra den andre partens tollområde for reparasjon eller endring.
4. Nr. 1 får ikke anvendelse på en vare som importeres til tollager, frihandelssoner eller lignende, og som deretter eksporteres med henblikk på reparasjon og ikke gjeninnføres til tollager, frihandelssoner eller lignende.
5. I henhold til denne artikkelen omfatter ikke reparasjon eller endring en behandling eller prosess som
   (a) ødelegger en vares vesentlige egenskaper eller skaper en ny eller kommersielt annerledes vare,
   (b) omdanner en uferdig vare til en ferdigvare, eller
   (c) brukes til å forbedre eller oppgradere varenes tekniske ytelse eller endre varenes funksjon.
6. Denne artikkelen får ikke anvendelse dersom varen som er importert eller eksportert for

or alteration falls within Chapters 1-24 of the Harmonized System or the Scheduled Goods above HS Chapter 24, as referred to in paragraph 1 of the Article X.6 (Customs Duties).

Article 2.16

Remanufactured Goods

1. Unless otherwise provided for in this Agreement, no Party shall accord to remanufactured goods of the other Party a treatment that is less favourable than that it accords to like goods in new condition. Each Party may require that remanufactured goods are identified as such for distribution or sale.
2. If a Party adopts or maintains import and export prohibitions or restrictions on used goods on the basis that they are used goods, it shall not apply those measures to remanufactured goods.

Article 2.17

Data Sharing on Preference Utilisation

1. For the purpose of monitoring the functioning of this Agreement and calculating preference utilisation rates, the Parties shall annually exchange import statistics starting one year after the entry into force of this Agreement.
2. The exchange of import statistics shall cover data pertaining to the most recent year available, including value and, where applicable, volume, at the tariff line level for imports of goods of the other Party benefitting from preferential duty treatment under this Agreement and those that received non-preferential treatment.

Article 2.18

Review Clause

1. In the interests of supporting their trade in agricultural and fisheries products, the Parties shall endeavour to find appropriate solutions to any difficulties in their trade in agricultural and fisheries products.
2. On the request of a Party, the Parties agree to consult on further liberalisation of trade between them in agricultural and fisheries products, including by way of a review of the conditions of trade in agricultural and fisheries products every five years.
3. In light of these reviews and of the Parties' respective agricultural and fisheries policies the Parties will meet to discuss reducing any type of obstacles to trade in the agricultural

reparasjon eller endring, omfattes av kapittel 1–24 i Det harmoniserte system eller er listeførte varer ut over HS kapittel 24, som nevnt i nr. 1 i artikkelen om [avskaffelse av] toll.

Artikkel 2.16

Reproduserte varer

1. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal ingen part gi den andre partens reproduserte varer en behandling som er mindre gunstig enn den behandlingen den gir tilsvarende varer i ny stand. Hver part kan kreve at reproduserte varer identifiseres som slike med henblikk på distribusjon eller salg.
2. Dersom en part vedtar eller opprettholder import- og eksportforbud eller restriksjoner på brukte varer med den begrunnelse at de er brukte varer, skal den ikke anvende disse tiltakene på reproduserte varer.

Artikkel 2.17

Deling av data om preferanseutnyttelse

1. For å overvåke denne avtalens virkemåte og beregne preferanseutnyttelsesgraden skal partene hvert år utveksle importstatistikker som starter ett år etter at denne avtalen er trådt i kraft.
2. Utvekslingen av importstatistikker skal omfatte opplysninger om det siste tilgjengelige året, herunder verdi og eventuelt volum, på tollposisjonsnivået for import av varer fra den andre parten som nyter godt av preferansetollbehandling i henhold til denne avtalen, og for varer som ikke har fått preferansebehandling.

Artikkel 2.18

Gjennomgangsklausul

1. For å støtte handelen med landbruks- og fiskerivarer skal partene bestrebe seg på å finne hensiktsmessige løsninger på eventuelle problemer i sin handel med landbruks- og fiskerivarer.
2. På anmodning fra en part samtykker partene i holde samråd om videre liberalisering av handelen mellom dem når det gjelder landbruks- og fiskerivarer, herunder med en gjennomgang av vilkårene for handel med landbruks- og fiskerivarer hvert femte år.
3. På bakgrunn av disse gjennomgangene og partenes respektive landbruks- og fiskeripolitikk skal de møtes for å drøfte hvordan de kan redusere enhver form for handelshindring i

and fisheries sector, on a balanced and mutually beneficial basis.

4. For the purpose of this Article, "agricultural and fisheries products" means all goods within Chapters 1 to 24 of the Harmonized System, and also the Scheduled Goods above HS Chapter 24, as referred to in paragraph 1 of Article X.6 (Customs duties).

landbruks- og fiskerisektoren på en balansert og gjensidig fordelaktig måte.

4. I denne artikkelen menes med «landbruks- og fiskerivarer» alle varer som er omfattet av kapittel 1–24 i Det harmoniserte system, og også er listeførte varer ut over HS kapittel 24, som nevnt i nr. 1 i artikkelen om [avskaffelse av] toll.

Article 2.19

Committee on Trade in Goods

1. The Parties hereby establish a Committee on Trade in Goods (referred to in this Article as the "Committee").
2. The Committee shall comprise government representatives of each Party. Each Party shall ensure that its representatives in the Committee have the appropriate expertise with respect to the issues under discussion.
3. Meetings of the Committee shall be chaired jointly by either Norway or Iceland on the one side and the United Kingdom on the other side and shall take decisions and make recommendations by consensus.
4. The Parties shall agree on the meeting schedule and agenda. Meetings may take place in person or by any means of communication agreed by the Parties.
5. The Committee shall meet at the request of either Party, and may consider any matter arising under this Section and under Section X (Customs and Trade Facilitation) and the Protocols on Rules of Origin and Mutual Administrative Assistance in Customs Matters, and Sub-Section 2.4 (Geographical Indications and Traditional Terms) of Chapter 7 (Intellectual Property). It functions shall include, amongst other things:
   (a) promoting trade in goods between the Parties and considering concerns that may arise in trade in goods between the Parties;
   (b) addressing barriers to trade in goods between the Parties, including through reviews according to Article X.18 (Review Clause), and further consultation on the functioning of the trade regimes for Processed Agricultural Products, and addressing barriers related to the application of non-tariff measures;
   (c) monitoring and reviewing the implementation of commitments and ensuring the proper functioning of this Section and of

Artikkel 2.19

En underkomité for handel med varer

1. Partene etablerer med dette en underkomité for handel med varer (i denne artikkelen omtalt som «komiteen»).
2. Komiteen skal være sammensatt med representanter for partenes regjeringer. Hver part skal sikre at dens representanter i komiteen innehar den sakkunnskapen som er nødvendig med hensyn til spørsmålene som skal drøftes.
3. Møtene i komiteen skal ledes i fellesskap enten av Norge eller Island på den ene side og Det forente kongerike på den annen side, og den skal treffe beslutninger og gi anbefalinger ved enighet.
4. Partene skal bli enige om møteplanen og dagsordenen. Møtene kan finne sted fysisk eller ved hjelp av et hvilket som helst kommunikasjonsmiddel som partene har avtalt.
5. Komiteen skal møtes på anmodning fra en av partene og kan behandle alle spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet og kapittel X – Tollprosedyrer og handelsfasilitering og protokoller om opprinnelsesregler og gjensidig administrativ bistand i tollsaker, og avsnitt X Geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser i avdeling X om immaterialrett. Dens oppgaver skal blant annet omfatte å
   (a) fremme handelen med varer mellom partene og ta hensyn til bekymringer som kan oppstå i forbindelse med handelen med varer mellom partene,
   (b) håndtere hindringer i forbindelse med handelen med varer mellom partene, herunder gjennom gjennomganger i samsvar med artikkel 18 i revisjonsklausulen, og holde ytterligere samråd om hvordan handelsordningene for bearbeidede landbruksprodukter virker, og håndtere hindringer knyttet til anvendelsen av andre tiltak enn tolltiltak,
   (c) overvåke og gjennomgå gjennomføringen av forpliktelser og sikre at dette kapitlet og kapittel X – Tollprosedyrer og handelsfasili-

Section 4 (Customs and Trade Facilitation) and the Protocols on Rules of Origin and Mutual Administrative Assistance in Customs Matters, including identifying areas for improvement;

(d) providing a forum for the Parties to exchange information, discuss best practices and share implementation experience;

(e) considering a request made by a Party concerning the amendment of Annexes [Annexes on Geographical Indications for UK; Iceland; and Norway] pursuant to Article [X Addition of Geographical Indications for protections] of Chapter 7 (Intellectual Property);

(f) enhancing international cooperation and coordination in relevant multilateral fora on trade facilitation and on matters of common interest, including tariff classification, customs valuation and origin, with a view to establishing, if possible, common positions, and reviewing relevant international initiatives in order to identify further areas where joint action could contribute to their common objectives;

(g) reviewing and addressing all issues arising from the implementation and operation of the World Trade Organization (WTO) Agreement on Trade Facilitation;

(h) reviewing the rules set out in the Protocol on Rules of Origin and its annexes, inter alia in the light of international developments, including the future amendments to the Harmonized System to ensure that the obligations of the Parties are not substantively affected;

(i) formulating resolutions, recommendations, explanatory notes or opinions regarding actions or measures which it considers necessary for the attainment of the objectives and effective functioning of this Section, Section 4 (Customs and Trade Facilitation) and the Protocols on Rules of Origin and Mutual Administrative Assistance in Customs Matters;

(j) Where appropriate, referring matters considered by the Goods Committee to the Joint Committee or another committee established under this Agreement;

(k) undertaking any other work that the Joint Committee may assign to it; and,

(l) establishing and dissolving working groups as necessary on matters related to this Sec-

tering og protokoller om opprinnelsesregler og gjensidig administrativ bistand i tollsaker funger på en tilfredsstillende måte, herunder identifisere områder som kan forbedres,

(d) opprette et forum der partene kan utveksle opplysninger, diskutere beste praksis og utveksle erfaringer med gjennomføringen,

(e) vurdere en anmodning fra en part om endring av vedlegg [vedleggene om geografiske betegnelser for Det forente kongerike, Island og Norge] i henhold til artikkel [X Tilføyelse av geografiske betegnelser for beskyttelse],

(f) styrke internasjonalt samarbeid og samordning i relevante multilaterale fora om handelsfasilitering og i saker av felles interesse, herunder tariffering, beregning av tollverdi og opprinnelse, med sikte på å opprette, dersom det er mulig, felles posisjoner og gjennomgå relevante internasjonale initiativer for å identifisere andre områder der felles tiltak kan bidra til å nå deres felles mål,

(g) gjennomgå og behandle alle spørsmål som oppstår i forbindelse med gjennomføringen av og funksjonen til Verdens handelsorganisasjons (WTO) avtale om handelsfasilitering,

(h) gjennomgå reglene fastsatt i protokollen om opprinnelsesregler og dens vedlegg, blant annet på bakgrunn av internasjonal utvikling, herunder framtidige endringer av Det harmoniserte system, for å sikre at partenes forpliktelser ikke påvirkes i vesentlig grad,

(i) utarbeide resolusjoner, anbefalinger, forklarende noter eller uttalelser om handlinger eller tiltak som den anser som nødvendig for å nå målene og sikre at dette kapitlet og kapitlet om tollprosedyrer og handelsfasilitering og protokoller om opprinnelsesregler og gjensidig administrativ bistand i tollsaker fungerer på en effektiv måte,

(j) henvise saker, dersom det er relevant, som komiteen for handel med varer har vurdert, til den blandede komiteen eller en annen komité opprettet i henhold til denne avtalen,

(k) utføre alle andre oppgaver som den blandede komiteen kan tildele den, og

(l) opprette og oppløse arbeidsgrupper dersom det er nødvendig, når det gjelder

tion, Section 4 (Customs and Trade Facilitation) and the Protocol on Rules of Origin.

Article 2.20

Annexes and Protocol

1. The following Annexes form an integral part of this Section:
   (a) Annex [x] (Schedule on Tarif Commitments on Goods – Commitments of Norway on Goods Originating in the United Kingdom
   (b) Annex [x] (Schedule on Tarif Commitments on Goods – Commitments of Iceland on Goods Originating in the United Kingdom)
   (c) Annex [x] (Schedule on Tarif Commitments on Goods – Commitments of the United Kingdom on Goods Originating in Iceland and Norway
   (d) Annex [x] (Entry into force of scheduled tariff rate quotas for calender year 2021)
   (e) Annex [x] (Bilateral annex between Norway and the United Kingdom on transit)
2. The Protocol on Rules of Origin and its Annexes form an integral part of this Section.

Section 2.2

Technical barriers to trade

Article 2.21

Objective

The objective of this Section is to facilitate trade in goods between the Parties[2] by preventing, identifying and eliminating unnecessary technical barriers to trade.

Article 2.22

Scope

1. This Section applies to the preparation, adoption and application of all standards, technical regulations and conformity assessment procedures, which may affect trade in goods between the Parties.
2. This Section does not apply to:

[2] Pursuant to Article XX (Trade and Economic Relations Governed by this Agreement), this Section shall not apply to Liechtenstein.

spørsmål knyttet til dette kapitlet, kapittel X: Tollprosedyrer og handelsfasilitering og protokollen om opprinnelsesregler.

Artikkel 2.20

Vedlegg

1. Følgende vedlegg utgjør en integrert del av dette kapitlet:
   (a) Vedlegg [X – Tollkonsesjoner Norge]
   (b) Vedlegg [X – Tollkonsesjoner Island]
   (c) Vedlegg [X – Tollkonsesjoner Det forente kongerike]
   (d) Vedlegg [X – iverksettelse av tollkvoter for kalenderåret 2021
   (e) Vedlegg [X – Bilateralt vedlegg mellom Norge og Det forente kongerike om transitt]
2. Protokollen for opprinnelsesregler og dets vedlegg er en integrert del av dette avsnittet.

Avsnitt 2.2

Tekniske handelshindringer

Artikkel 2.21

Formål

Formålet med dette avsnittet er å lette handelen med varer mellom partene[2] ved å forebygge, identifisere og fjerne unødvendige tekniske handelshindringer.

Artikkel 2.22

Virkeområde

1. Dette avsnittet får anvendelse på utarbeiding, vedtakelse og anvendelse av alle standarder, tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer som kan påvirke handelen med varer mellom partene.
2. Dette avsnittet får ikke anvendelse på

[2] I henhold til artikkel XX (Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen), får dett avsnittet ikke anvendelse for Liechtenstein.

(a) purchasing specifications prepared by governmental bodies for production or consumption requirements of such bodies; or

(b) SPS measures that fall within scope of Section [3] (Sanitary and phytosanitary measures).

3. The Annexes to this Section apply, in respect of products within their scope, in addition to this Section. Any provision in an Annex to this Section that an international standard or body or organisation is to be considered or recognised as relevant, does not prevent a standard developed by any other body or organisation from being considered to be a relevant international standard pursuant to paragraphs 4 and 5 of Article [X.4] (Technical Regulations).

4. The Parties acknowledge that Iceland and Norway, following their obligations under the EEA Agreement, adopt EU technical regulations and conformity assessment procedures into their national legislations. Such adopted EU measures are referred to here and in paragraph 5 as harmonised technical regulations and conformity assessment procedures. Whereas non-harmonised technical regulations and conformity assessment procedures are prepared and reviewed at national level, the substance of harmonised technical regulations and conformity assessment procedures are prepared and reviewed by the EU.

5. With respect to harmonised technical regulations and conformity assessment procedures, it is understood that, where relevant, obligations under Articles 4, 6 and 7 are considered fulfilled by Iceland and Norway when the European Union has fulfilled its identical commitments in accordance with the Trade and Cooperation Agreement between the European Union and the United Kingdom, except where Iceland and Norway have a discretion in how any EU technical regulations and conformity assessment procedures are to be implemented in their national law.

Article 2.23

Relationship with the TBT Agreement

1. Articles 2 to 9 of, and Annexes 1 and 3 to, the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT Agreement) are incorporated into

(a) innkjøpsspesifikasjoner utarbeidet av statlige organer med henblikk på slike organers behov for produksjon eller forbruk, eller

(b) Veterinære og plantesanitære tiltak som omfattes av virkeområdet for avsnitt [3] (Veterinære og plantesanitære tiltak).

3. I tillegg til dette avsnittet får vedleggene til dette avsnittet anvendelse, når det gjelder produkter som omfattes av deres virkeområde. Enhver bestemmelse i et vedlegg til dette avsnittet om at en internasjonal standard, et internasjonalt organ eller en internasjonal organisasjon skal vurderes eller anerkjennes som relevant, er ikke til hinder for at en standard utarbeidet av ethvert annet organ eller enhver annen organisasjon kan anses som en relevant internasjonal standard i henhold til nr. 4 og 5 i artikkel [X.4] (Tekniske forskrifter).

4. Partene anerkjenner at Island og Norge, som følge av sine forpliktelser etter EØS-avtalen, vedtar EUs tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer i sin nasjonale lovgivning. Slike vedtatte EU-tiltak omtales her og i nr. 5 som harmoniserte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer. Ikke-harmoniserte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer utarbeides og gjennomgås på nasjonalt plan, mens innholdet i harmoniserte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer utarbeides og gjennomgås av EU.

5. Når det gjelder harmoniserte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer, er det underforstått at, dersom det er relevant, forpliktelsene i henhold til artikkel 4, 6 og 7 anses oppfylt av Island og Norge når Den europeiske union har oppfylt sine identiske forpliktelser i samsvar med handels- og samarbeidsavtalen mellom Den europeiske union og Det forente kongerike, unntatt i tilfeller der Island og Norge har adgang til å utøve skjønn med hensyn til hvordan enhver av EUs tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer skal gjennomføres i deres nasjonale lovgivning.

Artikkel 2.23

Forholdet til TBT-avtalen

1. Artikkel 2–9 i og vedlegg 1 og 3 til WTO-avtalen om tekniske handelshindringer (TBT-avtalen) inkorporeres i og gjøres til del av

and made part of this Agreement *mutatis mutandis.*

2. Terms referred to in this Section and in the Annexes to this Section shall have the same meaning as they have in the TBT Agreement.

Article 2.24

Technical Regulations

1. Each Party shall carry out impact assessments of planned technical regulations in accordance with its respective rules and procedures. The rules and procedures referred to in this paragraph and in paragraph 8 may provide for exceptions.
2. Each Party shall assess the available regulatory and non-regulatory alternatives to the proposed technical regulation that may fulfil the Party's legitimate objectives, in accordance with Article 2.2 of the TBT Agreement.
3. Each Party shall use relevant international standards as a basis for its technical regulations except when it can demonstrate that such international standards would be an ineffective or inappropriate means for the fulfilment of the legitimate objectives pursued.
4. International standards developed by the International Organization for Standardization (ISO), International Electrotechnical Commission (IEC), International Telecommunication Union (ITU) and Codex Alimentarius Commission (Codex) shall be the relevant international standards within the meaning of Articles 2 and 5 of the TBT Agreement and Annex 3 to the TBT Agreement.
5. A standard developed by other international organisations may also be considered a relevant international standard within the meaning of Articles 2 and 5 of the TBT Agreement and Annex 3 to the TBT Agreement, provided that:
   (a) it has been developed by a standardising body which seeks to establish consensus either:
      (i) among national delegations of the participating WTO Members representing all the national standardising bodies in their territory that have adopted, or expect to adopt, standards for the subject matter to which the international standardisation activity relates; or
      (ii) among governmental bodies of participating WTO Members; and
   (b) it has been developed in accordance with the Decision of the WTO Committee on

denne avtalen med de nødvendige tilpasningene.

2. Termene omhandlet i dette avsnittet og i vedleggene til dette avsnittet skal ha samme betydning som i TBT-avtalen.

Artikkel 2.24

Tekniske forskrifter

1. Hver part skal utføre konsekvensvurderinger av planlagte tekniske forskrifter i samsvar med sine respektive regler og prosedyrer. I reglene og prosedyrene nevnt i dette nummeret og i nr. 8 kan det fastsettes unntak.
2. Hver part skal vurdere tilgjengelige regelverksmessige og ikke-regelverksmessige alternativer til den foreslåtte tekniske forskriften som kan oppfylle partens legitime formål, i samsvar med artikkel 2.2 i TBT-avtalen.
3. Hver part skal bruke relevante internasjonale standarder som grunnlag for sine tekniske forskrifter, unntatt når den kan godtgjøre at slike internasjonale standarder vil være ineffektive eller uhensiktsmessige med hensyn til å nå de legitime målene som søkes oppnådd.
4. Internasjonale standarder utarbeidet av Den internasjonale standardiseringsorganisasjon (ISO), Den internasjonale elektrotekniske standardiseringsorganisasjon (IEC), Den internasjonale teleunion (ITU) og Codex Alimentarius-kommisjonen (Codex) skal være relevante internasjonale standarder i henhold til artikkel 2 og 5 i TBT-avtalen og vedlegg 3 til TBT-avtalen.
5. En standard som er utarbeidet av andre internasjonale organisasjoner, kan også anses som en relevant internasjonal standard i henhold til artikkel 2 og 5 i TBT-avtalen og vedlegg 3 til TBT-avtalen, forutsatt at
   (a) den er utarbeidet av et standardiseringsorgan som har som mål å oppnå enighet enten
      (i) blant de nasjonale delegasjonene hos de deltakende WTO-medlemmene som representerer alle de nasjonale standardiseringsorganene på deres territorium, som har vedtatt eller forventes å vedta standarder for det formålet som den internasjonale standardiseringsvirksomheten gjelder, eller
      (ii) blant de statlige organene hos de deltakende WTO-medlemmene og
   (b) den er utarbeidet i samsvar med beslutningen fra WTO-komiteen for tekniske han-

Technical Barriers to Trade on Principles for the Development of International Standards, Guides and Recommendations with relation to Articles 2 and 5 of the TBT Agreement and Annex 3 to the TBT Agreement.[3]

6. Where a Party does not use international standards as a basis for a technical regulation, on request of another Party, it shall identify any substantial deviation from the relevant international standard, explain the reasons why such standards were judged inappropriate or ineffective for the objective pursued, and provide the scientific or technical evidence on which that assessment was based.

7. Each Party shall review its technical regulations in accordance with its respective rules and procedures to increase the convergence of those technical regulations with relevant international standards, taking into account, *inter alia*, any new developments in the relevant international standards or any changes in the circumstances that have given rise to divergence from any relevant international standards.
8. In accordance with its respective rules and procedures and without prejudice to Chapter X [Good Regulatory Practices and Regulatory Cooperation], when developing a major technical regulation which may have a significant effect on trade, each Party shall ensure that procedures exist that allow persons to express their opinion in a public consultation, except where urgent problems of safety, health, environment or national security arise or threaten to arise. Each Party shall allow persons of another Party to participate in such consultations on terms that are no less favourable than those accorded to its own nationals, and shall make the results of those consultations public.

Article 2.25

Standards

1. Each Party shall encourage the standardising bodies established within its territory, as well as the regional standardising bodies of which a Party or the standardising bodies established in its territory are members:

   (a) to participate, within the limits of their resources, in the preparation of interna-

[3] G/TBT/9, 13 November 2000, Annex 4.

delshindringer om prinsipper for utvikling av internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger med hensyn til artikkel 2 og 5 i TBT-avtalen og vedlegg 3 til TBT-avtalen.[3]

6. Dersom en part ikke bruker internasjonale standarder som grunnlag for en teknisk forskrift, skal den på anmodning fra en annen part identifisere ethvert vesentlig avvik fra den relevante internasjonale standarden, begrunne hvorfor slike standarder ble ansett som uhensiktsmessige eller ineffektive for det målet som søkes oppnådd, og framlegge den vitenskapelige eller tekniske dokumentasjonen som vurderingen bygger på.
7. Hver part skal gjennomgå sine tekniske forskrifter i samsvar med sine respektive regler og prosedyrer for å øke disse tekniske forskriftenes samsvar med relevante internasjonale standarder, idet det blant annet tas hensyn til en eventuell ny utvikling i de relevante internasjonale standardene eller eventuelle endringer i omstendighetene som har ført til forskjeller i forhold til relevante internasjonale standarder.

8. I samsvar med sine respektive regler og prosedyrer, og med forbehold for kapittel X [God regelverkspraksis og regelverkssamarbeid], skal hver part ved utarbeiding av en viktig teknisk forskrift som kan ha en vesentlig innvirkning på handelen, sikre at det foreligger prosedyrer som gjør det mulig for personer å avgi uttalelse i en offentlig høring, unntatt dersom det oppstår eller risikerer å oppstå akutte problemer med hensyn til sikkerhet, helse, miljø eller nasjonal sikkerhet. Hver part skal tillate at personer fra en annen part deltar i slike høringer på vilkår som ikke er mindre gunstige enn dem som gis egne borgere, og skal offentliggjøre resultatene av slike høringer.

Artikkel 2.25

Standarder

1. Hver part skal oppfordre standardiseringsorganene som er etablert på dens territorium, og de regionale standardiseringsorganene som en part eller standardiseringsorganene som er etablert på dens territorium, er medlemmer av
   (a) til å delta i relevante internasjonale standardiseringsorganers utarbeiding av interna-

[3] G/TBT/9, 13. november 2000, vedlegg 4.

tional standards by relevant international standardising bodies;

(b) to use relevant international standards as a basis for the standards they develop, except where such international standards would be ineffective or inappropriate, for example because of an insufficient level of protection, fundamental climatic or geographical factors or fundamental technological problems;

(c) to avoid duplications of, or overlaps with, the work of international standardising bodies;

(d) to review national and regional standards that are not based on relevant international standards at regular intervals, with a view to increasing the convergence of those standards with relevant international standards;

(e) to cooperate with the relevant standardising bodies of another Party in international standardisation activities, including through cooperation in the international standardising bodies or at regional level;

(f) to foster bilateral cooperation with the standardising bodies of another Party; and

(g) to exchange information between standardising bodies.

2. The Parties shall exchange information on:

(a) their respective use of standards in support of technical regulations; and

(b) their respective standardisation processes, and the extent to which they use international, regional or sub-regional standards as a basis for their national standards.

3. Where standards are rendered mandatory in a draft technical regulation or conformity assessment procedure, through incorporation or reference, the transparency obligations set out in Article [X.7] (Transparency) and in Articles 2 or 5 of the TBT Agreement shall apply.

Article 2.26

Conformity Assessment

1. Article [X.4] (Technical Regulations) concerning the preparation, adoption and application of technical regulations shall also apply to conformity assessment procedures, *mutatis mutandis*.

sjonale standarder innenfor rammen av sine ressurser,

(b) til å bruke relevante internasjonale standarder som grunnlag for de standardene de utarbeider, unntatt dersom slike internasjonale standarder ikke er effektive eller hensiktsmessige, for eksempel på grunn av et utilstrekkelig beskyttelsesnivå, grunnleggende klimatiske eller geografiske faktorer eller grunnleggende teknologiske problemer,

(c) til å unngå dobbeltarbeid eller overlapping når det gjelder arbeid som utføres av internasjonale standardiseringsorganer,

(d) til med jevne mellomrom å revidere nasjonale og regionale standarder som ikke er basert på relevante internasjonale standarder, med sikte på å øke disse standardenes samsvar med relevante internasjonale standarder,

(e) til å samarbeide med de relevante standardiseringsorganene hos en annen part i internasjonal standardiseringsvirksomhet, herunder gjennom samarbeid i de internasjonale standardiseringsorganene eller på regionalt plan,

(f) til å fremme bilateralt samarbeid med en annen parts standardiseringsorganer, og

(g) til å utveksle opplysninger mellom standardiseringsorganene.

2. Partene skal utveksle opplysninger om

(a) sin respektive bruk av standarder til støtte for tekniske forskrifter, og

(b) sine respektive standardiseringsprosesser og i hvilket omfang de bruker internasjonale, regionale eller subregionale standarder som grunnlag for sine nasjonale standarder.

3. Dersom standarder blir gjort obligatoriske i et forslag til teknisk forskrift eller i en samsvarsvurderingsprosedyre gjennom innarbeiding eller henvisning, får kravene til åpenhet i artikkel [X.7] (Åpenhet) og i artikkel 2 eller 5 i TBT-avtalen anvendelse.

Artikkel 2.26

Samsvarsvurdering

1. Artikkel [X.4] (Tekniske forskrifter) om utarbeiding, vedtakelse og anvendelse av tekniske forskrifter får også tilsvarende anvendelse på samsvarsvurderingsprosedyrer.

2. Where a Party requires conformity assessment as a positive assurance that a product conforms with a technical regulation, it shall:
   (a) select conformity assessment procedures that are proportionate to the risks involved, as determined on the basis of a risk-assessment;
   (b) consider as proof of compliance with technical regulations the use of a supplier's declaration of conformity, i.e. a declaration of conformity issued by the manufacturer on the sole responsibility of the manufacturer without a mandatory third-party assessment, as assurance of conformity among the options for showing compliance with technical regulations; and
   (c) where requested by another Party, provide information on the criteria used to select the conformity assessment procedures for specific products.
3. Where a Party requires third party conformity assessment as a positive assurance that a product conforms with a technical regulation and it has not reserved this task to a government authority as specified in paragraph 4, it shall:

   (a) use accreditation, as appropriate, as a means to demonstrate technical competence to qualify conformity assessment bodies. Without prejudice to its right to establish requirements for conformity assessment bodies, each Party recognises the valuable role that accreditation operated with authority derived from government and on a non-commercial basis can play in the qualification of conformity assessment bodies;
   (b) use relevant international standards for accreditation and conformity assessment;
   (c) encourage accreditation bodies and conformity assessment bodies located within its territory to join any relevant functioning international agreements or arrangements for harmonisation or facilitation of acceptance of conformity assessment results;

   (d) if two or more conformity assessment bodies are authorised by a Party to carry out conformity assessment procedures required for placing a product on the market, ensure that economic operators have a choice amongst the conformity assessment bodies designated by the authorities of a Party for a particular product or set of products;

2. Dersom en part krever en samsvarsvurdering som en positiv forsikring om at et produkt er i samsvar med en teknisk forskrift, skal den
   (a) velge samsvarsvurderingsprosedyrer som står i forhold til de aktuelle risikoene, som fastsatt på grunnlag av en risikovurdering,

   (b) anse bruken av en leverandørs samsvarserklæring som bevis på samsvar med tekniske forskrifter, det vil si en samsvarserklæring utstedt av produsenten på produsentens eneansvar uten en obligatorisk vurdering fra en tredjepart, som en forsikring om samsvar blant alternativene for å vise samsvar med tekniske forskrifter, og

   (c) på anmodning fra en annen part gi opplysninger om hvilke kriterier som er lagt til grunn for å velge samsvarsvurderingsprosedyrer for bestemte produkter.
3. Dersom en part krever samsvarsvurdering fra en tredjepart som en positiv forsikring om at et produkt er i samsvar med en teknisk forskrift, og den ikke har reservert denne oppgaven for en statlig myndighet som angitt i nr. 4, skal den
   (a) bruke akkreditering, dersom det er relevant, til å dokumentere teknisk kompetanse til å godkjenne samsvarsvurderingsorganer. Uten at det berører partenes rett til å fastsette krav til samsvarsvurderingsorganer, anerkjenner hver enkelt part den verdifulle rollen som akkreditering som utøves med delegert offentlig myndighet og på ikke-kommersielt grunnlag, kan spille i forbindelse med godkjenning av samsvarsvurderingsorganer,
   (b) bruke relevante internasjonale standarder for akkreditering og samsvarsvurdering,
   (c) oppfordre akkrediteringsorganer og samsvarsvurderingsorganer som er etablert på deres territorium, til å slutte seg til relevante fungerende internasjonale avtaler eller ordninger for harmonisering eller forenkling av godkjenning av resultater fra samsvarsvurdering,
   (d) dersom to eller flere samsvarsvurderingsorganer er godkjent av en part til å gjennomføre de samsvarsvurderingsprosedyrene som er nødvendige for å bringe et produkt i omsetning, sikre at markedsdeltakerne har mulighet til å velge mellom de samsvarsvurderingsorganene som er utpekt av en parts myndigheter for et bestemt produkt eller en bestemt produktgruppe,

(e) ensure that conformity assessment bodies are independent of manufacturers, importers and economic operators in general and that there are no conflicts of interest between accreditation bodies and conformity assessment bodies;

(f) allow conformity assessment bodies to use subcontractors to perform testing or inspections in relation to the conformity assessment, including subcontractors located in the territory of another Party, and may require subcontractors to meet the same requirements the conformity assessment body must meet to perform such testing or inspections itself; and

(g) publish on a single website a list of the bodies that it has designated to perform such conformity assessment and the relevant information on the scope of designation of each such body.

4. Nothing in this Article shall preclude a Party from requiring that conformity assessment in relation to specific products is performed by its specified government authorities. If a Party requires that conformity assessment is performed by its specified government authorities, that Party shall:

(a) limit the conformity assessment fees to the approximate cost of the services rendered and, at the request of an applicant for conformity assessment, explain how any fees it imposes for that conformity assessment are limited to the approximate cost of services rendered; and

(b) make publicly available the conformity assessment fees.

5. Notwithstanding paragraphs 2 to 4, each Party shall accept a supplier's declaration of conformity as proof of compliance with its technical regulations in those product areas where it does so on the date of entry into force of this Agreement.

6. Each Party shall publish and maintain a list of the product areas referred to in paragraph 5 for information purposes, together with the references to the applicable technical regulations.

7. Notwithstanding paragraph 5, each Party may introduce requirements for the mandatory third party testing or certification of the product areas referred to in that paragraph, provided that such requirements are justified on grounds of legitimate objectives and are pro-

(e) sikre at samsvarsvurderingsorganene er uavhengige av produsenter, importører og markedsdeltakere generelt, og at det ikke er interessekonflikter mellom akkrediteringsorganer og samsvarsvurderingsorganer,

(f) tillate at samsvarsvurderingsorganene bruker underleverandører til å foreta prøving eller inspeksjon i forbindelse med samsvarsvurderingen, herunder underleverandører som befinner seg på territoriet til en annen part, og kan kreve at underleverandører oppfyller de samme kravene som samsvarsvurderingsorganet må oppfylle for å kunne foreta slik prøving eller inspeksjon, og

(g) på ett enkelt nettsted offentliggjøre en liste over de organene den har utpekt til å foreta slik samsvarsvurdering, samt relevante opplysninger om omfanget av utpekingen av hvert slikt organ.

4. Denne artikkelen er ikke til hinder for at en part kan kreve at samsvarsvurderingen av bestemte produkter foretas av dens angitte statlige myndigheter. Dersom en part krever at samsvarsvurderingen foretas av dens angitte statlige myndigheter, skal denne parten

(a) begrense gebyrene for samsvarsvurdering til den tilnærmede kostnaden for de tjenestene som ytes, og på anmodning fra en som søker om samsvarsvurdering, redegjøre for hvordan eventuelle gebyrer som pålegges for samsvarsvurderingen, er begrenset til de tilnærmede kostnadene for de tjenestene som ytes, og

(b) offentliggjøre gebyrene for samsvarsvurdering.

5. Uten hensyn til nr. 2–4 skal hver part godta en leverandørs samsvarserklæring som bevis på samsvar med sine tekniske forskrifter på de produktområdene der den gjør dette på denne avtalens ikrafttredelsesdato.

6. Hver part skal til orientering offentliggjøre og ajourføre en liste over produktområdene nevnt i nr. 5, sammen med henvisninger til gjeldende tekniske forskrifter.

7. Uten hensyn til nr. 5 kan hver av partene innføre krav til obligatorisk tredjepartstesting eller -sertifisering av produktområdene nevnt i nevnte nummer, forutsatt at slike krav er begrunnet ut fra legitime formål og står i forhold til formålet om å gi den importerende

portionate to the purpose of giving the importing Party adequate confidence that products conform with the applicable technical regulations or standards, taking account of the risks that non-conformity would create.

8. A Party proposing to introduce the conformity assessment procedures referred to in paragraph 7 shall notify the other Parties at an early stage and shall take the comments of the other Parties into account in devising any such conformity assessment procedures.

parten tilstrekkelig tillit til at produktene er i samsvar med gjeldende tekniske forskrifter eller standarder, idet det tas hensyn til risikoen som manglende samsvar ville gi.

8. En part som foreslår å innføre samsvarsvurderingsprosedyrene nevnt i nr. 7, skal underrette de andre partene på et tidlig stadium og ta hensyn til de andre partenes merknader når den utarbeider slike samsvarsvurderingsprosedyrer.

Article 2.27

Transparency

1. Except where urgent problems of safety, health, environmental protection or national security arise or threaten to arise, each Party shall allow the other Parties to provide written comments on notified proposed technical regulations and conformity assessment procedures within a period of at least 60 days from the date of the transmission of the notification of such regulations or procedures to the WTO Central Registry of Notifications. A Party shall give positive consideration to a reasonable request to extend that comment period.

2. Each Party shall provide the electronic version of the full notified text together with the notification. In the event that the notified text is not in one of the official WTO languages, the notifying Party shall provide a detailed and comprehensive description of the content of the measure in the WTO notification format.
3. If a Party receives written comments on its proposed technical regulation or conformity assessment procedure from another Party, it shall:
   (a) if requested by the Party concerned, discuss the written comments with the participation of its competent regulatory authority, at a time when they can be taken into account; and
   (b) reply in writing to the comments no later than the date of publication of the technical regulation or conformity assessment procedure.
4. Each Party shall endeavour to publish on a website its responses to the comments it receives following the notification referred to in paragraph 1 no later than on the date of publication of the adopted technical regulation or conformity assessment procedure.

Artikkel 2.27

Åpenhet

1. Unntatt dersom det oppstår eller risikerer å oppstå akutte problemer med hensyn til sikkerhet, helse, miljøvern eller nasjonal sikkerhet, skal hver part gi de andre partene mulighet til å framlegge skriftlige merknader til meldte foreslåtte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer innen en frist på minst 60 dager regnet fra den datoen meldingen om slike forskrifter eller prosedyrer ble oversendt til WTOs sentrale meldingsregister. En part skal velvillig behandle en rimelig anmodning om forlengelse av denne fristen for framlegging av merknader.
2. Hver part skal framlegge den elektroniske versjonen av den fullstendige meldte teksten sammen med meldingen. Dersom den meldte teksten ikke foreligger på et av de offisielle språkene i WTO, skal melderen gi en detaljert og utfyllende beskrivelse av innholdet i tiltaket i WTOs meldingsformat.
3. Dersom en part mottar skriftlige merknader til sin foreslåtte tekniske forskrift eller samsvarsvurderingsprosedyre fra en annen part, skal den
   (a) på anmodning fra den berørte parten drøfte de skriftlige merknadene med deltakelse av sin kompetente reguleringsmyndighet på et tidspunkt der det kan tas hensyn til dem, og
   (b) besvare merknadene skriftlig senest den datoen den tekniske forskriften eller samsvarsvurderingsprosedyren offentliggjøres.
4. Hver part skal bestrebe seg på å offentliggjøre sine svar på de merknadene den mottar etter meldingen nevnt i nr. 1, på et nettsted senest den datoen den vedtatte tekniske forskriften eller samsvarsvurderingsprosedyren offentliggjøres.

5. Each Party shall, where requested by another Party, provide information regarding the objectives of, legal basis for and rationale for, any technical regulation or conformity assessment procedure that the Party has adopted or is proposing to adopt.
6. Each Party shall ensure that the technical regulations and conformity assessment procedures it has adopted are published on a website that is accessible free of charge.
7. Each Party shall provide information on the adoption and the entry into force of technical regulations or conformity assessment procedures and the adopted final texts through an addendum to the original notification to the WTO.
8. Each Party shall allow a reasonable interval between the publication of technical regulations and their entry into force, in order to allow time for the economic operators of the other Parties to adapt.
9. A Party shall give positive consideration to a reasonable request from another Party received prior to the end of the comment period set out in paragraph 1 to extend the period of time between the adoption of the technical regulation and its entry into force, except where the delay would be ineffective in fulfilling the legitimate objectives pursued.
10. Each Party shall ensure that the enquiry point established in accordance with Article 10 of the TBT Agreement provides information and answers in one of the official WTO languages to reasonable enquiries from the other Parties or from interested persons of the other Parties regarding adopted technical regulations and conformity assessment procedures.

5. På anmodning fra en annen part skal hver part gi opplysninger om målene med, det rettslige grunnlaget for og begrunnelsen for enhver teknisk forskrift eller samsvarsvurderingsprosedyre som parten har vedtatt eller foreslår å vedta.
6. Hver part skal sikre at de tekniske forskriftene og samsvarsvurderingsprosedyrene som den har vedtatt, offentliggjøres på et nettsted som er gratis tilgjengelig.
7. Hver part skal gi opplysninger om vedtakelsen og ikrafttredelsen av tekniske forskrifter eller samsvarsvurderingsprosedyrer og de vedtatte endelige tekstene gjennom en tilføyelse til den opprinnelige meldingen til WTO.
8. Hver part skal fastsette et rimelig tidsrom fra de tekniske forskriftene offentliggjøres til de trer i kraft, for å gi de andre partenes markedsdeltakere tid til å tilpasse seg.
9. En part skal velvillig behandle en rimelig anmodning fra en annen part som er mottatt før utløpet av fristen for framlegging av merknader nevnt i nr. 1, om å forlenge tidsrommet mellom vedtakelsen av den tekniske forskriften og dens ikrafttredelse, med mindre forlengelsen ikke vil gjøre det mulig å nå de legitime målene som søkes oppnådd.
10. Hver part skal sikre at kontaktpunktet som er etablert i samsvar med artikkel 10 i TBT-avtalen, på et av WTOs offisielle språk gir opplysninger og besvarer rimelige forespørsler fra de andre partene eller fra berørte personer fra de andre partene om vedtatte tekniske forskrifter og samsvarsvurderingsprosedyrer.

Article 2.28

Marking and Labelling

1. The technical regulations of a Party may include or exclusively address mandatory marking or labelling requirements. In such cases, the principles of Article 2.2 of the TBT Agreement apply to these technical regulations.
2. Where a Party requires mandatory marking or labelling of products, all of the following conditions shall apply:
   (a) it shall only require information which is relevant for consumers or users of the product or information that indicates that the product conforms to the mandatory technical requirements;

Artikkel 2.28

Merking

1. En parts tekniske forskrifter kan omfatte eller utelukkende omhandle obligatoriske krav til merking. I slike tilfeller får prinsippene i artikkel 2.2 i TBT-avtalen anvendelse på disse tekniske forskriftene.
2. Dersom en part krever obligatorisk merking av produkter, får alle følgende vilkår anvendelse:
   (a) Den skal bare kreve opplysninger som er relevante for forbrukere eller brukere av produktet, eller opplysninger som viser at produktet oppfyller de obligatoriske tekniske kravene.

(b) it shall not require any prior approval, registration or certification of the labels or markings of products, nor any fee disbursement, as a precondition for placing on its market products that otherwise comply with its mandatory technical requirements unless it is necessary in view of legitimate objectives;

(c) where the Party requires the use of a unique identification number by economic operators, it shall issue such a number to the economic operators of another Party without undue delay and on a non-discriminatory basis;

(d) unless the information listed in points (i), (ii) or (iii) would be misleading, contradictory or confusing in relation to the information that the importing Party requires with respect to the goods, the importing Party shall permit:

(i) information in other languages in addition to the language required in the importing Party of the goods;

(ii) internationally accepted nomenclatures, pictograms, symbols or graphics; and

(iii) additional information to that required in the importing Party of the goods;

(e) it shall accept that labelling, including supplementary labelling or corrections to labelling, take place in customs warehouses or other designated areas in the country of import as an alternative to labelling in the country of origin, unless such labelling is required for reasons of public health or safety or required for products – other than food, feed and seeds – consisting of or containing genetically modified organisms;

(f) unless it considers that legitimate objectives may be undermined, it shall endeavour to accept the use of non-permanent or detachable labels, or marking or labelling in the accompanying documentation, rather than requiring labels or marking to be physically attached to the product; and

(g) paragraph 2 does not apply for tobacco products, nicotine products and related products.

(b) Den skal ikke kreve noen form for forhåndsgodkjenning, registrering eller sertifisering av produktenes etiketter eller merking eller betaling av gebyrer som en forutsetning for å bringe i omsetning på sitt marked produkter som ellers oppfyller dens obligatoriske tekniske krav, med mindre det er nødvendig av hensyn til legitime mål.

(c) Dersom parten krever at markedsdeltakerne bruker et entydig identifikasjonsnummer, skal den utstede et slikt nummer til en annen parts markedsdeltakere uten unødig opphold og uten forskjellsbehandling.

(d) Med mindre opplysningene oppført i punkt i), ii) eller iii) vil være villedende, motstridende eller forvirrende når det gjelder de opplysningene som den importerende parten krever med hensyn til varene, skal den importerende parten tillate

(i) opplysninger på andre språk i tillegg til det språket som kreves i den parten som importerer varene,

(ii) internasjonalt anerkjente nomenklaturer, piktogrammer, symboler eller grafikk, og

(iii) tilleggsopplysninger til det som kreves i den parten som importerer varene.

(e) Den skal godta at merking, herunder supplerende merking eller retting av merking, finner sted på tollagre eller andre utpekte områder i importlandet som et alternativ til merking i opprinnelseslandet, med mindre slik merking kreves av hensyn til folkehelsen eller offentlig sikkerhet eller kreves for produkter, unntatt næringsmidler, fôr og frø, som består av eller inneholder genmodifiserte organismer.

(f) Med mindre den anser at legitime mål kan undergraves, skal den bestrebe seg på å godta bruk av ikke-permanente eller avtakbare etiketter, eller bruk av merking i følgedokumenter, i stedet for å kreve at etiketter eller merker skal være fysisk festet på produktet.

(g) Nr. 2 får ikke anvendelse på tobakksvarer, nikotinprodukter og tilhørende produkter.

Article 2.29

Cooperation on Market Surveillance and Non-Food Product Safety and Compliance

1. The Parties recognise the importance of cooperation on market surveillance, compliance and the safety of non-food products for the facilitation of trade and for the protection of consumers and other users, and the importance of building mutual trust based on shared information.
2. To guarantee the independent and impartial functioning of market surveillance, the Parties shall ensure:
   (a) the separation of market surveillance functions from conformity assessment functions; and
   (b) the absence of any interests that would affect the impartiality of market surveillance authorities in the performance of their control or supervision of economic operators.
3. The Parties shall cooperate and exchange information in the area of non-food product safety and compliance, which may include in particular the following:
   (a) market surveillance and enforcement activities and measures;
   (b) risk assessment methods and product testing;
   (c) coordinated product recalls or other similar actions;
   (d) scientific, technical and regulatory matters in order to improve non-food product safety and compliance;
   (e) emerging issues of significant health and safety relevance;
   (f) standardisation-related activities;
   (g) exchanges of officials.
4. The Parties may establish arrangements on the regular exchange of information, including the exchange of information by electronic means, regarding measures taken on non-compliant non-food products.
5. Each Party shall use the information obtained pursuant to paragraphs 3 and 4 for the sole purpose of protecting consumers, health, safety or the environment.
6. Each Party shall treat the information obtained pursuant to paragraphs 3 and 4 as confidential. This provision shall not prevent

Artikkel 2.29

Samarbeid om markedstilsyn og sikkerhet og samsvar med hensyn til produkter som ikke er næringsmidler

1. Partene anerkjenner betydningen av samarbeid om markedstilsyn, samsvar og sikkerhet med hensyn til produkter som ikke er næringsmidler med sikte på å lette handelen og verne forbrukerne og andre brukere, samt betydningen av å bygge opp gjensidig tillit basert på felles opplysninger.
2. For å garantere at markedstilsynet virker uavhengig og upartisk, skal partene sikre
   (a) at markedstilsynsfunksjonene er atskilt fra samsvarsvurderingsfunksjonene, og
   (b) at det ikke forekommer interesser som vil kunne påvirke markedstilsynsmyndighetenes upartiskhet i utøvelsen av deres kontroll eller tilsyn med markedsdeltakere.
3. Partene skal samarbeide og utveksle opplysninger om sikkerhet og samsvar for produkter som ikke er næringsmidler, som særlig kan omfatte følgende:
   (a) Virksomhet og tiltak i forbindelse med markedstilsyn og håndheving.
   (b) Metoder for risikovurdering og produkttesting.
   (c) Samordnet tilbakekalling av produkter eller andre lignende tiltak.
   (d) Vitenskapelige, tekniske og regelverksmessige spørsmål for å bedre sikkerhet og samsvar med hensyn til produkter som ikke er næringsmidler.
   (e) Nye spørsmål av vesentlig betydning for helse og sikkerhet.
   (f) Virksomhet tilknyttet standardisering.
   (g) Utveksling av tjenestemenn.
4. Partene kan etablere ordninger for regelmessig utveksling av opplysninger, herunder elektronisk utveksling av opplysninger, vedrørende tiltak som treffes for produkter som ikke er næringsmidler og ikke oppfyller kravene.
5. Hver part skal bruke opplysningene innhentet i henhold til nr. 3 og 4 utelukkende for å verne forbrukere, helse, sikkerhet eller miljøet.
6. Hver part skal behandle opplysninger innhentet i henhold til nr. 3 og 4 som fortrolige. Denne bestemmelsen skal ikke være til hinder

disclosure of such information which may be required under national law.

7. The arrangements referred to in paragraph 4 shall specify the type of information to be exchanged, the modalities for the exchange and the application of confidentiality and personal data protection rules.
8. For the purposes of this Article, 'market surveillance' means activities conducted and measures taken by market surveillance and enforcement authorities, including activities conducted and measures taken in cooperation with economic operators, on the basis of procedures of a Party to enable that Party to monitor or address safety of products and their compliance with the requirements set out in its laws and regulations.
9. Each Party shall ensure that any measure taken by its market surveillance or enforcement authorities to withdraw or recall from its market or to prohibit or restrict the making available on its market of a product imported from the territory of another Party, for reasons related to non- compliance with the applicable legislation, is proportionate, states the exact grounds on which the measure is based and is communicated without delay to the relevant economic operator.

for utlevering av slike opplysninger som kan kreves utlevert i henhold til nasjonal rett.

7. Ordningene nevnt i nr. 4 skal angi hvilken type opplysninger som skal utveksles, nærmere regler for utvekslingen og anvendelsen av fortrolighetsregler og regler for vern av personopplysninger.
8. I denne artikkelen menes med «markedstilsyn» virksomhet som utøves og tiltak som treffes av markedstilsyns- og håndhevingsmyndigheter, herunder virksomhet som utøves og tiltak som treffes i samarbeid med markedsdeltakere, på grunnlag av en parts prosedyrer for å gjøre vedkommende part i stand til å overvåke eller håndtere sikkerheten til produkter og produktenes samsvar med kravene fastsatt i dens lover og forskrifter.
9. Hver part skal sørge for at ethvert tiltak som treffes av dens markedstilsyns- eller håndhevingsmyndigheter for å trekke eller kalle tilbake et produkt fra dens marked eller forby eller begrense tilgjengeliggjøringen på dens marked av et produkt som er importert fra en annen parts territorium, av årsaker som gjelder manglende samsvar med gjeldende lovgivning, er forholdsmessige, gir en nøyaktig begrunnelse for tiltaket og omgående meddeles den berørte markedsdeltakeren.

Article 2.30

Technical Discussions

1. If a Party considers that a draft or proposed technical regulation or conformity assessment procedure of another Party might have a significant effect on trade between the Parties, it may request technical discussions on the matter. The request shall be made in writing to the Party concerned and shall identify:
   (a) the measure at issue;
   (b) the provisions of this Section or of an Annex to this Section to which the concerns relate; and
   (c) the reasons for the request, including a description of the requesting Party's concerns regarding the measure.
2. A Party shall deliver its request to the contact point of the Party concerned designated pursuant to Article [X.12] (Contact Points).
3. At the request of a Party, the Parties shall meet to discuss the concerns raised in the request, in person or via videoconference or teleconference, within 60 days of the date of the request and shall endeavour to resolve the matter as expeditiously as possible. If a

Artikkel 2.30

Tekniske drøftinger

1. Dersom en part anser at et utkast til teknisk forskrift eller en foreslått samsvarsvurderingsprosedyre hos en annen part kan ha en vesentlig innvirkning på handelen mellom partene, kan den be om tekniske drøftinger om saken. Anmodningen skal framsettes skriftlig til den berørte parten og angi
   (a) hvilket tiltak det dreier seg om,
   (b) hvilke bestemmelser i dette avsnittet eller i et vedlegg til dette avsnittet som betenkelighetene vedrører, og
   (c) begrunnelsen for anmodningen med en beskrivelse av den anmodende partens betenkeligheter med hensyn til tiltaket.
2. En part skal sende sin anmodning til kontaktpunktet hos den berørte parten som er utpekt i henhold til artikkel [X.12] (Kontaktpunkter).
3. På anmodning fra en av partene skal partene innen 60 dager etter datoen da anmodningen ble framsatt, møtes for å drøfte betenkelighetene som er tatt opp i anmodningen, enten personlig eller via videokonferanse eller telekonferanse, og skal bestrebe seg på å løse saken

requesting Party believes that the matter is urgent, it may request that any meeting take place within a shorter time frame. In such cases, the responding Party shall give positive consideration to such a request.

Article 2.31

Cooperation

1. The Parties shall cooperate in the field of technical regulations, standards and conformity assessment procedures, where it is in their mutual interest, and without prejudice to the autonomy of their own respective decision-making and legal orders. The Technical Barriers to Trade Committee may exchange views with respect to the cooperation activities carried out under this Article or the Annexes to this Section.
2. For the purposes of paragraph 1, the Parties shall seek to identify, develop and promote cooperation activities of mutual interest. These activities may in particular relate to:
   (a) the exchange of information, experience and data related to technical regulations, standards and conformity assessment procedures;
   (b) ensuring efficient interaction and cooperation of their respective regulatory authorities at international, regional or national level;
   (c) exchanging information, to the extent possible, about international agreements and arrangements regarding technical barriers to trade to which one or all Parties are party; and
   (d) establishment of or participation in trade facilitating initiatives.

Article 2.32

Contact Points

1. Upon the entry into force of this Agreement, each Party shall designate a contact point for the implementation of this Section and shall notify the other Parties of the contact details for the contact point, including information regarding the relevant officials. The Parties shall promptly notify each other of any change of those contact details.
2. The contact point shall provide any information or explanation requested by the contact point of the other Parties in relation to the implementation of this Section within a reason-

så raskt som mulig. Dersom en anmodende part mener at saken haster, kan den be om at det holdes et møte innen kortere tid. I slike tilfeller skal den svarende parten gi en slik anmodning velvillig behandling.

Artikkel 2.31

Samarbeid

1. Partene skal samarbeide på området tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderingsprosedyrer dersom det er i deres felles interesse, og uten at det berører deres handlefrihet i deres respektive beslutningsprosesser og rettsordener. Komiteen for tekniske handelshindringer kan utveksle synspunkter om de samarbeidsaktivitetene som finner sted i henhold til denne artikkelen eller vedleggene til dette avsnittet.
2. For formålene i nr. 1 skal partene bestrebe seg på å identifisere, utvikle og fremme samarbeidsaktiviteter av felles interesse. Disse aktivitetene kan særlig gjelde
   (a) utveksling av informasjon, erfaringer og data knyttet til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderingsprosedyrer,
   (b) sikring av effektiv samhandling og effektivt samarbeid mellom deres respektive reguleringsmyndigheter på internasjonalt, regionalt eller nasjonalt plan,
   (c) utveksling av opplysninger, i det omfanget som er mulig, om internasjonale avtaler og ordninger med hensyn til tekniske handelshindringer, der en av eller alle partene er part, og
   (d) etablering av eller deltaking i initiativer som letter handelen.

Artikkel 2.32

Kontaktpunkter

1. Hver part skal ved ikrafttredelsen av denne avtalen utpeke et kontaktpunkt for gjennomføringen av dette avsnittet og skal underrette de andre partene om kontaktopplysningene for kontaktpunktet, herunder opplysninger om aktuelle tjenestepersoner. Partene skal umiddelbart underrette hverandre om eventuelle endringer i disse kontaktopplysningene.
2. Kontaktpunktet skal innen en rimelig frist framlegge alle opplysninger eller forklaringer som de andre partenes kontaktpunkt ber om i forbindelse med gjennomføringen av dette

able period of time and, if possible, within 60 days of the date of receipt of the request.

avsnittet, om mulig innen 60 dager etter at anmodningen er mottatt.

Article 2.33

Technical Barriers to Trade Committee

1. The Technical Barriers to Trade Committee shall supervise the implementation and operation of this Section and the Annexes to it and shall promptly clarify and address, where possible, any issue raised by a Party relating to the development, adoption or application of technical regulations, standards and conformity assessment procedures under this Section or the TBT Agreement.
2. The TBT Committee shall without undue delay review this Section and related annexes in light of relevant developments under the UK-EU TCA. In such reviews, the Parties shall endeavour to agree on recommendations for alignment of this Section with the TBT Chapter and related annexes under the TCA. Such recommendations for amendments shall be submitted to the Joint Committee.
3. The TBT committee may establish, if necessary, to achieve the objectives of this Section, ad hoc technical working groups to deal with specific issues or sectors.
4. The TBT Committee shall meet on request of a Party, and no later than five years after the entry into force of this Agreement, and thereafter on request by a Party.

Artikkel 2.33

Komiteen for tekniske handelshindringer

1. Komiteen for tekniske handelshindringer skal føre tilsyn med gjennomføringen og anvendelsen av dette avsnittet og dets vedlegg, og skal umiddelbart klargjøre og om mulig behandle alle spørsmål som en part tar opp i forbindelse med utvikling, vedtakelse eller anvendelse av tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderingsprosedyrer i henhold til dette avsnittet eller TBT-avtalen.
2. TBT-komiteen skal uten unødig opphold gjennomgå dette avsnittet og tilhørende vedlegg på nytt i lys av den relevante utviklingen under handels- og samarbeidsavtalen (TCA) mellom Det forente kongerike og EU. Ved slike gjennomgåelser skal partene bestrebe seg på å komme til enighet om anbefalinger om å tilpasse dette avsnittet til TBT-kapitlet og tilhørende vedlegg under TCA. Slike anbefalinger om endringer skal framlegges for den blandede komiteen.
3. TBT-komiteen kan om nødvendig for å nå målene i dette avsnittet etablere tekniske ad hoc-arbeidsgrupper som skal behandle bestemte spørsmål eller sektorer.
4. TBT-komiteen skal møtes på anmodning fra en part, men senest fem år etter at denne avtalen er trådt i kraft, og deretter på anmodning fra en part.

Section 2.3

Sanitary and phytosanitary measures

Article 2.34

Objectives

The objectives of this Section are to:

(a) protect human, animal and plant life or health, and the environment while facilitating trade;
(b) further the implementation of the SPS Agreement;
(c) ensure that the Parties' sanitary and phytosanitary ("SPS") measures do not create unjustified barriers to trade;
(d) promote greater transparency and understanding on the application of each Party's SPS measures;
(e) enhance cooperation between the Parties on animal welfare, the promotion of sustainable

Avsnitt 2.3

Veterinære og plantesanitære tiltak

Artikkel 2.34

Mål

Formålene med dette avsnittet er å

(a) verne menneskers, dyrs og planters liv og helse samt miljøet, og samtidig lette handelen,
(b) fremme gjennomføringen av SPS-avtalen,
(c) sikre at partenes veterinære og plantesanitære tiltak («SPS-tiltak») ikke skaper uberettigede handelshindringer,
(d) fremme større åpenhet om og forståelse for anvendelsen av hver parts SPS-tiltak,
(e) styrke samarbeidet mellom partene når det gjelder dyrevelferd, å fremme bærekraftige

food systems, and in the fight against antimicrobial resistance;

(f) enhance cooperation in international standard-setting bodies to develop international standards, guidelines and recommendations on animal health, food safety and plant health, including international plant commodity standards; and

(g) promote the implementation by each Party of international standards, guidelines and recommendations.

Article 2.35

Scope

1. This Section applies to SPS measures of a Party that may, directly or indirectly, affect trade between the Parties.
2. This Section also applies to cooperation between the Parties on animal welfare, antimicrobial resistance and sustainable food systems.

Article 2.36

Definitions

1. For the purposes of this Section and Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters), the following definitions apply:
   (a) the definitions in Annex A to the SPS Agreement;
   (b) the definitions adopted under the auspices of the Codex Alimentarius Commission (the "Codex");
   (c) the definitions adopted under the auspices of the World Organisation for Animal Health (the "OIE"); and
   (d) the definitions adopted under the auspices of the International Plant Protection Convention (the "IPPC").
2. For the purposes of this Section and Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters) :
   (a) "import conditions" means any SPS measures that are required to be fulfilled for the import of products;
   (b) "sanitary or phytosanitary measure" means any measure as defined in paragraph 1 of Annex A to the SPS Agreement falling within the scope of this Agreement;
   (c) "SPS Joint Management Committee" means the Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures established pursuant to Article [X.17] (Joint

systemer for næringsmiddelproduksjon og å bekjempe antimikrobiell resistens,

(f) styrke samarbeidet i internasjonale standardiseringsorganer med sikte på å utarbeide internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger om dyrehelse, næringsmiddeltrygghet og plantehelse, herunder internasjonale standarder for vegetabilske produkter, og

(g) fremme hver parts gjennomføring av internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger.

Artikkel 2.35

Virkeområde

1. Dette avsnittet får anvendelse på en parts SPS-tiltak som direkte eller indirekte kan påvirke handelen mellom partene.
2. Dette avsnittet får også anvendelse på samarbeid mellom partene om dyrevelferd, antimikrobiell resistens og bærekraftige næringsmiddelsystemer.

Artikkel 2.36

Definisjoner

1. I dette avsnittet og vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål) gjelder følgende definisjoner:
   (a) Definisjonene i vedlegg A til SPS-avtalen.
   (b) Definisjonene vedtatt i regi av Codex Alimentarius-kommisjonen («Codex»).
   (c) Definisjonene vedtatt i regi av Verdens dyrehelseorganisasjon («OIE»).
   (d) Definisjonene vedtatt i regi av Den internasjonale plantevernkonvensjonen («IPPC»).
2. I dette avsnittet og vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål) menes med
   (a) «importvilkår» alle SPS-tiltak som kreves for at produkter skal kunne importeres,
   (b) «veterinært eller plantesanitært tiltak» ethvert tiltak som definert i nr. 1 i vedlegg A til SPS-avtalen som faller innenfor denne avtalens virkeområde,
   (c) «den blandede SPS-forvaltningskomiteen» den blandede forvaltningskomiteen for veterinære og plantesanitære tiltak nedsatt i henhold til artikkel [X.17] (Blandet for-

Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures); and

(d) "SPS Agreement" means the Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures, contained in Annex 1A to the WTO Agreement.

3. The SPS Joint Management Committee may make a recommendation to the Joint Committee established under Article [XX] to adopt other definitions for the purposes of this Section, taking into consideration the glossaries and definitions of the relevant international organisations, such as the Codex, OIE and IPPC.
4. The definitions under the SPS Agreement prevail to the extent that there is an inconsistency between the definitions adopted under this Agreement or adopted under the auspices of the Codex, OIE, or IPPC and the definitions under the SPS Agreement. To the extent that there is an inconsistency between definitions adopted under this Agreement and the definitions set out in the Codex, OIE or IPPC, the definitions set out in the Codex, OIE or IPPC shall prevail.

Article 2.37

Rights and Obligations

The Parties affirm their rights and obligations under the SPS Agreement. This includes the right to adopt measures in accordance with paragraph 7 of Article 5 of the SPS Agreement.

Article 2.38

General Principles

1. Each Party shall apply SPS measures for achieving their appropriate level of protection that are based on risk assessments in accordance with relevant provisions, including Article 5 of the SPS Agreement.
2. A Party shall not use SPS measures to create unjustified barriers to trade.
3. Regarding trade-related SPS procedures and approvals established under this Section, each Party shall ensure that these procedures and approvals, and related SPS measures:

   (a) are initiated and completed without undue delay;

   (b) do not include unnecessary, scientifically and technically unjustified or unduly bur-

valtningskomité for veterinære og plantesanitære tiltak),

(d) «SPS-avtalen» avtalen om anvendelse av veterinære og plantesanitære tiltak i vedlegg 1A til WTO-avtalen.

3. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen kan komme med en anbefaling til den blandede komiteen nedsatt i henhold til artikkel [XX] om å vedta andre definisjoner med henblikk på dette avsnittet, tatt i betraktning ordlistene og definisjonene fra de relevante internasjonale organisasjonene, som Codex, OIES og IPPC.
4. Definisjonene i SPS-avtalen har forrang i den grad det er uoverensstemmelse mellom definisjonene som er vedtatt i henhold til denne avtalen eller innenfor rammen av Codex, OIE eller IPPC, og definisjonene i SPS-avtalen. I den grad det er uoverensstemmelse mellom definisjonene som er vedtatt i henhold til denne avtalen, og definisjonene fra Codex, OIES eller IPPC, har definisjonene fra Codex, OIE eller IPPC forrang.

Artikkel 2.37

Rettigheter og forpliktelser

Partene bekrefter sine rettigheter og forpliktelser i henhold til SPS-avtalen. Dette omfatter retten til å treffe tiltak i samsvar med artikkel 5 nr. 7 i SPS-avtalen.

Artikkel 2.38

Generelle prinsipper

1. Hver part skal anvende SPS-tiltak for å oppnå et egnet vernenivå som er basert på risikovurderinger i samsvar med relevante bestemmelser, herunder artikkel 5 i SPS-avtalen.
2. En part skal ikke bruke SPS-tiltak for å skape uberettigede handelshindringer.
3. Når det gjelder handelsrelaterte SPS-prosedyrer og godkjenninger fastsatt i henhold til dette avsnittet, skal hver part sikre at disse prosedyrene og godkjenningene samt tilhørende SPS-tiltak

   (a) igangsettes og avsluttes så snart som mulig,

   (b) ikke omfatter unødvendige, vitenskapelig og teknisk ubegrunnede eller urimelig belastende anmodninger om opplysninger

densome information requests that might delay access to another Party's market;

(c) are not applied in a manner which would constitute arbitrary or unjustifiable discrimination against another Party's entire territory or parts of another Party's territory where identical or similar SPS conditions exist; and

(d) are proportionate to the risks identified and not more trade restrictive than necessary to achieve the importing Party's appropriate level of protection.

4. A Party shall not use the procedures and approvals referred to in paragraph 3, or any requests for additional information, to delay access to their markets without scientific and technical justification.
5. Each Party shall ensure that any administrative procedure it requires concerning the import conditions on food safety, animal health or plant health is not more burdensome or trade restrictive than necessary to give the importing Party adequate confidence that these conditions are met. Each Party shall ensure that the negative effects on trade of any administrative procedures are kept to a minimum and that the clearance processes remain simple and expeditious while meeting the importing Party's conditions.
6. The importing Party shall not put in place any additional administrative system or procedure that unnecessarily hampers trade.

Article 2.39

Specific Provisions and Arrangements concerning Sanitary and Phytosanitary Matters

Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters) contains specific provisions and arrangements concerning sanitary and phytosanitary matters.

Article 2.40

Minimum Standard of Treatment on Sanitary Measures

1. This Article applies to each Party's sanitary measures if the United Kingdom and the European Union enter into any agreement concerning sanitary measures which is in force between the United Kingdom and the European Union on or after 1 January 2021 ('UK-EU Sanitary Agreement').

som kan forsinke adgangen til en annen parts marked,

(c) ikke anvendes på en måte som utgjør vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling av en annen parts territorium eller deler av en annen parts territorium dersom det foreligger identiske eller tilsvarende SPS-vilkår,

(d) står i forhold til de påviste risikoene og ikke er mer handelshindrende enn det som er nødvendig for at den importerende parten skal kunne oppnå et egnet vernenivå.

4. En part skal ikke bruke prosedyrene og godkjenningene nevnt i nr. 3 eller anmodninger om tilleggsopplysninger for å forsinke adgangen til sitt marked uten vitenskapelig og teknisk begrunnelse.
5. Hver part skal påse at alle administrative prosedyrer den krever med hensyn til importvilkår for næringsmiddeltrygghet, dyrehelse eller plantehelse, ikke er mer belastende eller handelshindrende enn det som er nødvendig for å gi den importerende parten tilstrekkelig sikkerhet for at disse vilkårene er oppfylt. Hver part skal sikre at de negative virkningene av administrative prosedyrer holdes på et minimum, og at klareringsprosessene forblir enkle og raske, samtidig som den importerende partens vilkår oppfylles.
6. Den importerende parten skal ikke innføre ytterligere administrative systemer eller prosedyrer som unødig hindrer handelen.

Artikkel 2.39

Særlige bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål

Vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål) inneholder særlige bestemmelser og ordninger i forbindelse med veterinære og plantesanitære spørsmål.

Artikkel 2.40

Minstestandard for behandling av veterinære tiltak

1. Denne artikkelen får anvendelse på hver parts veterinære tiltak dersom Det forente kongerike og Den europeiske union inngår en avtale om veterinære tiltak som 1. januar 2021 eller senere er i kraft mellom Det forente kongerike og Den europeiske union («avtale UK-EU om veterinære tiltak»).

2. With respect to the sanitary matters provided for in Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters), each Party shall be afforded treatment no less favourable than that which is afforded to the United Kingdom and the European Union under the terms of any UK-EU Sanitary Agreement. At the request of a Party, the Parties shall hold consultations within the SPS Joint Management Committee to consider the incorporation of relevant provisions of any UK-EU Sanitary Agreement into this Agreement in accordance with paragraph 2 (a) of Article [X.17] (Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures). The terms and basis of any such incorporation shall be agreed between the Parties and subject to their respective domestic legal requirements.

3. This Article shall not apply to Iceland in respect of sanitary measures in relation to trade in live animals, other than fish and aquaculture animals, and animal products such as ova, semen and embryos.

Article 2.41

Cooperation on Sanitary Matters

Without prejudice to Article [X.7] (Minimum Standard of Treatment on Sanitary Measures), the Parties agree to cooperate on the sanitary matters to be set out in Annex II (Cooperation on Sanitary Matters) in accordance with paragraph 2 (b) of Article [X.17] (Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures). At the request of a Party, the Parties shall hold consultations within the SPS Joint Management Committee on the sanitary matters which are to be the subject of cooperation, and the nature and extent of such cooperation.

Article 2.42

Transparency and Exchange of Information

1. Each Party shall pursue transparency as regards SPS measures applicable to trade and shall for those purposes undertake the following actions:
   (a) promptly communicate to the other Parties any changes to its SPS measures and approval procedures, including changes that may affect its capacity to fulfil the SPS import requirements of a Party for certain products;

2. Når det gjelder de veterinære spørsmålene omhandlet i vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål), skal hver part gis en behandling som ikke er mindre gunstig enn den som gis til Det forente kongerike og Den europeiske union i henhold til vilkårene i en eventuell avtale UK-EU om veterinære tiltak. På anmodning fra en part skal partene holde konsultasjoner i den blandede SPS-forvaltningskomiteen for å vurdere å innarbeide relevante bestemmelser i en eventuell avtale UK-EU om veterinære tiltak, i samsvar med nr. 2 bokstav a) i artikkel [X.17] (Den blandede forvaltningskomiteen for veterinære og plantesanitære tiltak). Vilkårene og grunnlaget for en slik innarbeiding skal avtales mellom partene i henhold til deres respektive internrettslige krav.
3. Denne artikkelen får ikke anvendelse på Island med hensyn til veterinære tiltak i forbindelse med handel med levende dyr, bortsett fra fisk og akvakulturdyr, samt animalske produkter som egg, sæd og embryoer.

Artikkel 2.41

Samarbeid om veterinære spørsmål

Uten at det berører artikkel [X.7] (Minstestandard for behandling av veterinære tiltak), er partene enige om å samarbeide om de veterinære spørsmålene som skal fastsettes i vedlegg II (Samarbeid om veterinære spørsmål), i samsvar med nr. 2 bokstav b) i artikkel [X.17] (Den blandede forvaltningskomiteen for veterinære og plantesanitære tiltak). På anmodning fra en part skal partene holde konsultasjoner i den blandede SPS-forvaltningskomiteen om de veterinære spørsmålene det skal samarbeides om, og om arten og omfanget av dette samarbeidet.

Artikkel 2.42

Åpenhet og utveksling av opplysninger

1. Hver part skal etterstrebe åpenhet om SPS-tiltak som gjelder handel, og skal for dette formålet

   (a) umiddelbart underrette de andre partene om eventuelle endringer i sine SPS-tiltak og godkjenningsprosedyrer, herunder endringer som kan påvirke dens evne til å oppfylle en parts SPS-importkrav for visse produkter,

(b) enhance mutual understanding of its SPS measures and their application;
(c) exchange information with the other Parties on matters related to the development and application of SPS measures, including the progress on new available scientific evidence that affect, or may affect, trade between the Parties with a view to minimising negative trade effects;
(d) upon request of a Party, communicate the conditions that apply for the import of specific products without undue delay;
(e) upon request of a Party, communicate the state of play of the procedure for the authorisation of specific products without undue delay;
(f) communicate to the other Parties any significant change to the structure or organisation of a Party's competent authority;
(g) on request, communicate the results of a Party's official control and a report that concerns the results of the control carried out;
(h) on request, communicate the results of an import check provided for in case of a rejected or a non-compliant consignment; and
(i) on request, communicate, without undue delay, a risk assessment or scientific opinion produced by a Party that is relevant to this Section.

2. Where a Party has made available the information in paragraph 1 via notification to the WTO's Central Registry of Notifications or to the relevant international standard-setting body, in accordance with its relevant rules, the requirements in paragraph 1, as they apply to that information, are fulfilled.

(b) styrke den gjensidige forståelsen av sine SPS-tiltak og anvendelsen av dem,
(c) utveksle opplysninger med de andre partene om spørsmål som gjelder utvikling og anvendelse av SPS-tiltak, herunder framskritt med hensyn til ny tilgjengelig vitenskapelig dokumentasjon som påvirker eller kan påvirke handelen mellom partene, med sikte på å redusere negative virkninger på handelen,
(d) på anmodning fra en part så snart som mulig underrette den om de vilkårene som gjelder for import av bestemte produkter,
(e) på anmodning fra en part så snart som mulig underrette den om status for prosedyren for godkjenning av spesifikke produkter,
(f) underrette de andre partene om eventuelle vesentlige endringer i strukturen eller organisasjonen hos en parts kompetente myndighet,
(g) på anmodning meddele resultatene av en parts offentlige kontroll og oversende en rapport om resultatene av kontrollen som er gjennomført,
(h) på anmodning meddele resultatene av en importkontroll som er gjennomført i tilfelle en forsendelse er blitt avvist eller ansett for ikke å oppfylle kravene, og
(i) på anmodning så snart som mulig oversende en risikovurdering eller vitenskapelig uttalelse som er utarbeidet av en part og relevant for dette avsnittet.

2. Dersom en part har gjort opplysningene i nr. 1 tilgjengelige via melding til WTOs sentrale meldingsregister eller til det relevante internasjonale standardiseringsorganet i samsvar med dets relevante regler, er de kravene i nr. 1 som gjelder for disse opplysningene, oppfylt.

Article 2.43

Recognition of Plant Pest Status and Regional Conditions

1. The Parties shall recognise the concepts of Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, and Pest Free Production Sites as well as areas of low pest prevalence as specified in the IPPC International Standards for Phytosanitary Measures ("ISPMs"), which the Parties agree to apply in the trade between them, in accordance with the SPS Agreement, including the Guidelines to further the practical implementation of Article 6 of the SPS Agree-

Artikkel 2.43

Anerkjennelse av skadegjørerstatus og regionale forhold

1. Partene skal anerkjenne begrepene skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt samt områder med lav prevalens av skadegjørere, som angitt i de internasjonale standardene for plantesanitære tiltak («ISPM») fra IPPC, som partene er enige om å anvende i handelen seg imellom, i samsvar med SPS-avtalen, herunder retningslinjene for å fremme den praktiske gjennomføringen av

ment (WTO/SPS Committee Decision G/SPS/48), and the relevant ISPMs.

2. When determining Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production Sites and areas of low pest prevalence, whether for the first time or after an outbreak of a plant pest, the importing Party shall base its own determination of the plant health status of the exporting Party or parts thereof on the information provided by the exporting Party in accordance with the SPS Agreement and ISPMs, and take into consideration the determination made by the exporting Party.

3. The exporting Party shall communicate Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production Sites and areas of low pest prevalence to the other Parties and, upon request, provide an explanation and supporting data as provided for in the relevant ISPMs or otherwise deemed appropriate.

4. Without undue delay following the receipt of the information referred to in paragraph 2, the importing Party may raise an explicit objection, request additional information or consultation, or require verification. The importing Party shall assess any additional information without undue delay following its receipt.

5. Unless the importing Party raises an objection, requests additional information or consultation, or requires verification without undue delay following the receipt of the information referred to in paragraph 2, the recognition of the determination of the Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production Sites and/or areas of low pest prevalence of the exporting Party shall be understood as accepted by the importing Party.

6. After finalisation of the procedure established in this Article, if the importing Party takes the decision to approve the requested Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production Sites and/or areas of low pest prevalence then it shall allow trade on that basis, without undue delay.

7. In the event that the importing Party does not approve the requested Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production Sites and/or areas of low pest prevalence, it shall notify its decision to the exporting

artikkel 6 i SPS-avtalen (WTO/SPS-komitébeslutning G/SPS/48) og de relevante ISPM-ene.

2. Ved bestemmelse av skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt og områder med lav prevalens av skadegjørere, enten for første gang eller etter et angrep av en skadegjører, skal den importerende parten basere sin egen bestemmelse av plantehelsetilstanden i den eksporterende parten eller i deler av den, på de opplysningene den eksporterende parten gir i samsvar med SPS-avtalen og ISPM-ene, og ta i betraktning den eksporterende partens bestemmelse.

3. Den eksporterende parten skal underrette de andre partene om skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt og områder med lav prevalens av skadegjørere og på anmodning framlegge en forklaring og underbyggende data som fastsatt i de relevante ISPM-ene eller på en annen måte som anses hensiktsmessig.

4. Så snart som mulig etter å ha mottatt opplysningene nevnt i nr. 2 kan den importerende parten gjøre en uttrykkelig innsigelse, anmode om tilleggsopplysninger eller konsultasjoner eller kreve verifisering. Den importerende parten skal vurdere eventuelle tilleggsopplysninger så snart som mulig etter at de er mottatt.

5. Med mindre den importerende parten gjør innsigelse, ber om tilleggsopplysninger eller konsultasjoner eller krever verifisering så snart som mulig etter å ha mottatt opplysningene nevnt i nr. 2, skal anerkjennelsen av den eksporterende partens bestemmelse av de skadegjørerfrie områdene, skadegjørerfrie produksjonsstedene, skadegjørerfrie produksjonsavsnittene og/eller områdene med lav prevalens av skadegjørere forstås som godkjent av den importerende parten.

6. Når prosedyren fastsatt i denne artikkelen er fullført, skal den importerende parten, dersom den beslutter å godkjenne anmodningen om status som skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt og/eller områder med lav prevalens av skadegjørere, tillate handel på dette grunnlaget så snart som mulig.

7. Dersom den importerende parten ikke godkjenner anmodningen om status som skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt og/eller områder med lav prevalens av

Party and explain the reasons for the rejection and, upon request, hold consultations.

8. If consultations are requested by the importing Party or the exporting Party, they shall be conducted in accordance with paragraph 2 of Article [X.11] (Notification and Consultation).
9. Any verification the importing Party may require shall be carried out taking into account the biology of the pest and the crop concerned.
10. The phytosanitary requirements of the importing Party shall be established taking into consideration the phytosanitary status in the exporting Party and, if required by the importing Party, the result of a Pest Risk Analysis ("PRA"). The PRA shall be carried out in accordance with the relevant ISPM. The risk analysis shall take into account available scientific and technical information.
11. When establishing or maintaining phytosanitary measures, the importing Party shall take into account Pest Free Areas, Pest Free Places of Production, Pest Free Production sites, and areas of low pest prevalence.
12. The SPS Joint Management Committee may define further details for the procedures set out in this Article, taking into account the SPS Agreement and IPPC guidelines, standards and recommendations.

Article 2.44

Notification and Consultation

1. A Party shall notify the other Parties without undue delay of:
   (a) a significant change to pest or disease status;
   (b) the emergence of a new animal disease;
   (c) a finding of epidemiological importance with respect to an animal disease;
   (d) a significant food safety issue identified by a Party;
   (e) any additional measures beyond the basic requirements of their respective SPS measures taken to control or eradicate animal disease or protect human health, and any changes in preventive policies, including vaccination policies;
   (f) on request, the results of a Party's official control and a report that concerns the results of the control carried out; and

skadegjørere, skal den underrette den eksporterende parten om sin beslutning og begrunne avslaget, og på anmodning holde konsultasjoner.

8. Dersom den importerende eller eksporterende parten ber om konsultasjoner, skal det skje i samsvar med nr. 2 i artikkel [X.11] (Underretning og konsultasjoner).
9. All verifisering som den importerende parten måtte kreve, skal gjennomføres under hensyn til skadegjørerens og den aktuelle avlingens biologi.
10. Den importerende partens plantesanitære krav skal fastsettes i betraktning av den plantesanitære tilstanden i den eksporterende parten og, dersom den importerende parten krever det, resultatet av en skadegjørerrisikoanalyse («PRA»). PRA-en skal gjennomføres i samsvar med den relevante ISPM-en. Ved risikoanalysen skal det tas hensyn til tilgjengelige vitenskapelige og tekniske opplysninger.
11. Når den importerende parten innfører eller opprettholder plantesanitære tiltak, skal den ta hensyn til skadegjørerfrie områder, skadegjørerfrie produksjonssteder, skadegjørerfrie produksjonsavsnitt og områder med lav prevalens av skadegjørere.
12. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen kan fastsette nærmere bestemmelser om prosedyrene omhandlet i denne artikkelen, under hensyn til SPS-avtalen og IPPCs retningslinjer, standarder og anbefalinger.

Artikkel 2.44

Underretning og konsultasjoner

1. En part skal så snart som mulig underrette de andre partene om
   (a) en vesentlig endring i skadegjører- eller sykdomsstatus,
   (b) utbrudd av en ny dyresykdom,
   (c) et funn av epidemiologisk betydning for en dyresykdom,
   (d) et betydelig problem knyttet til næringsmiddeltrygghet som er påvist av en part,
   (e) alle ytterligere tiltak utover de grunnleggende kravene i partenes respektive SPS-tiltak som er truffet for å bekjempe eller utrydde dyresykdommer eller verne menneskers helse, og alle endringer i forebyggende programmer, herunder vaksinasjonsprogrammer,
   (f) på anmodning, resultatene av en parts offentlige kontroll og oversende en rapport

(g) any significant changes to the functions of a system or database.

2. If a Party has a significant concern with respect to food safety, plant health, or animal health, or an SPS measure that another Party has proposed or implemented, that Party may request technical consultations with the other Party. The requested Party should respond to the request without undue delay. Each of the requesting Party and the requested Party shall endeavour to provide the information necessary to avoid a disruption to trade and, as the case may be, to reach a mutually acceptable solution.

3. Consultations referred to in paragraph 2 may be held via telephone conference, videoconference, or any other means of communication mutually agreed on by the Parties concerned.

Article 2.45

Multilateral International Fora

The Parties agree to cooperate in the Codex, OIE and IPPC on the development of international standards, guidelines and recommendations in the areas under the scope of this Section.

Article 2.46

Implementation and Competent Authorities

1. For the purposes of the implementation of this Section, each Party shall take all of the following into account:
   (a) decisions of the WTO Committee on Sanitary and Phytosanitary Measures;
   (b) the work of the Codex, OIE and IPPC;
   (c) any knowledge and past experience it has of trading with the exporting Party; and

   (d) information provided by the other Parties.
2. The Parties shall, without delay, provide each other with a description of the competent authorities of the Parties for the implementation of this Section. The Parties shall notify each other of any significant change to these competent authorities.
3. Each Party shall ensure that its competent authorities have the necessary resources to effectively implement this Section.

om resultatene av kontrollen som er gjennomført, og
(g) alle vesentlige endringer av funksjonene i et system eller en database.

2. Dersom en part har vesentlige betenkeligheter med hensyn til næringsmiddeltryggheten, plantehelsen eller dyrehelsen, eller et SPS-tiltak som en annen part har foreslått eller gjennomført, kan denne parten anmode om tekniske konsultasjoner med den andre parten. Parten som mottar anmodningen, bør svare på den så snart som mulig. Både den anmodende parten og de partene som mottar anmodningen, skal bestrebe seg på å stille til rådighet de opplysningene som er nødvendige for å unngå handelsforstyrrelser og eventuelt for å komme fram til en gjensidig akseptabel løsning.
3. Konsultasjonene nevnt i nr. 2 kan holdes via telefonkonferanse, videokonferanse eller ethvert annet kommunikasjonsmiddel som de berørte partene avtaler seg imellom.

Artikkel 2.45

Multilaterale internasjonale fora

Partene er enige om å samarbeide i Codex, OIE og IPPC om utvikling av internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger på områder innenfor virkeområdet for dette avsnittet.

Artikkel 2.46

Gjennomføring og kompetente myndigheter

1. I forbindelse med gjennomføringen av dette avsnittet skal hver part ta hensyn til

   (a) beslutninger fra WTO-komiteen for veterinære og plantesanitære tiltak,
   (b) arbeidet til Codex, OIE og IPPC,
   (c) sin eventuelle kunnskap om og tidligere erfaring fra handel med den eksporterende parten, og
   (d) opplysninger fra de andre partene.
2. Partene skal så snart som mulig gi hverandre en beskrivelse av sine respektive kompetente myndigheter for gjennomføringen av dette avsnittet. Partene skal underrette hverandre om alle vesentlige endringer av disse kompetente myndighetene.
3. Hver part skal sikre at dens kompetente myndigheter har de nødvendige ressursene til å gjennomføre dette avsnittet effektivt.

Article 2.47

Cooperation on Antimicrobial Resistance

1. The Parties recognise that antimicrobial resistance is a serious threat to human and animal health.
2. The Parties recognise that the nature of the threat requires a transnational and "One Health and Global Action Plan" approach, acknowledging the interdependencies between animal health, human health, food safety, food security and the environment.
3. The Parties shall explore initiatives to promote the prudent and responsible use of antimicrobial agents in animal and crop production and the phasing out of the use of antimicrobial agents internationally as growth promoters.
4. The Parties shall cooperate in and follow existing and future codes, guidelines, standards, recommendations and actions developed in relevant international organisations, initiatives and national plans aiming to promote the prudent and responsible use of antimicrobial agents in animal husbandry and veterinary practices and crop production, and, where appropriate, towards harmonisation of surveillance and data collection.
5. The Parties shall promote collaboration in all relevant multilateral fora, in particular in the OIE, the Food and Agriculture Organisation of the United Nations and the Codex.
6. The Parties shall facilitate the exchange of information, expertise, data on antimicrobial resistance surveillance, and experiences in the field of combatting antimicrobial resistance, and identify common views, interests, priorities and policies in this area with the aim of implementing this Article. To this end, the Parties may establish a joint working group on combatting antimicrobial resistance which shall, as appropriate, share information with the SPS Joint Management Committee. By agreement of the Parties, the working group created may invite experts for specific activities.

Artikkel 2.47

Samarbeid om antimikrobiell resistens

1. Partene anerkjenner at antimikrobiell resistens er en alvorlig trussel mot menneskers og dyrs helse.
2. Partene erkjenner at trusselen er av en slik art at den krever en tverrnasjonal tilnærming basert på prinsippet om én helse og én global handlingsplan («One Health and Global Action Plan), samt det gjensidige avhengighetsforholdet mellom dyrs helse, menneskers helse, næringsmiddeltrygghet, matvaresikkerhet og miljø.
3. Partene skal undersøke initiativer som fremmer forsiktig og ansvarlig bruk av antimikrobielle stoffer i husdyrproduksjon og planteproduksjon samt gradvis avvikling av bruken av antimikrobielle stoffer som vekstfremmende stoffer internasjonalt.
4. Partene skal samarbeide om og følge eksisterende og framtidige kodekser, retningslinjer, standarder, anbefalinger og tiltak utviklet i relevante internasjonale organisasjoner, initiativer og nasjonale planer som fremmer forsiktig og ansvarlig bruk av antimikrobielle stoffer i husdyrhold, veterinærpraksis og planteproduksjon, eventuelt med sikte på harmonisering av overvåking og datainnsamling.
5. Partene skal fremme samarbeid i alle relevante multilaterale fora, særlig i OIE, FNs organisasjon for ernæring og landbruk samt Codex.
6. Partene skal fremme utveksling av opplysninger, ekspertise, data om overvåking av antimikrobiell resistens og erfaringer på området bekjempelse av antimikrobiell resistens samt kartlegge felles synspunkter, interesser, prioriteringer og politikk på dette området, med sikte på å gjennomføre denne artikkelen. For dette formålet kan partene opprette en felles arbeidsgruppe for bekjempelse av antimikrobiell resistens, som ved behov skal dele opplysninger med den blandede SPS-forvaltningskomiteen. Etter avtale med partene kan den nedsatte arbeidsgruppen invitere eksperter til spesifikke aktiviteter.

Article 2.48

Cooperation on Animal Welfare

1. The Parties recognise that animals are sentient beings. They also recognise the connec-

Artikkel 2.48

Samarbeid om dyrevelferd

1. Partene anerkjenner at dyr er sansende vesener. De anerkjenner også sammenhengen mel-

tion between improved welfare of animals and sustainable food production systems.

2. The Parties undertake to cooperate in international fora to promote the development of the best possible animal welfare practices and their implementation. In particular, the Parties shall cooperate to reinforce and broaden the scope of the OIE animal welfare standards, as well as their implementation, with a focus on farmed animals.
3. The Parties shall strengthen their cooperation on research in the area of animal welfare to develop adequate and science-based animal welfare standards related to animal breeding and the treatment of animals on the farm, during transport and at slaughter.
4. The Parties shall facilitate the exchange of information, expertise, and experiences in the field of enhancing animal welfare, and identify common views, interests, priorities and policies in this area with the aim of implementing this Article. To this end, the Parties may establish a joint working group on animal welfare which shall, as appropriate, share information with the SPS Joint Management Committee. By agreement of the Parties, the working group created may invite experts for specific activities.

lom bedre dyrevelferd og bærekraftige systemer for næringsmiddelproduksjon.

2. Partene forplikter seg til å samarbeide i internasjonale fora for å fremme utviklingen av den beste mulige praksisen for dyrevelferd og gjennomføringen av denne. Partene skal særlig samarbeide om å styrke og utvide virkeområdet for OIEs dyrevelferdsstandarder og gjennomføringen av disse, med fokus på produksjonsdyr.
3. Partene skal styrke sitt samarbeid om forskning på dyrevelferdsområdet med henblikk på å utvikle hensiktsmessige og vitenskapsbaserte standarder for dyrevelferd i forbindelse med dyreavl, og behandlingen av dyr på driftsenheten, under transport og ved slakting.
4. Partene skal fremme utveksling av opplysninger, ekspertise og erfaringer på området forbedring av dyrevelferd samt kartlegge felles synspunkter, interesser, prioriteringer og politikk på dette området, med sikte på å gjennomføre denne artikkelen. For dette formålet kan partene opprette en felles arbeidsgruppe for dyrevelferd, som ved behov skal dele opplysninger med den blandede SPS-forvaltningskomiteen. Etter avtale med partene kan den nedsatte arbeidsgruppen invitere eksperter til spesifikke aktiviteter.

Article 2.49

Sustainable Food Systems

Each Party shall encourage its food safety, animal and plant health services to cooperate with their counterparts in the other Parties with the aim of promoting sustainable food production methods and food systems.

Artikkel 2.49

Bærekraftige næringsmiddelsystemer

Hver part skal oppmuntre sine tjenester for næringsmiddeltrygghet, dyrehelse og plantehelse til å samarbeide med sine motparter i de andre partene, med sikte på å fremme bærekraftige metoder for næringsmiddelproduksjon og bærekraftige næringsmiddelsystemer.

Article 2.50

Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures

1. The Parties hereby establish a Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures (the "SPS Joint Management Committee"), composed of regulatory and trade representatives of each Party responsible for SPS measures.
2. The functions of the SPS Joint Management Committee include:
   (a) to ensure through the consultations referred to in Article X.7 (Minimum Standard of Treatment on Sanitary Measures)

Artikkel 2.50

Blandet forvaltningskomité for veterinære og plantesanitære tiltak

1. Partene nedsetter med dette en blandet forvaltningskomité for veterinære og plantesanitære tiltak («den blandede SPS-forvaltningskomiteen) sammensatt av representanter for reguleringsmyndighetene og næringslivet fra hver part med ansvar for SPS-tiltak.
2. Den blandede SPS-forvaltningskomiteens oppgaver er
   (a) å sikre, gjennom konsultasjoner som nevnt i artikkel X.7 (Minstestandard for behandling av veterinære tiltak), at vedlegg I

that Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters) affords the Parties no less favourable treatment than is afforded to the United Kingdom and the European Union pursuant to any UK-EU Sanitary Agreement. On the basis of the outcome of such consultations, the SPS Joint Management Committee may make a recommendation to the Joint Committee established under Article [XX] to adopt a decision to amend Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters).

(b) to facilitate consultations on the sanitary matters which are to be the subject of the cooperation envisaged under Article X.8 (Cooperation on Sanitary Matters) and the nature and extent of such cooperation. On the basis of the outcome of such consultations, the SPS Joint Management Committee may make a recommendation to the Joint Committee to adopt a decision to amend Annex II (Cooperation on Sanitary Matters).

(c) to establish appropriate points of contact for the purposes of Articles [X.9] (Transparency and Exchange of Information) and [X.11] (Notification and Consultation);

(d) to monitor the implementation of this Section, to consider any matter related to this Section and to examine all matters which may arise in relation to its implementation;

(e) to provide direction for the identification, prioritisation, management and resolution of issues;

(f) to address any request by a Party to modify an import check;

(g) at least once a year, to review the annexes to this Section, notably in the light of progress made under the consultations provided for under this Agreement. Following its review, the SPS Joint Management Committee may make recommendations to the Joint Committee established under [Article on Joint Committee] to adopt decisions to amend the annexes to this Section;

(h) to monitor the implementation of a decision adopted by the Joint Committee pursuant to subparagraph (g), as well as the operation of measures introduced by that decision;

(i) to provide a regular forum to exchange information that relates to each Party's reg-

(Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål) gir partene en behandling som ikke er mindre gunstig enn den som gis Det forente kongerike og Den europeiske union i henhold til avtalen UK-EU om veterinære tiltak. På grunnlag av resultatene av disse konsultasjonene kan den blandede SPS-forvaltningskomiteen gi en anbefaling til den blandede komiteen nedsatt i henhold til artikkel [XX] om å vedta en beslutning om å endre vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål),

(b) å legge til rette for konsultasjoner om de veterinære spørsmålene som skal være gjenstand for det planlagte samarbeidet i henhold til artikkel X.8 (Samarbeid om veterinære spørsmål), og arten og omfanget av et slikt samarbeid. På grunnlag av resultatene av disse konsultasjonene kan den blandede SPS-forvaltningskomiteen gi en anbefaling til den blandede komiteen om å vedta en beslutning om å endre vedlegg II (Samarbeid om veterinære spørsmål),

(c) å opprette egnede kontaktpunkter med henblikk på artikkel [X.9] (Åpenhet og utveksling av opplysninger) og [X.11] (Underretning og konsultasjoner),

(d) å overvåke gjennomføringen av dette avsnittet, vurdere alle spørsmål i forbindelse med dette avsnittet og undersøke alle spørsmål som måtte oppstå i forbindelse med gjennomføringen av det,

(e) å gi rettledning om identifisering, prioritering, håndtering og løsning av spørsmål,

(f) å håndtere eventuelle anmodninger fra en part om å endre en importkontroll,

(g) å minst én gang i året gjennomgå vedleggene til dette avsnittet, særlig på bakgrunn av framskritt som gjøres under konsultasjonene fastsatt i denne avtalen. Etter gjennomgåelsen kan den blandede SPS-forvaltningskomiteen gi anbefalinger til den blandede komiteen nedsatt i henhold til [artikkel om den blandede komiteen] om å vedta beslutninger om å endre vedleggene til dette avsnittet,

(h) å overvåke gjennomføringen av en beslutning vedtatt av den blandede komiteen i henhold til bokstav g) samt anvendelsen av tiltak som innføres ved den beslutningen,

(i) å stille til rådighet et reguleringsforum for utveksling av opplysninger om hver parts

ulatory system, including the scientific and risk assessment basis for an SPS measure;

(j) to make recommendations to the Joint Committee established under [Article on Joint Committee] to adopt decisions to add definitions as referred to in paragraph 3 of Article X.3 (Definitions);to define details for the procedures referred to in paragraph 12 of Article X.10 (Recognition of Plant Pest Status and Regional Conditions) and in [Part 4] of Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters); and

(k) to establish other ways to support the explanations referred to in Part 4 of Annex I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters).

3. The SPS Joint Management Committee may, among other things:
   (a) identify opportunities for greater bilateral engagement, including enhanced relationships, which may include an exchange of officials;
   (b) discuss at an early stage a change to, or a proposed change to, an SPS measure being considered;
   (c) facilitate improved understanding between the Parties on the implementation of the SPS Agreement, and promote cooperation between the Parties on SPS issues under discussion in multilateral fora, including the WTO Committee on Sanitary and Phytosanitary Measures and international standard-setting bodies, as appropriate; and
   (d) identify and discuss, at an early stage, initiatives that have an SPS component, and that would benefit from cooperation.
4. The SPS Joint Management Committee may establish working groups comprising expert level representatives of the Parties, to address specific SPS issues.
5. A Party may refer any SPS issue to the SPS Joint Management Committee. The SPS Joint Management Committee should consider the issue without undue delay.
6. If the SPS Joint Management Committee is unable to resolve an issue expeditiously, it shall, at the request of a Party, report promptly to the Joint Committee.
7. Unless the Parties decide otherwise, the SPS Joint Management Committee shall meet and establish its work programme no later than 180 days following the entry into force of this Agreement, and its rules of procedure no later

reguleringssystem, herunder det vitenskapelige grunnlaget og grunnlaget for risikovurdering av et SPS-tiltak,

(j) å gi anbefalinger til den blandede komiteen nedsatt henhold til [artikkel om den blandede komiteen] om å vedta beslutninger om å tilføye definisjoner som nevnt i nr. 3 i artikkel X.3 (Definisjoner), å fastsette nærmere bestemmelser om prosedyrene nevnt i nr. 12 i artikkel X.10 (Anerkjennelse av skadegjørerstatus og regionale vilkår) og i del 4 i vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære tiltak), og

(k) å etablere andre måter å underbygge forklaringene nevnt i del 4 I vedlegg I (Bestemmelser og ordninger vedrørende veterinære og plantesanitære spørsmål) på.

3. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen kan blant annet
   (a) identifisere muligheter for større bilateral deltakelse, herunder styrkede forbindelser, som kan omfatte utveksling av tjenestemenn,
   (b) på et tidlig stadium drøfte en endring eller foreslått endring av et SPS-tiltak som er under vurdering,
   (c) fremme bedre forståelse mellom partene av gjennomføringen av SPS-avtalen og samarbeid mellom partene om SPS-spørsmål som drøftes i multilaterale fora, herunder WTO-komiteen for veterinære og plantesanitære tiltak og internasjonale standardiseringsorganer, alt etter hva som er relevant, og
   (d) på et tidlig tidspunkt identifisere og drøfte initiativer som har en SPS-komponent, og som det vil være en fordel å samarbeide om.
4. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen kan opprette arbeidsgrupper med representanter på ekspertnivå fra partene for å behandle spesifikke SPS-saker.
5. En part kan henvise enhver SPS-sak til den blandede SPS-forvaltningskomiteen. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen bør vurdere saken så raskt som mulig.
6. Dersom den blandede SPS-forvaltningskomiteen ikke er i stand til å løse en sak raskt, skal den på anmodning fra en part umiddelbart rapportere til den blandede komiteen.
7. Med mindre partene beslutter noe annet, skal den blandede SPS-forvaltningskomiteen møtes og fastsette sitt arbeidsprogram senest 180 dager etter ikrafttredelsen av denne avta-

than one year after the entry into force of this Agreement.

8. Following its initial meeting, the SPS Joint Management Committee shall meet as required, at least on an annual basis. The SPS Joint Management Committee may decide to meet by videoconference or teleconference, and it may also address issues out of session by correspondence.
9. The SPS Joint Management Committee shall report annually on its activities and work programme to the Joint Committee.
10. Upon entry into force of this Agreement, each Party shall designate and inform the other Parties, in writing, of a contact point to coordinate the SPS Joint Management Committee's agenda and to facilitate communication on SPS matters.

len og fastsette sin forretningsorden senest ett år etter ikrafttredelsen av denne avtalen.

8. Etter sitt innledende møte skal den blandede SPS-forvaltningskomiteen møtes etter behov og minst en gang i året. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen kan beslutte å møtes per videokonferanse eller telekonferanse, og den kan også behandle saker per korrespondanse.
9. Den blandede SPS-forvaltningskomiteen skal hvert år avgi rapport til den blandede komiteen om sin virksomhet og sitt arbeidsprogram.
10. Ved ikrafttredelse av denne avtalen skal hver part utpeke og underrette de andre partene skriftlig om et kontaktpunkt for å koordinere den blandede SPS-forvaltningskomiteens dagsorden og for å lette kommunikasjonen om SPS-spørsmål.

Section 2.4

Customs and trade facilitation[4]

Article 2.51

Objectives and Principles

1. The Parties recognise the importance of customs and trade facilitation in the evolving global trading environment and will put in place customs arrangements that, where practicable, make use of all available facilitative arrangements and technologies.
2. The Parties affirm their rights and obligations under the World Trade Organization (WTO) Agreement on Trade Facilitation.[5]
3. The Parties recognise that customs and international trade instruments and standards applicable in the area of customs and trade, such as the substantive elements of the Revised Kyoto Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures[6], the International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System[7], the Customs Convention on the

Avsnitt 2.4

Tollprosedyrer og handelsfasilitering[4]

Artikkel 2.51

Mål og prinsipper

1. Partene erkjenner at toll og handelsfasilitering er viktig i det globale handelsmiljøet som er i stadig utvikling, og vil innføre tollordninger som, når det er praktisk mulig, benytter alle tilgjengelige forenklende ordninger og teknologier.
2. Partene bekrefter sine rettigheter og forpliktelser i henhold til Verdens handelsorganisasjons (WTOs) avtale om handelsfasilitering.[5]
3. Partene anerkjenner at toll og internasjonale handelsdokumenter og -standarder som anvendes på toll- og handelsområdet, for eksempel de grunnleggende delene av den reviderte Kyoto-konvensjonen om forenkling og harmonisering av tollprosedyrer[6], Den internasjonale konvensjon om harmonisert varebeskrivelses- og kodesystem[7], Tollkonvensjonen om ATA-carnet for midlertidig inn-

---

4 Pursuant to Article XX (Trade and Economic Relations Governed by this Agreement), this Section shall not apply to Liechtenstein.

5 The Agreement on Trade Facilitation annexed to the Protocol Amending the Agreement establishing the World Trade Organisation (decision of 27 November 2014).

6 International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures done at Kyoto on 18 May 1973 as amended by the Protocol of Amendment to the International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures of 18 May 1973 on 26 June 1999.

4 I henhold til artikkel XX (Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen) får dett avsnittet ikke anvendelse for Liechtenstein.

5 Avtalen om handelsfasilitering som er vedlagt protokollen om endring av avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (beslutning av 27. november 2014).

6 Den internasjonale konvensjon om forenkling og harmonisering av tollprosedyrer, utferdiget i Kyoto 18. mai 1973, som endret ved protokollen om endring av Den internasjonale konvensjon om forenkling og harmonisering av tollprosedyrer av 18. mai 1973, vedtatt 26. juni 1999.

ATA Carnet for the Temporary Admission of Goods[8], the SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade (the SAFE Framework)[9], the standards and recommendations set out by UN/CEFACT[10] and the Customs Data Model of the World Customs Organization (WCO)[11] shall, where relevant, be taken into consideration for their import, export and transit requirements and procedures.

4. The Parties recognise that legislation and other trade-related law shall be non-discriminatory, and customs procedures shall be based upon the use of modern methods and effective controls to achieve the protection and facilitation of legitimate trade.
5. The Parties recognise that their customs procedures shall be no more administratively burdensome or trade restrictive than necessary to achieve legitimate objectives and that they shall, where appropriate, be applied in a manner that is predictable, consistent and transparent.
6. In order to ensure transparency, efficiency, integrity and accountability of operations, the Parties shall:
   (a) review and simplify requirements and formalities wherever possible with a view to facilitating the rapid release and clearance of goods;
   (b) give consideration to the further simplification and standardisation of data and documentation required by customs and other agencies in order to reduce the time and costs thereof for traders or operators, including small and medium-sized enterprises;

[7] The International Convention on the Harmonised Commodity Description and Coding System done at Brussels on 14 June 1983 as amended by the Protocol of Amendment to the International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System on 24 June 1986.

[8] The Customs Convention on the ATA Carnet for the Temporary Admission of Goods done at Brussels on 6 December 1961.

[9] The SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade adopted at the June 2005 World Customs Organisation Session in Brussels and as updated from time to time.

[10] The standards and recommendations set out by The United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business.

[11] The library of data components and electronic templates for the exchange of business data and compilation of international standards on data and information used in applying regulatory facilitation and controls in global trade, published by the WCO Data Model Project Team from time to time.

førsel av varer[8], SAFE-rammen for standarder for å sikre og lette global handel (heretter kalt «SAFE-rammen»)[9], de standardene og anbefalingene som er framlagt av UN/CEFACT[10], og Verdens tollorganisasjons (WCOs) tolldatamodell[11], skal tas i betraktning når det er relevant, i forbindelse med deres krav til og prosedyrer for import, eksport og transittering.

4. Partene anerkjenner at lovgivning og annet handelsrelatert regelverk skal være ikke-diskriminerende, og at tollprosedyrene skal baseres på bruk av moderne metoder og effektive kontroller for å oppnå beskyttelse og fasilitering av lovlig handel.
5. Partene anerkjenner at deres tollprosedyrer ikke skal utgjøre en større administrativ byrde eller være mer handelshindrende enn det som er nødvendig for å nå berettigede mål, og at de, når det er relevant, skal anvendes på en forutsigbar, konsekvent og transparent måte.
6. For å sikre åpenhet, effektivitet, integritet og ansvar i forbindelse med virksomheten skal partene
   (a) gjennomgå og forenkle krav og formaliteter når det er mulig, for å lette en rask frigivelse og klarering av varer,
   (b) vurdere den videre forenklingen og standardiseringen av data og dokumentasjon som tollmyndigheter og andre organer krever for å redusere tidsbruken og kostnadene for næringsdrivende eller operatører, herunder små og mellomstore bedrifter,

[7] Den internasjonale konvensjon om harmonisert varebeskrivelses- og kodesystem, utferdiget i Brussel 14. juni 1983, som endret ved protokollen om endring av Den internasjonale konvensjon om harmonisert varebeskrivelses- og kodesystem, vedtatt 24. juni 1986.

[8] Tollkonvensjonen om ATA-carnet for midlertidig innførsel av varer, vedtatt i Brussel 6. desember 1961.

[9] SAFE-rammen for standarder for å sikre og lette global handel, vedtatt på Verdens tollorganisasjons møte i Brussel i juni 2005, og ajourført fra tid til annen.

[10] Standardene og anbefalingene som er framlagt av De forente nasjoners senter for handelsfasilitering og elektronisk handel.

[11] Biblioteket av datakomponenter og elektroniske maler for utveksling av forretningsdata og utarbeiding av internasjonale standarder for data og informasjon som brukes i forbindelse med anvendelsen av lovgivningsmessig forenkling og kontroll i den globale handelen, som WCOs prosjektgruppe for datamodeller offentliggjør fra tid til annen.

(c) ensure that the highest standards of integrity be maintained, through the application of measures reflecting the principles of the relevant international conventions and instruments in this field;
(d) ensure cooperation within each Party among customs and other border authorities; and
(e) provide for consultations between the Parties and their respective business communities.

7. The Parties shall seek to reinforce their cooperation with a view to ensuring that the relevant legislation and procedures, as well as the administrative capacity of the relevant administrations, fulfil the objectives of promoting trade facilitation while ensuring effective customs control.
8. A Party shall not require an original or a copy of an export declaration submitted to the customs authorities of the exporting Party as a requirement for importation. Nothing in this paragraph precludes a Party from requiring documents such as certificates, permits or licenses as a requirement for the importation of controlled or regulated goods.

Article 2.52

Transparency, Publication and Consultations

1. Each Party shall to the extent practicable and in a manner consistent with its domestic law and legal system, publish in advance, and on the internet, proposals for any laws relevant to international trade in goods, with a view to affording interested persons an opportunity to comment on them.
2. Each Party shall, according to its law, ensure that new or amended law of general application related to customs and trade facilitation issues, are published or information on them made otherwise publicly available, as early as possible before their entry into force, in order to enable traders and other interested parties to become acquainted with them.

3. Changes to duty rates or tariff rates, measures that have a relieving effect, measures the effectiveness of which would be undermined as a result of compliance with paragraphs 1 and 2, measures applied in urgent circumstances, or minor changes to domestic law and legal system are each excluded from paragraphs 1 and 2.

(c) sikre at de høyeste standardene for integritet overholdes ved å anvende tiltak som gjenspeiler prinsippene i de relevante internasjonale konvensjonene og dokumentene på dette området,
(d) sikre samarbeid innenfor hver part mellom tollmyndigheter og andre grensemyndigheter, og
(e) sørge for konsultasjoner mellom partene og næringslivet i deres respektive land.

7. Partene skal bestrebe seg på å styrke sitt samarbeid for å sikre at relevant lovgivning og relevante prosedyrer samt de relevante myndighetenes administrative kapasitet oppfyller målene om å fremme handelsfasilitering og samtidig sikre effektiv tollkontroll.

8. En part skal ikke kreve at originalen eller en kopi av eksportdeklarasjoner legges fram for den eksporterende partens tollmyndigheter som et vilkår for import. Dette nummeret er ikke til hinder for at en part kan kreve dokumenter som sertifikater, tillatelser eller lisenser som et vilkår for import av kontrollerte eller regulerte varer.

Artikkel 2.52

Åpenhet, offentliggjøring og konsultasjoner

1. Hver part skal, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med partens nasjonale rett og rettsorden, på forhånd offentliggjøre på internett forslag til lovgivning som er relevant for internasjonal handel med varer, med sikte på å gi berørte personer mulighet til å uttale seg om dem.
2. Hver part skal i henhold til sin lovgivning sikre at ny eller endret lovgivning med generell anvendelse i forbindelse med toll og handelsfasilitering offentliggjøres, eller at informasjon om den nye eller endrede lovgivningen offentliggjøres på annen måte, så tidlig som mulig før den trer i kraft, slik at næringsdrivende og andre berørte parter kan gjøre seg kjent med den.
3. Endringer av tollsatser eller tariffsatser, tiltak som har en lettende virkning, tiltak hvis virkning ville blitt undergravd som følge av at nr. 1 og 2 ble overholdt, tiltak som anvendes i hastesaker, og mindre endringer av nasjonal rett og rettsorden er unntatt fra nr. 1 og 2.

4. Each Party shall consult its business community with regard to the development and implementation of trade facilitation measures, giving particular attention to the interests of small and medium-sized enterprises.
5. Each Party shall promptly publish, in a non-discriminatory and easily accessible manner including on the internet , its law and general administrative procedures and guidelines, related to customs and trade facilitation issues. These include:

   (a) importation, exportation and transit procedures (including port, airport, and other entry point procedures) and required forms and documents;
   (b) applied rates of duties and taxes of any kind imposed on or in connection with importation or exportation;
   (c) fees and charges imposed by or for governmental agencies on or in connection with importation, exportation or transit;
   (d) rules for the classification or valuation of products for customs purposes;
   (e) law and administrative rulings of general application relating to rules of origin;
   (f) import, export or transit restrictions or prohibitions;
   (g) penalty provisions against breaches of import, export or transit formalities;
   (h) appeal procedures;
   (i) agreements or parts thereof with any country or countries relating to importation, exportation or transit;
   (j) procedures relating to the administration of tariff quotas;
   (k) hours of operation and operating procedures for customs offices at ports and border crossing points; and
   (l) points of contact for information enquiries.

6. Each Party shall establish or maintain one or more enquiry points to address enquiries by interested parties or persons concerning customs and other trade facilitation issues and shall make information concerning the procedures for making such enquiries publicly available on the internet.
7. A Party shall not require the payment of a fee for answering enquiries or for providing the required forms and documents.
8. The enquiry points shall answer enquiries and provide the required forms and documents

4. Hver part skal holde konsultasjoner med landets næringsliv med hensyn til utarbeiding og gjennomføring av handelsfasiliteringstiltak, med særlig oppmerksomhet rettet mot små og mellomstore bedrifters interesser.
5. Hver part skal umiddelbart og på en ikke-diskriminerende og lett tilgjengelig måte, blant annet på internett, offentliggjøre sin lovgivning og sine generelle administrative prosedyrer og retningslinjer i forbindelse med saker knyttet til toll og handelsfasilitering. Dette omfatter følgende:

   (a) Import-, eksport- og transitteringsprosedyrer (herunder for havn og lufthavn, og andre prosedyrer ved innførselsstedet) samt påkrevde skjemaer og dokumenter.
   (b) Anvendte tollsatser og avgifter av enhver art som er pålagt ved, eller i forbindelse med, import eller eksport.
   (c) Gebyrer og avgifter pålagt av eller for statlige organer ved, eller i forbindelse med, import, eksport eller transittering.
   (d) Regler for klassifisering eller verdsetting av varer for tollformål.
   (e) Lovgivning og forvaltningsvedtak av allmenn gyldighet knyttet til opprinnelsesregler.
   (f) Restriksjoner eller forbud med hensyn til import, eksport eller transittering.
   (g) Bestemmelser om ileggelse av sanksjoner for manglende overholdelse av formaliteter ved import, eksport eller transittering.
   (h) Klagebehandling.
   (i) Avtaler eller deler av avtaler inngått med ett eller flere land om import, eksport eller transittering.
   (j) Prosedyrer for forvaltning av tollkvoter.
   (k) Åpningstider og driftsprosedyrer for tollsteder i havner og ved grensepasseringssteder.
   (l) Kontaktpunkter for informasjonsforespørsler.

6. Hver part skal opprette eller opprettholde et eller flere informasjonssentre som skal besvare henvendelser fra berørte parter eller personer i forbindelse med toll og handelsfasilitering, og skal gjøre informasjon om prosedyrene for slike henvendelser offentlig tilgjengelig på internett.
7. En part skal ikke kreve et gebyr for å svare på henvendelser eller for å stille nødvendige skjemaer og dokumenter til rådighet.
8. Informasjonssentrene skal besvare henvendelser og stille de nødvendige skjemaene og

within a reasonable time period set by each Party, which may vary depending on the nature or complexity of the enquiry.

9. The information on fees and charges that shall be published in accordance with paragraph 54 (c) shall include the fees and charges that will be applied, the reason for such fees and charges, the responsible authority and when and how payment is to be made. Such fees and charges shall not be applied until information on them has been published.

Article 2.53

Data, Documentation and Automation

1. With a view to simplifying and minimising the complexity of import, export and transit formalities, data and documentation requirements, each Party shall ensure as appropriate, that such formalities, data and documentation requirements:
   (a) are adopted or applied with a view to the rapid release of goods, in order to facilitate trade between the Parties; and
   (b) are adopted or applied in a manner that aims to reduce the time and cost of compliance for traders and operators.

2. Each Party shall promote the development and use of advanced systems, including those based on information and communications technology, to facilitate the exchange of electronic data between traders or operators and its customs authorities and other trade-related agencies. This includes by:
   (a) making electronic systems accessible to customs users;
   (b) allowing a customs declaration to be submitted in electronic format;
   (c) using electronic or automated risk management systems; and
   (d) permitting or requiring the electronic payment of duties, taxes, fees and charges collected by the customs authority of each Party and incurred upon importation and exportation.
3. Each Party shall endeavour to make publicly available electronic versions of trade administration documents.
4. Each Party shall accept the electronic versions of trade administration documents as the legal equivalent of paper documents except where:

   (a) there is a domestic or international legal requirement to the contrary; or

dokumentene til rådighet innen en rimelig frist fastsatt av hver part, som kan variere avhengig av henvendelsens art eller kompleksitet.

9. Informasjonen om gebyrer og avgifter som skal offentliggjøres i samsvar med nr. 54 bokstav c), skal omfatte de gebyrene og avgiftene som vil bli pålagt, årsaken til at slike gebyrer og avgifter pålegges, ansvarlig myndighet samt når og hvordan betalingen skal foretas. Slike gebyrer og avgifter skal ikke pålegges før det er offentliggjort informasjon om dem.

Artikkel 2.53

Data, dokumentasjon og automatisering

1. For å forenkle og redusere kompleksiteten ved import-, eksport- og transitteringsformaliteter og ved data- og dokumentasjonskrav skal hver part på egnet måte sikre at slike formaliteter og data- og dokumentasjonskrav

   (a) vedtas eller anvendes med sikte på rask frigivelse av varer, for å lette handelen mellom partene, og
   (b) vedtas eller anvendes på en måte som vil redusere tidsbruken og kostnadene for næringsdrivende eller operatører knyttet til overholdelsen.
2. Hver part skal fremme utvikling og bruk av avanserte systemer, inkludert systemer basert på informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for å lette utvekslingen av elektroniske data mellom næringsdrivende eller operatører og partens tollmyndigheter og andre handelsrelaterte organer. Blant annet ved å
   (a) gjøre elektroniske systemer tilgjengelige for brukere av tolltjenester,
   (b) tillate at tolldeklarasjoner inngis elektronisk,
   (c) bruke elektroniske eller automatiserte risikostyringssystemer, og
   (d) tillate eller kreve elektronisk betaling av toll, skatter, gebyrer og avgifter som innkreves av hver parts tollmyndighet og påløper ved import og eksport.

3. Hver part skal bestrebe seg på å gjøre elektroniske versjoner av handelsdokumenter offentlig tilgjengelig.
4. Hver part skal godta de elektroniske versjonene av handelsforvaltningsdokumenter som rettslig likeverdige med papirdokumenter, med mindre
   (a) det foreligger nasjonale eller internasjonale rettslige krav om det motsatte, eller

(b) doing so would reduce the effectiveness of the trade administration process.

5. The Parties shall endeavour to cooperate on the development of interoperable electronic systems, in order to facilitate trade between the Parties.
6. Each Party shall work towards further simplification of data and documentation required by its customs authorities and other related agencies.

(b) dette vil gjøre handelsforvaltningsprosessen mindre effektiv.

5. For å lette handelen mellom partene skal partene bestrebe seg på å samarbeide om utviklingen av samvirkende elektroniske systemer.
6. Hver part skal arbeide for å oppnå ytterligere forenkling av data og dokumentasjon som kreves av partens tollmyndigheter og andre tilknyttede organer.

Article 2.54

Simplified Customs Procedures

1. Each Party shall adopt or maintain measures allowing traders or operators fulfilling criteria specified in its law to benefit from further simplification of customs procedures. A Party may offer such trade facilitation measures through procedures generally available to all operators and is not required to establish a separate scheme.
2. Each Party shall endeavour to ensure that these simplified procedures include:
   (a) customs declarations containing a reduced set of data or supporting documents, including for the movement of low-value consignments;
   (b) deferred payment of customs duties and taxes until after the release of those imported goods;
   (c) aggregated customs declarations for the payment of customs duties and taxes that may cover multiple imports and enable payment at monthly or quarterly intervals; and
   (d) use of a guarantee with a reduced amount or a waiver from use of a guarantee.
3. The Parties agree to cooperate on and to consider further measures to reduce the administrative burdens on economic operators in relation to import and export.

Artikkel 2.54

Forenklede tollprosedyrer

1. Hver part skal treffe eller opprettholde tiltak som gjør det mulig for næringsdrivende eller operatører som oppfyller kriteriene i partens lovgivning, å dra nytte av ytterligere forenkling av tollprosedyrene. En part kan tilby slike handelsfasiliteringstiltak gjennom prosedyrer som er allment tilgjengelige for alle operatører, og pålegges ikke å opprette en særskilt ordning.
2. Hver part skal bestrebe seg på å sikre at disse forenklede prosedyrene omfatter
   (a) tolldeklarasjoner som inneholder et redusert sett av data eller underlagsdokumenter, også for forflytning av forsendelser av lav verdi,
   (b) utsatt betaling av toll og avgifter til etter at de importerte varene er frigitt,
   (c) samlede tolldeklarasjoner for betaling av toll og avgifter som kan dekke flere importer og muliggjør betaling hver måned eller hvert kvartal, og
   (d) bruk av en garanti med et redusert beløp, eller et unntak fra bruk av en garanti.
3. Partene er enige om å samarbeide om og vurdere ytterligere tiltak for å redusere den administrative byrden for økonomiske operatører i forbindelse med import og eksport.

Article 2.55

Release of Goods

1. Each Party shall adopt or maintain simplified customs procedures for the efficient release of goods in order to facilitate trade between the Parties and reduce costs for importers and exporters.
2. Each Party shall adopt or maintain procedures that:
   (a) provide for the prompt release of goods, within, a period no longer than that

Artikkel 2.55

Frigivelse av varer

1. Hver part skal innføre eller opprettholde forenklede tollprosedyrer med sikte på effektiv frigivelse av varer for å lette handelen mellom partene og redusere kostnadene for importører og eksportører.
2. Hver part skal innføre eller opprettholde prosedyrer som
   (a) sørger for at varene frigis raskt, innen et tidsrom som ikke er lenger enn det som er

required to ensure compliance with all applicable requirements and procedures, and as a maximum within 48 hours[12] of the goods and the relevant documents being presented to customs, in either case provided:

(i) the Party has received all information necessary to ensure compliance with all applicable requirements and procedures; and

(ii) the goods are not subject to physical inspection;

(b) to the extent possible and if applicable, provide for advance electronic submission and processing of import declarations and other information, including manifests, before the physical arrival of the goods to enable their release immediately upon arrival if no risk has been identified or if no other checks are to be performed;

(c) allow goods to be released at the point of arrival without temporary transfer to warehouses or other facilities, save for goods which a Party classifies as controlled or regulated goods according to its law;

(d) allow goods which a Party classifies as controlled or regulated goods to be released at the point of arrival where possible, subject to any separate procedures which apply to those goods under that Party's law;

(e) allow for the release of goods prior to the final determination of customs duties, taxes, fees and charges, if such a determination is not done prior to, or promptly upon arrival, and provided that all other regulatory requirements have been met. Before releasing the goods, a Party may require that an importer provides sufficient guarantee in the form of a surety, a deposit, or some other appropriate instrument; and

(f) to the extent possible and if applicable, provide for, in accordance with its law, clearance of certain goods with a minimum of documentation.

3. Each Party shall adopt or maintain customs procedures under which goods in need of urgent clearance, including perishable goods, can be released promptly.

4. In order to avoid deterioration of perishable goods, each Party shall:

[12] For Iceland and Norway, this period excludes weekends and public holidays.

nødvendig for å sikre samsvar med alle gjeldende krav og prosedyrer, og senest innen 48 timer[12] etter at varene og de relevante dokumentene er framlagt for tollmyndighetene, i begge tilfeller forutsatt at

(i) parten har mottatt alle opplysninger som er nødvendige for å sikre samsvar med alle gjeldende krav og prosedyrer, og

(ii) varene ikke er gjenstand for fysisk kontroll,

(b) i den grad det er mulig, og dersom det er relevant, omfatter elektronisk forhåndsinnsending og -behandling av importdeklarasjoner og andre opplysninger, inkludert manifester, før varene ankommer fysisk, slik at de kan frigis umiddelbart ved ankomst dersom det ikke er identifisert noen risiko, eller dersom det ikke skal foretas noen annen kontroll,

(c) tillater at varer frigis på ankomststedet uten at de overføres midlertidig til lagre eller andre anlegg, unntatt varer som en part klassifiserer som kontrollerte eller regulerte varer i samsvar med sin lovgivning,

(d) tillater at varer som en part klassifiserer som kontrollerte eller regulerte varer, frigis på ankomststedet når det er mulig, med forbehold for eventuelle særskilte prosedyrer som gjelder for disse varene i henhold til denne partens lovgivning,

(e) tillater at varer frigis før den endelige fastsettelsen av toll, skatter, gebyrer og avgifter, dersom de ikke fastsettes før, eller umiddelbart ved, ankomst, og forutsatt at alle andre lovfestede krav er oppfylt. Før en part frigir varene, kan den kreve at importøren gir en tilstrekkelig garanti i form av sikkerhetsstillelse, depositum eller annet egnet instrument, og

(f) i den grad det er mulig, og dersom det er relevant, i samsvar med sin lovgivning sørge for at visse varer klareres med et minimum av dokumentasjon.

3. Hver part skal innføre eller opprettholde tollprosedyrer som gjør det mulig raskt å frigi varer som må klareres umiddelbart, inkludert lett bedervelige varer.

4. For å unngå forringelse av lett bedervelige varer skal hver av partene

[12] For Island og Norge omfatter dette tidsrommet ikke helger eller offentlige helligdager.

(a) either arrange for or allow an importer to arrange for the proper storage of perishable goods pending their release. The Party may require that any storage facilities arranged by the importer have been approved or designated by its relevant authorities. The movement of the goods to those storage facilities, including authorisations for the operator moving the goods, may be subject to the approval, where required, of the relevant authorities. The Party shall, where practicable and consistent with its domestic legislation and international obligations upon the request of the importer, provide for any procedures necessary for release to take place at those storage facilities; and

(b) in cases of delays in the release of perishable goods, the importing Party shall, to the extent practicable, provide, upon request, an explanation of the reason(s) for the delay.

5. Each Party shall ensure that its authorities and agencies involved in border and other import and export controls cooperate and coordinate to facilitate trade by, among other things, ensuring a high level of service for traders at their respective borders to a reasonable extent.

(a) tilrettelegge eller tillate at en importør tilrettelegger for hensiktsmessig lagring av lett bedervelige varer fram til de frigis. Parten kan kreve at lagringsstedet som importøren har ordnet, er blitt godkjent eller utpekt av dens relevante myndigheter. Forflytningen av varene til disse lagringsstedene, inkludert tillatelser gitt til operatøren som flytter varene, kan dersom det er nødvendig, underlegges krav om godkjenning fra de relevante myndighetene. Parten skal, når det er praktisk mulig, og i samsvar med sin nasjonale lovgivning og internasjonale forpliktelser, på anmodning fra importøren stille til rådighet alle prosedyrer som er nødvendige for frigivelse på disse lagringsstedene, og

(b) I tilfeller der frigivelsen av lett bedervelige varer blir forsinket, skal den importerende parten på skriftlig anmodning, så langt det er praktisk mulig, forklare årsaken(e) til forsinkelsen.

5. Hver part skal sikre at dens myndigheter og organer som deltar i grensekontroll og andre import- og eksportkontroller, samarbeider og samordner for å lette handel, blant annet ved i rimelig omfang å sikre et høyt nivå for tjenester for næringsdrivende på de respektive grensene.

Article 2.56

Risk Management

1. Each Party shall maintain a risk management system using electronic data-processing techniques for customs control that enables its customs authorities to focus its inspection activities on high-risk consignments and to expedite the release of low-risk consignments.
2. Each Party shall design and apply its risk management in a manner which avoids arbitrary or unjustifiable discrimination, or disguised restrictions to international trade.
3. Each Party shall base its risk management on assessment of risk through appropriate selectivity criteria.
4. Each Party may also select, on a random basis, consignments for inspection activities referred to in paragraph 1 as part of its risk management.
5. In order to facilitate trade, each Party shall periodically review and update, as appropriate, the risk management system specified in paragraph 1.

Artikkel 2.56

Risikostyring

1. Hver part skal ha et risikostyringssystem som benytter elektroniske databehandlingsteknikker for tollkontroll, som gjør det mulig for dens tollmyndigheter å konsentrere kontrollene om høyrisikoforsendelser og framskynde lavrisikoforsendelser.
2. Hver part skal utforme og anvende sin risikostyring på en måte som hindrer vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling eller skjulte begrensninger for internasjonal handel.
3. Hver part skal basere sin risikostyring på en risikovurdering ved hjelp av hensiktsmessige utvelgingskriterier.
4. Hver part kan også underlegge et tilfeldig utvalg av forsendelser kontrollen omhandlet i nr. 1 som ledd i sin risikostyring.
5. For å lette handelen skal hver part regelmessig gjennomgå risikostyringssystemet omhandlet i nr. 1 og, dersom det er relevant, ajourføre det.

Article 2.57

Advance Rulings

1. Each Party shall issue, through its customs authorities, an advance ruling that sets forth the treatment to be provided to the goods concerned. That ruling shall be issued in a reasonable, time bound manner and in any event within 90 days after the customs authority receives a written request (which may be in electronic format) from an applicant, providing it contains all necessary information in accordance with the law of the issuing Party. A Party may request a sample of the good for which the applicant is seeking an advance ruling.

2. An advance ruling shall cover tariff classification of the goods, origin of goods including their qualification as originating goods [under Chapter X] and any other matter as the Parties may agree.
3. The advance ruling shall be valid for at least a three-year period of time after its issuance unless the law, facts or circumstances supporting the original advance ruling have changed.

4. A Party may decline to issue an advance ruling if the facts and circumstances forming the basis of the advance ruling are the subject of administrative or judicial review, or where the application is not based on factual information, or does not relate to any intended use of the advance ruling. A Party that declines to issue an advance ruling shall promptly notify the applicant in writing, setting out the relevant facts and the basis for its decision.

5. Each Party shall publish on the internet, at least:
   (a) the requirements for the application for an advance ruling, including the information to be provided and the format;
   (b) the time period by which it will issue an advance ruling; and
   (c) the length of time for which the advance ruling is valid.
6. Where a Party revokes, modifies or invalidates an advance ruling, it shall provide written notice to the applicant setting out the relevant facts and the basis for its decision. Where the Party revokes, modifies or invalidates an advance ruling with retroactive effect, it may only do so where the ruling was based on

Artikkel 2.57

Forhåndsuttalelser

1. Hver part skal gjennom sine tollmyndigheter avgi en forhåndsuttalelse som angir hvilken behandling de berørte varene skal gis. Denne forhåndsuttalelsen skal avgis innen en rimelig frist, og under alle omstendigheter innen 90 dager etter at tollmyndigheten har mottatt en skriftlig anmodning (som kan være i elektronisk format), forutsatt at den inneholder all nødvendig informasjon i samsvar med lovgivningen til parten som avgir forhåndsuttalelsen. En part kan anmode om en prøve av den varen som anmodningen om forhåndsuttalelse gjelder.
2. En forhåndsuttalelse skal omfatte klassifisering av varene i tolltariffen, varenes opprinnelse, inkludert deres status som opprinnelsesvarer [i henhold til kapittel X] og andre opplysninger som partene blir enige om.
3. Forhåndsuttalelsen skal være gyldig i minst tre år etter at den er avgitt, med mindre lovgivningen, saksforholdene eller omstendighetene som dannet grunnlag for den opprinnelige forhåndsuttalelsen, er endret.
4. En part kan avslå å avgi en forhåndsuttalelse dersom faktaene og omstendighetene som danner grunnlaget for forhåndsuttalelsen, er gjenstand for administrativ eller rettslig prøving, eller dersom anmodningen ikke er basert på faktaopplysninger eller ikke er knyttet til forhåndsuttalelsens tilsiktede bruksområde. En part som avslår å avgi en forhåndsuttalelse, skal omgående gi den som anmodet om uttalelsen, skriftlig melding og opplyse om relevante saksforhold og grunnlaget for avgjørelsen.
5. Hver part skal offentliggjøre minst følgende på internett:
   (a) Kravene til anmodningen om forhåndsuttalelse, inkludert opplysningene som må gis, og formatet.
   (b) Innen hvilken frist den vil avgi forhåndsuttalelse.
   (c) I hvilket tidsrom forhåndsuttalelsen vil være gyldig.
6. Dersom en part trekker tilbake, endrer eller ugyldiggjør en forhåndsuttalelse, skal den gi den som anmodet om uttalelsen, skriftlig melding og opplyse om relevante saksforhold og grunnlaget for avgjørelsen. Parten kan tilbakekalle, endre eller oppheve en forhåndsuttalelse med tilbakevirkende kraft bare dersom uttalelsen var basert på ufullstendige, uriktige,

incomplete, incorrect, inaccurate, false or misleading information provided by the applicant.

7. An advance ruling issued by a Party shall be binding on that Party in respect of the applicant that sought it and on the applicant.
8. Each Party shall provide, upon written request of an applicant, a review of the advance ruling or of the decision to revoke, modify or invalidate it.
9. Each Party shall make publicly available any information on advance rulings which it considers to be of significant interest to other interested parties, taking into account the need to protect commercially confidential information.

Article 2.58

Customs Valuation

For the purpose of determining the customs value of goods traded between the Parties, the provisions of Part I of the Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 in Annex 1A to the WTO Agreement[13] shall apply, *mutatis mutandis*.

Article 2.59

Authorised Economic Operator

1. Each Party shall establish or maintain a trade facilitation partnership programme for operators who meet specified criteria, hereinafter referred to as the Authorised Economic Operator (AEO) programme, in accordance with the SAFE Framework.
2. The specified criteria to qualify as an AEO shall be published and relate to compliance, or the risk of non-compliance, with requirements specified in the Parties' law or procedures. The Parties may use the criteria set out in paragraph 7.2 (a) of Article 7 of the WTO Agreement on Trade Facilitation.
3. The specified criteria to qualify as an AEO shall not be designed or applied so as to afford or create arbitrary or unjustifiable discrimination between operators where the same conditions prevail and shall allow the participation of small and medium-sized enterprises.

[13] The Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, done at Marrakesh on 15 April 1994.

unøyaktige, falske eller villedende opplysninger fra den som anmodet om uttalelsen.

7. En forhåndsuttalelse avgitt av en part skal være bindende for denne parten overfor den som anmodet om uttalelsen, og for sistnevnte.
8. Hver part skal på skriftlig anmodning fra den som anmodet om uttalelsen, foreta en ny behandling av forhåndsuttalelsen eller avgjørelsen om å trekke den tilbake, endre den eller gjøre den ugyldig.
9. Hver part skal gjøre alle opplysninger om forhåndsuttalelser offentlig tilgjengelige dersom den anser at opplysningene er av betydelig interesse for andre berørte parter, idet det tas hensyn til behovet for å beskytte forretningsmessig fortrolige opplysninger.

Artikkel 2.58

Beregning av tollverdi

Ved fastsettelse av tollverdien for varer som omsettes mellom partene, får bestemmelsene i del I i avtalen om gjennomføring av artikkel VII i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 i vedlegg 1A til WTO-avtalen[13] tilsvarende anvendelse.

Artikkel 2.59

Autorisert økonomisk operatør

1. Hver part skal innføre eller opprettholde et partnerskapsprogram for handelsfasilitering for operatører som oppfyller angitte kriterier, heretter kalt «programmet for autoriserte økonomiske operatører / AEO-programmet», i samsvar med SAFE-rammen.
2. De fastsatte kriteriene for å kunne anses som en autorisert økonomisk operatør skal offentliggjøres og skal være knyttet til oppfyllelse av kravene som er fastsatt i partenes lovgivning eller prosedyrer, eller risikoen for manglende oppfyllelse av dem. Partene kan bruke kriteriene som er angitt i artikkel 7 nr. 7.2 bokstav a) i WTO-avtalen om handelsfasilitering.
3. De fastsatte kriteriene for å kunne anses som en autorisert økonomisk operatør skal ikke utformes eller anvendes på en slik måte at de gir eller skaper vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling av operatører når de samme vilkårene gjelder, og skal gjøre det mulig for små og mellomstore bedrifter å delta.

[13] Marrakech-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon, vedtatt i Marrakech 15. april 1994.

4. The AEO programme shall include specific benefits for such operators, taking into account the commitments of the Parties under paragraph 7.3 of Article 7 of the WTO Agreement on Trade Facilitation.
5. The Parties may cooperate in establishing, where relevant and appropriate, the mutual recognition of their AEO programmes, provided that the programmes are compatible and based on equivalent criteria and benefits.
6. This Article shall not apply to the Bailiwick of Jersey or the Bailiwick of Guernsey.

4. AEO-programmet skal omfatte særlige fordeler for slike operatører, idet det tas hensyn til partenes forpliktelser i henhold til artikkel 7 nr. 7.3 i WTO-avtalen om handelsfasilitering.

5. Når det er relevant og hensiktsmessig, kan partene samarbeide om å oppnå gjensidig anerkjennelse av sine AEO-programmer, forutsatt at programmene er forenlige og basert på likeverdige kriterier og fordeler.
6. Denne artikkelen får ikke anvendelse på området Jersey eller området Guernsey.

Article 2.60

Review and Appeal

1. Each Party shall provide effective, prompt, non-discriminatory and easily accessible procedures to guarantee the right of appeal against an administrative decision on a customs matter.
2. Each Party shall ensure that any person to whom it issues an administrative decision on a customs matter has access to:
   (a) an administrative appeal to or review by an administrative authority higher than or independent of the official or office that issued the decision; and

   (b) a judicial appeal or review of the decision.

3. Each Party shall provide that any person who has applied to the customs authorities for a decision and has not obtained an administrative decision on that application within the relevant time-limits shall also be entitled to exercise the right of appeal.
4. Each Party shall provide a person to whom it issues an administrative decision with the reasons for the administrative decision, so as to enable such a person to have recourse to appeal procedures where necessary.

Artikkel 2.60

Ny behandling og klage

1. Hver part skal fastsette effektive, raske, ikke-diskriminerende og lett tilgjengelige prosedyrer som sikrer retten til å klage på et forvaltningsvedtak i en tollsak.

2. Hver part skal sikre at enhver person som den gjør et forvaltningsvedtak om i en tollsak, har adgang til
   (a) å inngi klage eller en be om ny behandling foretatt av en forvaltningsmyndighet som er overordnet eller uavhengig av den tjenestemannen eller det kontoret som utstedte vedtaket, og
   (b) å anke vedtaket eller få vedtaket behandlet på nytt.
3. Hver part skal fastsette at alle personer som har søkt tollmyndighetene om et vedtak, men ikke har fått et forvaltningsvedtak om søknaden innen de relevante fristene, også skal ha rett til å benytte klageadgangen.

4. Hver part skal gi en person som den utsteder et forvaltningsvedtak til, en begrunnelse for forvaltningsvedtaket, slik at personen ved behov kan benytte klageadgangen.

Article 2.61

Penalties

1. Each Party shall provide for penalties for failure to comply with its law or procedural requirements related to customs.
2. Each Party shall ensure that its law provides that any penalties imposed for breaches of customs law or procedural requirements be proportionate and non-discriminatory. A penalty for minor breaches, such as inadvertent omissions or mistakes, including mistakes in inter-

Artikkel 2.61

Sanksjoner

1. Hver part skal fastsette sanksjoner for manglende overholdelse av partens lovgivning eller prosedyremessige krav knyttet til toll.
2. Hver part skal sikre at dens lovgivning fastsetter at eventuelle sanksjoner som ilegges ved overtredelse av tollovgivning eller prosedyremessige krav, er forholdsmessige og ikke-diskriminerende. En sanksjon for mindre overtredelser, for eksempel utilsiktede utelatelser

pretation of a customs law or procedural requirement relevant to international trade in goods, made without fraudulent intent or gross negligence, shall not be greater than necessary to discourage a repetition of such errors.

3. Each Party shall ensure that a penalty imposed by its customs authorities for a breach of its customs law or procedural requirements is imposed only on the person(s) legally responsible for the breach.
4. Each Party shall ensure that the penalty imposed depends on the facts and circumstances of the case and is commensurate with the degree and severity of the breach.
5. Each Party shall avoid incentives or conflicts of interest in the assessment and collection of penalties and duties.
6. Each Party shall require its customs authorities, when imposing a penalty for a breach of its customs law or procedural requirements, to consider as a potential mitigating factor the voluntary disclosure of the breach prior to its discovery by the customs authorities.
7. Each Party shall ensure that if a penalty is imposed for a breach of customs law or procedural requirements, an explanation in writing is provided to the person(s) upon whom the penalty is imposed, specifying the nature of the breach and the applicable law or procedure under which the amount or range of penalty for the breach has been prescribed.
8. Each Party shall provide in its law or procedures, or otherwise give effect to, a fixed and finite period within which its customs authorities may initiate proceedings to impose a penalty relating to a breach of a customs law or procedural requirement.

eller feil, inkludert feiltolkning av tollovgivning eller prosedyremessige krav som er relevante for internasjonal handel med varer, og som er gjort uten bedragerihensikt eller grov uaktsomhet, skal ikke være større enn det som er nødvendig for å motvirke at slike feil gjentas.

3. Hver part skal sikre at en sanksjon som dens tollmyndigheter ilegger for overtredelse av tollovgivningen eller prosedyremessige krav, ilegges bare den eller de personene som er juridisk ansvarlig(e) for overtredelsen.
4. Hver part skal sikre at den ilagte sanksjonen er basert på fakta og omstendigheter i saken, og at den står i forhold til overtredelsens omfang og alvorlighetsgrad.
5. Hver part skal unngå insentiver eller interessekonflikter ved fastsettelse og innkreving av krav ilagt ved sanksjoner og avgifter.
6. Hver part skal kreve at dens tollmyndigheter, når de ilegger en sanksjon for overtredelse av tollovgivningen eller prosedyremessige krav, skal anse frivillig innrømmelse av en overtredelse før tollmyndighetene oppdager den, som en mulig formildende omstendighet.
7. Hver part skal sikre at dersom en sanksjon ilegges for overtredelse av tollovgivningen eller prosedyremessige krav, skal det gis en skriftlig forklaring til den eller de personene som ilegges sanksjonen, med angivelse av overtredelsens art og gjeldende lovgivning eller prosedyre som danner grunnlaget for fastsettelsen av størrelsen på eller omfanget av sanksjonen for overtredelsen.
8. Hver part skal i sin lovgivning eller sine prosedyrer fastsette, eller på annen måte gi virkning til, en fastsatt og endelig frist for når dens tollmyndigheter kan innlede prosedyrer for å ilegge en sanksjon for overtredelse av tollovgivningen eller av et prosedyremessig krav.

Article 2.62

Customs Cooperation and Mutual Administrative Assistance

1. Without prejudice to other forms of cooperation provided for in this Agreement, the customs authorities of the Parties shall cooperate, including by exchanging information, and provide mutual administrative assistance in the matters referred to in this Section in accordance with the provisions of [Protocol on Mutual Administrative Assistance in Customs Matters].

Artikkel 2.62

Tollsamarbeid og gjensidig administrativ bistand

1. Uten at det berører andre former for samarbeid som er fastsatt i denne avtalen, skal partenes tollmyndigheter samarbeide, blant annet ved å utveksle opplysninger, og yte gjensidig administrativ bistand i de sakene som er omhandlet i dette avsnittet, i samsvar med bestemmelsene i [Protokollen om gjensidig administrativ bistand i tollsaker].

2. The customs authorities of the Parties shall enhance cooperation on the matters referred to in this Section with a view to further developing trade facilitation while ensuring compliance with their respective customs law and procedural requirements, and improving supply chain security, in the following areas:
   (a) cooperation on harmonisation of data requirements for customs purposes, in line with applicable international standards such as the WCO standards;
   (b) cooperation on further development of the customs-related aspects of securing and facilitating the international trade supply chain in accordance with the SAFE Framework; and
   (c) cooperation on improvement of their risk management techniques, including sharing best practices and, if appropriate, risk information and control results.
3. The customs authorities of the Parties shall ensure the exchange of information necessary for the purposes of paragraph 2.

Article 2.63

Single Window

Each Party shall endeavour to develop or maintain single window systems to facilitate a single, electronic submission of all information required by customs and other legislation for the exportation, importation and transit of goods.

Article 2.64

Transit and Transhipment

Each Party shall:
(a) ensure the facilitation and effective control of transhipment operations and transit movements through its territory;
(b) endeavour to promote and implement regional transit arrangements with a view to facilitating trade;
(c) ensure cooperation and coordination between all concerned authorities and agencies in its territory to facilitate traffic in transit; and
(d) allow goods intended for import to be moved within its territory under customs control from a customs office of entry to another customs office in its territory from where the goods would be released or cleared.

2. Partenes tollmyndigheter skal styrke samarbeidet om de sakene som er omhandlet i dette avsnittet, med sikte på å videreutvikle handelsfasiliteringen, samtidig som de sikrer at deres respektive tollovgivning og prosedyremessige krav overholdes, og å forbedre sikkerheten i forsyningskjeden på følgende områder:
   (a) Samarbeid om harmonisering av datakrav for tollformål, i samsvar med gjeldende internasjonale standarder, for eksempel WCO-standardene.
   (b) Samarbeid om videreutvikling av tollrelaterte aspekter ved sikring og forenkling av forsyningskjeden i internasjonal handel i samsvar med SAFE-rammen.
   (c) Samarbeid om forbedring av risikostyringsmetodene, herunder utveksling av beste praksis og, hvis det er relevant, risikoinformasjon og resultater av risikokontroll.
3. Partenes tollmyndigheter skal sikre utveksling av informasjon som er nødvendig i henhold til nr. 2.

Artikkel 2.63

Felles meldingsportal

Hver part skal bestrebe seg på å utvikle eller opprettholde systemer med én felles meldingsportal («Single Window») for å gjøre det mulig å sende inn all informasjon som kreves av tollmyndighetene og i henhold til annen lovgivning om eksport, import og transittering av varer, elektronisk gjennom ett enkelt inngangspunkt.

Artikkel 2.64

Transitt og omlasting

Hver part skal
(a) sikre tilrettelegging for og effektiv kontroll av omlasting og transittering gjennom sitt territorium,
(b) bestrebe seg på å fremme og gjennomføre regionale transitteringsordninger med sikte på å lette handelen,
(c) sikre samarbeid og samordning mellom alle berørte myndigheter og organer på sitt territorium for å lette transittrafikken, og
(d) tillate at varer beregnet på import forflyttes innenfor partens territorium, under tollmyndighetenes kontroll, fra et innpasseringstollsted til et annet tollsted på partens territorium der varene vil bli frigitt eller klarert.

Article 2.65

Post-Clearance Audit

1. With a view to expediting the release of goods, each Party shall:
   (a) adopt or maintain post-clearance audit to ensure compliance with customs and other related law;
   (b) conduct post-clearance audits in a risk-based manner, which may include appropriate selectivity criteria;
   (c) conduct post-clearance audits in a transparent manner. Where an audit is conducted and conclusive results have been achieved the Party shall, without delay, notify the person whose record is audited of the results, the reasons for the results and the audited person's rights and obligations; and
   (d) wherever practicable, use the result of post-clearance audits in applying risk management.
2. The Parties acknowledge that the information obtained in a post-clearance audit may be used in further administrative or judicial proceedings.

Artikkel 2.65

Etterfølgende regnskapskontroll

1. Med sikte på å framskynde frigivelsen av varer skal hver part
   (a) innføre eller opprettholde etterfølgende regnskapskontroll for å sikre at tollovgivning og andre beslektede lover og forskrifter overholdes,
   (b) foreta etterfølgende regnskapskontroll på en risikobasert måte, som kan omfatte hensiktsmessige utvelgingskriterier,
   (c) gjennomføre etterfølgende regnskapskontroll på en transparent måte. Når en kontroll er foretatt og endelige resultater er oppnådd, skal parten omgående underrette personen som har fått sitt regnskap kontrollert, om resultatene, om årsakene til resultatene og om den kontrollerte personens rettigheter og forpliktelser, og
   (d) når det er praktisk mulig, bruke resultatet av etterfølgende regnskapskontroller i anvendelsen av risikostyring.
2. Partene erkjenner at opplysningene som er innhentet i forbindelse med en etterfølgende regnskapskontroll, kan brukes i en senere forvaltningssak eller rettergang.

Article 2.66

Customs Brokers

The Parties:
(a) agree that their respective customs provisions and procedures shall not require the mandatory use of customs brokers;
(b) shall publish measures on the use of customs brokers; and
(c) shall apply transparent, non-discriminatory and proportionate rules if and when licensing customs brokers.

Artikkel 2.66

Tollmeglere

Partene
(a) er enige om at deres respektive tollbestemmelser og -prosedyrer ikke skal kreve obligatorisk bruk av tollmeglere,
(b) skal offentliggjøre tiltak knyttet til bruken av tollmeglere, og
(c) skal anvende transparente, ikke-diskriminerende og forholdsmessige regler hvis og når tollmeglere tildeles lisens.

Article 2.67

Competent Customs Offices

1. Each Party shall determine the location and competence of its customs offices.
2. Each Party shall ensure that reasonable and appropriate official opening hours are fixed for those offices, taking into account the nature of the traffic and of the goods and the customs procedures under which they are to be placed, so that the flow of traffic is neither hindered nor distorted.

Artikkel 2.67

Tollstedenes kompetanse

1. Hver part skal fastsette sine tollsteders plassering og kompetanse.
2. Hver part skal sikre at det fastsettes rimelige og egnede offisielle åpningstider for disse tollstedene, idet det tas hensyn til trafikkens og varenes art og de tollprosedyrene de skal gjennomgå, slik at trafikkflyten verken hindres eller forstyrres.

Article 2.68

Border Agency Cooperation

Each Party shall ensure that its authorities and agencies involved in border and other import and export controls cooperate and coordinate its procedures in order to facilitate trade.

Artikkel 2.68

Samarbeid mellom myndigheter på grensen

Hver part skal sikre at dens myndigheter og organer som deltar i grensekontroller og annen import- og eksportkontroll, samarbeider med hverandre og samordner sine prosedyrer for å lette handelen.

Article 2.69

Confidentiality

1. Each Party shall maintain, in conformity with its law, the confidentiality of information collected as part of its customs processes and shall protect that information from use or disclosure that could prejudice the competitive position of the trader to whom the confidential information relates. If the Party receiving or obtaining the information is required by its law to disclose the information, that Party shall notify the person or Party who provided that information.
2. Each Party shall ensure that the confidential information collected as part of its customs processes shall not be used or disclosed for purposes other than the administration and enforcement of customs matters or as otherwise provided for under the Party's law, except with the permission of the person or Party who provided the confidential information.
3. Notwithstanding paragraph 2, a Party may allow information collected as part of its customs processes to be used and disclosed in any administrative, judicial, or quasi-judicial proceedings instituted for failure to comply with customs related law. A Party shall notify the person or Party who provided the information in advance of such use.
4. If confidential information is used or disclosed other than in accordance with this Article, the Party concerned shall address the incident, in accordance with its law or procedures, and review or update its processes and safeguards, as appropriate, to prevent a reoccurrence.
5. The Parties shall exchange information on their respective law for the purpose of facilitating the operation and application of paragraph 2.

Artikkel 2.69

Fortrolighet

1. Hver part skal i samsvar med sin lovgivning opprettholde fortrolig behandling av opplysninger som innhentes i forbindelse med dens tollprosesser, og skal verne disse opplysningene mot bruk eller offentliggjøring som kan skade den konkurransemessige stillingen til den næringsdrivende som de fortrolige opplysningene gjelder. Dersom den parten som mottar eller innhenter opplysningene, i henhold til sin lovgivning er pålagt å offentliggjøre opplysningene, skal denne parten underrette den personen eller parten som har gitt disse opplysningene.
2. Hver part skal sikre at de fortrolige opplysningene som samles inn i forbindelse med dens tollprosesser, ikke skal brukes eller offentliggjøres for andre formål enn forvaltning og håndheving i tollsaker, eller på en annen måte i henhold til partens lovgivning, uten tillatelse fra den personen eller parten som har gitt de fortrolige opplysningene.
3. Uten hensyn til nr. 2 kan en part tillate at opplysninger som er samlet inn forbindelse med dens tollprosesser, brukes og offentliggjøres i forbindelse med forvaltningssaker, rettergang eller lignende saker som innledes på grunn av manglende overholdelse av tollrelatert lovgivning. En part skal underrette den personen eller parten som ga opplysningene, før opplysningene brukes.
4. Dersom fortrolige opplysninger brukes eller offentliggjøres på annen måte enn i samsvar med denne artikkelen, skal den berørte parten håndtere hendelsen i samsvar med sin lovgivning eller sine prosedyrer, og gjennomgå eller ajourføre sine prosesser og beskyttelsestiltak, alt etter hva som er relevant, for å hindre at hendelsen inntreffer på nytt.
5. Partene skal utveksle opplysninger om sine respektive lovgivninger for å lette gjennomføringen og anvendelsen av nr. 2.

Section 2.5

Trade remedies[14], general provisions

Article 2å.70

Dispute Settlement

Except for paragraph 1 of Article XX.4, Chapter XXX [Dispute Settlement] shall not apply to this Section.

Anti-dumping and countervailing measures

Article 2.71

General Provisions

1. The Parties shall endeavour to refrain from initiating anti-dumping procedures against each other.
2. Notwithstanding paragraph 1 of this Article, the Parties reaffirm their rights and obligations under Article VI of GATT 1994, the Anti-Dumping Agreement and the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (SCM Agreement).

Article 2.72

Investigations

1. After receipt by a Party's investigating authority of a properly documented application for an anti-dumping or a countervailing investigation with respect to imports from another Party, and, before initiating an investigation, the Party shall provide written notification to the Party concerned of its receipt of the application.
2. Before initiating a countervailing investigation, the Party shall also afford the Party concerned a meeting to consult with its investigating authority regarding the application.
3. Provided it does not unnecessarily delay the conduct of the investigation, each interested party in an anti-dumping or countervailing investigation[15] shall be granted a full opportunity to defend its interests.
4. Each Party shall ensure, before a final determination is made, full disclosure of the essential facts under consideration which form the basis for the decision as to whether to apply

[14] Pursuant to Article XX [Trade and Economic Relations Governed by this Agreement], this shall not apply to Liechtenstein.

[15] For the purpose of this Article, interested parties shall be defined as set out in Article 6.11 of the Anti-Dumping Agreement and Article 12.9 of the SCM Agreement.

Avsnitt 2.5

Handelstiltak[14], alminnelige bestemmelser

Artikkel 2.70

Tvisteløsning

Med unntak av artikkel XX.4 nr. 1 får kapittel XXX [Tvisteløsning] ikke anvendelse på dette kapitlet.

Antidumping- og utjevningstiltak

Artikkel 2.71

Alminnelige bestemmelser

1. Partene skal bestrebe seg på å avstå fra å iverksette antidumpingprosedyrer mot hverandre.
2. Uten hensyn til nr. 1 i denne artikkelen bekrefter partene på nytt sine rettigheter og forpliktelser i henhold til artikkel VI i GATT 1994, antidumpingavtalen og avtalen om subsidier og utjevningsavgifter (SCM-avtalen).

Artikkel 2.72

Undersøkelser

1. Når en parts undersøkelsesmyndighet har mottatt en behørig dokumentert søknad om en antidumping- eller utjevningsundersøkelse i forbindelse med import fra en annen part, og før den igangsetter en undersøkelse, skal parten skriftlig underrette angjeldende part om at søknaden er mottatt.
2. Før den igangsetter en utjevningsundersøkelse, skal parten også tilby angjeldende part et møte for å rådføre seg med dens undersøkelsesmyndighet i forbindelse med søknaden.
3. Forutsatt at det ikke forsinker gjennomføringen av undersøkelsen unødig, skal hver berørt part i en antidumping- eller utjevningsundersøkelse[15] gis full mulighet til å forsvare sine interesser.
4. Før det treffes en endelig avgjørelse, skal hver part sikre full tilgjengeliggjøring av de vesentlige fakta under vurdering som danner grunnlaget for beslutningen om hvorvidt det skal

[14] I henhold til artikkel XX [Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen] får kapittel X (Handelstiltak) ikke anvendelse for Liechtenstein.

[15] I denne artikkelen gjelder definisjonen av «berørte parter» fastsatt i artikkel 6.11 i antidumpingavtalen og artikkel 12.9 i SCM-avtalen.

definitive measures. The full disclosure of essential facts is without prejudice to the requirements to confidentiality referred to in Article 6.5 of the Anti-Dumping Agreement and Article 12.4 of the SCM Agreement. Such disclosure shall be made in writing and should take place in sufficient time for interested parties to defend their interests.

5. A Party proposing to take a countervailing measure shall, upon request, consult with the Party concerned as far in advance of applying a measure as practicable, with the view of reviewing the information arising from the investigation and exchanging views on the proposed measure.
6. The disclosure of the essential facts, which is made in accordance with paragraph 3, shall contain in particular:
   (a) in the case of an anti-dumping investigation, the margins of dumping established, a sufficiently detailed explanation of the basis and methodology upon which normal values and export prices were established and of the methodology used in the comparison of the normal values and export prices, including any adjustments;
   (b) in the case of a countervailing duty investigation, the determination of countervailable subsidisation, including sufficient details on the calculation of the amount and methodology followed to determine the existence of subsidisation;
   (c) in the case of an anti-dumping investigation, information relevant to the determination of injury, including information concerning the volume of the dumped imports and the effect of the dumped imports on prices in the domestic market for like products, the detailed methodology used in the calculation of price undercutting, the consequent impact of the dumped imports on the domestic industry, and the demonstration of a causal relationship including the examination of factors other than the dumped imports as referred to in Article 3.5 of the Anti-Dumping Agreement; and

   (d) in the case of a countervailing duty investigation, information relevant to the determination of injury, including information on the volume of the subsidised imports and the effect of the subsidised imports on prices in the domestic market for like products, the consequent impact of the subsidised imports on the domestic industry,

iverksettes endelige tiltak. Full tilgjengeliggjøring av vesentlige fakta berører ikke kravene om fortrolighet nevnt i artikkel 6.5 i antidumpingavtalen og artikkel 12.4 i SCM-avtalen. Slik tilgjengeliggjøring skal skje skriftlig og i tilstrekkelig tid til at berørte parter kan forsvare sine interesser.

5. En part som foreslår å iverksette et utjevningstiltak, skal på anmodning rådføre seg med angjeldende part så lenge før iverksettelsen av tiltaket som praktisk mulig med sikte på å gjennomgå opplysningene fra undersøkelsen og utveksle synspunkter på det foreslåtte tiltaket.
6. Tilgjengeliggjøringen av vesentlige fakta i samsvar med nr. 3 skal særlig omfatte
   (a) dersom det dreier seg om en antidumpingundersøkelse, de fastsatte dumpingmarginene og en tilstrekkelig detaljert forklaring av grunnlaget og metodene for fastsettelse av normalverdier og eksportpriser, og av metoden som er brukt ved sammenligningen av normalverdiene og eksportprisene, inkludert eventuelle justeringer,
   (b) dersom det dreier seg om en undersøkelse av utjevningsavgift, fastsettelsen av utjevningsberettiget subsidiering, herunder tilstrekkelige detaljer om beregningen av beløpet og metoden som er fulgt for å fastslå om det foreligger subsidiering,
   (c) dersom det dreier seg om en antidumpingundersøkelse, opplysninger som er relevante for å fastsette skaden, herunder opplysninger om volumet av den dumpede importen og virkningen av den dumpede importen på prisene på tilsvarende produkter på hjemmemarkedet, den detaljerte metoden som er brukt ved beregningen av prisunderbud, den derav følgende virkningen av den dumpede importen på den innenlandske industrien og påvisning av en årsakssammenheng, herunder undersøkelse av andre faktorer enn den dumpede importen, som nevnt i artikkel 3.5 i antidumpingavtalen,
   (d) dersom det dreier seg om en undersøkelse av utjevningsavgift, opplysninger som er relevante for å fastsette skaden, herunder opplysninger om volumet av den subsidierte importen og virkningen av den subsidierte importen på prisene på tilsvarende produkter på hjemmemarkedet, den derav følgende virkningen av den subsidierte impor-

and the demonstration of a causal relationship including the examination of factors other than the subsidised imports as referred to in Article 15.5 of the SCM Agreement.

7. In cases in which an investigating authority of a Party intends to make use of the facts available pursuant to Article 6.8 of the Anti-Dumping Agreement or Article 12.7 of the SCM Agreement, the investigating authority shall inform the interested party concerned of its intentions and give a clear indication of the reasons which may lead to the use of the facts available. If, after having been given the opportunity to provide further explanations within a reasonable time period, the explanations given by the interested party concerned are considered by the investigating authority as not being satisfactory, the disclosure of essential facts shall contain a clear indication of the facts available that the investigating authority has used instead.

ten på den innenlandske industrien og påvisning av en årsakssammenheng, herunder undersøkelse av andre faktorer enn den subsidierte importen som nevnt i artikkel 15.5 i SCM-avtalen.

7. I tilfeller der en parts undersøkelsesmyndighet har til hensikt å benytte seg av de tilgjengelige fakta i henhold til artikkel 6.8 i antidumpingavtalen eller artikkel 12.7 i SCM-avtalen, skal undersøkelsesmyndigheten underrette angjeldende berørte part om sine hensikter og tydelig angi grunnene som kan føre til at de tilgjengelige fakta blir benyttet. Dersom, etter å ha fått muligheten til å komme med ytterligere forklaringer innen en rimelig frist, angjeldende berørte part gir forklaringer som undersøkelsesmyndigheten anser for ikke å være tilfredsstillende, skal tilgjengeliggjøringen av vesentlige fakta inneholde en tydelig angivelse av hvilke fakta undersøkelsesmyndigheten har benyttet i stedet.

Article 2.73

Lesser Duty Rule and Public Interest

1. If a Party decides to impose an anti-dumping or a countervailing duty, the Party shall apply the "lesser duty" rule by determining a duty which is less than the dumping margin or amount of subsidy, when such lesser duty would be adequate to remove the injury to the domestic industry.

2. Each Party's investigating authority shall consider information provided in accordance with the Party's law as to whether imposing an anti-dumping or a countervailing duty would not be in the public interest.

Artikkel 2.73

Regelen om lavere tollsats og allmennhetens interesse

1. Dersom en part beslutter å pålegge antidumpingavgift eller utjevningsavgift, skal parten anvende regelen om «lavere avgiftssats» og fastsette en avgiftssats som er lavere enn dumpingmarginen eller subsidiebeløpet når en slik lavere avgiftssats vil være tilstrekkelig til å oppveie skaden for den innenlandske industrien.
2. Hver parts undersøkelsesmyndighet skal i samsvar med partens lovgivning ta hensyn til opplysninger som er gitt om hvorvidt påleggingen av antidumpingavgift eller utjevningsavgift ikke vil være i allmennhetens interesse.

Safeguard measures

Article 2.74

General Provisions and Transparency

1. The Parties reaffirm their rights and obligations concerning global safeguard measures under Article XIX of GATT 1994 and the Agreement on Safeguards.
2. At the request of the Party concerned, the Party intending to take safeguard measures shall provide immediately ad hoc written notification of all pertinent information on the initiation of a safeguard investigation, the provi-

Beskyttelsestiltak

Artikkel 2.74

Alminnelige bestemmelser og åpenhet

1. Partene bekrefter på nytt sine rettigheter og forpliktelser med hensyn til globale beskyttelsestiltak i henhold til artikkel XIX i GATT 1994 og avtalen om beskyttelsestiltak.
2. På anmodning fra angjeldende part skal den parten som har til hensikt å iverksette beskyttelsestiltak, umiddelbart gi særskilt skriftlig underretning om alle relevante opplysninger om igangsettingen av en beskyttelsesundersø-

sional findings, and the final findings of the investigation.

3. When imposing safeguard measures, the Parties shall endeavour to impose them in a way that least affects bilateral trade.

Chapter 3

Services and investment

Section 3.1

General provisions

Article 3.1

Scope

1. This Chapter does not apply to
   (a) activities performed in the exercise of governmental authority; and
   (b) audio-visual services.
2. This Chapter does not apply to any measure of a Party with respect to procurement by a Party.
3. Except for Article X (Performance requirements), this Chapter does not apply to subsidies or grants provided by a Party, including government-supported loans, guarantees and insurances.
4. This Chapter does not apply to measures affecting natural persons of a Party seeking access to the employment market of another Party, nor to measures regarding nationality or citizenship, residence or employment on a permanent basis.
5. This Chapter shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons into, or their temporary stay in, the Party, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across, its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to another Party under the terms of this Chapter.[16]
6. This Chapter does not apply to air services, including domestic and international air transportation services, whether scheduled or non-scheduled, or to related services in support of air services, other than the following:

[16] The sole fact of requiring of a visa for natural persons of a Party shall not be regarded as nullifying or impairing benefits accrued under this Chapter.

kelse og de midlertidige og endelige funnene fra undersøkelsen.

3. Når de anvender beskyttelsestiltak, skal partene bestrebe seg på å anvende dem på en slik måte at den bilaterale handelen påvirkes minst mulig.

Kapittel 3

Tjenester og investeringer

Avsnitt 3.1

Generelle bestemmelser

Artikkel 3.1

Virkeområde

1. Dette kapitlet får ikke anvendelse på
   a) aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet, og
   b) audiovisuelle tjenester.
2. Dette kapitlet får ikke anvendelse på tiltak som treffes av en part med hensyn til innkjøp foretatt av en part.
3. Med unntak av artikkel X (Ytelseskrav) får dette kapitlet ikke anvendelse på subsidier eller tilskudd som ytes av en part, herunder statsstøttede lån, garantier og forsikringer.
4. Dette kapitlet får ikke anvendelse på tiltak som berører fysiske personer fra en part som søker adgang til arbeidsmarkedet i en annen part, eller på tiltak som gjelder nasjonalitet eller statsborgerskap, bosetning eller sysselsetting på permanent grunnlag.
5. Dette kapitlet skal ikke hindre en part i å anvende tiltak for å regulere fysiske personers innreise til eller midlertidige opphold i parten, herunder tiltak som er nødvendige for å beskytte partens grenser og sikre en ordnet grensepassering for fysiske personer, forutsatt at slike tiltak ikke anvendes på en måte som tilsidesetter eller svekker fordelene som tilkommer en annen part i henhold til vilkårene i dette kapitlet.[16]
6. Dette kapitlet får ikke anvendelse på lufttrafikk, herunder innenlands og internasjonale lufttransporttjenester, uansett om det dreier seg om ruteflyging eller ikke-regelbundet flyging, eller på tilknyttede tjenester til støtte for lufttrafikk, med unntak av følgende:

[16] Krav om visum for fysiske personer fra en part skal ikke i seg selv anses for å tilsidesette eller svekke fordeler i henhold til dette kapitlet.

(a) repair or maintenance services on an aircraft or a part thereof during which the aircraft or the part is withdrawn from service, excluding so-called line maintenance;
(b) selling and marketing of air transport services;
(c) computer reservation system services;
(d) specialty air services;[17]
(e) airport operation services; and
(f) ground handling services.

7. In the event of any inconsistency between this Chapter and a bilateral, plurilateral or multilateral air services agreement to which the United Kingdom and one or more EEA-EFTA States are party, the air services agreement shall prevail in determining the rights and obligations of those Parties that are party to that air services agreement.
8. If the United Kingdom and one or more EEA-EFTA States have the same obligations under this Agreement and a bilateral, plurilateral or multilateral air services agreement, those Parties may invoke the dispute settlement procedures of this Agreement only after any dispute settlement procedures in the other agreement have been exhausted.

Article 3.2

Definitions

For the purposes of this Chapter:
(a) *activities performed in the exercise of governmental authority* means activities which are performed, including services which are supplied, neither on a commercial basis nor in competition with one or more economic operators;
(b) *airport operation services* means the operation or management, on a fee or contract basis, of airport infrastructure, including terminals, runways, taxiways and aprons, parking facilities, and intra-airport transportation systems. For greater certainty, airport operation services do not include the ownership of, or investment in, airports or airport lands, or any of the functions carried out by a board of directors. Airport operation services do not include air navigation services;

[17] Subparagraph (d) shall be subject to compliance with the Parties' respective laws and regulations governing the admission of aircraft to, departure from and operation within, their territory.

a) Reparasjons- eller vedlikeholdstjenester på et luftfartøy eller en del av det der luftfartøyet eller delen tas ut av drift, unntatt såkalt linjevedlikehold.
b) Salg og markedsføring av lufttransporttjenester.
c) Tjenester knyttet til edb-baserte reservasjonssystemer.
d) Spesialisert lufttrafikk.[17]
e) Tjenester for drift av lufthavner.
f) Bakketjenester.

7. Ved uoverensstemmelse mellom dette kapitlet og en bilateral, plurilateral eller multilateral luftfartsavtale der Det forente kongerike og en eller flere EØS-EFTA-stater er part, skal luftfartsavtalen ha forrang når det skal fastsettes rettigheter og forpliktelser for de partene som er parter i denne luftfartsavtalen.
8. Dersom Det forente kongerike og en eller flere EØS-EFTA-stater har de samme forpliktelsene i henhold til denne avtalen og en bilateral, plurilateral eller multilateral luftfartsavtale, kan disse partene først påberope seg tvisteløsningsprosedyrene i denne avtalen etter at eventuelle tvisteløsningsprosedyrer i den andre avtalen er uttømt.

Artikkel 3.2

Definisjoner

I dette kapitlet menes med
(a) *«aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet»* aktiviteter som utføres, herunder tjenester som leveres, verken på kommersielt grunnlag eller i konkurranse med en eller flere markedsdeltakere,
(b) *«tjenester for drift av lufthavner»* drift eller forvaltning, mot honorar eller i samsvar med avtale, av lufthavninfrastruktur, herunder terminaler, rullebaner, taksebaner og oppstillingsplattformer, parkeringsanlegg og transportsystemer innenfor lufthavnen. For tydelighets skyld påpekes det at tjenester for drift av lufthavner ikke omfatter eierskap til eller investering i lufthavner eller lufthavntomter, eller noen av de funksjonene som utføres av et styre. Tjenester for drift av lufthavner omfatter ikke flysikringstjenester,

[17] Bokstav d) gjelder under forutsetning av at partenes respektive lover og forskrifter som gjelder for luftfartøyers adgang til, drift på og avgang fra deres territorium overholdes.

(c) *computer reservation system services* means the supply of a service by computerised systems that contain information about air carriers' schedules, availability, fares and fare rules, through which reservations can be made or tickets may be issued;

(d) *covered enterprise* means an enterprise established in the territory of a Party, directly or indirectly, by an investor of another Party, in accordance with the applicable law, existing on the date of entry into force of this Agreement or established thereafter;

(e) *cross-border trade in services or cross-border supply of services* means the supply of a service:

(i) from the territory of a Party into the territory of another Party; or

(ii) in the territory of a Party to the service consumer of another Party;

(f) *economic activity* means any activity of an industrial, commercial or professional character or activities of craftsmen, including the supply of services, except for activities performed in the exercise of governmental authority;

(g) *enterprise* means a legal person, or a branch or a representative office of a legal person;

(h) *legal person* means any legal entity duly constituted or otherwise organised under applicable law, whether for profit or otherwise, and whether privately-owned or governmentally-owned, including any corporation, trust, partnership, joint venture, sole proprietorship or association;]

(i) *legal person of a Party* means a legal person constituted or organised under the law of a Party and that carries out substantial business activities in the territory of that Party, the concept of "substantial business activities in the territory of a Party" requiring that the legal person has a genuine link to the economy of the Party;[18]

(i) For the purposes of Section III (Cross-Border Trade in Services) and Sub-section 4 of

[18] As to whether a legal person has a genuine link to the economy of a Party, this should be established by an overall examination, on a case-by-case basis, of the relevant circumstances. These circumstances may include whether the legal person (a) has a continuous physical presence, including through ownership or rental of premises, in the territory of that Party; (b) has its central administration in the territory of that Party; (c) employs staff in the territory of that Party; and (d) generates turnover and pays taxes in the territory of that Party.

(c) *«tjenester i forbindelse med edb-baserte reservasjonssystemer»* levering av en tjeneste via edb-baserte systemer som inneholder opplysninger om luftfartsselskapenes ruteplaner, ledige seter, priser og prisvilkår, som kan brukes til å reservere eller utstede billetter,

(d) «omfattet foretak» et foretak som er etablert på en parts territorium, direkte eller indirekte, av en investor fra en annen part i samsvar med gjeldende lovgivning, som eksisterer på datoen denne avtalen trer i kraft eller opprettes deretter,

(e) *«handel med tjenester over landegrensene eller levering av tjenester over landegrensene»* menes levering av en tjeneste?

(i) fra en parts territorium til en annen parts territorium,

(ii) på en parts territorium til en tjenesteforbruker fra en annen part,

(f) *«økonomisk virksomhet»* enhver industriell, forretnings- eller yrkesvirksomhet eller håndverksvirksomhet, herunder levering av tjenester, med unntak av aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet,

(g) *«foretak»* en juridisk person, eller en filial eller et representasjonskontor for en juridisk person,

(h) *«juridisk person»* ethvert rettssubjekt som er behørig opprettet eller på annen måte organisert i henhold til gjeldende lovgivning, uansett om det har et økonomisk formål eller ikke, og uansett om det er privat eller offentlig eid, herunder enhver form for selskap, forvaltningsselskap («trust»), kompaniskap, fellesforetak («joint venture»), enkeltpersonforetak eller forening,]

(i) *«juridisk person fra en part»* en juridisk person som er opprettet eller organisert i henhold til en parts lovgivning, og som utøver forretningsvirksomhet i betydelig omfang på territoriet til en part, der begrepet «forretningsvirksomhet i betydelig omfang på territoriet til en part» krever at den juridiske personen har en reell tilknytning til partens økonomi,[18]

(i) Med henblikk på avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene) og avsnitt V

[18] Når det gjelder spørsmålet om en juridisk person har en reell tilknytning til en parts økonomi, bør dette fastslås ved en samlet analyse av de relevante omstendighetene i hvert enkelt tilfelle. Disse omstendighetene kan omfatte om den juridiske personen a) til enhver tid har fysisk tilstedeværelse, herunder gjennom eierskap eller leie av lokaler, på partens territorium, b) har sin hovedadministrasjon på partens territorium, c) sysselsetter ansatte på partens territorium og d) skaper omsetning og betaler skatt på partens territorium.

Section V ([International] Maritime Transport Services), "legal person of a Party" includes a legal person of a non-Party owned or controlled by a person of a Party, if any of its vessels are registered in accordance with the legislation of that Party and flying the flag of that Party, when supplying services using those vessels.

(j) *establishment* means the setting-up, acquisition, or expansion of an enterprise;

(k) *ground handling services* means the supply of a service on a fee or contract basis for: airline representation, administration and supervision, ground administration and supervision, including load control and communications; passenger handling; baggage handling; ramp services; cargo and mail handling; fuel and oil handling; aircraft line maintenance; flight operations, crew administration and flight planning; aircraft servicing and cleaning; surface transport; and catering services. Ground handling services do not include: self-handling; security services; fixed intra-airport transport systems; aircraft repair and maintenance; or the operation or management of centralised airport infrastructure such as baggage handling systems, de-icing facilities, or fuel distribution systems;

(l) *investor of a Party* means:
(i) a natural person of a Party;
(ii) a legal person of a Party; or
(iii) a Party
that seeks to establish, is establishing, or has established, a covered enterprise;

(m) *measure* means any measure by a Party, whether in the form of a law, regulation, rule procedure, decision, administrative action, requirement, practice or in any other form;[19]

(n) *measures of a Party* means measures adopted or maintained by:
(i) central, regional or local governments and authorities; and
(ii) non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities;

(o) *natural person of a Party* means:

[19] For greater certainty, the term "measure" includes failures to act.

underavsnitt 4 ([Internasjonale] sjøtransporttjenester) skal «juridisk person fra en part» omfatte en juridisk person fra en ikke-part som eies eller kontrolleres av en person fra en part, dersom noen av dens fartøyer er registrert i samsvar med partens lovgivning og fører denne partens flagg, når det leveres tjenester ved bruk av disse fartøyene.

(j) *«etablering»* opprettelse, overtakelse eller utvidelse av et foretak,

(k) *«bakketjenester»* levering av en tjeneste, mot honorar eller i samsvar med avtale, for: representasjon, administrasjon og overvåking av luftfartsselskaper, administrasjon og overvåking på bakken, herunder kontroll og kommunikasjon ved lasting, håndtering av passasjerer; håndtering av bagasje; tjenester på bakken, håndtering av frakt og post, håndtering av drivstoff og olje, linjevedlikehold av luftfartøyer, drift av flyruter, administrasjon av besetningen og flygeplanlegging, service og rengjøring av luftfartøyer, overflatetransport og cateringtjenester. Bakketjenester omfatter ikke egentjenester, sikkerhetstjenester, faste transportsystemer innenfor lufthavnen, reparasjon og vedlikehold av luftfartøyer eller drift eller forvaltning av sentralisert infrastruktur for lufthavner, for eksempel bagasjehåndteringssystemer, avisingsanlegg eller distribusjonssystemer for drivstoff.

(l) *«investor fra en part»*
(i) en fysisk person fra en part,
(ii) en juridisk person fra en part, eller
(iii) en part
som har til hensikt å etablere, er i ferd med å etablere eller har etablert et omfattet foretak,

(m) *«tiltak»* ethvert tiltak en part treffer i form av lov, forskrift, regel, prosedyre, vedtak, administrativ avgjørelse, krav, sedvane eller i enhver annen form,[19]

(n) *«tiltak som en part treffer»* tiltak som vedtas eller opprettholdes av
(i) sentrale, regionale eller lokale myndigheter, og
(ii) ikke-statlige organer som utøver myndighet som er delegert av sentrale, regionale eller lokale myndigheter,

(o) «fysisk person fra en part»

[19] For tydelighets skyld påpekes det at begrepet «tiltak» også omfatter manglende handling.

(i) in respect of the United Kingdom, a British citizen in accordance with its applicable laws and regulations;
(ii) in respect of the EEA-EFTA States a natural person who has the nationality of an EEA-EFTA State in accordance with its applicable law;

(p) *operation* means the conduct, management, maintenance, use, enjoyment and sale or other disposal of an enterprise;

(q) *person* means a natural person or a legal person

(r) *person of a Party* means a natural person of a Party or a legal person of a Party;

(s) *selling and marketing of air transport services* means opportunities for the air carrier concerned to sell and market freely its air transport services including all aspects of marketing such as market research, advertising and distribution, but does not include the pricing of air transport services or the applicable conditions;

(t) *service supplier of a Party* means a person of a Party that supplies, or seeks to supply, a service;

(u) *specialty air service* means a specialised commercial operation using an aircraft whose primary purpose is not the transportation of goods or passengers, such as aerial fire-fighting, aerial advertising, flight training, sightseeing, spraying, surveying, mapping, photography, parachute jumping, glider towing, and helicopter-lift for logging and construction, and other airborne agricultural, industrial, and inspection services.

(i) med hensyn til Det forente kongerike, en britisk statsborger i samsvar med gjeldende lover og regler,
(ii) med hensyn til EØS-EFTA-statene, en fysisk person som har statsborgerskap i en EØS-EFTA-stat i samsvar med gjeldende lovgivning,

(p) *«drift»* drift, ledelse, vedlikehold, bruk, utnyttelse og salg eller annen avhending av et foretak,

(q) *«person»* en fysisk eller juridisk person,

(r) *«person fra en part»* en fysisk person eller en juridisk person fra en part,

(s) *«salg og markedsføring av lufttransporttjenester»* det berørte luftfartsselskapets muligheter til fritt å selge og markedsføre sine lufttransporttjenester, herunder alle sider ved markedsføringen, for eksempel markedsundersøkelser, reklame og distribusjon, men ikke fastsettelse av priser på lufttransporttjenester eller hvilke vilkår som gjelder,

(t) *«tjenesteleverandør fra en part»* enhver person fra en part som leverer eller søker å levere en tjeneste,

(u) *«spesialisert lufttrafikk»* spesialisert kommersiell drift med et luftfartøy der hovedformålet ikke er å transportere gods eller passasjerer, som brannslokking fra luften, reklame med luftfartøy, flygeopplæring, sightseeing, sprøyting, landmåling, kartlegging, fotografering, fallskjermhopping, sleping av seilfly, løfting med helikoptre som ledd i skogsdrift og anleggsarbeid, samt andre tjenester der luftfartøyer brukes innenfor jordbruk, industri og inspeksjon.

Article 3.3

Committee on Services and Investment

1. The Committee on Services and Investment, established pursuant to Article [X] (hereinafter referred to as "the Committee"), shall be responsible for the effective implementation and operation of this Chapter.
2. The Committee shall have the following functions:
   (a) reviewing and monitoring the implementation and operation of this Chapter and the reservations set out in each Party's Schedules in [Annexes X to X to Annex X-X];
   (b) exchanging information and discussing regulatory or other issues relating to the supply of maritime transport services, including with respect to relevant laws and

Artikkel 3.3

Komiteen for tjenester og investeringer

1. Komiteen for tjenester og investeringer nedsatt i henhold til artikkel [X] (heretter kalt «komiteen») skal ha ansvar for en effektiv gjennomføring og anvendelse av dette kapitlet.
2. Komiteen skal ha følgende funksjoner:
   (a) Gjennomgå og overvåke gjennomføringen og anvendelsen av dette kapitlet og forbeholdene angitt i hver parts bindingslister i [vedlegg X til X til vedlegg X-X].
   (b) Utveksle informasjon og drøfte lovgivningsmessige eller andre spørsmål knyttet til levering av sjøtransporttjenester, herunder med hensyn til relevante eksisterende eller

regulations, existing or proposed, and their implementation;

(c) exchanging information and discussing regulatory or other issues relating to the supply of delivery services, including with respect to relevant laws and regulations, existing or proposed, and their implementation;

(d) carrying out the functions provided for in Article [X] (International Mobile Roaming Services);

(e) holding consultations referred to in paragraph [2] of Article [X] (Capital Movements) and paragraph [6] of Article [X] (Restrictions in Case of Balance of Payments and External Financial Difficulties);

(f) exchanging information on any other matters related to this Chapter;

(g) examining possible improvements to this Chapter;

(h) discussing any issue related to this Chapter or Chapter [X] (Capital Movements, Payments and Transfers) as may be agreed upon between the representatives of the Parties; and

(i) carrying out other functions as may be delegated by the Joint Committee pursuant to [subparagraph X of Article X].

3. The Committee shall be composed of representatives of the Parties including officials of relevant ministries or agencies in charge of the issues to be addressed. The Committee may invite representatives of relevant entities other than the Governments of the Parties with the necessary expertise relevant to the issues to be addressed.

foreslåtte lover og forskrifter samt gjennomføringen av dem.

(c) Utveksle opplysninger og drøfte lovgivningsmessige eller andre spørsmål knyttet til yting av leveringstjenester, herunder med hensyn til relevante eksisterende eller foreslåtte lover og forskrifter samt gjennomføringen av dem.

(d) Utføre oppgavene fastsatt i artikkel [X] (Internasjonale mobilnettgjestingstjenester).

(e) Holde samråd som omhandlet i artikkel [X] (Kapitalbevegelser) nr. [2] og artikkel [X] (Begrensninger med hensyn til vanskeligheter med betalingsbalansen og eksterne finansielle vanskeligheter) nr. [6].

(f) Utveksle opplysninger om eventuelle andre forhold i forbindelse med dette kapitlet.

(g) Undersøke mulige forbedringer av dette kapitlet.

(h) Drøfte eventuelle spørsmål i forbindelse med dette kapitlet eller kapittel [X] (Kapitalbevegelser, betalinger og overføringer) som måtte avtales mellom partenes representanter.

(i) Utføre andre oppgaver som måtte bli delegert av Den blandede komitéen i henhold til [artikkel X ledd X].

3. Komiteen skal bestå av representanter for partene, herunder tjenestemenn fra relevante departementer eller organer som har ansvar for sakene som skal behandles. Komiteen kan invitere representanter fra andre relevante enheter enn partenes myndigheter med den nødvendige ekspertisen som er relevant for temaene som skal behandles.

Article 3.4

Denial of Benefits

A Party may deny the benefits of this Chapter and Chapter X (Capital Movements, Payments, Transfers and Temporary Safeguard Measures) to an investor or service supplier of another Party that is a legal person of that Party, and to a covered enterprise or services of that legal person, if:

(a) a non-Party or a person of a non-Party owns or controls the legal person; and

(b) the denying Party adopts or maintains a measure with respect to the non-Party or the person of the non-Party which is related to the maintenance of international peace and security, including the protection of human rights, and

Artikkel 3.4

Nekting av fordeler

En part kan nekte en investor eller en tjenesteleverandør fra en annen part som er en juridisk person fra denne parten, og en av denne juridiske personens omfattede foretak eller tjenester, å nyte godt av fordelene ved dette kapitlet og kapittel X (Kapitalbevegelser, betalinger, overføringer og midlertidige beskyttelsestiltak), dersom

(a) en ikke-part eller en person fra en ikke-part eier eller kontrollerer den juridiske personen, og

(b) den nektende parten vedtar eller opprettholder et tiltak med hensyn til ikke-parten eller personen fra ikke-parten som er knyttet til opprettholdelse av internasjonal fred og sikkerhet, herunder vern av menneskerettighe-

prohibits transactions with that legal person or covered enterprise, or which would be violated or circumvented if the benefits of this Chapter or Chapter X (Capital Movements, Payments, Transfers and Temporary Safeguard Measures) were accorded to that legal person or covered enterprise.

Section 3.2

Investment liberalisation

Article 3.5

Scope

This Section shall apply to measures of a Party affecting the establishment of an enterprise to perform economic activities and the operation of such an enterprise by
(a) investors of another Party;
(b) covered enterprises; and
(c) with respect to Article [X] (Performance Requirements), all enterprises in the territory of the Party which adopts or maintains the measure.

Article 3.6

Market access

A Party shall not adopt or maintain with respect to establishment of an enterprise by an investor of another Party or by a covered enterprise, or operation of a covered enterprise, either on the basis of its entire territory or on the basis of a territorial sub-division, a measure that:
(a) imposes limitations on:[20]
  (i) the number of enterprises that may carry out a specific economic activity whether in the form of numerical quotas, monopolies, exclusive suppliers or the requirement of an economic needs test;
  (ii) the total value of transactions or assets in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test;
  (iii) the total number of operations or the total quantity of output expressed in terms of designated numerical units in the form of quotas or the requirement of an economic needs test;
  (iv) the participation of foreign capital in terms of maximum percentage limit on foreign

[20] Subparagraphs (a)(i), (ii) and (iii) do not cover measures taken in order to limit the production of an agricultural good.

tene, og som forbyr transaksjoner med den juridiske personen eller det omfattede foretaket, eller som ville ha blitt overtrådt eller omgått dersom fordelene ved dette kapitlet eller kapittel X (Kapitalbevegelser, betalinger, overføringer og midlertidige beskyttelsestiltak) ble gitt til den juridiske personen eller det omfattede foretaket.

Avsnitt 3.2

Liberalisering av investeringer

Artikkel 3.5

Virkeområde

Dette avsnittet får anvendelse på tiltak som en part treffer som påvirker etablering av et foretak med sikte på å utøve økonomisk virksomhet og drift av et slikt foretak som utføres av
(a) investorer fra en annen part,
(b) omfattede foretak, og
(c) når det gjelder artikkel [X] (Ytelseskrav), alle foretak på territoriet til parten som vedtar eller opprettholder tiltaket.

Artikkel 3.6

Markedsadgang

En part skal ikke, verken på hele sitt territorium eller på grunnlag av en territoriell underoppdeling, vedta eller opprettholde noe tiltak med henblikk på etablering av et foretak av en investor fra en annen part eller et omfattet foretak, eller drift av et omfattet foretak, som
(a) innebærer begrensninger av[20]
  i) antallet foretak som kan utføre en bestemt økonomisk virksomhet, enten i form av tallmessige kvoter, monopoler, eneretter eller krav om økonomisk behovsprøving,
  ii) den samlede verdien av transaksjoner eller aktiva, i form av tallmessige kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving,
  iii) det samlede antallet virksomheter eller den samlede produksjonen, uttrykt ved angitte tallmessige enheter i form av kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving,
  iv) deltakelse av utenlandsk kapital uttrykt ved en øvre prosentgrense for utenlandsk

[20] Bokstav a) i)–iii) omfatter ikke tiltak som treffes for å begrense produksjonen av en landbruksvare.

shareholding or the total value of individual or aggregate foreign investment; or

(v) the total number of natural persons that may be employed in a particular sector or that an enterprise may employ and who are necessary for, and directly related to, the performance of an economic activity, in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test;

(b) restricts or requires specific types of legal entity or joint venture through which an investor of another Party may perform an economic activity.

Article 3.7

National treatment

Each Party shall accord to investors of another Party and to covered enterprises treatment no less favourable than the treatment it accords, in like situations, to its own investors and to their enterprises with respect to the establishment or operation in its territory.

Article 3.8

Most-favoured-nation treatment

1. Each Party shall accord to investors of another Party and to covered enterprises treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to investors of a non-Party and to their enterprises, with respect to establishment or operation in its territory.[21]
2. Paragraph 1 shall not be construed as obliging a Party to extend to investors of another Party or to covered enterprises the benefit of any treatment resulting from:
   (a) an international agreement for the avoidance of double taxation or other international agreement or arrangement relating wholly or mainly to taxation; or
   (b) measures providing for recognition, including the recognition of the standards or criteria for the authorisation, licencing, or certification of a natural person or enterprise to carry out an economic activity, or the recognition of prudential measures as referred to in paragraph 3 of the GATS Annex on Financial Services.

[21] For greater certainty, "non-Party" does not include territories for whose international relations the United Kingdom is responsible.

aksjeinnehav eller ved totalverdien av individuelle eller samlede utenlandske investeringer,

v) det samlede antall fysiske personer som kan være ansatt i en bestemt sektor, eller som et foretak kan ha ansatt, og som er nødvendig for og direkte knyttet til utøvelse av økonomisk virksomhet, i form av tallmessige kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving,

(b) begrenser eller krever bruk av bestemte selskapsformer eller fellesforetak som en investor fra en annen part kan utøve økonomisk virksomhet gjennom.

Artikkel 3.7

Nasjonal behandling

Hver part skal gi investorer fra en annen part og omfattede foretak en behandling som ikke er mindre gunstig enn behandlingen den i like situasjoner gir sine egne investorer og deres foretak når det gjelder etablering og drift på partens territorium.

Artikkel 3.8

Bestevilkårsbehandling

1. Hver part skal gi investorer fra en annen part og omfattede foretak en behandling som ikke er mindre gunstig enn behandlingen den i like situasjoner gir investorer fra en ikke-part og deres foretak. når det gjelder etablering og drift på partens territorium.[21]
2. Nummer 1 skal ikke forstås som at en part er forpliktet til å la investorer fra en annen part og omfattede foretak bli omfattet av noen behandling som følger av
   (a) en internasjonal avtale om å unngå dobbeltbeskatning eller annen internasjonal avtale eller ordning som utelukkende eller hovedsakelig er knyttet til beskatning, eller
   (b) tiltak som innebærer anerkjennelse, herunder anerkjennelse av standarder eller kriterier for å gi en fysisk person eller et foretak godkjenning, lisens eller sertifisering for å utøve en økonomisk virksomhet, eller anerkjennelse av tilsynstiltak som nevnt i nr. 3 i GATS-vedlegget om finansielle tjenester.

[21] For tydelighetens skyld påpekes det at «ikke-part» ikke omfatter territorier hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike. [UK note: This footnote is under review by the UK.]

3. For greater certainty, the "treatment" referred to in paragraph 1 does not include investor-to-state dispute settlement procedures provided for in other international agreements.

4. For greater certainty, the existence of substantive provisions in other international agreements concluded by a Party with a non-Party, or the mere formal transposition of those provisions into domestic law to the extent that it is necessary in order to incorporate them into the domestic legal order, do not in themselves constitute the "treatment" referred to in paragraph 1. Measures of a Party pursuant to those provisions may constitute such treatment and thus give rise to a breach of this Article.

Article 3.9

Senior management and boards of directors

A Party shall not require a covered enterprise to appoint to senior management or board of director positions natural persons of a particular nationality or who are resident in the territory of the Party.

Article 3.10

Performance requirements

1. A Party shall not, in connection with the establishment or operation of any enterprise in its territory, impose or enforce any requirement or enforce any commitment or undertaking:[22]
   (a) to export a given level or percentage of goods or services;
   (b) to achieve a given level or percentage of domestic content;
   (c) to purchase, use or accord a preference to goods produced or services supplied in its territory, or to purchase goods or services from a person in its territory;
   (d) to relate in any way the volume or value of imports to the volume or value of exports or to the amount of foreign exchange inflows associated with that enterprise;
   (e) to restrict sales of goods or services in its territory that the enterprise produces or supplies by relating those sales in any way

[22] For greater certainty, a condition for the receipt or continued receipt of an advantage referred to in paragraph 2 does not constitute a requirement or a commitment or undertaking for the purpose of paragraph 1.

3. For tydelighets skyld påpekes det at «behandling» omhandlet i nr. 1 ikke omfatter framgangsmåter for tvisteløsning mellom investorer og stater som er fastsatt i andre internasjonale avtaler.
4. For tydelighets skyld påpekes det at forekomsten av materielle bestemmelser i andre internasjonale avtaler som en part har inngått med en ikke-part, eller en rent formell innarbeiding av disse bestemmelsene i nasjonal lovgivning i den grad det er nødvendig for å innlemme dem i den nasjonale rettsorden, ikke i seg selv utgjør «behandling» som omhandlet i nr. 1. Tiltak som en part treffer i henhold til slike bestemmelser, kan utgjøre en slik behandling og dermed føre til overtredelse av denne artikkelen.

Artikkel 3.9

Øverste ledelse og styre

En part skal ikke kreve at et omfattet foretak utnevner fysiske personer av en bestemt nasjonalitet eller som er bosatt på partens territorium, til den øverste ledelsen eller styret.

Artikkel 3.10

Ytelseskrav

1. En part skal ikke, i forbindelse med etablering eller drift av noe foretak på sitt territorium, pålegge eller håndheve noe krav eller håndheve noe forpliktende tilsagn om å[22]
   (a) eksportere en viss mengde eller en viss prosentandel av varer eller tjenester,
   (b) oppnå en viss mengde eller en viss prosentandel innenlandsk innhold,
   (c) kjøpe, bruke eller gi fortrinnsrett til varer som produseres eller tjenester som leveres på dens territorium, eller kjøpe varer eller tjenester av en person på dens territorium,
   (d) på noen måte knytte mengden eller verdien av importen til mengden eller verdien av eksporten, eller omfanget av utenlandsk valutatilstrømning, knyttet til foretaket,
   (e) begrense salget på sitt territorium av varer eller tjenester som foretaket produserer eller leverer, ved på noen måte å knytte slikt salg til volumet eller verdien av foretakets

[22] For tydelighets skyld påpekes det at et vilkår for å motta eller fortsette å motta en fordel omhandlet i nr. 2 ikke utgjør et krav eller et forpliktende tilsagn i henhold til nr. 1.

to the volume or value of its exports or foreign exchange inflows;

(f) to restrict exportation or sale for export;

(g) to transfer technology, a production process or other proprietary knowledge to a person in its territory;

(h) to locate the regional or world headquarters of an enterprise in its territory;

(i) to hire a given number or percentage of natural persons of that Party;

(j) to achieve a given level or value of research and development in its territory;

(k) to supply one or more of the goods produced or services supplied by such enterprise to a specific region or to the world market exclusively from its own territory;

(l) to adopt:

(i) a rate or amount of royalty below a certain level; or

(ii) a given duration of the term of a licence contract;[23]

with regard to any licence contract in existence at the time the requirement is imposed or enforced, or any commitment or undertaking is enforced, or with regard to any future licence contract freely entered into between the enterprise and a natural or legal person or any other entity in its territory, if the requirement is imposed or enforced or the commitment or undertaking is enforced, in a manner that constitutes a direct interference with that licence contract by an exercise of a non-judicial governmental authority of Party.[24]

2. A Party shall not, in connection with the establishment or operation of any enterprise in its territory, make the receipt or continued receipt of an advantage conditional upon compliance with any requirement:

(a) to achieve a given level or percentage of domestic content;

(b) to purchase, use or accord a preference to goods produced or services supplied in its

[23] A "licence contract" referred to in this subparagraph means any contract concerning the licensing of technology, a production process, or other proprietary knowledge.

[24] For greater certainty, subparagraph (l) does not apply when the licence contract is concluded between the enterprise and a Party.

eksport eller tilstrømning av utenlandsk valuta,

(f) begrense eksport eller salg for eksport,

(g) overføre teknologi, en produksjonsprosess eller annen eiendomsrettslig beskyttet kunnskap til en person på sitt territorium,

(h) lokalisere et foretaks regionale eller verdensomspennende hovedkvarter på sitt territorium,

(i) ansette et bestemt antall eller en bestemt prosentandel fysiske personer fra denne parten,

(j) oppnå et visst nivå eller en viss verdi av forskning og utvikling på sitt territorium,

(k) levere én eller flere av varene som produseres eller tjenestene som leveres fra et slikt foretak, til en bestemt region eller til verdensmarkedet utelukkende fra partens eget territorium,

(l) vedtak

(i) en royaltysats eller et royaltybeløp under et visst nivå, eller

(ii) en bestemt gyldighetstid for en lisensavtales løpetid[23]

med henblikk på enhver lisensavtale som gjelder på tidspunktet der kravet pålegges eller håndheves, eller der noe forpliktende tilsagn håndheves, eller med henblikk på enhver framtidig lisensavtale inngått fritt mellom foretaket og en fysisk eller juridisk person eller en annen enhet på dens territorium, dersom kravet pålegges eller håndheves, eller det forpliktende tilsagnet håndheves, på en slik måte at det utgjør et direkte inngrep i lisensavtalen ved at parten utøver en ikke-rettslig statlig myndighet.[24]

2. En part skal ikke, i forbindelse med etablering eller drift av noe foretak på sitt territorium, gjøre mottakelsen eller den fortsatte mottakelsen av en fordel betinget av noe krav om å

(a) oppnå en viss mengde eller en viss prosentandel innenlandsk innhold,

(b) kjøpe, bruke eller gi fortrinnsrett til varer som produseres eller tjenester som leveres

[23] Med «lisensavtale» som omhandlet i dette ledd menes enhver avtale om lisensiering av en teknologi, en produksjonsprosess eller annen eiendomsrettslig beskyttet kunnskap.

[24] For tydelighets skyld påpekes det at bokstav l) ikke får anvendelse når lisensavtalen inngås mellom foretaket og en part.

territory, or to purchase goods or services from a person in its territory;

(c) to relate in any way the volume or value of imports to the volume or value of exports or to the amount of foreign exchange inflows associated with that enterprise;

(d) to restrict sales of goods or services in its territory that the enterprise produces or supplies by relating those sales in any way to the volume or value of its exports or foreign exchange inflows; or

(e) to restrict exportation or sale for export.

3. For greater certainty, nothing in paragraph 1 shall be construed as preventing the enforcement by a Party of an undertaking voluntarily given[25] by a person in relation to a takeover or merger.

4. Nothing in paragraph 2 shall be construed as preventing a Party, in connection with the establishment or operation of any enterprise in its territory, from making the receipt or continued receipt or an advantage conditional upon compliance with a requirement to locate production, supply a service, train or employ workers, construct or expand particular facilities, or carry out research and development, in its territory.

5. Subparagraphs 1(a) to (c), 2(a) and (b) do not apply to qualification requirements for goods or services with respect to export promotion and foreign aid programmes.

6. Subparagraphs 1(g) and 1(l) do not apply when:

(a) the requirement is imposed or enforced, or the commitment or undertaking is enforced, by a court or administrative tribunal, or by a competition authority pursuant to a Party's competition law; or

(b) a Party authorises the use of an intellectual property right in accordance with Article 31 or 31*bis* of the TRIPS Agreement, or adopts or maintains measures requiring the disclosure of data or proprietary information that fall within the scope of, and are consistent with, paragraph 3 of Article 39 of the TRIPS Agreement.

7. Subparagraph 1(l) does not apply if the requirement is imposed or enforced, or the commitment or undertaking is enforced, by a

[25] An "undertaking voluntarily given" means that it is not required by a Party as a condition of the approval of the takeover or merger.

på sitt territorium, eller kjøpe varer eller tjenester av en person på sitt territorium,

(c) på noen måte knytte mengden eller verdien av importen til mengden eller verdien av eksporten, eller omfanget av utenlandsk valutatilstrømning, knyttet til foretaket,

(d) begrense salget på sitt territorium av varer eller tjenester som foretaket produserer eller leverer, ved på noen måte å knytte slikt salg til volumet eller verdien av foretakets eksport eller tilstrømning av utenlandsk valuta, eller

(e) begrense eksport eller salg for eksport.

3. For tydelighets skyld påpekes det at intet i nr. 1 skal forstås slik at det hindrer en part i å håndheve et forpliktende tilsagn som er gitt frivillig[25] av en person i forbindelse med en overtakelse eller fusjon.

4. Intet i nr. 2 skal forstås som å hindre en part i å gjøre mottakelse eller fortsatt mottakelse av en fordel i forbindelse med etablering eller drift av noe foretak på sitt territorium, betinget av at foretaket oppfyller krav om å lokalisere produksjon, levere en tjeneste, lære opp eller sysselsette ansatte, bygge eller utvide bestemte lokaler, eller drive forskning og utvikling på partens territorium.

5. Nummer 1 bokstav a)–c) og nr. 2 bokstav a) og b) får ikke anvendelse på kvalifikasjonskrav for varer eller tjenester med hensyn til deltakelse i programmer for eksportfremming eller utenlandsk bistand.

6. Nummer 1 bokstav g) og l) gjelder ikke når

(a) kravet er pålagt eller håndheves, eller det forpliktende tilsagnet håndheves, av en domstol eller forvaltningsdomstol, eller av en konkurransemyndighet i henhold til en parts konkurranserett, eller

(b) en part tillater bruk av en immaterialrett i samsvar med artikkel 31 eller 31a i TRIPS-avtalen, eller treffer eller opprettholder tiltak som krever utlevering av data eller opplysninger underlagt eiendomsrett som omfattes av og er i samsvar med artikkel 39 nr. 3 i TRIPS-avtalen.

7. Nummer 1 bokstav l) gjelder ikke dersom kravet er pålagt eller håndheves, eller det forpliktende tilsagnet håndheves, av en domstol som

[25] Med «forpliktende tilsagn som er gitt frivillig» menes at en part ikke setter det som et vilkår for å godkjenne overtakelsen eller fusjonen.

tribunal as equitable remuneration under the Party's copyright laws.

8. Subparagraphs 2(a) and (b) do not apply to requirements imposed or enforced by an importing Party relating to the content of goods necessary to qualify for preferential tariffs or preferential quotas.
9. This Article is without prejudice to the obligations of a Party under the Agreement on Trade-Related Investment Measures set out in Annex 1A to the WTO Agreement.
10. For greater certainty, this Article does not preclude the enforcement of any requirement, commitment or undertaking between private parties, if a Party did not impose the requirement, commitment or undertaking.

Article 3.11

Investment and Sustainable Development

1. The Parties recognise the importance of environmental protection in connection with establishment and operation of covered enterprises and reaffirm the Parties' rights and obligations relating to the protection of the environment, including climate change, provided for in this Agreement.
2. The Parties recognise the importance of encouraging the adherence to responsible business practices by covered enterprises and reaffirm the Parties' obligations in this regard, as set out in Article [X] (Responsible Business Conduct) of Chapter [X] (Trade and Sustainable Development).

Article 3.12

Non-conforming measures

1. Articles [X] (Market Access), [X] (National Treatment), [[X] (Most-favoured-nation Treatment)], [X] (Performance Requirements) and [X] (Senior Management and Boards of Directors) do not apply to:
   (a) an existing non-conforming measure that is maintained by a Party at the level of:
      (i) the central level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I;
      (ii) a regional level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I; or
      (iii) a local government;
   (b) the continuation or prompt renewal of a non-conforming measure referred to in subparagraph (a); or

rimelig vederlag i henhold til partens lovgivning om opphavsrett.

8. Nummer 2 bokstav a) og b) gjelder ikke for krav som en importerende part pålegger eller håndhever angående innholdet i varer for at de skal være berettiget til preferansetolltiltak eller preferansekvoter.
9. Denne artikkelen berører ikke en parts forpliktelser i henhold til avtalen om handelsrelaterte investeringstiltak som er fastsatt i vedlegg 1A til WTO-avtalen.
10. For tydelighets skyld påpekes det at denne artikkelen ikke er til hinder for håndheving av krav eller forpliktende tilsagn mellom private parter dersom parten selv ikke har pålagt kravet eller det forpliktende tilsagnet.

Artikkel 3.11

Investering og bærekraftig utvikling

1. Partene anerkjenner betydningen av miljøvern i forbindelse med etablering og drift av omfattede foretak, og bekrefter på nytt partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til miljøvern, herunder klimaendringer, som fastsatt i denne avtalen.

2. Partene anerkjenner betydningen av å oppmuntre omfattede foretak til å følge ansvarlige forretningsmetoder, og bekrefter på nytt partenes forpliktelser i den forbindelse som fastsatt i artikkel [X] (Ansvarlig forretningsførsel) i kapittel [X] (Handel og bærekraftig utvikling).

Artikkel 3.12

Uforenlige tiltak

1. Artikkel [X] (Markedsadgang), [X] (Nasjonal behandling), [[X] (Bestevilkårsbehandling)], [X] (Ytelseskrav) og [X] (Øverste ledelse og styre) får ikke anvendelse på

   (a) et eksisterende uforenlig tiltak som opprettholdes av en part på
      i) sentralt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I,

      ii) regionalt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I, eller
      iii) lokalt forvaltningsnivå.
   (b) forlengelse eller umiddelbar fornyelse av et uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), eller

(c) an amendment to a non-conforming measure referred to in subparagraph (a) to the extent that the amendment does not decrease the conformity of the measure, as it existed immediately before the amendment, with Articles [X] (Market Access), [X] (National Treatment), [[X] (Most-favoured-nation Treatment)], [X] (Performance Requirements) or [X] (Senior Management and Boards of Directors).

2. Articles [X] (Market Access), [X] (National Treatment), [[X] (Most-favoured-nation Treatment)], [X] (Performance Requirements) and [X] (Senior Management and Boards of Directors) do not apply to a measure of a Party that are consistent with the reservations, conditions or qualifications specified with respect to a sector, subsector or activity, as set out in its Schedule to Annex II.
3. In respect of intellectual property rights, a Party may derogate from Articles [refer to PR "transfer of technology" requirement (currently 1(g)), NT and MFN] if permitted by the TRIPS Agreement, including any amendments to the TRIPS Agreement in force for all Parties, and waivers to the TRIPS Agreement adopted pursuant to Article IX of the WTO Agreement.
4. Notwithstanding Articles [X] (National Treatment) [and [X] (Most-favoured-nation Treatment)], a Party may require an investor of another Party, or its covered enterprise, to provide information concerning that enterprise for informational or statistical purposes, provided that those requests are reasonable and not unduly burdensome. The Party shall protect confidential business information from any disclosure that would prejudice the competitive position of the investor or the covered enterprise. This paragraph does not prevent a Party from otherwise obtaining or disclosing information in connection with the equitable and good faith application of its laws.

(c) en endring av ethvert uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), i den grad endringen ikke reduserer tiltakets forenlighet, slik det forelå umiddelbart før endringen, med artikkel [X] (Markedsadgang), [X] (Nasjonal behandling), [[X] (Bestevilkårsbehandling)], [X] (Ytelseskrav) og [X] (Øverste ledelse og styre).

2. Artikkel [X] (Markedsadgang), [X] (Nasjonal behandling), [[X] (Bestevilkårsbehandling)], [X] (Ytelseskrav) og [X] (Øverste ledelse og styre) får ikke anvendelse på tiltak truffet av en part som er i samsvar med de forbeholdene, vilkårene eller kvalifikasjonene som parten har angitt for en sektor, delsektor eller virksomhet i sin oversikt i vedlegg II.

3. Når det gjelder immaterialrettigheter, kan en part gjøre unntak fra artikkel [henvisning til PR «overføring av teknologi»-kravet (for tiden 1 bokstav g)), NT og MFN] dersom det er tillatt i henhold til TRIPS-avtalen, herunder eventuelle endringer av TRIPS-avtalen som gjelder for alle parter, og unntak fra TRIPS-avtalen vedtatt i henhold til artikkel IX i WTO-avtalen.

4. Uten hensyn til artikkel [X] (Nasjonal behandling) [og [X] (Bestevilkårsbehandling)] kan en part kreve at en investor fra en annen part eller dens omfattede foretak framlegger opplysninger om dette foretaket for opplysnings- eller statistikkformål, forutsatt at disse kravene er rimelige og ikke urimelig belastende. Parten skal beskytte fortrolige forretningsopplysninger mot enhver offentliggjøring som kan være til skade for investorens eller det omfattede foretakets konkurransemessige stilling. Dette nummeret er ikke til hinder for at en part på annen måte kan innhente eller offentliggjøre opplysninger i forbindelse med en rettferdig anvendelse i god tro av sin lovgivning.

Section 3.3

Cross-border trade in services

Article 3.13

Scope

1. This Section shall apply to measures of a Party affecting cross-border trade in services by ser-

Avsnitt 3.3

Handel med tjenester over landegrensene

Artikkel 3.13

Virkeområde

1. Dette avsnittet får anvendelse på tiltak som en part treffer som påvirker handelen med tjenester over landegrensene som utføres av tjenes-

vice suppliers of another Party. Such measures include:

(a) the production, distribution, marketing, sale or delivery of a service;
(b) the purchase or use of, or payment for, a service;
(c) the access to and use of, in connection with the supply of a service, services which are required by a Party to be offered to the public generally; and
(d) the provision of a bond or other form of financial security as a condition for the supply of a service.

Article 3.14

Market Access

A Party shall not maintain or adopt, either on the basis of a territorial sub-division or on the basis of its entire territory, a measure that:

(a) imposes a limitation on:
  (i) the number of services suppliers, whether in the form of a numerical quota, monopoly, exclusive service suppliers or the requirement of an economic needs test;
  (ii) the total value of service transactions or assets in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test;
  (iii) the total number of service operations or on the total quantity of service output expressed in terms of designated numerical units in the form of quotas or the requirement of an economic needs test;[26] or
(b) restricts or requires a specific type of legal entity or joint venture through which a service supplier may supply a service.

Article 3.15

Local Presence

A Party shall not require a service supplier of another Party to establish or maintain an enterprise, or to be resident, in its territory as a condition for the cross-border supply of a service.

[26] Subparagraph (a) (iii) does not cover measures adopted or maintained by a Party which limit inputs for the supply of services.

televerandører fra en annen part. Slike tiltak omfatter:

(a) framstilling, distribusjon, markedsføring, salg eller levering av en tjeneste,
(b) kjøp, bruk av eller betaling for en tjeneste,
(c) tilgang til og bruk av tjenester, i forbindelse med levering av en tjeneste, som etter pålegg av parten tilbys publikum i sin alminnelighet, og
(d) utstedelse av en obligasjon eller en annen form for økonomisk sikkerhet som et vilkår for å levere en tjeneste.

Artikkel 3.14

Markedsadgang

En part skal ikke, verken på hele sitt territorium eller på grunnlag av en territoriell underoppdeling, vedta eller opprettholde noe tiltak som

(a) pålegger en begrensning av
  (i) antall tjenesteleverandører, enten i form av tallmessige kvoter, monopoler, tjenesteleverandører med enerett eller krav om økonomisk behovsprøving,
  (ii) den samlede verdien av servicetransaksjoner eller -aktiva, i form av tallmessige kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving,?
  (iii) begrensninger av det samlede antall tjenestevirksomheter eller den samlede mengde tjenester som leveres, uttrykt ved angitte tallmessige enheter i form av kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving,[26] eller
(b) begrenser eller krever bruk av bestemte selskapsformer eller fellesforetak som en tjenesteleverandør kan levere en tjeneste gjennom.

Artikkel 3.15

Lokal tilstedeværelse

En part skal ikke kreve at en tjenesteleverandør fra en annen part oppretter eller opprettholder et foretak, eller er bosatt, på dens territorium, som et vilkår for levering av en tjeneste over landegrensene.

[26] Bokstav a) iii) dekker ikke tiltak som en part innfører eller opprettholder som begrenser innsatsfaktorer for levering av tjenester.

Article 3.16

National Treatment

1. A Party shall accord to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than that it accords to its own like services and service suppliers.

2. A Party may meet the requirement of paragraph 1 by according to services and service suppliers of another Party, either formally identical treatment or formally different treatment to that it accords to its own like services and service suppliers.
3. Formally identical or formally different treatment shall be considered to be less favourable if it modifies the conditions of competition in favour of services or service suppliers of the Party compared to like services or service suppliers of another Party.

4. Nothing in this Article shall be construed as requiring a Party to compensate for any inherent competitive disadvantage which results from the foreign character of the relevant services or service suppliers.

Article 3.17

Most-Favoured-Nation Treatment

1. Each Party shall accord to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than that it accords to like services and service suppliers of a non-Party.[27]

2. Paragraph 1 shall not be construed as obliging a Party to extend to services and service suppliers of another Party the benefit of any treatment resulting from:
   (a) an international agreement for the avoidance of double taxation or other international agreement or arrangement relating wholly or mainly to taxation; or
   (b) measures providing for recognition, including of the standards or criteria for the authorisation, licencing, or certification of a natural person or enterprise to carry out an economic activity, or of prudential measures as referred to in paragraph 3 of the GATS Annex on Financial Services.

[27] For greater certainty, "non-Party" does not include territories for whose international relations the United Kingdom is responsible.

Artikkel 3.16

Nasjonal behandling

1. En part skal gi tjenester og tjenesteleverandører fra en annen part en behandling som er minst like gunstig som behandlingen parten gir sine egne tilsvarende tjenester og tjenesteleverandører.
2. En part kan oppfylle kravet i nr. 1 ved å gi en annen parts tjenester og tjenesteleverandører en behandling som enten er formelt identisk med eller formelt forskjellig fra det den gir sine egne tilsvarende tjenester og tjenesteleverandører.
3. Formelt identisk eller formelt forskjellig behandling skal anses for å være mindre gunstig dersom den endrer konkurransevilkårene i favør av partens tjenester eller tjenesteleverandører sammenlignet med tilsvarende tjenester eller tjenesteleverandører fra en annen part.
4. Intet i denne artikkelen skal tolkes slik at en part pålegges å yte erstatning for noen iboende konkurransemessig ulempe som følge av at vedkommende tjenester eller tjenesteleverandører er utenlandske.

Artikkel 3.17

Bestevilkårsbehandling

1. Hver part skal gi tjenester og tjenesteleverandører fra en annen part en behandling som er minst like gunstig som behandlingen parten gir tilsvarende tjenester og tjenesteleverandører fra en ikke-part.[27]
2. Nummer 1 skal ikke forstås som at en part er forpliktet til å la tjenester og tjenesteleverandører fra en annen part bli omfattet av noen behandling som følger av
   (a) en internasjonal avtale om å unngå dobbeltbeskatning eller annen internasjonal avtale eller ordning som utelukkende eller hovedsakelig er knyttet til beskatning, eller
   (b) tiltak som innebærer anerkjennelse, herunder av standarder eller kriterier for å gi en fysisk person eller et foretak godkjenning, lisens eller sertifisering for å utøve en økonomisk virksomhet, eller av tilsynstiltak som nevnt i nr. 3 i GATS-vedlegget om finansielle tjenester.

[27] For tydelighetens skyld påpekes det at «ikke-part» ikke omfatter territorier hvis internasjonale forbindelser ivaretas av Det forente kongerike. [UK note: This footnote is under review by the UK.]

3. For greater certainty, the existence of substantive provisions in other international agreements concluded by a Party with a with a non-Party, or mere formal transposition of those provisions into domestic law to the extent that it is necessary in order to incorporate them into the domestic legal order, do not in themselves constitute the "treatment" referred to in paragraph 1. Measures of a Party pursuant to those provisions may constitute such treatment and thus give rise to a breach of this Article.

Article 3.18

Non-Conforming Measures

1. Article [X] (Market Access), Article [X] (Local Presence), Article [X] (National Treatment), [and Article [X] (Most Favoured Nation Treatment)] do not apply to:
   (a) any existing non-conforming measure that is maintained by a Party at:
      (i) the central level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I;
      (ii) a regional level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I; or
      (iii) a local level of government;
   (b) the continuation or prompt renewal of any non-conforming measure referred to in subparagraph (a); or
   (c) an amendment to any non-conforming measure referred to in subparagraph (a), to the extent that the amendment does not decrease the conformity of the measure, as it existed immediately before the amendment, with Article [X] (Market Access), Article [X] (Local Presence), Article [X] (National Treatment) [or Article [X] (Most Favoured Nation Treatment)].
2. Article [X] (Market Access), Article [X] (Local Presence), Article [X] (National Treatment), [and Article [X] (Most Favoured Nation Treatment)] do not apply to any measure of a Party that are consistent with the reservations, conditions or qualifications specified with respect to sectors, sub-sectors or activities, as set out by that Party in its Schedule to Annex II.

3. For tydelighets skyld påpekes det at forekomsten av materielle bestemmelser i andre internasjonale avtaler som en part har inngått med en ikke-part, eller en rent formell innarbeiding av disse bestemmelsene i nasjonal lovgivning i den grad det er nødvendig for å innlemme dem i den nasjonale rettsorden, ikke i seg selv utgjør «behandling» som omhandlet i nr. 1. Tiltak som en part treffer i henhold til slike bestemmelser, kan utgjøre en slik behandling og dermed føre til overtredelse av denne artikkelen.]

Artikkel 3.18

Uforenlige tiltak

1. Artikkel [X] (Markedsadgang), artikkel[X] (Lokal tilstedeværelse), artikkel [X] (Nasjonal behandling) [og artikkel [X] (Bestevilkårsbehandling)] får ikke anvendelse på
   (a) ethvert eksisterende uforenlig tiltak som opprettholdes av en part på
      (i) sentralt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I,
      (ii) regionalt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I, eller
      (iii) lokalt forvaltningsnivå,
   (b) forlengelse eller umiddelbar fornyelse av ethvert uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), eller
   (c) en endring av ethvert uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), i den grad endringen ikke reduserer tiltakets forenlighet, slik det forelå umiddelbart før endringen, med artikkel [X] (Markedsadgang), artikkel [X] (Lokal tilstedeværelse), artikkel [X] (Nasjonal behandling) [eller artikkel [X] (Bestevilkårsbehandling)].
2. Artikkel [X] (Markedsadgang), artikkel [X] (Lokal tilstedeværelse), artikkel [X] (Nasjonal behandling) [og artikkel [X] (Bestevilkårsbehandling)] får ikke anvendelse på noe tiltak truffet av en part som er i samsvar med de forbeholdene, vilkårene eller kvalifikasjonene som parten har angitt for en sektor, delsektor eller virksomhet i sin oversikt i vedlegg II.

Section 3.4

Entry and temporary stay of natural persons

Article 3.19

General Provisions and Scope

1. This Section reflects the preferential trade relationship between the Parties as well as the desire of the Parties to facilitate entry and temporary stay of natural persons for business purposes on a reciprocal basis, and to ensure transparency of the process.
2. This Section applies to measures by a Party affecting entry into that Party by natural persons of another Party, who are business visitors for establishment purposes, intra-corporate transferees, contractual service suppliers, independent professionals and short-term business visitors and to measures affecting their business activities during their temporary stay in the former Party.
3. To the extent that commitments are not undertaken in this Section, all requirements provided for in the laws and regulations of a Party regarding the entry and temporary stay shall continue to apply, including regulations concerning the length of stay.
4. Notwithstanding the provisions of this Section, all requirements provided for in the laws and regulations of a Party regarding work and social security measures shall continue to apply, including regulations concerning minimum wages and collective wage agreements.
5. Commitments on the entry and temporary stay of natural persons for business purposes do not apply in cases where the intent or effect of the entry and temporary stay is to interfere with or otherwise affect the outcome of any labour or management dispute or negotiation, or the employment of any natural person who is involved in such a dispute or negotiation.
6. This Section does not apply to measures:
   (a) affecting natural persons of a Party seeking access to the employment market of another Party; or
   (b) regarding nationality or citizenship, residence or employment on a permanent basis.
7. This Section shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons into, or their temporary stay in, the Party, including those measures necessary

Avsnitt 3.4

Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer

Artikkel 3.19

Generelle bestemmelser og virkeområde

1. Dette avsnittet gjenspeiler forholdet mellom partene med hensyn til preferansehandel samt partenes ønske om på gjensidig grunnlag å lette innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i forretningsøyemed og for å sikre innsyn i prosessen.
2. Dette avsnittet får anvendelse på en parts tiltak som påvirker innreise til den parten av fysiske personer fra [en annen] part som er forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede, ytere av kontraktbaserte tjenester, selvstendige oppdragstakere eller forretningsreisende på kortvarig besøk, samt tiltak som påvirker deres forretningsvirksomhet under deres midlertidige opphold i førstnevnte part.
3. I den utstrekning partene ikke påtar seg forpliktelser i henhold til dette avsnittet, får alle krav i en parts [lover og forskrifter] med hensyn til innreise og midlertidig opphold fortsatt anvendelse, herunder [forskrifter] om oppholdets varighet.
4. Uten hensyn til bestemmelsene i dette avsnittet får alle krav i en parts [lover og forskrifter] om arbeid og trygd fortsatt anvendelse, herunder [forskrifter] om minstelønn og tariffavtaler.
5. Forpliktelser ved innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i forretningsøyemed får ikke anvendelse i tilfeller der hensikten med eller virkningen av innreisen og det midlertidige oppholdet er å gripe inn i eller på annen måte påvirke utfallet av en arbeids- eller ledelsestvist eller -forhandling eller ansettelsen av en fysisk person som er involvert i en slik tvist eller forhandling.
6. Dette avsnittet får ikke anvendelse på tiltak
   (i) som påvirker fysiske personer fra en part som søker adgang til arbeidsmarkedet i [en annen] part, eller
   (ii) som gjelder nasjonalitet eller statsborgerskap, bosetning eller sysselsetting på permanent grunnlag.
7. Dette avsnittet skal ikke hindre en part i å anvende tiltak for å regulere fysiske personers innreise til eller midlertidige opphold i parten, herunder tiltak som er nødvendige for å

to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across, its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to another Party under the terms of this Section.[28]

Article 3.20

Definitions

For the purposes of this Section:

(a) "business visitors for establishment purposes" means natural persons working in a senior position within an enterprise of a Party, who:
  (i) are responsible for setting up an enterprise of the same group in the territory of another Party;
  (ii) do not offer or provide services or engage in any economic activity other than that which is required for the purposes of the establishment of that enterprise; and
  (iii) do not receive remuneration from a source located within the Party granting entry;

(b) "contractual service supplier" means a natural person employed by an enterprise of a Party that:
  (i) is itself not an agency for placement and supply services of personnel and is not acting through such an agency;
  (ii) has not established in the territory of the Party granting entry; and
  (iii) has concluded a *bona fide* contract to supply a service to a final consumer of another Party, requiring the presence on a temporary basis of its employees in the territory of that Party in order to fulfil the contract to supply the service in question;[29]

(c) "independent professionals" means natural persons who:
  (i) are engaged in the supply of a service and established as self-employed in the territory of a Party;
  (ii) have not established in the territory of the Party granting entry; and
  (iii) have concluded a *bona fide* contract (other than through an agency for placement and supply services of personnel) to supply a

[28] Requiring of a visa for natural persons of a certain country, and not for those of others, shall not in itself be regarded as nullifying or impairing benefits accrued under this Section.

[29] The contract to supply services referred to in subparagraph (b)(iii) shall comply with therequirements of the laws and regulations that apply in the place where the contract is executed.

beskytte partens grenser og sikre en ordnet grensepassering for fysiske personer, forutsatt at slike tiltak ikke anvendes på en måte som tilsidesetter eller svekker fordelene som tilkommer [en annen] part i henhold til vilkårene i dette avsnittet[28].

Artikkel 3.20

Definisjoner

I dette avsnittet menes med

(a) «forretningsreisende i etableringsøyemed» fysiske personer som arbeider i ledende stillinger i en parts [foretak] som
  (i) har ansvar for å opprette et foretak i samme foretaksgruppe på [en annen] parts territorium,
  (ii) ikke tilbyr eller yter tjenester eller utøver annen økonomisk virksomhet enn den som kreves for å etablere foretaket, og
  (iii) ikke mottar vederlag fra en kilde beliggende i den parten som innvilger innreise,

(b) «yter av kontraktbaserte tjenester», en fysisk person ansatt i en parts [foretak] som
  (i) ikke selv er et byrå for arbeidsformidling og formidling av personale og ikke opptrer gjennom et slikt byrå,
  (ii) ikke har etablert seg på territoriet til den parten som innvilger innreise, og
  (iii) i god tro har inngått en kontrakt om å yte en tjeneste til en sluttforbruker i [en annen] part som krever at dennes ansatte midlertidig oppholder seg på den partens territorium for å oppfylle kontrakten om å yte den aktuelle tjenesten[29],

(c) «selvstendige oppdragstakere» fysiske personer som
  (i) deltar i ytingen av en tjeneste og er etablert som selvstendige oppdragstakere på en parts territorium,
  (ii) ikke har etablert seg på territoriet til den parten som innvilger innreise, og
  (iii) i god tro har inngått en kontrakt (på annen måte enn gjennom et byrå for arbeidsformidling og formidling av personale) om å

[28] Krav om visum for fysiske personer fra et bestemt land og ikke for fysiske personer fra andre land skal ikke i seg selv anses for å tilsidesette eller svekke fordeler som er opparbeidet i henhold til dette avsnittet.

[29] Kontrakten om tjenesteyting nevnt i bokstav b)iii) skal oppfylle kravene i de [lovene og forskriftene] som gjelder der kontrakten utføres.

service to a final consumer in another Party, requiring the presence on a temporary basis in the territory of that Party in order to fulfil the contract to supply the service in question;[30]

(d) "intra-corporate transferees" means natural persons who have been employed by an enterprise of a Party or have been partners in it, for a period of not less than one year immediately preceding the date of their application for the entry and temporary stay, and who are temporarily transferred to an enterprise, in the territory of another Party, which forms part of the same group of the former enterprise including its representative office, subsidiary, branch or head company, provided that the natural person concerned must belong to one of the following categories:

(i) "managers": natural persons working in a senior position, who primarily direct the management of the enterprise, receiving general supervision or direction principally from the board of directors or from stockholders of the business or their equivalent, and whose responsibilities include at least:

(aa) directing the enterprise or a department or subdivision thereof;

(ab) supervising and controlling the work of other supervisory, professional or managerial employees; or

(ac) having the authority to recruit and dismiss or to recommend recruitment, dismissal or other personnel-related actions; or

(ii) "specialists": natural persons who possess:

(aa) specialised knowledge essential to the enterprise's products or services and its application in international markets; or

(ab) an advanced level of expertise or knowledge of the enterprise's processes and procedures such as its production, research equipment, techniques, or management;[31] or

(iii) "graduate trainees": natural persons who:

[30] The contract to supply services referred to in subparagraph (d)(iii) shall comply with the requirements of the laws and regulations that apply in the place where the contract is executed.

[31] In assessing such expertise or knowledge, the Parties will consider abilities that are unusual and different from those generally found in a particular industry and that cannot be easily transferred to another natural person in the short-term. Those abilities would have been obtained through specific academic, or equivalent, qualifications or extensive experience within the enterprise.

yte en tjeneste til en sluttforbruker i [en annen] part som krever at de midlertidig oppholder seg på den partens territorium for å oppfylle kontrakten om å yte den aktuelle tjenesten[30],

(d) «virksomhetsinternt forflyttede» fysiske personer som har vært ansatt i et [foretak] i en part eller har vært deleiere i foretaket i en periode på minst ett år umiddelbart før datoen for deres søknad om innreise og midlertidig opphold, og som forflyttes midlertidig til [et foretak] på [en annen] parts territorium som inngår i samme konsern som førstnevnte [foretak], herunder dettes representative kontor, datterforetak, filial eller hovedkontor, forutsatt at den berørte fysiske personen tilhører en av følgende kategorier:

(i) «ledere»: fysiske personer som arbeider i ledende stillinger, som hovedsakelig styrer ledelsen av foretaket, som står under allment tilsyn av eller mottar instruksjoner først og fremst fra styret eller fra aksjeeiere i virksomheten eller tilsvarende, og hvis ansvarsområder minst omfatter

aa) å lede foretaket eller en avdeling eller underavdeling av det,

ab) å føre tilsyn med og kontrollere arbeidet til andre tilsyns-, fag- eller ledelsesmedarbeidere, eller

ac) å ha myndighet til å ansette og avskjedige eller til å anbefale ansettelse, avskjedigelse eller andre personalrelaterte tiltak, eller

(ii) «spesialister»: fysiske personer som har

aa) spesialkunnskap som er av vesentlig betydning for foretakets produkter eller tjenester, og evne til å anvende den i internasjonale markeder, eller

ab) et høyt nivå av ekspertise eller kunnskap om foretakets prosesser og prosedyrer, som dets produksjon, forskning, utstyr, teknikker eller ledelse[31], eller

iii) «praktikanter» fysiske personer som

[30] Kontrakten om tjenesteyting nevnt i bokstav d)iii) skal oppfylle kravene i de [lovene og forskriftene] som gjelder der kontrakten utføres.

[31] Ved vurdering av slik ekspertise eller kunnskap vil partene ta hensyn til evner som er uvanlige og annerledes enn dem som vanligvis finnes i en bestemt næring, og som ikke lett kan overføres til en annen fysisk person på kort sikt. Slike evner vil ha blitt opparbeidet gjennom bestemte akademiske eller tilsvarende kvalifikasjoner eller gjennom omfattende erfaring i foretaket.

(aa) possess a university degree at least at bachelor's level; and
(ab) are temporarily transferred to an enterprise in the territory of another Party for career development purposes, or to obtain training in business techniques or methods, and are paid during the period of the transfer.

aa) har en universitetsgrad på minst bachelornivå, og som
ab) midlertidig forflyttes til et foretak på territoriet til [en annen] part med henblikk på karriereutvikling eller for å få opplæring i forretningsteknikker eller - metoder, og som lønnes under forflytningsperioden.

Article 3.21

General Obligations

1. A Party shall grant the entry and temporary stay to natural persons of another Party for business purposes in accordance with this Section, and Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors) and Annex IV (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals), provided that those persons comply with the immigration laws and regulations of the former Party applicable to the entry and temporary stay.
2. Each Party shall apply its measures relating to the provisions of this Section consistently with the desire of the Parties set out in paragraph 1 of Article X.1 (General Provisions and Scope), and, in particular, shall apply those measures so as to avoid unduly impairing or delaying trade in goods or services, or establishment or operation under this Agreement.

Artikkel 3.21

Generelle forpliktelser

1. En part skal innvilge fysiske personer fra [en annen] part innreise og midlertidig opphold i forretningsøyemed i samsvar med dette avsnittet og vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk) og vedlegg IV (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere), forutsatt at disse personene overholder førstnevnte parts [lover og forskrifter] om immigrasjon som får anvendelse på innreisen og det midlertidige oppholdet.
2. Hver part skal anvende sine tiltak knyttet til bestemmelsene i dette avsnittet i samsvar med partenes ønske som angitt i nr. 1 i artikkel X1 (Generelle bestemmelser og virkeområde), og skal særlig anvende disse tiltakene for å unngå unødig svekkelse eller forsinkelse av handelen med varer eller tjenester eller av etablering eller drift i henhold til denne avtalen.

Article 3.22

Application Procedures

1. The measures taken by each Party to facilitate and expedite procedures related to the entry and temporary stay of natural persons of another Party for business purposes shall be consistent with Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors), Annex IV (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals) and this article.
2. The Parties should ensure that the processing of applications for entry and temporary stay pursuant to their respective commitments in this Agreement follows good administrative practice. To that effect:
   (a) the Parties shall ensure that fees charged by competent authorities for the processing of applications for the entry and temporary stay do not unduly impair or delay trade in

Artikkel 3.22

Søknadsprosedyrer

1. Tiltakene som hver part treffer for å lette og påskynde prosedyrene for innreise og midlertidig opphold for fysiske personer fra [en annen] part i forretningsøyemed, skal være i samsvar med [vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk),vedlegg IV (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere)] og denne artikkelen.
2. Partene bør sikre at behandlingen av søknader om innreise og midlertidig opphold i henhold til deres respektive forpliktelser i denne avtalen skjer i samsvar med god forvaltningspraksis. For dette formålet gjelder følgende:
   (a) Partene skal sikre at gebyrer som kreves av de kompetente myndighetene for behandlingen av søknader om innreise og midlertidig opphold, ikke fører til unødig svekkelse

goods or services or establishment or operation under this Agreement;

(b) subject to the competent authorities' discretion, documents required from the applicant for applications for the grant of entry and temporary stay of short-term visitors for business purposes should be commensurate with the purpose for which they are collected;

(c) if the competent authorities of a Party require additional information from the applicant in order to process the application, they shall endeavour to notify, without undue delay, the applicant of the required additional information;

(d) the competent authorities of a Party shall notify the applicant of the outcome of the application promptly after a decision has been taken; if the application is approved, the competent authorities of a Party shall notify the applicant of the period of stay and other relevant terms and conditions; if the application is denied, the competent authorities of a Party shall, upon request or upon their own initiative, make available to the applicant information on any available review or appeal procedures;

(e) the Parties shall endeavour to accept and process applications in electronic format; and

(f) each Party shall, to the extent practicable, ensure that relevant application forms, guidance, eligibility requirements, costs and processing times are accessible through a single online portal.

3. To the extent practicable, the competent authorities of each Party shall adopt a decision on an application for entry and temporary stay of a natural person of a category outlined in paragraph 2 of Article X.1 (General Provisions and Scope), or a renewal of it, and shall notify the decision to the applicant in writing, in accordance with the notification procedures under the relevant Party's laws and regulations, as soon as possible but not later than 90 days after the date on which a complete application was submitted. Where it is not practicable for a decision to be made within 90 days, they shall endeavour to make the decision within a reasonable time thereafter.

4. Where information or documentation for the application is incomplete, and additional information is required to process the application, the competent authorities shall endeavour to

eller forsinkelse av handelen med varer eller tjenester eller av etablering eller drift i henhold til denne avtalen.

(b) Med forbehold for de kompetente myndighetenes skjønn bør dokumenter som kreves fra søkeren i forbindelse med søknader om innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende på kortvarig besøk, stå i forhold til det formålet de innhentes for.

(c) Dersom en parts kompetente myndigheter krever tilleggsopplysninger fra søkeren for å behandle søknaden, skal de bestrebe seg på å underrette søkeren uten unødig opphold om hvilke tilleggsopplysninger som kreves.

(d) En parts kompetente myndigheter skal underrette søkeren om utfallet av søknaden umiddelbart etter at det er truffet en beslutning. Dersom søknaden innvilges, skal en parts kompetente myndigheter underrette søkeren om oppholdstiden og andre relevante vilkår. Dersom søknaden avslås, skal en parts kompetente myndigheter i på anmodning eller på eget initiativ gi søkeren opplysninger om eventuelle overprøvings- eller klageordninger.

(e) Partene skal bestrebe seg på å ta imot og behandle søknader i elektronisk format.

(f) Hver part skal så langt det er praktisk mulig, sørge for at relevante søknadsskjemaer, retningslinjer, godkjenningskrav, kostnader og behandlingstider er tilgjengelige via én og samme nettportal.

3. I den grad det er praktisk mulig, skal hver parts kompetente myndigheter treffe en beslutning om en søknad om tillatelse til innreise og midlertidig opphold for en fysisk person i en av kategoriene angitt i nr. 2 i artikkel X1 (Generelle bestemmelser og virkeområde), eller om forlengelse av den, og skal snarest mulig og senest 90 dager etter at en fullstendig søknad ble inngitt, underrette søkeren skriftlig om beslutningen i samsvar med prosedyrene for underretning etter den relevante partens [lover og forskrifter]. Dersom det ikke er mulig å treffe en beslutning innen 90 dager, skal de bestrebe seg på å treffe beslutningen innen rimelig tid etter dette.

4. Dersom informasjon eller dokumentasjon i søknaden er ufullstendig, og det er behov for tilleggsopplysninger for å behandle søknaden, skal de kompetente myndighetene bestrebe

notify the applicant without undue delay of the additional information that is required and set a reasonable deadline for providing it. The period referred to in paragraph 3 shall be suspended until the competent authorities have received the required additional information.

Article 3.23

Cooperation on Return and Readmissions

The Parties acknowledge that the enhanced movement of natural persons following from Article X.4 (Application Procedures) requires full cooperation on return and readmission of natural persons staying in a Party in contravention of its rules for entry and temporary stay.

Article 3.24

Transparency

1. A Party shall make publicly available information relating to the entry and temporary stay by natural persons of the other Parties, referred to in paragraph 2 of Article X.1 (General Provisions and Scope).
2. The information referred to in paragraph 1 shall include, where applicable, the following information:
   (a) categories of visa, permits or any similar type of authorisation regarding the entry and temporary stay;
   (b) documentation required and conditions to be met;
   (c) method of filing an application and options on where to file, such as consular offices or online;
   (d) application fees and an indicative timeframe of the processing of an application;
   (e) the maximum length of stay under each type of authorisation described in subparagraph (a);
   (f) conditions for any available extension or renewal;
   (g) rules regarding accompanying dependents;
   (h) available review or appeal procedures; and
   (i) relevant laws of general application pertaining to the entry and temporary stay of natural persons for business purposes.
3. With respect to the information referred to in paragraphs 1 and 2, each Party shall endeavour to inform the other Parties of any changes in requirements and procedures where such

seg på å underrette søkeren uten unødig opphold om hvilke tilleggsopplysninger som kreves, og sette en rimelig frist for å framlegge dem. Fristen nevnt i nr. 3 skal slutte å løpe inntil de kompetente myndighetene har mottatt de nødvendige tilleggsopplysningene.

Artikkel 3.23

Samarbeid om retur og fornyet adgang

Partene anerkjenner at den utvidede bevegelsesfriheten for fysiske personer som følger av X.4, krever fullt samarbeid om retur av og fornyet adgang for fysiske personer som oppholder seg i en part i strid med dens regler for innreise og midlertidig opphold.

Artikkel 3.24

Åpenhet

1. En part skal offentliggjøre opplysninger om innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i de andre [partene], som nevnt i nr. 2 i artikkel X1 (Generelle bestemmelser og virkeområde).
2. Opplysningene nevnt i nr. 1 skal, dersom det er relevant, omfatte følgende:
   (a) Kategorier av visa, oppholdstillatelser eller tilsvarende tillatelser i forbindelse med innreise og midlertidig opphold.
   (b) Dokumentasjon som kreves, og vilkår som skal oppfylles.
   (c) Metode for inngivelse av en søknad og opplysning om hvor den kan inngis, for eksempel til konsulære kontorer eller via internett.
   (d) Søknadsgebyrer og en veiledende tidsplan for behandling av en søknad.
   (e) Maksimal oppholdstid for hver type tillatelse omhandlet i bokstav a).
   (f) Vilkår for eventuell forlengelse eller fornyelse.
   (g) Regler om medfølgende forsørgede personer.
   (h) Tilgjengelige overprøvings- og klageordninger.
   (i) Relevant lovgivning med generell anvendelse om innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i forretningsøyemed.
3. Når det gjelder opplysningene nevnt i nr. 1 og 2, skal hver part bestrebe seg på å underrette de [andre partene] om eventuelle endringer i krav og prosedyrer som kan påvirke mulighe-

changes would affect the enjoyment by applicants for entry and temporary stay of the benefits of this Section.

Article 3.25

Business Visitors for Establishment Purposes and Intra-Corporate Transferees

1. Each Party shall grant entry and temporary stay to business visitors for establishment purposes and intra-corporate transferees in accordance with Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors).
2. Each Party shall allow the entry and temporary stay of business visitors for establishment purposes without requiring a work permit or other prior approval procedure of similar intent.
3. A Party shall not adopt or maintain limitations on the total number of natural persons granted entry in accordance with paragraph 1, in a specific sector or sub-sector, in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test either on the basis of a territorial subdivision or on the basis of its entire territory.
4. Each Party shall accord to business visitors for establishment purposes and intra-corporate transferees of another Party, during their temporary stay in its territory, treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to its own natural persons.

5. The EEA-EFTA states shall allow the entry and temporary stay of the partner[32]s and dependent childr[33]en of intra-corporate transferees from the United Kingdom in the category of managers and specialists for the same period as the period of temporary stay granted to the intra-corporate transferee.

[32] "Partner" means any spouse or civil partner of an intra-corporate transferee from one Party, including under a marriage, civil partnership or equivalent union or partnership, recognised as such in accordance with the laws and regulations of the other Party. For the avoidance of doubt, this also includes any unmarried or same sex partner who, when accompanying an intra-corporate transferee from one Party, may be granted temporary entry and stay under the relevant laws and regulations of the other Party.

[33] "Dependent children" means children who are dependent on an intra-corporate transferee from one Party and recognised as such in accordance with the laws and regulations of the other Party.

ten for søkere om innreise og midlertidig opphold til å utøve sin rett til fordelene omhandlet i dette avsnittet.

Artikkel 3.25

Forretningsreisende i etableringsøyemed og virksomhetsinternt forflyttede

1. Hver part skal innvilge innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende i etableringsøyemed og virksomhetsinternt forflyttede i samsvar med vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk).
2. Hver part skal tillate innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende i etableringsøyemed uten å kreve en arbeidstillatelse eller annen forutgående godkjenningsprosedyre med tilsvarende formål.
3. En part skal ikke vedta eller opprettholde begrensninger av det samlede antallet fysiske personer som innvilges innreise i samsvar med nr. 1, i en bestemt sektor eller delsektor, i form av tallmessige kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving, verken på grunnlag av en territoriell underoppdeling eller på grunnlag av hele dens territorium.
4. Hver part skal gi forretningsreisende i etableringsøyemed og virksomhetsinternt forflyttede fra [en annen] part en behandling under deres midlertidige opphold på sitt territorium som er minst like gunstig som den behandlingen den i tilsvarende situasjoner gir sine egne fysiske personer.
5. EØS-EFTA-statene skal tillate innreise og midlertidig opphold for partnere[32] og forsørgede barn[33] av virksomhetsinternt forflyttede fra Det forente kongerike som tilhører kategorien ledere og spesialister, i samme periode som den virksomhetsinternt forflyttede er innvilget midlertidig opphold.

[32] Med «partner» menes ektefelle eller registrert partner av en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, herunder gjennom ekteskap, registrert partnerskap eller tilsvarende forening eller partnerskap som er anerkjent som det i samsvar med [den andre partens] [lover og forskrifter]. For å unngå tvil omfatter dette også enhver ugift partner eller partner av samme kjønn som, når denne følger med en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, kan innvilges innreise og midlertidig opphold i henhold til [den andre partens] relevante [lover og forskrifter].

[33] Med «forsørgede barn» menes barn som er avhengige av en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, og som er anerkjent som slike i samsvar med [den andre partens] [lover og forskrifter].

6. The United Kingdom shall allow the entry and temporary stay of the partners[34] and dependent children[35] of intra-corporate transferees from the EEA-EFTA states in the category of managers and specialists for the same period as the period of temporary stay granted to the intra-corporate transferee.
7. Unless otherwise specified in Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors), the Parties shall allow the partners and dependent children of intra-corporate transferees, referred to in paragraphs 1(e)(i) and (ii) of Article X.2 (Definitions), to work in an employed or self-employed capacity for the duration of their permitted length of stay, and shall not require them to obtain a separate work permit.
8. For the avoidance of doubt, with respect to the partners and dependent children of intra-corporate transferees, paragraphs 5 to 7 of this Article are without prejudice to the laws and regulations of each Party applicable to entry and temporary stay.

Article 3.26

Contractual Service Suppliers and Independent Professionals

1. Each Party shall grant entry and temporary stay to contractual service suppliers and independent professionals of another Party in accordance with Annex IV (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals).
2. Unless otherwise specified in Annex IV (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals), a Party shall not adopt or maintain limitations on the total number of contractual service suppliers and independent professionals of another Party granted entry and temporary stay, in the form of numerical quo-

[34] "Partner" means any spouse or civil partner of an intra-corporate transferee from one Party, including under a marriage, civil partnership or equivalent union or partnership, recognised as such in accordance with the laws and regulations of the other Party. For the avoidance of doubt, this also includes any unmarried or same sex partner who, when accompanying an intra-corporate transferee from one Party, may be granted temporary entry and stay under the relevant laws and regulations of the other Party.

[35] "Dependent children" means children who are dependent on an intra-corporate transferee from one Party and recognised as such in accordance with the laws and regulations of the other Party.

6. Det forente kongerike skal tillate innreise og midlertidig opphold for partnere[34] og forsørgede barn[35] av virksomhetsinternt forflyttede fra EØS-EFTA-statene som tilhører kategorien ledere og spesialister, i samme periode som den virksomhetsinternt forflyttede er innvilget midlertidig opphold.
7. Med mindre annet er angitt i vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk), skal [partene] tillate partnere og forsørgede barn av virksomhetsinternt forflyttede, som nevnt i nr. 1 bokstav e)i) og ii) i artikkel X.2 (Definisjoner), å arbeide som ansatte eller selvstendige oppdragstakere under hele sitt tillatte opphold, og skal ikke pålegge dem å skaffe en separat arbeidstillatelse.
8. For å unngå tvil når det gjelder partnere og forsørgede barn av virksomhetsinternt forflyttede, gjelder nr. 5 til 7 i denne artikkelen med forbehold for hver parts [lover og forskrifter] om innreise og midlertidig opphold.

Artikkel 3.26

Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere

1. Hver part skal innvilge innreise og midlertidig opphold for ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere fra [en annen] part i samsvar med vedlegg IV (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere).
2. Med mindre annet er angitt i vedlegg IV (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere), skal en part ikke vedta eller opprettholde begrensninger av det samlede antallet ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere fra [en annen] part som innvilges innreise, i form av

[34] Med «partner» menes ektefelle eller registrert partner av en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, herunder gjennom ekteskap, registrert partnerskap eller tilsvarende forening eller partnerskap som er anerkjent som det i samsvar med den andre partens [lover og forskrifter]. For å unngå tvil omfatter dette også enhver ugift partner eller partner av samme kjønn som, når denne følger med en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, kan innvilges innreise og midlertidig opphold i henhold til [den andre partens] relevante [lover og forskrifter].

[35] Med «forsørgede barn» menes barn som er avhengige av en virksomhetsinternt forflyttet fra én part, og som er anerkjent som slike i samsvar med den andre partens [lover og forskrifter].

tas or the requirement of an economic needs test.

3. Each Party shall accord to contractual service suppliers and independent professionals of another Party, with regard to the supply of their services in its territory, treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to its own service suppliers.

Article 3.27

Short-Term Business Visitors

1. Each Party shall grant entry and temporary stay to short-term business visitors of another Party in accordance with Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term business Visitors), subject to the following conditions:
   (a) the short-term business visitors are not engaged in selling their goods or supplying services to the general public;
   (b) the short-term business visitors do not, on their own behalf, receive remuneration from within the Party where they are staying temporarily; and
   (c) the short-term business visitors are not engaged in the supply of a service in the framework of a contract concluded between an enterprise that has not established in the territory of the Party where they are staying temporarily, and a consumer there, except as provided for in Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors).
2. Unless otherwise specified in Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors), each Party shall grant entry of short-term business visitors without the requirement of a work permit, economic needs test or other prior approval procedures of similar intent.
3. If short-term business visitors of a Party are engaged in the supply of a service to a consumer in the territory of the Party where they are staying temporarily in accordance with Annex III (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees, and Short-Term Business Visitors), that Party shall accord to them, with regard to the supply of that service, treatment no less favourable

tallmessige kvoter eller krav om økonomisk behovsprøving.

3. Hver part skal gi ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere fra [en annen] part en behandling under deres midlertidige opphold på sitt territorium som er minst like gunstig som den behandlingen den i tilsvarende situasjoner gir sine egne tjenesteytere.

Artikkel 3.27

Forretningsreisende på kortvarig besøk

1. Hver part skal innvilge innreise og midlertidig opphold for forretningsreisende på kortvarig besøk fra [en annen part] i samsvar med vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk) på følgende vilkår:
   (a) De forretningsreisende på kortvarig besøk deltar ikke i salg av sine varer eller yting av sine tjenester til allmennheten.
   (b) De forretningsreisende på kortvarig besøk mottar ikke på egne vegne vederlag innenfor den parten der de midlertidig oppholder seg.
   (c) De forretningsreisende på kortvarig besøk deltar ikke i ytingen av en tjeneste innenfor rammen av en kontrakt inngått mellom [et foretak] som ikke er har etablert seg på territoriet til den parten der de midlertidig oppholder seg, og en forbruker der, unntatt som fastsatt i vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk).
2. Med mindre annet er angitt i vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk), skal hver part innvilge innreise for forretningsreisende på kortvarig besøk uten krav om arbeidstillatelse, økonomisk behovsprøving eller andre forutgående godkjenningsprosedyrer med tilsvarende formål.
3. Dersom en parts forretningsreisende på kortvarig besøk deltar i ytingen av en tjeneste til en forbruker på territoriet til den parten der de midlertidig oppholder seg i samsvar med vedlegg III (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk), skal sistnevnte part, i forbindelse med ytingen av nevnte tjeneste, gi dem en behandling som er

than that it accords, in like situations, to its own service suppliers.

minst like gunstig som den behandlingen den i tilsvarende situasjoner gir sine egne tjenesteytere.

Article 3.28

Non-Conforming Measures

To the extent that the relevant measure affects the temporary stay of natural persons for business purposes, paragraphs 2 and 3 of Article X.7 (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees), paragraphs 2 and 3 of Article X.8 (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals), and paragraph 3 of Article X.9 (Short-Term Business Visitors) do not apply to:

(a) any existing non-conforming measure of a Party at the level of:
  (i) the central government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I (Existing Measures);
  (ii) a regional government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I (Existing Measures); or
  (iii) a local government;
(b) the continuation or prompt renewal of any non-conforming measure referred to in point (a);
(c) an amendment of any non-conforming measure referred to in points (a) and (b) of this Article to the extent that it does not decrease the conformity of the measure, as it existed immediately before the modification, with paragraphs 2 and 3 of Article X.7 (Business Visitors for Establishment Purposes, Intra-Corporate Transferees), paragraphs 2 and 3 of Article X.8 (Contractual Service Suppliers and Independent Professionals), or paragraph 3 of Article X.9 (Short-Term Business Visitors); or
(d) any measure of a Party consistent with a condition or qualification specified in Annex II (Future Measures).

Artikkel 3.28

Uforenlige tiltak

I den utstrekning det relevante tiltaket påvirker fysiske personers midlertidige opphold i forretningsøyemed, får nr. 2 og 3 i artikkel X.7 (Forretningsreisende i etableringsøyemed og virksomhetsinternt forflyttede), nr. 2 og 3 i artikkel X.8 (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere) og nr. 3 i artikkel X.9 (Forretningsreisende på kortvarig besøk) ikke anvendelse på

(a) en parts eksisterende uforenlige tiltak på
  (i) sentralt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I (Eksisterende tiltak),
  (ii) regionalt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I (Eksisterende tiltak), eller
  (iii) lokalt forvaltningsnivå,
(b) fortsettelse eller umiddelbar fornyelse av et uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a),
(c) endring av et uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a) og b) i denne artikkelen i den utstrekning endringen ikke reduserer tiltakets forenlighet, slik det forelå umiddelbart før endringen, med nr. 2 og 3 i artikkel X.7 (Forretningsreisende i etableringsøyemed og virksomhetsinternt forflyttede), nr. 2 og 3 i artikkel X.8 (Ytere av kontraktbaserte tjenester og selvstendige oppdragstakere) eller nr. 3 i artikkel X.9 (Forretningsreisende på kortvarig besøk), eller
(d) ethvert tiltak truffet av en part i samsvar med et vilkår eller en kvalifikasjon som omhandlet i vedlegg II (Framtidige tiltak).

Article 3.29

Contact Points

Each Party shall, upon the entry into force of this Agreement, designate a contact point for the effective implementation and operation of this Section and notify the other Parties of the contact details. The Parties shall promptly notify each other of any change of those contact details.

Artikkel 3.28

Kontaktpunkter

Hver part skal ved ikrafttredelse av denne avtalen utpeke et kontaktpunkt for effektiv gjennomføring av dette avsnittet og underrette de [andre partene] om kontaktopplysningene. Partene skal umiddelbart underrette hverandre om eventuelle endringer i disse kontaktopplysningene.

Section 3.5

Regulatory framework

Sub-section 3.5.1

Domestic Regulation

Article 3.30

Scope

1. Subject to subparagraph (2), this Sub-section applies to measures by a Party relating to licensing requirements and procedures, qualification requirements and procedures, and formalities and technical standards that affect:

   (a) cross-border trade in services;
   (b) establishment or operation; or
   (c) the supply of a service through the presence of a natural person of a Party in the territory of the other Party of categories of natural persons as defined in Articles X.1 (General provisions and scope) and X.2 (Definitions) of Section IV (Entry and temporary stay of natural persons).

   As far as measures relating to technical standards are concerned, this Section only applies to measures that affect trade in services. For the purposes of this Section, the term 'technical standards' does not include regulatory or implementing technical standards for financial services.
2. This Sub-section does not apply to licensing requirements and procedures, qualification requirements and procedures, technical standards and formalities pursuant to a measure:

   (a) that does not conform with Articles [xx] [Investment] (Market Access) or [xx] [Investment] (National Treatment) of Section II (Investment Liberalisation) and is referred to in subparagraphs 1(a) to (c) of Article [xx] [Investment] (Non-conforming measures) of Section II (Investment Liberalisation), or with Articles [xx] [CBTS] (Market Access) or [xx] [CBTS] (Local Presence) or [xx] [CBTS] (National Treatment) of Section III (Cross-Border Trade in Services) and is referred to in subparagraphs 1(a) to (c) of Article [xx] [CBTS] (Non-conforming measures) of Section III (Cross-Border Trade in Services), or with measures referred to in Article [X.5(2) (Obligations in other chapters) of Section IV((Entry and temporary stay of natural persons)]; or

Avsnitt 3.5

Rammeregler

Underavsnitt 3.5.1

Innenlandsk regulering

Artikkel 3.30

Virkeområde

1. Med forbehold for nr. 2 skal dette underavsnittet gjelde for tiltak en part treffer med hensyn til lisenkrav og tilhørende prosedyrer, kvalifikasjonskrav og tilhørende prosedyrer samt formaliteter og tekniske standarder som berører
   (a) handel med tjenester over landegrensene,
   (b) etablering eller drift, eller
   (c) levering av en tjeneste ved at en fysisk person fra en part er til stede på den andre partens territorium, utført av kategorier av fysiske personer som definert i artikkel X.1 (Generelle bestemmelser og virkeområde) og X.2 (Definisjoner) i avsnitt IV (Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer).

   Hva angår tiltak knyttet til tekniske standarder skal dette avsnittet bare gjelde for tiltak som berører handel med tjenester. I dette avsnittet omfatter termen «tekniske standarder» ikke tekniske regulerings- eller gjennomføringsstandarder for finansielle tjenester.
2. Dette underavsnittet skal ikke gjelde for lisenskrav og tilhørende prosedyrer, kvalifikasjonskrav og tilhørende prosedyrer, tekniske standarder og formaliteter i henhold til et tiltak
   (a) som ikke er i samsvar med artikkel [xx] [Investeringer] (Markedsadgang) eller artikkel [xx] [Investeringer] (Nasjonal behandling) i avsnitt II (Liberalisering av investeringer) og er nevnt i artikkel [xx] nr. 1 bokstav a)–c) i [Investeringer] (Uforenlige tiltak) i avsnitt II (Liberalisering av investeringer), eller med artikkel [xx] [Handel med tjenester over landegrensene] (Markedsadgang) eller artikkel [xx] [Handel med tjenester over landegrensene] (Lokal tilstedeværelse) eller artikkel [xx] [Handel med tjenester over landegrensene] (Nasjonal behandling) i avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene) og er nevnt i artikkel [xx] nr. 1 bokstav a)–c) [Handel med tjenester over landegrensene] (Uforenlige tiltak) i avsnitt III

(b) referred to in paragraph 2 of Article [xx] [Investment] (Non-conforming measures) of Section II (Investment Liberalisation) or paragraph 2 of Article [xx] [CBTS] (Non-conforming measures) of Section III (Cross-Border Trade in Services).

(Handel med tjenester over landegrensene), eller med tiltak nevnt i artikkel [X.5 (2) (Forpliktelser i andre kapitler) i avsnitt IV (Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer)], eller

(b) som er nevnt i artikkel [xx] nr. 2 [Investeringer] (Uforenlige tiltak) i avsnitt II (Liberalisering av investeringer) eller i artikkel [xx] nr. 2 [Handel med tjenester over landegrensene] (Uforenlige tiltak) i avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene).

Article 3.31

Definitions

For the purposes of this Sub-section:

(a) "authorisation" means the permission to pursue the activities set out in subparagraphs 1(a) to (c) of Article X.1 (Scope) resulting from a procedure a natural person or legal person must adhere to in order to demonstrate compliance with licensing requirements, qualification requirements, technical standards or formalities for the purposes of obtaining, maintaining or renewing that permission; and

(b) "competent authority" means a central, regional or local government or authority or non-governmental body in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities, which is entitled to take a decision concerning the authorisation referred to in point (a).

Artikkel 3.31

Definisjoner

I dette underavsnittet menes med

(a) «tillatelse» adgang til å utøve virksomhet oppført i artikkel X.1 (Virkeområde) nr. 1 bokstav a)–c) som et resultat av en prosedyre som en fysisk person eller et foretak må følge for å kunne dokumentere samsvar med lisenskrav, kvalifikasjonskrav eller tekniske standarder, og formaliteter, for det formål å oppnå, beholde eller fornye tillatelsen,

(b) «kompetent myndighet» en sentral, regional eller lokal myndighet eller et ikke-statlig organ som utøver myndighet delegert av sentrale, regionale eller lokale myndigheter, med rett til å gjøre vedtak om tillatelsen nevnt i bokstav a).

Article 3.32

Submission of applications

Each Party shall, to the extent practicable, avoid requiring an applicant to approach more than one competent authority for each application for authorisation. If an activity for which authorisation is requested is within the jurisdiction of multiple competent authorities, multiple applications for authorisation may be required.

Artikkel 3.32

Innlevering av søknader

Hver part skal så langt det er praktisk mulig unngå å kreve at en søker henvender seg til mer enn én kompetent myndighet for hver søknad om tillatelse. Dersom en virksomhet som det søkes om tillatelse for, ligger under flere kompetente myndigheters jurisdiksjon, kan det kreves flere søknader om tillatelse.

Article 3.33

Application timeframes

If a Party requires authorisation, it shall ensure that its competent authorities, to the extent practicable, permit the submission of an application for authorisation at any time throughout the year. If a specific time period for applying exists, the Party shall ensure that its competent authorities allow a

Artikkel 3.33

Tidsrammer for søknaden

Dersom en part krever tillatelse, skal den sørge for at kompetente myndigheter så langt det er praktisk mulig tillater at en søknad om tillatelse kan innleveres når som helst gjennom hele året. Dersom det foreligger en bestemt søknadsfrist,

reasonable period of time for the submission of an application.

Article 3.34

Electronic applications and acceptance of copies

If a Party requires authorisation, it shall ensure that its competent authorities:

(a) to the extent possible, provide for applications to be completed by electronic means, including from within the territory of the other Party; and

(b) accept copies of documents that are authenticated in accordance with the Party's law, in place of original documents, unless the competent authorities require original documents to protect the integrity of the authorisation process.

Article 3.35

Processing of applications

1. If a Party requires authorisation, it shall ensure that its competent authorities:
   (a) process applications throughout the year. Where this is not possible, this information should be made public in advance, to the extent feasible;
   (b) at the request of the applicant, confirm in writing[36] that an application has been received;
   (c) to the extent practicable provide a fixed or indicative timeframe for processing all applications. That timeframe shall be reasonable, to the extent practicable;
   (d) where the fixed timeframe under subparagraph (c) has been provided, notify applicants of any extensions of that timeframe;
   (e) at the request of the applicant, provide without undue delay information concerning the status of the application;
   (f) to the extent practicable, ascertain, without undue delay, the completeness of an application for processing under the Party's laws and regulations;
   (g) if they consider an application complete for processing under the Party's laws and regulations, within a reasonable period of time after the submission of the application, ensure that:
      (i) where applicable, the processing of the application is completed within the stated timeframe; and

[36] "In writing" may include in electronic form.

skal parten sørge for at kompetente myndigheter setter en rimelig søknadsfrist.

Artikkel 3.34

Elektroniske søknader og godtakelse av kopier

Dersom en part krever tillatelse, skal den sørge for at kompetente myndigheter

(a) så langt det er mulig bestemmer at søknader kan leveres elektronisk, også fra den andre partens territorium, og

(b) godtar kopier av dokumenter som er bekreftet i samsvar med partens lovgivning, i stedet for originaldokumenter, med mindre kompetente myndigheter krever originaldokumenter for å beskytte søknadsprosessens integritet.

Artikkel 3.35

Behandling av søknader

1. Dersom en part krever tillatelse, skal den sørge for at kompetente myndigheter
   (a) behandler søknader gjennom hele året. Når det ikke er mulig, skal dette offentliggjøres på forhånd, så langt det lar seg gjøre,
   (b) gir skriftlig[36] bekreftelse på at en søknad er mottatt, dersom søkeren ber om det,
   (c) så langt det er praktisk mulig, setter en fast eller veiledende tidsramme for behandling av alle søknader. Tidsrammen skal være rimelig, så langt det er praktisk mulig,
   (d) når det er fastsatt en tidsramme etter bokstav c), melder fra til søkerne om eventuelle utvidelser av denne tidsrammen,
   (e) uten unødig opphold opplyser om status for søknaden dersom søkeren ber om det,
   (f) så langt det er praktisk mulig, uten unødig opphold forvisser seg om at en søknad er fullstendig og klar til behandling etter partens lover og forskrifter,
   (g) dersom de innen rimelig tid etter at søknaden er innlevert, anser at søknaden er fullstendig og klar til behandling etter partens lover og forskrifter, sikrer at
      (i) behandlingen av søknaden avsluttes innenfor den angitte tidsrammen, dersom det er relevant, og

[36] «skriftlig» kan også være i elektronisk form.

(ii) the applicant is informed of the decision concerning the application[37], to the extent possible in writing;

(h) if they consider an application incomplete for processing under the Party's laws and regulations, ensure that they, to the extent practicable:

(i) inform the applicant that the application is incomplete;

(ii) at the request of the applicant, identify the additional information required to complete the application or otherwise provide guidance on why the application is considered incomplete; and

(iii) provide the applicant with the opportunity[38] to correct any deficiencies;

however, if it is reasonable to reject the application due to incompleteness, competent authorities shall ensure that they inform the applicant within a reasonable time; and

(i) if an application is rejected, either upon their own initiative or upon request of the applicant, inform the applicant of the reasons for rejection and of the timeframe for an appeal against that decision, and, if applicable, the procedures for resubmission of an application. An applicant shall not be prevented from submitting another application[39] solely on the basis of a previously rejected application.

2. The Parties shall ensure that their competent authorities grant an authorisation as soon as it is established, in light of an appropriate examination, that the applicant meets the conditions for obtaining it.

3. The Parties shall ensure that their competent authorities ensure that authorisation, once granted, enters into effect without undue delay, subject to the applicable terms and conditions.[40]

[37] Competent authorities may meet this requirement by informing an applicant in advance in writing, including through a published measure that a lack of response after a specified period of time from the date of submission of the application indicates acceptance of the application.

[38] Such opportunity does not require a competent authority to provide extensions of deadlines.

[39] Competent authorities may require that the content of such an application has been revised.

[40] Competent authorities are not responsible for delays due to reasons outside their competence.

(ii) søkeren underrettes om søknadsvedtaket[37], så langt det er mulig skriftlig,

(h) dersom de anser at en søknad er ufullstendig og ikke er klar til behandling etter partens lover og forskrifter, sikrer at de så langt det er praktisk mulig

(i) underretter søkeren om at søknaden er ufullstendig,

(ii) dersom søkeren ber om det, oppgir hvilke tilleggsopplysninger som er nødvendige for at søknaden kan fullføres, eller på annen måte gir rettledning om grunnen til at søknaden anses som ufullstendig, og

(iii) gir søkeren anledning[38] til å rette opp eventuelle mangler,

men dersom det er rimelig å avslå søknaden fordi den er ufullstendig, skal kompetente myndigheter sørge for at de underretter søkeren om dette innen rimelig tid, og

(i) dersom en søknad avslås, enten på eget initiativ eller fordi søkeren ber om det, underretter søkeren om grunnene til avslaget, og om fristen for å påklage vedtaket, samt prosedyrene for innlevering av en ny søknad dersom det er aktuelt. En søker skal ikke hindres i å innlevere en annen søknad[39] utelukkende på grunnlag av en tidligere avslått søknad.

2. Partene skal sørge for at kompetente myndigheter gir tillatelse så snart det på bakgrunn av en hensiktsmessig gjennomgåelse er fastslått at søkeren fyller vilkårene for å få den.

3. Partene skal sørge for at kompetente myndigheter sikrer at tillatelsen, straks den er gitt, trer i kraft uten unødig opphold, i samsvar med gjeldende vilkår.[40]

[37] Kompetente myndigheter kan oppfylle dette kravet ved å underrette en søker skriftlig på forhånd, inkludert gjennom en offentliggjort bestemmelse om at manglende svar etter at det er gått en viss tid fra søknadsdatoen, betyr at søknaden er godtatt.

[38] En slik anledning krever ikke at kompetent myndighet gir mulighet til å forlenge fristene.

[39] Kompetente myndigheter kan kreve at innholdet i en slik søknad er revidert.

[40] Kompetente myndigheter er ikke ansvarlige for forsinkelser som skyldes forhold utenfor deres ansvarsområde.

Article 3.36

Fees

1. For all the activities listed under subparagraphs 1(a) to (c) of Article X.1 (Scope), each Party shall ensure that the authorisation fees[41] charged by its competent authorities are reasonable and transparent and do not in themselves restrict the pursuit of those activities and, to the extent practicable, payable by electronic means.
2. With regard to financial services, each Party shall ensure that its competent authorities, with respect to authorisation fees that they charge, provide applicants with a schedule of fees or information on how fee amounts are determined, and do not use the fees as a means of avoiding the Party's commitments or obligations.

Artikkel 3.36

Gebyrer

1. For all virksomhet som er oppført i artikkel X.1 nr. 1 bokstav a)–c) (Virkeområde), skal hver part sørge for at kompetente myndigheters gebyrer for tillatelse[41] er rimelige, transparente og ikke i seg selv begrenser utøvelsen av slik virksomhet, og så langt det er praktisk mulig kan betales elektronisk.

2. Hva angår finansielle tjenester skal hver part sørge for at kompetente myndigheter gir søkerne en oversikt over hvilke gebyrer de krever for tillatelse, eller informasjon om hvordan beløpene fastsettes, og ikke bruker gebyrene som et middel til å unngå at parten påtar seg forpliktelser.

Article 3.37

Assessment of qualifications

If a Party requires examinations to assess the qualifications of an applicant for authorisation, it shall ensure that its competent authorities schedule that examination at reasonably frequent intervals and provide a reasonable period of time to enable applicants to request to take the examination. To the extent practicable, each Party shall ensure that its competent authorities accept requests in electronic format to take those examinations and shall consider the use of electronic means in other aspects of the examination processes.

Artikkel 3.37

Vurdering av kvalifikasjoner

Dersom en part krever en prøve for å kunne vurdere kvalifikasjonene til den som søker om tillatelse, skal den sørge for at kompetente myndigheter berammer prøven med rimelige intervaller og gir søkerne en rimelig frist til å be om å få ta prøven. Hver part skal så langt det er praktisk mulig sørge for at kompetente myndigheter godtar anmodninger i elektronisk form om å få ta disse prøvene, og skal vurdere bruk av elektroniske midler i andre deler av denne prosessen.

Article 3.38

Publication and information available

1. If a Party requires authorisation, the Party shall promptly publish[42] the information necessary for persons pursuing or seeking to pursue the activities referred to in subparagraphs 1(a) to (c) of Article X.1 (Scope) for which the authorisation is required to comply with the requirements formalities, technical standards and procedures for obtaining, maintaining,

Artikkel 3.38

Offentliggjøring og tilgjengelig informasjon

1. Dersom en part krever tillatelse, skal den umiddelbart offentliggjøre[42] nødvendig informasjon slik at personer som utøver eller søker om å få utøve virksomhet nevnt i artikkel X.1 nr. 1 bokstav a)–c) (Virkeområde), der det kreves tillatelse, kan oppfylle krav, formaliteter, tekniske standarder og prosedyrer for å oppnå, beholde, endre og fornye tillatelsen.

---

[41] Authorisation fees do not include fees for the use of natural resources, payments for auction, tendering or other non-discriminatory means of awarding concessions, or mandated contributions to universal service provision.

[42] For the purposes of this Article, "publish" means to include in an official publication, such as an official journal, or an official website.

[41] Gebyrer for tillatelse omfatter ikke gebyrer for bruk av naturressurser, betaling for auksjon, anbud eller andre ikke-diskriminerende metoder for tildeling av konsesjoner, eller obligatoriske bidrag til ytelse av leveringspliktige tjenester.

[42] I denne artikkelen menes med «offentliggjøre» publisering i en offisiell publikasjon, for eksempel et offisielt kunngjøringsblad, eller på et offisielt nettsted.

amending and renewing that authorisation. This information shall include, to the extent it exists:

(a) the licensing and qualification requirements, procedures and formalities;
(b) contact information of relevant competent authorities;
(c) authorisation fees;
(d) applicable technical standards;
(e) procedures for appeal or review of decisions concerning applications;
(f) procedures for monitoring or enforcing compliance with the terms and conditions of licences or qualifications;
(g) opportunities for public involvement, such as through hearings or comments;
(h) fixed or indicative timeframes for the processing of an application; and
(i) guidance on accessing public registers and databases on providers and services.

2. The Parties shall consolidate electronic publications into a single online portal or otherwise ensure that competent authorities make them easily accessible through alternative electronic means
3. Each Party shall require each of its competent authorities to respond to any request for information or assistance.

Article 3.39

Technical standards

Each Party shall encourage its competent authorities, when adopting technical standards, to adopt technical standards developed through open and transparent processes, and shall encourage any body, including relevant international organisations[43], designated to develop technical standards to use open and transparent processes.

Article 3.40

Conditions for authorisation

1. Each Party shall ensure that measures relating to authorisation are based on criteria which preclude the competent authorities from exercising their power of assessment in an arbitrary manner.

[43] The term "relevant international organisations" refers to international bodies whose membership is open to the relevant bodies of both Parties.

Denne informasjonen skal, i den grad den foreligger, omfatte

(a) lisens- og kvalifikasjonskrav, prosedyrer og formaliteter,
(b) kontaktinformasjon til relevant kompetent myndighet,
(c) gebyrer for tillatelse,
(d) gjeldende tekniske standarder,
(e) prosedyrer for overprøving eller klagebehandling av søknadsvedtak,
(f) prosedyrer for å kontrollere overholdelsen av eller håndheve vilkårene for lisenser eller kvalifikasjoner,
(g) muligheter for offentlig deltakelse, for eksempel gjennom høringer eller uttalelser,
(h) faste eller veiledende tidsrammer for søknadsbehandling, og
(i) veiledning om tilgang til offentlige registre og databaser over tjenesteytere og tjenester.

2. Partene skal samle elektroniske publikasjoner i en felles nettportal, eller på annen måte sørge for at kompetente myndigheter gjør dem lett tilgjengelige med andre elektroniske midler.
3. Hver part skal kreve at alle kompetente myndigheter besvarer enhver anmodning om informasjon eller hjelp.

Artikkel 3.39

Tekniske standarder

Hver part skal oppfordre kompetente myndigheter til, når disse vedtar tekniske standarder, å vedta tekniske standarder utarbeidet gjennom prosesser som er åpne og transparente, og skal oppfordre alle organer, blant annet relevante internasjonale organisasjoner[43] som utarbeider tekniske standarder, til å benytte prosesser som er åpne og transparente.

Artikkel 3.40

Vilkår for tillatelse

1. Hver part skal sørge for at tiltak knyttet til tillatelse bygger på kriterier som utelukker at kompetente myndigheter utøver sin vurderingsmyndighet på en vilkårlig måte.

[43] Med uttrykket «relevante internasjonale organisasjoner» menes internasjonale organer der begge parters relevante organer kan være medlemmer.

2. The criteria[44] referred to in paragraph 1 shall be:
   (a) objective;
   (b) transparent;
   (c) clear;
   (d) impartial;
   (e) made public in advance, to the extent practicable; and
   (f) easily accessible.
3. If a Party adopts or maintains a measure relating to authorisation, it shall ensure that:
   (a) the competent authority concerned processes applications, and reaches and administers its decisions objectively and impartially and in a manner independent of the undue influence of any person carrying out the economic activity for which authorisation is required;
   (b) the procedures themselves do not prevent fulfilment of the requirements; and
   (c) those measures do not discriminate between men and women[45]

Sub-section 3.5.2

Provisions of general application

Article 3.41

Review procedures for administrative decisions

Each Party shall maintain judicial, arbitral or administrative tribunals or procedures which provide, at the request of an affected investor or service supplier of the other Party, for a prompt review of, and where justified, appropriate remedies for, administrative decisions[46] that affect the pursuit of an activity referred to in subparagraphs 1(a) to (c) of Article X.1 (Scope). Where these procedures are not independent of the competent authority entrusted with the administrative decision concerned, the Party shall ensure that the

[44] Such criteria may include, but are not limited to, competence and the ability to supply a service or pursue an economic activity, including to do so in a manner consistent with the Party's regulatory requirements, such as health and environmental requirements. Competent authorities may assess the weight to be given to each criterion.

[45] Differential treatment that is reasonable and objective, and aims to achieve a legitimate purpose, and adoption by the Party of temporary special measures aimed at accelerating *de facto* equality between men and women, shall not be considered discrimination for the purposes of this provision.

[46] For the purposes of this Article, 'administrative decisions' means a decision or action with a legal effect and covers the failure to take an administrative decision or take such action when that is so required by a Party's law.

2. Kriteriene[44] som er nevnt i nr. 1, skal være
   (a) objektive,
   (b) transparente,
   (c) klare,
   (d) nøytrale,
   (e) offentliggjort på forhånd, så langt det er praktisk mulig,
   (f) lett tilgjengelige.
3. Dersom en part vedtar eller opprettholder et tiltak knyttet til tillatelse, skal den sørge for at
   (a) kompetent myndighet behandler søknader og gjør sine vedtak og forvalter dem på en objektiv og nøytral måte, uten utilbørlig påvirkning fra en person som utøver den økonomiske virksomheten som krever tillatelse,
   (b) prosedyrene i seg selv ikke er til hinder for at kravene kan oppfylles,
   (c) disse tiltakene ikke forskjellsbehandler menn og kvinner[45].

Underavsnitt 3.5.2:

Bestemmelser med generell anvendelse

Artikkel 3.41

Klagebehandling av forvaltningsvedtak

Hver part skal opprettholde rettslige, voldgiftsmessige eller administrative domstoler eller prosedyrer som på anmodning fra en berørt investor eller tjenesteyter hos den andre parten sørger for rask gjennomgåelse av, og dersom det er berettiget, adgang til å påklage, forvaltningsvedtak[46] som berører utøvelsen av en virksomhet nevnt i artikkel X.1 nr. 1 bokstav a)–c) (Virkeområde). Når disse prosedyrene ikke er uavhengige av kompetent myndighet som er betrodd det aktuelle forvaltningsvedtaket, skal parten sørge for at pro-

[44] Disse kriteriene kan omfatte, men er ikke begrenset til, kompetanse og evne til å utøve en virksomhet som hører under dette avsnittets virkeområde, og å gjøre dette på en måte som er forenlig med partens lovfestede krav, for eksempel krav knyttet til helse og miljø. Kompetente myndigheter kan fastsette hvordan hvert enkelt kriterium skal vektlegges.

[45] Differensiert behandling som er rimelig og objektiv, og som har et lovlig formål, og partens vedtakelse av midlertidige, særlige tiltak med sikte på å påskynde den faktiske likestillingen mellom menn og kvinner, skal ikke anses som forskjellsbehandling etter denne bestemmelsen.

[46] I denne artikkelen menes med «forvaltningsvedtak» en beslutning eller et tiltak som har rettsvirkning, og som omfatter unnlatelse av å gjøre et forvaltningsvedtak eller treffe et slikt tiltak når dette kreves i henhold til en parts lovgivning.

procedures in fact provide for an objective and impartial review.

Article 3.42

Opportunity to comment before entry into force

1. To the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting measures, each Party[47] shall publish in advance:

   (a) any laws or regulations of general application it proposes to adopt; or
   (b) documents that provide sufficient details about that possible new law or regulation to allow the other Party to assess whether and how their interests might be significantly affected.
2. To the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting measures, each Party is encouraged to apply paragraph 1 to procedures and administrative rulings of general application it proposes to adopt.
3. To the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting measures, each Party shall provide the other Party with a reasonable opportunity to comment on those proposed measures or documents published under paragraphs 1 or 2.
4. To the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting measures, each Party shall consider comments received under paragraph 3.[48]
5. In publishing the law or regulation referred to in subparagraph 1(a), or in advance of such publication, to the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting measures, a Party is encouraged to explain the purpose and rationale of the law or regulation.
6. Each Party shall, to the extent practicable, endeavour to allow reasonable time between publication of the text of the law or regulation referred to in subparagraph 1(a) and the date on which service suppliers must comply with the law or regulation.

[47] The Parties understand that paragraphs 1 to 4 recognise that each Party may have different systems to consult interested persons on certain measures before they are adopted, and that the alternatives set out in subparagraph 1(a) reflect different legal systems.

[48] This provision is without prejudice to the final decision of a Party that adopts or maintains any measure for authorisation for the supply of a service.

sedyrene faktisk fører til en objektiv og nøytral behandling.

Artikkel 3.42

Mulighet til å uttale seg før ikrafttredelse

1. Hver part[47] skal, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med dens rettsorden med hensyn til å vedta tiltak, på forhånd offentliggjøre
   (a) eventuelle allmenne lover eller forskrifter som den foreslår vedtatt, eller
   (b) dokumenter som gir tilstrekkelige opplysninger om den mulige nye loven eller forskriften til at den andre parten kan vurdere hvorvidt og hvordan dens interesser kan bli vesentlig berørt.
2. Hver part oppfordres til å anvende nr. 1 på generelle prosedyrer og forvaltningsvedtak som den foreslår vedtatt, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med dens rettsorden med hensyn til å vedta tiltak.
3. Hver part skal, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med dens rettsorden med hensyn til å vedta tiltak, gi den andre parten en rimelig mulighet til å uttale seg om de foreslåtte tiltakene eller dokumentene som er offentliggjort etter nr. 1 eller 2.
4. Hver part skal, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med dens rettsorden med hensyn til å vedta tiltak, vurdere uttalelser som er mottatt etter nr. 3.[48]
5. Når en part offentliggjør en lov eller forskrift som nevnt i nr. 1 bokstav a), eller før offentliggjøringen, oppfordres den til å redegjøre for lovens eller forskriftens formål og begrunnelse, så langt det er praktisk mulig og på en måte som er forenlig med dens rettsorden med hensyn til å vedta tiltak.
6. Hver part skal så langt det er praktisk mulig bestrebe seg på å la det gå en rimelig tid fra offentliggjøringen av teksten til en lov eller forskrift som nevnt i nr. 1 bokstav a), og til den dato tjenesteytere må overholde loven eller forskriften.

[47] Partene er innforstått med at det erkjennes i nr. 1–4 at partene kan ha ulike ordninger for å rådføre seg med berørte personer om visse tiltak før de vedtas, og at alternativene i nr. 1 bokstav a) gjenspeiler ulike rettsordener.

[48] Denne bestemmelsen berører ikke en parts endelige beslutning om å vedta eller opprettholde tiltak knyttet til tillatelse til å yte tjenester.

Article 3.43

Regulatory cooperation

1. To promote further services liberalisation, the Parties shall:
   (a) consider cooperating on regulatory issues of mutual interest by:
      (i) discussing regulatory approaches that underpin their criteria for authorisation.
      (ii) sharing best-practices and expertise;
      (iii) participating in international dialogues; and
      (iv) sharing trade-related information.
   (b) endeavour to encourage their competent authorities to consider cooperating with competent authorities in the territory of the other Party on regulatory issues of mutual interest by the same means provided in subparagraphs 1(a)(i) to (iv).
2. This Article shall not apply with respect to financial services.

Sub-section 3.5.3

Financial Services

Article 3.44

Scope

1. This Sub-section shall apply to measures of a Party affecting the supply of financial services in addition to Section 3.1 (General Provisions), Section 3.2 (Investment Liberalisation), Section 3.3 (Cross-Border Trade in Services), Section 3.4 (Entry and Temporary Stay of Natural Persons) and Sub-Section 3.5.1 (Domestic Regulation) and Sub-Section 3.5.2 (Provisions of General Application).

2. For the purposes of the application of [Article XX (Scope)] of Section 3.1 to this Sub-Section, the term "activities performed in the exercise of governmental authority" means the following:
   (a) activities conducted by a central bank or a monetary authority or by any other public entity in pursuit of monetary or exchange rate policies;
   (b) activities forming part of a statutory system of social security or public retirement plans; and
   (c) other activities conducted by a public entity for the account or with the guarantee or using the financial resources of a Party or its public entities.

Artikkel 3.43

Regelverkssamarbeid

1. For å fremme en ytterligere liberalisering av tjenester skal partene
   (a) overveie å samarbeide om reguleringsspørsmål av felles interesse ved
      (i) å drøfte reguleringsmetoder som understøtter deres kriterier for å gi tillatelse,
      (ii) å utveksle beste praksis og ekspertise,
      (iii) å delta i internasjonale dialoger, og
      (iv) å utveksle handelsinformasjon,
   (b) bestrebe seg på å oppfordre kompetente myndigheter til å overveie å samarbeide med kompetente myndigheter på den andre partens territorium om reguleringsspørsmål av felles interesse, på de måtene som er nevnt i nr. 1 bokstav a) i)–iv).
2. Avsnittet har ikke virkeområde på finansielle tjenester.

Underavsnitt 3.5.3

Finansielle tjenester

Artikkel 3.44

Virkeområde

1. Dette underavsnittet får anvendelse på en parts tiltak som påvirker levering av finansielle tjenester i tillegg til avsnitt I (Generelle bestemmelser), avsnitt II (Liberalisering av investeringer), avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene), avsnitt IV (Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer) samt underavsnitt 1 (Intern regulering) og underavsnitt 2 (Bestemmelser med generell anvendelse).
2. Ved anvendelse av avsnitt 1 [artikkel XX (Virkeområde)] i dette underavsnittet menes med «aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet»
   a) virksomhet som utøves av en sentralbank eller en monetær myndighet, eller av en hvilken som helst annen offentlig institusjon som ledd i penge- eller valutapolitikk,
   b) virksomhet som utgjør en del av en lovfestet trygdeordning eller offentlige pensjonsordninger, og
   c) annen virksomhet som utøves av en offentlig institusjon for en parts eller dennes offentlige institusjoners regning, eller med

3. For the purposes of the application of Article XX (Scope) of Section 3.1 to this Sub-Section, if a Party allows any of the activities referred to in subparagraph 2(b) or (c) to be conducted by its financial service suppliers in competition with a public entity or a financial service supplier, "activities performed in the exercise of governmental authority" does not include those activities.
4. The definition of "activities performed in the exercise of governmental authority" in Section 3.1 (General Provisions) does not apply to services covered by this Sub-Section.
5. Article X (Senior management and board of directors) of Section 3.2 (Investment Liberalisation) shall not apply to measures covered by this Sub-Section.

Article 3.45

Definitions

For the purposes of this Chapter:

(a) "financial service" means any service of a financial nature offered by a financial service supplier of a Party. Financial services include the following activities:

Insurance and insurance-related services

(i) direct insurance (including co-insurance):

(1) life;
(2) non-life;

(ii) reinsurance and retrocession;
(iii) insurance intermediation, such as brokerage and agency; and
(iv) services auxiliary to insurance, such as consultancy, actuarial, risk assessment and claim settlement services;

Banking and other financial services (excluding insurance)

(v) acceptance of deposits and other repayable funds from the public;
(vi) lending of all types, including consumer credit, mortgage credit, factoring and financing of commercial transaction;
(vii) financial leasing;
(viii) all payment and money transmission services, including credit, charge and debit cards, travellers' cheques, e-payments and bankers drafts;
(ix) guarantees and commitments;

garantistillelse eller ved bruk av økonomiske midler.

3. Ved anvendelse av avsnitt 1 artikkel XX (Virkeområde) i dette underavsnittet, dersom en part tillater at virksomhet nevnt i nr. 2 bokstav b) eller c) utøves av sine finansielle tjenesteytere i konkurranse med en offentlig institusjon eller en finansiell tjenesteyter, skal «aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet», ikke omfatte slik virksomhet.
4. Definisjonen av «aktiviteter som utføres under utøvelse av offentlig myndighet» i avsnitt 1 (Generelle bestemmelser), får ikke anvendelse på tjenester som omfattes av dette underavsnittet.
5. Artikkel X (Øverste ledelse og styre) i avsnitt II (Liberalisering av investeringer) får ikke anvendelse på tiltak som omfattes av dette underavsnittet.

Artikkel 3.45

Definisjoner

I dette kapitlet menes med

(a) «finansiell tjeneste» enhver tjeneste av finansiell art som tilbys av en finansiell tjenesteyter hos en part. Finansielle tjenester omfatter følgende virksomhet:

Forsikringstjenester og forsikringsrelaterte tjenester

i) Direkte forsikring (herunder koassuranse):
1) Livsforsikring,
2) skadeforsikring,
ii) gjenforsikring og retrocesjon,
iii) forsikringsformidling, for eksempel megler- og agenturvirksomhet, og
iv) tilleggstjenester til forsikring, som rådgivning, aktuartjenester, risikovurdering og skadeoppgjørstjenester.

Bankvirksomhet og andre finansielle tjenester (utenom forsikring)

v) Mottak av innskudd og andre midler fra offentligheten som skal tilbakebetales,
vi) alle typer utlånsvirksomhet, herunder forbrukerkreditt, pantelån, faktoring og finansiering av forretningstransaksjoner,
vii) finansiell leasing,
viii) alle betalings- og pengeoverføringstjenester, herunder kredittkort og betalingskort, reisesjekker, e-betalinger og bankremisser,
ix) garantier og forpliktelser,

(x) trading for own account or for account of customers, whether on an exchange, in an over-the-counter market or otherwise, the following:
  (1) money market instruments (including cheques, bills, certificates of deposits);
  (2) foreign exchange;
  (3) derivative products, including futures and options;
  (4) exchange rate and interest rate instruments, including products such as swaps, forward rate agreements;
  (5) transferable securities; and
  (6) other negotiable instruments and financial assets, including bullion;

(xi) participation in issues of all kinds of securities, including underwriting and placement as agent (whether publicly or privately) and provision of services related to such issues;

(xii) money broking;
(xiii) asset management, such as cash or portfolio management, all forms of collective investment management, pension fund management, custodial, depository and trust services;
(xiv) settlement and clearing services for financial assets, including securities, derivative products, and other negotiable instruments;
(xv) provision and transfer of financial information, and financial data processing and related software by suppliers of other financial services;
(xvi) advisory, intermediation and other auxiliary financial services on all the activities listed in subparagraphs (v) through (xv), including credit reference and analysis, investment and portfolio research and advice, advice on acquisitions and on corporate restructuring and strategy;

(b) "financial service supplier" means a person of a Party wishing to supply or supplying financial services but does not include a public entity;
(c) "new financial services" means a financial service not supplied in the Party's territory that is supplied within the territory of another Party, and includes any new form of delivery of a financial service or the sale of a financial product that is not sold in the Party's territory;
(d) "public entity" means

x) handel for egen eller for kunders regning, på børs, utenom børs eller på annen måte, med

  1) pengemarkedsinstrumenter (herunder sjekker, veksler og innskuddsbevis),
  2) utenlandsk valuta,
  3) derivatprodukter, herunder futurekontrakter og opsjoner,
  4) valuta- og renteinstrumenter, herunder produkter som bytteavtaler, framtidige renteavtaler,
  5) omsettelige verdipapirer og
  6) andre omsettelige instrumenter og finansielle eiendeler, herunder umyntet gull,
xi) deltakelse ved utstedelse av alle typer verdipapirer, herunder fulltegningsgaranti og plassering som agent (enten dette skjer offentlig eller privat) og yting av tjenester i forbindelse med slike utstedelser,
xii) pengemekling,
xiii) forvaltning av eiendeler, for eksempel kontant- eller porteføljeforvaltning, alle former for forvaltning av kollektive investeringer, pensjonsfondsforvaltning, forvarings-, deponerings- og forvaltningstjenester
xiv) oppgjørs- og clearingtjenester for finansielle eiendeler, herunder verdipapirer, derivatprodukter og andre omsettelige instrumenter,
xv) framskaffelse og overføring av finansiell informasjon, databehandling av finansiell informasjon og tilknyttet programvare fra andre finansielle tjenesteytere,
xvi) rådgivning, formidling og andre finansielle tilleggstjenester til samtlige virksomheter oppført under punkt v)–xv), herunder kredittopplysninger og kredittanalyse, undersøkelser og rådgivning i forbindelse med investeringer og porteføljer, rådgivning om oppkjøp og om selskapers omstrukturering og strategi,

(b) «finansiell tjenesteyter» enhver fysisk eller juridisk person hos en part som ønsker å yte eller yter finansielle tjenester, men som ikke omfatter en offentlig institusjon,
(c) «nye finansielle tjenester» en finansiell tjeneste som ikke ytes på partens territorium, og som ytes på en annen parts territorium, herunder enhver ny form for levering av en finansiell tjeneste eller salg av et finansielt produkt som ikke selges på partens territorium,
(d) «offentlig institusjon» betyr

(i) a government, a central bank or monetary authority of a Party, or any entity owned or controlled by a Party that is principally engaged in carrying out governmental functions or activities for governmental purposes, but does not include an entity principally engaged in supplying financial services on commercial terms; or
(ii) a private entity performing functions normally performed by a central bank or monetary authority when exercising those functions; and

(e) "self-regulatory organisations" means any non-governmental body, including any securities or futures exchange or market, clearing agency, or other organisation or association, that exercises regulatory or supervisory authority over financial service suppliers by statute or delegation from central or regional government.

Article 3.46

New Financial Services

1. Each Party shall, in accordance with its law, permit a financial service supplier of the other Party to supply a new financial service that the Party would permit its own like financial service suppliers to supply without adopting a law or modifying an existing law, in like situations.
2. A Party may determine the institutional and juridical form[49] through which the new financial service may be supplied and may require authorisation or its renewal for the supply of the service from the relevant regulator. Where such authorisation is required, a decision shall be made within a reasonable time, and the authorisation or its renewal may only be refused for prudential reasons, including if such prudential reasons arise out of the Party's international obligations.
3. Each Party shall endeavour to collaborate and share knowledge relating to developments in financial services including financial integrity, consumer wellbeing and protection, financial inclusion, financial data, competition and financial stability through innovation in financial services, by sharing best practice and facilitating cross-border development of new financial services.

[49] For greater certainty, a Party may determine that the service can only be provided by an established financial service supplier.

i) staten, en sentralbank eller en monetær myndighet hos en part, eller en institusjon som eies eller kontrolleres av en part, og som i det vesentlige utfører oppgaver for staten eller driver virksomhet for statlige formål, men som ikke omfatter en institusjon som i det vesentlige yter finansielle tjenester på kommersielle vilkår, eller
ii) et privat foretak som utfører oppgaver som vanligvis utføres av en sentralbank eller en monetær myndighet, når den utfører slike oppgaver, og

(e) «selvregulerende organisasjon» ethvert ikke-statlig organ, herunder alle verdipapirer eller futurekontrakter eller markeder, clearingbyråer eller andre organisasjoner eller sammenslutninger, som i henhold til lov eller delegasjon fra sentrale eller regionale myndigheter utøver regulerings- eller tilsynsmyndighet over finansielle tjenesteytere.

Artikkel 3.46

Nye finansielle tjenester

1. Hver part skal, i samsvar med sin lovgivning, tillate at en finansiell tjenesteyter fra den andre parten yter en ny finansiell tjeneste som parten i lignende situasjoner tillater at egne finansielle tjenesteytere yter, uten å vedta en ny lov eller endre en eksisterende lov.
2. En part kan bestemme den institusjonelle og juridiske formen[49] som den nye finansielle tjenesten kan ytes gjennom, og kan kreve at det innhentes tillatelse til levering eller fornyelse av tjenesten fra den relevante reguleringsmyndigheten. Når en slik tillatelse kreves, skal det treffes en beslutning innen rimelig tid, og tillatelsen eller fornyelsen av den kan bare avslås av forsiktighetshensyn, herunder dersom slike forsiktighetshensyn som følger av partens internasjonale forpliktelser.
3. Hver part skal bestrebe seg på å samarbeide og utveksle kunnskap om utviklingen innen finansielle tjenester, herunder finansiell integritet, forbrukervelferd og -vern, finansiell inkludering, finansielle data, konkurranse og finansiell stabilitet gjennom nyskaping innen finansielle tjenester, ved å utveksle beste praksis og lette utviklingen av nye finansielle tjenester over landegrensene.

[49] For tydelighets skyld påpekes det at en part kan bestemme at tjenesten bare skal ytes av en etablert finansiell tjenesteyter.

4. The Parties understand that nothing in this Article prevents a financial service supplier of a Party from applying to the other Party to request that it authorises the supply of a financial service that is not supplied in the territory of any Party. That application shall be subject to the law of the Party receiving the application, and for greater certainty, shall not be subject to paragraphs 1 to 2.

Article 3.47

Financial Information and Data

1. No Party shall restrict a financial service supplier of another Party from transferring or processing information, including by electronic means, or from transferring equipment in accordance with this Agreement and any applicable domestic laws and regulations, where such transfers or processing are necessary in the course of the business of that financial service supplier.
2. The Parties affirm that paragraph 1 of Article 4.11 (Cross border data flows) of Chapter 4 (Digital Trade) applies to cross-border data transfers of financial service suppliers.
3. Notwithstanding paragraph 1 and paragraph 1 of Article 4.11 (Cross-border data flows) of Chapter 4 (Digital Trade), each Party has the right to require that information of a financial service supplier is used, stored or processed in its territory where it is not able to ensure access to data required for the purposes of financial regulation and supervision. Before imposing such requirements on the financial service supplier of another Party with respect to use, storage or processing of financial information in its territory, the Party or its financial regulators shall endeavour to consult the other Party or its financial regulators and, as far as practicable, provide the financial service supplier with a reasonable opportunity to remediate any lack of access to information.
4. For greater certainty, nothing in this Article shall prevent a Party from adopting or maintaining measures referred to in paragraph 2 of Article 4.12 (Protection of personal data and privacy) of Chapter 4 (Digital Trade).

Article 3.48

Payments and Clearing

Under terms and conditions that accord national treatment under Article X of Section II (Investment Liberalisation) and Article X of Section III

4. Partene er innforstått med at ingen bestemmelse i denne artikkelen skal forhindre en parts finansielle tjenesteyter i å inngi en søknad til den andre parten for å anmode om tillatelse til å yte en finansiell tjeneste som ikke ytes på noen av partenes territorium. Søknaden skal være underlagt lovgivningen til den parten som mottar søknaden, og for tydelighets skyld skal den ikke omfattes av nr. 1–2.

Artikkel 3.47

Finansiell informasjon og finansielle data

1. Ingen part skal begrense muligheten til en annen parts finansielle tjenesteyter til å overføre eller behandle opplysninger, herunder elektronisk, eller til å flytte utstyr i samsvar med denne Avtalen og eventuelle gjeldende nasjonale lover og forskrifter, dersom slik overføring eller behandling er nødvendig i forbindelse med forretningsvirksomheten til denne finansielle tjenesteyteren.
2. Partene bekrefter at artikkel X.11 nr. 1 (Dataflyt over landegrensene) får anvendelse på finansielle tjenesteyteres dataoverføringer over landegrensene.
3. Uten hensyn til artikkel X.11 nr. 1 (Dataflyt over landegrensene) har hver part rett til å kreve at opplysninger fra en finansiell tjenesteyter brukes, lagres eller behandles på dens territorium dersom den ikke er i stand til å sikre tilgang til data som er nødvendig for regulering av og tilsyn med finansielle tjenester. Før en annen parts finansielle tjenesteyter pålegges slike krav med hensyn til bruk, lagring eller behandling av finansiell informasjon på sitt territorium, skal parten eller dennes finansreguleringsmyndigheter bestrebe seg på å rådføre seg med den andre parten eller dennes finansreguleringsmyndigheter og, så langt det er praktisk mulig, gi den finansielle tjenesteyteren en rimelig mulighet til å rette opp eventuell manglende tilgang til opplysninger.
4. For tydelighets skyld påpekes det at ingen bestemmelser i denne artikkelen skal hindre en part i å treffe eller opprettholde tiltakene nevnt i artikkel X.12 nr. 2 (Vern av personopplysninger og personvern).

Artikkel 3.48

Betalinger og clearing

I henhold til vilkår som er i samsvar med nasjonal behandling i henhold til artikkel X i avsnitt II (Liberalisering av investeringer) og artikkel X i

(Cross-Border Trade in Services), each Party shall grant to established financial service suppliers of another Party access to payment and clearing systems operated by public entities, and to official funding and refinancing facilities available in the normal course of ordinary business. This Article shall not confer access to the Party's lender of last resort facilities.

Article 3.49

Senior Management and Board of Directors

1. No Party shall require established financial service suppliers of another Party to engage natural persons of any particular nationality as members of the board of directors, senior managerial or other essential personnel.
2. No Party shall require that more than a minority of the board of directors of established financial service suppliers of another Party be composed of persons residing in the territory of the Party.
3. This Article is subject to each Party's reservations as set out in Annexes I and II to Annex XX.

Article 3.50

Self-Regulatory Organisations

If a Party requires a financial service supplier of another Party to be a member of, participate in, or have access to, a self-regulatory organisation in order to provide a financial service in or into its territory, or grants a privilege or advantage when supplying a financial service through a self-regulatory organisation, it shall ensure that the self-regulatory organisation observes the obligations contained in Article [XX] (National Treatment), [Article [XX] (Most-Favoured Nation),] Article [XX] (Market Access) of Section II (Investment Liberalisation) and Section III (Cross-Border Trade in Services).

Article 3.51

Prudential Carve-Out

1. This Agreement does not prevent a Party from adopting or maintaining measures for prudential reasons[50], including:

[50] For greater certainty, this shall not prevent a Party from adopting or maintaining measures for prudential reasons in relation to branches established in its territory by legal/juridical persons in another Party.

avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene), skal hver part gi finansielle tjenesteytere som er etablert hos en annen part, adgang til betalings- og clearingsystemer som drives av offentlige institusjoner, og til offisielle finansierings- og refinansieringssystemer som er tilgjengelige som en del av den ordinære forretningsvirksomheten. Bestemmelsene i denne artikkelen gir ikke adgang til partens långiver i siste instans.

Artikkel 3.49

Øverste ledelse og styre

1. Ingen part skal kreve at finansielle tjenesteytere som er etablert hos en annen part, skal engasjere fysiske personer av en bestemt nasjonalitet som medlemmer av styret, av den øverste ledelsen eller som viktig personell.
2. Ingen av partene skal kreve at mer enn et mindretall i styret til finansielle tjenesteytere som er etablert hos en annen part, skal være sammensatt av personer bosatt på partens territorium.
3. Denne artikkelen er underlagt alle parters forbehold som angitt i vedlegg I og II til vedlegg XX.

Artikkel 3.50

Selvregulerende organisasjoner

Når en part krever at en annen parts finansielle tjenesteyter skal være medlem av, delta i eller ha adgang til en selvregulerende organisasjon for å yte en finansiell tjeneste på eller til dens territorium, eller gir privilegier eller fordeler i forbindelse med yting av finansielle tjenester gjennom en selvregulerende organisasjon, skal den sikre at den selvregulerende organisasjonen oppfyller forpliktelsene i artikkel [XX] (Nasjonal behandling), [artikkel [XX] (Mest begunstiget nasjon),] artikkel [XX] (Markedsadgang) i avsnitt II (Liberalisering av investeringer) og avsnitt III (Handel med tjenester over landegrensene).

Artikkel 3.51

Forsiktighetsklausul

1. Denne Avtalen skal ikke hindre en part i å treffe eller opprettholde tiltak av forsiktighetshensyn[50], herunder

[50] Det påpekes for tydelighets skyld at dette ikke skal hindre en part i å treffe eller opprettholde tiltak av forsiktighetshensyn med hensyn til filialer etablert på dens territorium av juridiske personer hos en annen part.

(a) the protection of investors, depositors, policyholders, or persons to whom a financial service supplier owes a fiduciary duty;

(b) the maintenance of the safety, soundness, integrity, or financial responsibility of a financial service supplier; or

(c) ensuring the integrity and stability of a Party's financial system.

2. Where such measures do not conform with the provisions of this Agreement, they shall not be used as a means of avoiding the Party's commitments or obligations under this Agreement.

(a) vern av investorer, innskytere, forsikringstakere eller personer som en finansiell tjenesteyter har en forvaltningsmessig plikt overfor,

(b) opprettholdelse av sikkerheten, soliditeten, integriteten eller det finansielle ansvaret til en finansiell tjenesteyter, eller

(c) sikre integriteten og stabiliteten til en parts finanssystem.

2. Dersom slike tiltak ikke er i samsvar med bestemmelsene i denne Avtalen, skal de ikke brukes som et middel for å unngå partens forpliktelser i henhold til denne Avtalen.

Article 3.52

Confidential Information

Nothing in this Agreement shall be construed to require a Party to disclose information relating to the affairs and accounts of individual customers or any confidential or proprietary information in the possession of public entities.

Artikkel 3.52

Fortrolige opplysninger

Ingen bestemmelse i denne Avtalen skal fortolkes slik at det kreves at en part skal offentliggjøre opplysninger om privatkunders forretninger og regnskap, eller fortrolige opplysninger eller opplysninger om eiendomsforhold som offentlige institusjoner er i besittelse av.

Article 3.53

International Standards

Each Party shall make its best endeavour to ensure that internationally agreed standards for regulation and supervision in the financial services sector and for the fight against tax evasion and avoidance are implemented and applied in its territory. Such internationally agreed standards are, inter alia, the Basel Committee's "Core Principles for Effective Banking Supervision", the standards and principles of the International Association of Insurance Supervisors, the International Organisation of Securities Commissions' "Objectives and Principles of Securities Regulation", the Financial Action Task Force's "FATF Recommendations" and the standards of the Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD).

Artikkel 3.53

Internasjonale standarder

Hver part skal gjøre sitt ytterste for å sikre at internasjonalt avtalte standarder for regulering og tilsyn i sektoren for finansielle tjenester og for bekjempelse av skatteflukt og skatteunndragelse, gjennomføres og anvendes på sitt territorium. Slike internasjonalt avtalte standarder er blant annet Basel-komiteens «Core Principles for Effective Banking Supervision» (Grunnleggende prinsipper for effektivt banktilsyn), standardene og prinsippene fastsatt av Den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn, «Objectives and Principles of Securities Regulation» (Målsetninger og prinsipper for regulering av verdipapirer), «FATF-anbefalinger» til Den internasjonale innsatsgruppen for finansielle tiltak til bekjempelse av hvitvasking av penger (FATF) og standardene til Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) om åpenhet og utveksling av opplysninger om beskatning.

Article 3.54

Recognition of Prudential Measures

1. A Party may recognise prudential measures of a non-Party in the application of measures covered by this Sub-Section.[51] That recognition may be:
   (a) accorded autonomously;
   (b) achieved through harmonisation or other means; or
   (c) based upon an agreement or arrangement with a non-Party.
2. A Party that accords recognition of prudential measures under paragraph 1 shall provide adequate opportunity to the other Party to demonstrate that circumstances exist in which there are or would be equivalent regulation, oversight, implementation of regulation and, if appropriate, procedures concerning the sharing of information between the relevant Parties.
3. If a Party accords recognition of prudential measures under paragraph 1(c) and the circumstances set out in paragraph 2 exist, that Party shall provide adequate opportunity to the other Party to negotiate accession to the agreement or arrangement, or to negotiate a comparable agreement or arrangement.

Sub-section 3.5.4

Telecommunications Services

Article 3.55

Scope

1. This Sub-section applies to measures of a Party affecting the supply of telecommunications services in addition to Section 1 (General Provisions), Section II (Investment Liberalisation), Section III (Cross-Border Trade in Services), Section IV (Entry and Temporary Stay of Natural Persons), Sub-Section 1 (Domestic Regulation) and Sub-Section 2 (Provisions of General Application).

2. This Sub-section does not apply to:
   (a) measures affecting services providing, or exercising editorial control over, content

[51] For greater certainty, nothing in [Article X (Most Favoured Nation Treatment – Investment) and Article X (Most Favoured Nation Treatment – CBTS)] shall be construed to require a Party to accord recognition to prudential measures of any other Party.

Artikkel 3.54

Anerkjennelse av tilsynstiltak

1. En part kan anerkjenne en ikke-parts tilsynstiltak ved anvendelse av tiltak som omfattes av dette underavsnittet[51]. Denne anerkjennelsen kan
   (a) gis på selvstendig grunnlag,
   (b) oppnås ved harmonisering eller på annen måte, eller
   (c) gis på grunnlag av en avtale eller ordning med en ikke-part.
2. En part som anerkjenner tilsynstiltak i henhold til nr. 1, skal gi den andre parten tilstrekkelig mulighet til å godtgjøre at det foreligger omstendigheter der det finnes eller vil foreligge likeverdig regulering, tilsyn, gjennomføring av slik regulering og, dersom det er relevant, framgangsmåter for utveksling av opplysninger mellom de berørte partene.

3. Dersom en part anerkjenner tilsynstiltak i henhold til nr. 1 bokstav c), og det foreligger omstendigheter som omhandlet i nr. 2, skal vedkommende part gi den andre parten tilstrekkelig mulighet til å forhandle om tiltredelse til avtalen eller ordningen, eller til å forhandle om en tilsvarende avtale eller ordning.

Underavsnitt 3.5.4

Teletjenester

Artikkel 3.55

Virkeområde

1. Dette underavsnittet får anvendelse på en parts tiltak som påvirker levering av teletjenester, ut over avsnitt 1 (Generelle bestemmelser), avsnitt II (Liberalisering av investeringer), avsnitt III (Handel med tjenester på tvers av landegrensene), avsnitt IV (Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer), underavsnitt 1 (Intern regulering) og underavsnitt 2 (Bestemmelser med generell anvendelse).
2. Dette underavsnittet får ikke anvendelse på
   (a) tiltak som påvirker levering av eller utøvelse av redaksjonell kontroll over innhold

[51] For tydelighets skyld påpekes det at ingen bestemmelse i [artikkel X (Behandling som mest gunstig nasjon – Investeringer)] og artikkel X (Behandling som mest gunstig nasjon – CBTS)] skal fortolkes slik at det kreves at en part skal anerkjenne en annen parts tilsynstiltak.

transmitted using telecommunications networks or services; or

(b) measures relating to broadcast or cable distribution of radio or television programming, except to ensure that a service supplier operating a broadcast station or cable system has continued access to and use of public telecommunications networks and services.

Article 3.56

Definitions

For the purposes of this Sub-section:

(a) "associated facilities" means those services, physical infrastructures and other facilities associated with a telecommunications network or service which enable or support the provision of services via that network or service or have the potential to do so;

(b) "end-user" means a final consumer of or subscriber to a public telecommunications service, including a service supplier other than a supplier of public telecommunications services;

(c) "essential facilities" means facilities of a public telecommunications network or service that:

(i) are exclusively or predominantly provided by a single or limited number of suppliers; and

(ii) cannot feasibly be economically or technically substituted in order to supply a service;

(d) "interconnection" means the linking of public telecommunications networks used by the same or different suppliers of telecommunications networks or services in order to allow the users of one supplier to communicate with users of the same or another supplier or to access services provided by another supplier. Services may be provided by the suppliers involved or any other supplier who has access to the network;

(e) "international mobile roaming service" means a mobile service provided pursuant to an agreement between suppliers of public telecommunications services that enables an end-user whose mobile handset or other device normally accesses public telecommunication services in the territory of a Party to use their mobile handset or other device for voice, data or messaging services in the territory of another Party;

(f) "leased circuits" means telecommunications services or facilities, including those of a vir-

som overføres ved hjelp av telenett eller -tjenester, eller

(b) tiltak i forbindelse med kringkasting eller kabeldistribusjon av radio- eller fjernsynsprogrammer, unntatt for å sikre at en tjenestetilbyder som driver en kringkastingsstasjon eller et kabelnett, fortsatt har tilgang til og kan bruke offentlige telenett og -tjenester.

Artikkel 3.56

Definisjoner

I dette avsnittet menes med

(a) «tilhørende fasiliteter» tjenester, fysisk infrastruktur og andre fasiliteter knyttet til et telenett eller en teletjeneste som muliggjør eller støtter levering av tjenester via dette nettet eller denne tjenesten, eller gir mulighet for det,

(b) «sluttbruker» en sluttforbruker av eller abonnent på en offentlig teletjeneste, herunder en annen tjenestetilbyder enn en tilbyder av offentlige teletjenester,

(c) «avgjørende fasiliteter» fasiliteter i et offentlig telenett eller en offentlig teletjeneste

(i) som utelukkende eller hovedsakelig stilles til rådighet av én tilbyder eller et begrenset antall tilbydere, og

(ii) som det ikke er økonomisk eller teknisk mulig å erstatte for å kunne levere en tjeneste,

(d) «samtrafikk» sammenkopling av offentlige telenett som brukes av de samme eller av forskjellige tilbydere av telenett eller -tjenester, for å gjøre det mulig for en tilbyders brukere å kommunisere med brukere hos samme tilbyder eller en annen tilbyder, eller å få tilgang til tjenester som leveres av en annen tilbyder. Tjenester kan leveres av de berørte tilbyderne eller av enhver annen tilbyder som har tilgang til nettet.

(e) «internasjonal mobilnettgjestingstjeneste» en mobiltjeneste som leveres i henhold til en avtale mellom tilbydere av offentlige teletjenester, og som gjør det mulig for en sluttbruker hvis mobiltelefon eller andre enheter vanligvis har tilgang til offentlige teletjenester på en parts territorium, å bruke sin mobiltelefon eller sine andre enheter til tale-, data-, eller meldingstjenester på territoriet til en annen part,

(f) «leide samband» teletjenester eller -fasiliteter, herunder av virtuell eller ikke-fysisk art, mel-

tual or non-physical nature, between two or more designated points that are set aside for the dedicated use of, or availability to, a user;

(g) "major supplier" means a supplier of telecommunications networks or services which has the ability to materially affect the terms of participation, having regard to price and supply, in a relevant market for public telecommunications networks or services as a result of control over essential facilities or the use of its position in that market;

(h) "network element" means a facility or equipment used in supplying a telecommunications service, including features, functions and capabilities provided by means of that facility or equipment;

(i) "non-discriminatory" means treatment no less favourable than that accorded, in like situations, to other service suppliers and users of like public telecommunications networks or services;

(j) "number portability" means the ability of end-users of public telecommunications services who so request to retain, at the same location in the case of a fixed line, the same telephone numbers when switching between the same category of suppliers of public telecommunications services;

(k) "public telecommunications network" means any telecommunications network used for the provision of public telecommunications services between network termination points;

(l) "public telecommunications service" means any telecommunications service that is offered to the public generally;

(m) "reference interconnection offer" means an interconnection offer by a major supplier that is made publicly available, so that any supplier of public telecommunications services that is willing to accept it may obtain interconnection with the major supplier on that basis;

(n) "telecommunications" means the transmission and reception of signals by any electromagnetic means;

(o) "telecommunications network" means transmission systems and, if applicable, switching or routing equipment and other resources, including network elements which are not active, which permit the transmission and reception of signals by wire, radio, optical, or other electromagnetic means;

(p) "telecommunications regulatory authority" means the body or bodies responsible for the

lom to eller flere utpekte punkter som er avsatt til særskilt bruk av eller tilgjengelighet for en bruker,

(g) «tilbyder med sterk markedsstilling» tilbyder av telenett eller -tjenester som i vesentlig grad kan påvirke vilkårene for deltakelse, avhengig av pris og tilbud, på et relevant marked for offentlige telenett eller -tjenester fordi den har kontroll over avgjørende fasiliteter eller kan utnytte sin stilling på dette markedet,

(h) «nettelement» fasilitet eller utstyr brukt ved levering av en teletjeneste, herunder funksjoner og kapasitet som stilles til rådighet ved hjelp av denne fasiliteten eller dette utstyret,

(i) «ikke-diskriminerende» behandling som ikke er mindre gunstig enn den som i tilsvarende situasjoner gis til andre tjenestetilbydere og brukere av tilsvarende offentlige telenett eller -tjenester,

(j) «nummerportabilitet» den muligheten sluttbrukere av offentlige teletjenester som anmoder om det, har til å beholde, på samme sted dersom det gjelder en fast linje, de samme telefonnumrene ved bytte mellom samme kategori av tilbydere av offentlige teletjenester,

(k) «offentlig telenett» ethvert telenett som brukes til å levere offentlige teletjenester mellom netterminering spunkter,

(l) «offentlig teletjeneste» enhver teletjeneste som tilbys publikum i sin alminnelighet,

(m) «referansetilbud om samtrafikk» et samtrafikktilbud fra en tilbyder med sterk markedsstilling som offentliggjøres, slik at enhver tilbyder av offentlige teletjenester som er villig til å godta det, kan etablere samtrafikk med tilbyderen med sterk markedsstilling på dette grunnlaget,

(n) «telekommunikasjon» overføring og mottak av signaler med elektromagnetiske midler,

(o) «telenett» overføringssystemer og eventuelt utstyr for svitsjing eller ruting samt andre ressurser, herunder nettelementer som ikke er aktive, som gjør det mulig å sende og motta signaler via tråd, radiobølger, optikk eller andre elektromagnetiske midler,

(p) «reguleringsmyndighet for telekommunikasjon» det organet eller de organene som har

regulation of telecommunications networks and services covered by this Sub-section;

(q) "telecommunications service" means a service which consists wholly or mainly in the transmission and reception of signals over telecommunications networks, including over networks used for broadcasting, but does not include a service providing, or exercising editorial control over, content transmitted using telecommunications networks and services;

(r) "universal service" means the minimum set of services that must be made available to all users in the territory of a Party; and

(s) "user" means a service consumer or a service supplier using a public telecommunications network or service.

Article 3.57

Access and Use

1. Each Party shall ensure that any covered enterprise or service supplier of another Party is accorded access to and use of public telecommunications networks or services, including private leased circuits, offered in its territory or across its borders on reasonable and non-discriminatory terms and conditions. This obligation shall be applied, *inter alia*, to paragraphs 2 to 6.
2. Each Party shall ensure that covered enterprises or service suppliers of another Party are permitted:
   (a) to purchase or lease and attach terminal or other equipment which interfaces with the network and which is necessary to conduct their operations;
   (b) to interconnect private leased or owned circuits with public telecommunications networks and services or with circuits leased or owned by another covered enterprise or service supplier; and
   (c) to use operating protocols of their choice in their operations, other than as necessary to ensure the availability of public telecommunications services.
3. Each Party shall ensure that covered enterprises or service suppliers of another Party may use public telecommunications networks and services for the movement of information in its territory or across its borders, including for their intra-corporate communications, and for access to information contained in data-

ansvar for regulering av telenett og -tjenester som omfattes av dette underavsnittet,

(q) «teletjeneste» en tjeneste som helt eller hovedsakelig består i overføring og mottak av signaler via telenett, herunder via nett som brukes til kringkasting, men ikke tjenester som leverer eller utøver redaksjonelt kontroll over innhold som overføres ved hjelp av telenett og -tjenester,

(r) «leveringspliktige tjenester» et minstesett av tjenester som må stilles til rådighet for alle brukere på en parts territorium, og

(s) «bruker» en tjenesteforbruker eller tjenestetilbyder som bruker et offentlig telenett eller en offentlig teletjeneste.

Artikkel 3.57

Tilgang og bruk

1. Hver part skal sikre at ethvert omfattet foretak eller enhver omfattet tjenestetilbyder fra en annen part gis tilgang til og mulighet til å bruke offentlige telenett eller -tjenester, herunder private leide samband, som tilbys på dens territorium eller på tvers av dens grenser, på rimelige og ikke-diskriminerende vilkår. Denne forpliktelsen får blant annet anvendelse på nr. 2 til 6.
2. Hver part skal sikre at et omfattet foretak eller en omfattet tjenestetilbyder fra en annen part gis tillatelse til å
   (a) kjøpe eller leie og tilkople terminalutstyr eller annet utstyr som danner grensesnitt mot nettet, og som er nødvendig for å drive deres virksomhet,
   (b) etablere samtrafikk mellom private leide eller eide samband og offentlige telekommunikasjonsnett og -tjenester eller mellom private leide eller eide samband og samband som er leid eller eid av et annet omfattet foretak eller en annen omfattet tjenestetilbyder, og
   (c) bruke driftsprotokoller etter eget valg i sin virksomhet, bortsett fra slike som er nødvendige for å sikre tilgjengelighet av offentlige teletjenester.
3. Hver part skal sikre at omfattede foretak eller tjenestetilbydere fra en annen part kan bruke offentlige telenett og -tjenester til overføring av opplysninger på dens territorium eller på tvers av dens grenser, herunder til virksomhetsintern kommunikasjon, og for å få tilgang til opplysninger som finnes i databaser eller på

bases or otherwise stored in machine-readable form in the territory of a Party.

4. Notwithstanding paragraph 3, a Party may take such measures as are necessary to ensure the security and confidentiality of communications, subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on trade in services.
5. Each Party shall ensure that no condition is imposed on access to and use of public telecommunications networks and services other than as necessary:
   (a) to safeguard the public service responsibilities of suppliers of public telecommunications networks or services, in particular their ability to make their services available to the public generally; or
   (b) to protect the technical integrity of public telecommunications networks or services.
6. Provided that they satisfy the criteria set out in paragraph 5, conditions for access to and use of public telecommunications networks and services may include:
   (a) restrictions on resale or shared use of such services;
   (b) a requirement to use specified technical interfaces, including interface protocols, for interconnection with such networks and services;
   (c) a requirement, if necessary, for the interoperability of such services;
   (d) type approval of terminal or other equipment which interfaces with the network and technical requirements relating to the attachment of such equipment to such networks;
   (e) restrictions on interconnection of private leased or owned circuits with such networks or services or with circuits leased or owned by another service supplier; or
   (f) notification, registration and licensing.

annen måte er lagret i maskinleselig form på en parts territorium.

4. Uten hensyn til nr. 3 kan en part treffe de tiltakene som er nødvendige for å ivareta sikkerheten og fortroligheten i kommunikasjonen, på det vilkåret at slike tiltak ikke anvendes på en måte som vil utgjøre et middel til vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling eller en skjult begrensning av handelen med tjenester.
5. Hver part skal sikre at det ikke stilles andre vilkår for tilgang til og bruk av offentlige telenett og -tjenester enn de som er nødvendige
   (a) for å ivareta det ansvaret for offentlig tjenesteyting som påhviler tilbydere av offentlige telenett eller -tjenester, særlig deres mulighet til å stille sine tjenester til rådighet for publikum i sin alminnelighet, eller
   (b) for å beskytte den tekniske integriteten til offentlige telenett eller -tjenester.
6. Forutsatt at de oppfyller kriteriene fastsatt i nr. 5, kan vilkår for tilgang til og bruk av offentlige telekommunikasjonsnett og -tjenester omfatte
   (a) begrensninger på videresalg eller på delt bruk av slike tjenester,
   (b) et krav om å bruke nærmere angitte tekniske grensesnitt, herunder grensesnittprotokoller, til samtrafikk med slike nett og tjenester,
   (c) et krav, dersom det er nødvendig, om samvirkingsevne mellom slike tjenester,
   (d) typegodkjenning av terminalutstyr eller annet utstyr som danner grensesnitt mot nettet, og tekniske krav knyttet til tilkopling av slikt utstyr til slike nett,
   (e) begrensninger på samtrafikk mellom private leide eller eide samband og slike nett eller tjenester, eller mellom private leide eller eide samband og samband som er leid eller eid av en annen tjenestetilbyder, eller
   (f) underretning, registrering og tillatelser.

Article 3.58

Access to Major Suppliers' Essential Facilities

Each Party shall ensure that a major supplier in its territory grants access to its essential facilities to suppliers of telecommunications networks or services on reasonable, transparent and non-discriminatory terms and conditions for the purpose of providing public telecommunications services,

Artikkel 3.58

Tilgang til de avgjørende fasilitetene til tilbydere med sterk markedsstilling

Hver part skal sikre at en tilbyder med sterk markedsstilling på dens territorium gir tilbydere av telenett eller -tjenester tilgang til sine avgjørende fasiliteter på rimelige, åpne og ikke-diskriminerende vilkår med det formålet å levere offentlige teletjenester, unntatt når dette ikke er nødvendig

except when this is not necessary to achieve effective competition on the basis of the facts collected and the assessment of market conditions conducted by the Party's telecommunications regulatory authority. The major supplier's essential facilities may include, *inter alia*, network elements, leased circuits services and associated facilities.

Article 3.59

Interconnection

Each Party shall ensure that a supplier of public telecommunications networks or services has the right and, when requested by another supplier of public telecommunications networks or services, the obligation to negotiate interconnection for the purpose of providing public telecommunications networks or services.

Article 3.60

Interconnection with Major Suppliers

1. Each Party shall ensure that a major supplier of public telecommunications networks or services in its territory provides interconnection:
   (a) at any technically feasible point in the major supplier's network;

   (b) under non-discriminatory terms and conditions (including as regards rates, technical standards, specifications, quality and maintenance) and of a quality no less favourable than that provided for its own like services, or for like services of its subsidiaries or other affiliates;

   (c) on a timely basis, and on terms, conditions (including technical standards and specifications) and rates that are transparent, reasonable, having regard to economic feasibility, and sufficiently unbundled so that the suppliers do not need to pay for network components or facilities that they do not require for the service to be provided; and
   (d) upon request, at points in addition to the network termination points offered to the majority of users, subject to charges that reflect the cost of construction of necessary additional facilities.
2. Each Party shall ensure that major suppliers make publicly available, as appropriate:

   (a) a reference interconnection offer or another standard interconnection offer con-

for å oppnå effektiv konkurranse på grunnlag av de innsamlede opplysningene og en vurdering av markedsvilkårene som partens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon har foretatt. De avgjørende fasilitetene til tilbyderen med sterk markedsstilling kan blant annet omfatte nettelementer, leide samband og tilhørende fasiliteter.

Artikkel 3.59

Samtrafikk

Hver part skal sikre at en tilbyder av offentlige telenett eller -tjenester har rett til og, når en annen tilbyder av offentlige telenett eller -tjenester anmoder om det, plikt til å forhandle om samtrafikk med det formålet å levere offentlige telenett eller -tjenester.

Artikkel 3.60

Samtrafikk med tilbydere med sterk markedsstilling

1. Hver part skal sikre at en tilbyder med sterk markedsstilling av offentlige telenett eller -tjenester på dens territorium tilbyr samtrafikk
   (a) på ethvert punkt der det er teknisk mulig i nettet til tilbyderen med sterk markedsstilling,
   (b) på ikke-diskriminerende vilkår (herunder med hensyn til takster, tekniske standarder, spesifikasjoner, kvalitet og vedlikehold) og av en kvalitet som ikke er dårligere enn den som tilbys for de tilsvarende egne tjenestene til tilbyderen med sterk markedsstilling eller tilsvarende tjenester i dens datterforetak eller andre tilknyttede foretak,
   (c) til rett tid og på vilkår (herunder tekniske standarder og spesifikasjoner) og med takster som er åpne, rimelige, fastsatt ut fra hva som er økonomisk gjennomførbart, og tilstrekkelig atskilt, slik at tilbyderne ikke trenger å betale for nettelementer eller -fasiliteter som de ikke behøver for å levere tjenesten, og
   (d) etter anmodning, på ytterligere punkter enn de nettermineringspunktene som tilbys flertallet av brukere, mot avgifter som gjenspeiler kostnadene ved bygging av nødvendige ytterligere fasiliteter.
2. Hver part skal sikre at tilbydere med sterk markedsstilling, alt etter hva som er relevant, offentliggjør
   (a) et referansetilbud om samtrafikk eller et annet standardtilbud om samtrafikk som

taining the rates, terms and conditions that the major supplier offers generally to suppliers of public telecommunications services; or

(b) the terms and conditions of an interconnection agreement in effect.

3. Each Party shall make publicly available the applicable procedures for interconnection negotiations with a major supplier in its territory.

inneholder de takstene og vilkårene som tilbyderen med sterk markedsstilling generelt tilbyr tilbydere av offentlige teletjenester, eller

(b) vilkårene i en avtale om samtrafikk som er i kraft.

3. Hver part skal offentliggjøre de gjeldende prosedyrene for forhandlinger om samtrafikk med en tilbyder med sterk markedsstilling på sitt territorium.

Article 3.61

Number Portability

Each Party shall ensure that suppliers of public telecommunications services provide number portability on a timely basis, without impairment of quality, reliability or convenience, and on reasonable and non-discriminatory terms and conditions.

Artikkel 3.61

Nummerportabilitet

Hver part skal sikre at tilbydere av offentlige teletjenester sørger for nummerportabilitet til rett tid, uten at det går ut over kvaliteten, påliteligheten eller brukervennligheten, og på rimelige og ikke-diskriminerende vilkår.

Article 3.62

Scarce Resources

1. Each Party shall ensure that the allocation and granting of rights of use of scarce resources, including radio spectrum, numbers and rights of way, is carried out in an open, objective, timely, transparent, non-discriminatory and proportionate manner and in pursuit of general interest objectives, including the promotion of competition. Procedures, and conditions and obligations attached to rights of use, shall be based on objective, transparent, non-discriminatory and proportionate criteria.
2. Each Party shall make publicly available the current use of allocated frequency bands, but detailed identification of radio spectrum allocated for specific government uses is not required.
3. Each Party may rely on market-based approaches, such as bidding procedures, to assign spectrum for commercial use.
4. A measure of a Party allocating and assigning spectrum and managing frequency is not per se inconsistent with Article X (Market Access) and Article X (Market Access). Accordingly, each Party retains the right to establish and apply spectrum and frequency management measures that may have the effect of limiting the number of suppliers of telecommunications services, provided that it does so in a manner consistent with other provisions of this Agreement. This includes the ability to allocate frequency bands taking into account

Artikkel 3.62

Begrensede ressurser

1. Hver part skal sikre at fordelingen og tildelingen av bruksrettigheter til begrensede ressurser, herunder radiospektrum, numre og framføringsrettigheter, skjer på en åpen, objektiv, rettidig, oversiktlig, ikke-diskriminerende og forholdsmessig måte og for å nå mål av allmenn interesse, herunder for å fremme konkurranse. Prosedyrer samt vilkår og forpliktelser som er knyttet til bruksrettigheter, skal bygge på objektive, åpne, ikke-diskriminerende og forholdsmessige kriterier.
2. Hver part skal offentliggjøre den nåværende bruken av tildelte frekvensbånd, men det kreves ikke detaljert identifikasjon av radiospektrum som er tildelt for spesifikke statlige bruksområder.
3. Hver part kan benytte markedsbaserte metoder, for eksempel anbudsprosedyrer, for å tildele spektrum til kommersiell bruk.
4. En parts tiltak med henblikk på fordeling og tildeling av spektrum og forvaltning av frekvenser er ikke i seg selv i strid med artikkel X (Markedsadgang) og artikkel X (Markedsadgang). Derfor har hver part rett til å fastsette og anvende spektrum- og frekvensforvaltningstiltak som kan føre til en begrensning av antallet tilbydere av telekommunikasjonstjenester, forutsatt at den gjør dette på en måte som er i samsvar med andre bestemmelser i denne avtalen. Dette inkluderer muligheten til å tildele frekvensbånd under hensyn til de

current and future needs and spectrum availability.

Article 3.63

Competitive Safeguards on Major Suppliers

1. Each Party shall adopt or maintain appropriate measures for the purpose of preventing suppliers of public telecommunications networks or services that, alone or together, are a major supplier from engaging in or continuing anticompetitive practices.
2. The anticompetitive practices referred to in paragraph 1 include, in particular:
   (a) engaging in anticompetitive cross-subsidisation;
   (b) using information obtained from competitors with anticompetitive results; and
   (c) not making available to other services suppliers on a timely basis technical information about essential facilities and commercially relevant information which are necessary for them to provide services.

Article 3.64

Treatment by Major Suppliers

Each Party shall provide its telecommunications regulatory authority with the power to require, if appropriate, that a major supplier in its territory accords suppliers of public telecommunications networks or services of another Party treatment no less favourable than that major supplier accords, in like situations, to its subsidiaries or affiliates regarding:

(a) the availability, provisioning, rates or quality of like telecommunications services; and

(b) the availability of technical interfaces necessary for interconnection.

Article 3.65

Telecommunications Regulatory Authority

1. Each Party shall ensure that its telecommunications regulatory authority is legally distinct from, and functionally independent to any supplier of telecommunications networks, equip-

nåværende og framtidige behovene og den nåværende og framtidige tilgangen på spektrum.

Artikkel 3.63

Konkurranseregulering av tilbydere med sterk markedsstilling

1. Hver part skal innføre eller opprettholde egnede tiltak for å hindre tilbydere av offentlige telekommunikasjonsnett eller -tjenester som alene eller sammen utgjør en tilbyder med sterk markedsstilling, i å påbegynne eller fortsette en konkurransebegrensende praksis.
2. Konkurransebegrensende praksis som nevnt i nr. 1 omfatter særlig
   (a) konkurransebegrensende kryssubsidiering,
   (b) bruk av opplysninger fra konkurrenter på en måte som fører til konkurransebegrensninger, og
   (c) unnlatelse av til rett tid å stille til rådighet for andre tjenestetilbydere tekniske opplysninger om avgjørende fasiliteter samt kommersielt relevante opplysninger som er nødvendige for at de skal kunne levere tjenester.

Artikkel 3.64

Behandling fra tilbydere med sterk markedsstilling

Hver part skal gi sin reguleringsmyndighet for telekommunikasjon myndighet til, dersom det er relevant, å kreve at en tilbyder med sterk markedsstilling på dens territorium gir tilbydere av offentlige telekommunikasjonsnett eller -tjenester fra en annen part en behandling som ikke er mindre gunstig enn den som tilbyderen med sterk markedsstilling i tilsvarende situasjoner gir sine datterforetak eller tilknyttede foretak med hensyn til

(a) tilgjengeligheten av, leveringen av, takstene for eller kvaliteten på tilsvarende telekommunikasjonstjenester og
(b) tilgjengeligheten av tekniske grensesnitt som er nødvendige for samtrafikk.

Artikkel 3.65

Reguleringsmyndighet for telekommunikasjon

1. Hver part skal sikre at dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon er rettslig atskilt fra og funksjonelt uavhengig av alle tilbydere av telenett, teleutstyr og teletjenester.

ment and services. With a view to ensuring the independence and impartiality of telecommunications regulatory bodies, each Party shall ensure that its telecommunications regulatory authority does not hold a financial interest or maintain an operating or management role in any supplier of public telecommunications services, networks or equipment. A Party that retains ownership or control of suppliers of telecommunications networks or services shall ensure effective structural separation of the regulatory function from activities associated with ownership or control.

2. Each Party shall ensure that regulatory decisions and procedures of its telecommunications regulatory authority or other competent authority are impartial with respect to all market participants.
3. Each Party shall ensure that its telecommunications regulatory authority acts independently and does not seek or take instructions from any other body in relation to the exercise of the tasks assigned to it under the Party's law to enforce the obligations set out in this Sub-section concerning obligations relating to that Party's telecommunications service suppliers.[52]
4. Each Party shall ensure that the telecommunications regulatory authority has the regulatory power, as well as adequate financial and human resources, to carry out the tasks assigned to it to enforce the obligations set out in this Sub-section. Such power shall be exercised transparently and in a timely manner.

5. Each Party shall provide its telecommunications regulatory authority with the power to ensure that suppliers of telecommunications networks or services provide it, promptly on request, with all the information, including financial information, which is necessary to enable the telecommunications regulatory authority to carry out its tasks in accordance with this Sub-section. Information requested shall be treated in accordance with the requirements of confidentiality.
6. Each Party shall ensure that a user or supplier of telecommunications networks or services affected by a decision of the Party's telecommunications regulatory authority has a right to

[52] For greater certainty, this paragraph shall not apply to measures of a Party allocating and assigning spectrum and managing frequency referred to in paragraph 4 of Article X.8 (Scarce Resources).

For å sikre at reguleringsorganer på telekommunikasjonsområdet er uavhengige og upartiske, skal hver part sikre at dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon ikke har noen økonomisk interesse i eller noen rolle i driften eller ledelsen av noen tilbyder av offentlige teletjenester, telenett eller teleutstyr. En part som beholder eierskapet til eller kontrollen over tilbydere av telenett eller -tjenester, skal sikre et faktisk strukturelt skille mellom reguleringsfunksjonen og virksomheten knyttet til eierskap eller kontroll.

2. Hver part skal sikre at beslutningene og prosedyrene til dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon eller en annen kompetent myndighet er upartiske med hensyn til alle markedsdeltakere.
3. Hver part skal sikre at dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon opptrer uavhengig og ikke søker eller tar imot instruksjoner fra noe annet organ i forbindelse med utføringen av de oppgavene den er gitt i henhold til partens lovgivning, for å håndheve forpliktelsene fastsatt i dette underavsnittet med hensyn til forpliktelser knyttet til den partens tilbydere av teletjenester[52].
4. Hver part skal sikre at reguleringsmyndigheten for telekommunikasjon har nødvendig myndighet og tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser til å utføre oppgavene den er tildelt for å håndheve forpliktelsene fastsatt i dette underavsnittet. Denne myndigheten skal utøves på en åpen måte og til rett tid.
5. Hver part skal gi sin reguleringsmyndighet for telekommunikasjon myndighet til å sikre at tilbydere av telenett eller -tjenester etter anmodning straks forelegger den alle opplysninger, herunder økonomiske opplysninger, som er nødvendige for at reguleringsmyndigheten for telekommunikasjon skal kunne utføre sine oppgaver i samsvar med dette underavsnittet. Opplysningene det anmodes om, skal behandles i samsvar med fortrolighetskravene.

6. Hver part skal sikre at en bruker eller tilbyder av telenett eller -tjenester som er berørt av en beslutning truffet av partens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon, har rett til å

[52] For tydelighets skyld påpekes det at dette nummeret ikke får anvendelse på en parts tiltak med henblikk på fordeling og tildeling av spektrum og forvaltning av frekvenser som nevnt i nr. 4 i artikkel X.8 (Begrensede ressurser).

appeal before an appeal body that is independent of the telecommunications regulatory authority and of the user or supplier affected by the decision. Pending the outcome of the appeal, the decision of the telecommunications regulatory authority shall stand, unless interim measures are granted in accordance with the Party's law.

7. Each Party shall ensure that:
   (a) its telecommunications regulatory authority reports annually, *inter alia*, on the state of the electronic communications market, on the decisions they issue, on their human and financial resources and how those resources are attributed, as well as on future plans; and
   (b) the report referred to in subparagraph (a) is made publicly available.

klage til en klageinstans som er uavhengig av reguleringsmyndigheten for telekommunikasjon og av brukeren eller tilbyderen som berøres av beslutningen. I påvente av utfallet av klagen skal beslutningen fra reguleringsmyndigheten for telekommunikasjon fortsatt gjelde, med mindre det treffes midlertidige tiltak i samsvar med partens lovgivning.

7. Hver part skal sikre
   (a) at dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon årlig avgir rapport om blant annet forholdene på markedet for elektronisk kommunikasjon, beslutningene den treffer, dens personalressurser og økonomiske ressurser og hvordan disse er fordelt, samt framtidige planer, og
   (b) at rapporten nevnt i bokstav a) offentliggjøres.

Article 3.66

Authorisation to provide telecommunications networks or services

1. Each Party shall permit the provision of telecommunications networks or telecommunications services without a prior formal authorisation.
2. Each Party shall make publicly available all the criteria, applicable procedures and terms and conditions under which suppliers are permitted to provide telecommunications networks or telecommunications services.
3. Each Party shall ensure that:
   (a) any authorisation criteria and applicable procedures are as simple as possible, objective, transparent, non-discriminatory and proportionate; and
   (b) any obligations and conditions imposed on or associated with an authorisation are non-discriminatory, transparent, proportionate and related to the services or networks provided.
4. Each Party shall ensure that an applicant receives in writing, which may include in electronic form, the reasons for the denial or revocation of an authorisation, or the imposition of supplier-specific conditions. In such cases, an applicant shall have a right of appeal before an appeal body.
5. Each Party shall ensure that administrative fees imposed on suppliers are objective, transparent, non-discriminatory and commensurate with the administrative costs reasonably incurred in the management, control and enforcement of the obligations set out in this

Artikkel 3.66

Tillatelse til å levere telenett eller teletjenester

1. Hver part skal tillate levering av telenett eller teletjenester uten forutgående formell tillatelse.
2. Hver part skal offentliggjøre alle kriterier, prosedyrer og vilkår som gjelder for tilbyderes tillatelse til å tilby telenett eller teletjenester.
3. Hver part skal sikre
   (a) at alle kriterier og gjeldende prosedyrer er så enkle som mulig, objektive, oversiktlige, ikke-diskriminerende og forholdsmessige, og
   (b) at alle forpliktelser og vilkår som pålegges i eller er knyttet til en tillatelse, er ikke-diskriminerende, oversiktlige, forholdsmessige og relatert til de tjenestene eller nettene som leveres.
4. Hver part skal sikre at en søker mottar en begrunnelse i skriftlig form, som kan omfatte i elektronisk form, dersom en søknad om tillatelse avslås eller en tillatelse tilbakekalles, eller dersom det pålegges tilbyderspesifikke vilkår. I slike tilfeller skal en søker ha rett til å klage til en klageinstans.
5. Hver part skal sikre at administrasjonsgebyrer som pålegges tilbydere, er objektive, oversiktlige, ikke-diskriminerende og står i forhold til de administrasjonskostnadene som med rimelighet kan forventes i forbindelse med forvaltning, kontroll og håndheving av forpliktel-

Sub-section. Administrative fees do not include payments for rights to use scarce resources and mandated contributions to universal service provision.

Article 3.67

Transparency

To the extent not already provided for in this Agreement, each Party shall make each of the following, to the extent it exists, publicly available:

(a) the responsibilities of any telecommunications regulatory authority in an easily accessible and clear form;

(b) those measures it adopts or maintains relating to public telecommunications networks or services, including:
   (i) regulations of its telecommunications regulatory authority, together with the basis for these regulations;
   (ii) tariffs and other terms and conditions of services, except in circumstances otherwise provided for in its laws, regulations and decisions of its telecommunications regulatory authority;
   (iii) specifications of technical interfaces;
   (iv) conditions for attaching terminal or other equipment to the public telecommunications networks; and
   (v) notification, permit, registration or licensing requirements, if any; and

(c) information on bodies responsible for preparing, amending and adopting standards-related measures.

Article 3.68

Universal Service Obligation

1. Each Party has the right to define the kind of universal service obligation it wishes to maintain.
2. Each Party shall administer any universal service obligation that it maintains in a manner that is transparent, non-discriminatory and neutral with respect to competition. Each Party shall ensure that its universal service obligation is not more burdensome than necessary for the kind of universal service that it has defined. Universal service obligations defined according to these principles shall not be regarded per se as anticompetitive.

sene angitt i dette underavsnittet. Administrasjonsgebyrer omfatter ikke betalinger for rettigheter til å bruke begrensede ressurser og obligatoriske bidrag til yting av leveringspliktige tjenester.

Artikkel 3.67

Åpenhet

I den grad det ikke allerede er fastsatt i denne avtalen, skal hver part offentliggjøre opplysninger om følgende, i den grad de foreligger:

(a) Ansvarsområdene til alle reguleringsmyndigheter for telekommunikasjon, i en lett tilgjengelig og tydelig form.

(b) De tiltakene den innfører eller opprettholder med hensyn til offentlige telenett eller -tjenester, herunder
   (i) forskrifter fra dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon, sammen med grunnlaget for disse forskriftene,
   (ii) tariffer og andre vilkår for tjenester, unntatt under omstendigheter der annet er fastsatt i dens lover, forskrifter og i beslutninger fra dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon,
   (iii) spesifikasjoner for tekniske grensesnitt,
   (iv) vilkår for tilkopling av terminalutstyr eller annet utstyr til de offentlige telenettene, og
   (v) eventuelle krav i forbindelse med underretning, tillatelse, registrering eller lisensiering.

(c) Opplysninger om organer med ansvar for å utarbeide, endre og vedta tiltak knyttet til standarder.

Artikkel 3.68

Plikt til å tilby leveringspliktige tjenester

1. Hver part har rett til å definere hvilken type leveringspliktige tjenester den ønsker å opprettholde.
2. Hver part skal forvalte enhver plikt til å tilby leveringspliktige tjenester som den opprettholder, på en måte som er åpen, ikke-diskriminerende og nøytral med hensyn til konkurranse. Hver part skal sikre at dens plikt til å tilby leveringspliktige tjenester ikke er mer byrdefull enn nødvendig for den typen leveringspliktige tjenester den har definert. En plikt til å tilby leveringspliktige tjenester i samsvar med disse prinsippene skal ikke i seg selv anses som konkurransebegrensende.

3. Each Party shall ensure that procedures for the designation of universal service suppliers are open to all suppliers of public telecommunications networks or services. The designation shall be made through an efficient, transparent and non-discriminatory mechanism
4. If a Party decides to compensate a universal service supplier, it shall ensure that such compensation does not exceed the needs directly attributable to the universal service obligation, as determined through a competitive process or a determination of net costs.

Article 3.69

International Mobile Roaming Services[53]

1. The Parties recognise the importance of international mobile roaming services for enhancing consumer welfare and promoting the growth of trade between the Parties.
2. With a view to facilitating surcharge-free international mobile roaming for end-users of each Party, the maximum rates that a supplier of public telecommunications services of a Party may levy on a supplier of public telecommunications services of another Party for the provision of wholesale international mobile roaming services (IMRS Rates) shall be the IMRS rates specified in Annex X-A.
3. The Committee on Services and Investment (Committee) shall, within a reasonable period of time, make a recommendation to the Joint Committee concerning the adoption, by amending Annex X-A, of the IMRS rates the Committee considers appropriate, provided that those rates are:
   (a) reasonable and reciprocal; and
   (b) based on the cost to suppliers of a Party of supplying wholesale international mobile roaming services to suppliers of the other Parties, which may include a reasonable profit.
4. The Committee, in making its recommendation:
   (a) shall take into account relevant international benchmarks;
   (b) may consult with the telecommunications regulatory authority of each Party by any means it considers appropriate; and
   (c) may adopt its own rules of procedure for determining the IMRS rates.

[53] This Article shall not apply to Liechtenstein.

3. Hver part skal sikre at prosedyrer for utpeking av tilbydere av leveringspliktige tjenester er åpne for alle tilbydere av offentlige telenett eller -tjenester. Utpekingen skal foretas ved hjelp av en effektiv, oversiktlig og ikke-diskriminerende ordning.
4. Dersom en part beslutter å kompensere en tilbyder av leveringspliktige tjenester, skal den sikre at kompensasjonen ikke overstiger de behovene som er direkte knyttet til plikten til å tilby leveringspliktige tjenester, som fastsatt gjennom en konkurranseprosess eller en fastsettelse av nettokostnader.

Artikkel 3.69

Internasjonale mobilnettgjestingstjenester[53]

1. Partene anerkjenner viktigheten av internasjonale mobilnettgjestingstjenester for å bedre forbrukernes velferd og fremme økt handel mellom partene.
2. For å muliggjøre internasjonal mobilnettgjesting uten tilleggsavgifter for sluttbrukere fra hver part skal de maksimale takstene som en tilbyder av offentlige teletjenester i en part kan kreve av en tilbyder av offentlige teletjenester i en annen part for levering av internasjonale mobilnettgjestingstjenester i engrosleddet (IMRS-takster), være IMRS-takstene angitt i vedlegg X-A.
3. [Komiteen for tjenester og investeringer] (komiteen) skal innen rimelig tid gi en anbefaling til den blandede komiteen om å vedta, gjennom endring av vedlegg X-A, de IMRS-takstene som komiteen anser hensiktsmessige, forutsatt at disse takstene er
   (a) rimelige og gjensidige og
   (b) basert på de kostnadene som en parts tilbydere pådrar seg ved å levere internasjonale mobilnettgjestingstjenester i engrosleddet til tilbydere i de andre partene, hvilket kan omfatte en rimelig fortjeneste.
4. Når komiteen gir sin anbefaling,
   (a) skal den ta hensyn til relevante internasjonale referansetakster,
   (b) kan den rådføre seg med hver parts reguleringsmyndighet for telekommunikasjon på en hvilken som helst måte som den anser hensiktsmessig, og
   (c) kan den vedta sine egne saksbehandlingsregler for fastsettelse av IMRS-takstene.

[53]

5. The Committee shall review the IMRS rates in Annex X-A every two years, unless it otherwise decides, with a view to determining whether those rates are still appropriate. The review shall consider, *inter alia,* the implementation and effect of the IMRS rates, particularly for consumers and suppliers of public telecommunications services of each Party, and the views of each Party's telecommunications regulatory authority. Following a review, the Committee may recommend to the Joint Committee, in accordance with paragraph 3, that the IMRS rates be modified.
6. Each Party shall monitor the rates for retail international mobile roaming services offered by suppliers of public telecommunication services in its territory and may take such measures it considers necessary to facilitate surcharge-free international mobile roaming for end-users of the Party when roaming in the territory of another Party.

7. For greater certainty, this Article does not prevent:
   (a) a supplier of public telecommunications services of a Party from applying a 'fair use' policy for the provision of retail international mobile roaming services; or

   (b) a Party from adopting or maintaining measures to prohibit permanent international mobile roaming services.
8. The Committee shall review the implementation and functioning of this Article within three years of entry into force of this Agreement.

5. Komiteen skal gjennomgå IMRS-takstene i vedlegg X-A annethvert år, med mindre den beslutter noe annet, for å bestemme om disse takstene fortsatt er passende. Gjennomgåelsen skal blant annet omfatte en vurdering av gjennomføringen og virkningen av IMRS-takstene, særlig for hver parts forbrukere og tilbydere av offentlige teletjenester, og av synspunktene fra hver parts reguleringsmyndighet for telekommunikasjon. Etter en slik gjennomgåelse kan komiteen i samsvar med nr. 3 anbefale overfor den blandede komiteen at IMRS-takstene endres.
6. Hver part skal overvåke takstene for internasjonale mobilnettgjestingstjenester i sluttbrukerleddet som tilbys av tilbydere av offentlige teletjenester på dens territorium, og kan treffe de tiltakene som den finner nødvendige for å muliggjøre internasjonal mobilnettgjesting uten tilleggsavgifter for sluttbrukere fra parten når de bruker nettgjesting på en annen parts territorium.
7. For tydelighets skyld påpekes det at denne artikkelen ikke er til hinder for
   (a) at en tilbyder av offentlige teletjenester i en part anvender en ordning for «normal bruk» ved levering av internasjonale mobilnettgjestingstjenester i sluttbrukerleddet, eller
   (b) at en part innfører eller opprettholder tiltak for å forby permanente internasjonale mobilnettgjestingstjenester.
8. Komiteen skal gjennomgå gjennomføringen og virkningen av denne artikkelen innen tre år etter ikrafttredelsen av denne avtalen.

Article 3.70

Dispute Resolution

1. Each Party shall ensure that, in the event of a dispute arising between suppliers of telecommunications networks or services in connection with the rights and obligations that arise from this Sub-section, and at the request of either supplier involved in the dispute, the telecommunications regulatory authority issues a binding decision within a timeframe stipulated in the legal framework of the Party to resolve the dispute.
2. Each Party shall ensure that if its telecommunications regulatory authority declines to initiate any action on a request to resolve a dispute, the telecommunications regulatory authority shall, upon request, provide a written

Artikkel 3.70

Tvisteløsning

1. Hver part skal ved en tvist som oppstår mellom tilbydere av telenett eller -tjenester i forbindelse med de rettighetene og forpliktelsene som følger av dette underavsnittet, og etter anmodning fra en av tilbyderne som er involvert i tvisten, sikre at reguleringsmyndigheten for telekommunikasjon innen en frist fastsatt i partens rettslige ramme treffer en bindende beslutning om å løse tvisten.

2. Hver part skal sikre at dersom dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon avstår fra å treffe tiltak etter en anmodning om å løse en tvist, på anmodning gir en skriftlig begrunnelse for sin beslutning innen en rimelig frist.

explanation for its decision within a reasonable period of time.

3. Each Party shall ensure that a decision issued by its telecommunications regulatory authority is made publicly available, having regard to the requirements of business confidentiality.

4. Each Party shall ensure that the suppliers involved in the dispute:
   (a) are given a full statement of the reasons on which the decision is based; and
   (b) may appeal the decision, in accordance with paragraph 6 of Article X.11 (Telecommunications Regulatory Authority).
5. For greater certainty, the procedure referred to in paragraphs 1 and 2 shall not preclude a supplier of telecommunications networks or services involved in a dispute from bringing an action before the courts.

3. Hver part skal sikre at en beslutning truffet av dens reguleringsmyndighet for telekommunikasjon offentliggjøres, samtidig som det tas hensyn til kravet om vern av forretningshemmeligheter.
4. Hver part skal sikre at tilbyderne som er involvert i tvisten,
   (a) får en fullstendig begrunnelse for beslutningen, og
   (b) kan påklage beslutningen i samsvar med nr. 6 i artikkel X.11 (Reguleringsmyndighet for telekommunikasjon).
5. For tydelighets skyld påpekes det at prosedyren omhandlet i nr. 1 og 2 ikke skal være til hinder for at en tilbyder av telenett eller -tjenester som er involvert i en tvist, bringer en sak inn for domstolene.

Article 3.71

Confidentiality

1. Each Party shall ensure that suppliers that acquire information from another supplier in the process of negotiating arrangements pursuant to Article [X.3] (Access and Use), Article [X.4] (Access to Major Suppliers' Essential Facilities), Article [X.5] (Interconnection) and Article [X.6] (Interconnection with Major Suppliers) use that information solely for the purpose for which it was supplied and respect, at all times, the confidentiality of information transmitted or stored.

2. Each Party shall ensure the confidentiality of communications and related traffic data transmitted in the use of public telecommunications networks or public telecommunications services in accordance with its respective laws and regulations, subject to the requirement that measures applied to that end do not constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or a disguised restriction on trade in services.

Artikkel 3.71

Fortrolighet

1. Hver part skal sikre at tilbydere som får opplysninger fra en annen tilbyder under forhandlinger om avtaler i henhold til artikkel [X.3] (Tilgang og bruk), artikkel [X.4] (Tilgang til de avgjørende fasilitetene til tilbydere med sterk markedsstilling), artikkel [X.5] (Samtrafikk) og artikkel [X.6] (Samtrafikk med tilbydere med sterk markedsstilling), bruker disse opplysningene bare til det formålet de ble gitt for, og til enhver tid overholder fortrolighetsplikten med hensyn til opplysninger som overføres eller lagres.
2. Hver part skal sikre fortrolig behandling av kommunikasjon og tilhørende trafikkdata som overføres ved bruk av offentlige telenett eller offentlige teletjenester, i samsvar med dens respektive lover og forskrifter, på det vilkåret at tiltak som iverksettes for dette formålet, ikke utgjør et middel til vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling eller en skjult begrensning av handelen med tjenester.

Sub-section 3.5.5

International Maritime Transport Services

Article 3.72

Scope and Definitions

1. This Sub-section shall apply to measures of a Party affecting the supply of international maritime transport services in addition to Sections

Underavsnitt 3.5.5

Internasjonale sjøtransporttjenester

Artikkel 3.72

Virkeområde og definisjoner

1. Dette underavsnittet får anvendelse på en parts tiltak som påvirker leveringen av internasjonale sjøtransporttjenester, ut over avsnitt I–

3.1 to 3.4 of this Chapter (General Provisions, Investment Liberalisation, Cross-Border Trade in Services and Entry and Temporary Stay of Natural Persons for Business Purposes) and Sub-section 3.5.1 (Domestic Regulation) of this Section.

2. For the purposes of this Sub-section, Sub-section 3.5.1 [(Domestic Regulation)] of this Section and Sections 3.1 to 3.4 of this Chapter:
   (a) "container station and depot services" means activities consisting in storing, stuffing, stripping or repairing of containers and making containers available for shipment, whether in port areas or inland;

   (b) "customs clearance services" means activities consisting in carrying out on behalf of another party customs formalities concerning import, export or through transport of cargoes, irrespective of whether these services are the main activity of the service supplier or a usual complement of its main activity;
   (c) "door-to-door or multimodal transport operations" means the transport of cargo using more than one mode of transport, that includes an international sea-leg, under a single transport document;
   (d) "feeder services" means the pre- and onward transportation by sea of international cargo, including containerised, break bulk and dry or liquid bulk cargo, between ports located in the territory of a Party, provided such international cargo is *"en route"*, that is, directed to a destination, or coming from a port of shipment, outside the territory of that Party;
   (e) "international cargo" means cargo transported between a port of one Party and a port of another Party or of a non-Party;
   (f) "international maritime transport services" means the transport of passengers or cargo by sea-going vessels between a port of one Party and a port of another Party or of a non-Party, including the direct contracting with providers of other transport services, with a view to covering door-to-door or multimodal transport operations under a single transport document, but does not include the right to provide such other transport services;
   (g) "maritime agency services" means activities consisting in representing, within a given geographic area, as an agent the business interests of one or more shipping lines

IV i dette kapitlet (Generelle bestemmelser, Liberalisering av investeringer, Handel med tjenester på tvers av landegrensene og Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i forretningsøyemed) og underavsnitt 1 (Innenlandsk regulering) i dette avsnittet.

2. I dette underavsnittet, underavsnitt 1 [(Innenlandsk regulering)] i dette avsnittet og avsnitt I–IV i dette kapitlet menes med
   (a) «containerterminal- og containerdepottjenester» virksomhet som består i lagring, fylling, tømming eller reparasjon av containere og klargjøring av containere for utskiping, enten i havneområder eller i innlandet,
   (b) «tollklareringstjenester» virksomhet som består i å utføre tollformaliteter på vegne av en annen part knyttet til import, eksport eller transitt av gods, uavhengig av om disse tjenestene er tjenesteleverandørens hovedvirksomhet eller et vanlig supplement til dennes hovedvirksomhet,

   (c) «dør-til-dør-transport eller multimodal transport» transport av gods ved bruk av mer enn én transportform på grunnlag av et enkelt transportdokument, der en av transportformene er internasjonal sjøtransport,
   (d) «feedertjenester» forutgående og videre transport til sjøs av internasjonal last, herunder i containere og som stykkgods og tørr eller flytende bulklast, mellom havner på en parts territorium, forutsatt at slik internasjonal last er «underveis», dvs. på vei til et bestemmelsessted eller fra en utskipningshavn utenfor den partens territorium,
   (e) «internasjonal last» gods som transporteres mellom en havn i en av partene og en havn i en annen part eller i en ikke-part,
   (f) «internasjonale sjøtransporttjenester» transport av passasjerer eller gods med sjøgående fartøyer mellom en havn i en av partene og en havn i en annen part eller i en ikke-part, herunder direkteavtaler med ytere av andre transporttjenester med sikte på dør-til-dør-transport eller multimodal transport på grunnlag av et enkelt transportdokument, men dette omfatter ikke retten til å yte slike andre transporttjenester,

   (g) «skipsagenturtjenester» virksomhet som består i som agent å representere, innenfor et gitt geografisk område, forretningsinter-

or shipping companies, for the following purposes:

(i) marketing and sales of maritime transport and related services, from quotation to invoicing, issuance of bills of lading on behalf of the shipping lines or shipping companies, acquisition and resale of the necessary related services, preparation of documentation and provision of business information; and

(ii) acting on behalf of the shipping lines or shipping companies organising the call of the ship or taking over cargoes when required;

(h) "maritime auxiliary services" means maritime cargo handling services, customs clearance services, container station and depot services, maritime agency services, maritime freight forwarding services and storage and warehousing services;

(i) "maritime cargo handling services" means activities exercised by stevedore companies, including terminal operators but not including the direct activities of dockers if the workforce is organised independently of the stevedoring or terminal operator companies; the activities covered include the organisation and supervision of:

(i) the loading or discharging of cargo to or from a ship;

(ii) the lashing or unlashing of cargo; and

(iii) the reception or delivery and safekeeping of cargoes before shipment or after discharge;

(j) "maritime freight forwarding services" means the activity consisting of organising and monitoring shipment operations on behalf of shippers, through the arrangement of transport and related services, preparation of documentation and provision of business information;

(k) "port services" means services provided inside a maritime port area or on the waterway access to such area by the managing body of a port, its subcontractors, or other service providers to support the transport of cargo or passengers; and

(l) "storage and warehousing services" means storage services of frozen or refrigerated goods, bulk storage services of liquids or gases, and other storage or warehousing services.

essene til et eller flere linje- eller skipsrederier, med det formål å

(i) markedsføre og selge sjøtransport og tilknyttede tjenester, fra utarbeiding av tilbud til fakturering, utstedelse av konnossementer på vegne av linje- eller skipsrederier, erverv og videresalg av nødvendige tilknyttede tjenester, utarbeiding av dokumentasjon og tilveiebringelse av forretningsopplysninger, og

(ii) opptre på vegne av linje- eller skipsrederiene med hensyn til å organisere skipets anløp eller overtakelse av gods, når det er nødvendig,

(h) «hjelpetjenester innen sjøtransport» godshåndtering i forbindelse med sjøtransport, tollklareringstjenester, containerterminal- og containerdepottjenester, skipsagenturtjenester, speditørtjenester innen sjøfart og lagrings- og lagertjenester,

(i) «godshåndtering i forbindelse med sjøtransport» virksomhet som utøves av laste- og losseselskaper, herunder terminaloperatører, men ikke havnearbeidernes virksomhet som sådan dersom disse er organisert uavhengig av laste- og losseselskaper eller terminaloperatører; i den omfattede virksomheten inngår organisering av og oppsyn med

(i) lasting eller lossing av gods til eller fra et skip,

(ii) surring eller løsing av gods, og

(iii) mottak, levering og oppbevaring av gods før utskiping eller etter lossing,

(j) «speditørtjenester innen sjøfart» virksomhet som består i å organisere og overvåke utskipingsvirksomhet på vegne av utskipere, gjennom organisering av transport og tilknyttede tjenester, utarbeiding av dokumentasjon og tilveiebringing av forretningsinformasjon,

(k) «havnetjenester» tjenester som utføres av havneadministrasjonen, dens underleverandører eller andre tjenesteytere innenfor et sjøhavneområde eller på en vannvei som fører til et slikt område, for å støtte transport av gods eller passasjerer, og

(l) «lagrings- og lagertjenester» lagring av fryste eller kjølte varer, lagring i bulk av væsker eller gasser og andre lagrings- og lagertjenester.

Article 3.73

Obligations

1. Without prejudice to non-conforming measures or other measures referred to in [Article X.X] [Non-conforming Measures (Investment)] and [Article X.X] [Non-conforming Measures (Cross-border trade in services)], each Party shall implement the principle of unrestricted access to the international maritime markets and trades on a commercial and non-discriminatory basis by:
   (a) according to ships flying the flag of another Party, or operated by international maritime transport service suppliers of another Party, treatment no less favourable than that accorded to its own ships or ships of a non-Party, with regard to, inter alia:

      (i) access to ports;
      (ii) the use of port infrastructure;
      (iii) the use of maritime auxiliary services; and
      (iv) customs facilities and the assignment of berths and facilities for loading and unloading;
      including related fees and charges.

   (b) making available to international maritime transport service suppliers of another Party on terms and conditions which are both reasonable and no less favourable than those applicable to its own suppliers or vessels or to vessels or suppliers of a non-Party (including fees and charges, specifications and quality of the service to be provided), the following port services: pilotage, towing and tug assistance, provisioning, fuelling and watering, garbage collecting and ballast waste disposal, port captain's services, navigation aids, emergency repair facilities, anchorage, berth, berthing and unberthing services and shore-based operational services essential to ship operations, including communications, water and electrical supplies;
   (c) permitting international maritime transport service suppliers of another Party to reposition owned or leased empty containers, which are not being carried as cargo against payment, between ports of that Party; and
   (d) permitting international maritime transport service suppliers of another Party to pro-

Artikkel 3.73

Forpliktelser

1. Uten at det berører uforenlige tiltak eller andre tiltak omhandlet i [artikkel X.X] [Uforenlige tiltak (Investering)] og [artikkel X.X] [Uforenlige tiltak (Handel med tjenester på tvers av landegrensene)], skal hver part anvende prinsippet om ubegrenset tilgang til de internasjonale sjøfartsmarkedene og sjøfartshandelen på kommersielt og ikke-diskriminerende grunnlag ved å
   (a) gi skip som seiler under en annen parts flagg, eller som drives av en annen parts leverandører av internasjonale sjøtransporttjenester, en behandling som ikke er mindre gunstig enn den som gis partens egne skip eller skip fra en ikke-part, blant annet med hensyn til
      (i) tilgang til havner,
      (ii) bruk av havneinfrastruktur,
      (iii) bruk av hjelpetjenester innen sjøtransport, og
      (iv) tollfasiliteter og tildeling av kaiplasser og fasiliteter for lasting og lossing,

      herunder relaterte gebyrer og avgifter,
   (b) stille følgende havnetjenester til rådighet for en annen parts leverandører av internasjonale sjøtransporttjenester på vilkår som er både rimelige og ikke mindre gunstige enn dem som gjelder for partens egne leverandører eller fartøyer eller for en ikke-parts fartøyer eller leverandører (herunder gebyrer og avgifter, spesifikasjoner og kvaliteten på tjenesten som skal ytes): lostjenester, buksering og slepebåtassistanse, proviantering, bunkring av drivstoff og vann, avfallsinnsamling og disponering av ballastavfall, havnekapteinstjenester, navigasjonshjelpemidler, nødreparasjonsfasiliteter, ankrings-, kaiplass- og fortøyningstjenester samt landbaserte driftstjenester som er vesentlige for drift av skip, herunder kommunikasjon, vann- og strømforsyning,
   (c) tillate en annen parts leverandører av internasjonale sjøtransporttjenester å omplassere eide eller leide tomme containere, som ikke føres som last mot betaling, mellom havner i nevnte part, og

   (d) tillate en annen parts leverandører av internasjonale sjøtransporttjenester å yte feeder-

vide feeder services between their national ports.

2. In applying the principle referred to in paragraph 1, a Party shall not:
   (a) introduce cargo-sharing arrangements in future agreements with non-Parties concerning maritime transport services, including dry and liquid bulk and liner trade, and shall terminate, within a reasonable period of time, such cargo-sharing arrangements in case they exist in previous agreements;
   (b) adopt or maintain a measure that requires all or part of any international cargo to be transported exclusively by vessels registered in that Party or owned or controlled by natural persons of that Party;
   (c) introduce unilateral measures or administrative, technical and other obstacles which could constitute a disguised restriction or have discriminatory effects on the free supply of international maritime transport services, and that Party shall remove any such measures or administrative, technical and other obstacles should they already exist; or
   (d) prevent international maritime transport service suppliers of another Party from directly contracting with other transport service suppliers for door-to-door or multimodal transport operations.

tjenester mellom nasjonale havner i nevnte part.

2. Ved anvendelse av prinsippet omhandlet i nr. 1 skal en part ikke
   (a) innføre ordninger for lastdeling i framtidige avtaler om sjøtransporttjenester med ikkeparter, herunder transport av tørrbulk eller flytende bulk samt linjefart, og parten skal innen rimelig tid si opp slike ordninger for lastdeling dersom de finnes i tidligere avtaler,
   (b) vedta eller opprettholde et tiltak som krever at hele eller deler av den internasjonale lasten transporteres utelukkende av fartøyer som er registrert i nevnte part, eller som eies eller kontrolleres av fysiske personer fra nevnte part,
   (c) innføre ensidige tiltak eller administrative, tekniske og andre hindringer som kan utgjøre en skjult begrensning eller ha diskriminerende virkning på den frie leveringen av internasjonale sjøtransporttjenester, og parten skal fjerne eventuelle slike tiltak eller administrative, tekniske og andre hindringer dersom de allerede foreligger, eller
   (d) hindre en annen parts leverandører av internasjonale sjøtransporttjenester i å inngå direkteavtaler med andre leverandører av transporttjenester for dør-til-dørtransport eller multimodal transport.

Sub-section 3.5.6

Legal Services

Article 3.74

Scope

1. This Sub-section applies to measures of a Party affecting the supply of designated legal services by a lawyer of the other Party, in addition to Sections 3.1 to 3.4 of this Chapter (General Provisions, Investment Liberalisation, Cross-Border Trade in Services and Entry and Temporary Stay of Natural Persons), and Subsections 3.5.1 (Domestic Regulation) and 3.5.2 (Provisions of General Application) of this Section.

Underavsnitt 3.5.6

Juridiske tjenester

Artikkel 3.74

Virkeområde

1. Dette underavsnittet får anvendelse på en parts tiltak som påvirker levering av utpekte juridiske tjenester fra en advokat fra den andre parten, ut over avsnitt I–IV i dette kapitlet (Generelle bestemmelser, Liberalisering av investeringer, Handel med tjenester over landegrensene og Innreise og midlertidig opphold for fysiske personer i forretningsøyemed) og underavsnitt 1 (Innenlandsk regulering) og 2 (Bestemmelser med generell anvendelse) i dette avsnittet.

2. This Sub-section applies without prejudice to the other rights and obligations of the Parties under this Agreement, including with regard to any non-conforming measures.[54]

Article 3.75

Definitions

For the purposes of this Sub-section:

(a) "designated legal services" means legal services in relation to home jurisdiction law, and international law;

(b) "home jurisdiction" means the jurisdiction (or part thereof) of the Party in which a lawyer acquired a home jurisdiction professional title;

(c) "home jurisdiction law" means the law of the lawyer's home jurisdiction;

(d) "home jurisdiction professional title" means the professional title listed in the second column of the following table acquired by a lawyer in the jurisdiction (or part thereof) of the corresponding Party listed in column one of that table and authorising the supply of legal services in that jurisdiction (or part thereof):

Party (Home jurisdiction)	Home jurisdiction professional title
Iceland	Lögmaður
Liechtenstein	Rechtsanwalt
Norway	Advokat
United Kingdom	Advocate/Barrister/ Solicitor

(e) "lawyer" means a natural person of a Party who is authorised in a Party to supply legal services under a home jurisdiction professional title;

(f) "lawyer of the other Party" means:

(i) where "the other Party" is Iceland, Liechtenstein or Norway, a lawyer who acquired a home jurisdiction professional title in Iceland, Liechtenstein or Norway;

(ii) where "the other Party" is the United Kingdom, a lawyer who acquired a home jurisdiction professional title in any part of the jurisdiction of the United Kingdom;

[54] For the avoidance of doubt this Sub-section applies without prejudice to the rights and obligations of the Parties in respect of members of the professions Lögmaður, Rechtsanwalt, Advokat or Advocate, Barrister or Solicitor under Chapter X Recognition of Professional Qualifications.

2. Dette underavsnittet får anvendelse uten at det berører partenes øvrige rettigheter og forpliktelser i henhold til denne avtalen, herunder når det gjelder eventuelle uforenlige tiltak.[54]

Artikkel 3.75

Definisjoner

I dette underavsnittet menes med:

(a) «utpekte juridiske tjenester» juridiske tjenester knyttet til hjemmejurisdiksjonens rett og folkeretten,

(b) «hjemmejurisdiksjon» jurisdiksjonen (eller en del av denne) i den parten der en advokat har fått en yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen,

(c) «hjemmejurisdiksjonens rett» retten i advokatens hjemmejurisdiksjon,

(d) «yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen» yrkestittelen oppført i andre kolonne i tabellen nedenfor, som en advokat har fått i jurisdiksjonen (eller en del av denne) i tilsvarende part oppført i første kolonne i tabellen, og som gir tillatelse til å levere juridiske tjenester i denne jurisdiksjonen (eller en del av denne):

Part (hjemmejurisdiksjon)	Yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen
Island	Lögmaður
Liechtenstein	Rechtsanwalt
Norge	Advokat
Det forente kongerike	Advocate/Barrister/ Solicitor

(e) «advokat» en fysisk person fra en part som har tillatelse i en part til å levere juridiske tjenester under en yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen,

(f) «advokat fra den andre parten»

(i) dersom «den andre parten» er Island, Liechtenstein eller Norge, en advokat som har fått en yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen i Island, Liechtenstein eller Norge,

(ii) dersom «den andre parten» er Det forente kongerike, en advokat som har fått en yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen i en hvilken som helst del av Det forente kongerikes jurisdiksjon,

[54] For å unngå tvil presiseres det at dette underavsnittet får anvendelse uten at det berører partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til medlemmer av yrkesgruppene Lögmaður, Rechtsanwalt, Advokat eller Advocate, Barrister eller Solicitor i henhold til kapittel X (Anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner).

(g) "legal services" means the same as in CPC 861 but excluding:
  (i) legal representation before administrative agencies, the courts and other duly constituted official tribunals of a Party; and
  (ii) legal advisory and legal documentation and certification services that may only be supplied within the territory of a Party by a legal professional entrusted with public functions such as notaries, and services supplied by bailiffs.

Article 3.76

Obligations

1. A Party shall allow a lawyer of the other Party to supply designated legal services under a home jurisdiction professional title and shall not impose disproportionately complex or burdensome administrative or regulatory conditions on or for the provision of such services.

2. Paragraph 3 applies to the supply of designated legal services, pursuant to paragraph 1 through:
  (a) the cross-border trade in services; or

  (b) the entry and temporary stay of natural persons of a Party in the territory of the other Party.
3. A Party shall not maintain or adopt measures that impose any requirement that a lawyer of the other Party, as a condition for supplying designated legal services, must:
  (a) register with the relevant competent authority or professional body responsible for the regulation of legal services in its territory; or
  (b) be a member of a professional body in its territory.
4. Without prejudice to paragraph 3, where a Party (the host jurisdiction) requires a lawyer of the other Party to register with a competent authority or professional body of the Party as a condition of that lawyer supplying designated legal services in its territory, the requirements or process for such registration shall:

  (a) accord treatment no less favourable than those which apply to a natural person who is supplying legal services in relation to the law of a non-Party or international law under that person's non-Party professional title in the territory of the host jurisdiction; and

(g) «juridiske tjenester» det samme som i CPC 861, men unntatt
  (i) juridisk representasjon ved en parts forvaltningsorganer, domstoler og andre behørig opprettede domstolslignende organer, og
  (ii) juridisk rådgivning og juridiske dokumentasjons- og sertifiseringstjenester som bare kan leveres på en parts territorium av en profesjonell aktør i rettsvesenet som er blitt betrodd offentlige oppgaver, for eksempel notarius publicus, og tjenester som leveres av namsmenn.

Artikkel 3.76

Forpliktelser

1. En part skal tillate at en advokat fra den andre parten leverer utpekte juridiske tjenester under en yrkestittel i hjemmejurisdiksjonen og skal ikke legge urimelig komplekse eller belastende administrative eller regulatoriske vilkår på slike tjenester eller på levering av dem.
2. Nr. 3 får anvendelse på levering av utpekte juridiske tjenester i henhold til nr. 1 gjennom

  (a) handel med tjenester over landegrensene, eller
  (b) innreise til og midlertidig opphold for fysiske personer fra en part på den andre partens territorium.
3. En part skal ikke opprettholde eller vedta tiltak som pålegger noe krav om at en advokat fra den andre parten som vilkår for å levere utpekte juridiske tjenester skal
  (a) registrere seg hos den berørte kompetente myndigheten eller det bransjeorganet som har ansvar for å regulere juridiske tjenester på dens territorium, eller
  (b) være medlem av et bransjeorgan på sitt territorium.
4. Uten at dette berører nr. 3, gjelder at dersom en part (vertsjurisdiksjonen) krever at en advokat fra den andre parten skal registrere seg hos en kompetent myndighet eller et bransjeorgan i parten som et vilkår for at vedkommende advokat skal kunne levere juridiske tjenester på dens territorium, skal kravene eller prosessen for slik registrering
  (a) gi en behandling som ikke er mindre gunstig enn det som gjelder for en fysisk person som leverer juridiske tjenester knyttet til en ikke-parts rett eller folkeretten, under sin yrkestittel fra en ikke-part på vertsjurisdiksjonens territorium, og

(b) not amount to or be equivalent to any requirement to requalify into or be admitted to the legal profession of the host jurisdiction.

5. A Party shall allow a legal person of the other Party to establish a branch in its territory through which designated legal services are supplied pursuant to paragraph 1, in accordance with and subject to the conditions set out in Chapter X [Investment] of this Title.

Article 3.77

Non-Conforming Measures

1. The provisions of this Sub-section shall not apply to:
   (a) any existing non-conforming measure that is maintained by a Party at:
      (i) the central level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I;
      (ii) a regional level of government, as set out by that Party in its Schedule to Annex I; or
      (iii) a local level of government;
   (b) the continuation or prompt renewal of any non-conforming measure referred to in subparagraph (a); or
   (c) an amendment to any non-conforming measure referred to in subparagraph (a), to the extent that the amendment does not decrease the conformity of the measure, as it existed immediately before the amendment, with the provisions of this Sub-section.
2. The provisions of this Sub-section shall not apply to any measure of a Party that are consistent with the reservations, conditions or qualifications specified with respect to a sector, sub-sector or activity, as set out by that Party in its Schedule to Annex II (Future Measures).
3. This Sub-section applies without prejudice to Annex IV (Contractual service suppliers and independent professionals).

(b) ikke utgjøre eller tilsvare noe krav om å kvalifisere seg til eller få adgang til advokatyrket i parten.

5. En part skal tillate at en juridisk person fra den andre parten etablerer en filial på dens territorium der det leveres utpekte juridiske tjenester i henhold til nr. 1, i samsvar med og på vilkårene angitt i kapittel X [Investeringer] i denne avdelingen.

Artikkel 3.77

Uforenlige tiltak

1. Bestemmelsene i dette underavsnittet får ikke anvendelse på
   (a) ethvert eksisterende uforenlig tiltak som opprettholdes av en part på
      (i) sentralt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I,
      (ii) regionalt forvaltningsnivå, som angitt av parten i dens oversikt i vedlegg I, eller
      (iii) lokalt forvaltningsnivå,
   (b) fortsettelse eller umiddelbar fornyelse av ethvert uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), eller
   (c) en endring av ethvert uforenlig tiltak som nevnt i bokstav a), i den utstrekning endringen ikke reduserer tiltakets forenlighet, slik det forelå umiddelbart før endringen, med bestemmelsene i dette underavsnittet.
2. Bestemmelsene i dette underavsnittet får ikke anvendelse på tiltak truffet av en part som er i samsvar med de forbeholdene, vilkårene eller kvalifikasjonene som parten har angitt for en sektor, delsektor eller virksomhet i sin oversikt i vedlegg II (Framtidige tiltak).
3. Dette underavsnittet får anvendelse med forbehold for vedlegg IV (Forretningsreisende i etableringsøyemed, virksomhetsinternt forflyttede og forretningsreisende på kortvarig besøk).

Chapter 4

Digital trade

Article 4.1

Objectives

1. The Parties recognise the economic growth and opportunities provided by digital trade and the importance of adopting or maintaining frameworks that promote consumer confidence in digital trade and of avoiding unnecessary barriers to its use and development.
2. The Parties recognise the importance of the principle of technological neutrality in digital trade.

Article 4.2

Definitions

For the purposes of this Chapter:

(a) "computing facilities" means a computer server or storage device for processing or storing information for commercial use;

(b) "electronic authentication" means an electronic process that enables the confirmation of:
   (i) the electronic identification of a person; or
   (ii) the origin and integrity of data in electronic form;

(c) "electronic registered delivery service" means a service that makes it possible to transmit data between persons by electronic means and provides evidence relating to the handling of the transmitted data, including proof of sending and receiving the data, and that protects transmitted data against the risk of loss, theft, damage or any unauthorised alterations;

(d) "electronic seal" means data in electronic form used by a legal person which is attached to or logically associated with other data in electronic form to ensure the latter's origin and integrity;

(e) "electronic signature" means data in electronic form which is attached to or logically associated with other data in electronic form that is:
   (i) used by a natural person to agree on the data in electronic form to which it relates; and
   (ii) linked to the data in electronic form to which it relates in such a way that any subsequent alteration in the data is detectable;

(f) "electronic time stamp" means data in electronic form which binds other data in elec-

Kapittel 4

Digital handel

Artikkel 4.1

Mål

1. Partene erkjenner at digital handel skaper økonomisk vekst og økonomiske muligheter, og at det er viktig å vedta eller opprettholde rammer som styrker forbrukernes tillit til digital handel, og å unngå unødvendige hindringer for bruk og utvikling av slik handel.
2. Partene erkjenner at prinsippet om teknologinøytralitet er viktig i digital handel.

Artikkel 4.2

Definisjoner

I dette kapitlet menes med

(a) «databehandlingsanlegg» en datatjener eller en lagringsenhet for behandling eller lagring av informasjon til kommersiell bruk,

(b) «elektronisk autentisering» en elektronisk prosess som gjør det mulig å bekrefte
   (i) den elektroniske identifikasjonen av en [fysisk eller juridisk] person, eller
   (ii) dataenes opprinnelse og integritet i elektronisk form,

(c) «elektronisk tjeneste for registrert sending» en tjeneste som gjør det mulig å overføre data elektronisk mellom personer, og dokumenterer håndteringen av de overførte dataene, inkludert dokumentasjon av sending og mottak av dataene, og som beskytter overførte data mot tap, tyveri, skade eller uautoriserte endringer,

(d) «elektronisk segl» data i elektronisk form som brukes av en [juridisk] person, og som er lagt ved eller er logisk knyttet til andre data i elektronisk form for å sikre sistnevntes opprinnelse og integritet,

(e) «elektronisk signatur» data i elektronisk form som er lagt ved eller er logisk knyttet til andre data i elektronisk form, og som
   (i) brukes av en [fysisk person] til å godkjenne de dataene i elektronisk form som signaturen gjelder, og
   (ii) er knyttet til de dataene i elektronisk form som signaturen gjelder på en slik måte at eventuelle etterfølgende endringer i dataene kan etterspores,

(f) «elektronisk tidsstempel» data i elektronisk form som knytter andre data i elektronisk

tronic form to a particular time establishing evidence that the latter data existed at that time;

(g) "electronic trust service" means an electronic service consisting of:
  (i) the creation, verification and validation of electronic signatures, electronic seals, electronic time stamps, electronic registered delivery services and certificates related to those services;
  (ii) the creation, verification and validation of certificates for website authentication; or
  (iii) the preservation of electronic signatures, seals or certificates related to those services;

(h) "emerging technology" means an enabling and innovative technology that has potentially significant application across a wide range of existing and future sectors, including:
  (i) artificial intelligence;
  (ii) distributed ledger technologies;
  (iii) quantum technologies;
  (iv) immersive technologies; and
  (v) the Internet of Things;

(i) "end-user" means any natural person, or legal person to the extent provided for in a Party's law, using or requesting a public telecommunications service, either as a consumer or for trade, business or professional purposes;

(j) "government data" means data owned or held by any level of government and by nongovernmental bodies in the exercise of powers conferred on them by any level of government;

(k) "personal data" means any information about an identified or identifiable natural person; and

(l) "unsolicited commercial electronic message" means an electronic message[55] which is sent for commercial or marketing purposes, without the consent or despite the explicit rejection of the recipient, directly to an end-user via a public telecommunications service.

Article 4.3

Scope and General Provisions

1. This Chapter applies to measures of a Party affecting trade enabled by electronic means.

[55] For greater certainty, an electronic message includes electronic mail and text (Short Message Service) and multimedia (Multimedia Message Service) messages.

form til et bestemt tidspunkt og dokumenterer at sistnevnte data eksisterte på det tidspunktet,

(g) «elektronisk tillitstjeneste» en elektronisk tjeneste som består av
  (i) framstilling, kontroll og validering av elektroniske signaturer, elektroniske segl, elektroniske tidsstempler, elektroniske tjenester for registrert sending og sertifikater knyttet til disse tjenestene,
  (ii) framstilling, kontroll og validering av sertifikater for nettstedsautentisering, eller
  (iii) bevaring av elektroniske signaturer, segl eller sertifikater knyttet til slike tjenester,

(h) «ny teknologi» en muliggjørende og innovativ teknologi som kan komme til å få betydelig anvendelse på en lang rekke eksisterende og framtidige områder, blant annet
  (i) kunstig intelligens,
  (ii) distribuert transaksjonsteknologi,
  (iii) kvanteteknologi,
  (iv) immersiv teknologi og
  (v) tingenes internett,

(i) «sluttbruker» enhver fysisk person, eller juridisk person i den utstrekning dette er fastsatt i en parts lovgivning, som bruker eller ber om en offentlig teletjeneste, enten som forbruker eller i forbindelse med forretnings- eller yrkesvirksomhet,

(j) «forvaltningsdata» data som eies eller innehas av ethvert forvaltningsnivå og av ikke-statlige organer under utøvelse av den myndighet de er gitt av et hvilket som helst forvaltningsnivå,

(k) «personopplysning» enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person, og

(l) «uønsket kommersiell elektronisk melding» en elektronisk melding[55]som sendes for kommersielle formål eller markedsføringsformål uten at mottakeren har samtykket, eller til tross for at mottakeren uttrykkelig har sagt nei, direkte til en sluttbruker via en offentlig teletjeneste.

Artikkel 4.3

Virkeområde og alminnelige bestemmelser

1. Dette kapitlet får anvendelse på [en parts tiltak] som påvirker elektronisk handel.

[55] Det presiseres at en elektronisk melding omfatter meldinger via elektronisk post og tekst (kortmeldingstjenester, SMS) og multimedier (multimediemeldingstjenester, MMS).

2. This Chapter does not apply to:
   (a) audio-visual services;
   (b) gambling services;
   (c) government procurement, except for Article [X.5] (Conclusion of Contracts by Electronic Means) and [X.6] (Electronic Authentication and Electronic Trust Services); and
   (d) except for Article [X.15] (Open Government Data), information held or processed by or on behalf of a Party, or measures of a Party related to that information, including measures related to its collection.

Article 4.4[56]

Customs Duties

1. A Party shall not impose customs duties on electronic transmissions, including content transmitted electronically, between a person of a Party and a person of another Party.
2. For greater certainty, paragraph 1 does not preclude a Party from imposing internal taxes, fees or other charges on electronic transmissions, provided that those taxes, fees or charges are imposed in a manner consistent with this Agreement.

Article 4.5

Electronic Contracts

Except as otherwise provided for in its law, a Party shall not adopt or maintain measures that:

(a) deprive an electronic contract of legal effect, enforceability or validity, solely on the ground that the contract has been made by electronic means; or
(b) otherwise create obstacles for the use of electronic contracts.

Article 4.6

Electronic Authentication and Electronic Trust Services

1. A Party shall not deny the legal effect and admissibility as evidence in legal proceedings of an electronic document, an electronic signature, an electronic seal, an electronic time stamp, the authenticating data resulting from

[56] Pursuant to Article XX [Trade and Economic Relations Government by this Agreement], this Article shall not apply to Liechtenstein.

2. Dette kapitlet får ikke anvendelse på
   (a) audiovisuelle tjenester,
   (b) spilltjenester,
   (c) offentlige innkjøp, med unntak av artikkel [X.5] (Inngåelse av elektroniske kontrakter) og artikkel [X.6] (Elektronisk autentisering og elektroniske tillitstjenester) og.

   (d) med unntak av artikkel [X.15] («Åpne forvaltningsdata»), opplysninger som innehas eller behandles av eller på vegne av en part, eller en parts tiltak i tilknytning til disse opplysningene, inkludert tiltak knyttet til innsamlingen av dem.

Artikkel 4.4 [56]

Toll

1. En part skal ikke legge toll på elektroniske overføringer, inkludert innhold som overføres elektronisk, mellom en person fra en part og en person fra en annen part.
2. Det presiseres at nr. 1 ikke er til hinder for at en part kan legge interne skatter, gebyrer eller andre avgifter på elektroniske overføringer, forutsatt at slike skatter, gebyrer eller avgifter ilegges på en måte som er forenlig med denne avtalen.

Artikkel 4.5

Elektroniske kontrakter

En part skal, med mindre det er fastsatt noe annet i dens lovgivning, ikke vedta eller opprettholde tiltak som

(a) fører til at en elektronisk kontrakt er uten rettsvirkning, rettskraft eller gyldighet, ene og alene fordi kontrakten er inngått elektronisk eller
(b) på annen måte vanskeliggjør bruk av elektroniske kontrakter.

Artikkel 4.6

Elektronisk autentisering og elektroniske tillitstjenester

1. En part skal ikke unnlate å gi et elektronisk dokument, en elektronisk signatur, et elektronisk segl, et elektronisk tidsstempel, elektronisk autentiserte data, eller data som sendes og mottas ved hjelp av en elektronisk tjeneste

[56] I henhold til artikkel XX [klausul for Liechtenstein i avtalens alminnelige bestemmelse] skal denne artikkelen ikke gjelde for Liechtenstein.

electronic authentication, or of data sent and received using an electronic registered delivery service, solely on the ground that it is in electronic form.

2. A Party shall not adopt or maintain measures that would:
   (a) prohibit parties to an electronic transaction from mutually determining the appropriate electronic authentication methods for their transaction; or
   (b) prevent parties to an electronic transaction from being able to prove to judicial and administrative authorities that the use of electronic authentication or an electronic trust service in that transaction complies with the applicable legal requirements.
3. Notwithstanding paragraph 2, a Party may require that for a particular category of transactions, the method of electronic authentication or electronic trust service is certified by an authority accredited in accordance with its law or meets certain performance standards which shall be objective, transparent and non-discriminatory and shall only relate to the specific characteristics of the category of transactions concerned.
4. In accordance with their respective international obligations, the Parties shall encourage the use of interoperable electronic trust services and electronic authentication, and the mutual recognition of electronic trust services and electronic authentication issued by a recognised provider of electronic trust services.

Article 4.7[57]

Paperless Trading

1. The Parties affirm their commitments under Article [X.4] (Data, Documentation and Automation) of Chapter XX (Trade Facilitation).
2. The Parties shall encourage their competent authorities and other relevant bodies to cooperate on matters related to paperless trading, such as the standardisation of trade administration documents.
3. In developing initiatives concerning the use of paperless trading, the Parties shall endeavour to take into account the principles and guidelines of relevant international bodies.

[57] Pursuant to Article XX [Trade and Economic Relations Government by this Agreement], this Article shall not apply to Liechtenstein.

for registrert sending, rettsvirkning og gyldighet som bevis ved rettergang ene og alene fordi de er i elektronisk form.

2. En part skal ikke vedta eller opprettholde tiltak som vil
   (a) hindre parter i en elektronisk transaksjon i å bestemme i fellesskap hvilke elektroniske autentiseringsmetoder som er hensiktsmessige i deres transaksjon, eller
   (b) hindre parter i en elektronisk transaksjon i å kunne dokumentere overfor retts- og forvaltningsmyndigheter at bruken av elektronisk autentisering eller en elektronisk tillitstjeneste i den aktuelle transaksjonen oppfyller gjeldende lovfestede krav.
3. Uten hensyn til nr. 2 kan en part, for en bestemt kategori transaksjoner, kreve at den elektroniske autentiseringsmetoden eller den elektroniske tillitstjenesten sertifiseres av en myndighet som er akkreditert i samsvar med partens lovgivning, eller oppfyller visse objektive, åpne og ikke-diskriminerende kvalitetsstandarder og bare skal gjelde for særtrekkene ved den aktuelle kategorien transaksjoner.
4. I samsvar med sine respektive internasjonale forpliktelser skal partene oppmuntre til bruk av samvirkende elektroniske tillitstjenester og elektronisk autentisering, samt gjensidig anerkjennelse av elektroniske tillitstjenester og elektronisk autentisering utstedt av en anerkjent leverandør av elektroniske tillitstjenester.

Artikkel 4.7[57]

Papirløs handel

1. Partene bekrefter sine forpliktelser etter artikkel [X.4] (Data, dokumentasjon og automatisering) i kapittel XX (Handelsforenkling).
2. Partene skal oppfordre sine vedkommende myndigheter og andre relevante organer til å samarbeide om spørsmål knyttet til papirløs handel, for eksempel standardisering av handelsforvaltningsdokumenter.
3. Når partene utarbeider initiativer som gjelder bruk av papirløs handel, skal de bestrebe seg på å ta hensyn til relevante internasjonale organers prinsipper og retningslinjer.

[57] I henhold til artikkel XX [klausul for Liechtenstein i avtalens alminnelige bestemmelse] skal denne artikkelen ikke gjelde for Liechtenstein.

Article 4.8

Online Consumer Protection

1. Each Party shall adopt or maintain measures that contribute to online consumer trust, including laws and regulations that proscribe unfair, misleading, fraudulent and deceptive commercial practices that cause harm or potential harm to consumers.
2. The Parties recognise the importance of cooperation between their respective national consumer protection agencies or other relevant bodies on activities related to digital trade between the Parties in order to enhance consumer welfare.

Artikkel 4.8

Forbrukervern på Internett

1. Hver part skal vedta eller opprettholde tiltak som bidrar til forbrukertillit på Internett, blant annet ved lover og forskrifter som forbyr uredelig, bedragersk og villedende handelspraksis som er eller kan bli til skade for forbrukerne.
2. Partene erkjenner viktigheten av samarbeid mellom de respektive nasjonale forbrukervernorganene eller andre relevante organer, om aktiviteter knyttet til digital handel mellom partene med sikte på å bedre forbrukernes velferd.

Article 4.9

Unsolicited Commercial Electronic Messages

1. Each Party shall adopt or maintain measures regarding unsolicited commercial electronic messages that:
   (a) require suppliers of unsolicited commercial electronic messages to facilitate the ability of recipients to prevent ongoing reception of those messages; or
   (b) require the consent, as specified according to its law, of recipients to receive commercial electronic messages.
2. Each Party shall require suppliers of unsolicited commercial electronic messages to ensure that these messages are clearly identifiable as such, clearly disclose on whose behalf they are made and contain the necessary information to enable end-users to request cessation free of charge and at any time.
3. Each Party shall provide recourse against suppliers of unsolicited commercial electronic messages that do not comply with the measures adopted or maintained pursuant to paragraphs 1 and 2.

Artikkel 4.9

Uønskede kommersielle elektroniske meldinger

1. Hver part skal, med hensyn til uønskede kommersielle elektroniske meldinger, vedta eller opprettholde tiltak der
   (a) det kreves at leverandører av uønskede kommersielle elektroniske meldinger gjør det lettere for mottakerne å hindre løpende mottak av slike meldinger, eller
   (b) det kreves at mottakere samtykker til å motta kommersielle elektroniske meldinger, i henhold til partens lovgivning.
2. Hver part skal kreve at leverandører av uønskede kommersielle elektroniske meldinger sikrer at disse meldingene klart kan identifiseres som en slik type meldinger, at det framgår klart hvem dette gjøres på vegne av, og at de inneholder de opplysninger som er nødvendige for at sluttbrukerne kostnadsfritt og på ethvert tidspunkt skal kunne be om at meldingene opphører.
3. Hver part skal ha bestemmelser om rettslige skritt mot leverandører av uønskede kommersielle elektroniske meldinger som ikke overholder tiltak vedtatt eller opprettholdt i henhold til nr. 1 og 2.

Article 4.10

Source Code

1. A Party shall not require the transfer of, or access to, source code of software owned by a person of another Party as a condition for the import, distribution, sale or use of that software, or of a product containing that software, in its territory.

Artikkel 4.10

Kildekode

1. En part skal ikke kreve at overføring av eller tilgang til kildekode for en programvare som eies av en person fra en annen part, er et vilkår for import, distribusjon, salg eller bruk av denne programvaren, eller av et produkt som inneholder denne programvaren.

2. Paragraph 1 does not apply to the voluntary transfer of, or grant of access to, source code of software by a person of another Party:
   (a) under open source licences, such as in the context of open source coding; or

   (b) on a commercial basis, such as in the context of a freely negotiated contract.

3. Nothing in this Article shall preclude a regulatory body or judicial authority of a Party, or a Party with respect to a conformity assessment body, from requiring a person of another Party:
   (a) to preserve and make available[58] the source code of software for an investigation, inspection, examination, enforcement action or a judicial proceeding, or the monitoring of compliance with codes of conduct and other standards, subject to safeguards against unauthorised disclosure; and
   (b) to transfer or provide access to the source code of software for the purpose of the imposition and enforcement of a remedy granted in accordance with that Party's law following an investigation, inspection, examination, enforcement action or a judicial proceeding.

Article 4.11

Cross-border Data Flows

1. The Parties are committed to ensuring cross-border data flows to facilitate trade in the digital economy. To that end, cross-border data flows shall not be restricted between the Parties by a Party:
   (a) requiring the use of computing facilities or network elements in the Party's territory for processing, including by imposing the use of computing facilities or network elements that are certified or approved in the territory of the Party;
   (b) requiring the localisation of data in the Party's territory for storage or processing;
   (c) prohibiting the storage or processing of data in the territory of another Party; or
   (d) making the cross-border transfer of data contingent upon use of computing facilities or network elements in the Parties' terri-

[58] The Parties understand that this making available shall not be construed to negatively affect the status of the source code of software as a trade secret.

2. Nr. 1 skal ikke gjelde når en person fra en annen part frivillig overfører eller gir tilgang til programvarens kildekode
   (a) under lisenser med åpen kildekode, for eksempel i forbindelse med koding av en åpen kildekode, eller
   (b) på kommersielt grunnlag, for eksempel i forbindelse med en fritt framforhandlet kontrakt.
3. Ingen bestemmelse i denne artikkelen skal være til hinder for at et reguleringsorgan eller en rettsmyndighet hos en part, eller en part med hensyn til et samsvarsvurderingsorgan, kan kreve at en person fra en annen part
   (a) bevarer og gjør tilgjengelig[58] kildekoden for programvare som benyttes ved etterforskning, inspeksjon, undersøkelse, håndhevingstiltak eller rettergang, eller kontroll med at atferdsregler og andre standarder er overholdt, med forbehold for beskyttelsestiltak mot ulovlig spredning, og
   (b) overfører eller gir tilgang til programvarens kildekode for det formål å pålegge og håndheve et tiltak som er truffet i samsvar med denne partens lovgivning etter etterforskning, inspeksjon, undersøkelse, håndhevingstiltak eller rettergang.

Artikkel 4.11

Dataflyt over landegrensene

1. Partene er forpliktet til å sikre dataflyt over landegrensene for å lette handelen i den digitale økonomien. For dette formål skal en part ikke begrense grensekryssende dataflyt mellom partene ved å
   (a) kreve at databehandlingsanlegg eller nettkomponenter på partens territorium brukes til behandlingen, herunder ved å pålegge bruk av databehandlingsanlegg eller nettkomponenter som er sertifisert eller godkjent på partens territorium,
   (b) kreve at data ligger på partens territorium, til lagring eller behandling,
   (c) forby lagring eller behandling av data på en annen parts territorium, eller
   (d) gjøre overføring av data over landegrensene betinget av bruk av databehandlingsanlegg eller nettkomponenter på partenes

[58] Partene er innforstått med at en slik tilgjengeliggjøring ikke skal fortolkes på en slik måte at den virker negativt inn på statusen til programvarens kildekode som en forretningshemmelighet.

tory or upon localisation requirements in the Parties' territory.

2. The Parties shall keep the implementation of this provision under review and assess its functioning within three years of the date of entry into force of this Agreement. A Party may at any time propose that the Parties review the list of restrictions listed in paragraph 1. Such a request shall be accorded sympathetic consideration.

Article 4.12

Protection of Personal Data and Privacy

1. The Parties recognise that individuals have a right to the protection of personal data and privacy and that high standards in this regard contribute to trust in the digital economy and to the development of trade.
2. Nothing in this Agreement shall prevent a Party from adopting or maintaining measures on the protection of personal data and privacy, including with respect to cross-border data transfers, provided that the law of the Party provides for instruments enabling transfers under conditions of general application[59] for the protection of the data transferred.
3. Each Party shall inform the other Parties about any measure referred to in paragraph 2 that it adopts or maintains.

Article 4.13

Open Internet Access

Subject to their applicable policies, laws and regulations, each Party should adopt or maintain appropriate measures to ensure that end-users in their territory may:

(a) access, distribute and use services and applications of their choice available on the Internet, subject to reasonable, transparent and non-discriminatory network management;
(b) connect devices of their choice to the Internet, provided that these devices do not harm the network; and
(c) access information on the network management practices of their Internet access service supplier.

[59] For greater certainty, "conditions of general application" refer to conditions formulated in objective terms that apply horizontally to an unidentified number of economic operators and thus cover a range of situations and cases.

territorium eller av lokaliseringskrav hos partene.

2. Partene skal jevnlig gjennomgå gjennomføringen av denne bestemmelsen og vurdere hvordan den virker innen tre år etter at denne avtalen er trådt i kraft. En part kan på ethvert tidspunkt foreslå at partene gjennomgår listen over begrensninger som er oppført i nr. 1. En slik anmodning skal behandles med velvilighet.

Artikkel 4.12

Vern av personopplysninger og personvern

1. Partene erkjenner at privatpersoner har rett til vern av personopplysninger og personvern, og at høye standarder på dette området bidrar til tillit til den digitale økonomien og til utvikling av handelen.
2. Ingen bestemmelse i denne avtalen skal være til hinder for at en part kan vedta eller opprettholde tiltak for vern av personopplysninger og personvern, også med hensyn til dataoverføringer over landegrensene, forutsatt at partens lovgivning har ordninger som muliggjør overføringer på allmenne vilkår[59] for vern av de overførte dataene.
3. Hver part skal underrette de øvrige partene om ethvert tiltak nevnt i nr. 2 som den vedtar eller opprettholder.

Artikkel 4.13

Åpen tilgang til Internett

Med forbehold for gjeldende politikk, lover og forskrifter bør hver part vedta eller opprettholde hensiktsmessige tiltak for å sikre at sluttbrukere hos denne parten kan

(a) få tilgang til, distribuere og bruke tjenester og programmer etter eget valg, som er tilgjengelige på Internett, med forbehold om en rimelig, åpen og ikke-diskriminerende nettforvaltning,
(b) kople utstyr etter eget valg til Internett, forutsatt at dette utstyret ikke skader nettet, og
(c) få tilgang til informasjon om praksis for nettforvaltning hos sin leverandør av tjenester som gir tilgang til Internett.

[59] Det presiseres at «allmenne vilkår» er objektivt formulerte vilkår som gjelder horisontalt for et uidentifisert antall markedsdeltakere, og som derfor dekker en rekke situasjoner og tilfeller.

Article 4.14

Open Government Data

1. The Parties recognise that facilitating public access to and use of government data fosters economic and social development, competitiveness and innovation.
2. To the extent that a Party chooses to make government data available to the public, it shall endeavour to ensure that the data is in a machine-readable and open format and can be searched, retrieved, used, reused and redistributed.
3. The Parties shall endeavour to cooperate to identify ways in which each Party can expand access to and the use of government data that the Party has made available to the public, with a view to enhancing and generating business opportunities, especially for SMEs.

Article 4.15

Cybersecurity

1. The Parties recognise that threats to cybersecurity undermine confidence in digital trade.
   Accordingly, the Parties shall endeavour to:
   (a) build the capabilities of their respective national entities responsible for cybersecurity incident response, taking into account the evolving nature of cybersecurity threats;
   (b) establish or strengthen existing collaboration mechanisms for cooperating to anticipate, identify and mitigate malicious intrusions or dissemination of malicious code that affect electronic networks, and use those mechanisms to swiftly address cybersecurity incidents; and
   (c) maintain a dialogue on matters related to cybersecurity, including for the sharing of information and experiences for awareness and best practices in respect of risk-based approaches to addressing cybersecurity threats.
2. Given the evolving nature of cybersecurity threats, the Parties recognise that risk-based approaches may be more effective than prescriptive approaches in addressing those threats. Accordingly, each Party shall endeavour to encourage enterprises within its jurisdiction to use risk-based approaches to protect against cybersecurity risks.

Artikkel 4.14

Åpne forvaltningsdata

1. Partene erkjenner at tilrettelegging av offentlig tilgang til og bruk av forvaltningsdata fremmer økonomisk og sosial utvikling, konkurranseevne og nyskaping.
2. Dersom en part velger å gjøre forvaltningsdata offentlig tilgjengelig, skal den bestrebe seg på å sikre at dataene er i et maskinleselig og åpent format, er søkbare og kan gjenfinnes, brukes, viderebrukes og videreformidles.
3. Partene skal bestrebe seg på å samarbeide om å finne fram til hvordan hver part kan utvide tilgangen til og bruken av forvaltningsdata som parten har gjort offentlig tilgjengelige, med sikte på bedre og nye forretningsmuligheter, særlig for SMB-er.

Artikkel 4.15

Cybersikkerhet

1. Partene erkjenner at trusler mot cybersikkerheten undergraver tilliten til digital handel. Partene skal derfor bestrebe seg på å
   (a) bygge opp kapasiteten i sine respektive nasjonale enheter med ansvar for å respondere på hendelser knyttet til cybersikkerhet, med tanke på at truslene mot cybersikkerheten er i stadig utvikling,
   (b) opprette eller styrke eksisterende samarbeidsordninger som skal foregripe, identifisere og begrense ondsinnede inntrengninger eller spredning av skadelige koder som påvirker elektroniske nett, og bruke disse ordningene med sikte på rask håndtering av hendelser knyttet til cybersikkerhet, og
   (c) føre en dialog om spørsmål knyttet til cybersikkerhet, blant annet ved å dele informasjon om og erfaringer fra bevisstgjøring og beste praksis hva angår risikobaserte metoder for å håndtere trusler mot cybersikkerheten.
2. Ettersom truslene mot cybersikkerheten er i stadig utvikling, erkjenner partene at risikobaserte metoder kan være mer effektive enn de foreskrevne metodene til å håndtere disse truslene. Hver part skal derfor bestrebe seg på å oppmuntre foretak innenfor sin jurisdiksjon til å benytte risikobaserte metoder til å beskytte seg mot risiko knyttet til cybersikkerhet.

Article 4.16

Cooperation on Regulatory Issues with regard to Digital Trade

1. The Parties shall, where appropriate, cooperate and participate actively in multilateral fora, including the World Trade Organization, to promote the development of international frameworks for digital trade.

2. The Parties shall endeavour to cooperate on regulatory matters of mutual interest in the context of digital trade, including:
   (a) the recognition and facilitation of interoperable electronic authentication and electronic trust services;
   (b) the treatment of unsolicited commercial electronic messages;
   (c) the conclusion and use of electronic contracts; and
   (d) the protection of consumers.

Article 4.17

Emerging Technology Dialogue

1. The Parties recognise the importance of:
   (a) emerging technology as a contributor to economic growth and quality of life;
   (b) developing standards relating to emerging technology;
   (c) promoting public trust in the development and use of emerging technology;
   (d) facilitating and promoting investment in emerging technology research and development;
   (e) training workforces to use emerging technology; and
   (f) collaboration between government and non-governmental entities in relation to the development, use and regulation of emerging technology.
2. The Parties shall establish a strategic dialogue on emerging technology (Dialogue), which shall meet as decided by the Parties. The Parties shall, through the Dialogue, endeavour to:
   (a) cooperate on issues and developments relating to emerging technology, such as ethical use, human diversity and unintended biases, technical standards and algorithmic transparency;
   (b) exchange information, and share experiences and best practices on laws, regulations, policies, enforcement and compliance relating to emerging technology; promote collaboration between government

Artikkel 4.16

Samarbeid om reguleringsspørsmål knyttet til digital handel

1. Partene skal, når det er hensiktsmessig, samarbeide og delta aktivt i multilaterale fora, herunder Verdens handelsorganisasjon, for å fremme utarbeidingen av internasjonale rammer for digital handel.

2. Partene skal bestrebe seg på å samarbeide om reguleringsspørsmål av felles interesse i forbindelse med digital handel, blant annet
   (a) anerkjennelse og tilrettelegging av samvirkende elektronisk autentisering og elektroniske tillitstjenester,
   (b) behandling av uønskede kommersielle elektroniske meldinger,
   (c) inngåelse og bruk av elektroniske kontrakter og
   (d) vern av forbrukere.

Artikkel 4.17

Dialog om ny teknologi

1. Partene erkjenner viktigheten av
   (a) ny teknologi som bidrar til økonomisk vekst og livskvalitet,
   (b) utvikling av standarder for ny teknologi,
   (c) fremming av offentlighetens tillit til utvikling og bruk av ny teknologi,
   (d) tilrettelegging og fremming av investeringer i forskning og utvikling knyttet til ny teknologi,
   (e) opplæring av arbeidsstyrken til bruk av ny teknologi og
   (f) samarbeid mellom offentlig forvaltning og ikke-statlige enheter om utvikling, bruk og regulering av ny teknologi.

2. Partene skal etablere en strategidialog om ny teknologi (dialogen), som skal møtes som bestemt av partene. Gjennom dialogen skal partene bestrebe seg på
   (a) å samarbeide om spørsmål og utviklingstrekk knyttet til ny teknologi, for eksempel etisk bruk, menneskelig mangfold og utilsiktede skjevheter, tekniske standarder og algoritmisk åpenhet,
   (b) å utveksle informasjon og dele erfaringer og beste praksis med hensyn til lover, forskrifter, politikk, håndheving og overholdelse knyttet til ny teknologi; fremme samarbeid mellom partenes offentlige forvalt-

and nongovernmental entities of the Parties in relation to investment, research and development opportunities in emerging technology;

(c) promote the involvement of nongovernmental persons or groups in the Dialogue; and

(d) discuss any other matter related to this Article they consider appropriate.

ning og ikke-statlige enheter om mulighetene for investering, forskning og utvikling i forbindelse med ny teknologi,

(c) å fremme ikke-statlige personers eller gruppers deltakelse i dialogen, og

(d) å drøfte eventuelle andre spørsmål knyttet til denne artikkelen som de anser som hensiktsmessige.

Chapter 5

Capital movements, payments and transfers[60]

Article 5.1

Objectives

The objective of this Chapter is to enable the free movement of capital and payments related to transactions liberalised under this Agreement.

Article 5.2

Current Account

Each Party shall allow, in freely convertible currency and in accordance with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund, any payments and transfers with respect to transactions on the current account of the balance of payments that fall within the scope of this Agreement.

Article 5.3

Capital Movements

1. Each Party shall allow, with regard to transactions on the capital and financial account of the balance of payments, the free movement of capital for the purpose of liberalisation of investment and other transactions as provided for in Chapter [X] [Services and Investment].
2. The Parties shall consult each other in the Committee on Services and Investment, to facilitate the movement of capital between them in order to promote trade and investment.

[60] The provisions of this Chapter shall apply to Liechtenstein to the extent of its competences under the Customs Treaty and Currency Treaty with Switzerland.

Kapittel 5

Kapitalbevegelser, betalinger og overføringer[60]

Artikkel 5.1

Mål

Formålet med dette kapitlet er å muliggjøre fri bevegelighet for kapital og betalinger knyttet til transaksjoner som liberaliseres i henhold til denne avtalen.

Artikkel 5.2

Driftsbalansen

Hver part skal tillate alle betalinger og overføringer, i fritt konvertibel valuta og i samsvar med artiklene i Det internasjonale valutafonds avtale, i forbindelse med løpende transaksjoner under driftsbalansen av betalingsbalansen som omfattes av denne avtalen.

Artikkel 5.3

Kapitalbevegelser

1. Hver part skal med hensyn til transaksjoner på betalingsbalansens kapital- og finansposter tillate fri kapitalbevegelighet med sikte på liberalisering av investeringer og andre transaksjoner som fastsatt i kapittel [X] [Tjenester og investering].
2. Partene skal rådføre seg med hverandre i Komiteen for tjenester og investeringer, for å lette kapitalbevegelser seg imellom med sikte på å fremme handel og investering.

[60] Bestemmelsene i dette kapitlet får anvendelse for Liechtenstein innenfor rammen av landets tolltraktat og valutatraktat med Sveits.

Article 5.4

Measures Affecting Capital Movements, Payments or Transfers

1. Articles [X.2] (Current Account) and [X.3] (Capital Movements) shall not be construed as preventing a Party from applying its law relating to:
   (a) bankruptcy, insolvency, or the protection of the rights of creditors;
   (b) issuing, trading or dealing in securities, or futures, options and other financial instruments;
   (c) financial reporting or record keeping of capital movements, payments or transfers where necessary to assist law enforcement or financial regulatory authorities;
   (d) criminal or penal offences, deceptive or fraudulent practices;
   (e) ensuring compliance with orders or judgments in judicial or administrative proceedings; or
   (f) social security, public retirement or compulsory savings schemes.
2. The law referred to in paragraph 1 shall not be applied in an arbitrary or discriminatory manner, or otherwise constitute a disguised restriction on capital movements, payments or transfers.

Article 5.5

Restrictions in case of Balance of Payments and External Financial Difficulties

1. If a Party experiences serious balance of payments or external financial difficulties, or threat thereof, it may adopt or maintain restrictive measures with regard to capital movements, payments or transfers.[61]
2. The measures referred to in paragraph 1 shall:
   (a) be consistent with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund;
   (b) not exceed those necessary to deal with the circumstances described in paragraph 1;

[61] For greater certainty, serious balance of payments or external financial difficulties, or threat thereof, may be caused among other factors by serious difficulties related to monetary or exchange rate policies, or threat thereof.

Artikkel 5.4

Tiltak som påvirker kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer

1. Artikkel [X.2] (Driftsbalansen) og [X.3] (Kapitalbevegelser) skal ikke tolkes slik at de hindrer en part i å anvende sin lovgivning om
   (a) konkurs, insolvens eller beskyttelse av kreditorers rettigheter,
   (b) utstedelse av, handel med eller omsetning av verdipapirer, eller futurekontrakter, opsjoner og andre finansielle instrumenter,
   (c) finansiell rapportering eller registrering av kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer når dette er nødvendig for å bistå rettshåndhevingsmyndighetene eller finanstilsynsmyndighetene,
   (d) forbrytelser eller straffbare forhold, villedende praksis eller bedrageri,
   (e) sikring av at avgjørelser eller dommer knyttet til rettergang eller forvaltningssaker etterkommes, eller
   (f) trygdeordninger, ordninger for offentlig pensjon eller obligatoriske spareordninger.
2. Lovgivningen omhandlet i nr. 1 skal ikke anvendes på en vilkårlig eller diskriminerende måte, eller på annen måte utgjøre en skjult hindring for kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer.

Artikkel 5.5

Begrensninger med hensyn til vanskeligheter med betalingsbalansen og eksterne finansielle vanskeligheter

1. Dersom en part opplever alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen eller eksterne finansielle vanskeligheter, eller en fare for at slike vanskeligheter oppstår, kan den vedta eller opprettholde restriktive tiltak med hensyn til kapitalbevegelser, betalinger eller overføringer.[61]
2. Tiltakene nevnt i nr. 1 skal
   (a) være i samsvar med artiklene i Det internasjonale valutafonds avtale,
   (b) ikke gå ut over det som er nødvendig for å håndtere omstendighetene beskrevet i nr. 1,

[61] For tydelighets skyld påpekes det at alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen eller eksterne finansielle vanskeligheter, eller fare for at slike vanskeligheter oppstår, kan skyldes blant annet alvorlige vanskeligheter knyttet til penge- eller valutapolitikk, eller fare for slike vanskeligheter.

(c) be temporary and be phased out progressively as the situation specified in paragraph 1 improves;
(d) avoid unnecessary damage to the commercial, economic and financial interests of the other Parties; and
(e) be non-discriminatory as compared with third countries in like situations.

3. In the case of trade in goods, each Party may adopt or maintain restrictive measures in order to safeguard its external financial position or balance of payments. Those measures shall be in accordance with GATT 1994 and the Understanding on the Balance of Payments provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994.
4. In the case of trade in services, each Party may adopt or maintain restrictive measures in order to safeguard its external financial position or balance of payments. Those measures shall be in accordance with Article XII of GATS.
5. A Party maintaining or having adopted measures referred to in paragraphs 1 and 2 shall promptly notify them to the other Parties in writing, along with the rationale for their imposition, within 30 days of their adoption or maintenance.
6. If a Party adopts or maintains restrictions under this Article, the Parties shall promptly hold consultations in the Committee on Services and Investment unless consultations are held in other fora. That Committee shall assess the balance of payments or external financial difficulties that led to the respective measures, taking into account factors such as:

(a) the nature and extent of the difficulties;
(b) the external economic and trading environment; and
(c) alternative corrective measures which may be available.

7. The consultations under paragraph 6 shall address the compliance of any restrictive measures with paragraphs 1 and 2. All relevant findings of a statistical or factual nature presented by the International Monetary Fund, where available, shall be accepted and conclusions shall take into account the assessment by the International Monetary Fund of the balance of payments and the external financial situation of the Party concerned.

(c) være midlertidige og gradvis fases ut etter hvert som situasjonen omhandlet i nr. 1 blir bedre,
(d) unngå unødig skade på de andre partenes kommersielle, økonomiske og finansielle interesser, og
(e) ikke innebære forskjellsbehandling sammenlignet med tredjeland i lignende situasjoner.

3. Når det gjelder varehandel, kan hver part vedta eller opprettholde restriktive tiltak for å beskytte sin eksterne finansielle stilling eller betalingsbalanse. Disse tiltakene skal være i samsvar med GATT 1994 og bestemmelsene i overenskomsten om betalingsbalanse i Generalavtalen om takster og handel, som ble vedtatt i 1994.
4. Når det gjelder handel med tjenester, kan hver part vedta eller opprettholde restriktive tiltak for å beskytte sin eksterne finansielle stilling eller betalingsbalanse. Disse tiltakene skal være i samsvar med artikkel XII i GATS.
5. En part som opprettholder eller har truffet tiltak omhandlet i nr. 1 og 2, skal umiddelbart og skriftlig underrette de andre partene om dem, med begrunnelsen for å pålegge dem, innen 30 dager etter at tiltakene er vedtatt eller opprettholdt.
6. Dersom en part vedtar eller opprettholder begrensninger i henhold til denne artikkelen, skal partene umiddelbart holde konsultasjoner i Komiteen for tjenester og investeringer, med mindre det holdes konsultasjoner i andre fora. Komiteen skal vurdere vanskelighetene med betalingsbalansen eller de eksterne finansielle vanskelighetene som førte til de respektive tiltakene, og ta hensyn til blant annet følgende faktorer:
(a) vanskelighetenes art og omfang,
(b) det eksterne økonomiske miljøet og handelsmiljøet, og
(c) alternative korrigerende tiltak som kan være tilgjengelige.
7. Under konsultasjonene i henhold til nr. 6 skal det vurderes om eventuelle restriktive tiltak er i samsvar med nr. 1 og 2. Alle tilgjengelige resultater av statistisk eller faktisk art som framlegges av Det internasjonale valutafond, skal godtas, og i konklusjonene skal det tas hensyn til Det internasjonale valutafonds vurdering av den berørte partens betalingsbalanse og eksterne finansielle situasjon.

Chapter 6

Government procurement

Article 6.1

Scope and Coverage

1. The provisions of the WTO Revised Agreement on Government Procurement (2012) (GPA), specified in Appendix I to Annex (Government Procurement) to this Agreement, including the Annexes of each Party to Appendix 1 of the GPA, are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. For the purposes of this Chapter, "covered procurement" means procurement to which Article II of the GPA applies and, in addition, procurement listed in Appendices (TBD) to Annex (Government Procurement) to this Agreement.
3. With regard to covered procurement, each Party shall apply, *mutatis mutandis*, the provisions of the GPA specified in Appendix 1 of Annex (Government Procurement) to this Agreement, on a bilateral basis, to suppliers, goods or services of the other Party.

Article 6.2

Additional Disciplines

In addition to the provisions referred to under Article (Scope and Coverage), the Parties shall apply the provisions listed in Articles (Use of Electronic Means; Electronic Publication of Procurement Notices; Supporting Evidence, Conditions for Participation, Registrations Systems and Qualification Procedures, Selective Tendering, Abnormally Low Prices; Facilitating Participation of Small and Medium-Sized Enterprises (SME); Environmental, Social and Labour Considerations; Modifications and Rectifications of Market Access Commitments; Modifications; Rectifications and Further Negotiations.

Article 6.3

Use of Electronic Means

1. Each Party shall ensure that its procuring entities conduct covered procurement by electronic means to the widest extent practicable.
2. A procuring entity is considered as conducting covered procurement by electronic means, if the entity uses electronic means of informa-

Kapittel 6

Offentlige anskaffelser

Artikkel 6.1

Virkeområde og dekningsomfang

1. Bestemmelsene i den reviderte WTO-avtalen om offentlige anskaffelser (2012) (GPA), angitt i tillegg I til vedlegg (Offentlige anskaffelser) til denne avtalen, herunder hver parts vedlegg til tillegg 1 til GPA, innarbeides herved i og gjøres til en del av denne avtalen med de nødvendige tilpasningene.

2. I dette kapitlet menes med «omfattede anskaffelser» anskaffelser som omfattes av GPA artikkel II, samt anskaffelser oppført i tillegg (TBD) til vedlegg (Offentlige anskaffelser) til denne avtalen.

3. Ved omfattede anskaffelser skal hver part anvende, med de nødvendige tilpasningene, bestemmelsene i GPA som angitt i tillegg 1 til vedlegg (Offentlige anskaffelser) til denne avtalen, på bilateralt grunnlag, på den andre partens leverandører, varer eller tjenester.

Artikkel 6.2

Tilleggsbestemmelser

I tillegg til bestemmelsene nevnt i artikkel (Virkeområde og dekningsomfang) skal partene anvende bestemmelsene i artikkel (Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, Elektronisk offentliggjøring av anskaffelseskunngjøringer, Dokumentasjonsbevis, Kvalifikasjonskrav, Registreringsordninger og kvalifiseringsprosedyrer, Begrensede anskaffelsesprosedyrer, Unormalt lave priser, Tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter (SMB), Miljømessige, sosiale og arbeidsmessige forhold, Endringer og rettelser av markedsadgangsforpliktelser, Endringer, Rettelser og Videre forhandlinger).

Artikkel 6.3

Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

1. Hver part skal sikre at dens oppdragsgivere så langt det er praktisk mulig, gjennomfører omfattede anskaffelser ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler.
2. En oppdragsgiver anses for å gjennomføre omfattede anskaffelser ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler dersom den

tion and communication for:

(a) the publication of notices and tender documentation in procurement procedures; and

(b) the submission of requests to participate and of tenders.

3. Except for specific situations, such electronic means of information and communication shall be non-discriminatory, generally available and interoperable with the information and communication technology products in general use and shall not restrict access to the procurement procedure.

4. Each Party shall ensure that its procuring entities receive and process electronic invoices in accordance with its legislation.

bruker elektroniske informasjons- og kommunikasjonsmidler til

(a) offentliggjøring av kunngjøringer og anskaffelsesdokumenter i forbindelse med anskaffelsesprosedyrer og

(b) innlevering av forespørsler om delta i konkurransen og innlevering av tilbud.

3. Med unntak av i særlige situasjoner skal slike elektroniske informasjons- og kommunikasjonsmidler være ikke-diskriminerende, allment tilgjengelige og kunne samvirke med de informasjons- og kommunikasjonsteknologiproduktene som er i allmenn bruk, og skal ikke begrense tilgangen til anskaffelsesprosedyren.

4. Hver part skal sikre at dens oppdragsgivere mottar og behandler elektroniske fakturaer i samsvar med dens lovgivning.

Article 6.4

Electronic Publication of Procurement Notices

1. With regard to covered procurement, all procurement notices including notices of intended procurement, summary notices, notices of planned procurement and contract award notices shall be directly accessible by electronic means, free of charge, through a single point of access on the internet.

2. Each Party shall publish notices in accordance with Appendix (Means of Publication) to Annex (Government Procurement).

Artikkel 6.4

Elektronisk offentliggjøring av anskaffelseskunngjøringer

1. Ved omfattede anskaffelser skal alle anskaffelseskunngjøringer, herunder kunngjøringer av hva som skal anskaffes, sammendrag av kunngjøringer, veiledende kunngjøringer og kunngjøringer av kontraktstildeling, være direkte tilgjengelige ved bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, gratis, via ett felles tilgangspunkt på internett.

2. Hver part skal offentliggjøre kunngjøringer i samsvar med tillegg (Offentliggjøringsmåter) til vedlegg (Offentlige anskaffelser).

Article 6.5

Supporting Evidence

Each Party shall ensure that at the time of submission of requests to participate or at the time of submission of tenders, procuring entities do not require suppliers to submit all or part of the supporting evidence that they are not in one of the situations in which a supplier may be excluded and that they fulfil the conditions for participation unless this is necessary to ensure the proper conduct of the procurement.

Artikkel 6.5

Dokumentasjonsbevis

Hver part skal sikre at oppdragsgiverne på tidspunktet for innlevering av forespørseler om delta i konkurransen eller på tidspunktet for innlevering av tilbud ikke pålegger leverandørene å framlegge hele eller deler av dokumentasjonen som viser at de ikke er i en av situasjonene der en leverandør kan avvises, og som viser at de oppfyller kvalifikasjonskravene, med mindre dette er nødvendig for å sikre korrekt gjennomføring av anskaffelsen.

Article 6.6

Conditions for Participation

Each Party shall ensure that where its procuring entities require a supplier, as a condition for participation in a covered procurement, to demonstrate prior experience they do not require that

Artikkel 6.6

Kvalifikasjonskrav

Hver part skal sikre at dersom dens oppdragsgivere krever at en leverandør, som et vilkår for å delta i en omfattet anskaffelse, dokumenterer tidligere erfaring, ikke krever at leverandøren har slik

the supplier has such experience in the territory of that Party.

Article 6.7

Registration Systems and Qualification Procedures

A Party that maintains a supplier registration system shall ensure that interested suppliers may request registration at any time. Any interested supplier having made a request shall be informed within a reasonable period of time of the decision to grant or reject this request.

Article 6.8

Selective Tendering

Each Party shall ensure that where a procuring entity uses a selective tendering procedure, the procuring entity addresses invitations to submit a tender to a number of suppliers that is sufficient to ensure genuine competition without affecting the operational efficiency of the procurement system.

Article 6.9

Abnormally Low Prices

Further to paragraph 6 of Article XV of the GPA, if a procuring entity receives a tender with a price that is abnormally lower than the prices in other tenders submitted, it may also verify with the supplier whether the price takes into account the grant of subsidies.

Article 6.10

Facilitating Participation of Small and Medium-Sized Enterprises (SME)

1. The Parties recognise the important contribution of SMEs to economic growth and employment and the importance of facilitating their participation in government procurement.
2. If a Party maintains a measure that provides preferential treatment for SMEs, the Party shall ensure that the measure, including the criteria for eligibility, is transparent and non-discriminatory against suppliers from the other Party.
3. If available, a Party shall, upon request of another Party, provide information regarding its measures aimed at promoting, encouraging and facilitating the participation of SMEs in government procurement.

erfaring på partens territorium.

Artikkel 6.7

Registreringsordninger og kvalifikasjonsprosedyrer

En part som opprettholder en registreringsordning for leverandører, skal sikre at interesserte leverandører når som helst kan anmode om registrering. Enhver interessert leverandør som har framsatt en anmodning, skal underrettes innen rimelig tid om beslutningen om å innvilge eller avslå anmodningen.

Artikkel 6.8

Begrensede anskaffelsesprosedyrer

Hver part skal sikre at en oppdragsgiver som bruker begrensede anskaffelsesprosedyrer, retter tilbudsinvitasjoner til et antall leverandører som er tilstrekkelig til å sikre reell konkurranse uten at anskaffelsessystemets driftseffektivitet påvirkes.

Artikkel 6.9

Unormalt lave priser

I medfør av artikkel XV nr. 6 i GPA kan en oppdragsgiver som mottar et tilbud med en pris som er unormalt lav i forhold til prisene i de andre innkomne tilbudene, verifisere med leverandøren om det ved prisfastsettelsen er tatt hensyn til bevilgning av subsidier.

Artikkel 6.10

Tilretteleggelse av deltakelse fra små og mellomstore bedrifter (SMB)

1. Partene anerkjenner små og mellomstore bedrifters viktige bidrag til økonomisk vekst og sysselsetting og viktigheten av å fremme deres deltakelse i offentlige anskaffelser.
2. Dersom en part opprettholder et tiltak som innebærer særbehandling av SMB-er, skal parten sikre at tiltaket, herunder kriteriene for kvalifisering, er åpent og ikke-diskriminerende overfor leverandører fra den andre parten.
3. En part skal på anmodning fra en annen part gi opplysninger om eventuelle tiltak den har truffet for å fremme, oppmuntre og tilrettelegge SMB-ers deltakelse i offentlige anskaffelser.

4. With a view to facilitating participation by SMEs in government procurement, each Party shall, to the extent possible, and if appropriate:
   (a) provide comprehensive procurement-related information in a single electronic portal;
   (b) endeavour to make all tender documentation available free of charge;
   (c) conduct procurement by electronic means or through other new information and communication technologies; and
   (d) consider the size, design, and structure of the procurement.

Article 6.11

Environmental, Social and Labour Considerations

Each Party shall:
(a) allow procuring entities to take into account environmental, labour and social considerations throughout the procurement procedure, provided they are non-discriminatory and are not applied in a discriminatory manner; and

(b) take appropriate measures to ensure compliance with its obligations under environmental, social and labour law, including those established under Chapter (Trade and Sustainable Development).

Article 6.12

Modifications and Rectifications of Market Access Commitments

Each Party may modify or rectify its market access commitments in its respective Appendices (TBD) of Annex (Government Procurement) in accordance with the procedures set out in Articles [Modifications] and [Rectifications] of this Chapter.

Article 6.13

Modifications

1. A Party intending to modify an Appendix (TBD) of Annex (Government Procurement), shall:
   (a) notify the other Party in writing; and

   (b) include in the notification a proposal for appropriate compensatory adjustments to the other Party to maintain a level of market

4. For å tilrettelegge SMB-ers deltakelse i offentlige anskaffelser skal hver part i den grad det er mulig, og dersom det er relevant,

   (a) stille til rådighet omfattende opplysninger om anskaffelser på én felles elektronisk portal,
   (b) bestrebe seg på å gjøre alle anskaffelsesdokumenter gratis tilgjengelig,
   (c) gjennomføre anskaffelser elektronisk eller ved hjelp av annen ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi og
   (d) ta hensyn til anskaffelsens størrelse, utforming og struktur.

Artikkel 6.11

Miljømessige, sosiale og arbeidsmessige forhold

Hver part skal
(a) tillate at oppdragsgivere tar i betraktning miljømessige, arbeidsmessige og sosiale forhold gjennom hele anskaffelsesprosedyren, forutsatt at disse hensynene er ikke-diskriminerende og ikke anvendes på en diskriminerende måte, og
(b) treffe egnede tiltak for å sikre overholdelse av sine forpliktelser etter miljø-, sosial og arbeidsretten, herunder forpliktelsene fastsatt i kapittel (Handel og bærekraftig utvikling).

Artikkel 6.12

Endringer og rettelser av markedsadgangsforpliktelser

Hver part kan endre eller rette sine markedsadgangsforpliktelser i sine respektive tillegg (TBD) til vedlegg (Offentlige anskaffelser) i samsvar med prosedyrene fastsatt i artiklene [Endringer] og [Rettelser] i dette kapitlet.

Artikkel 6.13

Endringer

1. En part som har til hensikt å endre et tillegg (TBD) til vedlegg (Offentlige anskaffelser), skal
   (a) underrette den andre parten skriftlig om dette og
   (b) ved underretningen tilby den andre parten passende kompenserende justeringer for å opprettholde markedsadgangsforpliktel-

access commitments comparable to that existing prior to the modification.

2. Notwithstanding point (b) of paragraph 1, a Party is not required to provide compensatory adjustments to the other Party if the proposed modification covers a procuring entity over which the Party has effectively eliminated its control or influence in respect of covered procurement.
3. A Party's control or influence over the covered procurement of procuring entities is presumed to be effectively eliminated if the procuring entity is exposed to competition in markets to which access is not restricted.
4. The other Party may object to the modification referred to in point (a) of paragraph 1 if it disputes that:
   (a) a compensatory adjustment proposed under point (b) of paragraph 1 is adequate to maintain a comparable level of mutually agreed market access commitments; or

   (b) the modification covers a procuring entity over which the Party has effectively eliminated its control or influence as provided for in paragraph 2.
5. The other Party shall object in writing within 45 days of receipt of the notification referred to in point (a) of paragraph 1 or be deemed to have accepted the compensatory adjustment or modification, including for the purposes of Chapter [Dispute Settlement]

Article 6.14

Rectifications

1. A Party intending to rectify an Appendix (TBD) of Annex (Government Procurement) shall notify the other Party in writing.

2. The following changes to an Appendix of Annex (Government Procurement) shall be considered a rectification, provided that they do not affect the mutually agreed market access commitments provided for in this Chapter:
   (a) a change in the name of a procuring entity;
   (b) a merger of two or more procuring entities listed within that Sub-section; and

   (c) the separation of a procuring entity listed in that Sub-section into two or more procuring entities that are added to the procuring entities listed in the same Sub-section.

sene på et nivå som er sammenlignbart med nivået før endringen.

2. Uten hensyn til nr. 1 bokstav b) er en part ikke forpliktet til å tilby den andre parten kompenserende justeringer dersom den foreslåtte endringen omfatter en oppdragsgiver som parten i praksis har fjernet sin kontroll eller innflytelse over med hensyn til omfattede anskaffelser.
3. En parts kontroll eller innflytelse over en oppdragsgivers omfattede anskaffelser antas for i praksis å være fjernet dersom oppdragsgiveren er utsatt for konkurranse på markeder som det ikke er begrenset adgang til.
4. Den andre parten kan gjøre innsigelse mot endringen nevnt i nr. 1 bokstav a) dersom den bestrider
   (a) at en kompenserende justering som er tilbudt i henhold til nr. 1 bokstav b), er tilstrekkelig til å opprettholde de gjensidig avtalte markedsadgangsforpliktelsene på et sammenlignbart nivå, eller
   (b) at endringen omfatter en oppdragsgiver som parten i praksis har fjernet sin kontroll eller innflytelse over i henhold til nr. 2.

5. Den andre parten skal gjøre innsigelse skriftlig innen 45 dager etter å ha blitt underrettet som nevnt i nr. 1 bokstav a) eller anses for å ha godtatt den kompenserende justeringen eller endringen, herunder med hensyn til kapittel [Tvisteløsning].

Artikkel 6.14

Rettelser

1. En part som har til hensikt å rette et tillegg (TBD) til vedlegg (Offentlige anskaffelser), skal underrette den andre parten skriftlig om dette.
2. Følgende endringer av et tillegg til vedlegg (Offentlige anskaffelser) skal anses som en rettelse, forutsatt at de ikke berører de gjensidig avtalte markedsadgangsforpliktelsene fastsatt i dette kapitlet:

   (a) En endring i navnet på en oppdragsgiver.
   (b) En sammenslutning mellom to eller flere oppdragsgivere som er oppført i nevnte tillegg.
   (c) Oppdeling av en oppdragsgiver som er oppført i nevnte tillegg, i to eller flere oppdragsgivere som føyes til listen over oppdragsgivere i samme tillegg.

3. A Party may notify the other Party of an objection to a proposed rectification within 45 days from having received the notification. A Party submitting an objection shall set out the reasons for considering the proposed rectification not as a change provided for in paragraph 1, and describe the effect of the proposed rectification on the mutually agreed market access commitments provided for in this Chapter. If no such objection is submitted in writing within 45 days after having received the notification, the Party shall be deemed to have agreed to the proposed rectification.

Article 6.15

Further Negotiations

In case a Party in the future offers a non-party additional benefits with regard to its respective government procurement market access coverage agreed under this Chapter, it shall agree, upon request of another Party, to enter into negotiations with a view to extending coverage under this Chapter on a reciprocal basis.

Chapter 7

Intellectual property[62]

Section 7.1

General provisions

Article 7.1

Objectives

The objectives of this Chapter are to:

(a) facilitate the production, provision and commercialisation of innovative and creative products and services between the Parties by reducing distortions and impediments to such trade, thereby contributing to a more sustainable and inclusive economy; and

(b) ensure an adequate effective and non-discriminatory level of protection and enforcement of intellectual property rights.

[62] Pursuant to Article [XX – Trade and Economic Relations Governed by this Agreement], any matter pertaining to patents, including the articles on [list the relevant article: patents and public health; ii) patents; iii) SPCs; and iv) the applicable provisions under the enforcement section], as well as to geographical indications [list the relevant articles] in this Agreement shall not apply to Liechtenstein.

3. En part kan underrette den andre parten om innsigelser mot en foreslått rettelse innen 45 dager etter å ha mottatt underretningen. En part som gjør innsigelse, skal angi årsakene til at den ikke anser den foreslåtte rettelsen som en endring i henhold til nr. 1, og beskrive virkningen av den foreslåtte rettelsen på de gjensidig avtalte markedsadgangsforpliktelsene omhandlet i dette kapitlet. Dersom ingen slik innsigelse framsettes skriftlig innen 45 dager etter at underretningen er mottatt, skal parten anses for å ha samtykket i den foreslåtte rettelsen.

Artikkel 6.15

Videre forhandlinger

Dersom en part i framtiden tilbyr en ikke-part ytterligere fordeler med hensyn til omfanget av adgangen til sitt respektive marked for offentlige anskaffelser som avtalt i henhold til dette kapitlet, skal den på anmodning fra en annen part samtykke i å innlede forhandlinger med sikte på å utvide dekningsomfanget i henhold til dette kapitlet på gjensidig grunnlag.

Kapittel 7

Immaterialrett[62]

Avsnitt 7.1

Generelle bestemmelser

Artikkel 7.1

Formål

Formålene med dette kapitlet er å

(a) lette produksjon, levering og markedsføring mellom partene av innovative og kreative produkter og tjenester ved å redusere vridninger og hindringer for denne handelen og dermed bidra til en mer bærekraftig og inkluderende økonomi, og

(b) sikre et tilstrekkelig effektivt og ikke-diskriminerende nivå for beskyttelse og håndheving av immaterialrettigheter.

[62] I henhold til artikkel [XX – henvis til den generelle delen av den generelle bestemmelsen i avtalen] får saker som gjelder patenter, herunder artiklene om [list opp relevante artikler: patenter og folkehelse, ii) patenter, iii) SPC-er og iv) relevante bestemmelser under håndhevingsavsnittet] og geografiske betegnelser [angi relevante artikler], i denne avtalen, ikke anvendelse for Liechtenstein.

Article 7.2

Scope

1. This Chapter shall complement the rights and obligations of each Party under the TRIPS Agreement and other international treaties in the field of intellectual property to which they are parties.
2. This Chapter does not preclude either Party from introducing more extensive protection and enforcement of intellectual property rights than required under this Chapter, provided that such protection and enforcement does not contravene this Chapter.

Article 7.3

Definitions

For the purposes of this Chapter, the following definitions apply:

(a) "Paris Convention" means the Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 20 March 1883, as last revised at Stockholm on 14 July 1967;

(b) "Berne Convention" means the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works of 9 September 1886 revised at Paris on 24 July 1971 and amended on 28 September 1979;

(c) "Rome Convention" means the International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations done at Rome on 26 October 1961;

(d) "WIPO" means the World Intellectual Property Organisation;

(e) "intellectual property rights" means copyrights, including the protection of computer programmes and compilations of data, as well as related rights, trademarks for goods and services, geographical indications for goods, and indications of source for goods and services, industrial designs, patents, plant varieties, topographies of integrated circuits, as well as undisclosed information;

(f) "national" means, in respect of the relevant intellectual property right, a person of a Party that would meet the criteria for eligibility for protection provided for in the TRIPS Agreement and multilateral agreements concluded and administered under the auspices of WIPO, to which a Party is a contracting party.

Artikkel 7.2

Virkeområde

1. Denne avdelingen skal utfylle hver enkelt parts rettigheter og plikter i henhold til TRIPS-avtalen og andre internasjonale traktater på området immaterialrett som de er parter i.

2. Denne avdelingen er ikke til hinder for at en av partene innfører mer omfattende beskyttelse og håndheving av immaterialrettigheter enn det som kreves i henhold til denne avdelingen, forutsatt at slik beskyttelse og håndheving ikke strider mot denne avdelingen.

Artikkel 7.3

Definisjoner

I denne avdelingen menes med

(a) «Paris-konvensjonen» Paris-konvensjonen angående beskyttelse av den industrielle eiendomsrett av 20. mars 1883, sist revidert i Stockholm 14. juli 1967,

(b) «Bern-konvensjonen» Bern-konvensjonen til beskyttelse av litterære og kunstneriske verk av 9. september 1886, revidert i Paris 24. juli 1971 og endret 28. september 1979,

(c) «Romakonvensjonen» den internasjonale konvensjonen om vern av utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsvirksomheter utferdiget i Roma 26. oktober 1961,

(d) «WIPO» World Intellectual Property Organisation (Den internasjonale immaterialrettsorganisasjonen),

(e) «immaterialrettigheter» opphavsrettigheter, herunder beskyttelse av dataprogrammer og samlinger av data samt nærstående rettigheter, varemerker for varer og tjenester, geografiske betegnelser for varer og betegnelser for opprinnelsesangivelser for varer og tjenester, design, patenter, plantesorter, kretsmønster og fortrolig informasjon,

(f) «borger», med hensyn til relevant immaterialrettighet, en person fra en part som vil oppfylle kriteriene for å omfattes av beskyttelsen i TRIPS-avtalen og multilaterale avtaler inngått og administrert i regi av WIPO, som en part er avtalepart i.

Article 7.4

International Agreements

1. Subject to paragraph 2 the Parties affirm their commitment to comply with the international agreements to which they are party:
   (a) the TRIPS Agreement;
   (b) the Rome Convention;
   (c) the Berne Convention;
   (d) Paris Convention.
   (e) the WIPO Copyright Treaty, adopted at Geneva on 20 December 1996;
   (f) the WIPO Performances and Phonograms Treaty, adopted at Geneva on 20 December 1996;
   (g) Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure;
   (h) the Protocol Relating to the Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks, adopted at Madrid on 27 June 1989, as last amended on 12 November 2007;
   (i) the Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired or Otherwise Print Disabled, adopted at Marrakesh on 27 June 2013;
   (j) the Geneva Act of the Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs, adopted at Geneva on 2 July 1999;
   (k) the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants, done at Paris on 2 December 1978 or 1991;[63]
   (l) the European Patent Convention of 5 October 1973 as revised by the Act revising Article 63 EPC on 17 December 1991 and the Act revising the EPC of 29 November 2000.
2. If a Party to this agreement is not a party to one or more of the multilateral agreements listed in paragraph (1), then that Party affirms the substantive standards of any listed agree-

[63] Liechtenstein is not yet a party to the Convention for the Protection of New Varieties of Plants. The obligation with regard to [subparagraph (j) of paragraph 1 and paragraph 2 of article [International agreements]] shall become applicable to Liechtenstein once it has become a party to the Convention.

Artikkel 7.4

Internasjonale avtaler

1. Med forbehold for nr. 2 bekrefter partene sin forpliktelse til å overholde internasjonale avtaler som de er part i:
   (a) TRIPS-avtalen.
   (b) Roma-konvensjonen.
   (c) Bern-konvensjonen.
   (d) WIPO-traktaten om opphavsrett, vedtatt i Genève 20. desember 1996.
   (e) WIPO-traktaten om framføringer og fonogrammer, vedtatt i Genève 20. desember 1996.
   (f) Budapest-konvensjonen om internasjonal anerkjennelse av deponering av mikroorganismer i forbindelse med behandling av patentsaker.
   (g) Protokoll til Madrid-overenskomsten om den internasjonale registrering av varemerker, vedtatt i Madrid 27. juni 1989, sist endret 12. november 2007.
   (h) Marrakech-traktaten om tilgang til utgitte åndsverk for blinde og synshemmede (heretter kalt «Marrakech-traktaten»), undertegnet i Marrakech 27. juni 2013.
   (i) Genève-avtalen til Haag-overenskomsten om internasjonal registrering av design, vedtatt i Genève 2. juli 1999.
   (j) Internasjonal konvensjon om vern av nye plantesorter, utferdiget i Paris 2. desember 1978 eller 1991.[63]
   (k) Den europeiske patentkonvensjonen av 5. oktober 1973, revidert ved akten om revisjon av artikkel 63 EPC av 17. desember 1991 og ved akten om revisjon av EPC av 29. november 2000.
   (l) Paris-konvensjonen.
2. Dersom en part i denne avtalen ikke er part i én eller flere av de multilaterale avtalene nevnt i nr. 1, bekrefter denne parten sin forpliktelse til overholdelse av de materielle standardene i

[63] Liechtenstein er ennå ikke part i konvensjonen om vern av nye plantesorter. Forpliktelsen med hensyn til [nr. 1 bokstav j) og nr. 2 i artikkel [Internasjonale avtaler]] får anvendelse for Liechtenstein når det blir part i konvensjonen.

ment or agreements to which it is not a party.

3. Each Party shall make all reasonable efforts to ratify or accede to the following international agreements, provided they are not already parties to them:
   (a) the Beijing Treaty on Audiovisual Performances, adopted at Beijing on 24 June 2012;
   (b) the Singapore Treaty on the Law of Trademarks adopted at Singapore on 27 March 2006.

Article 7.5

Exhaustion

This Chapter does not affect the freedom of the parties to determine whether and under what conditions the exhaustion of intellectual property rights applies.

Article 7.6

National Treatment

1. In respect of all categories of intellectual property covered by this Chapter, each Party shall accord to the nationals of the other Party treatment no less favourable than the treatment it accords to its own nationals with regard to the protection of intellectual property subject where applicable to the exceptions already provided for in, respectively, the Paris Convention, the Berne Convention, the Rome Convention and the Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits, done at Washington on 26 May 1989. In respect of performers, producers of phonograms and broadcasting organisations, this obligation only applies in respect of the rights provided for under this Agreement.
2. For the purposes of paragraph 1 of this Article, "protection" shall include matters affecting the availability, acquisition, scope, maintenance, and enforcement of intellectual property rights as well as matters affecting the use of intellectual property rights specifically addressed in this Chapter, including measures to prevent the circumvention of effective technological measures as referred to in Article X.16 [Protection of technological measures] and measures concerning rights management information as referred to in Article X.17 [Obligations concerning rights management information].
3. A Party may avail itself of the exceptions permitted pursuant to paragraph 1 in relation to its judicial and administrative procedures,

én eller flere oppførte avtaler som parten ikke er part i.

3. Hver part skal gjøre sitt ytterste for å ratifisere eller tiltre følgende internasjonale avtaler, dersom de ikke allerede er parter i dem:
   (a) Beijing-traktaten om audiovisuelle framføringer, vedtatt i Beijing 24. juni 2012.
   (b) Singapore-traktaten om varemerkerett, vedtatt i Singapore 27. mars 2006.

Artikkel 7.5

Konsumpsjon

Denne avdelingen berører ikke partenes frihet til å avgjøre hvorvidt og på hvilke vilkår konsumpsjon av immaterialrettigheter finner sted.

Artikkel 7.6

Nasjonal behandling

1. For alle kategorier av immaterialrettigheter som omfattes av denne avdelingen, skal hver part gi den andre partens borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den behandlingen den gir sine egne borgere med hensyn til beskyttelse av immaterialrettigheter, eventuelt med de unntakene som allerede er fastsatt i henholdsvis Paris-konvensjonen, Bern-konvensjonen, Roma-konvensjonen og Traktaten om immateriell eiendom med hensyn til integrerte kretser vedtatt i Washington 26. mai 1989. For utøvende kunstnere, produsenter av lydopptak og kringkastingsorganisasjoner gjelder denne plikten bare med hensyn til rettigheter fastsatt i denne avtalen.
2. For formålene i nr. 1 i denne artikkelen omfatter «beskyttelse» også spørsmål som påvirker tilgjengelighet, erverv, omfang, opprettholdelse og håndheving av immaterialrettigheter samt spørsmål som vedrører bruken av immaterialrettigheter som omhandles særskilt i denne avdelingen, herunder tiltak for å hindre omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer som nevnt i artikkel IP.16 [Tekniske beskyttelsessystemer] og tiltak vedrørende opplysninger om rettighetsforvaltning som nevnt i artikkel IP.17 [Forpliktelser vedrørende rettighetsinformasjon].
3. En part kan benytte seg av de unntakene som er tillatt i henhold til nr. 1, i forbindelse med sine rettslige og administrative prosedyrer,

including requiring a national of the other Party to designate an address for service in its territory, or to appoint an agent in its territory, if such exceptions are:
(a) necessary to secure compliance with the Party's laws or regulations which are not inconsistent with this Chapter; or
(b) not applied in a manner which would constitute a disguised restriction on trade.
4. Paragraph 1 does not apply to procedures provided in multilateral agreements concluded under the auspices of WIPO relating to the acquisition or maintenance of intellectual property rights.

herunder kreve at en borger fra den andre parten angir en tjenesteadresse på dens territorium eller utpeker en agent på dens territorium, dersom slike unntak
(a) er nødvendige for å sikre overholdelse av partens lover eller forskrifter som ikke er i strid med denne avdelingen, eller
(b) ikke brukes på en måte som kan utgjøre en skjult handelshindring.
4. Nr. 1 får ikke anvendelse på prosedyrer fastsatt i multilaterale avtaler inngått i regi av WIPO om erverv eller opprettholdelse av immaterialrettigheter.

Section 7.2

Standards concerning intellectual property rights

SUB-Section 7.2.1

Copyright and related rights

Article 7.7

Authors

Each Party shall provide authors with the exclusive right to authorise or prohibit:
(a) direct or indirect, temporary or permanent reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of their works;
(b) any form of distribution to the public by sale or otherwise of the original of their works or of copies thereof;
(c) any communication to the public of their works by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them;
(d) except in relation to buildings or works of applied art, the commercial rental to the public of originals or copies of their works.

Avsnitt 7.2

Standarder for immaterialrettigheter

Underavsnitt 7.2.1:

Opphavsrett og nærstående rettigheter

Artikkel 7.7

Opphavere

Hver part skal gi opphavere enerett til å tillate eller forby
(a) direkte eller indirekte, midlertidig eller varig reproduksjon av verkene, helt eller delvis, ved ethvert middel og i enhver form,
(b) enhver form for spredning til allmennheten ved salg eller på annen måte av originalen av deres verker eller kopier av dem,
(c) enhver overføring til allmennheten av deres verker, over tråd eller trådløst, herunder tilgjengeliggjøring av deres verker for allmennheten på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt,
(d) unntatt for bygninger eller brukskunst, kommersiell utleie til allmennheten av originaler eller kopier av verkene.

Article 7.8

Performers

Each Party shall provide performers with the exclusive right to authorise or prohibit:
(a) the fixation of their performances;
(b) the direct or indirect, temporary or permanent reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of fixations of their performances;
(c) the distribution to the public, by sale or otherwise, of the fixations of their performances;

Artikkel 7.8

Utøvende kunstnere

Hver part skal gi utøvende kunstnere enerett til å tillate eller forby
(a) opptak av deres framføringer,
(b) direkte eller indirekte, midlertidig eller varig reproduksjon av opptak eller framføringer, helt eller delvis, ved ethvert middel og i enhver form,
(c) spredning til allmennheten ved salg eller på annen måte av opptak av deres framføringer,

(d) the making available to the public of fixations of their performances, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them;
(e) the broadcasting by wireless means and the communication to the public of their performances, except where the performance is itself already a broadcast performance or is made from a fixation;
(f) the commercial rental to the public of the fixation of their performances.

(d) tilgjengeliggjøring for allmennheten av opptak av deres framføringer, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt,
(e) trådløs kringkasting og overføring til allmennheten av deres framføringer, unntatt når selve framføringen er en kringkasting eller skjer på grunnlag av et opptak,
(f) kommersiell utleie til allmennheten av opptak av deres framføringer.

Article 7.9

Producers of Phonograms

Each Party shall provide phonogram producers with the exclusive right to authorise or prohibit:
(a) the direct or indirect, temporary or permanent, reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of their phonograms;
(b) the distribution to the public, by sale or otherwise, of their phonograms, including copies thereof;
(c) the making available to the public of their phonograms, by wire or wireless means, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them;
(d) the commercial rental of their phonograms to the public.

Artikkel 7.9

Produsenter av lydopptak

Hver part skal gi produsenter av lydopptak enerett til å tillate eller forby
(a) direkte eller indirekte, midlertidig eller varig reproduksjon av lydopptak, helt eller delvis, ved ethvert middel og i enhver form,
(b) spredning til allmennheten ved salg eller på annen måte av lydopptak, herunder kopier av dem,
(c) tilgjengeliggjøring for allmennheten av lydopptak, over tråd eller trådløst, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt,
(d) kommersiell utleie av deres lydopptak til allmennheten.

Article 7.10

Broadcasting Organisations

Each Party shall provide broadcasting organisations with the exclusive right to authorise or prohibit:
(a) the fixation of their broadcasts, whether these broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite;
(b) the direct or indirect, temporary or permanent reproduction by any means and in any form, in whole or in part, of fixations of their broadcasts, whether those broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite;
(c) the making available to the public, by wire or wireless means, of fixations of their broadcasts, whether those broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite, in such a way that members of the public may access them from a place and at a time individually chosen by them;

Artikkel 7.10

Kringkastingsforetak

Hver part skal gi kringkastingsforetak enerett til å tillate eller forby
(a) opptak av deres sendinger, enten de sendes over tråd eller trådløst, herunder via kabel eller satellitt,
(b) direkte eller indirekte, midlertidig eller varig reproduksjon, helt eller delvis, ved ethvert middel og i enhver form, av opptak av deres sendinger, enten de sendes over tråd eller trådløst, herunder via kabel eller satellitt,
(c) tilgjengeliggjøring for allmennheten av opptak av deres sendinger via kabel eller trådløst, enten de sendes over tråd eller trådløst, herunder via kabel eller satellitt, på en slik måte at allmennheten kan få tilgang til dem fra et selvvalgt sted og på et selvvalgt tidspunkt,

(d) the distribution to the public, by sale or otherwise, of fixations, including copies thereof, of their broadcasts, whether these broadcasts are transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite;
(e) the rebroadcasting of their broadcasts by wireless means, as well as the communication to the public of their broadcasts if such communication is made in places accessible to the public against payment of an entrance fee.

Article 7.11

Broadcasting and Communication to the Public of Phonograms Published for commercial Purposes

1. Each Party shall provide a right in order to ensure that a single equitable remuneration is paid by the user to the performers and producers of phonograms, if a phonogram published for commercial purposes, or a reproduction of such phonogram, is used for broadcasting or any communication to the public.
2. Each Party shall ensure that the single equitable remuneration is shared between the relevant performers and phonogram producers. Each Party may enact legislation that, in the absence of an agreement between performers and producers of phonograms, sets the terms according to which performers and producers of phonograms shall share the single equitable remuneration.
3. Each Party may grant more extensive rights, as regards the broadcasting and communication to the public of phonograms published for commercial purposes, to performers and producers of phonograms.

Article 7.12

Term of Protection

1. The rights of an author of a work shall run for the life of the author and for 70 years after the author's death, irrespective of the date when the work is lawfully made available to the public.
2. For the purpose of implementing paragraph 1, each Party may provide for specific rules on the calculation of the term of protection of musical composition with words, works of joint authorship as well as cinematographic or audiovisual works. Each Party may provide for specific rules on the calculation of the term of protection of anonymous or pseudonymous works.

(d) spredning til allmennheten, ved salg eller på annen måte, av opptak av deres sendinger, enten de sendes over tråd eller trådløst, herunder via kabel eller satellitt,

(e) trådløs videresending av deres sendinger samt overføring til allmennheten av deres sendinger dersom denne overføringen skjer på steder som er åpne for allmennheten mot betaling av inngangspenger.

Artikkel 7.11

Kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak produsert i ervervsøyemed

1. Hver part skal fastsette en rettighet som sikrer at brukeren betaler et samlet rimelig vederlag til de utøvende kunstnerne og produsentene av lydopptak dersom et lydopptak som utgis i ervervsøyemed, eller reproduksjon av et slikt lydopptak, brukes til kringkasting eller til overføring til allmennheten.
2. Hver part skal sikre at det samlede rimelige vederlaget deles mellom de berørte utøvende kunstnerne og produsentene av lydopptak. Hver part kan vedta lovgivning som i mangel av en avtale mellom utøvende kunstnere og produsenter av lydopptak fastsetter vilkårene for de utøvende kunstnernes og produsentene av lydopptaks deling av det samlede rimelige vederlaget.
3. Hver part kan med hensyn til kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak som utgis i ervervsøyemed, gi mer omfattende rettigheter til utøvende kunstnere og produsenter av lydopptak.

Artikkel 7.12

Vernetid

1. Opphavsretten til et verks opphaver skal vare ut opphaverens levetid og 70 år etter vedkommendes død, uansett fra hvilken dato verket lovlig ble gjort tilgjengelig for allmennheten.

2. For formålene i nr. 1 kan hver part fastsette særlige regler for beregning av vernetiden for musikkstykker med ord, fellesverk og filmverk eller audiovisuelle verk. Hver part kan fastsette særlige regler for beregning av vernetiden for anonyme eller pseudonyme verk.

3. The rights of broadcasting organisations shall expire 50 years after the first transmission of a broadcast, whether this broadcast is transmitted by wire or over the air, including by cable or satellite.
4. The rights of performers for their performances otherwise than in phonograms shall expire 50 years after the date of the fixation of the performance or, if lawfully published or lawfully communicated to the public during this time, 50 years from the first such publication or communication to the public, whichever is the earlier.
5. The rights of performers for their performances fixed in phonograms shall expire 50 years after the date of fixation of the performance or, if lawfully published or lawfully communicated to the public during this time, 70 years from such act, whichever is the earlier.
6. The rights of producers of phonograms shall expire 50 years after the fixation is made or, if lawfully published to the public during this time, 70 years from such publication. In the absence of a lawful publication, if the phonogram has been lawfully communicated to the public during this time, the term of protection shall be 70 years from such act of communication. Each Party may provide for effective measures in order to ensure that the profit generated during the 20 years of protection beyond 50 years is shared fairly between the performers and the producers of phonograms.
7. The terms laid down in this Article shall be counted from the first of January of the year following the year of the event which gives rise to them.
8. Each Party may provide for longer terms of protection than those provided for in this Article.

3. Kringkastingsforetaks rettigheter skal opphøre 50 år etter første overføring av en kringkastingssending, uansett om denne kringkastingssendingen overføres over tråd eller trådløst, herunder via kabel eller satellitt.
4. Rettighetene til utøvende kunstnere for deres framføringer annet enn i lydopptak skal utløpe 50 år etter datoen for opptaket av framføringen eller, dersom dette er lovlig utgitt eller lovlig overført til allmennheten i løpet av denne tiden, 50 år fra første slike utgivelse eller overføring, alt etter hvilken dato som kommer først.
5. Rettighetene til utøvende kunstnere for deres framføringer i lydopptak skal utløpe 50 år etter datoen for opptaket av framføringen eller, dersom dette er lovlig utgitt eller lovlig overført til allmennheten i løpet av denne tiden, 70 år fra en slik handling, alt etter hvilken dato som kommer først.
6. Rettighetene til produsenter av lydopptak skal utløpe 50 år etter at opptaket er gjort, eller, dersom det er lovlig utgitt i løpet av denne tiden, 70 år fra slik utgivelse. Dersom lydopptaket ikke er lovlig utgitt, men lovlig overført til allmennheten i løpet av denne tiden, er vernetiden 70 år fra en slik overføring. Hvert part kan vedta effektive tiltak for å sikre at fortjenesten som genereres i løpet av de 20 årene med beskyttelse utover 50 år, deles rettferdig mellom de utøvende kunstnerne og produsentene av lydopptak.
7. Vernetid som er fastsatt i denne artikkelen, beregnes fra 1. januar i året som følger etter den hendelsen som gir opphav til vernetidene.
8. Hver part kan fastsette lengre vernetid enn det som er fastsatt i denne artikkelen.

Article 7.13

Resale Right

1. Each Party shall provide, for the benefit of the author of an original work of graphic or plastic art, a resale right, to be defined as an inalienable right, which cannot be waived, even in advance, to receive a royalty based on the sale price obtained for any resale of the work, subsequent to the first transfer of the work by the author.
2. The right referred to in paragraph 1 shall apply to all acts of resale involving as sellers, buyers or intermediaries art market profes-

Artikkel 7.13

Følgerett ved videresalg

1. Hver part skal, til fordel for opphaveren av et originalt kunstverk, fastsette en følgerett, som defineres som en umistelig rett som ikke kan gis avkall på, heller ikke på forhånd, til å motta vederlag på grunnlag av salgsprisen som oppnås ved ethvert videresalg etter opphaverens første avhending av verket.
2. Retten nevnt i nr. 1 får anvendelse på alt videresalg der profesjonelle aktører på kunstmarkedet er involvert som selgere, kjøpere eller

sionals, such as salesrooms, art galleries and, in general, any dealers in works of art.

3. Each Party may provide that the right referred to in paragraph 1 shall not apply to acts of resale, where the seller has acquired the work directly from the author less than three years before that resale and where the resale price does not exceed a certain minimum amount.
4. The procedure for collection of the remuneration and their amounts shall be determined by the law of each Party.

formidlere, herunder auksjonshus, kunstgallerier og generelt alle kunsthandlere.

3. Hver part kan fastsette at retten nevnt i nr. 1 ikke får anvendelse på videresalg når selgeren har ervervet verket direkte fra opphaveren mindre enn tre år før videresalget og salgsprisen ikke overstiger et visst minstebeløp.
4. Framgangsmåten for innkreving av vederlag samt vederlagsbeløpene skal fastsettes i den enkelte parts lovgivning.

Article 7.14

Collective Management of Rights

1. The Parties shall promote cooperation between their respective collective management organisations for the purpose of fostering the availability of works and other protected subject matter in their respective territories and the transfer of rights revenue between the respective collective management organisations for the use of such works or other protected subject matter.
2. The Parties shall promote the transparency of collective management organisations, in particular regarding the rights revenue they collect, the deductions they apply to the rights revenue they collect, the use of the rights revenue collected, the distribution policy and their repertoire.
3. The Parties shall endeavour to facilitate arrangements between their respective collective management organisations on non-discriminatory treatment of right holders whose rights these organisations manage under representation agreements.
4. The Parties shall cooperate to support the collective management organisations established in their territory and representing another collective management organisation established in the territory of the other Party by way of a representation agreement with a view to ensuring that they accurately, regularly and diligently pay amounts owed to the represented collective management organisations and provide the represented collective management organisation with the information on the amount of rights revenue collected on its behalf and any deductions made to that rights revenue.

Artikkel 7.14

Kollektiv rettighetsforvaltning

1. Partene skal fremme samarbeid mellom sine respektive organisasjoner for kollektiv forvaltning med sikte på å fremme tilgjengeligheten av verk og annet beskyttet materiale på deres respektive territorier og overføring av inntekter fra rettigheter mellom de respektive organisasjonene for kollektiv forvaltning for bruk av slike verk eller annet beskyttet materiale.
2. Partene skal fremme åpenhet omkring organisasjoner for kollektiv forvaltning, særlig med hensyn til de rettighetsinntektene de innkrever, de fradragene de anvender på de rettighetsinntektene de innkrever, bruken av de innkrevde rettighetsinntektene, distribusjonspolitikken og repertoaret.
3. Partene skal bestrebe seg på å legge til rette for ordninger mellom deres respektive organisasjoner for kollektiv forvaltning med hensyn til likebehandling av rettighetshavere hvis rettigheter disse organisasjonene forvalter i henhold til representasjonsavtaler.
4. Partene skal samarbeide for å støtte de organisasjonene for kollektiv forvaltning som er etablert på deres territorium, og som representerer en annen organisasjon for kollektiv forvaltning som er etablert på den andre partens territorium gjennom en representasjonsavtale, for å sikre at de nøyaktig, regelmessig og behørig betaler skyldige beløp til de representerte organisasjonene for kollektiv forvaltning, og gir den representerte organisasjonen for kollektiv forvaltning opplysninger om de rettighetsinntektene som er innkrevd på dens vegne, samt eventuelle fradrag i disse inntektene.

Article 7.15

Exceptions and Limitations

Each Party shall confine limitations or exceptions to the rights set out in Articles IP.7 [Authors] to IP.11 Article [Broadcasting and communication to the public of phonograms published for commercial purposes] to certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work or other subject-matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the right holders.

Artikkel 7.15

Unntak og begrensninger

Hver part skal avgrense begrensningene eller unntakene fra rettighetene fastsatt i artikkel IP.7 [Opphavere] til IP.11 [Kringkasting og overføring til allmennheten av lydopptak som utgis i ervervsøyemed] til visse særtilfeller som ikke er i strid med normal utnyttelse av verket eller annet beskyttet materiale, og som ikke griper urimelig inn i rettighetshavernes rettmessige interesser.

Article 7.16

Protection of Technological Measures

1. Each Party shall provide adequate legal protection against the circumvention of any effective technological measures, which the person concerned carries out in the knowledge, or with reasonable grounds to know, that he or she is pursuing that objective. Each Party may provide for a specific regime for legal protection of technological measures used to protect computer programs.
2. Each Party shall provide adequate legal protection against the manufacture, import, distribution, sale, rental, advertisement for sale or rental, or possession for commercial purposes of devices, products or components or the provision of services which:
   (a) are promoted, advertised or marketed for the purpose of circumvention of;
   (b) have only a limited commercially significant purpose or use other than to circumvent; or
   (c) are primarily designed, produced, adapted or performed for the purpose of enabling or facilitating the circumvention of, any effective technological measures.
3. For the purposes of this Sub-Section, the expression "technological measures" means any technology, device or component that, in the normal course of its operation, is designed to prevent or restrict acts, in respect of works or other subject-matter, which are not authorised by the right holder of any copyright or related right covered by this Sub-Section. Technological measures shall be deemed "effective" where the use of a protected work or other subject matter is controlled by the right holders through application of an access control or protection process, such as encryption, scrambling or other transformation of the

Artikkel 7.16

Tekniske beskyttelsessystemer

1. Hver part skal fastsette hensiktsmessig rettslig vern mot omgåelse av ethvert teknisk beskyttelsessystem som en person foretar selv om vedkommende vet, eller har rimelig grunnlag for å vite, at dette er formålet. Hver part kan fastsette en særlig ordning for rettslig vern av tekniske beskyttelsessystemer som brukes til å beskytte datamaskinprogrammer.
2. Hver part skal fastsette hensiktsmessig rettslig vern mot framstilling, import, spredning, salg, utleie, reklame for salg eller utleie, eller besittelse i ervervsøyemed, av innretninger, produkter eller komponenter eller tjenesteyting som
   (a) er gjenstand for salgsfremmende tiltak, reklame eller markedsføring med henblikk på omgåelse av,
   (b) bare i begrenset grad har annet kommersielt formål eller annet bruksområde enn å omgå, eller
   (c) hovedsakelig er konstruert, produsert, tilpasset eller utført for det formål å muliggjøre eller lette omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer.
3. I dette avsnittet menes med «tekniske beskyttelsessystemer» enhver teknologi, innretning eller komponent som ved normal bruk er beregnet på å hindre eller avgrense handlinger, med hensyn til verk eller annet beskyttet materiale, som ikke er tillatt av innehaveren av opphavsretten eller en opphavsrettsbeslektet rettighet som omfattes av dette avsnittet. Tekniske beskyttelsessystemer skal anses som virkningsfulle når bruken av et beskyttet verk eller annet beskyttet materiale kontrolleres av rettighetshaverne ved bruk av tilgangskontroll eller en beskyttelsesprosess, for eksempel kryptering, koding eller annen

work or other subject-matter or a copy control mechanism, which achieves the protection objective.

4. Notwithstanding the legal protection provided for in paragraph 1 of this Article, each Party may take appropriate measures, as necessary, to ensure that the adequate legal protection against the circumvention of effective technological measures provided for in accordance with this Article does not prevent beneficiaries of exceptions or limitations provided for in accordance with Article X.15 [Exceptions and limitations] from enjoying such exceptions or limitations.

omgjøring av verket eller det andre beskyttede materialet, eller en kopikontrollmekanisme som sikrer at beskyttelse oppnås.

4. Uten hensyn til det rettslige vernet som er fastsatt i nr. 1 i denne artikkelen, kan hver part ved behov treffe egnede tiltak for å sikre at det hensiktsmessige rettslige vernet mot omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer som er fastsatt i samsvar med denne artikkelen, ikke hindrer dem som er berettiget til unntak eller begrensninger fastsatt i samsvar med artikkel IP.15 [Unntak og begrensninger], i å benytte slike unntak eller begrensninger.

Article 7.17

Obligations Concerning Rights Management Information

1. Each Party shall provide adequate legal protection against any person knowingly performing without authority any of the following acts:

   (a) the removal or alteration of any electronic rights-management information;
   (b) the distribution, importation for distribution, broadcasting, communication or making available to the public of works or other subject-matter protected pursuant to this Sub-Section from which electronic rights-management information has been removed or altered without authority;

2. If such person knows, or has reasonable grounds to know, that by so doing he or she is inducing, enabling, facilitating or concealing an infringement of any copyright or any related rights as provided by the law of a Party.

3. For the purposes of this Article, "rights-management information" means any information provided by right holders which identifies the work or other subject-matter referred to in this Article, the author or any other right holder, or information about the terms and conditions of use of the work or other subject-matter, and any numbers or codes that represent such information.
4. Paragraph 2 applies if any of these items of information is associated with a copy of, or appears in connection with the communication to the public of, a work or other subject-matter referred to in this Article.

Artikkel 7.17

Forpliktelser med hensyn til rettighetsinformasjon

1. Hver part skal fastsette hensiktsmessig rettslig vern mot enhver person som bevisst og uten tillatelse utfører en av følgende handlinger:
   (a) Fjerning eller endring av elektronisk rettighetsinformasjon.
   (b) Spredning, import for spredning, kringkasting, overføring til eller tilgjengeliggjøring for allmennheten av verk eller annet materiale som er beskyttet i henhold til dette avsnittet, og der elektronisk rettighetsinformasjon er fjernet eller endret uten tillatelse,

2. når personen vet eller har rimelig grunnlag for å vite at vedkommende ved å gjøre dette vil forårsake, muliggjøre, lette eller skjule et inngrep i en opphavsrettighet eller en opphavsrettsbeslektet rettighet fastsatt ved lov av en part.
3. I denne artikkelen menes med «rettighetsinformasjon» enhver opplysning gitt av rettighetshaverne som identifiserer verket eller annet beskyttet materiale nevnt i denne artikkelen, opphaveren eller en annen rettighetshaver; uttrykket omfatter også opplysninger om vilkårene for bruk av verket eller annet beskyttet materiale samt alle numre eller koder som utgjør slike opplysninger.
4. Nr. 2 får anvendelse dersom noen av disse opplysningene er knyttet til en kopi av eller forekommer i forbindelse med overføring til allmennheten av et verk eller annet beskyttet materiale nevnt i denne artikkelen.

SUB-Section 7.2.2

Trade marks

Article 7.18

Trade Mark Classification

Each Party shall maintain a trade mark classification system that is consistent with the Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks of 15 June 1957, as amended and revised.

Underavsnitt 7.2.2

Varemerker

Artikkel 7.18

Varemerkeklassifikasjon

Hver part skal opprettholde et varemerkeklassifikasjonssystem som er i samsvar med Nice-avtalen angående den internasjonale klassifisering av varer og tjenester for registrering av varemerker av 15. juni 1957, som endret og revidert.

Article 7.19

Signs of which a Registered Trade Mark May Consist

A trade mark may consist of any signs, in particular words, including personal names, or designs, letters, numerals, colours, the shape of goods or of the packaging of goods, or sounds, or any combination of such signs, provided that such signs are capable of:

(a) distinguishing the goods or services of one undertaking from those of other undertakings; and

(b) being represented on the respective trade mark registers of each Party, in a manner which enables the competent authorities and the public to determine the clear and precise subject matter of the protection afforded to its proprietor

Artikkel 7.19

Tegn som et registrert varemerke kan bestå av

Et varemerke kan bestå av ethvert tegn, særlig ord, herunder personnavn, eller figurer, bokstaver, tall, farger, varens form eller vareemballasjens form, eller lyd, eller en kombinasjon av slike, forutsatt at slike tegn er egnet til å

(a) skille varene eller tjenestene til ulike virksomheter fra hverandre, og

(b) bli gjengitt i de respektive varemerkeregistrene til hver part på en måte som gjør det mulig for kompetente myndigheter og allmennheten klart og entydig å fastslå gjenstanden for den beskyttelsen som innehaveren gis.

Article 7.20

Rights Conferred by a Registered Trade Mark

1. Each Party shall provide that the registration of a trade mark confers on the proprietor exclusive rights therein. The proprietor shall be entitled to prevent all third parties not having the proprietor's consent from using in the course of trade in relation to goods or services:
   (a) any sign which is identical with the registered trade mark in relation to goods or services which are identical with those for which the trade mark is registered;
   (b) any sign where, because of its identity with, or similarity to, the registered trade mark and the identity or similarity of the goods or services covered by this trade mark and the sign, there exists a likelihood of confusion on the part of the public, including the like-

Artikkel 7.20

Rettigheter som er knyttet til et registrert varemerke

1. Hver part skal fastsette at registreringen av et varemerke gir innehaveren enerett til det. Innehaveren skal ha rett til å hindre alle tredjeparter som ikke har innehaverens samtykke, i handel med varer eller tjenester, i å bruke
   (a) ethvert tegn som er identisk med det registrerte varemerket for varer eller tjenester som er identiske med dem som varemerket er registrert for,
   (b) ethvert tegn som er identisk med eller ligner det registrerte varemerket, for identiske eller lignende varer eller tjenester som varemerket omfatter, der det foreligger forvekslingsfare i det relevante markedet, herunder sannsynlighet for assosia-

lihood of association between the sign and the registered trade mark;

(c) any sign which is identical with, or similar to , the trade mark irrespective of whether it is used in relation to goods or services which are identical with, similar to, or not similar to, those for which the trade mark is registered where the latter has a reputation in the Parties and where use of that sign without due cause takes unfair advantage of, or is detrimental to, the distinctive character or the repute of the trade mark.

2. The rights described above shall not prejudice any existing prior rights, nor shall they affect the possibility of the Parties making rights available on the basis of use.
3. If the reproduction of a trade mark in a dictionary, encyclopaedia or similar reference work, in print or electronic form, gives the impression that it constitutes the generic name of the goods or services for which the trade mark is registered, the publisher of the work shall, at the request in writing of the proprietor of the trade mark, ensure that the reproduction of the trade mark is, without delay, and in the case of works in printed form at the latest in the next edition of the publication, accompanied by an indication that it is a registered trade mark.

sjon mellom tegnet og det registrerte varemerket,

(c) ethvert tegn som er identisk med eller ligner varemerket, uansett om det brukes i forbindelse med varer eller tjenester som er identiske med eller ligner eller ikke ligner dem som varemerket er registrert for, dersom dette varemerket er velkjent i partene, og der bruk av tegnet uten rimelig grunn vil dra utilbørlig fordel av, eller være til skade for, varemerkets særpreg eller anseelse.

2. Rettighetene beskrevet over berører ikke eksisterende eldre rettigheter, og berører heller ikke muligheten for at partene gjør rettigheter tilgjengelig på grunnlag av bruk.
3. Dersom gjengivelsen av et varemerke i en ordbok, et leksikon eller lignende oppslagsverk, i trykt eller elektronisk form, gir inntrykk av at det utgjør den generiske betegnelsen for de varene eller tjenestene som varemerket er registrert for, skal utgiveren av verket på skriftlig anmodning fra innehaveren av varemerket sørge for at gjengivelsen av varemerket, snarest mulig og for verker i trykt form senest i neste utgave av utgivelsen, ledsages av en opplysning om at det er et registrert varemerke.

Article 7.21

Registration Procedure

1. Each Party shall provide for a system for the registration of trade marks in which each final negative decision taken by the relevant trade mark administration shall be communicated in writing to the relevant party, duly reasoned and subject to appeal.
2. Each Party shall provide for the possibility for third parties to oppose trade mark applications or where appropriate, trade mark registrations.
3. Each Party shall provide for the possibility for third parties to apply for the invalidation or revocation of trade mark registrations. Such invalidation or revocation proceedings shall be adversarial.
4. Each Party shall provide a publicly available electronic database of trade mark applications and trade mark registrations.
5. Each Parties' trade mark application, processing, registration and maintenance systems may be provided electronically.

Artikkel 7.21

Registreringsprosedyre

1. Hver part skal sørge for et system for registrering av varemerker der alle endelige avslag som treffes av vedkommende varemerkemyndighet, skal meddeles den berørte part skriftlig, behørig begrunnet, og skal kunne påklages.
2. Hver part skal gi tredjeparter mulighet til å fremme innsigelse mot varemerkesøknader eller eventuelt varemerkeregistreringer.
3. Hver part skal gi tredjeparter mulighet til å søke om å få opphevet eller slettet en varemerkeregistrering. Slike prosedyrer for oppheving eller sletting skal være kontradiktoriske.
4. Hver part skal opprette en offentlig tilgjengelig elektronisk database over varemerkesøknader og varemerkeregistreringer.
5. Hver parts systemer for søknad, behandling, registrering og opprettholdelse av varemerker kan være elektroniske.

Article 7.22

Well-known Trade Marks

1. For the purpose of giving effect to protection of well-known trade marks, as referred to in Article 6*bis* of the Paris Convention and Article 16(2) and (3) of the TRIPS Agreement, each Party reaffirms the importance of, and shall be guided by the Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks, adopted by the Assembly of the Paris Union for the Protection of Industrial Property and the General Assembly of the WIPO at the Thirty-Fourth Series of Meetings of the Assemblies of the Member States of WIPO on 20 to 29 September 1999
2. No party may require, as a condition for determining that a trade mark is well known that the trade mark has been registered in that Party or in another jurisdiction, included on a list of well-known trade marks or given prior recognition as a well-known trade mark.

Artikkel 7.22

Velkjente varemerker

1. For å sikre vern av velkjente varemerker, som omhandlet i Paris-konvensjonens artikkel 6 b og artikkel 16 nr. 2 og 3 i TRIPS-avtalen, bekrefter hver part betydningen av, og skal følge, «Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks», vedtatt av Paris-unionens forsamling for vern av industriell eiendomsrett og WIPOs generalforsamling ved den 34. serien av møter av forsamlinger fra WIPO-medlemsstatene 20.–29. september 1999.
2. Partene kan ikke, som vilkår for å fastslå at et varemerke er velkjent, kreve at varemerket er registrert hos denne parten eller i en annen jurisdiksjon, er oppført på en liste over kjente varemerker eller er anerkjent på forhånd som et velkjent varemerke.

Article 7.23

Exceptions to the Rights Conferred by a Trade Mark

1. Each Party may provide for limited exceptions to the rights conferred by a trade mark such as the fair use of descriptive terms including geographical indications, and may provide other limited exceptions, provided such exceptions take account of the legitimate interests of the proprietor of the trade mark and of third parties.
2. The trade mark shall not entitle the proprietor to prohibit a third party from using, in the course of trade:
   (a) the name or address of the third party, where the third party is a natural person;
   (b) signs or indications concerning the kind, quality, quantity, intended purpose, value, geographical origin, the time of production of goods or of rendering of the service, or other characteristics of goods or services; or
   (c) the trade mark for the purpose of identifying or referring to goods or services as those of the proprietor of that trade mark, in particular where the use of that trade mark is necessary to indicate the intended purpose of a product or service, in particular as accessories or spare parts, provided the third party uses them in accordance with

Artikkel 7.23

Unntak fra rettigheter som er knyttet til et varemerke

1. Hver part kan fastsette begrensede unntak fra rettighetene knyttet til et varemerke, for eksempel rimelig bruk av beskrivende betegnelser, herunder geografiske betegnelser, og kan fastsette andre begrensede unntak, forutsatt at slike unntak tar hensyn til de rettmessige interessene til innehaveren av varemerket og til tredjeparter.
2. Varemerket skal ikke gi innehaveren rett til å forby at tredjeparter i næringsvirksomhet gjør bruk av
   (a) tredjepartens navn eller adresse, dersom vedkommende tredjepart er en fysisk person,
   (b) tegn eller betegnelser som angir varens eller tjenestens art, kvalitet, mengde, tiltenkte formål, verdi, geografiske opprinnelse, tiden for tilvirkningen av varen eller ytelsen av tjenesten eller andre egenskaper ved varer eller tjenester, eller
   (c) varemerket til å identifisere eller vise til varer eller tjenester som tilhørende innehaveren av dette varemerket, særlig dersom bruken av varemerket er nødvendig for å angi formålet med en vare eller en tjeneste, særlig som tilbehør eller reservedeler, forutsatt at tredjeparten bruker dem i samsvar

honest practices in industrial or commercial matters.

3. The trade mark shall not entitle the proprietor to prohibit a third party from using, in the course of trade, an earlier right which only applies in a particular locality if that right is recognised by the laws of the Party in question and is used within the limits of the territory in which it is recognised.

Article 7.24

Grounds for Revocation

1. Each Party shall provide that a trade mark shall be liable to revocation if, within a continuous period of five years it has not been put to genuine use in the relevant territory of a Party by the proprietor or with the proprietor's consent in relation to the goods or services for which it is registered, and there are no proper reasons for non-use.
2. Each Party shall also provide that a trade mark shall be liable to revocation if within the period of five years following the date of completion of the registration procedure it has not been put to genuine use in the relevant territory by the proprietor or with the proprietor's consent, in relation to the goods or services for which it is registered, and there are no proper reasons for non- use.
3. However, no person may claim that the proprietor's rights in a trade mark should be revoked where, during the interval between expiry of the five-year period and filing of the application for revocation, genuine use of the trade mark has been started or resumed. The commencement or resumption of use within a period of three months preceding the filing of the application for revocation which began at the earliest on expiry of the continuous period of five years of non-use, shall, however, be disregarded where preparations for the commencement or resumption occur only after the proprietor becomes aware that the application for revocation may be filed.

4. A trade mark shall also be liable to revocation if, after the date on which it was registered:

   (a) as a consequence of acts or inactivity of the proprietor, it has become the common name in the trade for a good or service in respect of which it is registered;
   (b) as a consequence of the use made of the trade mark by the proprietor of the trade

med hederlig industriell praksis eller god forretningsskikk.

3. Varemerket skal ikke gi innehaveren rett til å forby en tredjepart å gjøre bruk i næringsvirksomhet av en eldre rettighet som bare gjelder for et særskilt geografisk område, dersom denne rettigheten er anerkjent av lovgivningen i den aktuelle parten og blir benyttet innenfor det territoriet som den er anerkjent for.

Artikkel 7.24

Grunnlag for sletting

1. Hver part skal fastsette at et varemerke skal kunne slettes dersom det over et sammenhengende tidsrom på fem år ikke er gjort reell bruk av varemerket på en parts relevante territorium for de varene eller tjenestene det er registrert for, og det ikke foreligger noen gyldig grunn for manglende bruk.

2. Hver part skal også fastsette at et varemerke skal kunne slettes dersom det innen fem år etter at registreringsprosedyren er avsluttet, ikke er gjort reell bruk på det relevante territoriet av innehaveren eller med innehaverens samtykke, i forbindelse med de varene eller tjenestene som det er registrert for, og det ikke foreligger noen gyldig grunn for manglende bruk.
3. Det kan imidlertid ikke kreves at innehaverens rett til et varemerke skal oppheves dersom reell bruk av varemerket blir påbegynt eller gjenopptatt mellom utløpet av tidsrommet på fem år og det tidspunktet da det framsettes en begjæring om sletting. Påbegynnes eller gjenopptas bruken innenfor et tidsrom på tre måneder forut for framsettelsen av begjæringen om sletting, som tidligst begynte ved utløpet av det sammenhengende tidsrommet på fem år med manglende bruk, skal det imidlertid ikke tas hensyn til denne bruken dersom forberedelsene til å påbegynne eller gjenoppta bruken først skjer etter at innehaveren er blitt kjent med at begjæringen om sletting kan bli framsatt.
4. Et varemerke skal også kunne slettes dersom varemerket, etter den datoen da det ble registrert,
   (a) som følge av innehaverens handlinger eller passivitet er blitt den alminnelige betegnelsen i handelen for en vare eller tjeneste som det er registrert for,
   (b) som følge av den bruken som innehaveren av varemerket eller andre med innehave-

mark or with the proprietor's consent in respect of the goods or services for which it is registered, it is liable to mislead the public, particularly as to the nature, quality or geographical origin of those goods or services.

Article 7.25

The Right to Prohibit Preparatory Acts in relation to the Use of Packaging or Other Means

Where the risk exists that the packaging, labels, tags, security or authenticity features or devices, or any other means to which the trade mark is affixed could be used in relation to goods or services and that use would constitute an infringement of the rights of the proprietor of the trade mark, the proprietor of that trade mark shall have the right to prohibit the following acts if carried out in the course of trade:

(a) affixing a sign identical with, or similar to, the trade mark on packaging, labels, tags, security or authenticity features or devices, or any other means to which the mark may be affixed; or
(b) offering or placing on the market, or stocking for those purposes, or importing or exporting, packaging, labels, tags, security or authenticity features or devices, or any other means to which the mark is affixed.

Article 7.26

Bad Faith Applications

A trade mark shall be liable to be declared invalid where the application for registration of the trade mark was made in bad faith by the applicant. Each Party may provide that such a trade mark shall not be registered.

SUB-Section 7.2.3

Design

Article 7.27

Protection of Registered Designs

1. Each Party shall provide for the protection of designs that are new and have individual character. This protection shall be provided by registration and shall confer exclusive rights upon their holders in accordance with this Sub-Section.
2. The holder of a registered design shall have the right to prevent third parties not having the holder's consent at least from making,

rens samtykke har gjort av varemerket i forbindelse med de varene eller tjenestene som det er registrert for, vil kunne villede offentligheten, særlig med hensyn til disse varenes eller tjenestenes art, kvalitet eller geografiske opprinnelse.

Artikkel 7.25

Retten til å forby forberedende handlinger knyttet til bruk av emballasje eller andre midler

Dersom det er fare for at emballasje, etiketter, merker, sikkerhets- eller ekthetselementer eller -innretninger, eller andre midler som varemerket er anbrakt på, kan bli brukt i forbindelse med varer eller tjenester, og denne bruken kan utgjøre et inngrep i rettighetene til innehaveren av varemerket, har innehaveren av varemerket rett til å forby følgende handlinger dersom de utføres i næringsvirksomhet:

(a) Å anbringe et tegn som er identisk med eller ligner varemerket, på emballasje, etiketter, merker, sikkerhets- eller ekthetselementer eller -innretninger, eller andre midler som merket kan anbringes på.
(b) Å tilby eller bringe i omsetning, eller lagre for disse formålene, eller importere eller eksportere, emballasje, etiketter, merker, sikkerhets- eller ekthetselementer eller -innretninger, eller andre midler som merket er anbrakt på.

Artikkel 7.26

Ond tro-søknader

Et varemerke skal kunne kjennes ugyldig dersom søkeren har søkt om registrering av varemerket i ond tro. Hver part kan dessuten fastsette at et slikt varemerke ikke skal registreres.

Underavsnitt 7.2.3

Design

Artikkel 7.27

Beskyttelse av registrerte design

1. Hver part skal sørge for beskyttelse av design som er nye og har individuell karakter. Denne beskyttelsen skal gis av registreringen, og skal gi innehaverne enerett i samsvar med dette avsnittet.
2. Innehaveren av et registrert design skal ha rett til minst å hindre at andre uten innehaverens samtykke framstiller, bruker, tilbyr for

using, offering for sale, selling, importing, exporting, or stocking a product in which the design is incorporated or to which it is applied, where such acts are undertaken for commercial purposes.

3. A design applied to or incorporated in a product which constitutes a component part of a complex product shall only be considered to be new and have individual character:
   (a) if the component part, once it has been incorporated into the complex product, remains visible during normal use of the latter; and
   (b) to the extent that those visible features of the component part fulfil in themselves the requirements as to novelty and individual character.
4. For the purposes of point (a) of paragraph 3, "normal use" means use by the end user, excluding maintenance, servicing or repair work.

Article 7.28

Duration of Protection

The duration of protection available for registered designs, including renewals of registered designs, shall amount to a total term of 25 years from the date on which the application was filed[64]. The Parties may provide for a shorter period of protection for designs of component parts used for the purpose of the repair of a product.

Article 7.29

Exceptions and Exclusions

1. Each Party may provide limited exceptions to the protection of designs, provided that such exceptions do not unreasonably conflict with the normal exploitation of designs, and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the holder of the design, taking account of the legitimate interests of third parties.
2. Protection shall not extend to designs solely dictated by technical or functional considerations. A design shall not subsist in features of appearance of a product which must necessarily be reproduced in their exact form and dimensions in order to permit the product in which the design is incorporated or to which it is applied to be mechanically connected to or placed in, around or against another product

[64] Each Party may determine the relevant date of filing of the application in accordance with its own legislation.

salg, selger, importerer, eksporterer eller lagerfører et produkt der designet inngår eller er anvendt, og der slike handlinger skjer i ervervsøyemed.

3. Et design som anvendes på eller inngår i et produkt som utgjør en del av et sammensatt produkt, skal anses å være nytt og inneha individuell karakter bare
   (a) dersom delen, når den inngår i det sammensatte produktet, fortsatt er synlig under normal bruk av produktet, og
   (b) i den grad disse synlige trekkene ved delen i seg selv oppfyller kravene til nyhet og individuell karakter.
4. For formålene i nr. 3 bokstav a) betyr «normal bruk» sluttbrukerens bruk unntatt vedlikehold, service eller reparasjon.

Artikkel 7.28

Vernets varighet

Varigheten av den beskyttelsen som er tilgjengelig for registrerte design, herunder fornyelser av registrerte design, skal være 25 år fra datoen da søknaden ble inngitt[64]. Partene kan fastsette en kortere vernetid for design for deler som brukes til reparasjon av et produkt.

Artikkel 7.29

Unntak

1. Hver part kan fastsette begrensede unntak fra beskyttelsen av design, forutsatt at slike unntak ikke i urimelig grad er i strid med normal utnyttelse av designene og ikke fører til urimelig skade for de rettmessige interessene til innehaveren av designet, idet det tas hensyn til tredjeparters rettmessige interesser.
2. Beskyttelsen skal ikke omfatte design som utelukkende skyldes tekniske eller funksjonelle avveininger. Et design skal ikke kunne tilskrives ytre trekk ved et produkt som nødvendigvis må gjengis i akkurat denne formen og disse dimensjonene for at produktet som designet inngår i eller brukes på, skal kunne knyttes mekanisk til eller plasseres i, rundt eller mot et annet produkt, slik at produktet

[64] Hver part kan fastsette den relevante datoen for inngivelse av søknaden i samsvar med sin egen lovgivning.

so that either product may perform its function.

3. By way of derogation from paragraph 2, a design shall, in accordance with the conditions set out in paragraph 1 of Article X.27 [Protection of registered designs], subsist in a design, which has the purpose of allowing the multiple assembly or connection of mutually interchangeable products within a modular system.

Article 7.30

Relationship to Copyright

Each Party shall ensure that designs shall also be eligible for protection under the copyright law of that Party as from the date on which the design was created or fixed in any form. The extent to which, and the conditions under which, such a protection is conferred, including the level of originality required, shall be determined by each Party.

SUB-Section 7.2.4

Geographical Indications and Traditional Terms

Article 7.31

Effect of this Sub-Section

The provisions of this Sub-Section shall supersede Articles 46 and 47 of the Separation Agreement in its entirety.

Article 7.32

Scope

1. This Sub-Section applies to the recognition and protection of geographical indications for agricultural products and foodstuffs which originate in the territories of the United Kingdom and Iceland, and for wines, aromatised wines and spirits drinks which originate in the territories of the Parties[65], and traditional terms which originate in the United Kingdom[66].

[65] This Sub-Section shall not apply to geographical indications protected by the Parties under other international agreements to which the Parties are subject.

[66] Without prejudice to this paragraph, the geographical indications and traditional terms of the United Kingdom listed in Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) may include the geographical indications and traditional terms of the Bailiwicks of Guernsey and Jersey and the Isle of Man.

eller produktene kan utføre sin funksjon.

3. Som unntak fra nr. 2 skal et design i samsvar med vilkårene fastsatt i nr. 1 i artikkel IP.27 [Beskyttelse av registrerte design] kunne bestå i et design som har som formål å gjøre det mulig å sette sammen eller sammenkople flere gjensidig utskiftbare produkter i et modulbasert system.

Artikkel 7.30

Forholdet til opphavsrett

Hver part skal sørge for at design også skal kunne omfattes av vern i henhold til partens opphavsrettsrettslovgivning fra den datoen designet ble skapt eller fastholdt i en hvilken som helst form. I hvilken utstrekning og på hvilke vilkår slikt vern gis, herunder hvilket nivå av originalitet som kreves, skal fastsettes av hver part.

Underavsnitt 7.2.4

Geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser

Artikkel 7.31

Dette underavsnittets virkning

Bestemmelsene i dette avsnittet erstatter i sin helhet artikkel 46 og 47 i separasjonsavtalen.

Artikkel 7.32

Virkeområde

1. Dette avsnittet får anvendelse på anerkjennelse og beskyttelse av geografiske betegnelser for landbruksprodukter og næringsmidler med opprinnelse i Det forente kongerikes og Islands territorier, og for viner, aromatiserte viner og alkoholsterke drikker med opprinnelse i partenes[65] territorier samt tradisjonelle betegnelser med opprinnelse i Det forente kongerike[66].

[65] Dette avsnittet får ikke anvendelse på geografiske betegnelser som er beskyttet av partene i henhold til andre internasjonale avtaler som partene omfattes av.

[66] Uten at det berører dette nummeret, kan de geografiske betegnelsene og de tradisjonelle betegnelsene knyttet til Det forente kongerike oppført i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser omfatte de geografiske betegnelsene og tradisjonelle betegnelsene for Bailiwicks på Guernsey, Jersey og Isle of Man.

2. This Sub-Section does not apply to the recognition and protection by Norway of geographical indications for agricultural products and foodstuffs which originate in the territory of the United Kingdom.

Article 7.33

Systems for the Registration and Protection of Geographical Indications

The Parties shall continue to operate systems for the registration and protection of geographical indications in their territories that include at least the following elements:[67]

(a) a register listing geographical indications protected in their respective territories;
(b) an administrative process verifying that geographical indications identify a good as originating in a territory, region or locality where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin;
(c) a requirement that a geographical indication shall correspond to a specific product or products for which a product specification is laid down which may only be amended by due administrative process;
(d) control provisions applying to production;
(e) legal provisions laying down that a geographical indication may be used by any operator marketing the product conforming to the corresponding specification; and
(f) an objection procedure that allows the legitimate interests of prior users of names, whether those names are protected as a form of intellectual property or not, to be taken into account.

Article 7.34

Recognition of Specific Geographical Indications

1. In Iceland, the geographical indications of the United Kingdom listed in Parts A, B and D of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom), shall be protected for those products which use these geographical indications

[67] The UK recognises that the systems for the registration and protection of geographical indications as applicable in the territories of each of Iceland and Norway at the date of entry into force of this agreement meet the elements laid down in this paragraph.

2. Dette avsnittet får ikke anvendelse på Norges anerkjennelse og beskyttelse av geografiske betegnelser for landbruksvarer og næringsmidler med opprinnelse i Det forente kongerikes territorium.

Artikkel 7.33

Systemer for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser

Partene skal fortsette å anvende systemer for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser på sine territorier som omfatter minst følgende:[67]

(a) Et register over geografiske betegnelser som er beskyttet på deres respektive territorier,
(b) en administrativ prosess der det kontrolleres at geografiske betegnelser identifiserer en vare som har sin opprinnelse i et territorium, en region eller et sted der en gitt kvalitet, et bestemt omdømme eller andre kjennetegn ved varen i det vesentlige kan tilskrives varens geografiske opprinnelse,
(c) et krav om at en geografisk betegnelse skal tilsvare ett eller flere bestemte produkter som det er fastsatt en produktspesifikasjon for, og som bare kan endres ved en behørig administrativ prosess,
(d) kontrollbestemmelser som får anvendelse på produksjonen,
(e) lovbestemmelser som fastsetter at en geografisk betegnelse kan brukes av enhver aktør som markedsfører produktet i samsvar med tilsvarende spesifikasjon, og
(f) en prosedyre for innsigelse som gjør det mulig å ta hensyn til de rettmessige interessene til tidligere brukere av navn, uansett om disse navnene er vernet som en form for immaterialrett eller ikke.

Artikkel 7.34

Anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser

1. I Island skal Det forente kongerikes geografiske betegnelser oppført i del A, B og D i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser beskyttes for de produktene som bruker disse geografiske betegnelsene, i samsvar med det

[67] Det forente kongerike erkjenner at systemene for registrering og beskyttelse av geografiske betegnelser som gjelder på hvert av territoriene til Island og Norge på datoen for denne avtalens ikrafttredelse, overholder det som er fastsatt i dette nummeret.

according to the level of protection laid down in this Sub-Section.

2. In Norway, the geographical indications of the United Kingdom listed in Parts B and D of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom), shall be protected for those products which use these geographical indications according to the level of protection laid down in this Sub-Section.
3. In the United Kingdom, the geographical indications of Norway listed in Annex [IPR&GI-II] (Geographical Indications of Norway), shall be protected for those products which use these geographical indications according to the level of protection laid down in this Sub-Section.
4. In the United Kingdom, the geographical indications of Iceland listed in Part A of Annex [IPR&GI-III] (Geographical Indications of Iceland), shall be protected for those products which use these geographical indications according to the level of protection laid down in this Sub-Section.

beskyttelsesnivået som er fastsatt i dette avsnittet.

2. I Norge skal Det forente kongerikes geografiske betegnelser oppført i del B og D i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser beskyttes for de produktene som bruker disse geografiske betegnelsene, i samsvar med det beskyttelsesnivået som er fastsatt i dette avsnittet.
3. I Det forente kongerike skal Norges geografiske betegnelser oppført i vedlegg [] Norges geografiske betegnelser beskyttes for produkter som bruker disse geografiske betegnelsene, i samsvar med det beskyttelsesnivået som er fastsatt i dette avsnittet.
4. I Det forente kongerike skal Islands geografiske betegnelser oppført i del A i vedlegg [] Islands geografiske betegnelser beskyttes for produkter som bruker disse geografiske betegnelsene, i samsvar med det beskyttelsesnivået som er fastsatt i dette avsnittet.

Article 7.35

Protection of Traditional Terms

In Iceland and Norway the traditional terms of the United Kingdom listed in Part C of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) shall be protected against:

(a) any misuse, including where it is accompanied by an expression such as 'style', 'type', 'method', 'as produced in', 'imitation', 'flavour', 'like' or similar;
(b) any other false or misleading indication in the marketing of a product as to its nature, characteristics or essential qualities; and
(c) any other practice likely to mislead the consumer.

Artikkel 7.35

Beskyttelse av tradisjonelle betegnelser

I Island og Norge skal Det forente kongerikes tradisjonelle betegnelser oppført i del C i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser beskyttes mot

(a) ethvert misbruk, også når den beskyttede betegnelsen følges av et uttrykk som «stil», «type», «metode», «som framstilt i», «etterligning», «smak», «som» eller tilsvarende,
(b) enhver annen uberettiget eller villedende angivelse i markedsføringen av et produkt med hensyn til dets art, kjennetegn eller vesentlige egenskaper, og
(c) enhver annen praksis som kan villede forbrukeren.

Article 7.36

Right of Use

A geographical indication protected under this Sub-Section may be used by any operator marketing agricultural products, foodstuffs, wines, aromatised wines or spirits conforming to the corresponding specification.

Artikkel 7.36

Rett til bruk

En geografisk betegnelse som er beskyttet i henhold til dette avsnittet, kan brukes av enhver aktør som markedsfører landbruksvarer, næringsmidler, vin, aromatiserte viner eller brennevin som overholder den tilsvarende spesifikasjonen.

Article 7.37

Scope of Protection

1. Geographical indications referred to in Article 7.34 [Recognition of Specific Geographical Indications], including those added pursuant to Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications] and Article 7.41 [Processing of Specific Geographical Indications], shall be protected against:
   (a) the direct or indirect commercial use of any means in the designation or presentation of a product that indicates or suggests that the product in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the product;
   (b) any misuse, imitation or evocation, even if the true origin of the product is indicated or the geographical indication is used[68] in translation or transcription or accompanied by an expression such as 'style', 'type', 'method', 'as produced in', 'imitation', 'flavour', 'like' or similar;
   (c) any other false or misleading indication in the marketing of a product as to its origin, nature or essential qualities, which is liable to convey a false impression as to its origin; and
   (d) any other use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10 *bis* of the Paris Convention.
2. This Sub-Section shall in no way prejudice the right of any person to use, in the course of trade, that person's name or the name of that person's predecessor in business, except where such name is used in such a manner as to mislead consumers.
3. If geographical indications of the Parties are wholly or partially homonymous, protection shall be granted to each indication provided that it has been used in good faith. Each Party shall decide the practical conditions of use under which the wholly or partially homonymous geographical indications will be differentiated from each other, taking into account the need to ensure equitable treatment of the pro-

[68] For greater certainty, it is understood that this is assessed on a case-by-case basis. This provision does not apply where evidence is provided that there is no link between the protected name and the translated or transliterated term.

Artikkel 7.37

Beskyttelsens omfang

1. Geografiske betegnelser nevnt i artikkel IP.34 [Anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser], herunder de som er tilføyd i henhold til artikkel IP.40 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser] og artikkel IP.41 [Behandling av spesifikke geografiske betegnelser], er beskyttet mot
   (a) direkte eller indirekte kommersiell bruk av ethvert slag i betegnelsen på eller presentasjonen av et produkt som angir eller antyder at det aktuelle produktet har sin opprinnelse i et annet geografisk område enn det egentlige opprinnelsesstedet, på en måte som villeder allmennheten med hensyn til produktets geografiske opprinnelse,
   (b) ethvert misbruk og enhver etterligning eller antydning, også når produktets eller tjenestens virkelige opprinnelse er angitt eller den geografiske betegnelsen er brukt[68] i oversettelse eller transkripsjon eller ledsaget av uttrykk som «stil», «type», «metode», «som framstilt i», «etterligning», «smak», «som» eller tilsvarende,
   (c) enhver annen uberettiget eller villedende angivelse i markedsføringen av et produkt av dets opprinnelse, art eller vesentlige egenskaper som kan gi et feilaktig inntrykk av dets opprinnelse, og
   (d) enhver annen bruk som innebærer illojal konkurranse i henhold til Paris-konvensjonens artikkel 10b.
2. Dette avsnittet berører på ingen måte en persons rett til i næringsvirksomhet å bruke personens navn eller navnet på forgjengeren i virksomheten, med mindre et slikt navn brukes på en slik måte at forbrukerne villedes.
3. Dersom partenes geografiske betegnelser er helt eller delvis homonyme, skal hver betegnelse beskyttes, forutsatt at den er blitt brukt i god tro. Hver part skal fastsette de praktiske bruksvilkårene for helt eller delvis å skille de helt eller delvis homonyme geografiske betegnelsene fra hverandre, idet det tas hensyn til behovet for å sikre rettferdig behandling av de berørte produsentene og unngå at forbrukerne villedes.

[68] For tydelighets skyld er det underforstått at dette vurderes i det enkelte tilfelle. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse dersom det kan dokumenteres at det ikke er noen sammenheng mellom den beskyttede betegnelsen og den oversatte eller translittererte betegnelsen.

ducers concerned and that consumers are not misled.

4. Nothing in this Sub-Section shall oblige a Party to protect a geographical indication which is not or ceases to be protected in its country of origin or which has fallen into disuse in that country. Each Party shall notify [the other Parties] if a geographical indication ceases to be protected in the territory of the Party of origin. Such notification shall take place in accordance with paragraph 4 of Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications].
5. The protection of a geographical indication under this Article is without prejudice to the continued use of a trade mark which has been applied for, registered or established by use, if that possibility is provided for by the legislation concerned, in the territory of a Party before the date of the application for protection of the geographical indication. Such trade mark may continue to be used and renewed for that product notwithstanding the protection of the geographical indication, provided that no grounds for the trade mark's invalidity or revocation exist in the legislation of the Party concerned. The date of application for protection of the geographical indication is determined in accordance with paragraph 2 of Article 7.39 [Relationship with Trade Marks].
6. A name may not be registered as a geographical indication where it conflicts with the name of a plant variety, including a grape variety, or an animal breed and as a result is likely to mislead the consumer as to the true origin of the product.
7. A Party shall not be required to protect a name as a geographical indication under this Sub-Section if that name is the term customary in common language as the common name for the good concerned in the territory of that Party.
8. A Party shall not be required to protect a name as a geographical indication under this Sub-Section if, in light of a trade mark's reputation and renown and the length of time it has been used, that name is liable to mislead the consumer as to the true identity of the product.

4.Intet i dette avsnittet skal pålegge en part å beskytte en geografisk betegnelse som ikke er eller ikke lenger er beskyttet i opprinnelseslandet, eller som har gått ut av bruk i det landet. Hver part skal underrette [de andre partene] dersom en geografisk betegnelse ikke lenger er beskyttet på opprinnelsespartens territorium. Slik underretning skal skje i samsvar med artikkel IP.40 nr. 4 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser].

5. Beskyttelsen av en geografisk betegnelse i henhold til denne artikkelen er ikke til hinder for fortsatt bruk av et varemerke som det er søkt om, som er registrert eller som er etablert ved bruk, dersom denne muligheten er fastsatt i den berørte lovgivningen, på en parts territorium før datoen for søknad om beskyttelse av den geografiske betegnelsen. Et slikt varemerke kan fortsatt brukes og fornyes for dette produktet selv om den geografiske betegnelsen er beskyttet, forutsatt at det ikke finnes noe grunnlag for varemerkets ugyldighet eller sletting i den berørte partens lovgivning. Datoen for søknad om beskyttelse av den geografiske betegnelsen bestemmes i samsvar med artikkel IP.39 [Forhold til varemerker].

6. Et navn kan ikke registreres som en geografisk betegnelse dersom det er i strid med navnet på en plantesort, herunder en druesort, eller en dyrerase og dette kan villede forbrukeren med hensyn til produktets virkelige opprinnelse.
7. Det kreves ikke at en part beskytter et navn som geografisk betegnelse i henhold til dette avsnittet dersom dette navnet er den betegnelsen som vanligvis brukes som fellesnavn på det felles språket for den berørte varen på denne partens territorium.
8. Det skal ikke kreves at en part beskytter et navn som en geografisk betegnelse i henhold til dette avsnittet dersom det i lys av varemerkets omdømme og anerkjennelse og det tidsrommet det har vært brukt i, vil kunne villede forbrukerne om produktets faktiske identitet.

Article 7.38

Enforcement of Protection

Each Party shall authorise its competent authorities to take appropriate measures *ex officio* or on

Artikkel 7.38

Håndheving av beskyttelse

Hver part skal bemyndige sine kompetente myndigheter til, på eget initiativ eller på anmod-

request of an interested party in accordance with its laws and regulations to protect geographical indications of the other Party protected under this Sub-Section.

Article 7.39

Relationship with Trade Marks

1. The registration of a trade mark that corresponds to any of the situations referred to in paragraph 1 of Article 7.37 [Scope of Protection] in relation to a geographical indication protected under Article 7.34 [Recognition of Specific Geographical Indications] for like products, including those added pursuant to Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications] and Article 7.41 [Processing of Specific Geographical Indications], shall be refused or invalidated by the Parties, provided an application for registration of the trade mark is submitted after the date of application for protection of the geographical indication in the territory concerned.
2. For the purposes of paragraph 1:
   (a) for geographical indications referred to in paragraph 1 of Article 7.34 [Recognition of Specific Geographical Indications] and listed in Part A of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) as at the date of entry into force of this Agreement, the date of application for protection shall be 1 May 2018;
   (b) for geographical indications referred to in Article 7.34 [Recognition of Specific Geographical Indications] and listed in Parts B and D of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) and Annex [IPR&GI-II] (Geographical Indications of Norway) as at the date of entry into force of this Agreement, the date of application for protection shall be the date on which the application that resulted in the first registration of the geographical indication in the Union was submitted to the European Commission;
   (c) for geographical indications referred to in Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications], and added to an annex referred to in paragraph 1 of Article 7.40 after the date of entry into force of this Agreement, the date of application for protection shall be the date of a Party's receipt

ning fra en berørt part, i samsvar med partens lover og forskrifter treffe hensiktsmessige tiltak for å beskytte geografiske betegnelser oppført i vedleggene [om geografiske betegnelser for Det forente kongerike, Norge og Island].

Artikkel 7.39

Forhold til varemerker

1. Registrering av et varemerke som tilsvarer en av situasjonene nevnt i artikkel IP.37 [Beskyttelsens omfang] i forbindelse med en geografisk betegnelse som er beskyttet i henhold til artikkel IP.34 [Anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser] for lignende produkter, herunder dem som er tilføyd i henhold til artikkel IP.40 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser] og artikkel IP.41 [Behandling av spesifikke geografiske betegnelser], skal avslås eller erklæres ugyldig av partene, forutsatt at en søknad om registrering av varemerket inngis etter datoen for søknad om beskyttelse av den geografiske betegnelsen på det berørte territoriet.
2. For formålene i nr. 1 gjelder følgende:
   (a) For geografiske betegnelser nevnt i nr. 1 i artikkel IP.34 [Anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser] og oppført i del A i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser skal datoen for søknad om beskyttelse være 1. mai 2018.
   (b) For geografiske betegnelser nevnt i artikkel IP.34 [Anerkjennelse av spesifikke geografiske betegnelser] og oppført i del B og D i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser, del A i vedlegg [] Islands geografiske betegnelser og vedlegg [] Norges geografiske betegnelser skal datoen for søknad om beskyttelse være den datoen da søknaden som førte til den første registreringen av den geografiske betegnelsen i Unionen, ble inngitt til Europakommisjonen.
   (c) For geografiske betegnelser som er nevnt i artikkel IP.40 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser], og som skal tilføyes i gjeldende vedlegg, skal datoen for søknad om beskyttelse være den datoen da en part mottar en anmodning fra den andre parten om å beskytte en geografisk betegnelse.

of a request by the other Party to protect a geographical indication; and

(d) for geographical indications referred to in Article 7.41 [Processing of Specific Geographical Indications], and added to Part A of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) or Part A of Annex [IPR&GI-III] (Geographical Indications of Iceland) after the date of entry into force of this Agreement, the date of application for protection shall be the date on which this Agreement is signed.

(d) For geografiske betegnelser nevnt i artikkel IP.41 [Behandling av spesifikke geografiske betegnelser] skal datoen for søknad om beskyttelse være den datoen da denne avtalen undertegnes.

Article 7.40

Amending the Annexes on Geographical Indications

1. The Parties agree on the possibility of adding geographical indications to Parts A, B and D of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom), Annex [IPR&GI-II] (Geographical Indications of Norway) and Part A of Annex [IPR&GI-III] (Geographical Indications of Iceland) in accordance with the procedure set out in this Article after having completed an objection procedure and after having examined the geographical indications to the satisfaction of the relevant Parties.
2. For a geographical indication to be added to an annex referred to in paragraph 1 each of the following shall occur:
   (a) the Party from which the relevant geographical indication originates ("the Requesting Party") shall make a request to the other Party ("the Receiving Party") to commence an examination and objection procedure with a view to adding to the relevant annex;
   (b) the Requesting Party shall copy its request to the Committee on Trade in Goods established under Article 2.19 [Committee on Trade in Goods];
   (c) upon the receipt of a request, the Receiving Party shall without undue delay undertake any necessary examination and objection procedures; and
   (d) upon completing those procedures the Receiving Party shall, as soon as reasonably practicable, notify the Requesting Party and the Committee on Trade in Goods of the outcome in relation to the geographical indication it has considered.

Artikkel 7.40

Endring av vedleggene om geografiske betegnelser

1. Partene er enige om muligheten for å tilføye geografiske betegnelser i del A, B og D i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser, i vedlegg [] Norges geografiske betegnelser og i del A i vedlegg [] Islands geografiske betegnelser i samsvar med prosedyren fastsatt i denne artikkelen etter fullføring av en prosedyre for innsigelse, og etter at de geografiske betegnelsene er undersøkt på en måte som de berørte parter er tilfreds med.
2. For at en geografisk betegnelse skal tilføyes i et vedlegg nevnt i nr. 1, skal hvert av følgende inntreffe:
   (a) Parten som den relevante geografiske betegnelsen kommer fra («anmodende part»), skal inngi en søknad til den andre parten («mottakende part») om å innlede en prosedyre for undersøkelse og innsigelse med sikte på tilføyelse i dette vedlegget.
   (b) Den anmodende parten skal sende sin anmodning til Komiteen for handel med varer nedsatt i henhold til artikkel X.19 [Komiteen for handel med varer].
   (c) Når den mottakende parten mottar en søknad, skal den uten utilbørlig forsinkelse iverksette alle nødvendige prosedyrer for undersøkelse og innsigelse.
   (d) Når disse prosedyrene er fullført, skal mottakende part så snart det er praktisk mulig, underrette anmodende part og Komiteen for handel med varer om resultatet med hensyn til den geografiske betegnelsen den har vurdert.

3. At the first meeting of the Committee on Trade in Goods after receiving a notification referred to in sub-paragraph 2(d) confirming the eligibility for protection of a geographical indication in the territory of the Receiving Party, Committee on Trade in Goods shall consider the request of the Requesting Party with a view to making a recommendation to the Joint Committee pursuant to paragraph 5 of Article 2.19 (Committee on Trade in Goods) that the geographical indication should be added to the relevant annex.
4. If a geographical indication ceases to be protected in its country of origin or has fallen into disuse in that country, pursuant to paragraph 4 of Article 7.37 [Scope of Protection], the Party from which the geographical indication originates shall notify the other Party and the Committee on Trade in Goods. At the first meeting of the Committee on Trade in Goods following the receipt of the notification referred to in this paragraph, the Committee on Trade in Goods shall make a recommendation to the Joint Committee that the geographical indication should be removed from the relevant annex.

3. På det første møtet i Komiteen for handel med varer etter mottak av en underretning som nevnt i nr. 2 bokstav d) som bekrefter at en geografisk betegnelse er berettiget til beskyttelse på den mottakende partens territorium, skal Komiteen for handel med varer vurdere anmodningen fra anmodende part med sikte på å fremme en anbefaling til den blandede komiteen i henhold til [nr. 5 i artikkel X.19 (Komiteen for handel med varer)] om at den geografiske betegnelsen bør tilføyes i det relevante vedlegget.
4. Dersom en geografisk betegnelse ikke lenger er beskyttet i opprinnelseslandet eller har gått ut av bruk i dette landet i henhold til nr. 4 i artikkel IP.37 [Beskyttelsens omfang], skal den parten som den geografiske betegnelsen stammer fra, underrette den andre parten og Komiteen for handel med varer. På det første møtet i Komiteen for handel med varer etter mottak av underretningen nevnt i dette nummeret skal Komiteen for handel med varer fremme en anbefaling til den blandede komiteen om at den geografiske betegnelsen skal fjernes fra det relevante vedlegget.

Article 7.41

Processing of Specific Geographical Indications

1. Notwithstanding Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications], Iceland shall conduct an examination and objection procedure for the geographical indications of the United Kingdom listed in Part E of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) as soon as possible after receipt of the corresponding specifications.

2. Notwithstanding Article 7.40 [Amending the Annexes on Geographical Indications], the United Kingdom shall conduct an examination and objection procedure for the geographical indication of Iceland listed in Part B of Annex [IPR&GI-III] (Geographical Indications of Iceland) as soon as possible after receipt of the corresponding specification.
3. Upon completion of the procedures referred to in paragraphs 1 and 2, Iceland and the United Kingdom shall, as soon as reasonably practicable, notify the Committee on Trade in Goods of the outcome in relation to the geographical indications it has considered.

Artikkel 7.41

Behandling av spesifikke geografiske betegnelser

1. Uten hensyn til artikkel IP.40 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser] skal Island snarest mulig etter mottak av de tilsvarende spesifikasjonene gjennomføre en prosedyre for undersøkelse og innsigelse med hensyn til de Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser oppført i del E i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser.
2. Uten hensyn til artikkel IP.40 [Endring av vedleggene om geografiske betegnelser] skal Det forente kongerike snarest mulig etter mottak av den tilsvarende spesifikasjonen gjennomføre en prosedyre for undersøkelse og innsigelse med hensyn til Islands geografiske betegnelse oppført i del B i vedlegg [] Islands geografiske betegnelser.
3. Ved fullføring av prosedyrene nevnt i nr. 1 og 2 skal Island og Det forente kongerike så snart det er praktisk mulig underrette Komiteen for handel med varer om utfallet med hensyn til de geografiske betegnelsene som de har vurdert.

4. The Committee on Trade in Goods shall make a recommendation to the Joint Committee pursuant to [paragraph 5 of Article 2.19 (Committee on Trade in Goods)] to add the geographical indications that are confirmed as eligible for protection to Part A of Annex [IPR&GI-I] (Geographical Indications and Traditional Terms of the United Kingdom) or Part A of Annex [IPR&GI-III] (Geographical Indications of Iceland).

Article 7.42

Individual Applications for Protection of Geographical Indications and Traditional Terms

The provisions of this Sub-Section are without prejudice to the right to seek recognition and protection of a geographical indication under the relevant legislation of a Party.

Article 7.43

Indications of Source and Country Names.

1. Each Party shall provide the legal means to prevent a trade mark being registered which includes an indication of source or a country name in relation to a good or service in a manner that misleads consumers as to the origin of that good or service. This provision shall apply even if the geographical name is translated or used in a modified form if such use misleads the public as to the true place of origin of that good or service.

2. Each Party shall, in accordance with their obligations under Article 6ter of the Paris Convention, provide that armorial bearings, flags and other State emblems of another Party are prevented from being used or registered as trade marks or designs without authorisation by the relevant competent authorities of that other Party where the domestic laws and regulations of such Party require such authorisation. This paragraph shall also apply to signs that may be confused with armorial bearings, flags and other State emblems of a Party.

4. Komiteen for handel med varer skal fremme en anbefaling til den blandede komiteen i henhold til [nr. 5 i artikkel X.19 (Komiteen for handel med varer)] om å tilføye de geografiske betegnelsene som er bekreftet å kunne beskyttes, i del A i vedlegg [] Det forente kongerikes geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser eller del A i vedlegg [] Islands geografiske betegnelser.

Artikkel 7.42

Individuelle søknader om beskyttelse av geografiske betegnelser og tradisjonelle betegnelser

Bestemmelsene i dette avsnittet berører ikke retten til å søke om anerkjennelse og beskyttelse av en geografisk betegnelse i henhold til en parts relevante lovgivning.

Artikkel 7.43

Opprinnelsesangivelser og landsnavn

1. Hver part skal sørge for rettslige midler til å hindre at det registreres et varemerke som inneholder en opprinnelsesangivelse eller et landsnavn i tilknytning til en vare eller tjeneste på en slik måte at forbrukerne villedes med hensyn til varens eller tjenestens opprinnelse. Denne bestemmelsen får anvendelse selv om stedsnavnet oversettes eller brukes i endret form dersom slik bruk fører til at allmennheten villedes med hensyn til varens eller tjenestens virkelige opprinnelsessted.
2. Hver part skal i samsvar med sine forpliktelser i henhold til Paris-konvensjonens artikkel 6 c sørge for at offentlige våpen, flagg og andre statsemblemer tilhørende en annen part hindres i å bli brukt eller registrert som varemerker eller design uten tillatelse fra relevante kompetente myndigheter i den andre parten, dersom en slik parts nasjonale lover og forskrifter krever slik tillatelse. Dette nummeret får også anvendelse på tegn som kan forveksles med en parts offentlige våpen, flagg og andre statsemblemer.

SUB-Section 7.2.5

Patents

Article 7.44

Patents and Public Health

1. The Parties recognise the importance of the Declaration on the TRIPS Agreement and Public Health, adopted on 14 November 2001 by the Ministerial Conference of the WTO at Doha (the "Doha Declaration"). In interpreting and implementing the rights and obligations under this Sub-Section, each Party shall ensure consistency with the Doha Declaration.
2. Each Party shall implement Article 31*bis* of the TRIPS Agreement, as well as the Annex to the TRIPS Agreement and the Appendix to the Annex to the TRIPS Agreement.

Article 7.45

Extension of the Period of Protection Conferred by a Patent on Medicinal Products and on Plant Protection Products[69]

1. The Parties recognise that medicinal products and plant protection products[70] protected by a patent in their respective territory may be subject to an administrative authorisation procedure before being put on their respective markets. The Parties recognise that the period that elapses between the filing of the application for a patent and the first authorisation to place the product on the market, as defined for that purpose by the relevant legislation, may shorten the period of effective protection under the patent.
2. Each Party shall provide for further protection, in accordance with its laws and regulations, for a product which is protected by a patent and which has been subject to an administrative authorisation procedure referred to in paragraph 1 to compensate the holder of a patent for the reduction of effective patent protection. The terms and conditions for the provision of such further protection, including its

[69] Liechtenstein does not issue marketing authorisations to place plant protection products or pharmaceutical products on its market. Instead, marketing authorisations in Liechtenstein are granted by the relevant Swiss or Austrian authorities, in accordance with the applicable Swiss and EEA legislation.

[70] For the purposes of this Chapter, the term "plant protection product" shall be defined for each Party by the respective legislations of the Parties.

Underavsnitt 7.2.5

Patenter

Artikkel 7.44

Patenter og folkehelse

1. Partene erkjenner betydningen av erklæringen om TRIPS-avtalen og folkehelsen, vedtatt 14. november 2001 av WTOs ministerkonferanse i Doha («Doha-erklæringen»). Ved fortolkning og gjennomføring av rettigheter og forpliktelser i henhold til dette avsnittet skal hver av partene sikre samsvar med Doha-erklæringen.
2. Hver part skal gjennomføre artikkel 31b i TRIPS-avtalen samt vedlegget til TRIPS-avtalen og tillegget til vedlegget til TRIPS-avtalen.

Artikkel 7.45

Forlengelse av vernetiden for legemidler og for plantevernmidler som et patent for legemidler og plantevernmidler gir[69]

1. Partene erkjenner at legemidler og plantevernmidler[70] som er beskyttet av et patent på deres territorium, kan være underlagt en administrativ godkjenningsprosedyre før de bringes i omsetning på deres respektive markeder. Partene erkjenner at tidsrommet mellom inngivelsen av en søknad om et patent og den første tillatelsen til å bringe produktet i omsetning, som fastsatt for dette formålet i relevant regelverk, kan forkorte vernetiden for patentet.

2. Hver part skal i samsvar med sine lover og forskrifter sørge for ytterligere beskyttelse av et produkt som er beskyttet av et patent og har vært gjenstand for en administrativ godkjenningsprosedyre som nevnt i nr. 1, for å kompensere innehaveren av et patent for reduksjonen i den effektive patentbeskyttelsen. Vilkårene for slik ytterligere beskyttelse, herunder lengde, skal fastsettes i samsvar med partenes lover og forskrifter.

[69] Liechtenstein utsteder ikke markedsføringstillatelser for å bringe plantevernmidler eller legemidler i omsetning. I stedet utstedes markedsføringstillatelser i Liechtenstein av relevante sveitsiske eller østerrikske myndigheter i samsvar med gjeldende sveitsisk regelverk og EØS-regelverk.

[70] For denne avdelingens formål er «plantevernmiddel» for hver enkelt part definert i partenes respektive lovgivninger.

length, shall be determined in accordance with the laws and regulations of the Parties.

3. For the purposes of this Chapter, "medicinal product" means:
   (a) any substance or combination of substances presented as having properties for treating or preventing disease in human beings or animals; or

   (b) any substance or combination of substances which may be used in or administered to human beings or animals either with a view to restoring, correcting or modifying physiological functions by exerting a pharmacological, immunological or metabolic action, or to making a medical diagnosis.

3.I denne avdelingen menes med «legemiddel»
   (a) ethvert stoff eller enhver sammensetning av stoffer som presenteres som et middel med egenskaper til å helbrede eller forebygge sykdom hos mennesker eller dyr, eller
   (b) ethvert stoff eller enhver sammensetning av stoffer som kan anvendes i eller på kroppen eller tilføres mennesker eller dyr, enten med sikte på å gjenopprette, korrigere eller endre fysiologiske funksjoner gjennom en farmakologisk, immunologisk eller metabolsk virkning, eller for å stille en medisinsk diagnose.

SUB-Section 7.2.6

Protection of undisclosed information

Article 7.46

Protection of Trade Secrets

1. Each Party shall provide for appropriate civil judicial procedures and remedies for any trade secret holder to prevent, and obtain redress for, the acquisition, use or disclosure of a trade secret whenever carried out in a manner contrary to honest commercial practices.

2. For the purposes of this Sub-Section:
   (a) "trade secret" means information which meets all of the following requirements:
      (i) it is secret in the sense that it is not, as a body or in the precise configuration and assembly of its components, generally known among or readily accessible to persons within the circles that normally deal with the kind of information in question;
      (ii) it has commercial value because it is secret; and
      (iii) it has been subject to reasonable steps under the circumstances, by the person lawfully in control of the information, to keep it secret;
   (b) "trade secret holder" means any natural or legal person lawfully controlling a trade secret.
3. For the purposes of this Sub-Section, at least the following conduct shall be considered contrary to honest commercial practices:
   (a) the acquisition of a trade secret without the consent of the trade secret holder, when-

Underavsnitt 7.2.6

Beskyttelse av fortrolig informasjon

Artikkel 7.46

Beskyttelse av forretningshemmeligheter

1. Hver part skal fastsette hensiktsmessige sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for alle innehavere av forretningshemmeligheter for å hindre, og få erstatning for, tilegnelse, bruk eller formidling av forretningshemmeligheter når dette skjer på en måte som er i strid med god forretningsskikk.
2. I dette avsnittet menes med
   (a) «forretningshemmelighet» informasjon som oppfyller alle følgende krav:
      (i) Den er hemmelig i den forstand at den ikke, sett som helhet eller på grunn av elementenes konkrete sammenstilling, er allment kjent eller lett tilgjengelig for personer i kretser der det er vanlig å behandle den aktuelle typen informasjon.
      (ii) Den har en salgsverdi fordi den er hemmelig.
      (iii) Den personen som lovlig kontrollerer informasjonen, har truffet tiltak som er rimelige under de gitte omstendighetene, for å holde den hemmelig,
   (b) «innehaver av en forretningshemmelighet» en fysisk eller juridisk person som lovlig kontrollerer en forretningshemmelighet.
3. For dette avsnittets formål skal minst følgende atferd anses å være i strid med god forretningsskikk:
   (a) Tilegnelse av en forretningshemmelighet uten samtykke fra innehaveren av forret-

ever obtained by unauthorised access to, or by appropriation or copying of, any documents, objects, materials, substances or electronic files that are lawfully under the control of the trade secret holder, and that contain the trade secret or from which the trade secret can be deduced;

(b) the use or disclosure of a trade secret whenever it is carried out, without the consent of the trade secret holder, by a person who is found to meet any of the following conditions:
(i) having acquired the trade secret in a manner referred to in point (a);
(ii) being in breach of a confidentiality agreement or any other duty not to disclose the trade secret; or
(iii) being in breach of a contractual or any other duty to limit the use of the trade secret;
(c) the acquisition, use or disclosure of a trade secret whenever carried out by a person who, at the time of the acquisition, use or disclosure, knew, or ought to have known, under the circumstances that the trade secret had been obtained directly or indirectly from another person who was using or disclosing the trade secret unlawfully within the meaning of point (b).

4. Nothing in this Sub-Section shall be understood as requiring either Party to consider any of the following conducts as contrary to honest commercial practices:
(a) independent discovery or creation;
(b) observation, study, disassembly or testing of a product that has been made available to the public or that is lawfully in the possession of the acquirer of the information, where the acquirer of the information is free from any legally valid duty to limit the acquisition of the trade secret;
(c) the acquisition, use or disclosure of a trade secret required or allowed by the law of each Party;
(d) the exercise of the right of workers or workers' representatives to information and consultation in accordance with the laws and regulations of that Party.

5. Nothing in this Sub-Section shall be understood as affecting the exercise of freedom of

ningshemmeligheten, når den innhentes ved ulovlig tilgang til eller ved tilegnelse eller kopiering av, dokumenter, gjenstander, materialer, stoffer eller elektroniske filer som lovlig kontrolleres av innehaveren av forretningshemmeligheten, og som inneholder forretningshemmeligheten, eller som forretningshemmeligheten kan utledes fra.

(b) Bruk eller formidling av en forretningshemmelighet uten samtykke fra innehaveren av forretningshemmeligheten av en person som har vist seg å oppfylle noen av følgende vilkår:
(i) Har tilegnet seg forretningshemmeligheten på en måte som nevnt i bokstav a),
(ii) har misligholdt en avtale om fortrolighet eller en annen forpliktelse til ikke å formidle forretningshemmeligheten, eller
(iii) har misligholdt en avtaleforpliktelse eller en annen forpliktelse til å begrense bruken av forretningshemmeligheten.
(c) Tilegnelse, bruk eller formidling av en forretningshemmelighet utført av en person som, på tidspunktet for tilegnelsen, bruken eller formidlingen, visste eller under de gitte omstendighetene burde ha visst at forretningshemmeligheten var mottatt direkte eller indirekte fra en person som brukte eller formidlet forretningshemmeligheten ulovlig i henhold til bokstav b).

4. Ingenting i dette avsnittet skal forstås som et krav om at noen av partene skal anse noen av følgende former for atferd å være i strid med god forretningsskikk:
(a) Uavhengig oppdagelse eller frambringelse.
(b) Observasjon, undersøkelse, demontering eller prøving av et produkt som er gjort tilgjengelig for allmennheten, eller som den personen som tilegner seg opplysningene, innehar lovlig, og der denne personen ikke har noen rettsgyldig plikt til å begrense tilegnelsen av forretningshemmeligheten.
(c) Tilegnelse, bruk eller formidling av en forretningshemmelighet som kreves eller tillates i henhold til lovgivningen til hver av partene.
(d) Utøvelsen av arbeidstakeres eller arbeidstakerrepresentanters rett til informasjon og konsultasjon i samsvar med partens lover og forskrifter.

5. Ingenting i dette avsnittet berører utøvelsen av ytrings- og informasjonsfrihet, herunder medi-

expression and information, including the freedom and pluralism of the media, as protected in each Party, restricting the mobility of employees, or as affecting the autonomy of social partners and their right to enter into collective agreements, in accordance with the laws and regulations of the Parties.

Article 7.47

Protection of Data Submitted to Obtain an Authorisation to Put a Medicinal Product on the Market[71]

1. Each Party shall protect commercially confidential information submitted to obtain an authorisation to place medicinal products on the market ("marketing authorisation") against disclosure to third parties, unless steps are taken to ensure that the data are protected against unfair commercial use or except where the disclosure is necessary for an overriding public interest.
2. Each Party shall ensure that for a limited period of time to be determined by its domestic law and in accordance with any conditions set out in its domestic law, the authority responsible for the granting of a marketing authorisation does not accept any subsequent application for a marketing authorisation that relies on the results of pre-clinical tests or clinical trials submitted in the application to that authority for the first marketing authorisation, without the explicit consent of the holder of the first marketing authorisation, unless international agreements to which the Parties are both party provide otherwise.
3. Each Party shall also ensure that, for a limited period of time to be determined by its domestic law and in accordance with any conditions set out in its domestic law, a medicinal product subsequently authorised by that authority on the basis of the results of the pre-clinical tests and clinical trials referred to in paragraph 2 is not placed on the market without the explicit consent of the holder of the first marketing authorisation, unless international agreements

[71] Pursuant to the "Notenaustausch vom 11. Dezember 2001 zwischen der Schweiz und Liechtenstein betreffend die Geltung der schweizerischen Heilmittelgesetzgebung in Liechtenstein", Liechtenstein applies the Swiss Legislation on Therapeutic Products (Medicinal Products and Medical Devices). In case of any inconsistencies between this Article and the Swiss Legislation on Therapeutic Products, the latter shall prevail.

enes frihet og mediemangfold, slik de er vernet i hver av partene, eller begrenser arbeidstakernes mobilitet eller påvirker uavhengigheten til partene i arbeidslivet og deres rett til å inngå tariffavtaler i samsvar med partenes lover og forskrifter.

Artikkel 7.47

Beskyttelse av data som er framlagt for å oppnå markedsføringstillatelse for et legemiddel[71]

1. Hver part skal beskytte forretningsmessig fortrolige opplysninger som framlegges for å få markedsføringstillatelse for legemidler («markedsføringstillatelse»), mot formidling til tredjeparter, med mindre det treffes tiltak for å sikre at dataene vernes mot urimelig kommersiell bruk, eller formidling er nødvendig av hensyn til tvingende allmenne hensyn.

2. Hver part skal i et begrenset tidsrom som fastsettes ut fra nasjonal rett, og i samsvar med eventuelle vilkår fastsatt i dens nasjonal rett, sikre at myndigheten med ansvar for å gi markedsføringstillatelse ikke godtar en senere søknad om markedsføringstillatelse som bygger på resultatene av prekliniske eller kliniske forsøk som er framlagt i søknaden til nevnte myndighet om den første markedsføringstillatelsen, uten uttrykkelig samtykke fra innehaveren av den første markedsføringstillatelsen, med mindre internasjonale avtaler som begge partene er part i, fastsetter noe annet.

3. Hver part skal i et begrenset tidsrom som fastsettes i nasjonal rett, og i samsvar med eventuelle vilkår fastsatt i nasjonal rett, også sikre at et legemiddel som senere godkjennes av nevnte myndighet på grunnlag av resultatene av de prekliniske og kliniske forsøkene nevnt i nr. 2, ikke bringes i omsetning uten uttrykkelig samtykke fra innehaveren av den første markedsføringstillatelsen, med mindre internasjonale avtaler som begge partene er part i, fastsetter noe annet.

[71] I henhold til «Notenaustausch vom 11. Dezember 2001 zwischen der Schweiz und Liechtenstein betreffend die Geltung der schweizerischen Heilmittelgesetzgebung in Liechtenstein» anvender Liechtenstein sveitsisk lovgivning om terapeutiske produkter (legemidler og medisinsk utstyr). Ved eventuell motstrid mellom denne artikkelen og den sveitsiske lovgivningen om terapeutiske produkter har sistnevnte forrang.

to which the Parties are both party provide otherwise.

4. This Article is without prejudice to additional periods of protection which each Party may provide in that Party's law.

Article 7.48

Protection of Data Submitted to Obtain Marketing Authorisation for Plant Protection Products or Biocidal Products[72]

1. Each Party shall recognise a temporary right of the owner of a test or study report submitted for the first time to obtain a marketing authorisation concerning safety and efficacy of an active substance, plant protection product or biocidal product. During such period, the test or study report shall not be used for the benefit of any other person who seeks to obtain a marketing authorisation for an active substance, plant protection product or biocidal product, unless the explicit consent of the first owner has been proved. For the purposes of this Article, that right is referred to as data protection.
2. The test or study report submitted for marketing authorisation of an active substance or plant protection product should fulfil the following conditions:
   (a) be necessary for the authorisation or for an amendment of an authorisation in order to allow the use on other crops; and
   (b) be certified as compliant with the principles of good laboratory practice or of good experimental practice.
3. The period of data protection shall be at least 10 years from the grant of the first authorisation by a relevant authority in the territory of the Party.
4. Each Party shall ensure that the public bodies responsible for the granting of a marketing authorisation will not use the information referred to in paragraphs 1 and 2 for the benefit of a subsequent applicant for any successive marketing authorisation, regardless whether or not it has been made available to the public.
5. Each Party shall establish rules to avoid duplicative testing on vertebrate animals.

[72] Pursuant to the Customs Union Treaty, Liechtenstein applies the Swiss Legislation on Plant Protection Products. In case of any inconsistencies between this Article and the Swiss Legislation on Plant Protection Products, the latter shall prevail.

4.Denne artikkelen berører ikke ytterligere vernetider som hver av partene kan fastsette i sin nasjonale rett.

Artikkel 7.48

Beskyttelse av data framlagt for å oppnå markedsføringstillatelse for plantevernmidler eller biocidprodukter[72]

1. Hver part skal anerkjenne en midlertidig rett for eieren av en forsøks- eller undersøkelsesrapport som er framlagt for første gang for å oppnå en markedsføringstillatelse vedrørende sikkerheten til og effektiviteten av et aktivt stoff, plantevernmiddel eller biocidprodukt. I slike perioder skal forsøks- eller undersøkelsesrapporten ikke brukes til fordel for noen annen person som søker om en markedsføringstillatelse for et aktivt stoff, plantevernmiddel eller biocidprodukt, med mindre den første eieren uttrykkelig har gitt sitt samtykke. I denne artikkelen omtales denne retten som vern av personopplysninger.
2. Forsøks- eller undersøkelsesrapporten som framlegges i forbindelse med markedsføringstillatelse for et aktivt stoff eller plantevernmiddel, skal oppfylle følgende vilkår:
   (a) Være nødvendig for tillatelsen eller for en endring av tillatelsen for å tillate bruk på en annen vekst, og
   (b) være bekreftet å være i samsvar med prinsippene for god laboratoriepraksis eller god forsøkspraksis.
3. Varigheten av vernet av personopplysninger skal være minst 10 år fra den første tillatelsen gis av en relevant myndighet på partens territorium.
4. Hver part skal sikre at de offentlige organene som har ansvar for å utstede en markedsføringstillatelse, ikke bruker opplysningene nevnt i nr. 1 og 2 til fordel for en etterfølgende søker i forbindelse med en etterfølgende markedsføringstillatelse, uansett om opplysningene er gjort tilgjengelige for allmennheten eller ikke.
5. Hver part skal fastsette regler for å unngå duplisering av forsøk på virveldyr.

[72] I henhold til tolltraktaten anvender Liechtenstein den sveitsiske lovgivningen om plantevernmidler. Ved eventuell motstrid mellom denne artikkelen og sveitsisk lovgivning om plantevernmidler har sistnevnte forrang.

Section 7.3

Enforcement of intellectual property rights

SUB-Section 7.3.1

General provisions

Article 7.49

General Obligations

1. Each Party shall provide under its respective law for the measures, procedures and remedies necessary to ensure the enforcement of intellectual property rights.
2. For the purposes of Sub-Sections 1, 2 and 4 of this Section, the term "intellectual property rights" does not include rights covered by Sub-Section [6] of Section 2 [Protection of undisclosed information].
3. The measures, procedures and remedies referred to in paragraph 1 shall:
   (a) be fair and equitable;
   (b) not be unnecessarily complicated or costly, or entail unreasonable time-limits or unwarranted delays;
   (c) be effective, proportionate and dissuasive;
   (d) be applied in such a manner as to avoid the creation of barriers to legitimate trade and to provide for safeguards against their abuse.

Article 7.50

Persons Entitled to Apply for the Application of the Measures, Procedures and Remedies

Each Party shall recognise as persons entitled to seek application of the measures, procedures and remedies referred to in Sub-Sections 2 and 4 of this Section:
(a) the holders of intellectual property rights in accordance with the law of a Party;
(b) all other persons authorised to use those rights, in particular licensees, in so far as permitted by and in accordance with the law of a Party; and
(c) federations and associations[73], in so far as permitted by and in accordance with the law of a Party.

[73] For greater certainty, and in so far as permitted by the law of a Party, the term "federations and associations" includes at least collective rights management bodies and professional defence bodies which are regularly recognised as having the right to represent holders of intellectual property rights.

Avsnitt 7.3

Håndheving av immaterialrettigheter

Underavsnitt 7.3.1

Generelle bestemmelser

Artikkel 7.49

Generelle forpliktelser

1. Hver part skal i henhold til sin respektive lovgivning fastsette nødvendige tiltak, prosedyrer og rettsmidler for å sikre håndheving av immaterialrettigheter.
2. For formålene i avsnitt 1, 2 og 4 i dette kapitlet omfatter «immaterialrettigheter» ikke rettigheter som omfattes av kapittel 2 avsnitt 6 [Beskyttelse av fortrolig informasjon].
3. Tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene nevnt i nr. 1 skal
   (a) være rimelige og rettferdige,
   (b) ikke være unødig kompliserte eller kostbare eller medføre urimelige frister eller uberettigede forsinkelser,
   (c) være virkningsfulle, forholdsmessige og avskrekkende,
   (d) anvendes på en slik måte at det unngås at det skapes hindringer for lovlig handel, og slik at det sikres vern mot misbruk av dem.

Artikkel 7.50

Personer med rett til å søke om anvendelse av tiltak, prosedyrer og rettsmidler

Hver part skal anerkjenne som personer med rett til å søke om anvendelse av tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene nevnt i avsnitt 2 og 4 i dette kapitlet:
(a) innehavere av immaterialrettigheter i samsvar med en parts lovgivning,
(b) alle andre personer som har tillatelse til å benytte disse rettighetene, særlig lisenstakere, i den grad det er tillatt i henhold til og i samsvar med en parts lovgivning, og
(c) forbund og sammenslutninger[73], i den grad det er tillatt i henhold til og i samsvar med en parts lovgivning.

[73] For tydelighets skyld og i den grad det er tillatt i henhold til en parts lovgivning, omfatter «forbund og sammenslutninger» minst organer for kollektiv rettighetsforvaltning og bransjeorganisasjoner som regelmessig anerkjennes som organer med rett til å representere innehavere av immaterialrettigheter.

SUB-Section 7.3.2

Civil and administrative enforcement

Article 7.51

Measures for Preserving Evidence

1. Each Party shall ensure that, even before the commencement of proceedings on the merits of the case, the competent judicial authorities may, on application by a party who has presented reasonably available evidence to support their claims that their intellectual property right has been infringed or is about to be infringed, order prompt and effective provisional measures to preserve relevant evidence in respect of the alleged infringement, subject to appropriate safeguards and the protection of confidential information.
2. Such measures may include the detailed description, with or without the taking of samples, or the physical seizure of the alleged infringing goods, and, in appropriate cases, the materials and implements used in the production and/or distribution of these goods and the documents relating thereto.
3. The judicial authorities of the Parties shall have the authority to adopt provisional measures without the other party having been heard, in particular where delay is likely to cause irreparable harm to the right holder, or where there is a demonstrable risk of evidence being destroyed.

Underavsnitt 7.3.2

Sivil og administrativ håndheving

Artikkel 7.51

Tiltak for å sikre bevis

1. Hver part skal sikre at kompetente rettsmyndigheter, også før en rettergang som fører til en realitetsavgjørelse, begynner, etter søknad fra en part som har framlagt rimelig tilgjengelige bevis til støtte for sine påstander om at det er gjort inngrep i deres immaterialrettigheter eller er i ferd med å bli gjort inngrep, kan iverksette raske og effektive midlertidige tiltak for å bevare relevante bevis med hensyn til det påståtte inngrepet, forutsatt hensiktsmessige beskyttelsestiltak og vern av fortrolige opplysninger.
2. Slike tiltak kan omfatte den detaljerte beskrivelsen, enten det tas stikkprøver eller ikke, eller fysisk beslaglegging av varer som påstås å gjøre inngrep, og, i relevante tilfeller, materialer og midler som brukes i produksjonen og/eller distribusjonen av disse varene, og dokumenter i tilknytning til dette.
3. Partenes rettsmyndigheter skal ha myndighet til å vedta midlertidige tiltak uten at den andre parten høres, særlig dersom forsinkelse med sannsynlighet vil føre til uopprettelig skade for rettighetshaveren, eller dersom det er en påviselig risiko for at bevis kan ødelegges.

Article 7.52

Evidence

1. Each Party shall take the measures necessary to enable the competent judicial authorities to order, on application by a party which has presented reasonably available evidence sufficient to support its claims and has, in substantiating those claims, specified evidence which lies in the control of the opposing party, that this evidence be produced by the opposing party, subject to the protection of confidential information.
2. Each Party shall also take the necessary measures to enable the competent judicial authorities to order, where appropriate, in cases of infringement of an intellectual property right committed on a commercial scale, under the same conditions as in paragraph 1, the communication of banking, financial or commercial documents under the control of the oppos-

Artikkel 7.52

Bevis

1. Hver part skal treffe de tiltakene som er nødvendige for å gjøre det mulig for kompetente rettsmyndigheter å beordre, etter søknad fra en part som har framlagt tilstrekkelig med rimelig tilgjengelige bevis til støtte for sine påstander, og som ved dokumentasjonen av disse påstandene har angitt bevismateriale som er under motpartens kontroll, at motparten framlegger bevisene, forutsatt at fortrolige opplysninger beskyttes.
2. Hver part skal også treffe de tiltakene som er nødvendige for å gjøre det mulig for kompetente rettsmyndigheter, der dette er hensiktsmessig, ved inngrep i en immaterialrettighet begått i kommersielt omfang, på samme vilkår som i nr. 1 å beordre oversendelse av bank-, finans- eller handelsdokumenter under motpartens kontroll, forutsatt at fortrolige opplysninger beskyttes.

ing party, subject to the protection of confidential information.

Article 7.53

Right of Information

1. Each Party shall ensure that, in the context of civil proceedings concerning an infringement of an intellectual property right and in response to a justified and proportionate request of the claimant, the competent judicial authorities may order the infringer or any other person to provide information on the origin and distribution networks of the goods or services which infringe an intellectual property right.
2. For the purposes of paragraph 1, "any other person" means a person who:
   (a) was found in possession of the infringing goods on a commercial scale;
   (b) was found to be using the infringing services on a commercial scale;
   (c) was found to be providing on a commercial scale services used in infringing activities; or
   (d) was indicated by the person referred to in points (a), (b) or (c), as being involved in the production, manufacture or distribution of the goods or the provision of the services.
3. The information referred to in paragraph 1 shall, as appropriate, comprise:
   (a) the names and addresses of the producers, manufacturers, distributors, suppliers and other previous holders of the goods or services, as well as the intended wholesalers and retailers;
   (b) information on the quantities produced, manufactured, delivered, received or ordered, as well as the price obtained for the goods or services in question.
4. Paragraphs 1 and 2 shall apply without prejudice to other laws of a Party which:
   (a) grant the right holder rights to receive fuller information;
   (b) govern the use in civil proceedings of the information communicated pursuant to this Article;
   (c) govern responsibility for misuse of the right of information;
   (d) afford an opportunity for refusing to provide information which would force the person referred to in paragraph 1 to admit their own participation or that of their close rela-

Artikkel 7.53

Rett til informasjon

1. Hver part skal i forbindelse med en sivil sak som gjelder inngrep i en immaterialrettighet, og som svar på en begrunnet og forholdsmessig anmodning fra søkeren, sikre at kompetente rettsmyndigheter kan pålegge inngriperen eller enhver annen person å gi opplysninger om opprinnelses- og distribusjonsnettene for de varene eller tjenestene som gjør inngrep i en immaterialrettighet.
2. For formålene i nr. 1 menes med «enhver annen person» en person som
   (a) er funnet å være i besittelse av varene som gjør inngrep, i kommersielt omfang,
   (b) er funnet å bruke tjenestene som gjør inngrep, i kommersielt omfang,
   (c) er funnet å yte tjenester som er brukt i inngrepsaktiviteter, i kommersielt omfang, eller
   (d) av personen som er nevnt i bokstav a), b) eller c), er angitt som involvert i produksjon, framstilling eller distribusjon av varene eller levering av tjenestene.
3. Opplysningene som er nevnt i nr. 1, skal etter relevans bestå av følgende:
   (a) Navn og adresse til produsenter, tilvirkere, distributører, leverandører og andre tidligere innehavere av varene eller tjenestene samt tiltenkte grossister og detaljister.
   (b) Opplysninger om mengdene som er produsert, framstilt, levert, mottatt eller bestilt, samt prisen som er oppnådd for de aktuelle varene eller tjenestene.
4. Nr. 1 og 2 får anvendelse med forbehold for en parts annen lovgivning som
   (a) gir rettighetshaveren rett til å motta mer fullstendige opplysninger,
   (b) regulerer bruken av opplysningene som formidles i henhold til denne artikkelen, i sivile saker,
   (c) regulerer ansvaret for misbruk av retten til informasjon,
   (d) gir mulighet til å nekte å framlegge opplysninger som kan tvinge personen nevnt i nr. 1 til å innrømme sin deltakelse eller nære slektningers deltakelse i inngrepet i en immaterialrettighet,

tives in an infringement of an intellectual property right;

(e) govern the protection of confidentiality of information sources or the processing of personal data.

Article 7.54

Provisional and Precautionary Measures

1. Each Party shall ensure that its judicial authorities may, at the request of the applicant, issue against the alleged infringer an interlocutory injunction intended to prevent any imminent infringement of an intellectual property right, or to forbid, on a provisional basis and subject, where appropriate, to a recurring penalty payment where provided for by the law of that Party, the continuation of the alleged infringements of that right, or to make such continuation subject to the lodging of guarantees intended to ensure the compensation of the right holder. An interlocutory injunction may also be issued, under the same conditions, against an intermediary whose services are being used by a third party to infringe at least copyright or related rights.
2. Each Party shall ensure that its judicial authorities may, at the request of the applicant, order the seizure or delivery up of goods suspected of infringing an intellectual property right, so as to prevent their entry into or movement within the channels of commerce.
3. In the case of an alleged infringement committed on a commercial scale, each Party shall ensure that, if the applicant demonstrates circumstances likely to endanger the recovery of damages, the judicial authorities may order the precautionary seizure of the movable and immovable property of the alleged infringer, including the blocking of their bank accounts and other assets. To that end, the competent authorities may order the communication of bank, financial or commercial documents, or appropriate access to the relevant information.
4. Each Party shall ensure that its judicial authorities shall, in respect of the measures referred to in paragraphs 1, 2 and 3, have the authority to require the applicant to provide any reasonably available evidence in order to satisfy themselves with a sufficient degree of certainty that the applicant is the rightholder and that the applicant's right is being infringed, or that such infringement is imminent.

(e) regulerer vernet av informasjonskilders fortrolighet eller behandling av personopplysninger.

Artikkel 7.54

Midlertidige og forebyggende tiltak

1. Hver part skal sikre at dens rettsmyndigheter, på anmodning fra søkeren, overfor den påståtte inngriperen kan utstede en midlertidig forføyning som har som formål å hindre ethvert overhengende inngrep i en immaterialrettighet, eller, på midlertidig grunnlag og eventuelt med tvangsmulkter dersom dette er fastsatt i denne partens lovgivning, å forby fortsettelse av de påståtte inngrepene i denne retten, eller til å gjøre slik fortsettelse betinget av at det stilles garantier for å sikre kompensasjon til rettighetshaveren. En midlertidig forføyning kan også, på samme vilkår, utstedes mot en mellommann hvis tjenester brukes av tredjeparter til å gjøre inngrep i det minste i opphavsretten eller nærstående rettigheter.
2. Hver part skal sikre at dens rettsmyndigheter på anmodning fra søkeren kan kreve beslaglegging eller utlevering av varer som mistenkes for å gjøre inngrep i en immaterialrettighet, for å hindre at de innføres i eller flyttes innenfor handelskanalene.
3. Dersom et påstått inngrep skjer i kommersielt omfang, skal hver part sikre at dersom søkeren påviser omstendigheter som kan sette inndrivelsen av skadeserstatning i fare, kan rettsmyndighetene kreve beslaglegging av den påståtte inngriperens løsøre og faste eiendom, herunder sperring av vedkommendes bankkontoer og andre eiendeler. For dette formålet kan kompetente myndigheter kreve at bank-, finans- eller forretningsdokumenter oversendes, eller at de får hensiktsmessig tilgang til relevante opplysninger.
4. Hver part skal sikre at dens rettsmyndigheter, med hensyn til tiltakene nevnt i nr. 1, 2 og 3, har myndighet til å kreve at søkeren framlegger ethvert rimelig tilgjengelig bevis, slik at de med tilstrekkelig sikkerhet kan forvisse seg om at søkeren er rettighetshaveren, og at det gjøres inngrep i søkerens rettighet, eller at faren for slikt inngrep er overhengende.

Article 7.55

Corrective Measures

1. Each Party shall ensure that its judicial authorities may order, at the request of the applicant, without prejudice to any damages due to the right holder by reason of the infringement, and without compensation of any sort, the destruction of goods that they have found to be infringing an intellectual property right or at least the definitive removal of those goods from the channels of commerce. If appropriate, under the same conditions, the judicial authorities may also order destruction of materials and implements predominantly used in the creation or manufacture of those goods.
2. Each Party's judicial authorities shall have the authority to order that those measures shall be carried out at the expense of the infringer, unless particular reasons are invoked for not doing so.
3. In considering a request for corrective measures, the need for proportionality between the seriousness of the infringement and the remedies ordered as well as the interests of third parties shall be taken into account.

Artikkel 7.55

Korrigerende tiltak

1. Hver part skal sikre at dens rettsmyndigheter på anmodning fra søkeren kan kreve, uten at dette berører eventuell skadeserstatning som rettighetshaveren har krav på som følge av inngrepet, og uten noen form for kompensasjon, at varer som de har konstatert gjør inngrep i en immaterialrettighet, destrueres, eller i det minste at disse varene fjernes endelig fra handelskanalene. Rettsmyndighetene kan eventuelt på samme vilkår også kreve at materialer og midler som hovedsakelig brukes til framstilling eller produksjon av slike varer, destrueres.
2. Hver parts rettsmyndigheter skal ha myndighet til å kreve at disse tiltakene skal gjennomføres på inngriperens bekostning, med mindre særlige grunner påberopes for ikke å gjøre det.
3. Ved vurdering av en anmodning om korrigerende tiltak skal det tas hensyn til behovet for forholdsmessighet mellom inngrepets alvorlighetsgrad og pålagte avhjelpende tiltak samt tredjeparters interesser.

Article 7.56

Injunctions

Each Party shall ensure that, where a judicial decision is taken finding an infringement of an intellectual property right, the judicial authorities may issue against the infringer an injunction aimed at prohibiting the continuation of the infringement. Each Party shall also ensure that the judicial authorities may issue an injunction against intermediaries whose services are used by a third party to infringe at least copyrights and related rights.

Artikkel 7.56

Midlertidige forføyninger

Hver part skal sikre at rettsmyndighetene når en rettsavgjørelse fastslår inngrep i en immaterialrettighet, overfor inngriperen kan utstede en midlertidig forføyning med sikte på å hindre fortsatt inngrep. Hver part skal også sikre at rettsmyndighetene kan utstede en midlertidig forføyning overfor mellommenn hvis tjenester benyttes av tredjeparten ved inngrep, i det minste for opphavsrettigheter og nærstående rettigheter.

Article 7.57

Alternative Measures

Each Party may provide that the judicial authorities, in appropriate cases and at the request of the person liable to be subject to the measures provided for in Article X.55 [Corrective measures] or Article IP.56 [Injunctions], may order pecuniary compensation to be paid to the injured party instead of applying the measures provided for in these two Articles if that person acted unintentionally and without negligence, if execution of the measures in question would cause the person disproportionate harm and if pecuniary compensa-

Artikkel 7.57

Alternative tiltak

Hver part kan fastsette at rettsmyndighetene i relevante tilfeller og på anmodning fra den personen som kan bli omfattet av tiltakene fastsatt i artikkel IP.55 [Korrigerende tiltak] eller artikkel IP.56 [Midlertidige forføyninger], kan kreve at skadelidte får økonomisk erstatning, i stedet for å anvende tiltakene fastsatt i disse to artiklene, dersom denne personen handlet utilsiktet og uten uaktsomhet, dersom gjennomføringen av de aktuelle tiltakene ville påføre vedkommende uforholdsmessig stor skade, og dersom økonomisk

tion to the injured party appears reasonably satisfactory.

Article 7.58

Damages

1. Each Party shall ensure that its judicial authorities, on application of the injured party, order the infringer who knowingly engaged, or had reasonable grounds to know it was engaging, in an infringing activity, to pay to the rightholder damages appropriate to the actual prejudice suffered by the rightholder as a result of the infringement.
2. Each Party shall ensure that when its judicial authorities set the damages:
   (a) they take into account all appropriate aspects, such as the negative economic consequences, including lost profits, which the injured party has suffered, any unfair profits made by the infringer and, in appropriate cases, elements other than economic factors, such as the moral prejudice caused to the right holder by the infringement; or
   (b) as an alternative to point (a), they may, in appropriate cases, set the damages as a lump sum on the basis of elements such as at least the amount of royalties or fees which would have been due if the infringer had requested authorisation to use the intellectual property right in question.
3. Where the infringer did not knowingly, or with reasonable grounds to know, engage in infringing activity, each Party may lay down that the judicial authorities may order the recovery of profits or the payment of damages which may be pre-established.

Article 7.59

Legal Costs

Each Party shall ensure that reasonable and proportionate legal costs and other expenses incurred by the successful party shall, as a general rule, be borne by the unsuccessful party, unless equity does not allow this.

Article 7.60

Publication of Judicial Decisions

Each Party shall ensure that, in legal proceedings instituted for infringement of an intellectual property right, the judicial authorities may order, at the request of the applicant and at the expense of

erstatning til skadelidte synes rimelig tilfredsstillende.

Artikkel 7.58

Skadeserstatning

1. Hver part skal sikre at dens rettsmyndigheter på den skadelidte parts anmodning pålegger en inngriper som bevisst har begått, eller hadde rimelig grunnlag for å vite at vedkommende begikk, et inngrep, å betale rettighetshaveren skadeserstatning som står i forhold til den faktiske skaden som rettighetshaveren har lidd som følge av inngrepet.
2. Hver part skal, når dens rettsmyndigheter fastsetter skadeserstatningen, sikre følgende:
   (a) De tar hensyn til alle relevante aspekter, for eksempel negative økonomiske følger, herunder tapt fortjeneste, for skadelidte, urimelig fortjeneste for inngriperen og, i relevante tilfeller, andre faktorer enn økonomiske, for eksempel ikke-økonomisk skade som inngriperen har påført rettighetshaveren, eller
   (b) de kan som alternativ til bokstav a) i relevante tilfeller fastsette skadeserstatningen som et engangsbeløp på grunnlag av elementer som minst tilsvarer beløpet for vederlag eller avgifter som ville ha blitt betalt dersom inngriperen hadde søkt om tillatelse til å bruke den aktuelle immaterialrettigheten.
3. Dersom inngriperen ikke bevisst eller med rimelig grunn til å vite det begår et inngrep, kan hver part fastsette at rettsmyndighetene kan kreve inndrivelse av overskudd eller utbetaling av skadeserstatning som kan være forhåndsfastsatt.

Artikkel 7.59

Saksomkostninger

Hver part skal sikre at rimelige og forholdsmessige saksomkostninger og andre kostnader som påløper for parten som vinner fram med søksmålet, som hovedregel dekkes av tapende part, med mindre billighetsretten ikke tillater dette.

Artikkel 7.60

Offentliggjøring av rettsavgjørelser

Hver part skal sikre at rettsmyndighetene, ved rettergang innledet i forbindelse med inngrep i en immaterialrettighet, på anmodning fra saksøker og for inngripers regning, kan kreve at det treffes

the infringer, appropriate measures for the dissemination of the information concerning the decision, including displaying the decision and publishing it in full or in part.

Article 7.61

Presumption of Authorship or Ownership

For the purposes of applying the measures, procedures and remedies provided for in Section 7.3 [Enforcement of intellectual property rights]:

(a) for the author of a literary or artistic work, in the absence of proof to the contrary, to be regarded as such, and consequently to be entitled to institute infringement proceedings, it shall be sufficient for the author's name to appear on the work in the usual manner; and

(b) point (a) applies *mutatis mutandis* to the holders of rights related to copyright with regard to their protected subject matter.

SUB-Section 7.3.3

Civil judicial procedures and remedies of trade secrets

Article 7.62

Civil Judicial Procedures and Remedies of Trade Secrets

1. Each Party shall ensure that any person participating in the civil judicial proceedings referred to in paragraph 1 of Article 7.46 [Protection of Trade Secrets], or who has access to documents which form part of those proceedings, is not permitted to use or disclose any trade secret or alleged trade secret which the competent judicial authorities have, in response to a duly reasoned application by an interested party, identified as confidential and of which they have become aware as a result of such participation or access.
2. Each Party shall ensure that the obligation referred to in paragraph 1 remains in force after the civil judicial proceedings have ended, for as long as appropriate.
3. In the civil judicial proceedings referred to in paragraph 1 of Article 7.46 [Protection of Trade Secrets], each Party shall provide that its judicial authorities have the authority at least to:
   (a) order provisional measures, in accordance with their respective laws and regulations, to cease and prohibit the use or disclosure

egnede tiltak for spredning av informasjon om avgjørelsen, herunder at hele eller deler av avgjørelsen skal offentliggjøres.

Artikkel 7.61

Formodning om opphavsrett eller eierskap

Ved anvendelse av tiltakene, prosedyrene og rettsmidlene fastsatt i kapittel 3 [Håndheving av immaterialrettigheter] gjelder følgende:

(a) For at opphaveren til et litterært eller kunstnerisk verk, i mangel av bevis på det motsatte, skal anses som sådan og derfor ha rett til å innlede inngrepssøksmål, er det tilstrekkelig at opphaverens navn står på verket på vanlig måte, og

(b) bokstav a) gjelder tilsvarende med nødvendige endringer for innehavere av rettigheter knyttet til opphavsrett med hensyn til deres beskyttede materiale.

Underavsnitt 7.3.3:

Sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter

Artikkel 7.62

Sivilrettslige prosedyrer og rettsmidler for forretningshemmeligheter

1. Hver part skal sikre at enhver person som deltar i sivil rettergang som nevnt i nr. 1 i artikkel IP.46 [Beskyttelse av forretningshemmeligheter], eller som har tilgang til dokumenter som inngår i slik rettergang, ikke tillates å bruke eller formidle forretningshemmeligheter eller påståtte forretningshemmeligheter som kompetente rettsmyndigheter, etter en behørig begrunnet anmodning fra en berørt part, har identifisert som fortrolige, og som de har fått kjennskap til som følge av en slik deltakelse eller tilgang.
2. Hver part skal sørge for at forpliktelsen nevnt i nr. 1 opprettholdes så lenge det er relevant, etter at den sivile rettergangen er avsluttet.
3. I forbindelse med den sivile rettergangen nevnt i nr. 1 i artikkel IP.46 [Beskyttelse av forretningshemmeligheter] skal hver part fastsette at dens rettsmyndigheter minst har myndighet til å
   (a) pålegge midlertidige tiltak, i samsvar med deres respektive lover og forskrifter, for å stanse og forby bruken eller formidlingen

of the trade secret in a manner contrary to honest commercial practices;

(b) order measures, in accordance with their respective laws and regulations, ordering the cessation of, or as the case may be, the prohibition of the use or disclosure of the trade secret in a manner contrary to honest commercial practices;

(c) order, in accordance with their respective laws and regulations, any person who has acquired, used or disclosed a trade secret in a manner contrary to honest commercial practices and that knew or ought to have known that he or she or it was acquiring, using or disclosing a trade secret in a manner contrary to honest commercial practices to pay the trade secret holder damages appropriate to the actual prejudice suffered as a result of such acquisition, use or disclosure of the trade secret;

(d) take specific measures necessary to preserve the confidentiality of any trade secret or alleged trade secret used or referred to in proceedings as referred to in paragraph 1 of Article 7.46 [Protection of Trade Secrets]. Such specific measures may include, in accordance with each Party's respective laws and regulations, including the rights of defence, the possibility of restricting access to certain documents in whole or in part; of restricting access to hearings and their corresponding records or transcript; and of making available a non-confidential version of judicial decision in which the passages containing trade secrets have been removed or redacted.

(e) impose sanctions on any person participating in the legal proceedings who fail or refuse to comply with the court orders concerning the protection of the trade secret or alleged trade secret.

4. Each Party shall ensure that an application for the measure, procedures or remedies provided for in this Article is dismissed where the alleged acquisition, use or disclosure of a trade secret contrary to honest commercial practices was carried out, in accordance with its laws and regulations:

(a) to reveal misconduct, wrongdoing or illegal activity for the purpose of protecting the general public interest;

av forretningshemmeligheten på en måte som strider mot god forretningsskikk,

(b) pålegge tiltak i samsvar med deres respektive lover og forskrifter, som krever opphør av eller eventuelt forbud mot bruk eller formidling av forretningshemmeligheten på en måte som strider mot god forretningsskikk,

(c) kreve, i samsvar med deres respektive lover og forskrifter, at enhver person som har tilegnet seg, brukt eller formidlet en forretningshemmelighet på en måte som strider mot god forretningsskikk, og som visste eller burde ha visst at han eller hun tilegnet seg, brukte eller formidlet en forretningshemmelighet på en måte som strider mot god forretningsskikk, betaler innehaveren av forretningshemmeligheten skadeserstatning som står i forhold til den faktiske skaden som er påført som følge av en slik tilegnelse, bruk eller formidling av forretningshemmeligheten,

(d) treffe særlige tiltak som er nødvendige for å bevare fortroligheten til enhver forretningshemmelighet eller påstått forretningshemmelighet som brukes eller vises til i en rettergang som nevnt i nr. 1 i artikkel IP.46 [Beskyttelse av forretningshemmeligheter]. Slike særlige tiltak kan, i samsvar med den enkelte parts lover og forskrifter, herunder retten til å forsvare seg, omfatte muligheten til helt eller delvis å begrense tilgangen til visse dokumenter, til å begrense adgangen til rettsmøter og tilhørende dokumentasjon eller utskrift og til å gjøre en ikke-fortrolig versjon av rettsavgjørelsen tilgjengelig der de passusene som inneholder forretningshemmeligheter, er fjernet eller redigert,

(e) ilegge sanksjoner for enhver person som deltar i en rettergang og ikke overholder eller nekter å etterkomme rettsavgjørelser om beskyttelse av forretningshemmeligheten eller den påståtte forretningshemmeligheten.

4. Hver part skal sikre at en søknad om tiltak, prosedyrer eller rettsmidler som fastsatt i denne artikkelen avvises dersom den påståtte tilegnelsen, bruken eller formidlingen av en forretningshemmelighet i strid med god forretningsskikk fant sted i samsvar med partens lover og forskrifter

(a) for å avdekke en forsømmelse, forseelse eller ulovlig virksomhet, med henblikk på å beskytte allmennhetens interesse,

(b) as a disclosure by employees to their representatives as part of, and necessary for, the legitimate exercise by those representatives of their functions;
(c) to protect a legitimate interest recognised by the laws and regulations of that Party.

(b) som ansattes formidling til sine representanter som en del av, og med nødvendighet for, disse representantenes utførelse av sine oppgaver,
(c) for å beskytte en rettmessig interesse som anerkjennes i denne partens lover og forskrifter.

SUB-Section 7.3.4

Border enforcement

Article 7.63

Border Measures

1. With respect to goods under customs control, each Party shall adopt or maintain procedures under which a right holder may submit applications to a competent authority to suspend the release of or detain suspected goods. For the purposes of this Sub-Section, "suspected goods" means goods suspected of infringing trade marks, copyrights and related rights, geographical indications, patents, utility models, industrial designs, topographies of integrated circuits and plant variety rights.

2. Each Party shall endeavour to have in place electronic systems for the management by customs of the applications granted or recorded.
3. If a Party establishes or assesses, in connection with the procedures described in this Article, an application fee, storage fee or destruction fee, that fee shall not be set at an amount that unreasonably deters recourse to these procedures.

4. Each Party shall ensure that its competent authorities decide about granting or recording applications within a reasonable period of time.
5. Each Party shall provide for the applications referred to in paragraph 1 to apply to multiple shipments.
6. With respect to goods under customs control, each Party shall ensure that its customs authorities may act upon their own initiative to suspend the release of or detain suspected goods.
7. Each Party may encourage that its customs authorities use risk analysis to identify suspected goods.
8. Each Party may authorise its customs authority to provide a right holder, upon request, with information about goods, including a

Uunderavsnitt 7.3.4

Grensekontroll

Artikkel 7.63

Grensetiltak

1. For varer under tollkontroll skal hver part innføre eller opprettholde prosedyrer som gjør det mulig for en rettighetshaver å inngi søknader til en kompetent myndighet om å utsette klareringen eller holde tilbake mistenkte varer. I dette avsnittet menes med «mistenkte varer» varer som mistenkes for å gjøre inngrep i varemerker, opphavsrett og nærstående rettigheter, geografiske betegnelser, patenter, bruksmønstre, industridesign, topografier i integrerte kretser og planteforedlerrettigheter.
2. Hver part skal bestrebe seg på å innføre elektroniske systemer for tollmyndighetenes forvaltning av søknader som innvilges eller registreres.
3. Dersom en part i forbindelse med prosedyrene beskrevet i denne artikkelen fastsetter eller vurderer et gebyr for en søknad, et lagringsgebyr eller en destrueringsavgift, skal gebyret eller avgiften ikke fastsettes til et beløp som i urimelig grad avskrekker fra å benytte disse prosedyrene.
4. Hver part skal sikre at dens kompetente myndigheter treffer beslutning om å innvilge eller registrere søknader innen en rimelig frist.
5. Hver part skal fastsette at søknadene nevnt i nr. 1 får anvendelse på flere overføringer.

6. For varer under tollkontroll skal hver part sørge for at dens tollmyndigheter på eget initiativ kan treffe tiltak for å utsette klareringen eller holde tilbake mistenkte varer.

7. Hver part kan oppmuntre sine tollmyndigheter til å bruke risikoanalyse for å identifisere mistenkte varer.
8. Hver part kan på anmodning gi sin tollmyndighet myndighet til å gi en rettighetshaver opplysninger om varer, herunder en beskrivelse

description and the actual or estimated quantities thereof, and if known, the name and address of the consignor, importer, exporter or consignee, and the country of origin or provenance of the goods, whose release has been suspended, or which have been detained.

9. Each Party shall have in place procedures allowing for the destruction of suspected goods, without there being any need for prior administrative or judicial proceedings for the formal determination of the infringements, where the persons concerned agree or do not oppose the destruction. In case suspected goods are not destroyed, each Party shall ensure that, except in exceptional circumstances, such goods are disposed of outside the commercial channel in a manner which avoids any harm to the right holder.
10. Each Party shall have in place procedures allowing for the swift destruction of counterfeit trade mark and pirated goods sent in postal or express couriers' consignments.
11. Each Party shall provide that, where requested by the customs authorities, the holder of the granted or recorded application shall be obliged to reimburse the costs incurred by the customs authorities, or other parties acting on behalf of customs authorities, from the moment of detention or suspension of the release of the goods, including storage, handling, and any costs relating to the destruction or disposal of the goods.
12. Each Party may decide not to apply this Article to the import of goods put on the market in another country by or with the consent of the right holders. A Party may exclude from the application of this Article goods of a non-commercial nature contained in travellers' personal luggage.
13. Each Party shall allow its customs authorities to maintain a regular dialogue and promote cooperation with the relevant stakeholders and with other authorities involved in the enforcement of intellectual property rights.
14. The Parties shall cooperate in respect of international trade in suspected goods. In particular, the Parties shall, as far as possible, share relevant information on trade in suspected goods affecting the other Party.

og faktiske eller anslåtte mengder av dem, og dersom de er kjent, navn og adresse til avsenderen, importøren, eksportøren eller mottakeren samt opprinnelses- eller avsenderlandet for de varene som klareringen er utsatt for, eller som er holdt tilbake.

9. Hver part skal ha innført prosedyrer som gjør det mulig å destruere mistenkte varer, uten at det er behov for forutgående forvaltningssaker eller retterganger for formelt å fastslå inngrepene, dersom de berørte personene samtykker i eller ikke motsetter seg destrueringen. Dersom mistenkte varer ikke destrueres, skal hver part, unntatt under særlige omstendigheter, sørge for at slike varer disponeres utenfor den kommersielle kanalen på en måte som ikke er til skade for rettighetshaveren.
10. Hver part skal ha innført prosedyrer som gjør det mulig raskt å destruere varer med forfalsket varemerke og piratvarer som sendes i post- eller budforsendelser.
11. Hver part skal fastsette at innehaveren av den innvilgede eller registrerte søknaden på anmodning fra tollmyndighetene skal ha plikt til å refundere kostnader påløpt av tollmyndighetene, eller andre parter som opptrer på vegne av tollmyndighetene, fra tidspunktet for tilbakeholding eller utsettelse av klareringen av varene, herunder lagring, håndtering og eventuelle kostnader knyttet til destruering eller disponering av varene.
12. Hver part kan beslutte ikke å anvende denne artikkelen på import av varer som bringes i omsetning i et annet land av rettighetshavere eller med samtykke fra disse. En part kan unnta fra anvendelsen av denne artikkelen varer av ikke-kommersiell art som inngår i reisendes personlige bagasje.
13. Hver part skal tillate sine tollmyndigheter å føre en regelmessig dialog og fremme samarbeid med relevante berørte parter og med andre myndigheter som deltar i håndhevingen av immaterialrettigheter.
14. Partene skal samarbeide med hensyn til internasjonal handel med mistenkte varer. Særlig skal partene, så langt det er mulig, dele relevante opplysninger om handelen med mistenkte varer som berører den andre parten.

Article 7.64

Consistency with GATT 1994 and the TRIPS Agreement

In implementing border measures for the enforcement of intellectual property rights by customs, whether or not covered by this Sub-Section, the Parties shall ensure consistency with their obligations under GATT 1994 and the TRIPS Agreement and, in particular, with Article V of GATT 1994 and Article 41 and Section 4 of Part III of the TRIPS Agreement.

Artikkel 7.64

Samsvar med GATT 1994 og TRIPS-avtalen

Ved gjennomføring av grensetiltak for tollmyndighetenes håndheving av immaterialrettigheter, enten de omfattes av dette avsnittet eller ikke, skal partene sikre samsvar med sine forpliktelser i henhold til GATT 1994 og TRIPS-avtalen, og særlig med artikkel V i GATT 1994 og artikkel 41 og avsnitt 4 i del III i TRIPS-avtalen

Section 7.4

Other provisions

Article 7.65

Cooperation

Cooperation activities undertaken under this Section are subject to the availability of resources, and on request, and on terms and conditions mutually decided upon between the Parties. The Parties affirm that cooperation under this Section is additional to and without prejudice to other past, ongoing, and future cooperation activities, both bilateral and multilateral, between the Parties, including between their respective intellectual property offices.

Avsnitt 7.4

Andre bestemmelser

Artikkel 7.65

Samarbeid

Samarbeidsaktiviteter som utføres i henhold til dette kapitlet, forutsetter tilgjengelige ressurser, og på anmodning, gjensidig avtalte vilkår som partene enes om. Partene bekrefter at samarbeidet i henhold til dette avsnittet kommer i tillegg til og ikke berører andre tidligere, pågående og framtidige samarbeidsaktiviteter, både bilaterale og multilaterale, mellom partene, herunder deres respektive kontorer for immaterialrett.

Chapter 8

Competition policy

Article 8.1

Definitions

For the purposes of this Chapter:

(a) "anticompetitive business conduct" means:
   (i) agreements between enterprises, concerted practices or decisions by associations of enterprises, which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition;
   (ii) abuses by one or more enterprises that are dominant in a market; and
   (iii) mergers between enterprises with substantial anti-competitive effects.

(b) "enterprise" means an entity constituted or organised under applicable law, whether or not for profit, and whether privately or governmentally owned or controlled, including a corporation, trust, partnership, sole proprietorship, joint venture or other association; and

Kapittel 8

Konkurransepolitikk

Artikkel 8.1

Definisjoner

I dette kapitlet menes med

(a) «konkurransebegrensende forretningsførsel»
   (i) avtaler mellom foretak, samordnet opptreden mellom foretak eller beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen,
   (ii) ett eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling i et marked, og
   (iii) foretakssammenslutninger med betydelig konkurransebegrensende virkning.

(b) «foretak» et rettssubjekt som er opprettet eller organisert i henhold til gjeldende lovgivning, uansett om det har et økonomisk formål eller ikke, og uansett om det er privat eller offentlig eid, herunder et selskap, forvaltningsselskap («trust»), kompaniskap, enkeltpersonforetak, fellesforetak («joint venture») eller en annen sammenslutning.

(c) "competent authority" means an authority responsible for the enforcement of competition law.

Article 8.2

Competition Law

1. The Parties recognise the importance of free and undistorted competition in their trade relations. The Parties acknowledge that anticompetitive business conduct has the potential to distort the proper functioning of markets and undermine the benefits of trade liberalisation.
2. The Parties shall take appropriate measures to proscribe anticompetitive business conduct, recognising that such measures will enhance the fulfilment of the objectives of this Agreement.
3. The measures referred to in paragraph 2 shall be consistent with the principles of transparency, non-discrimination and procedural fairness.
4. Each Party may provide for certain exemptions from the application of its competition law provided that those exemptions are transparent and are based on public policy grounds or public interest grounds. A Party shall make available to another Party public information concerning such exemptions provided under its competition law.

Article 8.3

Application of Competition Law to Public Enterprises

Each Party shall ensure that the measures referred to in paragraph 2 of Article [XX].2 (Competition Law) apply to its publicly owned or controlled enterprises to the extent required by its law.

Article 8.4

Cooperation

1. The Parties recognise the importance of cooperation and coordination to further enhance effective competition law enforcement.

2. The Parties' respective competent authorities shall endeavour to coordinate and cooperate in the enforcement of their respective competition law to fulfil the objectives of this Agreement. The Parties shall take such steps as they consider appropriate to minimize direct or

(c) «kompetent myndighet» en myndighet med ansvar for håndheving av konkurranselovgivningen.

Artikkel 8.2

Konkurranselovgivning

1. Partene anerkjenner betydningen av fri konkurranse uten forstyrrelser i sine handelsforbindelser. Partene anerkjenner at konkurransebegrensende forretningsførsel kan være til hinder for velfungerende markeder og kan undergrave fordelene ved handelsliberalisering.
2. Partene skal treffe hensiktsmessige tiltak for å forby konkurransebegrensende forretningsførsel, idet de anerkjenner at slike tiltak vil forbedre mulighetene for å nå målene med denne avtalen.
3. Tiltakene nevnt i nr. 2 skal være forenlige med prinsippene om åpenhet, ikke-diskriminering og rettferdig rettergang.

4. Hver part kan gi visse unntak fra anvendelsen av sin konkurranselovgivning, forutsatt at unntakene er åpne for innsyn og bygger på hensynet til offentlig orden eller offentlighetens interesse. En part skal stille offentlig informasjon om slike unntak som er gitt etter dens konkurranselovgivning, til rådighet for en annen part.

Artikkel 8.3

Anvendelse av konkurranselovgivning på offentlige foretak

Hver part skal sikre at tiltakene nevnt i nr. 2 i artikkel [XX].2 (Konkurranselovgivning) anvendes på dens offentlig eide eller offentlig kontrollerte foretak i den utstrekning dette kreves etter dens lovgivning.

Artikkel 8.4

Samarbeid

1. Partene anerkjenner betydningen av samarbeid og samordning for ytterligere å styrke en effektiv håndheving av konkurranselovgivningen.
2. Partenes respektive kompetente myndigheter skal tilstrebe samordning og samarbeid i håndhevingen av partenes respektive konkurranselovgivning for å nå målene med denne avtalen. Partene skal treffe de tiltakene som de anser hensiktsmessige for å minimere

indirect obstacles or restrictions to effective enforcement cooperation between the competent authorities of the Parties.

3. The interested Parties may enter into a separate agreement on cooperation and coordination between their competent authorities, which may include conditions for the exchange and use of confidential information.
4. Nothing in this Article shall require a Party, or its competent authorities, to take any action which would be contrary to that Party's public policy or important interests.

direkte eller indirekte hindringer for eller begrensninger av et effektivt håndhevingssamarbeid mellom partenes kompetente myndigheter.

3. De berørte partene kan inngå en separat avtale om samarbeid og samordning mellom sine kompetente myndigheter, som kan omfatte vilkår for utveksling og bruk av fortrolig informasjon.
4. Ingenting i denne artikkelen skal pålegge en part, eller dens kompetente myndigheter, å treffe noe tiltak som strider mot den partens offentlige orden eller viktige interesser.

Article 8.5

Dispute Settlement

This Chapter shall not be subject to dispute settlement under Chapter 16.

Artikkel 8.5

Tvisteløsning

Dette kapitlet skal ikke være gjenstand for tvisteløsning i henhold til kapittel 16.

Chapter 9

Subsidies[74]

Article 9.1

Principles

The Parties recognise that subsidies may be granted by a Party when they are necessary to achieve public policy objectives. However, certain subsidies have the potential to distort the proper functioning of markets and undermine the benefits of trade liberalisation. In principle, subsidies should not be granted by a Party when it finds that they have or could have a significant negative effect on trade between the Parties.

Kapittel 9:

Subsidier[74]

Artikkel 9.1

Prinsipper

Partene anerkjenner at en part kan gi subsidier når de er nødvendige for å nå politiske mål. Visse subsidier kan imidlertid være til hinder for velfungerende markeder og kan undergrave fordelene ved handelsliberalisering. I prinsippet bør en part ikke gi subsidier dersom den finner at subsidiene har eller kan få en betydelig negativ innvirkning på handelen mellom partene.

Article 9.2

Relationship with the WTO Agreement

Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT 1994), Article XV of General Agreement on Trade in Services (GATS) and the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (SCM Agreement.)

Artikkel 9.2

Forholdet til WTO-avtalen

Ingenting i dette kapitlet berører partenes rettigheter og forpliktelser i henhold til artikkel VI i generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 (GATT 1994), artikkel XV i generalavtalen om handel med tjenester (GATS) og avtalen om subsidier og utjevningsavgifter (SCM-avtalen).

---

[74] Pursuant to Article 1.4 [Trade and Economic Relations Governed by this Agreement], this Chapter shall not apply to Liechtenstein with respect to subsidies related to trade in goods.

[74] I henhold til artikkel XX [Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen] får dette kapitlet ikke anvendelse for Liechtenstein med hensyn til subsidier knyttet til handel med varer.

Article 9.3

Definition and Scope

1. For the purposes of this Chapter, a "subsidy" means a measure related to trade which fulfils the conditions set out in Article 1.1 of the SCM Agreement, irrespective of whether the recipients of the subsidy deal in goods or services.
2. A subsidy is subject to this Chapter only if it is specific within the meaning of Article 2 of the SCM Agreement.
3. This Chapter does not apply to subsides granted to enterprises entrusted by the government with the provision of services to the general public for public policy objectives. Such exceptions from the rules on subsidies shall be transparent and shall not go beyond their targeted public policy objectives.
4. This Chapter does not apply to subsidies granted to compensate the damage caused by natural disasters or other exceptional non-economic occurrences.
5. This Chapter does not apply to subsidies granted temporarily to respond to a national or global economic emergency.[75] Such subsidies shall be targeted, economical, effective and efficient in order to remedy the identified temporary national or global economic emergency.
6. This Chapter applies only to specific subsidies of which the amount per beneficiary over a period of three years is above 450,000 Special Drawing Rights.
7. This Chapter does not apply to subsidies related to products covered by Annex 1 of the WTO Agreement on Agriculture and other subsidies covered by the WTO Agreement on Agriculture.
8. This Chapter does not apply to fisheries subsidies. The Parties share the objective of working jointly to develop a global, multilateral approach to the provision of subsidies to the fisheries sector, with the objective of prohibiting certain forms of fisheries subsidies which contribute to overfishing and overcapacity and eliminating subsidies that contribute to IUU fishing.
9. This Chapter does not apply to subsidies related to the audio-visual sector.

[75] For greater certainty, an emergency shall be understood as one that affects the whole economy of a Party.

Artikkel 9.3

Definisjoner og virkeområde

1. I dette kapitlet menes med «subsidie» et tiltak knyttet til handel som oppfyller vilkårene i artikkel 1.1 i SCM-avtalen, uansett om mottakerne av en subsidie handler med varer eller tjenester.
2. En subsidie omfattes av dette kapitlet bare dersom den er spesifikk i henhold til artikkel 2 i SCM-avtalen.
3. Dette kapitlet får ikke anvendelse på subsidier til foretak som offentlige myndigheter har gitt i oppdrag å yte tjenester til allmennheten med henblikk på å nå offentlige politiske mål. Slike unntak fra reglene om subsidier skal være transparente og skal ikke gå lenger enn de fastsatte offentlige politiske målene.
4. Dette kapitlet får ikke anvendelse på subsidier som gis for å kompensere for skader forårsaket av naturkatastrofer eller andre ekstraordinære ikke-økonomiske hendelser.
5. Dette kapitlet får ikke anvendelse på subsidier som gis midlertidig for å håndtere en nasjonal eller global økonomisk nødssituasjon[75]. Slike subsidier skal være målrettede, økonomisk forsvarlige, effektive og egnet til å avhjelpe den påviste midlertidige nasjonale eller globale økonomiske nødssituasjonen.
6. Dette kapitlet får anvendelse bare på spesifikke subsidier der beløpet per mottaker overstiger 45.000 spesielle trekkrettigheter i et tidsrom på tre år.
7. Dette kapitlet får verken anvendelse på subsidier knyttet til produkter som omfattes av vedlegg 1 til WTO-avtalen om landbruk, eller på andre subsidier som omfattes av WTO-avtalen om landbruk.
8. Dette kapitlet får ikke anvendelse på fiskerisubsidier. Partene har som felles mål å samarbeide om å utvikle en global, multilateral tilnærming til subsidiering av fiskerisektoren, med sikte på å forby visse former for fiskerisubsidier som bidrar til overfiske og overkapasitet, og til å fjerne subsidier som bidrar til ulovlig, urapportert og uregulert fiske.
9. Dette kapitlet får ikke anvendelse på subsidier knyttet til den audiovisuelle sektoren.

[75] Det presiseres at en nødssituasjon skal forstås som en som påvirker hele økonomien til en part.

Article 9.4

Transparency

1. Every two years, each Party shall notify the other Party of the following with respect to any subsidy granted or maintained:
   (a) the legal basis of the subsidy;
   (b) the form of the subsidy; and
   (c) the amount of the subsidy or the amount budgeted for the subsidy.
2. If a Party makes publicly available on an official website the information specified in paragraph 1, the notification pursuant to paragraph 1 shall be deemed to have been made. Notifications provided to the WTO under Article 25.1 of the SCM Agreement are deemed to meet the requirement set out in paragraph 1.

Artikkel 9.4

Åpenhet

1. Hvert andre år skal hver part underrette den andre parten om følgende med hensyn til alle subsidier som er tildelt eller eller opprettholdt:
   (a) Det juridiske grunnlaget for en subsidie.
   (b) Subsidiens form.
   (c) Størrelsen på subsidien eller beløpet som er budsjettert til subsidien.
2. Dersom en part offentliggjør opplysningene angitt i nr. 1 på et offisielt nettsted, skal det anses som underretning i samsvar med nr. 1. Meldinger som sendes til WTO i henhold til artikkel 25 nr. 1 i SCM-avtalen, anses for å oppfylle kravet i nr. 1.

Article 9.5

Consultations

1. If a Party considers that a subsidy granted by another Party negatively affects or may negatively affect its trade interests, it may express its concerns to that Party (the responding Party) in writing and request consultations on the matter. The responding Party shall accord full and sympathetic consideration to that request.
2. During consultations, a Party may seek additional information on a subsidy provided by the responding Party, including:
   (a) its policy objective;
   (b) its amount; and
   (c) any measures taken to limit the potential distortive effect on trade.
3. The responding Party shall provide the requested information in writing no later than 60 days of the receipt of the request. If any requested information cannot be provided, that Party shall explain the absence of such information in its written response.
4. On the basis of the consultations, the responding Party shall endeavour to eliminate or minimise, as appropriate, any negative effects of the subsidy on the requesting Party's interests.

Artikkel 9.5

Konsultasjoner

1. Dersom en part anser at en subsidie tildelt av en annen part påvirker eller kan påvirke dens handelsinteresser negativt, kan den meddele dette skriftlig til den parten (den svarende parten) og anmode om konsultasjoner om saken. Den svarende parten skal gi anmodningen grundig og velvillig behandling.
2. Under konsultasjonene kan en part anmode om ytterligere opplysninger om en subsidie som den svarende parten har tildelt, herunder
   (a) dens politiske mål,
   (b) dens størrelse og
   (c) eventuelle tiltak som er truffet for å begrense dens mulige handelsvridende virkning.
3. Den svarende parten skal framlegge de ønskede opplysningene skriftlig senest 60 dager etter å ha mottatt anmodningen. Dersom noen av de ønskede opplysningene ikke kan framlegges, skal parten i sitt skriftlige svar forklare fraværet av disse opplysningene.
4. På grunnlag av konsultasjonene skal den svarende parten bestrebe seg på å fjerne eller minimere, alt etter hva som er relevant, eventuelle negative virkninger av en subsidie på den anmodende partens interesser.

Article 9.6

Use of Subsidies

Each Party shall ensure that enterprises use subsidies only for the specific purpose for which the subsidies were granted.

Artikkel 9.6

Bruk av subsidier

Hver part skal sikre at foretak bare bruker subsidier til det særskilte formålet de ble tildelt for.

Article 9.7

Confidentiality

When providing information under this Chapter, a Party is not required to disclose confidential information.

Article 9.8

Dispute Settlement

Article 9.5 (Consultations) of this Chapter shall not be subject to dispute settlement under Chapter 16.

Chapter 10

Small and medium-sized enterprises

Article 10.1

General Principles

The Parties recognise the importance of the provisions of this Chapter as well as other provisions in this Agreement that seek to enhance the ability of small and medium-sized enterprises, including micro-sized enterprises, (SMEs) to take advantage of this Agreement.

Article 10.2

Information Sharing

1. Each Party shall make information regarding this Agreement publicly and freely available online, including:
   (a) the text of this Agreement;
   (b) a summary of this Agreement; and
   (c) information that it considers as useful for SMEs of the Parties.
2. Each Party shall include in the information referred to under paragraph 1 links to:
   (a) the relevant websites of the other Parties; and
   (b) the websites of its own government agencies or authorities and/or other appropriate entities that provide information the Party considers as useful to SMEs of the other Parties.

Article 10.3

SME Contact Points

1. Each Party shall, upon entry into force of this Agreement, promptly designate an SME contact point and notify the other Parties of the contact details.

Artikkel 9.7

Fortrolighet

Når en part gir opplysninger i henhold til dette kapitlet, er den ikke pålagt å røpe fortrolige opplysninger.

Artikkel 9.8

Tvisteløsning

Artikkel 9.5 (Konsultasjoner) i dette kapitlet skal ikke være gjenstand for tvisteløsning i henhold til kapittel 16.

Kapittel 10

Små og mellomstore bedrifter

Artikkel 10.1

Generelle prinsipper

Partene anerkjenner betydningen av bestemmelsene i dette kapitlet og andre bestemmelser i denne avtalen som har til formål å gi små og mellomstore bedrifter (SMB-er), herunder svært små bedrifter, bedre muligheter til å dra nytte av denne avtalen.

Artikkel 10.2

Informasjonsutveksling

1. Hver part skal gjøre informasjon om denne avtalen offentlig og fritt tilgjengelig på internett, herunder
   (a) teksten til denne avtalen,
   (b) et sammendrag av denne avtalen og
   (c) informasjon som den anser nyttig for partenes små og mellomstore bedrifter.
2. Hver part skal i informasjonen nevnt i nr. 1 inkludere lenker til:
   (a) de andre partenes relevante nettsteder og
   (b) nettstedene til egne offentlige organer eller myndigheter og/eller andre relevante enheter som gir informasjon som parten anser nyttig for de andre partenes SMB-er.

Artikkel 10.3

SMB-kontaktpunkter

1. Hver part skal ved ikrafttredelsen av denne avtalen umiddelbart utpeke et SMB-kontaktpunkt og underrette de andre partene om kontaktopplysningene.

2. Each Party shall promptly notify the other Parties of any change to its SME contact point.

3. Taking into account SMEs' needs in the implementation of this Agreement, the SME contact points jointly or individually shall seek to:

   (a) exchange SME-related information, including any matter brought to their attention by SMEs in their trade and investment activities with another Party;

   (b) consider ways to increase trade and investment opportunities for the SMEs of all of the Parties, regardless of their size and including SMEs owned by under-represented groups;
   (c) ensure that the information referred to in Article [XX].2 (Information Sharing) is up-to-date and relevant for SMEs, and recommend any additional information that the other Parties' SME contact points may publish;
   (d) encourage, where appropriate, efforts of other bodies established under this Agreement to integrate SME-related considerations in their work; and
   (e) consider any other matters of interest to SMEs as appropriate.
4. The SME contact points may, individually or jointly, raise any matter arising in their activities with the Joint Committee.
5. The SME contact points may cooperate with experts, external organisations and SME stakeholders, as appropriate, in carrying out their activities.

Article 10.4

Dispute Settlement

The provisions of this Chapter shall not be subject to dispute settlement under Chapter 16 [DISPUTE SETTLEMENT].

2. Hver part skal umiddelbart underrette de andre partene om eventuelle endringer i sitt SMB-kontaktpunkt.
3. Under hensyn til SMB-enes behov i forbindelse med gjennomføringen av denne avtalen skal SMB-kontaktpunktene i fellesskap eller hver for seg søke å
   (a) utveksle informasjon av betydning for SMB-er, herunder ethvert spørsmål som de blir gjort oppmerksom på av SMB-er i deres handels- og investeringsvirksomhet med en annen part,
   (b) vurdere metoder for å øke handels- og investeringsmulighetene for SMB-ene hos alle partene, uansett størrelse, og inkludert SMB-er som eies av underrepresenterte grupper,
   (c) sikre at informasjonen nevnt i artikkel [XX].2 (Informasjonsutveksling) er oppdatert og relevant for SMB-er, og anbefale eventuell ytterligere informasjon som de andre partenes SMB-kontaktpunkter måtte offentliggjøre,
   (d) oppfordre eventuelle andre organer som er opprettet i henhold til denne avtalen, til å innlemme hensynet til SMB-er i sitt arbeid og
   (e) vurdere eventuelle andre saker som er av interesse for SMB-er.
4. SMB-kontaktpunktene kan, enkeltvis eller i fellesskap, ta opp ethvert spørsmål som oppstår i deres virksomhet, med blandet komite.
5. SMB-kontaktpunktene kan samarbeide med sakkyndige, eksterne organisasjoner og SMB-interessenter, alt etter hva som er relevant, i utøvelsen av sin virksomhet.

Artikkel 10.4

Tvisteløsning

Bestemmelsene i dette kapitlet skal ikke være gjenstand for tvisteløsning i henhold til kapittel 16 [TVISTELØSNING].

Chapter 11

Good regulatory practices and regulatory cooperation

Section 11.1

General provisions

Article 11.1

Objectives and General Principles

1. The objectives of this Chapter are to promote good regulatory practices and regulatory cooperation between the Parties with the aim of enhancing trade and investment between the Parties by:
   (a) promoting an effective, transparent and predictable regulatory environment; and
   (b) discussing regulatory measures, practices or approaches of interested Parties, including how to enhance their efficient application.
2. Nothing in this Chapter shall affect the right of a Party to regulate in pursuit or furtherance of its public policy objectives.
3. Nothing in this Chapter shall be construed as preventing a Party from adopting, maintaining and applying regulatory measures in accordance with its legal framework, principles and deadlines, in order to achieve its public policy objectives.
4. Nothing in this Chapter shall be construed as obliging a Party to achieve any particular regulatory outcome.

Article 11.2

Definitions

For the purposes of this Chapter, unless otherwise specified:
(a) "regulatory authority" means:
   (i) in the case of Iceland, Liechtenstein and Norway, the Government of that Party; and
   (ii) in the case of the United Kingdom, Her Majesty's Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the devolved administrations of the United Kingdom; and
(b) "regulatory measures" means legislation as set out in Annex [Annex]. For Iceland, Liechtenstein and Norway, regulatory measures under this Chapter do not include measures following from obligations under the EEA Agreement.

Kapittel 11

God regelverkspraksis og regelverkssamarbeid

Avsnitt 11.1

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 11.1

Mål og generelle prinsipper

1. Målene med dette kapitlet er å fremme god regelverkspraksis og regelverkssamarbeid mellom partene for å øke handel og investeringer mellom partene, ved å
   (a) fremme effektivitet, åpenhet og forutsigbarhet i regelverksutviklingen og
   (b) drøfte berørte parters regelverkstiltak, regelverkspraksis eller regelvekstilnærming, herunder hvordan de kan anvendes mer effektivt.
2. Ingenting i dette kapitlet berører en parts rett til å fastsette regler for å fremme målene for sin offentlige politikk.
3. Ingenting i dette kapitlet skal tolkes slik at det hindrer en part i å vedta, opprettholde eller anvende regelverkstiltak i samsvar med sin rettslige ramme, sine prinsipper og sine frister for å nå målene for sin offentlige politikk.
4. Ingenting i dette kapitlet skal tolkes slik at det pålegger en part å oppnå et bestemt regelverksmessig resultat.

Artikkel 11.2

Definisjoner

I dette kapitlet, med mindre annet er angitt, menes med
(a) «reguleringsmyndighet»
   (i) for Island, Liechtenstein og Norge, denne partens regjering, og
   (ii) for Det forente kongerike, Hennes Majestets regjering i Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland samt Det forente kongerikes desentraliserte forvaltninger,
(b) «regelverkstiltak» lovgivning som angitt i vedlegg [Vedlegg]. For Island, Liechtenstein og Norge omfatter regelverkstiltak i henhold til dette kapitlet ikke tiltak som følger av forpliktelser etter EØS-avtalen.

Article 11.3

Scope

1. Section 11.2 applies to all regulatory measures issued by the regulatory authority of a Party in respect of any matter covered by this Agreement.
2. Sections 11.3 and 11.4 apply to other measures of general application issued by the regulatory authority of a Party which are relevant to regulatory cooperation activities, such as guidelines, policy documents or recommendations, in addition to the regulatory measures referred to in paragraph 1.
3. Any specific provisions in other Chapters of this Agreement shall prevail over the provisions of this Chapter to the extent necessary for the application of the specific provisions

Artikkel 11.3

Virkeområde

1. Avsnitt II får anvendelse på alle regelverkstiltak som er utarbeidet av en parts reguleringsmyndighet på ethvert område som omfattes av denne avtalen.
2. Avsnitt III og IV gjelder andre tiltak med generell anvendelse utarbeidet av en parts reguleringsmyndighet som er relevante for regelverkssamarbeidet, for eksempel retningslinjer, politiske dokumenter eller anbefalinger, i tillegg til regelverkstiltakene nevnt i nr. 1.
3. Eventuelle særlige bestemmelser i andre kapitler i denne avtalen skal ha forrang for bestemmelsene i dette kapitlet i den utstrekning det er nødvendig for anvendelsen av de særlige bestemmelsene.

Section 11.2

Good regulatory practices

Article 11.4

Internal Coordination

Each Party shall endeavour to maintain internal processes or mechanisms to foster good regulatory practices, including those provided for in this Section.

Avsnitt 11.2

God regelverkspraksis

Artikkel 11.4

Intern samordning

Hver part skal bestrebe seg på å opprettholde interne prosesser eller ordninger for å fremme god regelverkspraksis, herunder de som er fastsatt i dette avsnittet.

Article 11.5

Regulatory Processes and Mechanisms

Each Party shall ensure that their regulatory authority provides public access to descriptions of the processes and mechanisms under which its regulatory measures are prepared, evaluated and reviewed. Where practicable, this information should be made available online. Those descriptions should refer to relevant guidelines, rules or procedures.

Artikkel 11.5

Regelverksprosesser og -ordninger

Hver part skal sikre at dens reguleringsmyndighet gir offentlig tilgang til beskrivelser av prosessene og ordningene for utarbeiding, evaluering og gjennomgang av sine regelverkstiltak. Dersom det er praktisk mulig, bør disse opplysningene gjøres tilgjengelige på internett. Disse beskrivelsene bør vise til relevante retningslinjer, regler eller prosedyrer.

Article 11.6

Public Consultations

1. When preparing significant[76] regulatory measures, the regulatory authority of each Party should, to the extent practicable and in a manner consistent with its legal system for adopting new measures:

[76] The regulatory authority of each Party may determine what constitutes "significant" regulatory measures for the purpose of its obligations under this Section.

Artikkel 11.6

Offentlig høring

1. Når hver parts reguleringsmyndighet forberedер vesentlige[76] regelverkstiltak, bør den i den grad det er mulig, og på en måte som er forenlig med partenes rettsorden for å vedta nye tiltak,

[76] Hver parts reguleringsmyndighet kan fastsette hva som utgjør «vesentlige» regelverkstiltak i forbindelse med dens forpliktelser i henhold til dette avsnittet.

(a) publish either the draft regulatory measures or consultation documents providing sufficient details about regulatory measures under preparation to allow any person to assess whether and how the person's interests might be significantly affected;
(b) offer, on a non-discriminatory basis, reasonable opportunities for any person to provide comments[77]; and
(c) consider the comments received.

2. The regulatory authority of each Party should make use of electronic means of communication and seek to maintain online services that are freely and publicly available for the purpose of providing information and receiving comments related to public consultations.
3. The regulatory authority of each Party shall make publicly available any comment received or a summary of the results of the consultations. This obligation does not apply to the extent necessary for the protection of confidential or sensitive information, for withholding personal data or inappropriate content or for other justified grounds such as the risk of harm to the interests of a third party.

Article 11.7

Proportionate Analyses

1. The regulatory authority of each Party shall endeavour to carry out, in accordance with the relevant rules and procedures, a proportionate analysis of significant regulatory measures under preparation.
2. When carrying out a proportionate analysis, the regulatory authority of each Party shall establish and maintain processes and mechanisms under which the following factors should be taken into consideration:
   (a) the need for the regulatory measure, including the nature and the significance of the issue that the regulatory measure intends to address;
   (b) any feasible and appropriate regulatory or non-regulatory alternatives, including the option of not regulating, if available, that would achieve the Party's public policy objectives.

[77] For clarity, this does not create any obligation to provide consultation documents in any other languages than normally used in the Party.

(a) offentliggjøre enten utkastene til regelverkstiltak eller høringsdokumenter som gir tilstrekkelige opplysninger om regelverkstiltak som er under utarbeiding, slik at enhver person kan vurdere om og hvordan personens interesser kan bli betydelig berørt,
(b) på ikke-diskriminerende grunnlag gi enhver person rimelige muligheter til å komme med merknader[77] og
(c) ta hensyn til de mottatte merknadene.

2. Hver parts reguleringsmyndighet bør benytte elektroniske kommunikasjonsmidler og søke å opprettholde nettbaserte tjenester som er gratis og offentlig tilgjengelige, for å gi opplysninger og motta merknader i forbindelse med offentlige høringer.
3. Hver parts reguleringsmyndighet skal offentliggjøre eventuelle kommentarer som er mottatt, eller et sammendrag av resultatene av høringen. Denne forpliktelsen gjelder ikke når det er nødvendig å verne fortrolige eller sensitive opplysninger eller å holde tilbake personopplysninger eller upassende innhold, eller når det foreligger andre berettigede grunner, for eksempel risiko for å skade en tredjeparts interesser.

Artikkel 11.7

Forholdsmessige analyser

1. Hver parts reguleringsmyndighet skal i samsvar med de relevante reglene og prosedyrene bestrebe seg på å gjennomføre en forholdsmessig analyse av viktige regelverkstiltak som er under forberedelse.
2. Ved gjennomføringen av en forholdsmessig analyse skal hver parts reguleringsmyndighet fastsette og opprettholde prosesser og ordninger som skal ta hensyn til følgende faktorer:

   (a) Behovet for regelverkstiltaket, herunder arten og betydningen av det forholdet som regelverkstiltaket er ment å regulere.

   (b) Eventuelle mulige og passende regelverksmessige eller ikke-regelverksmessige alternativer, herunder muligheten for ikke å regulere, dersom den foreligger, som kan bidra til å nå partens mål for den offentlige politikken.

[77] Dette innebærer ingen forpliktelse til å framlegge høringsdokumenter på noe annet språk enn det som vanligvis brukes hos parten.

3. The regulatory authority of each Party shall provide public access to the findings of its proportionate analyses consistent with their rules and procedures. Where practicable, this information should be made available online and in a timely manner.

Article 11.8

Retrospective Evaluation

The regulatory authority of each Party should maintain processes or mechanisms for the purpose of carrying out retrospective evaluation of regulatory measures in force where appropriate.

Article 11.9

Exchange of Information on Good Regulatory Practices

The regulatory authorities may exchange information on their good regulatory practices as referred to in this Section, such as practices regarding proportionate analyses or those regarding retrospective evaluations

Section 11.3

Regulatory cooperation

Article 11.10

Regulatory Cooperation Activities

1. A Party may propose a regulatory cooperation activity to another Party. It shall present that proposal via the contact point designated in accordance with Article [XX].11.

2. The other Party shall review the proposal in due course and shall inform the proposing Party whether it considers the proposed activity suitable for regulatory cooperation.

3. If the Parties concerned decide to engage in a regulatory cooperation activity, the regulatory authority of each Party shall:
   (a) inform the regulatory authority of the other Party about the development of new or the revision of existing measures that are relevant for the regulatory cooperation activity;

   (b) on request, provide information and discuss measures that are relevant for the regulatory cooperation activity; and
   (c) when developing new or revising existing regulatory or other measures, consider, to the extent feasible, any regulatory

3. Hver parts reguleringsmyndighet skal gi offentlig tilgang til resultatene av sine forholdsmessige analyser i samsvar med sine regler og prosedyrer. Dersom det er praktisk mulig, bør disse opplysningene gjøres tilgjengelige på internett og så snart som mulig.

Artikkel 11.8

Retrospektiv evaluering

Hver parts reguleringsmyndighet bør opprettholde prosesser eller ordninger for å gjennomføre en retrospektiv evaluering av regelverkstiltak som er i kraft, dersom dette er relevant.

Artikkel 11.9

Utveksling av opplysninger om god regelverkspraksis

Reguleringsmyndighetene kan utveksle opplysninger om sin gode regelverkspraksis som omhandlet i dette avsnittet, for eksempel praksis i forbindelse med forholdsmessige analyser eller retrospektive evalueringer.

Avsnitt 11.3

Regelverkssamarbeid

Artikkel 11.10

Aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid

1. En part kan foreslå en aktivitet knyttet til regelverkssamarbeid for en annen part. Den skal framlegge dette forslaget via kontaktpunktet utpekt i samsvar med artikkel [XX].11.
2. Den andre parten skal gjennomgå forslaget så snart som mulig og underrette parten som har fremmet forslaget, om hvorvidt den anser den foreslåtte aktiviteten som egnet for regelverkssamarbeid.
3. Dersom de berørte partene beslutter å delta i en aktivitet knyttet til regelverkssamarbeid, skal hver av partene
   (a) underrette den andre partens reguleringsmyndighet om utarbeiding av nye eller revisjon av eksisterende tiltak som er relevante for aktiviteten knyttet til regelverkssamarbeidet,
   (b) på anmodning gi opplysninger og drøfte tiltak som er relevante for aktiviteten knyttet til regelverkssamarbeidet, og
   (c) når den utarbeider nye eller reviderer eksisterende regelverkstiltak eller andre tiltak, ta i betraktning, i den grad det er

approach by the other Party on the same or a related matter.

4. The Parties may engage in regulatory cooperation activities on a voluntary basis. A Party may refuse to engage in or withdraw from regulatory cooperation activities. A Party that refuses to engage in or withdraws from regulatory cooperation activities should explain the reasons for its decision to the other Party.

5. Where appropriate, the regulatory authorities may, by mutual consent, entrust the implementation of a regulatory cooperation activity to the relevant bodies in the Parties.

mulig, den andre partens eventuelle regelverkstilnærming til det samme spørsmålet eller et relatert spørsmål.

4. Partene kan delta i aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid på frivillig grunnlag. En part kan avstå fra å delta i eller trekke seg fra aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid. En part som avstår fra å delta i eller trekker seg fra aktiviteter knyttet til regelverkssamarbeid, bør begrunne sin beslutning overfor den andre parten.

5. Dersom det er hensiktsmessig, kan reguleringsmyndighetene ved gjensidig enighet overlate gjennomføringen av en aktivitet knyttet til regelverkssamarbeid til partenes relevante organer.

Section 11.4

Institutional provisions

Article 11.11

Contact Points

Each Party shall, upon the entry into force of this Agreement, designate a contact point for the implementation of this Section and for exchange of information in accordance with Article [XX].12 and notify the other Parties of the contact. The Parties shall promptly notify each other of any change of those contact details.

Article 11.12

Exchange of Information on Planned or Existing Regulatory Measures

1. A Party may submit to another Party a request for information and clarifications regarding planned or existing regulatory measures of the other Party. The Party to whom the request is addressed shall endeavour to respond promptly.
2. The Parties shall not be required to disclose confidential or sensitive information or data.

Article 11.13

Dispute Settlement

The provisions of this Chapter shall not be subject to dispute settlement under Chapter 16 [DISPUTE SETTLEMENT].

Avsnitt 11.4

Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 11.11

Kontaktpunkter

Hver part skal ved ikrafttredelse av denne avtalen utpeke et kontaktpunkt for gjennomføring av dette avsnittet og for utveksling av opplysninger i samsvar med artikkel [XX].12 og underrette de andre partene om kontakten. Partene skal umiddelbart underrette hverandre om eventuelle endringer i disse kontaktopplysningene.

Artikkel 11.12

Utveksling av opplysninger om planlagte eller eksisterende regelverkstiltak

1. En part kan anmode en annen part om opplysninger og presiseringer med hensyn til den andre partens planlagte eller eksisterende regelverkstiltak. Den parten som anmodningen er rettet til, skal bestrebe seg på å svare raskt.
2. Partene skal ikke være pålagt å røpe fortrolige eller sensitive opplysninger eller data.

Artikkel 11.13

Tvisteløsning

Bestemmelsene i dette kapitlet skal ikke være gjenstand for tvisteløsning i henhold til kapittel 16 [TVISTELØSNING].

Chapter 12

Recognition of professional qualifications

Article 12.1

Definitions

For the purposes of this Chapter:

(a) *adaptation period* means a period of supervised practice, subject to an assessment and possibly accompanied by further training, of a regulated profession in the host jurisdiction under the responsibility of a qualified member of that profession;

(b) *aptitude test* means a test limited to the professional knowledge of professionals, made by the relevant authorities of the host jurisdiction with the aim of assessing the ability of the professional to pursue a regulated profession in that jurisdiction;

(c) *compensatory measures* means an adaptation period or an aptitude test;

(d) *evidence of formal qualifications* means diplomas, certificates and other evidence issued by an authority in the jurisdiction of one of the Parties and certifying successful completion of professional training obtained mainly in that jurisdiction;

(e) *home jurisdiction* means the jurisdiction of the Party in which the professional qualifications were obtained;

(f) *host jurisdiction* means the jurisdiction of the Party in which a professional wants to access and pursue a regulated profession;

(g) *measure* means any measure by a Party, whether in the form of a law, regulation, rule procedure, decision, administrative action, requirement, practice or in any other form[78];

(h) *measures of a Party* means measures adopted or maintained by:
   (i) central, regional or local governments and authorities; and
   (ii) non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities;

(i) *profession* means an occupation or trade, or any subdivision of, or distinct specialism within, a profession;

(j) *professional* means a natural person who has obtained their professional qualifications in one of the Parties and seeks to access and pursue a regulated profession in a host jurisdiction;

[78] For greater certainty, the term "measure" includes failures to act.

Kapittel 12

Anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner

Artikkel 12.1

Definisjoner

I dette kapitlet menes med

(a) *prøveperiode* en periode med praksis under tilsyn, som er gjenstand for vurdering og eventuelt skal følges av tilleggsutdanning i et lovregulert yrke i vertsjurisdiksjonen under ansvar av en kvalifisert utøver av dette yrket,

(b) *egnethetsprøve* en prøve avgrenset til yrkesutøvernes faglige kunnskaper som gjennomføres av relevante myndigheter i vertsjurisdiksjonen med sikte på å vurdere yrkesutøverens evne til å utøve et lovregulert yrke i denne jurisdiksjonen,

(c) *utjevningstiltak* en prøveperiode eller en egnethetsprøve,

(d) *kvalifikasjonsbevis* diplomer, eksamensbevis og andre bevis utstedt av en myndighet i en av partenes jurisdiksjon, og som bekrefter bestått yrkesutdanning som hovedsakelig er gjennomført i denne jurisdiksjonen,

(e) *hjemmejurisdiksjon* jurisdiksjonen til den parten der yrkeskvalifikasjonene er oppnådd,

(f) *vertsjurisdiksjon* jurisdiksjonen til den parten der en yrkesutøver ønsker å få adgang til og å utøve et lovregulert yrke,

(g) *tiltak* ethvert tiltak en part treffer i form av lov, forskrift, regel, prosedyre, vedtak, administrativ avgjørelse, krav, sedvane eller i enhver annen form[78],

(h) *tiltak som en part treffer* tiltak som vedtas eller opprettholdes av
   (i) sentrale, regionale eller lokale myndigheter, og
   (ii) ikke-statlige organer som utøver myndighet som er delegert av sentrale, regionale eller lokale myndigheter,

(i) *yrke* et yrke eller fag eller en underinndeling av eller en tydelig spesialisering innenfor et yrke,

(j) *yrkesutøver* en fysisk person som har oppnådd sine yrkeskvalifikasjoner i en av partene og søker om å få adgang til og å utøve et lovregulert yrke i en vertsjurisdiksjon,

[78] For tydelighets skyld påpekes det at begrepet «tiltak» også omfatter manglende handling.

(k) *professional activity* means an activity which forms part of a regulated profession;
(l) *professional experience* means the lawful and effective practice of the relevant profession;
(m) *professional qualifications* means qualifications attested by evidence of formal qualifications or professional experience;
(n) *regulated profession* means a profession, the practice of which, including the use of a title or designation, is subject to the possession of specific professional qualifications by virtue of a measure of a Party;
(o) *relevant authority* means an authority or body, designated pursuant to a measure of a Party to recognise qualifications and authorise the practice of a regulated profession in a jurisdiction;

(k) *yrkesvirksomhet* en virksomhet som utgjør en del av et lovregulert yrke,
(l) *yrkeserfaring* lovlig og faktisk utøvelse av det relevante yrket,
(m) *faglig kvalifikasjon* kvalifikasjon som bekreftes av et kvalifikasjonsbevis eller av yrkeserfaring,
(n) *lovregulert yrke* et yrke der utøvelsen, herunder bruken av en tittel eller en betegnelse, er omfattet av et krav om besittelse av bestemte yrkeskvalifikasjoner i henhold til et tiltak truffet av en part,
(o) *relevant myndighet* en myndighet eller et organ som er utpekt i henhold til et tiltak truffet av en part til å anerkjenne kvalifikasjoner og tillate utøvelse av et lovregulert yrke i en jurisdiksjon.

Article 12.2

Objectives and scope

1. This Chapter establishes a framework to facilitate a transparent and consistent regime for the recognition of professional qualifications by the Parties. This Chapter applies where:
   (a) a professional with a professional qualification obtained in the United Kingdom makes an application to a relevant authority in Iceland, Liechtenstein or Norway for permission to access and pursue a regulated profession; or
   (b) a professional with a professional qualification obtained in Iceland, Liechtenstein or Norway makes an application to a relevant authority in the United Kingdom for permission to access and pursue a regulated profession.
2. For the avoidance of doubt, this Chapter applies where the profession is regulated both in the home and host jurisdictions, and equally where the profession is only regulated in the host jurisdiction.

Artikkel 12.2

Mål og virkeområde

1. Dette kapitlet fastsetter en ramme for å legge til rette for en transparent og ensartet ordning for at partene skal kunne anerkjenne yrkeskvalifikasjoner. Dette kapitlet får anvendelse når
   (a) en yrkesutøver med en yrkeskvalifikasjon som er oppnådd i Det forente kongerike, inngir en søknad til en relevant myndighet i Island, Liechtenstein eller Norge om tillatelse til å få adgang til og å utøve et lovregulert yrke, eller
   (b) en yrkesutøver med en yrkeskvalifikasjon som er oppnådd i Island, Liechtenstein eller Norge, inngir en søknad til en relevant myndighet i Det forente kongerike om tillatelse til å få adgang til og å utøve et lovregulert yrke.
2. For å unngå tvil får dette kapitlet anvendelse når yrket er lovregulert både i hjemmejurisdiksjonen og vertsjurisdiksjonen, og på samme måte når yrket bare er lovregulert i vertsjurisdiksjonen.

Article 12.3

Domestic regulation

Any specific provisions in this Chapter shall prevail over the provisions of the Sub-sections [V.1]: Domestic Regulation and [V.2]: Provisions of General Application of Chapter [X] (Services and Investment) to the extent necessary to give effect to the specific provision.

Artikkel 12.3

Innenlandsk regulering

Enhver særskilt bestemmelse i dette kapitlet skal gjelde foran bestemmelsene i underavsnitt [V.1]: Innenlandsk regulering og [V.2]: Bestemmelser med generell anvendelse og i kapittel [X] (Tjenester og investering) i den grad som er nødvendig for å gjennomføre den særskilte bestemmelsen.

Article 12.4

Recognition of professional qualifications

1. Subject to Article 12.5, recognition of a professional's professional qualifications by the host jurisdiction shall permit access to and the pursuit of the regulated profession in that jurisdiction by that professional[79].
2. Upon recognition, the host jurisdiction shall accord treatment no less favourable in respect of access to or pursuit of the regulated profession to that professional than that it accords, in like situations, to natural persons who have obtained their qualifications in the host jurisdiction.
3. Each Party shall adopt, where applicable, and maintain the necessary measures that require relevant authorities to establish or operate a system for recognition which complies with Articles 12.5 to 12.8.
4. Each Party shall ensure that it has in effect the measures referred to in paragraph 3 within 24 months of the date of entry into force of the Agreement.

Article 12.5

Conditions for Recognition

1. If access to or pursuit of a regulated profession in the host jurisdiction is contingent upon possession of specific professional qualifications, the relevant authority shall recognise the professional qualifications of a professional who applies for recognition in the host jurisdiction and possesses comparable professional qualifications for the same profession in the home jurisdiction.
2. A relevant authority may only refuse to recognise professional qualifications for the same profession where Conditions 1, 2, 3 or 4 are met.
3. Condition 1 is met where —
   (a) there exists a substantial difference between the professional's professional qualifications and the essential knowledge or skills required to practise the profession in the host jurisdiction; and

[79] The Parties understand that the provisions of this Chapter are without prejudice to any provisions on market access or movement of natural persons, and only regulate issues relating to recognition of professional qualifications. The Parties also understand that this Chapter applies notwithstanding the legal grounds for which the right to access and pursue the regulated profession in the host Party are based on.

Artikkel 12.4

Anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner

1. Med forbehold for artikkel X.5 skal vertsjurisdiksjonens anerkjennelse av en yrkesutøvers yrkeskvalifikasjoner tillate yrkesutøveren adgang til og utøvelse av det lovregulerte yrket i denne jurisdiksjonen[79].
2. Ved anerkjennelse skal vertsjurisdiksjonen gi vedkommende yrkesutøver en behandling som ikke er mindre gunstig når det gjelder adgang til eller utøvelse av det lovregulerte yrket, enn den i tilsvarende situasjoner gir fysiske personer som har oppnådd sine kvalifikasjoner i vertsjurisdiksjonen.
3. Hver part skal vedta, når det er relevant, og opprettholde de nødvendige tiltakene som krever at relevante myndigheter oppretter eller driver en anerkjennelsesordning som er i samsvar med artikkel X.5–X.8.
4. Hver part skal påse at den har iverksatt tiltakene nevnt i nr. 3 innen 24 måneder etter avtalens ikrafttredelsesdato.

Artikkel 12.5

Vilkår for anerkjennelse

1. Dersom adgang til eller utøvelse av et lovregulert yrke i vertsjurisdiksjonen forutsetter besittelse av bestemte yrkeskvalifikasjoner, skal den relevante myndigheten anerkjenne yrkeskvalifikasjonene til en yrkesutøver som søker om anerkjennelse i vertsjurisdiksjonen og besitter tilsvarende yrkeskvalifikasjoner for samme yrke i hjemmejurisdiksjonen.

2. En relevant myndighet kan bare nekte å anerkjenne yrkeskvalifikasjoner for samme yrke dersom vilkår 1, 2, 3 eller 4 er oppfylt.

3. Vilkår 1 er oppfylt når
   (a) det er en vesentlig forskjell mellom yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner og de grunnleggende kunnskapene eller ferdighetene som kreves for å utøve yrket i vertsjurisdiksjonen, og

[79] Partene er innforstått med at bestemmelsene i dette kapitlet ikke berører noen bestemmelser om markedsadgang eller bevegelsesfrihet for fysiske personer, og bare regulerer spørsmål om anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner. Partene er også innforstått med at dette kapitlet får anvendelse uten hensyn til de rettslige grunnlagene som retten til adgang til og utøvelse av det lovregulerte yrket i vertsparten bygger på.

(b) the professional fails or refuses to take an aptitude test or an adaptation period under Article 12.6.

4. Condition 2 is met where —
   (a) the regulated profession in the host jurisdiction comprises one or more professional activities that cover substantially different matters from those covered by the professional's professional qualifications; and
   (b) the professional fails or refuses to take an aptitude test or an adaptation period under Article 12.6.

5. Condition 3 is met where requiring the professional to take an aptitude test or to complete the adaptation period under Article 12.6 would amount to requiring the professional to acquire the professional qualifications required to practise the regulated profession in the host jurisdiction.
6. Condition 4 is met where access to and pursuit of a regulated profession by a natural person whose professional qualifications were obtained in the host jurisdiction is subject to conditions other than the possession of specific professional qualifications and the professional fails to meet those conditions.

Article 12.6

Compensatory measures

1. A relevant authority may require a professional to take an aptitude test, standardised or otherwise, or to complete an adaptation period where:
   (a) there exists a substantial difference between the professional's professional qualifications and the essential knowledge or skills required to practise the regulated profession in the host jurisdiction; or
   (b) the regulated profession in the host jurisdiction comprises one or more professional activities that cover substantially different matters from those covered by the professional's professional qualifications.
2. The relevant authority may decide between an adaptation period or an aptitude test.

3. Relevant authorities are encouraged to apply compensatory measures in a manner proportionate to the difference they seek to address.

4. To the extent possible and at the professional's request, relevant authorities shall provide

(b) yrkesutøveren unnlater eller nekter å avlegge en egnethetsprøve eller gjennomføre en prøveperiode i henhold til artikkel X.6.

4. Vilkår 2 er oppfylt når
   (a) det lovregulerte yrket i vertsjurisdiksjonen omfatter en eller flere former for yrkesvirksomhet som omfatter fagområder som er vesentlig forskjellige fra dem som omfattes av yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner, og
   (b) yrkesutøveren unnlater eller nekter å avlegge en egnethetsprøve eller gjennomføre en prøveperiode i henhold til artikkel X.6.
5. Vilkår 3 er oppfylt dersom kravet om at yrkesutøveren skal avlegge en egnethetsprøve eller gjennomføre en prøveperiode i henhold til artikkel X.6 vil innebære å kreve at yrkesutøveren oppnår de yrkeskvalifikasjonene som kreves for å utøve det lovregulerte yrket i vertsjurisdiksjonen.
6. Vilkår 4 er oppfylt dersom adgang til og utøvelse av et lovregulert yrke av en fysisk person hvis yrkeskvalifikasjoner er oppnådd i vertsjurisdiksjonen, er omfattet av andre vilkår enn besittelse av bestemte yrkeskvalifikasjoner, og yrkesutøveren ikke oppfyller disse vilkårene.

Artikkel 12.6

Utjevningstiltak

1. En relevant myndighet kan kreve at en yrkesutøver avlegger en egnethetsprøve, standardisert eller på annen måte, eller at vedkommende gjennomfører en prøveperiode dersom
   (a) det er en vesentlig forskjell mellom yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner og de grunnleggende kunnskapene eller ferdighetene som kreves for å utøve det lovregulerte yrket i vertsjurisdiksjonen, eller
   (b) det lovregulerte yrket i vertsjurisdiksjonen omfatter en eller flere former for yrkesvirksomhet som omfatter fagområder som er vesentlig forskjellige fra dem som omfattes av yrkesutøverens yrkeskvalifikasjoner.
2. Den relevante myndigheten kan beslutte om det skal brukes en prøveperiode eller en egnethetsprøve.
3. Relevante myndigheter oppfordres til å anvende utjevningstiltak på en måte som står i forhold til den forskjellen de har som formål å avhjelpe.
4. I den grad det er mulig og på anmodning fra yrkesutøveren skal de relevante myndighe-

their reasons for requiring that professional to undertake compensatory measures in writing.

5. Each Party shall ensure that, where a relevant authority requires the professional to take an aptitude test, that relevant authority schedules aptitude tests with reasonable frequency and at least once a year, where applicable.

Article 12.7

Procedure for applications

1. The relevant authority shall:
   (a) acknowledge receipt of the professional's application within one month of receipt and inform the professional of any missing document;
   (b) grant the professional adequate time to complete the requirements and procedures of the application process;
   (c) deal promptly with the professional's application; and
   (d) issue a decision no later than four months after the date on which the complete application was submitted.
2. The relevant authority may require the professional to provide evidence of professional qualifications. The evidence requested shall be no more than is necessary to demonstrate the professional holds comparable professional qualifications.
3. Where access to and pursuit of a regulated profession by a natural person whose professional qualifications were obtained in the host jurisdiction is subject to conditions other than the possession of specific professional qualifications, the relevant authority may require the professional to provide evidence that they satisfy those conditions. The evidence that is requested shall be no more than is necessary to demonstrate that the professional satisfies those conditions.
4. A relevant authority shall accept copies of documents that are authenticated in accordance with the Party's domestic law, in place of original documents, unless the relevant authority requires original documents to protect the integrity of the recognition process.
5. The relevant authority[80] of the host jurisdiction and of the home jurisdiction shall work in close collaboration and shall exchange information to facilitate the professional's application, where applicable.

tene skriftlig begrunne hvorfor de krever at yrkesutøveren skal gjennomføre utjevningstiltak.

5. Dersom en relevant myndighet krever at yrkesutøveren skal avlegge en egnethetsprøve, skal hver part sikre at den relevante myndigheten avholder egnethetsprøver med en rimelig hyppighet og eventuelt minst en gang i året.

Artikkel 12.7

Søknadsprosedyre

1. Den relevante myndigheten skal
   (a) bekrefte mottak av yrkesutøverens søknad innen én måned etter mottak og underrette yrkesutøveren om eventuelle dokumenter som mangler,
   (b) gi yrkesutøveren tilstrekkelig tid til å gjennomføre kravene og prosedyrene i søknadsprosessen,
   (c) behandle yrkesutøverens søknad omgående, og
   (d) treffe en beslutning senest fire måneder etter datoen da den fullstendige søknaden ble inngitt.
2. Vedkommende myndighet kan kreve at yrkesutøveren dokumenterer yrkeskvalifikasjoner. Dokumentasjonen det bes om skal ikke være mer enn det som er nødvendig for å godtgjøre at yrkesutøveren besitter tilsvarende yrkeskvalifikasjoner.
3. Dersom adgang til og utøvelse av et lovregulert yrke av en fysisk person hvis yrkeskvalifikasjoner er oppnådd i vertsjurisdiksjonen, er omfattet av andre vilkår enn besittelse av bestemte yrkeskvalifikasjoner, kan den relevante myndigheten kreve at yrkesutøveren dokumenterer at vedkommende oppfyller disse vilkårene. Dokumentasjonen det bes om skal ikke være mer enn det som er nødvendig for å godtgjøre at yrkesutøveren oppfyller disse vilkårene.
4. En relevant myndighet skal godta kopier av dokumenter som er bekreftet i samsvar med partens nasjonale rett, i stedet for originaldokumenter, med mindre den relevante myndigheten krever originaldokumenter for å beskytte anerkjennelsesprosessens integritet.
5. Den relevante myndigheten[80] i vertsjurisdiksjonen og hjemmejurisdiksjonen skal samarbeide nært og utveksle opplysninger for å lette yrkesutøverens søknad, dersom det er relevant.

6. Where applicable, the relevant authority[81] of the host jurisdiction and of the home jurisdiction shall, notwithstanding any duty of confidentiality, exchange information regarding disciplinary action taken or criminal sanctions imposed or any other serious, specific circumstances which are likely to have consequences for the pursuit of the regulated professions by the professional. The Parties acknowledge this is particularly important for the following professionals:
   (a) health professionals exercising activities that have patient safety implications; or
   (b) professionals exercising activities relating to the education of minors, including in childcare and early childhood education, where the professional is pursuing a profession regulated in that Party.
7. Any exchange of information between relevant authorities pursuant to this Article shall be subject to the data protection law of each of the Parties.[82]

Article 12.8

Licensing and other provisions

1. The relevant authority shall make available to professionals information about the professional qualifications required to practise the regulated profession.
2. The relevant authority shall make available to professionals information that explains any other conditions that apply to the practice of the regulated profession including:

[80] For the purposes of this paragraph, in Iceland, Liechtenstein and Norway, authorities other than those falling within the definition of "relevant authority" under Article X.1(o) may be involved in the governance of regulated professions. In the case of such involvement of other authorities in Iceland, Liechtenstein or Norway, the Parties agree that information shall be exchanged between those authorities and the relevant authorities of another Party, where applicable, for compliance with this paragraph.

[81] For the purposes of this paragraph, in Iceland, Liechtenstein and Norway, authorities other than those falling within the definition of "relevant authority" under Article X.1(o) may be involved in the governance of regulated professions. In the case of such involvement of other authorities in Iceland, Liechtenstein or Norway, the Parties agree that information shall be exchanged between those authorities and the relevant authorities of another Party, where applicable, for compliance with this paragraph.

[82] The Parties understand that the obligation under this paragraph extends to any other authorities working in collaboration or exchanging information for the purposes of paragraphs 5 and 6.

6. Dersom det er relevant, skal den relevante myndigheten[81] i vertsjurisdiksjonen og hjemmejurisdiksjonen, med forbehold for enhver taushetplikt, utveksle opplysninger om disiplinære tiltak som er truffet, eller ilagte strafferettslige sanksjoner eller andre alvorlige, særlige omstendigheter som sannsynligvis vi få konsekvenser for yrkesutøverens utøvelse av lovregulerte yrker. Partene anerkjenner at dette er særlig viktig for følgende yrkesutøvere:
   (a) Helsepersonell som utøver virksomhet som har sammenheng med pasientsikkerhet, eller
   (b) yrkesutøvere som utøver virksomhet i forbindelse med undervisning av mindreårige, herunder barneomsorg og førskoleundervisning, dersom yrkesutøveren utøver et yrke som er lovregulert i den aktuelle parten.
7. All utveksling av opplysninger mellom relevante myndigheter i henhold til denne artikkelen være underlagt hver av partenes personvernlovgivning[82].

Artikkel 12.8

Lisensiering og andre bestemmelser

1. Den relevante myndigheten skal gjøre tilgjengelig for yrkesutøvere opplysninger om de yrkeskvalifikasjonene som kreves for å utøve det lovregulerte yrket.
2. Den relevante myndigheten skal gjøre tilgjengelig for yrkesutøvere opplysninger som forklarer eventuelle andre vilkår som gjelder for utøvelsen av det lovregulerte yrket, herunder

[80] Ved anvendelse av dette nummeret, i Island, Liechtenstein og Norge, kan andre myndigheter enn dem som omfattes av definisjonen av «relevant myndighet» i henhold til artikkel X.1 bokstav o), være involvert i styringen av lovregulerte yrker. I tilfelle av slik involvering fra andre myndigheter i Island, Liechtenstein eller Norge er partene enige om at opplysninger skal utveksles mellom disse myndighetene og eventuelt de relevante myndighetene i en annen part, for å overholde dette nummeret.

[81] Ved anvendelse av dette nummeret, i Island, Liechtenstein og Norge, kan andre myndigheter enn dem som omfattes av definisjonen av «relevant myndighet» i henhold til artikkel X.1 bokstav o), være involvert i styringen av lovregulerte yrker. I tilfelle av slik involvering fra andre myndigheter i Island, Liechtenstein eller Norge er partene enige om at opplysninger skal utveksles mellom disse myndighetene og eventuelt de relevante myndighetene i en annen part, for å overholde dette nummeret.

[82] Partene er innforstått med at forpliktelsen i henhold til dette nummeret omfatter enhver annen myndighet som samarbeider eller utveksler opplysninger med henblikk på nr. 5 og 6.

(a) where a licence to practise is required, the conditions under which a licence is obtained following the determination of eligibility and what that licence entails;
(b) membership of a professional body;
(c) use of professional or academic titles;
(d) having an office address, maintaining an establishment or being a resident;
(e) language skills;
(f) proof of good character;
(g) professional indemnity insurance;
(h) compliance with the host jurisdiction's requirements for the use of trade or firm names; and
(i) compliance with host jurisdiction's ethics, for example, independence and good conduct.

3. The relevant authority shall make available to professionals information about:
(a) the relevant laws to be applied regarding, for example, disciplinary action, financial responsibility or liability;
(b) the principles of discipline and enforcement of professional standards, including disciplinary jurisdiction and any consequential effects on practising professional activities;
(c) the process and procedures for the ongoing verification of competence; and
(d) the criteria for, and procedures relating to, revocation of the registration.

4. The relevant authority shall make available to professionals information about:
(a) the documentation required of professionals and the form in which it should be presented; and
(b) the acceptance of documents and certificates issued in relation to professional qualifications and other conditions that apply to the practice of the regulated profession.

5. The relevant authority shall deal promptly with enquiries from professionals about the professional qualifications required to practise the regulated profession and any other conditions that apply to the practice of the regulated profession.

(a) om det kreves en lisens for å utøve yrket, vilkårene for å få utstedt lisens etter at berettigelse er fastslått, og hva lisensen innebærer,
(b) medlemskap i et bransjeorgan,
(c) bruk av yrkestitler eller akademiske titler,
(d) å ha en kontoradresse, opprettholde en virksomhet eller være bosatt,
(e) språkkunnskaper,
(f) bevis for god vandel,
(g) yrkesansvarsforsikring,
(h) oppfyllelse av vertsjurisdiksjonens krav til bruk av handelsnavn eller foretaksnavn, og
(i) overholdelse av vertsjurisdiksjonens etiske regler, for eksempel uavhengighet og god atferd.

3. Den relevante myndigheten skal gjøre tilgjengelig for yrkesutøvere opplysninger om
(a) relevant lovgivning som skal anvendes med hensyn til for eksempel disiplinære tiltak, finansielt ansvar eller finansiell forpliktelse,
(b) prinsippene om disiplin og håndheving av faglige standarder, herunder disiplinærjurisdiksjon og eventuelle konsekvenser for utøvelsen av yrkesvirksomhet,
(c) prosessen og prosedyrene for løpende verifisering av kompetanse, og
(d) kriteriene og prosedyrene for tilbakekalling av registreringen.

4. Den relevante myndigheten skal gjøre tilgjengelig for yrkesutøvere opplysninger om
(a) hvilken dokumentasjon som kreves av yrkesutøvere, og i hvilken form den bør legges fram, og
(b) godtaking av dokumenter og sertifikater som er utstedt i forbindelse med yrkeskvalifikasjoner, samt andre vilkår som gjelder utøvelsen av det lovregulerte yrket.

5. Den relevante myndigheten skal umiddelbart behandle forespørsler fra yrkesutøvere om de yrkeskvalifikasjonene som kreves for å utøve det lovregulerte yrket, samt alle andre vilkår som gjelder for utøvelsen av det lovregulerte yrket.

Article 12.9

Knowledge of languages

Relevant authorities may require that professionals demonstrate they possess the language skills necessary to the practice of the relevant profession. If the regulated profession has patient safety implications, language skills may be controlled.

Artikkel 12.9

Språkkunnskaper

Relevante myndigheter kan kreve at yrkesutøvere godtgjør at de besitter de språkkunnskapene som er nødvendige for å utøve det relevante yrket. Dersom det lovregulerte yrket har sammenheng med pasientsikkerhet, kan språkferdighetene kontrol-

Any language test shall be proportionate to the activity to be pursued.

Article 12.10

Appeals

Each Party shall adopt measures granting professionals a right of appeal against:
(a) a relevant authority's decision to refuse a professional access to and pursuit of the regulated profession; and
(b) a relevant authority's failure to make a decision about a professional's access to and pursuit of the regulated profession.

Article 12.11

Fees

Each Party shall ensure fees charged by its relevant authorities in relation to measures under Article X.5.3 are:
(a) reasonable and proportionate to the cost of the professional's application;
(b) transparent, including in relation to fee structures, and made public in advance; and
(c) payable by electronic means through the relevant authority's own website.

Article 12.12

Implementation of this Chapter by the [Committee on Services and Investment]

1. The Committee on Services and Investment, established under Article [X.X (XXX) of Chapter X (XXX)] (hereinafter referred to as "the Committee"), shall be responsible for the effective implementation and operation of this Chapter.
2. The Parties may decide to invite representatives of relevant entities other than the Parties, including representatives of relevant authorities, having the necessary expertise relevant to the issues to be discussed, to attend meetings of the Committee.
3. The Committee shall have the following functions:
   (a) reporting to the Joint Committee, established under Article 15.1 (Joint Committee) of Chapter 15, as required;
   (b) reviewing and monitoring the implementation and operation of this Chapter, including having regard to how relevant authorities apply the measures adopted under this Chapter;

leres. Alle språktester skal stå i rimelig forhold til virksomheten som skal utøves.

Artikkel 12.10

Klageadgang

Hver part skal vedta tiltak som gir yrkesutøvere klageadgang når det gjelder
(a) en relevant myndighets beslutning om å nekte en yrkesutøver adgang til og utøvelse av det lovregulerte yrket, og
(b) en relevant myndighets manglende beslutning om en yrkesutøvers adgang til og utøvelse av det lovregulerte yrket.

Artikkel 12.11

Gebyrer

Hver part skal sikre at gebyrer som ilegges av dens relevante myndigheter i forbindelse med tiltak i henhold til artikkel X.5.3,
(a) er rimelige og står i forhold til kostnaden ved yrkesutøverens søknad,
(b) er transparente, herunder i forbindelse med gebyrstrukturer, og er offentliggjort på forhånd, og
(c) kan betales elektronisk via den relevante myndighetens eget nettsted.

Artikkel 12.12

Gjennomføring av dette kapitlet av [Komiteen for tjenester og investering]

1. Komiteen for tjenester og investering opprettet i henhold til artikkel [X.X (XXX) i kapittel X (XXX)] (heretter kalt «komiteen») skal ha ansvar for en effektiv gjennomføring og anvendelse av dette kapitlet.
2. Partene kan beslutte å invitere representanter fra andre relevante enheter enn partene, herunder representanter for relevante myndigheter som har den nødvendige ekspertisen som er relevant for de spørsmålene som skal drøftes, til å delta på komiteens møter.
3. Komiteen skal ha følgende funksjoner:
   (a) Rapportere til den blandede komiteen opprettet i henhold til artikkel 15.1 (Blandet komité) i kapittel 15, etter behov.
   (b) Gjennomgå og overvåke gjennomføringen og anvendelsen av dette kapitlet, herunder ta hensyn til hvordan relevante myndigheter anvender tiltakene som er vedtatt i henhold til dette kapitlet.

(c) identifying areas for improvement in the implementation and operation of this Chapter;
(d) exchanging information on any matters relating to this Chapter, including facilitating the sharing of good practice on the implementation and operation of this Chapter between the Parties;
(e) issuing guidance to the Parties on best practices in relation to the implementation and operation of this Chapter;
(f) formulating recommendations which it considers necessary for the effective implementation and operation of this Chapter. These recommendations shall be made to the Joint Committee, which may, in turn, decide to adopt those recommendations;

4. The Committee may develop guidelines for the development of the mutual recognition arrangements referred to in Article 12.13;
(a) discussing issues related to this Chapter and other issues relevant to the recognition of professional qualifications; and
(b) carrying out any other functions delegated to it by the Joint Committee.

5. The Parties shall have regard to any guidance issued by the Committee in accordance with paragraph 3.

(c) Identifisere forbedringsområder i gjennomføringen og anvendelsen av dette kapitlet.
(d) Utveksle opplysninger om eventuelle spørsmål i tilknytning til dette kapitlet, herunder legge til rette for deling av god praksis mellom partene når det gjelder gjennomføringen og anvendelsen av dette kapitlet.
(e) Gi partene retningslinjer om beste praksis i forbindelse med gjennomføringen og anvendelsen av dette kapitlet.
(f) Utarbeide anbefalinger som den anser som nødvendige for en effektiv gjennomføring og anvendelse av dette kapitlet. Disse anbefalingene skal framlegges for den blandede komiteen, som i sin tur kan beslutte å vedta disse anbefalingene.

4. Komiteen kan utarbeide retningslinjer for utarbeiding av ordningene for gjensidig anerkjennelse nevnt i artikkel X.13.
(a) Drøfte spørsmål i forbindelse med dette kapitlet og andre spørsmål som er relevante for anerkjennelsen av yrkeskvalifikasjoner.
(b) Utføre eventuelle andre funksjoner som den blandede komiteen har delegert til den.

5. Partene skal ta hensyn til eventuelle retningslinjer fra komiteen i samsvar med nr. 3.

Article 12.13

Establishment of mutual recognition arrangements

1. The United Kingdom, on the one hand, and Iceland, Liechtenstein and Norway, acting together or independently, on the other hand[83], may establish mutual recognition arrangements (hereinafter referred to as "MRAs") to facilitate recognition of professional qualifications.
2. A MRA may build on the provisions of this Chapter. A MRA may provide for partial access to a profession and recognition may be conditional upon completing any compensatory measures.
3. The Parties may agree to use the [Committee on Services and Investment] to facilitate discussions on MRAs.
4. The Parties may agree by consensus that a MRA established pursuant to this Article shall be considered to form an integral part of this

[83] For the purposes of this Article, MRAs may be concluded between the Parties or between their relevant authorities, in accordance with each Party's domestic law.

Artikkel 12.13

Opprettelse av ordninger for gjensidig anerkjennelse

1. Det forente kongerike på den ene side og Island, Liechtenstein og Norge, sammen eller hver for seg, på den andre siden[83] kan opprette ordninger for gjensidig anerkjennelse (heretter kalt «MRA-er») for å legge til rette for anerkjennelse av yrkeskvalifikasjoner.
2. En MRA kan bygge på bestemmelsene i dette kapitlet. En MRA kan fastsette delvis adgang til et yrke, og at anerkjennelse kan være betinget av at eventuelle utjevningstiltak er gjennomført.
3. Partene kan avtale å bruke [Komiteen for tjenester og investering] til å legge til rette for drøftinger om MRA-er.
4. Partene kan gjennom enighet avtale at en MRA som er opprettet i henhold til denne artikkelen, skal anses som en integrert del av

[83] Ved anvendelse av denne artikkelen kan det inngås MRA-er mellom partene eller mellom deres relevante myndigheter i samsvar med hver parts nasjonale rett.

Agreement[84], by means of an Annex or otherwise.

Chapter 13

Trade and sustainable development

Section 13.1

General provisions

Article 13.1

Context and Objectives

1. The Parties recall the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, the Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Declaration on Sustainable Development of 2002 and the Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development of 2002, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Ministerial Declaration of the United Nations Economic and Social Council on Creating an environment at the national and international levels conducive to generating full and productive employment and decent work for all, and its impact on sustainable development of 2006, the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation of 2008, the ILO Centenary Declaration for the Future of Work of 2019, the Rio+20 Outcome Document "The Future We Want" of 2012,The Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women, and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development of 2015.
2. The Parties shall promote sustainable development which encompasses economic development, social development and environmental protection, all three being interdependent and mutually reinforcing components. The Parties underline the benefit of cooperation on trade and investment related aspects of labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development.
3. The Parties reaffirm their commitments to promote the development of international trade and investment as well as commit to promote their preferential economic relationship in a manner that is beneficial to all and that contributes to sustainable development. The Parties are therefore determined to maintain

[84] For the avoidance of doubt, notwithstanding that agreement, the MRA shall only bind the parties thereto.

denne avtalen[84], gjennom et vedlegg eller på annen måte.

Kapittel 13

Handel og bærekraftig utvikling

Avsnitt 13.1

Generelle bestemmelser

Artikkel 13.1

Kontekst og formål

1. Partene minner om Rio-erklæringen om miljø og utvikling fra 1992, Agenda 21 om miljø og utvikling fra 1992, Johannesburg-erklæringen om bærekraftig utvikling fra 2002 og gjennomføringsplanen fra verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i 2002, ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet og oppfølgingen av erklæringen fra 1998, ministererklæringen vedtatt av De forente nasjoners økonomiske og sosiale råd i 2006 om utvikling av et miljø på nasjonalt og internasjonalt plan som bidrar til å skape full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle, og dens innvirkning på bærekraftig utvikling, ILOs erklæring fra 2008 om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering, ILOs hundreårserklæring fra 2019 om framtidens arbeidsliv, sluttdokumentet fra Rio+20 i 2012 med tittelen «The Future We Want», konvensjonen om å avskaffe alle former for diskriminering mot kvinner, og FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling, fra 2015.
2. Partene skal fremme bærekraftig utvikling som omfatter økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern, som er gjensidig avhengige og gjensidig støttende faktorer. Partene understreker nytten av å samarbeide om handels- og investeringsrelaterte aspekter ved arbeids- og miljøspørsmål som ledd i en global tilnærming til handel og bærekraftig utvikling.
3. Partene bekrefter på nytt at de forplikter seg til å fremme utviklingen av internasjonal handel og investering og til å fremme sine prioriterte økonomiske forbindelser på en måte som gagner alle og bidrar til en bærekraftig utvikling. Partene har derfor bestemt seg for å opprettholde og forbedre sine respektive høye

[84] For å unngå tvil, uten hensyn til det som avtales, skal MRA-en bare være bindende for partene i den.

and improve their respective high standards within the areas covered by this Chapter.

Article 13.2

Definitions

1. For the purposes of this Chapter, "labour laws, regulations and standards" means a Party's laws, regulations and standards that are directly related to the following rights, principles and protections:
   (a) the fundamental principles and rights at work as referred to in paragraph 2 of article [International Labour Standards and Agreements].
   (b) labour protections in respect of wages, employment standards, information and consultation rights at company level, hours of work and health and safety at work which are consistent with the ILO Decent Work Agenda, as set out in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation.

2. For the purposes of this Chapter, "environmental laws and regulations" means a law, including a statutory or regulatory provision, or other legally binding measure of a Party, the purpose of which is the protection of the environment (which is taken to include the mitigation of climate change), including the prevention of a danger to human life or health from environmental impacts, such as those that aim at:
   (a) the prevention, abatement or control of the release, discharge, or emission of pollutants or environmental contaminants including greenhouse gases;
   (b) the management of chemicals and waste or the dissemination of information related thereto; or
   (c) the conservation and protection of wild flora or fauna, including endangered species and their habitats, as well as protected areas,

   but does not include a measure of a Party solely related to worker health and safety.

Article 13.3

Right to Regulate and Levels of Protection

1. The Parties affirm the right of each Party to set its own policies and priorities in the areas covered by this Chapter, to establish its own levels of protection relating to labour and the

standarder på de områdene som omfattes av dette kapitlet.

Artikkel 13.2

Definisjoner

1. I dette kapitlet menes med «arbeidslivslover, -forskrifter og -standarder» en parts lover, forskrifter og standarder som er direkte knyttet til følgende rettigheter, prinsipper og vern:

   a) De grunnleggende prinsippene og rettighetene i arbeidslivet som omhandlet i nr. 2 i artikkel [Internasjonale arbeidslivsstandarder og avtaler].
   b) Arbeidervern med hensyn til lønn, arbeidslivsstandarder, informasjons- og konsultasjonsrett på foretaksnivå, arbeidstid og helse og sikkerhet på arbeidsplassen som er i samsvar med ILOs agenda for anstendig arbeid, som fastsatt i ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering.
2. I dette kapitlet menes med «miljølover og -forskrifter» en lov, herunder en forskrift, eller et annet rettslig bindende tiltak vedtatt av en part, som har som formål å verne miljøet (og å begrense klimaendringene), blant annet for å hindre en fare for menneskers liv eller helse som skyldes miljøvirkninger, for eksempel slike som er rettet mot

   a) å hindre, redusere eller kontrollere frigivelse eller utslipp av forurensende stoffer eller miljøforurensende stoffer, inkludert klimagasser,
   b) håndtering av kjemikalier og avfall eller spredning av informasjon knyttet til dette, eller
   c) bevaring og vern av ville planter eller dyr, herunder truede arter og deres habitater, samt verneområder,

   men dette omfatter ikke en parts tiltak som utelukkende er knyttet til arbeidstakeres helse og sikkerhet.

Artikkel 13.3

Rett til regulering og beskyttelsesnivåer

1. Partene anerkjenner hverandres rett til å fastsette sin egen politikk og sine prioriteringer på de områdene som omfattes av dette kapitlet, til å fastsette nivået for sitt eget arbeider- og mil-

environment (including resource efficiency, mitigation of and adaptation to climate change), and to adopt or modify its laws, regulations and policies in a manner consistent with its international commitments and with this Agreement.

2. Each Party shall seek to ensure that those laws and policies provide for and encourage high levels of labour and environmental protection, and shall strive to continue to improve in a manner consistent with its international commitments those laws , regulations and policies and their underlying levels of protection, with the goal of providing high levels of labour and environmental protection.

jøvern (herunder ressurseffektivitet, begrensning av og tilpasning til klimaendringer), og til å vedta eller endre sine lover, forskrifter og politikk på en måte som er i samsvar med partens internasjonale forpliktelser og med denne avtalen.

2. Hver part skal arbeide for å sikre at denne lovgivningen og politikken medfører og stimulerer til et høyt nivå for arbeider- og miljøvern, og skal i samsvar med sine internasjonale forpliktelser fortsette å forbedre disse lovene og forskriftene og deres tilknyttede vernenivåer, med sikte på å oppnå et høyt nivå for arbeider- og miljøvern.

Article 13.4

Upholding Levels of Protection

1. The Parties shall not encourage trade or investment between the Parties by relaxing or lowering the level of protection provided by their respective environmental laws and regulations or labour laws, regulations and standards.
2. A Party shall not waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, its environmental laws and regulations or its labour laws, regulations or standards in order to encourage trade or investment between the Parties.
3. A Party shall not, through a sustained or recurring course of action or inaction, fail to effectively enforce its labour or environmental laws and regulations or its labour laws, regulations and standards to encourage trade or investment between the Parties.

Artikkel 13.4

Opprettholdelse av beskyttelsesnivåer

1. Partene skal ikke stimulere til handel eller investering mellom partene ved å svekke eller senke det vernenivået som følger av deres respektive miljølover og -forskrifter eller arbeidslivslover, -forskrifter og -standarder.
2. En part skal ikke gi avkall på eller på annen måte avvike fra, eller tilby å gi avkall på eller på annen måte avvike fra, sine miljølover og -forskrifter eller sine arbeidslivslover, -forskrifter eller -standarder i den hensikt å stimulere til handel eller investering mellom partene.
3. En part skal ikke, gjennom en vedvarende eller gjentatt handling eller manglende handling, unnlate å håndheve sine arbeidslivs- eller miljølover og -forskrifter eller sine arbeidslivslover, -forskrifter og -standarder med sikte på å stimulere til handel eller investering mellom partene.

Article 13.5

Transparency

The Parties stress the importance of ensuring transparency as a necessary element to promote public participation and making information public within the context of this Chapter and in accordance with their laws, regulations and practices.

Artikkel 13.5

Åpenhet

Partene understreker betydningen av å sikre åpenhet som en nødvendig faktor for å fremme allmennhetens deltakelse og offentliggjøre informasjon innenfor rammen for dette kapitlet og i samsvar med deres lover, forskrifter og praksiser.

Article 13.6

Public Information and Awareness

1. In addition to article 13.5 [Transparency], each Party shall encourage public debate with and among non-state actors as regards the

Artikkel 13.6

Informasjon til og bevissthet blant allmennheten

1. I tillegg til artikkel [Åpenhet] skal hver part oppmuntre til offentlig debatt med og mellom ikke-statlige aktører om utarbeidingen av

development laws, regulations and policies covered by this Chapter.

2. Each Party shall promote public awareness of its laws and standards covered by this Chapter, as well as enforcement and compliance procedures, by ensuring the availability of information to stakeholders, and by taking steps to further the knowledge and understanding of workers, employers and their representatives.
3. Each Party shall ensure that access to relevant environmental information held by or for public authorities is provided to the public upon request, and shall take the necessary measures to actively disseminate such information to the public by electronic means.
4. Each Party shall be open to receive and shall give due consideration to submissions from the public on matters related to this Chapter, including communications on implementation concerns. Each Party shall inform its respective civil society organisations, in accordance with their laws, regulations and practices, of those submissions it considers relevant through the consultative mechanisms referred to in Article [Sub-Committee].

lover, forskrifter og politikk som omfattes av dette kapitlet.

2. Hver part skal fremme allmennhetens bevisthet om lover og standarder som omfattes av dette kapitlet, samt om håndhevings- og etterlevelsesprosedyrer, ved å sikre at informasjon er tilgjengelig for berørte parter, og ved å treffe tiltak for å øke arbeidstakeres, arbeidsgiveres og deres representanters kunnskap og forståelse.
3. Hver part skal sikre at allmennheten på anmodning får tilgang til relevant miljøinformasjon som oppbevares av eller for offentlige myndigheter, og skal treffe de tiltakene som er nødvendige for aktivt å spre slik informasjon elektronisk til allmennheten.
4. Hver part skal være åpen for å motta, og skal ta behørig hensyn til, synspunkter fra allmennheten i forbindelse med dette kapitlet, herunder henvendelser som gjelder gjennomføringen. Hver part skal i samsvar med sine lover, forskrifter og praksiser underrette sine respektive organisasjoner i det sivile samfunn om de henvendelsene den anser som relevante, gjennom samrådsordningene nevnt i artikkel [Underkomité].

Article 13.7

Scientific and Technical Information

1. When preparing and implementing measures related to the environment or labour conditions that affect trade or investment between them, the Parties shall take account of relevant and available scientific, technical and other information such as traditional knowledge, and relevant international standards, guidelines and recommendations.
2. The Parties acknowledge that where there are threats of serious or irreversible damage, the lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation.

Artikkel 13.7

Vitenskapelig og teknisk informasjon

1. Når partene utarbeider og gjennomfører tiltak knyttet til miljø- eller arbeidsforhold som påvirker handelen og investeringsvirksomheten dem imellom, skal de ta hensyn til relevant og tilgjengelig vitenskapelig, teknisk og annen informasjon, for eksempel tradisjonell kunnskap, samt relevante internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger.
2. Partene anerkjenner at når det foreligger trusler om alvorlig eller uopprettelig skade, skal mangelen på full vitenskapelig sikkerhet ikke brukes som grunn for å utsette kostnadseffektive tiltak for å hindre forringelse av miljøet.

Article 13.8

Cooperation

1. The Parties recognise the importance of cooperation on trade-related and investment-related aspects of labour and environmental issues in order to achieve the objectives of this Chapter. Therefore, the Parties agree to dialogue and to consult with each other with regard to trade-related sustainable development issues of mutual interest. Each Party

Artikkel 13.8

Samarbeid

1. Partene erkjenner at det er viktig å samarbeide om handelsrelaterte og investeringsrelaterte aspekter ved arbeids- og miljøspørsmål for å nå målene i dette kapitlet. Partene er derfor enige om å snakke sammen og rådføre seg med hverandre om handelsrelaterte spørsmål knyttet til bærekraftig utvikling som er av felles interesse. Hver part kan eventuelt invitere

may, as appropriate, invite the participation of its social partners or other relevant stakeholders in relevant cooperation projects and in identifying potential areas of cooperation.

2. Accordingly, the Parties may cooperate on issues of mutual interest in areas such as:
   (a) improved understanding of the effects of economic activity and market forces on the environment and labour conditions;
   (b) the international promotion and the effective application of fundamental principles and rights at work referred to in Article [International Labour Standards and Agreements], and the ILO Decent Work Agenda, including on the interlinkages between trade and full and productive employment, core labour standards, decent work in global supply chains, social protection and, social dialogue and gender equality;
   (c) dialogue and information-sharing on the labour, gender equality and environmental provisions their respective trade agreements, and the implementation thereof; and
   (d) monitoring and reviewing the impact of the implementation of this Agreement on sustainable development and women's economic empowerment.
3. The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment related labour and environmental issues of mutual interest in relevant bilateral and multilateral fora in which they participate such as ILO, WTO, the OECD, the United Nations Environment Programme and multilateral environmental agreements. They may, as appropriate, establish cooperative arrangements with such organisations to draw on their expertise and resources.

partene i arbeidslivet eller andre berørte parter til å delta i relevante samarbeidsprosjekter og til å identifisere mulige samarbeidsområder.

2. Partene kan derfor samarbeide i saker av felles interesse på områder som
   (a) bedre forståelse av den økonomiske virksomhetens og markedskreftenes innvirkning på miljøet og arbeidsvilkårene,
   (b) internasjonal fremming og effektiv anvendelse av de grunnleggende prinsippene og rettighetene i arbeidslivet som nevnt i artikkel [Internasjonale arbeidslivsstandarder og -avtaler], og ILOs agenda for anstendig arbeid, herunder om forbindelsene mellom handel og full og produktiv sysselsetting, grunnleggende arbeidslivsstandarder, anstendig arbeid i globale forsyningskjeder, sosial trygghet og sosial dialog og likestilling mellom kjønnene,
   (c) dialog og utveksling av informasjon om arbeidslivs-, likestillings- og miljøbestemmelsene i deres respektive handelsavtaler, og gjennomføringen av disse, og
   (d) overvåking og vurdering av hvilken virkning gjennomføringen av denne avtalen har på bærekraftig utvikling og kvinners økonomiske stilling.
3. Partene skal arbeide for å styrke sitt samarbeid om handels- og investeringsrelaterte arbeids- og miljøspørsmål av felles interesse, i relevante bilaterale og multilaterale fora som de deltar i, for eksempel ILO, WTO, OECD, De forente nasjoners miljøprogram og multilaterale miljøavtaler. De kan eventuelt inngå samarbeidsavtaler med slike organisasjoner for å dra nytte av deres sakkunnskap og ressurser.

Article 13.9

Means of Cooperation

1. The Parties shall strive to cooperate on issues of mutual interest to promote the objectives of this Chapter through actions such as:
   (a) the exchange of information on best practices, events, activities, and initiatives;
   (b) the exploration of collaboration in initiatives regarding third parties;
   (c) technical exchanges, research projects, studies, reports, conferences and workshops; and
   (d) any other form of cooperation deemed appropriate.

Artikkel 13.9

Samarbeidsmetoder

1. Partene skal bestrebe seg på å samarbeide i saker av felles interesse for å fremme målene i dette kapitlet gjennom tiltak som
   (a) utveksling av informasjon om beste praksis, arrangementer, aktiviteter og initiativer,
   (b) utforsking av samarbeid om initiativer som gjelder tredjeparter,
   (c) teknisk utveksling, forskningsprosjekter, undersøkelser, rapporter, konferanser og seminarer, og
   (d) enhver annen form for samarbeid som anses som hensiktsmessig.

2. Cooperation under this Chapter shall be subject to the availability of funds and resources of each Party. Costs of cooperation under this Chapter shall be borne by the Parties concerned, in a manner to be agreed between them.

Article 13.10

Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development

1. The Parties recognise the important role of trade and investment in promoting sustainable development in all its dimensions.

2. Pursuant to paragraph 1, the Parties undertake to continue to:
   (a) promote and facilitate foreign investment, and trade in and dissemination of goods and services that contribute to sustainable development, including those subject to ecological, fair or ethical trade schemes;

   (b) promote and encourage the development and use of sustainability certification schemes that enhance transparency and traceability throughout the supply chain in line with domestic priorities;
   (c) promote trade and investment policies that support the objectives of employment, social dialogue, and rights at work;
   (d) promote trade and investment in goods and services that contribute to sustainable development, such as renewable energy and energy efficient products and services, including through addressing related non-tariff barriers, or the adoption of policy frameworks which will support the use of the best practicable environmental options, as appropriate;
   (e) recognise the importance of trade and investment to a more resource efficient and circular economy, promote life-cycle management of goods and the promotion of sustainable product value chains, including carbon accounting and end-of-life management, extended producer-responsibility, recycling and reduction of waste;
   (f) promote sustainable procurement practices;
   (g) encourage cooperation between enterprises in relation to goods, services and technologies that contribute to sustainable development;

2. Samarbeid i henhold til dette kapitlet forutsetter at hver part har tilgang til midler og ressurser. Kostnader for samarbeid i henhold til dette kapitlet skal dekkes av de berørte partene på den måten de blir enige om.

Artikkel 13.10

Fremming av handel og investeringer som bidrar til bærekraftig utvikling

1. Partene anerkjenner den viktige rollen handel og investering spiller når det gjelder å fremme en bærekraftig utvikling i alle dens dimensjoner.
2. I henhold til nr. 1 forplikter partene seg til fortsatt å
   (a) fremme og legge til rette for investeringer i/fra utlandet og handel med og spredning av varer og tjenester som bidrar til en bærekraftig utvikling, herunder varer og tjenester som omfattes av ordninger for økologisk, rettferdig eller etisk handel,
   (b) fremme og stimulere til utvikling og bruk av sertifiseringsordninger for bærekraftig utvikling som gir økt åpenhet og sporbarhet i hele forsyningskjeden i samsvar med nasjonale prioriteringer,
   (c) fremme handels- og investeringspolitikk som støtter målene for sysselsetting, sosial dialog og rettigheter i arbeidslivet,
   (d) fremme handel med og investering i varer og tjenester som bidrar til bærekraftig utvikling, for eksempel produkter og tjenester basert på fornybar energi og energieffektivitet, blant annet ved å håndtere tilknyttede ikke-tollbaserte hindringer, eller ved å vedta politiske rammer som vil støtte bruken av de beste gjennomførbare miljøalternativene, alt etter hva som er relevant,
   (e) erkjenne den betydningen handel og investering har for en mer ressurseffektiv og sirkulær økonomi, fremme livssyklushåndtering av varer og fremme bærekraftige produktverdikjeder, herunder karbonregnskap og sluttbehandling, utvidet produsentansvar, resirkulering og reduksjon av avfall,
   (f) fremme bærekraftig innkjøpspraksis,

   (g) oppmuntre til samarbeid mellom foretak i forbindelse med varer, tjenester og teknologi som bidrar til en bærekraftig utvikling,

(h) encourage the integration of sustainability considerations in private and public consumption decisions; and
(i) promote the development, establishment, maintenance or improvement of environmental performance goals and standards.

Article 13.11

Responsible Business Conduct

The Parties commit to promote responsible business conduct, including by encouraging relevant practices such as responsible management of supply chains by businesses, as well as providing supportive policy frameworks to encourage the uptake of relevant practices by businesses. In this regard, the Parties acknowledge the importance of dissemination, adherence, implementation and follow-up of internationally recognised principles and guidelines, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy, the UN Global Compact and the UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Article 13.12

Anti-Corruption

Recognising the need to build accountability, transparency and integrity within both the public and private sectors and that each sector has complementary responsibilities in this regard, the Parties affirm their resolve to eliminate bribery and corruption in international trade and investment and their commitment to implement their respective obligations of the Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, with its Annex, done at Paris on 17 December 1997, and the United Nations Convention against Corruption, done at New York on 31 October 2003. The Parties shall consult with a view to identifying and agreeing measures or areas of cooperation to prevent and combat bribery and corruption in matters affecting international trade and investment.

(h) oppmuntre til å integrere bærekrafthensyn i private og offentlige beslutninger om forbruk, og
(i) fremme utvikling, fastsettelse, opprettholdelse eller forbedring av mål og standarder for miljøprestasjon.

Artikkel 13.11

Ansvarlig forretningsførsel

Partene forplikter seg til å fremme ansvarlig forretningsførsel, herunder ved å oppmuntre til relevante praksiser, for eksempel ansvarlig forvaltning av forsyningskjeder i foretak, og til å tilby støttende politiske rammer for å oppmuntre foretakene til å ta i bruk relevante praksiser. Partene anerkjenner i denne forbindelse at det er viktig å formidle, slutte seg til, gjennomføre og følge internasjonalt anerkjente prinsipper og retningslinjer, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, ILOs trepartserklæring om prinsipper for flernasjonale selskaper og sosialpolitikk, FNs Global Compact-initiativ og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

Artikkel 13.12

Bekjempelse av korrupsjon

Partene erkjenner behovet for økt ansvarlighet, åpenhet og integritet i både offentlig og privat sektor, og at hver sektor har utfyllende ansvar i den forbindelse, partene bekrefter at de står fast på sin beslutning om å bekjempe bestikkelser og korrupsjon i internasjonal handel og investering, og på at de skal oppfylle sine respektive forpliktelser i henhold til konvensjonen om bekjempelse av korrupsjon og bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn i forbindelse med internasjonale forretningstransaksjoner, med dens vedlegg, utferdiget i Paris 17. desember 1997, og De forente nasjoners konvensjon mot korrupsjon, utferdiget i New York 31. oktober 2003.

Partene skal rådføre seg med hverandre med sikte på å identifisere og bli enige om tiltak eller samarbeidsområder for å forebygge og bekjempe bestikkelser og korrupsjon i saker som påvirker internasjonal handel og investering.

Section 13.2

Trade and labour

Article 13.13

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties shall continue to promote the development of international trade and investment in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
2. Each Party shall ensure that its labour laws, regulations and practices embody and provide protection for the fundamental principles and rights at work. In this respect the Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and affirm their respective commitments to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights as reflected in the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, namely:
   (a) freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
   (b) the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
   (c) the effective abolition of child labour; and
   (d) the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.
3. Each Party who is a member of the ILO:
   (a) shall make continued and sustained efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions and related Protocols;
   (b) reaffirms its commitments under Article 5(1)(c) of ILO Convention 144 to the reexamination at appropriate intervals of unratified Conventions and of Recommendations to which effect has not yet been given.
   (c) shall exchange information on their respective situations and advances regarding the ratification of the fundamental as well as priority and other ILO Conventions that are classified as up to date by the ILO.
4. Each Party reaffirms its commitments to effectively implement in its laws, regulations and practices the ILO Conventions which each Party has ratified.

Avsnitt 13.2

Handel og arbeid

Artikkel 13.13

Internasjonale arbeidslivsstandarder og avtaler

1. Partene skal fortsatt fremme utviklingen av internasjonal handel og investering på en måte som fører til full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle.
2. Hver part skal sørge for at dens arbeidslivslover, -forskrifter og -praksiser omfatter og verner om de grunnleggende prinsippene og rettighetene i arbeidslivet. Partene minner i denne forbindelse om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO, og bekrefter at de forplikter seg til å anerkjenne, fremme og realisere prinsippene om de grunnleggende rettighetene som gjenspeiles i ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet og oppfølgingen av erklæringen fra 1998, det vil si
   (a) foreningsfrihet og faktisk anerkjennelse av retten til å føre kollektive forhandlinger,
   (b) avskaffelse av alle former for tvangsarbeid,
   (c) effektiv avskaffelse av barnearbeid, og
   (d) avskaffelse av forskjellsbehandling i forbindelse med ansettelse og i yrke.
3. Hver part som er medlem av ILO,
   (a) skal kontinuerlig og konsekvent arbeide for at de grunnleggende ILO-konvensjonene og tilknyttede protokoller blir ratifisert,
   (b) bekrefter på nytt at de i henhold til artikkel 5 nr. 1 bokstav c) i ILO-konvensjon nr. 144 forplikter seg til med egnede mellomrom på nytt å gjennomgå ikke-ratifiserte konvensjoner og anbefalinger som ennå ikke har trådt i kraft,
   (c) skal utveksle opplysninger om sine respektive situasjoner og framskritt med hensyn til ratifiseringen av de grunnleggende og prioriterte samt andre ILO-konvensjoner som ILO har klassifisert som ajourførte.
4. Hver part bekrefter på nytt at de forplikter seg til i sine lover, forskrifter og praksiser effektivt å gjennomføre de ILO-konvensjonene som hver part har ratifisert.

5. Each Party reaffirms its commitments to effectively implement in its laws, regulations and practices the different provisions of the European Social Charter[85] that, as members of the Council of Europe, each Party has accepted respectively.
6. The Parties recognise the importance of the strategic objectives of the ILO Decent Work Agenda, as reflected in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.

7. The Parties commit to:
   (a) promote the development and enhancement of measures for decent working conditions for all and related employment rights, including with regard to wages and earnings, hours, health and safety at work and other conditions of work;
   (b) promote social dialogue on labour matters among workers and employers, and their respective organisations, and governments;
   (c) the maintenance of a well-functioning labour enforcement system; and

   (d) ensure non-discrimination in respect of working conditions;

   and each Party that is a member of the ILO shall do so in accordance with the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalisation of 2008.
8. The Parties note, as set out in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization, that the violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage and that labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.

9. The Parties recognise the value of international cooperation and agreements on labour affairs as a response of the international community to economic, employment and social challenges and opportunities resulting from globalisation.
10. Affirming the value of policy coherence in decent work, including core labour standards, and high levels of labour protection, coupled with their effective enforcement, the Parties recognise the beneficial role that those areas

[85] The Council of Europe, established in 1949, adopted the European Social Charter in 1961, which was revised in 1996. For the United Kingdom, the reference to the European Social Charter in paragraph 5 refers to the original 1961 version.

5. Hver part bekrefter på nytt at de forplikter seg til i sine lover, forskrifter og praksiser effektivt å gjennomføre de ulike bestemmelsene i Den europeiske sosialpakt[85] som hver part, i kraft av sitt medlemskap i Europarådet, har akseptert.
6. Partene erkjenner også viktigheten av de strategiske målene i ILOs agenda for anstendig arbeid, som gjenspeiles i ILOs erklæring fra 2008 om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering.
7. Partene forplikter seg til å
   (a) fremme utvikling og forbedring av tiltak for å oppnå anstendige arbeidsvilkår for alle og tilknyttede arbeidsrettigheter, herunder med hensyn til lønn og inntekt, arbeidstid, helse og sikkerhet på arbeidsplassen og andre arbeidsvilkår,
   (b) fremme den sosiale dialogen om arbeidsforhold mellom arbeidstakere og arbeidsgivere og deres respektive organisasjoner og myndigheter,
   (c) opprettholde et velfungerende system for håndheving av arbeidslivsbestemmelser, og
   (d) sikre likebehandling med hensyn til arbeidsvilkår,

   og hver part som er medlem av ILO, skal gjøre dette i samsvar med ILOs erklæring fra 2008 om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering.
8. Partene merker seg, slik det er fastsatt i ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering, at brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet ikke skal kunne påberopes eller på annet vis benyttes som et legitimt komparativt fortrinn, og at arbeidslivsstandarder ikke skal benyttes til handelspolitisk proteksjonisme.
9. Partene erkjenner verdien av internasjonalt samarbeid og avtaler på arbeidslivsområdet som det internasjonale samfunnets svar på økonomiske, sysselsettingsmessige og sosiale utfordringer og muligheter som følger av globaliseringen.
10. Partene innser verdien av sammenheng i politikken knyttet til anstendig arbeid, herunder grunnleggende arbeidslivsstandarder, og av et høyt arbeidervernnivå samt effektiv håndheving, og anerkjenner at disse områdene kan ha

[85] Europarådet, som ble etablert i 1949, vedtok i 1961 Den europeiske sosialpakt, som ble revidert i 1996. For Det forente kongerike viser henvisningen til Den europeiske sosialpakt i nr. 5 til den opprinnelige versjonen fra 1961.

can have on economic efficiency, innovation and productivity, including export performance.

Article 13.14

Non- Discrimination and Equality in the Workplace

1. The Parties support the goals of eliminating discrimination in employment and occupation, and of promoting gender equality in relation to trade and the workplace.
2. Each Party affirms its commitments to effectively implement in its laws, policies and practices the international agreements pertaining to inclusive economic development, gender equality or non-discrimination to which they are a party.
3. The Parties commit to:
   (a) promote policies that aim to ensure an inclusive labour market, equal rights and opportunities and address unlawful discrimination in relation to trade and the workplace.
   (b) implement policies and measures to protect workers against employment discrimination on the basis of sex or gender, pregnancy, or sexual orientation;
   (c) provide for job-protected leave for parents following birth or adoption of a child;
   (d) work towards the elimination of gender wage gaps by promoting equal pay laws and policies with the aim to achieve equal pay.
   (e) promote policies that aim to eliminate all forms of gender-based violence and sexual harassment in the workplace.

Article 13.15

Access to Remedies and Procedural Guarantees

Pursuant to Article [Upholding levels of protection] each Party shall promote compliance with and shall effectively enforce its labour law, including by:
(a) maintaining a system of labour enforcement in accordance with its international obligations aimed at securing the enforcement of legal provisions relating to working conditions and the protection of workers; and
(b) ensuring that administrative and judicial proceedings are available to persons with a legally recognised interest in a particular matter who maintain that a right is infringed under its law,

gunstig innvirkning på økonomisk effektivitet, nyskaping og produktivitet, herunder eksportresultater.

Artikkel 13.14

Ikke-diskriminering og likestilling på arbeidsplassen

1. Partene støtter målene om å avskaffe diskriminering med hensyn til arbeid og yrke, og å fremme likestilling mellom kjønnene i forbindelse med handel og arbeidsplassen.
2. Hver part bekrefter at de forplikter seg til i sine lover, politikker og praksiser effektivt å gjennomføre de internasjonale avtalene om inkluderende økonomisk utvikling, likestilling mellom kjønnene eller likebehandling som de er part i.
3. Partene forplikter seg til å
   (a) fremme politikk som har som mål å sikre et inkluderende arbeidsmarked, like rettigheter og muligheter og å håndtere ulovlig forskjellsbehandling i forbindelse med handel og arbeidsplassen,
   (b) gjennomføre politikk og tiltak for å verne arbeidstakere mot forskjellsbehandling på grunnlag av kjønn, graviditet eller seksuell legning,
   (c) innføre foreldrepermisjon med oppsigelsesvern etter fødsel eller adopsjon av et barn,
   (d) arbeide for å fjerne kjønnsbaserte lønnsforskjeller ved å fremme likelønnslover og politikk med sikte på å oppnå lik lønn,
   (e) fremme politikk som har som mål å fjerne alle former for kjønnsbasert vold og seksuell trakassering på arbeidsplassen.

Artikkel 13.15

Tilgang til rettsmidler og garantier for rett saksbehandling

I henhold til artikkel [Opprettholdelse av vernenivå] skal hver part fremme overholdelse av og effektivt håndheve sin arbeidsrett, blant annet ved å
(a) opprettholde et system for håndheving av arbeidslivsbestemmelser i samsvar med sine internasjonale forpliktelser med sikte på å sikre håndheving av lovbestemmelser om arbeidsvilkår og vern av arbeidstakere, og
(b) sikre at personer som har en rettslig anerkjent interesse i en bestemt sak, og som opprettholder en rettighet i henhold til sin lovgivning, kan benytte forvaltningssak og rettergang,

in order to permit effective action against infringements of its labour law, including appropriate remedies for violations of such law.

med sikte på å muliggjøre effektive tiltak mot overtredelser av arbeidsretten, herunder egnede rettsmidler ved overtredelse av denne retten.

Section 13.3

Women's economic empowerment and trade

Article 13.16

Objectives

1. The Parties acknowledge the importance of incorporating a gender perspective in the promotion of inclusive economic development and that gender-responsive policies are key elements to ensure more equitable participation of all in the domestic, regional and global economy and international trade, in order to achieve sustainable economic growth.
2. The Parties recognise that women's participation in international trade can contribute to advancing their economic empowerment and economic independence. As such the Parties agree to advance women's economic empowerment across this Agreement, and incorporate a gender perspective in their trade and investment relationship.
3. The Parties further recognise the importance of enhancing opportunities for women, including in their roles as workers, business owners and entrepreneurs, and appreciate the benefits of sharing their different experiences in and best practices for addressing the systemic barriers which may exist for women in international trade.

Avsnitt 13.3

Kvinners økonomiske stilling og handel

Artikkel 13.16

Formål

1. Partene erkjenner at det er viktig å integrere et likestillingsperspektiv når en inkluderende økonomisk utvikling fremmes, og at politikk som tar hensyn til kjønnsbalanse, er viktig for å sikre mer rettferdig deltakelse for alle i den innenlandske, regionale og globale økonomien og internasjonal handel, med sikte på å oppnå bærekraftig økonomisk vekst.
2. Partene erkjenner at kvinners deltakelse i internasjonal handel kan bidra til å fremme deres økonomiske stilling og uavhengighet. Partene er derfor enige om å fremme kvinners økonomiske stilling i denne avtalen, og å integrere et kjønnsperspektiv i partenes handels- og investeringsforbindelser.
3. Partene erkjenner videre at det er viktig å øke kvinners muligheter, blant annet i deres roller som arbeidstakere, bedriftseiere og entreprenører, og innser fordelene ved å utveksle erfaringer med og beste praksis for å håndtere eventuelle systemhindringer for kvinner i internasjonal handel.

Article 13.17

International Commitments

1. The Parties recognise the importance of international agreements relating to inclusive economic development, gender equality and women's economic empowerment
2. Each Party affirms its commitments to effectively implement in its laws, policies and practices the international agreements pertaining to inclusive economic development, gender equality and women's economic empowerment to which they are a party.
3. The Parties recognise the commitments made in the Joint Declaration on Trade and Women's Economic Empowerment on the occasion of the WTO Ministerial Conference in Buenos Aires in December 2017, including acknowledgment of the need to develop evidence-

Artikkel 13.17

Internasjonale forpliktelser

1. Partene erkjenner viktigheten av internasjonale avtaler om inkluderende økonomisk utvikling, likestilling mellom kjønnene og kvinners økonomiske stilling.
2. Hver part bekrefter at de forplikter seg til i sine lover, politikker og praksiser effektivt å gjennomføre de internasjonale avtalene om inkluderende økonomisk utvikling, likestilling mellom kjønnene og kvinners økonomiske stilling som de er part i.
3. Partene anerkjenner de forpliktelsene som ble inngått i den felles erklæringen om handel og kvinners økonomiske stilling under WTOs ministerkonferanse i Buenos Aires i desember 2017, herunder behovet for å utarbeide faktabaserte tiltak for å håndtere de hindringene

based interventions to address the barriers that limit opportunities for women in the economy.

Article 13.18

Cooperative Activities

The Parties may carry out cooperate activities to support the achievement of the objectives in Article [Objectives]] on issues of mutual interests. Cooperative activities shall be carried out with the inclusive participation of women. Areas of cooperation may include sharing experiences and best practices relating to:

(a) improving access to trade for women including in their roles as workers, business owners and entrepreneurs through addressing specific barriers, including access to skills, technology and leadership or business networks, and addressing discrimination.

(b) promoting labour practices that facilitate the integration, retention, and progression of women in the labour market, as well as capacity-building and skill enhancement;

(c) advancing and implementing policies and programmes which ensure equal pay for work of equal value;

(d) recognising unpaid care work including parenting and other family co-responsibilities, and promoting access to work-life balance [UK: and] flexible working arrangements, leave, and affordable childcare;

(e) promoting financial inclusion as well as access to loans, financing and financial assistance;

(f) increasing women's access to, participation and leadership in science, technology and innovation, including education in science, technology, engineering, mathematics and business insofar as they are related to trade;

(g) conducting gender-based analysis, both quantitative and qualitative, of trade policies and for the monitoring of their effects on women as workers, entrepreneurs and business-owners;

(h) improving methods and procedures for the development of sex or gender disaggregated data, the use of indicators, monitoring and evaluation methodologies, and the analysis, of gender-focused statistics related to trade; and

(i) promoting gender balance in trade missions and developing programmes which support women entrepreneurs to access markets.

som begrenser kvinners muligheter i økonomien.

Artikkel 13.18

Samarbeidsaktiviteter

Partene kan gjennomføre samarbeidsaktiviteter for å bidra til at målene i artikkel [Formål] nås i forbindelse med saker av felles interesse. Samarbeidsaktiviteter skal utføres med inkluderende kvinnedeltakelse. Samarbeidsområdene kan omfatte utveksling av erfaringer og beste praksis knyttet til:

(a) forbedring av kvinners adgang til handel, blant annet i deres roller som arbeidstakere, bedriftseiere og entreprenører, ved å fjerne spesifikke hindringer, herunder for deres tilgang til ferdigheter, teknologi og lederskap eller adgang til forretningsnettverk, og ved å treffe tiltak mot forskjellsbehandling,

(b) fremming av arbeidslivspraksiser som gjør det lettere å integrere, beholde og videreutvikle kvinner i arbeidsmarkedet, samt kapasitetsbygging og kompetanseutvikling,

(c) fremming og gjennomføring av politikk og programmer som sikrer lik lønn for arbeid av lik verdi,

(d) anerkjennelse av ulønnet omsorgsarbeid, blant annet foreldreansvar og annet medansvar for familien, og fremming av en god balanse mellom arbeid og fritid, fleksible arbeidstidsordninger, permisjon og barnepass til overkommelig pris,

(e) fremming av økonomisk integrasjon samt tilgang til lån, finansiering og finansiell støtte,

(f) økt tilgang for kvinner til deltakelse i og lederskap innenfor vitenskap, teknologi og innovasjon, herunder utdanning innenfor vitenskap, teknologi, teknikk, matematikk og næringsliv i den utstrekning den er knyttet til handel,

(g) gjennomføring av kvantitative og kvalitative kjønnsbaserte analyser av handelspolitikk og for å overvåke hvordan den påvirker kvinner som arbeidstakere, entreprenører og bedriftseiere,

(h) forbedring av metodene og framgangsmåtene for utvikling av data fordelt på kjønn, bruken av indikatorer, overvåkings- og vurderingsmetoder samt analyser av statistikk som viser kjønnsfordeling knyttet til handel, og

(i) fremming av kjønnsbalanse i handelsdelegasjoner og utviklingsprogrammer som støtter kvinnelige entreprenører som vil ha adgang til markedene.

Article 13.19

Non-Application of Dispute Settlement

Neither Party shall have recourse to dispute settlement under Articles [Implementation and dispute resolution], [Consultations] and [Panel of experts] of this Chapter [Trade and Sustainable Development] or Chapter [Dispute Settlement] for any matter arising under this Section [Section C Women Economic Empowerment and Trade].

Artikkel 13.19

Ikke-anvendelse av tvisteløsning

Ingen av partene skal benytte tvisteløsning i henhold til artikkel [Gjennomføring og tvisteløsning], [Konsultasjoner] og [Ekspertpanelet] i dette kapitlet [Handel og bærekraftig utvikling] eller kapittel [Tvisteløsning] i saker som oppstår i forbindelse med dette avsnittet [Avsnitt C ? Kvinners økonomiske stilling og handel].

Section 13.4

Trade and environment

Article 13.20

Multilateral Environmental Agreements and Principles

1. The Parties recognise the importance of international environmental governance and agreements as a response of the international community to global or regional environmental challenges and stress the need to enhance the mutual supportiveness between trade and environment policies.
2. Each Party reaffirms its commitment to effectively implement in its law, policies and practices, the multilateral environmental agreements to which they are a party, and their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article (Context and Objectives).
3. Action by the Parties relating to the environment shall be based on the following principles, as set out in the agreements referred to in paragraph 2, namely that environmental protection should be integrated into the making of policies, , the principles that precautionary and preventive action should be taken, that environmental damage should as a priority be rectified at source, and that the polluter should pay.
4. The Parties commit to consult and cooperate as appropriate with respect to environmental issues of mutual interest related to multilateral environmental agreements, and in particular, trade-related issues. This includes exchanging information on:
   (a) the implementation of multilateral environmental agreements to which a Party is party;
   (b) on-going negotiations of new multilateral environmental agreements; and

Avsnitt 13.4

Handel og miljø

Artikkel 13.20

Multilaterale miljøavtaler og -prinsipper

1. Partene erkjenner at det internasjonale miljøstyresettet og internasjonale miljøavtaler er viktig som det internasjonale samfunnets svar på globale eller regionale miljøutfordringer, og understreker behovet for økt gjensidig støttende handels- og miljøpolitikk.
2. Hver part bekrefter på nytt at de forplikter seg til i sine lover, politikker og praksiser effektivt å gjennomføre de multilaterale miljøavtalene som de er part i, og at de følger miljøprinsipper som gjenspeiles i de internasjonale dokumentene nevnt i artikkel (Kontekst og formål).
3. Partenes tiltak på miljøområdet skal bygge på prinsippene nedenfor, som fastsatt i avtalene nevnt i nr. 2, det vil si at miljøvern bør integreres i politikkutformingen, og på føre-var-prinsippet og på prinsippene om at det bør treffes forebyggende tiltak, at miljøskader fortrinnsvis bør rettes opp ved kilden og at forurenseren bør betale.
4. Partene forplikter seg til ved behov å rådføre seg med hverandre og samarbeide om miljøspørsmål av felles interesse knyttet til multilaterale miljøavtaler, og særlig handelsrelaterte spørsmål. Dette omfatter utveksling av informasjon om
   (a) gjennomføringen av multilaterale miljøavtaler som en part er part i,
   (b) pågående forhandlinger om nye multilaterale miljøavtaler, og

(c) each Party's respective views on becoming a party to additional multilateral environmental agreements.

Article 13.21

Access to Remedies and Procedural Guarantees

Pursuant to the obligations in Article [Upholding standards of protection] each Party shall promote compliance with its environmental law, including by ensuring that:

(a) in accordance with its laws and regulations, its authorities competent to enforce environmental law give due consideration to alleged violations of environmental law brought to its attention; and

(b) administrative or judicial proceedings are available to persons with a legally recognised interest in a particular matter or who maintain that a right is infringed under its law, in order to permit effective action against infringements of its environmental law, including appropriate remedies for violations of such law.

Article 13.22

Trade and Climate Change

1. The Parties recognise the importance of achieving the ultimate objective of the United Nations Framework Convention on Climate Change (the "UNFCCC") done at New York on 9 May 1992 and the Paris Agreement done at Paris on 12 December 2015 (hereinafter referred to as the "Paris Agreement") in order to address the urgent threat of climate change, and the role of trade and investment in pursuing this objective. The Parties affirm their understanding that actions taken to meet this ultimate objective are consistent with this Agreement, and commit to working together to take actions to address climate change.

2. Pursuant to paragraph 1, the Parties:
   (a) affirm their commitment to effectively implement the Paris Agreement and to take action to reduce greenhouse gas emissions with the aim of strengthening the global response to climate change and holding the increase in global average temperature to well below 2oC above pre-industrial levels and pursuing efforts to limit the temperature increase to 1.5oC above pre-industrial levels, and

(c) hver parts respektive synspunkter på å bli part i flere multilaterale miljøavtaler.

Artikkel 13.21

Tilgang til rettsmidler og garantier for riktig saksbehandling

I henhold til forpliktelsene i artikkel [Opprettholdelse av beskyttelsesnivå] skal hver part fremme overholdelse av sin miljølovgivning, blant annet ved å sikre

(a) at dens myndigheter som har ansvar for å håndheve miljølovgivningen, i samsvar med sine lover og forskrifter tar behørig hensyn til påståtte overtredelser av miljølovgivningen som de får kjennskap til, og

(b) at personer som har en rettslig anerkjent interesse i en bestemt sak, eller som hevder at en rettighet er overtrådt i henhold til partens lovgivning, kan benytte forvaltningssak eller rettergang for å muliggjøre effektive tiltak mot overtredelser av miljølovgivningen, herunder egnede rettsmidler ved brudd på denne lovgivningen.

Artikkel 13.22

Handel og klimaendringer

1. Partene erkjenner at det er viktig å nå det ultimate målet for De forente nasjoners rammekonvensjon om klimaendring (heretter kalt «Klimakonvensjonen») , som ble vedtatt i New York 9. mai 1992, og Paris-avtalen som ble vedtatt i Paris 12. desember 2015 (heretter kalt «Paris-avtalen»), med sikte på å håndtere den presserende trusselen fra klimaendringene, og at handel og investering spiller en viktig rolle når det gjelder å nå dette målet. Partene bekrefter at de forstår at tiltak som treffes for å nå dette endelige målet, skal være forenlige med denne avtalen, og forplikter seg til å samarbeide for å treffe tiltak for å håndtere klimaendringer.

2. Partene skal i henhold til nr. 1
   (a) bekrefte at de forplikter seg til effektivt å gjennomføre Paris-avtalen og å treffe tiltak for å redusere klimagassutslippene med sikte på å styrke den globale innsatsen mot klimaendringer og holde økningen i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under 2 oC over det førindustrielle nivået og tilstrebe å begrense temperaturøkningen til 1,5 oC over det førindustrielle nivået, og

(b) shall promote and facilitate the contribution of trade and investment in goods and services that are of particular relevance for climate change mitigation and adaptation and to the transition to a low carbon economy.
(c) reaffirm their respective climate change commitments under the Paris Agreement and their long-term climate objectives to achieve net zero emissions or to become a low-emission society in accordance with their laws and regulations.

3. The Parties recognise that enhanced cooperation is an important element to advance the objectives of this Article, and shall cooperate on issues of mutual interest, including at the UNFCCC and at the WTO in areas such as:
(a) trade and climate policies, rules and measures contributing to the purpose and goals of the Paris Agreement and the transition to low greenhouse gas emissions and climate-resilient development;
(b) trade-related aspects of the current and future international climate change regime, as well as domestic climate policies and programmes relating to mitigation and adaptation, including issues relating to carbon markets, ways to address the adverse effects of trade on climate as well as means to promote energy efficiency and the development and deployment of low carbon and other climate-friendly technologies;
(c) trade and investment in renewable energy technologies and energy efficient goods and services;
(d) the cost-effective deployment of renewable energy, including offshore energy and in particular offshore wind generation in the North seas; and
(e) the development of decarbonisation technologies, such as for hydrogen, including markets for hydrogen and the development and promotion of carbon capture, utilisation and storage, including but not limited to the North Sea.
(f) supporting the development and adoption of ambitious and effective greenhouse gas emissions reduction measures by the IMO to be implemented by ships engaged in international trade;
(g) supporting the development and adoption of ambitious and effective greenhouse gas emissions reduction measures by the ICAO; and

(b) fremme og legge til rette for bidraget fra handel med og investering i varer og tjenester som er av særlig betydning for begrensning av og tilpasning til klimaendringer og for overgangen til en lavutslippsøkonomi,
(c) på nytt bekrefte sine respektive klimaforpliktelser i henhold til Paris-avtalen og sine langsiktige klimamål for å oppnå netto nullutslipp eller bli et lavutslippssamfunn i samsvar med deres lover og forskrifter.

3. Partene anerkjenner at styrket samarbeid er viktig for å fremme målene i denne artikkelen, og skal samarbeide i saker av gjensidig interesse, herunder innenfor Klimakonvensjonen og WTO, på områder som
(a) handels- og klimapolitikk, regler og tiltak som bidrar til formålet for og målene i Parisavtalen og overgangen til lave klimagassutslipp og en utvikling som er motstandsdyktig mot klimaendringer,
(b) handelsrelaterte aspekter ved det nåværende og framtidige internasjonale klimaregimet, så vel som nasjonal klimapolitikk og nasjonale klimaprogrammer knyttet til utslippsreduserende tiltak og tilpasning, herunder spørsmål knyttet til karbonmarkeder, metoder for å håndtere de negative virkningene som handelen har på klimaet, og midler til å fremme energieffektivitet og utvikling og innføring av lavutslippsteknologi og annen klimavennlig teknologi,
(c) handel med og investering i teknologi for fornybar energi og energieffektive varer og tjenester,
(d) kostnadseffektiv utnytting av fornybar energi, herunder havenergi, særlig havvindproduksjon i Nordsjøen, og
(e) utvikling av avkarboniseringsteknologi, for eksempel for hydrogen, herunder marked er for hydrogen og utvikling og fremming av karbonfangst, -bruk og -lagring, inkludert, men ikke begrenset til, Nordsjøen,
(f) støtte til IMOs utvikling og vedtakelse av ambisiøse og effektive tiltak for reduksjon av klimagassutslipp, som skal gjennomføres av skip i utenriksfart,
(g) støtte til ICAOs utvikling og vedtakelse av ambisiøse og effektive tiltak for reduksjon av klimagassutslipp, og

(h) the global phase-out of inefficient fossil fuel subsidies.

4. The Parties shall encourage cooperation between their respective regulatory authorities and other competent authorities on issues of mutual interest relating to the matters referred to in subparagraphs (d) and (e) of paragraph 3, including information exchange, sharing of expertise and other such measures.

(h) den globale utfasingen av ineffektive fossile subsidier.

4. Partene skal oppmuntre til samarbeid mellom sine respektive reguleringsmyndigheter og andre kompetente myndigheter om saker av gjensidig interesse knyttet til temaene i nr. 3 bokstav d) og e), blant annet utveksling av informasjon og ekspertise og lignende tiltak.

Article 13.23

Air Quality

1. The Parties recognise that air pollution is a serious threat to public health, ecosystem integrity, and sustainable development and note that reducing air pollution can help reduce emissions of greenhouse gases and contribute to addressing climate change and other environmental problems. Accordingly, the Parties recognise the value of an integrated approach in addressing air pollution and climate change.
2. Noting that production, consumption and transport can cause air pollution and that air pollution can travel long distances, the Parties recognise the importance of reducing domestic and transboundary air pollution, and that cooperation can be beneficial in achieving these objectives. To that end, the Parties shall endeavour to reduce air pollution.
3. The Parties further recognise the importance of public participation and consultation in accordance with their respective law or policy in the development and implementation of measures to reduce air pollution and in ensuring access to air quality data. Accordingly, each Party shall make air quality data and information about its associated programs and activities publicly available and shall seek to ensure that data and information are easily accessible and understandable to the public.
4. The Parties may cooperate on matters of mutual interest with respect to air quality, which may include:
   (a) ambient air quality planning;
   (b) modelling and monitoring, including spatial distribution of main sources and their emissions;
   (c) measurement and inventory methodologies for air quality and emissions' measurements; and
   (d) reduction, control, and prevention technologies and practices.

Artikkel 13.23

Luftkvalitet

1. Partene erkjenner at luftforurensning er en alvorlig trussel mot folkehelsen, økosystemets integritet og en bærekraftig utvikling, og merker seg at en reduksjon av luftforurensningen kan bidra til å redusere klimagassutslippene og dermed til å håndtere klimaendringer og andre miljøproblemer. Partene erkjenner derfor verdien av en integrert tilnærming for å håndtere luftforurensning og klimaendringer.
2. Partene merker seg at produksjon, forbruk og transport kan forårsake luftforurensning, og at luftforurensning kan bevege seg langt, og de erkjenner at det er viktig å redusere luftforurensning innenlands og over landegrensene, og at samarbeid kan være gunstig for å nå disse målene. For dette formålet skal partene bestrebe seg på å redusere luftforurensningen.
3. Partene erkjenner videre viktigheten av offentlig deltakelse og samråd i samsvar med deres respektive lovgivning eller politikk i forbindelse med utarbeiding og gjennomføring av tiltak for å redusere luftforurensning og sikre tilgang til luftkvalitetsdata. Hver part skal derfor gjøre data og informasjon om sine tilknyttede programmer og aktiviteter offentlig tilgjengelig, og skal bestrebe seg på å sikre at data og informasjon er lett tilgjengelig og forståelig for allmennheten.
4. Partene kan samarbeide i saker av felles interesse som gjelder luftkvalitet, som kan omfatte
   (a) planlegging av kvaliteten på omgivelsesluft,
   (b) modellering og overvåking, som omfatter geografisk fordeling av de viktigste kildene og utslippene fra dem,
   (c) måle- og inventeringsmetoder for måling av luftkvalitet og utslipp, og
   (d) teknologier og praksiser for reduksjon, kontroll og forebygging.

Article 13.24

Ozone Depleting Substances and their Alternatives

1. The Parties recognise that emissions of certain substances can significantly deplete and otherwise modify the ozone layer in a manner that is likely to result in adverse effects on human health and the environment. The Parties further recognise that the continued consumption and emission of certain substances can undermine efforts to address global environmental challenges including climate change. Accordingly, each Party shall take measures to control the production and consumption of, and trade in, substances controlled by the Montreal Protocol[86] and shall support an ambitious phase-down of hydrofluorocarbons according to the Kigali Amendment, including by reducing the use of precharged equipment containing hydrofluorocarbons.
2. The Parties also recognise the importance of public participation and consultation, in accordance with their respective law or policy, in the development and implementation of measures concerning the protection of the ozone layer. Each Party shall make publicly available relevant information about its programmes and activities, including cooperative programmes, that are related to ozone depleting substances and their alternatives.
3. The Parties may cooperate on matters of mutual interest related to ozone-depleting substances and their alternatives including:
   (a) promoting the production and trade of environmentally friendly alternatives to ozone-depleting substances and hydrofluorocarbons;
   (b) refrigerant management practices, policies and programmes including lifecycle management of coolants and refrigerants;
   (c) methodologies for stratospheric ozone measurements;
   (d) combating illegal trade in ozone-depleting substances and hydrofluorocarbons;

[86] For greater certainty, this provision pertains to substances controlled by the *Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer,* done at Montreal, September 16, 1987 (Montreal Protocol) and any existing amendments or adjustments to the Montreal Protocol (including the *Kigali amendment*, done at Kigali, October 15, 2016), and any future amendments or adjustments to which a Party is a party.

Artikkel 13.24

Ozonnedbrytende stoffer og deres erstatninger

1. Partene erkjenner at utslipp av visse stoffer i betydelig grad kan bryte ned og på annet vis endre ozonlaget på en måte som kan gi skadevirkninger på menneskers helse og miljøet. Partene erkjenner videre at fortsatt forbruk og utslipp av visse stoffer kan undergrave innsatsen for å håndtere globale miljøutfordringer, inkludert klimaendringer. Hver part skal derfor treffe tiltak for å kontrollere produksjon og forbruk av samt handel med stoffer som omfattes av Montreal-protokollen[86], og skal støtte en ambisiøs utfasing av hydrofluorkarboner i samsvar med Kigali-endringen, blant annet ved å redusere bruken av forhåndsfylte anlegg eller produkter som inneholder hydrofluorkarboner.
2. Partene erkjenner også viktigheten av offentlig deltakelse og samråd i samsvar med deres respektive lovgivning eller politikk i forbindelse med utarbeiding og gjennomføring av tiltak som gjelder beskyttelse av ozonlaget. Hver part skal offentliggjøre relevante opplysninger om sine programmer og aktiviteter, inkludert samarbeidsprogrammer, som er knyttet til ozonnedbrytende stoffer og deres alternativer.
3. Partene kan samarbeide i saker av felles interesse knyttet til ozonnedbrytende stoffer og deres alternativer, herunder
   (a) fremming av produksjon av og handel med miljøvennlige alternativer til ozonnedbrytende stoffer og hydrofluorkarboner,
   (b) praksiser, retningslinjer og programmer for håndtering av kjølemidler, herunder livssyklushåndtering av kjølevæsker og kjølemidler,
   (c) metoder for måling av ozon i stratosfæren,
   (d) bekjempelse av ulovlig handel med ozonnedbrytende stoffer og hydrofluorkarboner,

[86] For tydelighets skyld påpekes det at denne bestemmelsen gjelder stoffer som omfattes av Montreal-protokollen om stoffer som bryter ned ozonlaget, vedtatt i Montreal 16. september 1987 (heretter kalt «Montreal-protokollen»), og eventuelle eksisterende endringer eller tilpasninger av Montreal-protokollen (herunder Kigali-endringen, vedtatt i Kigali 15. oktober 2016) samt eventuelle framtidige endringer eller tilpasninger som en part er part i.

(e) emerging technologies for sustainable, climate friendly cooling, refrigeration and heat pumps; and
(f) barriers to trade in, and uptake of sustainable, climate friendly cooling, refrigeration and heat pump technologies.

Article 13.25

Trade and Biological Diversity[87]

1. The Parties recognise the importance of conserving and sustainably using biological diversity and the role of trade in pursuing these objectives, including by promoting sustainable trade or controlling or restricting trade in endangered species, in line with the relevant multilateral environmental agreements to which they are a party, and the decisions adopted thereunder, notably the Convention on Biological Diversity, done at Rio de Janeiro on 5 June 1992 ("Convention on Biological Diversity"), and its protocols, and the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, done at Washington D.C. on 3 March 1973 ("CITES"). The Parties also recognise the importance of nature-based solutions and ecosystem services provided by biodiversity, that climate change can contribute to biodiversity loss, and that biologically diverse ecosystems can adapt better to the impacts of climate change and help to mitigate climate change through carbon sequestration and storage.
2. Pursuant to paragraph 1, each Party shall:
   (a) implement effective measures, including, where appropriate, consideration of the use of criminal sanctions, to combat illegal wildlife trade, poaching and trafficking in wildlife and wildlife products (including timber), as appropriate.

   (b) continue efforts to combat the illegal trade in ivory, including through domestic restrictions on commercial activities concerning ivory and goods containing ivory;

   (c) promote the inclusion of animal and plant species in the appendices to CITES where a species is threatened with extinction or may become threatened with extinction because of international trade;

[87] This article shall apply to Liechtenstein to the extent of its competences under the bilateral treaty establishing its customs union with Switzerland.

(e) nye teknologier til bærekraftige, klimavennlige kjøle- og varmepumper, og

(f) hindringer for handel med og bruk av bærekraftige, klimavennlige teknologier for kjøle- og varmepumper.

Artikkel 13.25

Handel og biologisk mangfold[87]

1. Partene erkjenner at det er viktig med bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, og at handel spiller en viktig rolle for å nå disse målene, blant annet ved å fremme bærekraftig handel eller kontrollere eller begrense handelen med truede arter, i samsvar med de relevante multilaterale miljøavtalene som de er part i, og beslutninger vedtatt i henhold til disse, særlig konvensjonen om biologisk mangfold, vedtatt i Rio de Janeiro 5. juni 1992 (heretter kalt «konvensjonen om biologisk mangfold»), med tilhørende protokoller, og konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter, vedtatt i Washington D.C. 3. mars 1973 (heretter kalt «CITES»). Partene erkjenner også at naturbaserte løsninger og økosystemtjenester som skapes gjennom biologisk mangfold, er viktige, at klimaendringer kan bidra til tap av biologisk mangfold, og at økosystemer med rikt biologisk mangfold bedre kan tilpasse seg virkningene av klimaendringer og bidra til å redusere klimaendringene gjennom karbonbinding og -lagring.
2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
   (a) gjennomføre effektive tiltak, herunder ved behov vurdere bruk av sanksjoner, for å bekjempe ulovlig handel med ville dyr og planter, ulovlig fangst og handel med ville dyr og planter og produkter av slike (herunder tømmer), alt etter hva som er relevant,
   (b) fortsette innsatsen for å bekjempe ulovlig handel med elfenbein, blant annet gjennom nasjonale restriksjoner på forretningsvirksomhet knyttet til elfenbein og varer som inneholder elfenbein,
   (c) fremme oppføring av dyre- og plantearter i vedleggene til CITES når en art er utrydningstruet eller kan bli utrydningstruet på grunn av internasjonal handel,

[87] Denne artikkelen får anvendelse for Liechtenstein innenfor rammen av den bilaterale traktaten om etableringen av landets tollunion med Sveits.

(d) encourage trade in products derived from a sustainable use of biological resources and contributing to the conservation of biodiversity; and
(e) continue to take measures to conserve biological diversity when it is subject to pressures linked to trade and investment, in particular through measures to prevent or control the introduction and spread of invasive alien species;

3. The Parties shall work together on trade-related matters of matter of mutual interest relevant to this Article, including in multilateral fora, such as CITES and the Convention on Biological Diversity, FAO, as appropriate. Such cooperation may cover inter alia:

(a) tackling illegal wildlife trade, including initiatives to reduce demand for illegal wildlife products and initiatives to enhance information sharing and cooperation;

(b) supporting third country efforts to close their domestic ivory markets;
(c) trade in natural resource-based products;

(d) the valuation and assessment of ecosystems and related services; and
(e) the access to genetic resources and the fair and equitable sharing of benefits arising from their utilisation consistent with the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity, adopted in Nagoya on 29 October 2010.

(d) oppmuntre til handel med produkter som er framstilt gjennom bærekraftig bruk av biologiske ressurser og bidrar til å bevare det biologiske mangfoldet, og
(e) fortsette å treffe tiltak for å bevare biologisk mangfold når det utsettes for press knyttet til handel og investering, særlig gjennom tiltak for å forebygge eller kontrollere innføring og spredning av invaderende fremmede arter.

3. Partene skal samarbeide om handelsrelaterte spørsmål av felles interesse som er relevante for denne artikkelen, blant annet i multilaterale fora, som CITES og konvensjonen om biologisk mangfold, FAO, alt etter hva som er relevant. Et slikt samarbeid kan omfatte blant annet
(a) håndtering av ulovlig handel med ville dyr og planter, blant annet initiativer for å redusere etterspørselen etter produkter av slike, og initiativer for å forbedre informasjonsutvekslingen og samarbeidet,
(b) støtte til tredjelands innsats for å stenge sine lands elfenbeinsmarkeder,
(c) handel med naturressursbaserte produkter,
(d) verdsetting og vurdering av økosystemer og tilknyttede tjenester, og
(e) tilgang til genetiske ressurser og en rimelig og rettferdig fordeling av fordeler som følger av bruken av dem, i samsvar med Nagoya-protokollen om tilgang til genetiske ressurser og en rimelig og likeverdig fordeling av fordeler som følge av utnyttingen av disse, knyttet til konvensjonen om biologisk mangfold, vedtatt i Nagoya 29. oktober 2010.

Article 13.26

Conservation of Marine Ecosystems and Species

1. The Parties recognise the important role played by marine ecosystems in the natural sequestration and storage of carbon and the adverse impact of climate change on those ecosystems.
2. The Parties shall promote the conservation and sustainable use of marine ecosystems and species, including those in the areas beyond national jurisdiction.
3. The Parties may cooperate on matters of mutual interest with respect to the conservation of marine ecosystems and species.

Artikkel 13.26

Bevaring av marine økosystemer og arter

1. Partene erkjenner at økosystemene i havet spiller en viktig rolle i den naturlige bindingen og lagringen av karbon, og at klimaendringer gir skadelige virkninger på disse økosystemene.
2. Partene skal fremme bevaring og bærekraftig bruk av økosystemer og arter i havet, herunder i områder som ligger utenfor nasjonal jurisdiksjon.
3. Partene kan samarbeide i saker av felles interesse som gjelder bevaring av økosystemer og arter i havet.

Article 13.27

Sustainable Forest Management and Associated Trade[88]

1. The Parties recognise the importance of ensuring the conservation and sustainable management of forests and related ecosystems and the sustainable production of forest products and forest risk commodities in providing environmental, economic and social benefits for present and future generations, including by tackling climate change and reducing biodiversity loss resulting from deforestation and forest degradation, including from land use and land-use change for agricultural and mining activities.
2. The Parties acknowledge their role as major consumers, producers and traders of forest products and forest risk commodities. The Parties recognise the importance of sustainable supply chains in addressing greenhouse gas emissions, climate change and biodiversity loss and reducing the risk of the emergence of new diseases. The Parties further recognise the critical role of forests in providing numerous ecosystem services, including carbon storage, maintaining water quantity and quality, stabilising soils, and providing habitats for wild fauna and flora. Accordingly, and pursuant to paragraph 1, each Party shall:

   (a) support effective forest law enforcement and governance, including by maintaining or strengthening government capacity and institutional frameworks in order to promote sustainable forest management and sustainable production of forest products and forest risk commodities;
   (b) take measures to support the transition to sustainable production of forest products and forest risk commodities;
   (c) promote trade in forest products that have been legally harvested, and trade in forest risk commodities that have been produced on legally owned and used land, including promoting such trade with respect to third countries as appropriate;
   (d) implement measures to prevent and combat illegal logging, illegal deforestation and forest degradation, and associated trade, throughout the entire value chain;

[88] This article shall apply to Liechtenstein to the extent of its competences under the bilateral treaty establishing its customs union with Switzerland.

Artikkel 13.27

Bærekraftig skogforvaltning og tilknyttet handel[88]

1. Partene erkjenner at det er viktig å sikre bevaring og bærekraftig forvaltning av skoger og tilknyttede økosystemer og en bærekraftig produksjon av skogprodukter og varer med avskogingsrisiko for å skape miljømessige, økonomiske og sosiale fordeler for nåværende og framtidige generasjoner, blant annet ved å håndtere klimaendringer og redusere tap av biologisk mangfold som følge av avskoging og skogforringelse, herunder som følge av arealbruk og arealbruksendring på grunn av landbruks- og gruvevirksomhet.
2. Partene anerkjenner den rollen de har som viktige forbrukere, produsenter og forhandlere av skogprodukter og varer med avskogingsrisiko. Partene erkjenner at bærekraftige forsyningskjeder er viktige for å håndtere klimagassutslipp, klimaendringer og tap av biologisk mangfold og for å redusere risikoen for at nye sykdommer oppstår. Partene erkjenner videre at skogene spiller en avgjørende rolle når det gjelder å skape en rekke økosystemtjenester, herunder lagring av karbon, opprettholde vannmengden og -kvaliteten, stabilisere jordsmonnene og skape habitater for ville dyr og planter. Derfor, og i henhold til nr. 1, skal hver part

   (a) støtte effektiv rettshåndheving og forvaltningspraksis i skogsektoren, blant annet ved å opprettholde eller styrke offentlig kapasitet og institusjonelle rammer med sikte på å fremme bærekraftig skogforvaltning og bærekraftig produksjon av skogprodukter og varer med avskogingsrisiko
   (b) treffe tiltak for å støtte overgangen til bærekraftig produksjon av skogprodukter og varer med avskogingsrisiko
   (c) fremme handel med produkter fra skog som er lovlig avvirket, og handel med varer med avskogingsrisiko som er produsert på lovlig eid og brukt land, herunder fremme slik handel med tredjeland dersom det er relevant,
   (d) gjennomføre tiltak for å forebygge og bekjempe ulovlig hogst, ulovlig avskoging og skogforringelse samt tilknyttet handel, i hele verdikjeden,

[88] Denne artikkelen får anvendelse for Liechtenstein innenfor rammen av den bilaterale traktaten om etableringen av landets tollunion med Sveits.

(e) promote the development and use of timber legality assurance instruments, also in third countries as appropriate, to ensure that only legally sourced timber and products thereof is traded between the Parties;

(f) promote or support initiatives to reduce demand for products resulting from illegal logging, illegal deforestation and forest degradation, and associated trade, as well as information sharing and cross-border cooperation;

(g) promote the effective use of the CITES with particular regard to timber species; and

(h) cooperate on issues pertaining to conservation and sustainable management of forests, mangroves and peatlands where relevant through existing bilateral arrangements if applicable and in the relevant multilateral fora in which they participate, in particular through the UN collaborative initiative on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation (REDD+) as encouraged by the Paris Agreement.

3. The Parties shall cooperate and exchange information on issues of mutual interest, such as on ways to promote sustainable forest management and land use practices in support of the UN Sustainable Development Goals, including through:

(a) initiatives designed to combat illegal logging, illegal deforestation and forest degradation, and associated trade, including third country assurance schemes;

(b) the encouragement of sustainable supply chains for forest products and forest risk commodities;

(c) methodologies for the assessment and monitoring of supply chains for forest products and forest risk commodities; and

(d) policy coherence on sustainable supply chains. This includes the development, introduction and implementation of consistent laws and regulation, including due diligence requirements for forest products and forest risk commodities and through exchange of information and engagement in international fora, as appropriate.

(e) fremme utvikling og bruk av dokumenter som viser at tømmeret er lovlig, eventuelt også i tredjeland, for å sikre at bare tømmer som kommer fra en lovlig kilde, og produkter framstilt av dette, omsettes mellom partene,

(f) fremme eller støtte initiativer for å redusere etterspørselen etter produkter som er resultat av ulovlig hogst, ulovlig avskoging og skogforringelse samt tilknyttet handel, og fremme deling av informasjon og samarbeid over landegrensene,

(g) fremme effektiv bruk av CITES, særlig med hensyn til trearter, og

(h) samarbeide i saker som gjelder bevaring og bærekraftig forvaltning av skoger, mangrove og torvmark, når det er relevant, eventuelt gjennom eksisterende bilaterale avtaler, og i de relevante multilaterale forumene som de deltar i, særlig gjennom FNs samarbeidsinitiativ om reduksjon av utslipp fra avskoging og skogforringelse (REDD+), som Paris-avtalen oppmuntret til.

3. Partene skal samarbeide og utveksle informasjon om saker av felles interesse, for eksempel om metoder for å fremme bærekraftig skogforvaltning og praksis for arealbruk til støtte for FNs mål for bærekraftig utvikling, blant annet gjennom

(a) initiativer med sikte på å bekjempe ulovlig hogst, ulovlig avskoging og skogforringelse samt tilknyttet handel, herunder ordninger for å sikre lovlighet i tredjeland,

(b) fremming av bærekraftige forsyningskjeder for skogprodukter og varer med avskogingsrisiko,

(c) metoder for vurdering og overvåking av forsyningskjeder for skogprodukter og varer med avskogingsrisiko, og

(d) sammenheng i politikken for bærekraftige forsyningskjeder. Dette omfatter utvikling, innføring og gjennomføring av ensartede lover og forskrifter, blant annet krav om behørig aktsomhet med hensyn til skogprodukter og varer med avskogingsrisiko, og gjennom utveksling av informasjon og deltakelse i internasjonale fora, alt etter hva som er relevant.

Article 13.28

Trade and Sustainable Management of Fisheries and Aquaculture

1. The Parties recognise the importance of ensuring the conservation and sustainable management of living marine resources and marine ecosystems and the role of trade in pursuing these objectives.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
   (a) implement comprehensive, effective and transparent policies and measures to combat illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing and aim to exclude IUU products from trade flows;
   (b) implement in its laws, regulations and policies their obligations under the international agreements to which they are a party;
   (c) promote the use of relevant international guidelines including the Food and Agriculture Organization's (FAO) Voluntary Guidelines for Catch Documentation Schemes;
   (d) cooperate bilaterally and in relevant international fora in the fight against IUU fishing by, *inter alia,* facilitating the exchange of information on IUU fishing activities;
   (e) continuing to pursue the objectives set out in the UN 2030 Agenda for Sustainable Development regarding fisheries subsidies; and
   (f) promote the development of sustainable and responsible aquaculture.

Artikkel 13.28

Handel og bærekraftig forvaltning av fiskeri og akvakultur

1. Partene erkjenner at det er viktig å sikre bevaring og bærekraftig forvaltning av levende ressurser og økosystemer i havet, og at handel spiller en viktig rolle når det gjelder å nå disse målene.
2. I henhold til nr. 1 forplikter partene seg til
   (a) å gjennomføre omfattende, effektive og transparente politikker og tiltak for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske, og å ha som mål å utelukke produkter fra slikt fiske fra handelsstrømmer,
   (b) å gjennomføre i sine lover, forskrifter og politikker sine forpliktelser i henhold til de internasjonale avtalene som de er part i,
   (c) å fremme bruk av relevante internasjonale retningslinjer, herunder frivillige retningslinjer for ordninger for fangstdokumentasjon fra FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO),
   (d) å samarbeide bilateralt og i relevante internasjonale fora i kampen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske, blant annet ved å lette utvekslingen av informasjon om slikt fiske,
   (e) å fortsette å etterstrebe målene i FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling med hensyn til fiskerisubsidier, og
   (f) å fremme utviklingen av bærekraftig og ansvarlig akvakultur.

Article 13.29

Trade in Waste and Chemicals and Prevention of Pollution

The Parties shall cooperate on issues of mutual interest on trade-related aspects of resource use, waste, chemicals and pollution policies and measures bilaterally, regionally and in international fora, as appropriate and support a transition to a more circular economy. Such cooperation may cover *inter alia*:

(a) promoting the environmentally-sound management of all types of waste;
(b) reducing waste generation for example through reuse, repair, remanufacture, and recycling and encouraging the use of waste as a resource and as a result reducing land and sea-based sources of marine litter and micro plastics;

Artikkel 13.29

Handel med avfall og kjemikalier og forebygging av forurensning

Partene skal samarbeide i saker av gjensidig interesse knyttet til handelsrelaterte aspekter ved ressursbruk, avfall og kjemikalier samt politikk og tiltak mot forurensning bilateralt, regionalt og i internasjonale fora, alt etter hva som er relevant, og skal støtte overgang til en mer sirkulær økonomi. Et slikt samarbeid kan omfatte blant annet

(a) fremming av miljømessig forsvarlig håndtering av alle typer avfall,
(b) reduksjon av avfallsproduksjonen, for eksempel gjennom ombruk, reparasjon, gjenproduksjon og resirkulering, og oppmuntring til bruk av avfall som en ressurs slik at land- og havbaserte kilder til havavfall og mikroplast reduseres,

(c) promoting the sound management of chemicals;
(d) combatting the illegal trade in waste and chemicals, in particular the illegal trade in electronic and plastic wastes in accordance with the Basel Convention on Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal;
(e) combatting illegal shipments of all types of waste; and
(f) the prevention and control of pollution, including pollution of a transboundary nature.

Article 13.30

Trade and Sustainable Agriculture and Food Systems

1. The Parties recognise the importance of sustainable agriculture and food systems and the role of trade in achieving this objective. The Parties reiterate their shared commitment to achieve the UN 2030 Agenda for Sustainable Development and its Sustainable Development Goals.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
   (a) promote sustainable agriculture and associated trade;
   (b) promote sustainable food systems; and
   (c) cooperate, as appropriate, on issues concerning trade and sustainable agriculture and food systems, including through exchanging information, experience and good practices, conducting a dialogue on their respective priorities, and reporting on progress made in achieving sustainable agriculture and food systems.

Section 13.5

Institutional mechanisms

Article 13.31

Subcommittee on Trade and Sustainable Development

1. The Parties hereby establish a Subcommittee on Trade and Sustainable Development (hereinafter referred to in this Article as the "Subcommittee") comprising government representatives of the Parties. Each Party shall ensure that its representatives in the Committee have the appropriate expertise with respect to the issues to be discussed.

(c) fremming av forsvarlig håndtering av kjemikalier,
(d) bekjempelse av ulovlig handel med avfall og kjemikalier, særlig ulovlig handel med elektronisk avfall og plastavfall, i samsvar med Baselkonvensjonen om kontroll av grensekryssende transport av farlig avfall og dets disponering,
(e) bekjempelse av ulovlige overføringer av alle typer avfall, og
(f) forebygging og begrensning av forurensning, herunder forurensning over landegrenser.

Artikkel 13.30

Handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer

1. Partene erkjenner viktigheten av bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer og handelens rolle når det gjelder å nå dette målet. Partene gjentar at de har en felles forpliktelse til å rette seg etter FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling og dens mål for bærekraftig utvikling.
2. I henhold til nr. 1 forplikter partene seg til
   (a) å fremme bærekraftig landbruk og tilknyttet handel,
   (b) å fremme bærekraftige næringsmiddelsystemer og
   (c) ved behov å samarbeide i saker knyttet til handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer, blant annet gjennom utveksling av informasjon, erfaringer og god praksis, gjennom en dialog om deres respektive prioriteringer, og gjennom rapportering om framskritt som er gjort med hensyn til å skape bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer.

Avsnitt 13.5

Institusjonelle ordninger

Artikkel 13.31

Underkomité for handel og bærekraftig utvikling

1. Partene nedsetter herved en underkomité for handel og bærekraftig utvikling (heretter kalt «underkomiteen») med representanter fra partenes myndigheter. Hver part skal sikre at dens representanter i komiteen innehar den sakkunnskapen som er nødvendig med hensyn til spørsmålene som skal drøftes.

2. Meetings of the Subcommittee shall be chaired jointly by one of the EEA EFTA States and the United Kingdom.
3. The Subcommittee shall meet within one year of the entry into force of this Agreement. Thereafter, the Subcommittee shall convene directly before or after the meetings of the Joint Committee unless the Parties decide otherwise. Meetings may take place physically or by any means of communication agreed by the Parties.
4. Each Party shall establish new, or convene existing, domestic groups, to seek views and advice on issues relating to this Chapter. Those groups shall include relevant independent representative organisations of civil society. Through such consultative mechanisms, stakeholders may submit opinions and make recommendations on any matter related to this Chapter on their own initiative.
5. The Subcommittee may consider any matter arising under this Chapter. Its functions shall include;
   (a) overseeing the implementation of this Chapter, including cooperative activities;
   (b) taking stock of the progress achieved under this Chapter, including its operation and effectiveness;
   (c) addressing in an integrated manner any matter of common interest relating to the interface between economic development, social development including gender equality, and environmental protection;
   (d) exchanging information, discussing best practices and sharing implementation experience; and
   (e) establishing and reviewing priorities for cooperation undertaken pursuant to this Chapter.
6. The Parties shall take into account the activities of relevant international organisations or bodies so as to promote greater cooperation and coherence between the work of the Parties and these organisations or bodies, and cooperate with any other subcommittee or body established under this Agreement on any matter related to this Chapter.
7. The Subcommittee shall prepare a report on the results of each meeting. Reports of the Subcommittee shall be made public, unless the Parties concerned decide otherwise.
8. Each regular meeting or dedicated session of the Subcommittee on Trade and Sustainable Development may include a session with the

2. Møtene i underkomiteen skal ledes av en av EØS-EFTA-statene og Det forente kongerike i fellesskap.
3. Underkomiteen skal møtes innen ett år etter at denne avtalen har trådt i kraft. Deretter skal underkomiteen møtes rett før eller etter møtene i den blandede komiteen, med mindre partene beslutter noe annet. Møtene kan finne sted fysisk eller ved hjelp av et hvilket som helst kommunikasjonsmiddel som partene har avtalt.
4. Hver part skal etablere nye eller innkalle eksisterende innenlandske grupper for å innhente synspunkter og råd i forbindelse med dette kapitlet. Disse gruppene skal omfatte relevante uavhengige representative organisasjoner fra sivilsamfunnet. Gjennom slike samrådsordninger kan berørte parter på eget initiativ avgi uttalelser og gi anbefalinger i ethvert spørsmål knyttet til dette kapitlet.
5. Underkomiteen kan behandle alle spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet. Dens oppgaver skal omfatte
   (a) tilsyn med gjennomføringen av dette kapitlet, herunder samarbeidsaktiviteter,
   (b) å gjøre rede for de framskrittene som er gjort i henhold til dette kapitlet, herunder dets virkemåte og effektivitet,
   (c) en integrert håndtering av alle saker av felles interesse som gjelder grensesnittet mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling, inkludert likestilling mellom kjønnene, og miljøvern,
   (d) utveksling av informasjon, drøfting av beste praksis og utveksling av erfaringer med gjennomføringen, og
   (e) fastsettelse og gjennomgåelse av prioriteringer for samarbeid som skjer i henhold til dette kapitlet.
6. Partene skal ta hensyn til virksomheten til relevante internasjonale organisasjoner eller organer med sikte på å fremme økt samarbeid og sammenheng mellom partenes og disse organisasjonenes eller organenes arbeid, og samarbeide med andre underkomiteer eller organer som er opprettet i henhold til denne avtalen, om ethvert spørsmål knyttet til dette kapitlet.
7. Underkomiteen skal utarbeide en rapport om resultatene av hvert møte. Underkomiteens rapporter skal offentliggjøres, med mindre de berørte partene beslutter noe annet.
8. Hvert regelmessige eller ekstraordinære møte i underkomiteen for handel og bærekraftig utvikling kan omfatte et møte med offentlighe-

public to discuss matters relating to the implementation of this Chapter.

Article 13.32

Implementation and Dispute Resolution

1. The Parties shall designate contact points for the implementation of this Chapter. Parties shall inform each other of their respective contact point in writing. The contact points are responsible for the communication between the United Kingdom and each of the EEA EFTA States regarding: the scheduling and the organisation of the Subcommittee meetings described in Article [Subcommittee on trade and sustainable development]; and the cooperative activities under the Chapter.
2. The Parties shall designate women's economic empowerment and trade contact points. The women's economic empowerment and trade contact points shall be responsible for communication between each of the EEA EFTA States and the United Kingdom on matters relating to the objectives of Section C [WOMEN'S ECONOMIC EMPOWERMENT AND TRADE].The Parties shall inform each other in writing of their respective contact points for women's economic empowerment and trade and promptly notify each other of any subsequent changes.
3. The Parties shall at all times endeavour to agree on the interpretation and application of this Chapter. Should any dispute or other matter arise under this chapter, the Parties concerned shall make every attempt to reach a mutually satisfactory resolution of the matter.
4. For any dispute or other matter that arises under this Chapter, the Parties shall only have recourse to the rules and procedures provided in this Chapter. The Parties concerned may nevertheless and if they so agree, have access to good offices, conciliation and mediation procedures. Such procedures may begin and be terminated at any time and shall be confidential and without prejudice to the rights of the parties concerned in any other proceedings. They may continue while proceedings of a panel of experts established in accordance with this Chapter are in progress.
5. The Parties shall provide their stakeholders with the opportunity to share comments and make recommendations regarding the implementation of this Chapter.

ten for å drøfte spørsmål knyttet til gjennomføringen av dette kapitlet.

Artikkel 13.32

Gjennomføring og tvisteløsning

1. Partene skal utpeke kontaktpunkter for gjennomføringen av dette kapitlet. Partene skal skriftlig underrette hverandre om sine respektive kontaktpunkter. Kontaktpunktene er ansvarlige for kommunikasjonen mellom Det forente kongerike og hver av EØS-EFTA-statene om planleggingen og organiseringen av underkomiteens møter beskrevet i artikkel [Underkomité for handel og bærekraftig utvikling] og samarbeidsaktivitetene i henhold til kapitlet.
2. Partene skal utpeke kontaktpunkter for kvinners økonomiske selvstendighet og handel. Kontaktpunktene for kvinners økonomiske selvstendighet og handel skal være ansvarlige for kommunikasjonen mellom EØS-EFTA-statene og Det forente kongerike i saker som gjelder målene i avsnitt C [Kvinners økonomiske selvstendighet og handel]. Partene skal skriftlig underrette hverandre om sine respektive kontaktpunkter for kvinners økonomiske selvstendighet og handel, og skal umiddelbart underrette hverandre om eventuelle senere endringer.
3. Partene skal til enhver tid bestrebe seg på å oppnå enighet om fortolkningen og anvendelsen av dette kapitlet. Dersom det oppstår en tvist eller et annet spørsmål i forbindelse med dette kapitlet, skal de berørte partene gjøre alt de kan for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning.
4. For tvister eller andre spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet, skal partene bare benytte de reglene og framgangsmåtene som er fastsatt i dette kapitlet. De berørte partene kan likevel, dersom de blir enige om det, benytte velvillig mellomkomst, forlik og mekling. Slike framgangsmåter kan innledes og avsluttes når som helst, og de skal være fortrolige og skal ikke berøre rettighetene til de berørte partene ved en eventuell annen behandling av saken. De kan gå sin gang mens forhandlingene i et ekspertpanel opprettet i samsvar med dette kapitlet pågår.
5. Partene skal gi sine respektive berørte parter mulighet til å utveksle synspunkter og komme med anbefalinger om gjennomføringen av dette kapitlet.

Article 13.33

Consultations

1. A Party may through the contact points referred to in Article [Implementation and Dispute Resolution] request consultations with another Party regarding any matter arising under this Chapter by delivering a written request to the contact point of the other Party. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request.
2. The Party to which the request is made shall reply within ten days from the receipt of the request. Consultations shall take place in the Subcommittee on Trade and Sustainable Development, unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.
3. The requesting Party shall present the matter clearly in its request, identify the question or specific measure at issue and provide a brief summary of the legal and factual basis of the complaint.
4. The Parties concerned shall provide sufficient information to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement or not and treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
5. If both the requesting Party and the responding Party consent, the Parties may seek advice from relevant international organisations, bodies or experts.
6. If relevant, the Parties concerned may seek the advice of their stakeholders.
7. The Parties concerned shall enter into consultations no later than 30 days after the date of receipt of the request. Consultations shall be deemed to be concluded no later than 60 days after the date of receipt of the request unless the Parties concerned agree otherwise.
8. Consultations may be held in person or by any other means of communication agreed by the Parties concerned.
9. The parties concerned shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.
10. Any solution or decision reached by the Parties concerned shall be made publicly available.

Artikkel 13.33

Konsultasjoner

1. En part kan gjennom kontaktpunktene nevnt i artikkel [Gjennomføring og tvisteløsning] anmode om konsultasjoner med en annen part i forbindelse med ethvert spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet, ved å sende en skriftlig anmodning til den andre partens kontaktpunkt. Parten som anmoder om konsultasjoner, skal samtidig skriftlig underrette de andre partene om anmodningen.
2. Parten som anmodningen er rettet til, skal besvare anmodningen innen ti dager etter at den er mottatt. Konsultasjoner skal finne sted i underkomiteen for handel og bærekraftig utvikling, med mindre partene som framsetter og mottar anmodningen om konsultasjoner, avtaler noe annet.
3. I sin anmodning skal den anmodende parten beskrive saken tydelig, angi det spørsmålet eller det konkrete tiltaket som anmodningen gjelder, og gi et kort sammendrag av klagens rettslige og faktiske grunnlag.
4. De berørte partene skal gi tilstrekkelige opplysninger til at det kan foretas en fullstendig undersøkelse for å avklare om tiltaket er i strid med denne avtalen eller ikke, og skal behandle eventuelle fortrolige opplysninger som utveksles i løpet av konsultasjonene, på samme måte som den parten som gir opplysningene.
5. Dersom både den anmodende parten og den svarende parten samtykker, kan partene innhente råd fra relevante internasjonale organisasjoner, organer eller sakkyndige.
6. Dersom det er relevant, kan de berørte partene innhente råd fra sine respektive berørte parter.
7. De berørte partene skal innlede konsultasjoner senest 30 dager etter at anmodningen ble mottatt. Konsultasjonene skal anses som avsluttet senest 60 dager etter at anmodningen ble mottatt, med mindre de berørte partene avtaler noe annet.
8. Konsultasjoner kan holdes ved personlig oppmøte eller ved hjelp av andre kommunikasjonsmidler som avtales mellom de berørte partene.
9. De berørte partene skal underrette de andre partene om en eventuell omforent løsning av saken.
10. Enhver løsning eller beslutning som de berørte partene blir enige om, skal offentliggjøres.

Article 13.34

Panel of Experts

1. If the Parties concerned fail to reach a mutually satisfactory resolution of a matter arising under this Chapter through consultations under Article (Consultations), a Party concerned may 90 days after the receipt of a request for consultations under Article (Consultations) request that a panel of experts be convened to examine the matter by delivering a written request to the contact point of the other Party concerned Articles (Establishment of Panel) and (Panel Proceedings)[89], (Composition of Panel), (Time Period), (Mutually Agreed Solution) and (Expenses) of Chapter (Dispute Settlement) shall apply mutatis mutandis, except as otherwise provided for in this Article.]

2. Subject to the provisions of this Chapter, the Parties shall apply the Rules of Procedure and Code of Conduct set out in Article [Rules of Procedure and the Code of Conduct], unless the Parties decide otherwise.
3. The panellists shall have relevant expertise, including in international trade law and international labour law or environmental law. They shall be independent, serve in their individual capacities and shall not take instructions from any organisation or Government with regard to issues related to the disagreement, or be affiliated with the Government of a Party. They must comply with the Rules of Procedures and Code of Conduct referred to in paragraph 2.
4. Unless the Parties concerned decide otherwise, within ten working days of the date of the selection of the panellists, the terms of reference of the Panel of Experts are as follows: to examine, in the light of the relevant provisions of this Chapter, the matter or matters referred to in the request for the establishment of the Panel of Experts, to make findings on the conformity of the measure with the relevant provisions, together with the reasons, as well as recommendations, if any, for the resolution of the matter and to issue a report, in accordance with Article [Panel of Experts].
5. The panel of experts should seek information or advice from relevant international organisa-

[89] For greater certainty paragraph (9) of Article X.15 does not apply to the report of the Panel, including any recommendations in the report.

Artikkel 13.33

Ekspertpanel

1. Dersom de berørte partene ikke kommer fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning på et spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet, gjennom konsultasjoner i henhold til artikkel («Konsultasjoner»), kan en berørt part 90 dager etter at den har mottatt en anmodning om konsultasjoner i henhold til artikkel («Konsultasjoner»), anmode om at et ekspertpanel innkalles for å undersøke saken, ved å sende en skriftlig anmodning til kontaktpunktet for den andre berørte parten. Artiklene («Opprettelse av et ekspertpanel») og («Panelprosedyrer»)[89], («Panelets sammensetning»), («Frister»), («Omforent løsning») og («Utgifter») i kapittel («Tvisteløsning») gjelder tilsvarende med nødvendige endringer, med mindre annet er fastsatt i denne artikkelen.]
2. Med forbehold for bestemmelsene i dette kapitlet skal partene anvende forretningsordenen og atferdsreglene fastsatt i artikkel [Forretningsorden og atferdsregler], med mindre partene beslutter noe annet.
3. Paneldeltakerne skal ha relevant sakkunnskap, blant annet innenfor internasjonal handelsrett og arbeidsrett eller miljørett. De skal være uavhengige, handle etter sin egen overbevisning og ikke motta instruksjoner fra noen organisasjon eller regjering i spørsmål som gjelder konflikten, eller være tilknyttet en parts regjering. De skal overholde forretningsordenen og atferdsreglene nevnt i nr. 2.

4. Med mindre de berørte partene beslutter noe annet innen ti virkedager fra datoen for utvelgingen av paneldeltakerne, er ekspertpanelets mandat som følger: å undersøke, i lys av de relevante bestemmelsene i dette kapitlet, den saken eller de sakene det vises til i anmodningen om opprettelse av ekspertpanelet, å fastslå om tiltaket er i samsvar med de relevante bestemmelsene, med en begrunnelse og eventuelle anbefalinger om hvordan saken kan løses, og å framlegge en rapport i samsvar med artikkel [Ekspertpanel].

5. Ekspertpanelet bør innhente opplysninger eller råd fra relevante internasjonale organisa-

[89] For tydelighets skyld påpekes det at artikkel X.15 nr. 9 ikke får anvendelse på panelets rapport, inkludert eventuelle anbefalinger i rapporten.

tions or bodies including any pertinent applicable interpretative guidance, findings or decisions adopted by those international organisations or bodies. Any information obtained shall be submitted to the Parties concerned for their comments.

6. The panel may request written submissions or any other information from persons with specialised knowledge of the matter. Any information obtained shall be submitted to the Parties concerned for their comments.
7. The panel of experts shall submit an interim report containing its findings and recommendations to the Parties concerned within 90 days from the date of establishment of the panel of experts. A Party concerned may submit written comments to the panel of experts on its interim report within 45 days from the date of the issuance of the interim report. After considering any such written comments, the panel of experts may modify the interim report and make any further examination it considers appropriate. The panel of experts shall present to the Parties concerned a final report within 60 days after the date of issuance of the interim report. The Parties concerned shall make the final report publicly available within 30 days of its delivery.
8. If the final report of the Panel of Experts determines that a Party has not conformed with its obligations under this Chapter, the Parties concerned shall discuss appropriate measures or, if appropriate, to decide upon a mutually satisfactory action plan to implement the final report of the panel of experts. Such measures shall be communicated to the other Parties within three months from the date of issuance of the final report and shall be monitored by the Subcommittee on Trade and Sustainable Development.
9. The responding Party shall inform in a timely manner the requesting Party of its decision on any actions or measure to be implemented. Furthermore the requesting party shall inform in a timely manner the responding Party of any other action or measure it may decide to take, as a follow-up to the final report, to encourage the resolution of the matter in a manner consistent with this Agreement.
10. Each Party concerned shall in a timely manner inform the stakeholders it deems relevant of their decisions on any actions or measures to be implemented. This shall be done in accordance with existing mechanisms or through

sjoner eller organer, inkludert eventuelle relevante gjeldende tolkningsveiledninger, resultater eller beslutninger vedtatt av disse internasjonale organisasjonene eller organene. Alle innhentede opplysninger skal framlegges for de berørte partene slik at de kan uttale seg.

6. Panelet kan anmode om skriftlige merknader eller andre opplysninger fra personer med spesialkunnskap om saken. Alle innhentede opplysninger skal framlegges for de berørte partene slik at de kan uttale seg.
7. Ekspertpanelet skal framlegge en foreløpig rapport med sine resultater og anbefalinger for de berørte partene senest 90 dager etter at ekspertpanelet er opprettet. En berørt part kan sende skriftlige merknader til ekspertpanelet om dennes foreløpige rapport innen 45 dager etter at den foreløpige rapporten ble framlagt. Etter å ha vurdert slike skriftlige merknader kan ekspertpanelet endre den foreløpige rapporten og foreta eventuelle ytterligere undersøkelser som det finner hensiktsmessig. Ekspertpanelet skal framlegge en sluttrapport for de berørte partene innen 60 dager etter at den foreløpige rapporten ble framlagt. De berørte partene skal offentliggjøre sluttrapporten innen 30 dager etter at den ble framlagt.
8. Dersom ekspertpanelets sluttrapport fastslår at en part ikke har oppfylt sine forpliktelser i henhold til dette kapitlet, skal de berørte partene drøfte hensiktsmessige tiltak eller, dersom det er relevant, fastsette en gjensidig tilfredsstillende handlingsplan for å gjennomføre sluttrapporten fra ekspertpanelet. Slike tiltak skal meddeles de andre partene innen tre måneder etter at sluttrapporten ble framlagt, og skal overvåkes av underkomiteen for handel og bærekraftig utvikling.
9. Den svarende parten skal i rett tid underrette den anmodende parten om sin beslutning om eventuelle tiltak som skal gjennomføres. Den anmodende parten skal dessuten i rett tid underrette den svarende parten om eventuelle andre tiltak den kan beslutte å treffe, som en oppfølging av sluttrapporten, for å oppmuntre til en løsning av saken på en måte som er i samsvar med denne avtalen.
10. Hver part skal i rett tid underrette de berørte partene den anser som relevante, om sine beslutninger om tiltak som skal gjennomføres. Dette skal skje i samsvar med gjeldende ordninger eller gjennom andre ordninger som

other mechanisms deemed appropriate by each Party.

11. Where a procedural question arises, the panel of experts may, after consultation with the Parties concerned, adopt an appropriate procedure.

Chapter 14

Exceptions

Article 14.1

General Exceptions

1. For the purposes of Chapter XX [National Treatment and Market Access], Chapter XX [Rules of Origin], Chapter XX [Customs Administration and Trade Facilitation], Chapter XX [Sanitary and Phytosanitary Measures], Chapter XX [Technical Barriers to Trade], and Section II of Chapter [X] [Investment Liberalisation], Article XX of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. For the purposes of Chapter XX [Services & Investment], Chapter XX [Mutual Recognition of Professional Qualifications], Chapter XX [Capital movements, payments and transfers] and Chapter XX [Digital Trade] paragraphs (a), (b) and (c) of Article XIV of GATS shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
3. For greater certainty, the Parties understand that, to the extent that such measures are otherwise inconsistent with the provisions referred to under 1 and 2 in this Article:
   (a) the measures referred to in point (b) of Article XX of GATT 1994 and in point (b) of Article XIV of GATS include environmental measures, which are necessary to protect human, animal or plant life and health;
   (b) environmental measures include climate change mitigation measures;
   (c) point (g) of Article XX of GATT 1994 applies to measures relating to the conservation of living and non-living exhaustible natural resources[90]; and
   (d) measures taken to implement multilateral environmental agreements can fall under

[90] 'Non-living exhaustible natural resources' includes clean air and a global atmosphere with safe levels of greenhouse gases.

hver part anser som hensiktsmessige.

11. Dersom det oppstår et prosedyrespørsmål, kan ekspertpanelet etter samråd med de berørte partene vedta en egnet framgangsmåte.

Kapittel 14

Unntak

Artikkel 14.1

Generelle unntak

1. Med hensyn til kapittel XX [Nasjonal behandling og markedsadgang], kapittel XX [Opprinnelsesregler], kapittel XX [Tollprosedyrer og handelsfasilitering], kapittel XX [Veterinære og plantesanitære tiltak], kapittel XX [Tekniske handelshindringer] og avsnitt II i kapittel [X] [Liberalisering av investeringer] får artikkel XX i GATT 1994 anvendelse og innarbeides herved i og gjøres til del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasningene.
2. Med hensyn til kapittel XX [Tjenester og investeringer], kapittel XX [Gjensidig godkjenning av yrkeskvalifikasjoner], kapittel XX [Kapitalbevegelser, betalinger, overføringer og midlertidige beskyttelsestiltak] og kapittel XX [Digital handel] får artikkel XIV bokstav a), b) og c) i GATS anvendelse og innarbeides herved i og gjøres til del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasningene.
3. Det presiseres at partene er innforstått med at, i den grad slike tiltak ellers er uforenlige med bestemmelsene nevnt i nr. 1 og 2 i denne artikkelen,
   (a) omfatter tiltakene nevnt i artikkel XX bokstav b) i GATT 1994 og i artikkel XIV bokstav b) i GATS miljøtiltak som er nødvendige for å verne menneskers, dyrs eller planters liv og helse,
   (b) omfatter miljøtiltak tiltak for å redusere klimaendringene,
   (c) får artikkel XX bokstav g) i GATT 1994 anvendelse på tiltak knyttet til bevaring av levende og ikke-levende uttømmelige naturressurser[90], og
   (d) kan tiltak som treffes for å gjennomføre multilaterale miljøavtaler, falle inn under

[90] «Ikke-levende uttømmelige naturressurser» omfatter ren luft og en global atmosfære med sikre nivåer av klimagasser.

points (b) or (g) of Article XX of GATT 1994 or under point (b) of Article XIV of GATS.

Article 14.2

Security Exceptions

Nothing in this Agreement shall be construed:

(a) as requiring a Party to provide any information the disclosure of which it considers contrary to its essential security interests;

(b) as preventing a Party from taking any action, which it considers necessary for the protection of its essential security interests, including action:

(i) relating to fissionable and fusionable materials or the materials from which they are derived;

(ii) relating to the production of or trade in arms, ammunition and implements of war as well as to the production of or trade in other goods and materials as carried out directly or indirectly for the purpose of supplying military and other security establishments;

(iii) relating to the supply of services as carried out directly or indirectly for the purpose of provisioning military and other security establishments; or

(iv) taken in time of war or other emergency in international relations; or

(v) as preventing a Party from taking any action in pursuance of its obligations under the United Nations Charter for the purpose of maintaining international peace and security.

Article 14.3

Taxation

1. For the purposes of this Article:

(a) "direct taxes" means all taxes on income or capital, including taxes on gains from the alienation of property, on estates, inheritances and gifts, on wages or salaries paid by enterprises, and on capital appreciation;

(b) "tax convention" means a convention for the avoidance of double taxation or any other international agreement or arrangement relating wholly or mainly to taxation.

(c) "taxes" and "taxation measures" include excise duties,[91] but do not include:

artikkel XX bokstav b) eller g) i GATT 1994 eller artikkel XIV bokstav b) i GATS.

Artikkel 14.2

Sikkerhetsunntak

Ingenting i denne avtalen skal forstås slik at den

(a) pålegger en part å gi opplysninger når den anser at det vil være i strid med dens grunnleggende sikkerhetsinteresser,

(b) hindrer en part i å treffe tiltak som den anser som nødvendige for å trygge sine grunnleggende sikkerhetsinteresser, herunder tiltak

(i) i forbindelse med spaltbare eller fusjonerbare stoffer eller stoffene de framstilles av,

(ii) i forbindelse med produksjon av eller handel med våpen, ammunisjon og krigsmateriell samt produksjon av eller handel med andre varer og materiell som direkte eller indirekte skjer for å forsyne militære virksomheter og andre sikkerhetsvirksomheter,

(iii) i forbindelse med yting av tjenester som direkte eller indirekte skjer for forsyne militære virksomheter og andre sikkerhetsvirksomheter,

(iv) Som treffes i krigstid eller i en annen krisesituasjon i internasjonale forbindelser, eller

(v) hindrer en part i å treffe tiltak som den er forpliktet til for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet i henhold til De forente nasjoners pakt.

Artikkel 14.3

Beskatning

1. I denne artikkelen

(a) menes med «direkte skatter» all skatt på inntekt, herunder skatt på gevinst ved overdragelse av eiendom, skatt på boet, arveavgift, skatt på gaver, skatt på lønnsutbetalinger fra foretak samt skatt på verdistigning på formue,

(b) menes med «skatteavtale» en avtale om å unngå dobbeltbeskatning eller enhver annen internasjonal avtale eller ordning som utelukkende eller hovedsakelig er knyttet til beskatning,

(c) omfatter «skatter» og «skattemessige tiltak» særavgifter[91], men omfatter ikke

(i) a "customs duty" as defined in Article 2.3 of Section 2.1 (General Provisions) of Chapter 2 (Trade in Goods); or
(ii) the measures listed in subparagraphs (ii) or (iii) of that definition.

2. Except as provided in this Article, nothing in this Agreement applies to taxation measures.[92]
3. Nothing in this Agreement shall affect the rights and obligations of any Party under any tax convention. In the event of any inconsistency between this Agreement and any such tax convention, the tax convention shall prevail to the extent of the inconsistency.
4. If an issue arises as to whether any inconsistency exists between this Agreement and a tax convention between two or more Parties, the issue shall be referred by those Parties to the competent authorities under, or in respect of, that tax convention. Those competent authorities shall have 12 months beginning with the date of that referral to make a determination as to the existence and extent of any inconsistency. If those competent authorities agree, that period may be extended by no more than a further 6 months. Only upon expiry of the 12 months, or other agreed time period (or where the competent authorities determine that no such inconsistency exists), can a panel be established under this Agreement to consider a dispute related to the measure. A panel established under this Agreement shall accept as binding a determination made by those competent authorities under this paragraph.
5. Notwithstanding paragraph 3:
   (a) Article XX (National Treatment – Trade in Goods), and such other measures as are necessary to give effect to that Article, apply to taxation measures to the same extent as does Article III of GATT 1994 including its interpretative notes; and
   (b) Article XX (Export Duties, Taxes or other Charges) and Article XX (Fees and Charges) applies to taxation measures.

[91] Pursuant to Article XX [Trade and Economic Relations Governed by this Agreement], this Article shall not apply to Liechtenstein with respect to excise duties.

[92] For greater certainty, this Article does not preclude the adoption or enforcement by a Party of taxation measures under Article [General exceptions] and Article [Security Exceptions].

(i) en «tollsats» som definert i artikkel XX eller
(ii) tiltakene angitt i punkt ii) eller iii) i den definisjonen.

2. Unntatt som fastsatt i denne artikkelen får ingenting i denne avtalen anvendelse på skattemessige tiltak.[92]
3. Ingenting i denne avtalen berører noen parts rettigheter og forpliktelser i henhold til noen skatteavtale. Dersom det er uoverensstemmelse mellom denne avtalen og en slik skatteavtale, skal skatteavtalen ha forrang i den utstrekning uoverensstemmelsen foreligger.
4. Dersom det oppstår spørsmål om hvorvidt det foreligger en uoverensstemmelse mellom denne avtalen og en skatteavtale mellom to eller flere parter, skal disse partene henvise saken til de kompetente myndighetene i henhold til, eller for så vidt angår, den skatteavtalen. De kompetente myndighetene skal ha en frist på 12 måneder fra datoen for henvisningen til å treffe en avgjørelse om hvorvidt det foreligger en uoverensstemmelse, og i så fall om hvilket omfang den har. Dersom de kompetente myndighetene samtykker, kan denne fristen forlenges med høyst seks måneder. Først etter utløpet av de 12 månedene eller en annen avtalt frist (eller dersom de kompetente myndighetene finner at det ikke foreligger noen slik uoverensstemmelse) kan det opprettes et panel i henhold til denne avtalen for å behandle en tvist om tiltaket. Et panel opprettet i henhold til denne avtalen skal godta som bindende en avgjørelse truffet av de kompetente myndighetene i henhold til dette nummeret.
5. Uansett nr. 3
   (a) får artikkel XX (Nasjonal behandling – Handel med varer) og andre tiltak som er nødvendige for å gjennomføre den artikkelen, anvendelse på skattemessige tiltak i samme utstrekning som artikkel III i gatt 1994, herunder dens fortolkningsnoter, og
   (b) får artikkel XX (Eksportavgifter, skatter og andre avgifter) og artikkel XX (Gebyrer og

[91] I henhold til artikkel XX [Handel og økonomiske forbindelser som omfattes av denne avtalen] får denne artikkelen ikke anvendelse for Liechtenstein med hensyn til særavgifter.

[92] For tydelighets skyld påpekes det at denne artikkelen ikke er til hinder for en parts vedtakelse eller håndheving av skattemessige tiltak som angitt i artikkel [generelle unntak] og artikkel [sikkerhetsunntak]

6.Subject to paragraph 3, the following provisions apply to taxation measures:
(a) Article [XX (Cross-Border Trade in Services – National Treatment)];
(b) Article [XX (Financial Services – National Treatment)];
(c) Article [XX (Investment – National Treatment)];
(d) Article [XX (Investment – Most Favoured-Nation Treatment)];
(e) Article [XX (Cross-Border Trade in Services – Most-Favoured-Nation Treatment)];
(f) Article [XX (Financial Services – Most-Favoured-Nation Treatment)];
(g) Without prejudice to the rights and obligations of the Parties under paragraph 5, Article XX (Performance Requirements).

7. But nothing in the Articles referred to in paragraph 6 applies to:
(a) any most-favoured-nation obligation with respect to an advantage accorded by a Party pursuant to a tax convention; or
(b) the adoption, maintenance or enforcement of any taxation measure aimed at ensuring the equitable or effective[93] imposition or collection of direct taxes, subject to the requirement that the taxation measure is not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between countries where like conditions prevail, or a disguised restriction on trade and investment; or
(c) the adoption, maintenance or enforcement of any taxation measure that differentiates between persons based on their place of residence for tax purposes, provided that the taxation measure does not arbitrarily discriminate between persons, goods or services of the Parties.

Chapter 15

Institutional provisions

Article 15.1

Joint Committee

1. The Parties hereby establish a Joint Committee (hereinafter referred to as the "Joint Com-

[93] The footnote to Article XIV(d) of GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement *mutatis mutandis*

avgifter) anvendelse på skattemessige tiltak.

6. Med forbehold for nr. 3 får følgende bestemmelser anvendelse på skattemessige tiltak:
(a) Artikkel [XX (Handel med tjenester over landegrensene – Nasjonal behandling)].
(b) Artikkel [XX (Finansielle tjenester – Nasjonal behandling)].
(c) Artikkel [XX (Investeringer – Nasjonal behandling)].
(d) Artikkel [XX (Investeringer – Bestevilkårsbehandling)].
(e) Artikkel [XX (Handel med tjenester over landegrensene – Bestevilkårsbehandling)].
(f) Artikkel [XX (Finansielle tjenester – Bestevilkårsbehandling)].
(g) Uten at det berører partenes rettigheter og forpliktelser i henhold til nr. 5, artikkel [XX (Ytelseskrav)].

7. Imidlertid får ingenting nevnt i nr. 6 anvendelse på
(a) noen bestevilkårsbehandling med hensyn til en fordel som innrømmes av en part i henhold til en skatteavtale, eller
(b) vedtakelse, opprettholdelse eller håndheving av noe skattemessig tiltak som har som formål å sikre en rettferdig eller effektiv[93] ilegging eller innkreving av direkte skatter, på det vilkåret at det skattemessige tiltaket ikke anvendes på en måte som vil utgjøre et middel til vilkårlig eller uberettiget forskjellsbehandling av land der lignende vilkår gjelder, eller en skjult begrensning av handelen og investeringene, eller
(c) vedtakelse, opprettholdelse eller håndheving av noe skattemessig tiltak som skiller mellom personer på grunnlag av skattemessig bosted, forutsatt at det skattemessige tiltaket ikke utgjør vilkårlig forskjellsbehandling av personer, varer eller tjenester fra partene.

Kapittel 15

Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 15.1

Blandet komité

1. Partene etablerer med dette en blandet komité (heretter kalt «den blandede komiteen») som

[93] Fotnoten til artikkel XIV bokstav d) i GATS får anvendelse og innarbeides herved og gjøres til en del av denne avtalen med de nødvendige tilpasningene.

mittee") comprising senior representatives of each Party.

2. The Joint Committee shall:
   (a) supervise and review the implementation and operation of this Agreement;
   (b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between the Parties;
   (c) oversee and monitor the implementation of objectives relating to advancing women's economic empowerment in accordance with this Agreement;
   (d) oversee any further development of this Agreement;
   (e) supervise the work of all sub-committees and working groups established under this Agreement. Except where otherwise provided for in this Agreement, sub-committees and working groups shall work under a mandate agreed by the Joint Committee;
   (f) endeavour to solve problems and resolve disputes that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and
   (g) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may:
   (a) consider amending this Agreement in the event of developments in the relations between the EEA EFTA States and the United Kingdom as well as between each of them and third parties relevant to this Agreement, in order where appropriate to align it with the relevant developments;
   (b) decide to set up sub-committees and working groups to assist it in carrying out its tasks, and merge or dissolve any such sub-committees or working groups.
   (c) recommend to the Parties any amendments to this Agreement or adopt decisions to amend this Agreement, as provided for in this Agreement;
   (d) adopt interpretations of the provisions of this Agreement, which shall be binding on the Parties and all subsidiary bodies established by the Joint Committee, including panels established under Chapter 16: (Dispute Settlement).
4. The Joint Committee may take decisions as provided for in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations. The decisions taken shall be

består av representanter på ledelsesnivå for hver part.

2. Den blandede komiteen skal
   (a) overvåke og gjennomgå gjennomføringen og anvendelsen av denne avtalen,
   (b) løpende vurdere muligheten for å fjerne handelshindringer og andre begrensende tiltak når det gjelder handel mellom partene,
   (c) føre tilsyn med og overvåke gjennomføringen av mål knyttet til fremming av kvinners økonomiske selvstendighet i samsvar med denne avtalen,
   (d) overvåke en videre utvikling av denne avtalen,
   (e) føre tilsyn med arbeidet til alle underkomiteer og arbeidsgrupper som er etablert i henhold til denne avtalen. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal underkomiteer og arbeidsgrupper arbeide innenfor rammen av et mandat som den blandede komiteen har godkjent,
   (f) bestrebe seg på å løse problemer og tvister som kan oppstå i forbindelse med tolkningen eller anvendelsen av denne avtalen, og
   (g) vurdere saker som kan ha betydning for hvordan denne avtalen virker.
3. Den blandede komiteen kan
   (a) vurdere å endre denne avtalen dersom det skjer en utvikling i forholdet mellom EØS-EFTA-statene og Det forente kongerike, samt mellom hver av dem og tredjeparter som er relevante for denne avtalen, for eventuelt å tilpasse den til den relevante utviklingen,
   (b) beslutte å etablere underkomiteer og arbeidsgrupper som skal bistå den i utførelsen av dens oppgaver, og slå sammen eller oppløse slike underkomiteer eller arbeidsgrupper,
   (c) anbefale eventuelle endringer av denne avtalen for partene eller treffe beslutninger for å endre denne avtalen, som fastsatt i denne avtalen,
   (d) vedta tolkninger av bestemmelsene i denne avtalen, som skal være bindende for partene og alle organer opprettet av den blandede komiteen, herunder paneler opprettet i henhold til [kapittel X: Tvisteløsning].
4. Den blandede komiteen kan treffe beslutninger som fastsatt i denne avtalen. I andre saker kan den blandede komiteen gi anbefalinger. Beslutningene som treffes, er bindende for

binding on the Parties. Each Party shall take the measures necessary to implement the decisions taken.

5. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus and may adopt these either by meeting in person or in writing. The Joint Committee may adopt decisions and make recommendations regarding issues related to only one or several EEA EFTA States and the United Kingdom. In this case, consensus shall only involve, and the decision or recommendation shall only apply to, those Parties.
6. The Joint Committee shall meet within one year of the entry into force of this Agreement. Thereafter, it shall meet whenever necessary but normally once a year. Its meetings shall be chaired jointly by one of the EEA EFTA States and the United Kingdom. The Joint Committee may meet in person or by other means, as agreed by the Parties.
7. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days from the receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.
8. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of domestic legal requirements, the decision shall enter into force on the date that the last Party notifies that its internal requirements have been fulfilled, unless otherwise agreed. The Joint Committee may decide that the decision enters into force for those Parties that have fulfilled their internal requirements, provided that the United Kingdom is one of those Parties.
9. The Joint Committee shall adopt its own rules of procedure.
10. The following sub-committees are established under this Agreement:
    (a) Committee on Trade in Goods;
    (b) Technical Barriers to Trade Committee;
    (c) Joint Management Committee for Sanitary and Phytosanitary Measures;
    (d) Committee on Services and Investment; and
    (e) Sub-committee on Trade and Sustainable Development.

    They shall act by consensus.

partene. Hver part skal treffe de tiltakene som er nødvendige for å gjennomføre de beslutningene som treffes.

5. Den blandede komiteen skal treffe beslutninger og gi anbefalinger ved enighet og kan vedta disse enten ved fysisk møte eller skriftlig. Den blandede komiteen kan vedta beslutninger og gi anbefalinger om saker som gjelder bare en eller flere av EØS-EFTA-statene og Det forente kongerike. I dette tilfellet skal enighet omfatte bare disse partene, og beslutningen eller anbefalingen skal gjelde bare for dem.
6. Den blandede komiteen skal møtes innen ett år etter at denne avtalen har trådt i kraft. Deretter skal den møtes når det er nødvendig, men vanligvis én gang i året. Møtene skal ledes av en av EØS-EFTA-statene og Det forente kongerike i fellesskap. Den blandede komiteen kan møtes fysisk eller på en annen måte som partene er blitt enige om.
7. Hver av partene kan på et hvilket som helst tidspunkt, ved skriftlig meddelelse til de øvrige partene, anmode om at det avholdes et ekstraordinært møte i den blandede komiteen. Et slikt møte skal finne sted innen 30 dager fra mottak av anmodningen, med mindre partene blir enige om noe annet.
8. Dersom en representant for en part i den blandede komiteen har godtatt en beslutning med forbehold om oppfyllelse av partens internrettslige krav, skal beslutningen tre i kraft på den dagen den siste parten meddeler at dens interne krav er oppfylt, med mindre annet er avtalt. Den blandede komiteen kan bestemme at beslutningen skal tre i kraft for de partene som har oppfylt sine interne krav, forutsatt at Det forente kongerike er en av disse partene.
9. Den blandede komiteen skal fastsette sin forretningsorden.
10. Følgende underkomiteer er etablert i henhold til denne avtalen:
    a. En underkomité for varehandel
    b. En underkomité for tjenester og investeringer
    c. En underkomité for handel og bærekraftig utvikling
    d. En underkomité for helse- og plantehelsetiltak
    e. En underkomité for tekniske handelshindringer

    De skal treffe beslutning ved enighet.

Chapter 16

Dispute settlement

Article 16.1

Objective

The objective of this Chapter is to establish an effective and efficient mechanism for settling disputes between the Parties[94] concerning the interpretation and application of the provisions of this Agreement with a view to reaching a mutually agreed solution.

Article 16.2

Scope

Unless otherwise provided for in this Agreement, this Chapter applies with respect to the settlement of any dispute between the Parties concerning the interpretation and application of the provisions of this Agreement.

Article 16.3

Request for Information

Before a request for consultations, good offices, conciliation or mediation is made pursuant to Articles 16.4 or 16.5 respectively, a Party may request in writing any relevant information with respect to a measure at issue. The Party to which that request is made shall make all efforts to provide the requested information in a written response to be submitted no later than 20 days after the date of receipt of the request.

Article 16.4

Consultations

1. The Parties shall at all times endeavour to agree on the interpretation and application of this Agreement and shall make every attempt through cooperation and consultations to reach a mutually satisfactory solution of any matter raised in accordance with this Article.

2. A Party may request in writing consultations with another Party if it considers that a measure is inconsistent with this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request. The Party to which the request is

[94] For the purposes of this Chapter, the terms "Party", "party to the dispute", "complaining Party" and "Party complained against" can denote one or more Parties.

Kapittel 16

Tvisteløsning

Artikkel 16.1

Mål

Målet med dette kapitlet er å opprette en effektiv og formålstjenlig ordning for å løse tvister mellom partene[94] om fortolkningen og anvendelsen av bestemmelsene i denne avtalen med sikte på å oppnå en omforent løsning.

Artikkel 16.2

Virkeområde

Med mindre noe annet er fastsatt i denne avtalen, får bestemmelsene i dette kapitlet anvendelse ved løsning av tvister om fortolkningen eller anvendelsen av bestemmelsene i denne avtalen.

Artikkel 16.3

Anmodning om opplysninger

Før det framsettes en anmodning om konsultasjoner, velvillig mellomkomst, forlik eller mekling i henhold til henholdsvis artikkel [XX].4 eller [XX].5, kan en part skriftlig anmode om alle relevante opplysninger om det aktuelle tiltaket. Parten som anmodningen framsettes til, skal gjøre sitt ytterste for å gi de ønskede opplysningene i et skriftlig svar som skal sendes senest 20 dager etter at anmodningen ble mottatt.

Artikkel 16.4

Konsultasjoner

1. Partene skal til enhver tid bestrebe seg på å bli enige om hvordan denne avtalen skal fortolkes og anvendes, og skal gjennom samarbeid og konsultasjoner gjøre alt de kan for omgående å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning på ethvert spørsmål som reises i samsvar med denne artikkelen.
2. En part kan skriftlig anmode en annen part om konsultasjoner dersom den anser at et tiltak er i strid med denne avtalen. Parten som ber om konsultasjoner, skal samtidig gi de andre partene skriftlig underretning om anmodningen. Parten som anmodningen er rettet til, skal

[94] I dette kapitlet kan betegnelsene «part», «part i tvisten», «part som klager» og «innklaget part» vise til en eller flere parter.

made shall reply within ten days from the receipt of the request. Consultations shall take place in the Joint Committee, unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.

3. The parties to the dispute shall provide sufficient information to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement or not and treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
4. The parties to the dispute shall enter into consultations no later than 30 days, and 15 days for urgent matters, after the date of receipt of the request. Consultations shall be deemed to be concluded no later than 45 days after the date of receipt of the request unless the parties to the dispute agree otherwise. Where both parties to the dispute consider that the case concerns matters of urgency, consultations shall be deemed to be concluded no later than 25 days after the date of receipt of the request unless the parties to the dispute agree otherwise.
5. Consultations may be held in person or by any other means of communication agreed by the parties to the dispute.
6. Consultations shall be confidential and without prejudice to the rights of the parties to the dispute in any other proceedings.
7. The parties to the dispute shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.

besvare anmodningen innen 10 dager etter at den er mottatt. Konsultasjoner skal finne sted i den blandede komiteen med mindre partene som framsetter og mottar anmodningen om konsultasjoner, avtaler noe annet.

3. Partene i tvisten skal gi tilstrekkelige opplysninger til at det kan foretas en fullstendig undersøkelse for å avklare om tiltaket er i strid med denne avtalen eller ikke, og skal behandle eventuelle fortrolige opplysninger som utveksles i løpet av konsultasjonene, på samme måte som den parten som gir opplysningene.
4. Partene i tvisten skal innlede konsultasjoner senest 30 dager, og senest 15 dager i hastesaker, etter at anmodningen ble mottatt. Konsultasjonene skal anses som avsluttet senest 45 dager etter at anmodningen ble mottatt, med mindre partene i tvisten avtaler noe annet. Dersom begge parter i tvisten anser at det dreier seg om en hastesak, skal konsultasjonene anses som avsluttet senest 25 dager etter at anmodningen ble mottatt, med mindre partene i tvisten avtaler noe annet.
5. Konsultasjoner kan holdes ved personlig oppmøte eller ved hjelp av andre kommunikasjonsmidler som avtales mellom partene i tvisten.
6. Konsultasjoner skal være fortrolige og skal ikke berøre rettighetene til partene i tvisten ved en eventuell annen behandling av saken.
7. Partene i tvisten skal underrette de andre partene om en eventuell omforent løsning av saken.

Article 16.5

Good Offices, Conciliation and Mediation

1. Good offices, conciliation and mediation are procedures that are undertaken voluntarily if the parties to the dispute so agree. They may begin and be terminated at any time. They may continue while proceedings of a panel established in accordance with this Chapter are in progress.
2. Proceedings involving good offices, conciliation and mediation shall be confidential and without prejudice to the rights of the parties to the dispute in any other proceedings.

Artikkel 16.5

Velvillig mellomkomst, forlik og mekling

1. Velvillig mellomkomst, forlik og mekling er frivillige prosedyrer som anvendes dersom partene i tvisten er enige om det. De kan innledes og avsluttes på et hvilket som helst tidspunkt. De kan gå sin gang mens forhandlingene i et panel opprettet i samsvar med dette kapitlet pågår.
2. Forhandlinger som omfatter velvillig mellomkomst, forlik og mekling, skal være fortrolige og skal ikke berøre rettighetene til partene i tvisten ved en eventuell annen behandling av saken.

Article 16.6

Establishment of a Panel

1. The Party that sought consultations pursuant to Article 16.4 may request the establishment of a panel if:
   (a) the other Party does not respond to the request for consultations within 10 days after the date of its receipt, or does not enter into consultations within 30 days after the date of receipt of the request;
   (b) the parties to the dispute agree not to enter into consultations; or
   (c) the parties to the dispute fail to resolve the dispute through consultations within 45 days, or within 25 days in cases of urgency, after the date of receipt of the request for consultations, unless the parties to the dispute agree otherwise.
2. The request for the establishment of a panel pursuant to paragraph 1 shall be made in writing to the Party complained against. In its complaint, the complaining Party shall explicitly identify the specific measure at issue and provide a brief summary of the legal and factual basis of the complaint.
3. A copy of any request to establish a panel made under paragraph 1 shall be communicated to the other Parties.
4. Where more than one Party requests the establishment of a panel relating to the same matter or where the request involves more than one Party complained against, and whenever feasible, a single panel should be established to examine complaints relating to the same matter.

Artikkel 16.6

Opprettelse av et panel

1. Parten som har anmodet om konsultasjoner i henhold til artikkel [XX].4, kan anmode om at det opprettes et panel dersom
   (a) den andre parten ikke besvarer anmodningen om konsultasjoner innen 10 dager etter at anmodningen ble mottatt, eller ikke innleder konsultasjoner innen 30 dager etter at anmodningen ble mottatt,
   (b) partene i tvisten er enige om ikke å innlede konsultasjoner, eller
   (c) partene i tvisten ikke får løst tvisten gjennom konsultasjoner innen 45 dager, eller innen 25 dager ved hastesaker, etter at anmodningen om konsultasjoner ble mottatt, med mindre partene i tvisten avtaler noe annet.
2. Anmodningen om opprettelse av et panel i henhold til nr. 1 skal framsettes skriftlig til den innklagede parten. I sin klage skal parten som klager, uttrykkelig angi det konkrete tiltaket som klagen gjelder, og gi et kort sammendrag av det rettslige og faktiske grunnlaget for klagen.
3. En kopi av en eventuell anmodning om å opprette et panel i henhold til nr. 1 skal oversendes de andre partene.
4. Dersom flere enn én part anmoder om at det opprettes et panel i tilknytning til samme sak, eller dersom anmodningen omfatter flere enn én innklaget part, bør det dersom lar seg gjøre, opprettes ett enkelt panel for å behandle klager som gjelder samme sak.

Article 16.7

Composition of a Panel

1. The panel shall be composed of three arbitrators. One of the arbitrators shall chair the panel. The chair of the panel shall not be a national or permanent resident of either party to the dispute.
2. On receipt of the request for the establishment of a panel by the Party complained against, the parties to the dispute shall consult with a view to agreeing on the composition of the panel.
3. If the parties to the dispute do not reach agreement on the arbitrators other than the chair of the panel within 10 days of receipt of the request to establish a panel, or any extension agreed in writing, each party to the dispute shall appoint an arbitrator to the panel. The

Artikkel 16.7

Panelets sammensetning

1. Et panel skal bestå av tre voldgiftsmenn. En av voldgiftsmennene skal lede panelet. Panelets leder skal ikke være statsborger i eller fast bosatt i noen av partene i tvisten.
2. Når de mottar anmodningen om opprettelse av et panel fra den innklagede parten, skal partene i tvisten konsultere hverandre med sikte på å bli enige om panelets sammensetning.
3. Dersom partene i tvisten ikke kommer til enighet om andre voldgiftsmenn enn panellederen innen 10 dager etter å ha mottatt anmodningen om opprettelse av et panel, eller innen en eventuell forlengelse som er avtalt skriftlig, skal hver part i tvisten utnevne en voldgiftsmann til

arbitrators shall be appointed within 10 days of the expiry of the first time period mentioned in this paragraph (as extended, if so agreed).

4. If the complaining Party fails to appoint its arbitrator in accordance with paragraph 3, the dispute settlement proceedings shall lapse.
5. If the Party complained against fails to appoint its arbitrator in accordance with paragraph 3, the complaining Party shall be entitled, within 10 days of the expiry of the second time period mentioned in that paragraph, to request that the appointing authority appoint an arbitrator within 15 days of receiving the request. If the complaining Party fails to make such a request, the dispute settlement proceedings shall lapse.
6. If the parties to the dispute do not reach agreement on the chair of the panel within 50 days of receipt of the request to establish a panel, or any extension agreed in writing, the two arbitrators appointed in accordance with paragraphs 2 to 5 shall, within 10 days of the appointment of the second of them, appoint the third arbitrator who shall chair the panel.
7. If the chair has not been appointed within the second time period specified in paragraph 6, either party to the dispute shall be entitled, within 10 days, to request that the appointing authority appoint the arbitrator that shall chair the panel within 15 days of receiving the request. If no such request is made, the dispute settlement proceedings shall lapse.
8. A person being approached in connection with a possible appointment as an arbitrator, shall disclose any circumstances likely to give rise to justifiable doubts as to his or her impartiality or independence. An arbitrator, from the time of appointment and throughout the arbitral proceedings, shall without delay disclose such circumstances to the parties to the dispute and the other arbitrators unless they have already been informed.
9. Any arbitrator may be challenged if a party considers that there are circumstances that give rise to justifiable doubts as to the member's independence or impartiality or the member has otherwise not complied with any Code of Conduct. If a party to the dispute does not agree with the challenge or the challenged member of the panel does not withdraw, the party making the challenge may request the appointing authority to decide on the challenge. In the event of a successful challenge,

panelet. Voldgiftsmennene skal utnevnes innen 10 dager etter utløpet av den første fristen nevnt i dette nummeret (som forlenget, dersom dette er avtalt).

4. Dersom parten som klager, ikke utnevner sin voldgiftsmann i samsvar med nr. 3, skal tvisteløsningsprosedyren avsluttes.
5. Dersom den innklagede parten ikke utnevner sin voldgiftsmann i samsvar med nr. 3, skal parten som klager, ha rett til innen 10 dager etter utløpet av den andre fristen nevnt i samme nummer å anmode om at utnevnelsesmyndigheten utnevner en voldgiftsmann innen 15 dager etter at anmodningen er mottatt. Dersom parten som klager, ikke framsetter en slik anmodning, skal tvisteløsningsprosedyren avsluttes.
6. Dersom partene i tvisten ikke kommer til enighet om hvem som skal være leder av panelet, innen 50 dager etter at at anmodningen om å opprette et panel er mottatt, eller innen en eventuell forlengelse som er avtalt skriftlig, skal de to voldgiftsmennene som er utnevnt i samsvar med nr. 2 til 5, innen 10 dager etter utnevnelsen av den andre av dem, utnevne den tredje voldgiftsmannen, som skal lede panelet.
7. Dersom lederen ikke er utnevnt innen den andre fristen angitt i nr. 6, skal hver av partene i tvisten ha rett til innen 10 dager å anmode om at utnevnelsesmyndigheten utnevner voldgiftsmannen som skal lede panelet, innen 15 dager etter at anmodningen er mottatt. Dersom det ikke framsettes noen slik anmodning, skal tvisteløsningsprosedyren avsluttes.
8. En person som blir kontaktet i forbindelse med en mulig utnevnelse til voldgiftsmann, skal opplyse om alle omstendigheter som kan føre til berettiget tvil om vedkommendes upartiskhet eller uavhengighet. En voldgiftsmann skal fra tidspunktet for utnevnelsen og gjennom voldgiftsbehandlingen, straks underrette partene i tvisten og de andre voldgiftsmennene om slike omstendigheter, med mindre de allerede er blitt underrettet.
9. Det kan gjøres innsigelse mot enhver voldgiftsmann dersom en part anser at det foreligger omstendigheter som gir grunn til berettiget tvil om medlemmets uavhengighet eller upartiskhet, eller dersom medlemmet på annen måte har brutt atferdsreglene. Dersom en part i tvisten ikke er enig i innsigelsen, eller dersom medlemmet som innsigelsen er rettet mot, ikke trekker seg, kan parten som gjør innsigelsen, be utnevnelsesmyndigheten om å treffe beslutning om innsigelsen. Dersom inn-

the member in question shall be replaced.

10. If any arbitrator is unavailable, withdraws, or needs to be replaced, the replacement shall be selected in accordance with the procedure set out in this Article.
11. The date of establishment of the panel shall be the date on which the last arbitrator is appointed.
12. The Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration shall act as the appointing authority.

Article 16.8

Qualifications of Arbitrators

All arbitrators shall:

(a) have expertise in international law, international trade, other matters covered by this Agreement, or the resolution of disputes arising under international trade agreements;

(b) be independent of, and not be affiliated with or take instructions from, any Party, nor have dealt with the case in any capacity;

(c) serve in their individual capacities and not take instructions from any organisation or government with regard to matters related to the dispute; and

(d) comply with any Code of Conduct.

Article 16.9

Terms of Reference

1. Unless the parties to the dispute agree otherwise, no later than 10 days after the date of the establishment of the panel, the terms of reference of the panel shall be to:
   (a) examine, in the light of the relevant provisions of this Agreement, the matter or matters referred to in the request for the establishment of the panel;
   (b) make findings of law and fact and determinations on the conformity of the measure or measures at issue with the relevant provisions of this Agreement, together with the reasons therefor. The panel may suggest ways in which the Party complained against could implement the determinations; and
   (c) issue a written report in accordance with Article 16.14.
2. If the parties to the dispute agree on other terms of reference than those referred to in

sigelsen tas til følge, skal vedkommende medlem erstattes.

10. Dersom en voldgiftsmann er utilgjengelig, trekker seg eller må erstattes, skal erstatteren velges i samsvar med prosedyren i denne artikkelen.
11. Panelet skal regnes som opprettet samme dag som den siste voldgiftsmannen utnevnes.
12. Generalsekretæren for den faste voldgiftsdomstolen skal fungere som utnevnelsesmyndighet.

Artikkel 16.8

Voldgiftsmennenes kvalifikasjoner

Alle voldgiftsmenn skal

(a) ha ekspertkunnskap eller erfaring innen juss, internasjonal handel, andre områder som omfattes av denne avtalen, eller løsning av tvister som oppstår i forbindelse med internasjonale handelsavtaler,

(b) være uavhengig av og ikke være tilknyttet eller motta instruksjoner fra noen av partene og heller ikke ha hatt befatning med saken i noen egenskap,

(c) handle etter sin egen overbevisning og ikke motta instruksjoner fra noen organisasjon eller regjering i spørsmål som gjelder tvisten, og

(d) overholde atferdsreglene.

Artikkel 16.9

Mandat

1. Med mindre noe annet er avtalt mellom partene i tvisten, og senest 10 dager etter at panelet ble opprettet, skal panelets mandat være å
   (a) i lys av de relevante bestemmelsene i denne avtalen undersøke saken eller sakene det vises til i anmodningen om opprettelse av panelet,
   (b) avsi kjennelse om juridiske og faktiske forhold og treffe avgjørelse om hvorvidt det eller de aktuelle tiltakene er i samsvar med de relevante bestemmelsene i denne avtalen, og gi en begrunnelse for sine avgjørelser. Panelet kan foreslå måter den innklagede parten kan gjennomføre avgjørelsene på, og
   (c) framlegge en skriftlig rapport i samsvar med artikkel [XX].14.
2. Dersom partene i tvisten blir enige om et annet mandat enn det som er nevnt i nr. 1, skal

paragraph 1, they shall notify the agreed terms of reference to the panel no later than three days after their agreement.

Article 16.10

Urgent Cases

In cases of urgency, including those related to perishable goods, the panel and the parties to the dispute shall make every effort to accelerate the proceedings to the greatest extent possible. If a party to the dispute so requests, the panel shall decide, no later than 10 days after the date of its establishment, whether the dispute contains matters of urgency.

Article 16.11

Panel Proceedings

1. The panel should consult regularly with the parties to the dispute and provide adequate opportunities for achieving a mutually agreed solution. In doing so, the panel shall always ensure that it shares information or makes requests of all parties to the dispute simultaneously.
2. Any hearing of the panel shall be open to the public unless the parties to the dispute agree otherwise or the arbitration panel decides to close the hearing for the duration of any discussion of confidential information. Hearings held in closed session shall be confidential.
3. The parties to the dispute shall mutually determine the location of the hearing. If the parties to the dispute are unable to so agree the hearings shall be held in Geneva, Switzerland.
4. The panel and the parties to the dispute shall treat as confidential any information submitted by a Party to the panel which that Party has designated as confidential. Where that Party submits a confidential version of its written submissions to the panel, it shall also, on request of any other Party, provide a non-confidential summary of the information contained in its submissions that could be disclosed to the public with an explanation as to why the non-disclosed information is confidential.
5. The deliberations of the panel shall be kept confidential.
6. The parties to the dispute shall be given the opportunity to attend any of the presentations, statements, arguments or rebuttals in the proceedings. All documents or information submitted by a Party to the panel, shall, at the

de underrette panelet om det avtalte mandatet senest tre dager etter at de er blitt enige om det.

Artikkel 16.10

Hastesaker

I hastesaker, herunder i forbindelse med lett bedervelige varer, skal panelet og partene i tvisten gjøre sitt ytterste for i størst mulig grad å påskynde saksbehandlingen. Dersom en part i tvisten anmoder om det, skal panelet senest 10 dager etter at det ble opprettet, avgjøre om tvisten omfatter hastesaker.

Artikkel 16.11

Panelprosedyrer

1. Panelet bør regelmessig konsultere med partene i tvisten og sørge for tilstrekkelige muligheter til å oppnå en omforent løsning. Panelet skal i den forbindelse alltid sikre at det deler opplysninger med eller retter anmodninger til alle parter i tvisten samtidig.
2. Alle forhandlinger i panelet skal være åpne for allmennheten med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet eller panelet beslutter å lukke forhandlingene så lenge fortrolige opplysninger drøftes. Forhandlinger som holdes for lukkede dører, skal være fortrolige.
3. Partene i tvisten skal i fellesskap avgjøre hvor forhandlingene skal finne sted. Dersom partene i tvisten ikke er i stand til å bli enige om sted, skal forhandlingene avholdes i Genève i Sveits.
4. Panelet og partene i tvisten skal behandle som fortrolige alle opplysninger framlagt for panelet av en part som den parten har betegnet som fortrolige. Dersom denne parten sender en fortrolig utgave av sine skriftlige merknader til panelet, skal den også, på anmodning fra enhver annen part, stille til rådighet et ikke-fortrolig sammendrag av opplysningene i sine merknader som kan offentliggjøres, med en forklaring på hvorfor de ikke-offentliggjorte opplysningene er fortrolige.
5. Panelets drøftelser skal holdes fortrolige.
6. Partene i tvisten skal gis mulighet til å være til stede under framstillinger, uttalelser, innlegg eller motinnlegg i saken. Alle dokumenter eller opplysninger som en part legger fram for panelet, skal samtidig sendes av denne parten

same time, be transmitted by that Party to the other party to the dispute. A written submission, request, notice or other document shall be considered received when it has been delivered to the addressee through diplomatic channels.

7. The interim report and the final report shall be drafted without the presence of the Parties, and in light of the information provided and the statements made. The arbitrators shall assume full responsibility for the drafting of the reports and shall not delegate this responsibility to any other person.
8. The panel shall attempt to make its decisions, including its final report, by consensus. It may also make its decisions, including its final report, by majority vote where a decision cannot be arrived at by consensus. Dissenting opinions of arbitrators shall not be published.
9. The decisions of the panel shall be final and binding on the parties to the dispute. They shall be unconditionally accepted by the parties to the dispute. They shall not add to or diminish the rights and obligations of any Party under this Agreement.
10. A Party which is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written notice to the parties to the dispute, to make written submissions to the panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.

til den andre parten i tvisten. Et skriftlig innlegg, en anmodning, en underretning eller et annet dokument skal anses som mottatt når det er levert til mottakeren gjennom diplomatiske kanaler.

7. Den foreløpige rapporten og sluttrapporten skal utarbeides uten at partene er til stede, og i lys av de opplysningene som er framlagt og uttalelsene som er gitt. Voldgiftsmennene påtar seg det fulle ansvaret for utarbeidingen av rapportene og skal ikke delegere dette ansvaret til noen annen person.
8. Panelet skal forsøke å treffe sine beslutninger, herunder om sin sluttrapport, ved enstemmighet. Den kan også treffe sine beslutninger, herunder om sin sluttrapport, ved flertallsavgjørelse dersom det ikke kan treffes en beslutning ved enstemmighet. Dissens mellom voldgiftsmenn skal ikke offentliggjøres.
9. Panelets beslutninger skal være endelige og bindende for partene i tvisten. De skal godtas uten vilkår av partene i tvisten. De skal ikke utvide eller innskrenke partenes rettigheter og forpliktelser i henhold til denne avtalen.
10. En part som ikke er part i tvisten, skal ved skriftlig underretning til partene i tvisten ha rett til å legge fram skriftlige innlegg for panelet, motta skriftlige innlegg, herunder vedlegg, fra partene i tvisten, møte i forhandlinger og avgi muntlige innlegg.

Article 16.12

Rules of Interpretation

The panel shall interpret the relevant provisions of this Agreement in accordance with customary rules of interpretation of public international law including those codified in the Vienna Convention on the Law of Treaties. The panel shall also take into account relevant interpretations in panel and Appellate Body reports adopted by the Dispute Settlement Body of the WTO.

Artikkel 16.12

Fortolkningsregler

Panelet skal fortolke de relevante bestemmelsene i denne avtalen i samsvar med alminnelige regler for fortolkning av folkeretten, herunder reglene som er nedfelt i Wien-konvensjonen om traktatretten. Panelet skal også ta hensyn til relevante fortolkninger i rapporter fra paneler og fra appellorganet som er vedtatt av WTOs tvisteløsningsorgan.

Article 16.13

Receipt of Information

1. On request of a party to the dispute, or on its own initiative, the panel may seek from the parties to the dispute relevant information it considers necessary and appropriate. The parties to the dispute shall respond promptly and

Artikkel 16.13

Mottak av opplysninger

1. På anmodning fra en part i tvisten eller på eget initiativ kan panelet anmode partene i tvisten om relevante opplysninger som den anser som nødvendige og hensiktsmessige. Partene i tvisten skal svare raskt og fullstendig på

fully to any request by the panel for information.

2. On request of a party to the dispute, or on its own initiative, the panel may seek from any source any information, including confidential information, it considers appropriate. The panel also has the right to seek the opinion of experts as it considers appropriate.

3. Natural persons of a Party or legal persons established in a Party may submit *amicus curiae* briefs to the panel.
4. Any information obtained by the panel under this Article shall be made available to the parties to the dispute and the parties to the dispute may submit comments on that information to the panel.

Article 16.14

Panel Reports

1. The panel shall issue an interim report to the parties to the dispute setting out its findings and determinations, together with the reasons therefor, no later than 100 days after the date of its establishment.
2. Each party to the dispute may submit to the panel written comments and request the panel to review precise aspects of the interim report no later than 15 days after the date of issuance of the interim report. After considering any written comments and requests by each party to the dispute on the interim report, the panel may modify the interim report and make any further examination it considers appropriate.

3. In cases of urgency,
   (a) the panel shall make every effort to issue its interim report no later than 60 days after the date of its establishment; and
   (b) each party to the dispute shall make every effort to submit to the panel any written comments or requests for it to review precise aspects of the interim report no later than 10 days after the date of issuance of the interim report.

4. The panel shall issue its final report to the parties to the dispute no later than 30 days after the date of issuance of the interim report.
5. In cases of urgency, the panel shall make every effort to issue its final report no later

enhver anmodning fra panelet om opplysninger.

2. På anmodning fra en part i tvisten eller på eget initiativ kan panelet fra enhver kilde be om alle opplysninger, herunder fortrolige opplysninger, som det finner hensiktsmessig. Panelet har også rett til å innhente en uttalelse fra sakkyndige dersom det finner det hensiktsmessig.
3. En parts fysiske personer eller juridiske personer som er etablert i en part, kan inngi amicus curiae-innlegg til panelet.
4. Alle opplysninger som panelet innhenter i henhold til denne artikkelen, skal gjøres tilgjengelige for partene i tvisten, og partene i tvisten kan sende merknader til disse opplysningene til panelet.

Artikkel 16.14

Panelets rapporter

1. Panelet skal framlegge en foreløpig rapport for partene i tvisten som angir panelets kjennelser og avgjørelser og begrunnelsene for dem, senest 100 dager at det ble opprettet.

2. Hver part i tvisten kan sende skriftlige merknader til panelet og anmode om at panelet behandler bestemte punkter i den foreløpige rapporten på nytt, senest 15 dager etter at den foreløpige rapporten ble framlagt. Etter å ha vurdert eventuelle skriftlige merknader og anmodninger fra hver part i tvisten med hensyn til den foreløpige rapporten kan panelet endre den foreløpige rapporten og foreta eventuelle ytterligere undersøkelser som det finner hensiktsmessig.
3. I hastesaker
   (a) skal panelet gjøre sitt ytterste for å framlegge sin foreløpige rapport senest 60 dager etter at det ble opprettet, og
   (b) skal hver part i tvisten gjøre sitt ytterste for å sende panelet eventuelle skriftlige merknader eller anmodninger om at det skal behandle bestemte punkter i den foreløpige rapporten på nytt, senest 10 dager etter at den foreløpige rapporten ble framlagt.

4. Panelet skal framlegge sin sluttrapport for partene i tvisten senest 30 dager etter at den foreløpige rapporten ble framlagt.
5. I hastesaker skal panelet gjøre sitt ytterste for å framlegge sin sluttrapport senest 15 dager

than 15 days after the date of issuance of the interim report.

6. The final report shall address any written comments and requests made by the parties to the dispute on the interim report.
7. The parties to the dispute shall make the final report publicly available in its entirety no later than 10 days after the date of its issuance subject to the protection of confidential information.

etter at den foreløpige rapporten ble framlagt.

6. Sluttrapporten skal inneholde alle skriftlige merknader og anmodninger fra partene i tvisten med hensyn til den foreløpige rapporten.
7. Partene i tvisten skal offentliggjøre sluttrapporten i sin helhet senest 10 dager etter at den ble framlagt, med forbehold for at fortrolige opplysninger skal beskyttes.

Article 16.15

Compliance with the Final Report

1. The Party complained against shall take any measure necessary to comply promptly and in good faith with the final report issued pursuant to Article 16.14.
2. If it is impracticable to comply immediately, the Party complained against shall, no later than 30 days after the date of issuance of the final report, notify the complaining Party of the length of the reasonable period of time for compliance with the final report and the parties to the dispute shall endeavour to agree on the reasonable period of time required for compliance. If there is disagreement between the parties to the dispute on the length of the reasonable period of time, the complaining Party may, no later than 20 days after the date of receipt of the notification made in accordance with the first sentence of this paragraph by the Party complained against, request in writing the original panel[95] to determine the length of the reasonable period of time. Such request shall be notified simultaneously to the Party complained against. The original panel shall notify its determination to the parties to the dispute no later than 30 days after the date of submission of the request.

Artikkel 16.15

Overholdelse av sluttrapporten

1. Den innklagede parten skal treffe alle nødvendige tiltak for raskt og i god tro å overholde sluttrapporten framlagt i samsvar med artikkel [XX].14.
2. Dersom det ikke er praktisk mulig å overholde sluttrapporten umiddelbart, skal den innklagede parten senest 30 dager etter at sluttrapporten ble framlagt, underrette parten som klager, om lengden på den rimelige fristen for å overholde sluttrapporten, og partene i tvisten skal bestrebe seg på å bli enige om hvilken rimelig frist som er nødvendig for å overholde sluttrapporten. Dersom partene i tvisten er uenige om lengen på den rimelige fristen, kan parten som klager, senest 20 dager etter at den mottar underretning fra den innklagede parten i samsvar med første punktum i dette nummeret, skriftlig anmode det opprinnelige panelet[95] om å fastsette lengden på den rimelige fristen. En slik anmodning skal meddeles samtidig til den innklagede parten. Det opprinnelige panelet skal underrette partene i tvisten om sin avgjørelse senest 30 dager etter at anmodningen ble sendt.

Article 16.16

Compliance Review

1. The Party complained against shall, no later than the date of expiry of the reasonable period of time for compliance with the final report, notify the complaining Party of any measures taken to comply with the final report.

Artikkel 16.16

Kontroll av overholdelse

1. Den innklagede parten skal senest på utløpsdatoen for den rimelige fristen for å overholde sluttrapporten underrette parten som klager, om eventuelle tiltak som er truffet for å overholde den endelige rapporten.

[95] For greater certainty, references in this Chapter to the original panel shall include any replacement arbitrators that have been designated pursuant to paragraph 10 of Article 16.7.

[95] For tydelighets skyld påpekes det at henvisninger i dette kapitlet til det opprinnelige panelet omfatter eventuelle erstatningsvoldgiftsmenn utpekt i henhold til artikkel [XX].7.

2. Where there is disagreement on the existence of measures taken to comply with the final report, or their consistency with the final report, the complaining Party may request in writing the original panel to examine the matter. That request shall be notified simultaneously to the Party complained against.
3. The request referred to in paragraph 2 shall provide the factual and legal basis for the complaint, including the specific measures at issue, in such a manner as to clearly present how such measures do not comply with the final report.
4. The panel shall notify its decision to the parties to the dispute no later than 90 days after the date of referral of the matter referred to in paragraph 2.

2. Dersom det er uenighet om det foreligger tiltak som er truffet for å overholde sluttrapporten, eller om tiltakene er i samsvar med sluttrapporten, kan parten som klager, skriftlig anmode det opprinnelige panelet om å undersøke saken. Anmodningen skal meddeles samtidig til den innklagede parten.
3. Anmodningen nevnt i nr. 2 skal angi det faktiske og rettslige grunnlaget for klagen, herunder hvilke spesifikke tiltak det dreier seg om, på en slik måte at det klart framgår på hvilken måte tiltakene er i strid med sluttrapporten.
4. Panelet skal underrette partene i tvisten om sin beslutning senest 90 dager etter at saken nevnt i nr. 2 ble forelagt det.

Article 16.17

Temporary Remedies in Case of Non-Compliance

1. The Party complained against shall, on request of the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on a mutually satisfactory compensation or any alternative arrangement if:
   (a) in accordance with Article 16.16 the original panel finds that the Party complained against has not complied with the final report;
   (b) the Party complained against fails to notify any measure taken to comply with the final report before the expiry of the reasonable period of time; or
   (c) the Party complained against notifies the complaining Party that it does not intend to or it is impracticable to comply with the final report within the reasonable period of time determined in accordance with paragraph 2 of Article 16.15.
2. If the complaining Party decides not to make a request in accordance with paragraph 1 in the case where any of the conditions in paragraphs 1(a)-(c) are met or if a request is made and no mutually satisfactory compensation nor any alternative arrangement has been agreed within 20 days after the date of receipt of the request made in accordance with paragraph 1, the complaining Party may notify the Party complained against in writing that they intend to suspend the application to the Party complained against of concessions or other obligations granted under this Agreement. The noti-

Artikkel 16.17

Midlertidige korrigerende tiltak ved manglende overholdelse

1. Den innklagede parten skal på anmodning fra parten som klager, innlede konsultasjoner med sikte på å oppnå enighet om en gjensidig tilfredsstillende kompensasjonsordning eller alternativ ordning dersom
   (a) det opprinnelige panelet i samsvar med artikkel [XX].16 finner at den innklagede parten ikke har overholdt sluttrapporten,
   (b) den innklagede parten unnlater å underrette om noe tiltak som er truffet for å overholde sluttrapporten, før utløpet av den rimelig fristen, eller
   (c) den innklagede parten underretter parten som klager, om at den ikke har til hensikt eller at det ikke er praktisk mulig å overholde sluttrapporten innen den rimelige fristen fastsatt i samsvar med artikkel [XX].15 nr. 2.
2. Dersom parten som klager, beslutter å ikke framsette en anmodning i samsvar med nr. 1 i en sak der vilkårene i nr. 1 bokstav a)–c) er oppfylt, eller dersom det framsettes en anmodning, og det ikke er avtalt en gjensidig tilfredsstillende erstatning eller alternativ ordning innen 20 dager etter at anmodningen ble mottatt i samsvar med nr. 1, kan parten som klager, skriftlig underrette den innklagede parten om at den har til hensikt å suspendere anvendelsen overfor den innklagede parten av konsesjoner eller andre forpliktelser gitt i henhold til denne avtalen. Underretningen skal angi

fication shall specify the level of intended suspension of concessions or other obligations.

3. The complaining Party shall have the right to implement the suspension of concessions or other obligations 15 days after the date of receipt of the notification by the Party complained against, unless the Party complained against has requested arbitration in accordance with paragraph 6.
4. In considering what concessions or other obligations to suspend, the complaining Party shall apply the following principles and procedures:
   (a) the general principle is that the complaining Party should first seek to suspend concessions or other obligations in the same sector or sectors as that in which the panel has found an inconsistency with this Agreement;
   (b) if it considers that it is not practicable or effective to suspend concessions or other obligations in the same sector or sectors, it may seek to suspend concessions or other obligations in other sectors that are subject to dispute settlement in accordance with Article 16.2 (Scope); and
   (c) concessions or other obligations under Chapter 3 [Investment and Services] in respect of financial services may not be suspended under this Article unless the final report referred to in Article 16.14 (Panel reports) concerns the interpretation and application of concessions or other obligations under Chapter 3 [Investment and Services] in respect of financial services.
5. The suspension of concessions or other obligations or the compensation or any alternative arrangement shall be temporary and shall only apply until the measure found to be inconsistent with this Agreement in the final report has been removed or the parties to the dispute have solved the dispute otherwise.
6. If the Party complained against considers that the suspension of concessions or other obligations does not comply with paragraph 4, that Party may request in writing the original panel to examine the matter no later than 15 days after the date of receipt of the notification referred to in paragraph 2. That request shall be notified simultaneously to the complaining Party. The original panel shall notify the parties to the dispute of its decision on the matter

omfanget av suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser.

3. Parten som klager, skal ha rett til å gjennomføre suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser 15 dager etter at den innklagede parten har mottatt underretningen, med mindre den innklagede parten har anmodet om voldgift i samsvar med nr. 6.
4. Når parten som klager, vurderer hvilke konsesjoner eller andre forpliktelser den skal suspendere, skal den anvende følgende prinsipper og prosedyrer:
   (a) Det generelle prinsippet er at parten som klager, først skal søke å suspendere anvendelsen av konsesjoner eller andre forpliktelser i samme sektor eller sektorer som den der panelet har funnet manglende overholdelse av denne avtalen.
   (b) Dersom den anser at det ikke lar seg gjøre eller ikke har den tiltenkte virkningen å suspendere konsesjoner eller andre forpliktelser i samme sektor eller sektorer, kan den søke å suspendere konsesjoner eller andre forpliktelser i andre sektorer som er gjenstand for tvisteløsning i samsvar med artikkel [XX].2 (Virkeområde).
   (c) Konsesjoner eller andre forpliktelser i henhold til kapittel XX [Tjenester og investeringer] i forbindelse med finansielle tjenester kan ikke suspenderes i henhold til denne artikkelen med mindre sluttrapporten omhandlet i artikkel [XX].14 (Panelets rapporter) gjelder fortolkningen og anvendelsen av konsesjoner eller andre forpliktelser i henhold til kapittel XX [Tjenester og investeringer] med hensyn til finansielle tjenester.
5. Suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser eller av kompensasjonen eller en alternativ ordning skal være midlertidig og skal bare gjelde inntil tiltaket som i sluttrapporten er funnet å være i strid med denne avtalen, er fjernet, eller inntil partene i tvisten har løst tvisten på annen måte.
6. Dersom den innklagede parten anser at suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser ikke er i samsvar med nr. 4, kan den skriftlig anmode det opprinnelige panelet om å undersøke saken senest 15 dager etter at underretningen nevnt i nr. 2 ble mottatt. Anmodningen skal samtidig meddeles parten som klager. Det opprinnelige panelet skal underrette partene i tvisten om sin beslutning i saken senest 30 dager etter at anmodningen

no later than 30 days after the date of submission of the request. Concessions or other obligations shall not be suspended until the original panel has notified its decision. The suspension of concessions or other obligations shall be consistent with the decision.

ble framsatt. Ingen konsesjoner eller andre forpliktelser skal suspenderes før panelets beslutning foreligger. Suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser skal være i samsvar med beslutningen.

Article 16.18

Compliance Review After the Adoption of Temporary Remedies

At the request of a party to the dispute, the original panel shall rule on the conformity with the final report of any measures taken to comply with the final report adopted after the suspension of concessions or other obligations or the compensation or any alternative arrangement and, in light of such ruling, whether the suspension of concessions or other obligations or the compensation or any alternative arrangement should be terminated or modified. The ruling of the panel should be given within 30 days from the receipt of that request.

Artikkel 16.18

Kontroll av overholdelse etter vedtakelse av midlertidige korrigerende tiltak

På anmodning fra en av partene i tvisten skal det opprinnelige panelet avgjøre om eventuelle tiltak truffet for å overholde sluttrapporten som er vedtatt etter suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser eller av kompensasjonen eller alternative ordninger, er i samsvar med sluttrapporten, og, på bakgrunn av denne avgjørelsen, om suspensjonen av konsesjoner eller andre forpliktelser eller av kompensasjonen eller en alternativ ordning bør avsluttes eller endres. Panelet bør treffe sin avgjørelse senest 30 dager etter at anmodningen er mottatt.

Article 16.19

Suspension and Termination of Proceedings

1. Where the parties to the dispute agree, a panel may suspend its work at any time for a period not exceeding 12 months. The panel shall resume the proceedings at any time upon the joint request of the parties to the dispute or at the end of the agreed suspension period on the written request of one of them. If the work of a panel has been suspended for more than 12 months, the panel's authority for considering the dispute shall lapse, unless the parties to the dispute agree otherwise.
2. The parties to the dispute may agree at any time to terminate the proceedings of the panel. The parties to the dispute shall jointly notify such agreement to the chair of the panel.

Artikkel 16.19

Suspensjon og avslutning av behandlingen

1. Dersom partene i tvisten er enige om det, kan panelet når som helst suspendere sitt arbeid for et tidsrom på høyst 12 måneder. Panelet skal gjenoppta behandlingen når som helst på felles anmodning fra partene i tvisten, eller etter utløpet av den avtalte suspensjonsperioden på skriftlig anmodning fra en av dem. Dersom et panels arbeid har vært suspendert i mer enn 12 måneder, opphører panelets myndighet til å behandle tvisten, med mindre partene i tvisten avtaler noe annet.
2. Partene i tvisten kan når som helst avtale å avslutte panelets behandling. Partene i tvisten skal i fellesskap underrette panelets leder om en slik avtale.

Article 16.20

Administration of the Dispute Settlement Procedure

The parties to the dispute may agree to jointly entrust an external body with providing support for certain administrative tasks for the dispute settlement procedure under this Chapter.

Artikkel 16.20

Administrasjon av tvisteløsningsprosedyren

Partene i tvisten kan avtale i fellesskap å overlate til et eksternt organ å gi støtte til visse administrative oppgaver i forbindelse med tvisteløsningsprosedyren i henhold til dette kapitlet.

Article 16.21

Mutually Agreed Solution

1. The parties to the dispute may reach a mutually agreed solution at any time with respect to any dispute referred to in Article 16.2.
2. If a mutually agreed solution is reached during panel proceedings or a mediation procedure, the parties to the dispute shall jointly notify the agreed solution to the chair of the panel or the mediator and the other Parties. Upon such notification, the panel proceedings or the mediation procedure shall be terminated.

Artikkel 16.21

Omforent løsning

1. Partene i tvisten kan når som helst nå fram til en omforent løsning på enhver tvist som nevnt i artikkel [XX].2.
2. Dersom det nås fram til en omforent løsning under panelets behandling eller under en meklingsprosedyre, skal partene i tvisten i fellesskap underrette lederen for panelet eller mekleren og de andre partene om løsningen. Etter en slik underretning skal panelets behandling eller meklingsprosedyren avsluttes.

Article 16.22

Choice of Forum

1. If a dispute regarding the same matter arises under both this Agreement and under another international trade agreement to which the parties to the dispute are party, including the WTO Agreement, the complaining Party may select the forum in which to settle the dispute.
2. Once a Party has selected the forum and initiated dispute settlement proceedings, that Party shall not initiate dispute settlement proceedings under this Chapter or under another international agreement referred to in paragraph 1 unless the forum selected first fails to make findings for jurisdictional or procedural reasons.
3. For the purpose of paragraph 2:
   (a) dispute settlement proceedings under this Chapter are deemed to be initiated when a Party requests the establishment of a panel in accordance with paragraph 1 of Article 16.6;
   (b) dispute settlement proceedings under the WTO Agreement are deemed to be initiated when a Party requests the establishment of a panel in accordance with Article 6 of the Dispute Settlement Understanding; and
   (c) dispute settlement proceedings under any other trade agreement are deemed to be initiated when a Party requests the establishment of a dispute settlement panel in accordance with the relevant provisions of that agreement.

Artikkel 16.22

Valg av instans

1. Dersom det oppstår en tvist om samme sak både i henhold til denne avtalen og en annen internasjonal handelsavtale som partene i tvisten er parter i, herunder WTO-avtalen, kan parten som klager, velge i hvilken instans tvisten skal løses.
2. Når en part har valgt instans og innledet en tvisteløsningsprosedyre, skal denne parten ikke innlede en tvisteløsningsprosedyre i henhold til dette kapitlet eller i henhold til en annen internasjonal avtale som nevnt i nr. 1, med mindre den først valgte instansen av jurisdiksjonsmessige eller prosedyremessige grunner ikke når fram til en avgjørelse.
3. Ved anvendelse av nr. 2 gjelder følgende:
   (a) Tvisteløsningsprosedyren i henhold til dette kapitlet anses som innledet når en part anmoder om opprettelse av et panel i samsvar med artikkel 16.6 nr. 1.

   (b) Tvisteløsning i henhold til WTO-avtalen anses som innledet når en part anmoder om opprettelse av et panel i samsvar med artikkel 6 i tvisteløsningsavtalen.

   (c) Tvisteløsning i henhold til enhver annen handelsavtale anses som innledet når en part anmoder om at det opprettes et tvisteløsningspanel i samsvar med de relevante bestemmelsene i den avtalen.

Article 16.23

Time Period

1. All time limits laid down in this Chapter, including the limits for panels to notify their

Artikkel 16.23

Frister

1. Alle frister fastsatt i dette kapitlet, herunder fristene for panelene til å underrette om sine

rulings, shall be counted in calendar days, the first day being the day following the act or fact to which they refer.

2. Any time period referred to in this Chapter may be modified for a particular dispute by agreement of the parties to that dispute. The panel may at any time propose to the parties to the dispute to modify any time period referred to in this Chapter, stating the reasons for the proposal.
3. If a panel considers that it cannot comply with a timeframe imposed on it under this Chapter, it shall inform the parties to the dispute in writing and provide an estimate of the additional time required. Any additional time required should not exceed 30 days.

avgjørelser, skal regnes i kalenderdager, og som første dag regnes dagen etter det tiltaket eller faktumet som de viser til.

2. Alle frister nevnt i dette kapitlet kan endres for en bestemt tvist ved avtale mellom partene i den tvisten. Panelet kan når som helst foreslå for partene i tvisten å endre enhver frist nevnt i dette kapitlet, med angivelse av begrunnelsen for forslaget.
3. Dersom et panel anser at det ikke er i stand til å overholde en frist det er pålagt etter dette kapitlet, skal det underrette partene i tvisten skriftlig og angi hvor mye ekstra tid det trenger. Nødvendig tilleggstid bør ikke overstige 30 dager.

Article 16.24

Expenses

Unless the parties to the dispute agree otherwise, the expenses of the panel, including the remuneration of its arbitrators, shall be borne by the parties to the dispute in equal shares.

Artikkel 16.24

Utgifter

Med mindre partene i tvisten avtaler noe annet, skal panelets utgifter, herunder vederlaget til voldgiftsmennene, dekkes av partene i tvisten med like store andeler.

Article 16.25

Rules of Procedure and Code of Conduct

The panel proceedings provided for in this Chapter shall be conducted in accordance with the Rules of Procedure of a Panel and any Code of Conduct for Arbitrators, to be adopted by the Joint Committee at its first meeting.

Artikkel 16.25

Forretningsorden og atferdsregler

Panelprosedyren omhandlet i dette kapitlet skal gjennomføres i samsvar med forretningsordenen for et panel og atferdsreglene for voldgiftsmenn, som skal vedtas av den blandede komiteen på dens første møte.

Chapter 17

Final provisions

Article 17.1

Annexes and Appendices

The Annexes and Appendices to this Agreement constitute an integral part of this Agreement.

Kapittel 17

Sluttbestemmelser

Artikkel 17.1

Vedlegg og tillegg

Vedleggene og tilleggene til denne avtalen utgjør en integrert del av avtalen.

Article 17.2

Amendments

1. The Parties may agree, in writing, to amend this Agreement.
2. Unless otherwise agreed, amendments shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EEA EFTA State and the United Kingdom have notified the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures.

Artikkel 17.2

Endringer

1. Partene kan avtale, skriftlig, å endre denne avtalen.
2. Med mindre annet er avtalt trer endringene i kraft den første dagen i den tredje måneden etter den datoen da minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike underrettet depositaren om at de har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer.

3. In relation to an EEA EFTA State notifying the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures after the date on which at least one EEA EFTA State and the United Kingdom have notified the Depositary, the amendment shall enter into force on the first day of the third month following the notification of its completion of their internal requirements and procedures.
4. Notwithstanding paragraphs 1 to 3, the Joint Committee may decide to amend the Annexes and Appendices to this Agreement. The decision shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EEA EFTA State and the United Kingdom have notified the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures, unless otherwise specified in the decision. In relation to an EEA EFTA State notifying the Depositary of such completion after the date on which at least one EEA EFTA State and the United Kingdom have notified the Depositary, the decision shall enter into force on the first day of the third month following its notification.
5. Amendments regarding issues related only to one or several EEA EFTA States and the United Kingdom shall be agreed upon by the Parties concerned.
6. The text of the amendments and the notices of completion of internal requirements and procedures shall be deposited with the Depositary.
7. Any Party may agree to apply an amendment provisionally, subject to its internal requirements for provisional application. Provisional application of amendments shall be notified to the Depositary. Such provisional application shall take effect between the United Kingdom and an EEA EFTA State on the date on which they have both deposited their respective notifications with the Depositary.
8. Any Party may terminate the provisional application of an amendment of this Agreement by means of a written notification to the Depositary. Such termination shall take effect:
   (a) between the United Kingdom and an EEA EFTA State on the first day of the second month following the date of such notification by an EEA EFTA State; or
   (b) between all Parties who have provisionally applied the amendment on the first day of

3. Dersom en EØS-EFTA-stat underretter depositaren om at den har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer etter at minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike har underrettet depositaren, trer endringen i kraft den første dagen i den tredje måneden etter underretningen om at de interne kravene og prosedyrene er gjennomført.
4. Uten hensyn til nr. 1–3 kan den blandede komiteen beslutte å endre vedleggene og tilleggene til denne avtalen. Beslutningen trer i kraft den første dagen i den tredje måneden etter den datoen da minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike underrettet depositaren om at de har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer, med mindre noe annet er fastsatt i beslutningen. Dersom en EØS-EFTA-stat underretter depositaren om slik gjennomføring etter den datoen da minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike underrettet depositaren, trer beslutningen i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at den ga sin underretning.
5. Ved endringer i spørsmål som gjelder bare én eller flere EØS-EFTA-stater og Det forente kongerike, skal de berørte partene bli enige seg imellom.
6. Endringstekstene og underretningene om gjennomføring av interne krav og prosedyrer skal deponeres hos depositaren.
7. Enhver part kan avtale å anvende en endring midlertidig med forbehold for partens interne krav med hensyn til midlertidig anvendelse. Depositaren skal underrettes om midlertidig anvendelse av endringer. En slik midlertidig anvendelse får virkning mellom Det forente kongerike og en EØS-EFTA-stat den datoen de begge har deponert sine respektive underretninger hos depositaren.
8. Enhver part kan avslutte den midlertidige anvendelsen av en endring av denne avtalen ved skriftlig underretning til depositaren. Slikt opphør får virkning
   (a) mellom Det forente kongerike og en EØS-EFTA-stat den første dagen i den andre måneden etter datoen for slik underretning fra en EØS-EFTA-stat, eller
   (b) mellom alle parter som midlertidig har anvendt endringen, den første dagen i den

the second month following such notification by the United Kingdom.

andre måneden etter slik underretning fra Det forente kongerike.

Article 17.3

Withdrawal and Expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect 12 months after the date on which the notification is received by the Depositary unless the Parties agree otherwise.
2. If the United Kingdom withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal becomes effective.

Artikkel 17.3

Uttreden og opphør

1. Hver part kan tre ut av denne avtalen ved skriftlig underretning til depositaren. Slik uttreden får virkning tolv måneder etter den datoen da depositaren mottok underretningen, med mindre partene er enige om noe annet.
2. Dersom Det forente kongerike trer ut av avtalen, opphører avtalen å gjelde samme dag som nevnte uttreden trer i kraft.

Article 17.4

Review

1. The Parties shall undertake a general review of the implementation and operation of this Agreement in the 10th year following the date of entry into force of this Agreement, or at such times as may be agreed by the Parties.
2. This Article shall be without prejudice to any other review provision in this Agreement.

Artikkel 17.4

Revisjon

1. Partene skal foreta en generell revisjon av gjennomføringen og anvendelsen av denne avtalen i løpet av det tiende året etter datoen for ikrafttredelse av denne avtalen, eller på de tidspunktene som partene avtaler.
2. Denne artikkelen berører ikke andre revisjonsbestemmelser i denne avtalen.

Article 17.5

Entry into Force

1. This Agreement shall enter into force, in relation to those Parties which by then have notified the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures, and provided that at least one EEA EFTA State and the United Kingdom are among the States that have notified the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures, on the first day of the month following the date the Parties have notified the Depositary their written notifications.
2. In relation to an EEA EFTA State notifying the Depositary certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures for entry into force of this Agreement after the date on which at least one EEA EFTA State and the United Kingdom have notified the Depositary, this Agreement shall enter into force in relation to such EEA EFTA State on the first day of the month following the date the Depositary received its notification.
3. Any Party may agree to the provisional application of this Agreement, subject to its internal

Artikkel 17.5

Ikrafttredelse

1. Dersom partene har underrettet depositaren om at de har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer, og forutsatt at minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike er blant statene som har underrettet depositaren om at de har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer, trer denne avtalen i kraft den første dagen i måneden etter den datoen da depositaren mottok skriftlig underretning fra partene.
2. Dersom en EØS-EFTA-stat underretter depositaren om at den har gjennomført sine respektive interne krav og prosedyrer for ikrafttredelse av denne avtalen etter at minst én EØS-EFTA-stat og Det forente kongerike har underrettet depositaren, trer denne avtalen i kraft den første dagen i måneden etter den datoen da depositaren mottok underretningen fra EØS-EFTA-staten.
3. Enhver part kan godta den midlertidige anvendelsen av denne avtalen med forbehold for par-

requirements and procedures for provisional application. Provisional application of this Agreement shall be notified to the Depositary. Such provisional application shall take effect as between the United Kingdom and an EEA EFTA State on the date on which they have both deposited their respective notifications with the Depositary.

4. Any Party may terminate its provisional application of this Agreement by means of a written notification to the Depositary. Such termination shall take effect:
   (a) as between the United Kingdom and an EEA EFTA State on the first day of the second month following the date of such notification by an EEA EFTA State; or
   (b) as between all Parties who have provisionally applied the Agreement on the first day of the second month following such notification by the United Kingdom.

tens interne krav og prosedyrer med hensyn til midlertidig anvendelse. Depositaren skal underrettes om midlertidig anvendelse av denne avtalen. En slik midlertidig anvendelse får virkning mellom Det forente kongerike og en EØS-EFTA-stat den datoen de begge har deponert sine respektive underretninger hos depositaren.

4. Enhver part kan avslutte den midlertidige anvendelse av denne avtalen ved skriftlig underretning til depositaren. Slikt opphør får virkning
   (a) mellom Det forente kongerike og en EØS-EFTA-stat den første dagen i den andre måneden etter datoen for slik underretning fra en EØS-EFTA-stat, eller
   (b) mellom alle parter som midlertidig har anvendt avtalen, den første dagen i den andre måneden etter slik underretning fra Det forente kongerike.

Article 17.6

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at [PLACE], this […] day of [DATE],

in one original in English, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.

Artikkel 17.6

Depositar

Norges regjering skal være depositar.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtale.

Utferdiget i [STED], denne [...] dag,

i ett originaleksemplar på engelsk, som skal deponeres hos depositaren, som skal oversende bekreftede kopier til samtlige parter.

For Iceland	For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	For Island	For Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland
……	……	……	……
For the Principality of Liechtenstein	For the Kingdom of Norway	For Fyrstedømmet Liechtenstein	For Kongeriket Norge
……	……	……	……

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 06/2021